

A MAGYAR POSTATAKARÉKPÉNZTÁR

I R T A

Dr. KÖRMENDY JÓZSEF

m. kir. postatakarékpénztári igazgató,
a m. kir. postatisztképző tanfolyam r. tanára.

★

BUDAPEST, 1939.

HORNYÁNSZKY VIKTOR R.-T. M. KIR. UDV. KÖNYVNYOMDA.

TARTALOM.

	Oldal
1. Előszó	7
2. Bevezetés	9

I. Történelmi visszapillantás.

1. Postatakarékpénztári eszme keletkezése és térhódítása . .	13
Postatakarékpénztárak keletkezése. Szerkezeti különbségek.	
2. A m. kir. postatakarékpénztár létesítése	29
Jogalkotás. Fejlődés.	

II. A M. Kir. Postatakarékpénztár helye a közgazdaságban.

1. Közgazdasági vonatkozások	45
2. Ügykör	57

III. A M. Kir. Postatakarékpénztár, mint állami üzem.

1. Működés az állami közigazgatásban	75
Felügyelet, ellenőrzés.	
2. Belső szervezet	86
Alkalmazottak. Szakképzés. Osztálytagozódás. Főpénztár.	
3. Magánháztartás	115
Tartalékalap. Betétálladék gyümölesőztetése.	
4. Tarifa és kamatpolitika	131
Költségek. Portómentesség. Aktív és passzív kamatok.	

IV. A M. Kir. Postatakarékpénztár és a takarékoság.

1. Takaréközletág rendeltetése	156
Takarékossági propaganda. Iskolai takarékpénztárak. Eredmények.	

	Oldal
2. Takaréküzletág szabályozása	185
Igazgatás. Takaréklap. Kedvezmények. Kötelezettségek. Megsemmisítési eljárás. Zártbetétek.	
3. Vagyonsvltozások	204
Kamatsszámítás. Lebonyolítás. Forgalom.	

V. A M. Kir. Postatakarékpénztár az államhite szolgálatában.

1. Értékpapírüzlet	221
Alapfogalmak. Lényeg és rendeltetés.	
2. Értékpapírüzletág létesítése	237
Letétek. Részjáradék.	
3. Lebonyolítás	246
4. Állami hitelműveletekben való részvétel	249

VI. A M. Kir. Postatakarékpénztár szerepe a fizetési forgalomban.

1. Csekküzlet alakulása	257
Csekk lényege és jogi szabályozása. Csekk- és átutalási forgalom.	
2. Postatakarékpénztári csekkforgalom	264
Kedvezmények és korlátozások	
3. Postatakarékpénztári készpénzkímélő forgalom	273
4. Igazgatás	279
5. Vagyonsvltozások	292
Jóváírások. Megterhelések. Lebonyolítás. Forgalom.	

VII. A M. Kir. Postatakarékpénztár működése a pénzügyi közigazgatásban.

1. A postatakarékpénztár, mint az állam bankja	327
Közpénzkezelés a szanálás előtt. Közpénzkezelés a szanálás óta. Lebonyolítás.	
2. Értékkezeléssel kapcsolatos állami pénzkezelés	362
Állami és állami igazgatás alatt álló alapok és alapítványok. Állami értéktételek. Természetben örözt állami igazgatási letételek. Üzleti biztosíték, bánatpénz.	

VIII. A M. Kir. Postatakarékpénztár és a külföld.

1. Nemzetközi forgalom	372
Egyezmények. Lebonyolítás. Elszámolás külföldi hitelezőkkel.	
2. Külföldi postatakarékpénztárak működése	388
Anglia. Argentina. Ausztria. Belgium. Bulgária. Csehszlovákia. Dánia. Egyiptom. Finnország. Franciaország. Görögország. Hollandia. Hollandindia. Japán. Jugoszlávia. Kuba. Lengyelország. Lettország. Németország. Olaszország. Románia. Svájc. Svédország. Tunisz.	

IX. Postai kapcsolatok.

1. Közvetítő hivatali hálózat	402
Közvetítő szervek. Ellenőrzés. Díjazás.	
2. Közvetítő szolgálat lebonyolítása	414
A) Adminisztratív teendők a takaréközletágban. Betétkönyvekkel kapcsolatos teendők. Betétek zárolása. Betétkönyvek megsemmisítése. Adminisztratív teendők az értékpapírozletágban. Vétel, eladás. Kamatszelvény beváltás. Adminisztratív teendők a csekküzletágban. Csekk-számlával kapcsolatos teendők. Fizetési utalványokkal kapcsolatos teendők.	
B) Vagyonváltozások.	
Jóváírások a takaréközletágban. Takarékbetétek. Jóváírások a csekküzletágban. Csekkbefizetések. Megterhelések a takaréközletágban. Visszafizetések. Megterhelések a csekküzletágban. Csekkvisszafizetések.	
3. Közvetítő szolgálat pénzkezelése és elszámolása	449
Postahivatalok elszámolása a postatakarékpénztárral. Elszámolás és kiegyenlítés a posta és a postatakarékpénztár között.	

X. A M. Kir. Postatakarékpénztár szociális vonatkozásai.

1. Történelmi előzmények	460
Zálogházak létesítése külföldön. Zálogkölesönnyújtás Magyarországon. Kir. zálogházak átvétele.	

	Oldal
2. Szabályozás	479
Ügyvitel. Megsemmisítési és letiltási eljárás.	
3. Lebonyolítás	493
Zálogkölcson szolgálat. Árverési szolgálat.	

XI. Üzemorganizáció.

1. Üzemi berendezkedések	506
Racionalizálás és organizáció. Üzemellenőrzési rendszerek. Számok és színek szerepe. Gépek. Propaganda.	
2. Nyomtatványok	532
Betétkönyv. Fizetési utalvány. Befizetési lap. Csekk. Átutalólap. Zálogjegy.	

XII. Függelék.

1. Történelmi eseménytár	552
2. Bibliográfia	558
3. Forrásművek	564
4. Grafikonok jegyzéke	566
5. Kimutatások jegyzéke	567
6. Betűsoros tárgymutató és jogforrásgyűjtemény	569
7. Díjtablázat	721

ELŐSZÓ.

A m. kir. postatakarékpénztár több, mint öt évtized céltudatos és kitartó munkájával, valamint a m. kir. postavezérigazgatóságnak és összes szerveinek mindenkor megértő és igen hathatós támogatásával, a magyar közgazdasági élet jelentős tényezőjévé vált. Alig van állami intézmény, amely üzletágainak lebonyolítása révén széles néprétegek körében ismertebb és népszerűbb lenne. Ez az általános felfogás késztet arra, hogy ezt, a m. kir. postatakarékpénztár egész működési körét tárgyaló munkát a szakköröknek, a tanulóifjúságnak, továbbá mindazoknak jóakarató szíves figyelmébe ajánljam, akik a m. kir. postatakarékpénztár intézménye iránt érdeklődéssel viseltetnek.

Budapesten, Szent István évének december havában.

dr. JAKABFFY KÁROLY

miniszteri osztályfőnök,

a m. kir. postatakarékpénztár vezérigazgatója.

BEVEZETÉS.

A postatakarékpénztárak — amióta üzletágaik, különösen a világháború óta, gazdasági jelentőségükben nyertek — kifejezetten a közgazdasági élet alkotó tényezőivé váltak. Ennek következtében ezen intézmények vezetésének irányelveit egységbefoglaló üzletvitel is teljes egészében közgazdasági problémává vált. Ezek a kérdések bizonyos mértékben a közgazdasági életnek mindig fontos kérdései voltak, de fontosságukban még fokozódtak, amidőn a világháború után újabb üzletágakkal és különleges feladatokkal bővítették a postatakarékpénztárak működési körét. Ez a körülmény és a gazdasági élet világszerte észlelhető súlyos állapota a postatakarékpénztári kérdések beható vizsgálatát és az erősen megváltozott gazdasági átalakulás által megkövetelt irányelveknek — a gazdasági politika körében — tudományos alapon való tárgyalását vonta maga után.

Postatakarékpénztári kérdésekről voltaképen csupán ott lehet szó, ahol olyan postatakarékpénztári intézmények vannak, amelyek teljesen önálló intézetek, vagyis ezen a körön elvileg kívül állanak a postacsekkhivatalok és azok a postatakarékpénztárak, amelyek csekkforgalmat nem bonyolítanak le. Mivel azonban elvitathatatlan, hogy a postaintézetekkel egybeolvasztott postacsekkhivatalok működése lényegében és gyakorlati megnyilvánulásában tulajdonképen postatakarékpénztári kezelés, nem fér kétség ahhoz, hogy postatakarékpénztárakról szólva, mindkétfajta intézmény — a postatakarékpénztári és postacsekkhivatali — működésé-

nek iránya végeredményben csakis azonos elveken nyugodhat. Nem bocsátkozva annak bírálataba, hogy a tisztán postatakarékpénztári, vagy a postacsekkhivatali rendszer szolgálja-e jobban a közgazdasági életet, egyik esetben sem volna helyes, ha a két intézmény — a posta és a postatakarékpénztár — saját üzleti érdekében, vagy presztizsből üzletviteli irányelveit nem igyekeznék összhangba hozni. Összhang nélküli eljárás egyetemes közgazdasági érdekeket hátrányosan érintene anélkül, hogy statisztikai eredményeken és elvont forgalmi beállításokon kívül bármilyen előnyt is jelentene. Az elmondottak igazolására — példaképen — elégségesnek vélem a tarifára vonatkozó részt megemlíteni, mint olyat, amely feltétlenül közös elgondolások és elvek alapján intézhető.

Az elmondott általános megállapítások után le kell szögezmem azt, hogy a m. kir. posta és a m. kir. postatakarékpénztár között addig is, amíg a kereskedelemügyi tárca alá tartozott mindkét intézmény s azóta is, hogy a postatakarékpénztár a pénzügyi tárca fennhatósága alá került, mindazon kérdések elintézésében, amelyek a két intézmény közös, vagy egymás mellett haladó ügyintézését, működését, vagy érdekeit érintik, mindig a legteljesebb egyetértés volt tapasztalható. Erre az egyetértésre annál nagyobb szükség volt, mert egyik intézmény sem öncél, mindegyik legfőbb érdeke az, hogy Magyarország közgazdasági megerősödését és fejlődését szolgálja.

A m. kir. postatakarékpénztár 1936. évi február hó 1-én ünnepelte fennállásának félszázados jubileumát, amelyre az egész gazdasági élet felfigyelt, mert egyetlen állami pénzintézetünk ötévtizedes működésében az egész magyar gazdasági élet tükröződik vissza. A m. kir. postatakarékpénztár forgalmának nyugalmi helyzete, vagy még inkább visszaesése — mezőgazdasági, ipari, vagy kereskedelmi téren — Magyarország kedvezőtlen gazdasági és pénzügyi helyzetét mutatja, a forgalomemelkedés viszont a gaz-

dasági fellendülés kétségtelen jele. A m. kir. postatakarékpénztár működésének öt évtizede még azért is különösen figyelemreméltó, mert annak első fele Magyarország rohamos gazdasági fellendülésével, utolsó két évtizede pedig az értékromboló világháborúval, a forradalmak pusztításaival, a trianoni nyomorúsággal és gazdasági talpraállásunkért folytatott erős küzdelemmel estek egybe. Amíg a békés fejlődés korszakában a gazdasági élet követelményeihez való szoros alkalmazkodás volt a vezetés, az irányítás célja, a gazdasági összeomlás óta irányelv: a gazdasági élet követelményeit nemcsak kielégíteni, hanem különböző reformokkal, kedvezőbb díjtételekkel, kezelési könnyítésekkel a gazdasági élet vérkeringésének lökést adni, a forgalom kialakulását elősegíteni.

A „Postatakarékpénztári Szolgálat” című 1929-ben megjelent könyvemtől eltérőleg, ebben a könyvben azokat a tudományos szempontokat, illetve közgazdasági, pénzügyi és szociális vonatkozásokat óhajtom összefoglalni, amelyek a m. kir. postatakarékpénztár működésében, illetve a működés irányításában szerepet játszanak. Érintem tehát azokat a tudományokat és tudományágakat, amelyek megállapításai és eredményei a postatakarékpénztári működés kapcsán alkalmazásra kerülnek és így mintegy alkalmazott tudományként, politikaként jelentkeznek. Előző művem az általános közgazdasági és pénzügyi elveknek futólagos megemlézése mellett, főleg a kezelési szempontokat emelte ki. Ennek nemcsak az volt az oka, hogy elsősorban tankönyvül akart szolgálni, hanem az is, hogy a postatakarékpénztári kezelési szabályok könyvem megírása idején megfelelően lerögzítve, illetve összegyűjtve nem voltak, miért is olyan könyvet akartam közrehocsátani, amely ezeknek, az akkor még nagyrészt meg nem írt szabályoknak a foglalatát is adja. Legutóbbi könyvem megjelenése óta azonban ez a helyzet megváltozott. A m. kir. postatakarékpénztárnál ugyanis a gazdasági helyzet stabilizációja következtében

erőteljes kodifikációs munka indult meg, amelynek célja az egyes üzletágak kezelési teendőinek a legkisebb részletekig terjedő szabályozása. A postatakarékpénztári kezelésben közvetlenül érdekelteknek tehát e szabályzatok adnak módot a tájékozódásra. A kezelés részletes taglalását mellőzve, az ügyintézési szempontokat csupán annyiban érintem, amennyiben azt az általános üzemtan, vagy üzemracionálizálás érdekei megkívánják, illetve amennyiben a postatakarékpénztári működés megértéséhez azok ismerete szükséges. Ebben a könyvemben tehát inkább általános, tudományos szempontokra vagyok tekintettel és megkísérlem ismertetni azokat az elveket, amelyeknek postatakarékpénztári üzemvitelben érvényesülniök kell. Ezáltal nemcsak azt vélem elérni, hogy könyvem az intézetén kívülállók érdeklődését is felkelti, hanem a m. kir. postatakarékpénztár működésében közvetlenül érdekelték részére is lehetőséget nyújt arra, hogy mindennapi teendőik mellett, összefoglaló képet nyerjenek a postatakarékpénztári kérdések alapelveiről.

Budapest, Szent István évének december havában.

Dr. Körmendy József

I. Történelmi visszapillantás.

1. Postatakarékpénztári eszme keletkezése és térhódítása.

A postatakarékpénztárak állami takarékpénztárak, amelyek takaréközletág lebonyolításával hivatásszerűen foglalkoznak s úgy ezt a feladatkört, mint az esetleg ehhez járuló egyéb üzletágakat (csekk- és giroforgalom, állami letétkezelés, stb.) fiókjaik, továbbá a postahivatalok és esetleg egyéb intézmények — mint közvetítő szervek — közreműködésével látják el. A postatakarékpénztárak célja tehát az, hogy tömegeket takarékosagra szoktassanak s a takarékoság gyakorlásának eredményeként jelentkező apróbb s így gazdaságilag ki nem használható tőkéket összegyűjtsék, azokat a gazdasági élet rendelkezésére bocsássák, illetve a csekk- és klíringforgalom bevezetésével, girokörök alakításával, átutalási forgalom kiszélesítésével a gazdasági élet fizetési forgalmának gyors és zökkenésmentes lebonyolítását biztosítsák.

Postatakarékpénztárak keletkezése. Postatakarékpénztár létesítésével — mint a legtöbb közgazdasági probléma megoldásával — először Anglia foglalkozott. Az állami takarékpénztári eszme megindulását illetőleg megjegyzem, hogy Defoe Dániel, a Robinson Crusoe szerzője (Essay on Projects c. munkájában) már 1698-ban javasolta, hogy az állam széles köröknek nyújtson lehetőséget takarékbetétek elhelyezésére. 1807-ben Whitbread képviselő már kifejezetten postatakarékpénztár létesítését javasolta. A javaslat ki-

zárólag a munkásosztály rendelkezésére álló központi bank- és biztosítási intézet felállítását tervezte, amelyet azonban a parlament elvetett, mert a régi fiziokrata iskola hívei merően elleneztek minden olyan állami tevékenységet, illetve beavatkozást, amely a gazdasági szabadság elvével ellentétben állott. Később Rowland Hill, az angol posta átszervezője már nagyobb érdeklődést keltve foglalkozott ezzel a kérdéssel, de tulajdonképeni postatakarékpénztár létesítése tárgyalásra akkor került, amidőn Charles William Sikes, bankár erre vonatkozólag 1859-ben Gladstone pénzügyminiszternek javaslatot tett. E javaslat folyományaként létesített postatakarékpénztár működését — Anglia, Írország és Skócia 300 kijelölt közvetítő postahivatalával — 1861-ben kezdte meg. A közvetítő hivatalok száma 1861 végén 1676, 1870-ben több, mint 4000, 1937-ben pedig 17.000 volt. A postatakarékpénztár megalakulásakor Angliában 638 magántakarékpénztár működött 41 millió Font takarékbetétálladékkal. 1869 végén a takarékpénztárak száma 507-re, betétálladékuk pedig 37 millió Fontra apadt le. A magánpénzintézetek betétálladéka tehát mintegy 4 millió Fonttal csökkent, míg ugyanakkor a postatakarékpénztár betétálladéka már 13·5 millió Fontot tett ki. Amikor tehát a magántakarékpénztárak betétálladékuk cca. 10 %-át elvesztették, a postatakarékpénztár működésének közgazdasági következményeként Anglia lakosai 10 millió Fonttal takarítottak meg többet, mint amennyit a betétálladék 1860-ban kitett. 1869-ben ugyanis az 1860. évi 41 millió Font megtakarított tőkével szemben az összes betétálladék 51 millió Fontot tett ki, amelyből 37·5 millió Font a magánpénzintézetekre, 13·5 millió pedig a postatakarékpénztárakra esett. Ez a körülmény fényes bizonyítéka volt a postatakarékpénztári berendezkedés közgazdasági hasznosságának, amely bár a magántakarékpénztárak részére átmeneti áldozatot, a közjó szempontjából azonban kétségtelen eredményt jelentett. Viszont a postatakarékpénztár működése csupán átmenetileg volt

káros hatással a magánpénzüintézetek fejlődésére, aminek legfőbb bizonyítéka, hogy 1876-ban a magántakarékpénztárak betétálladéka ismét elérte a 43 millió Fontot. Újabban a postatakarékpénztár utazási bonokat bocsát ki, amelyek — betétkönyv bemutatása nélkül — bárhol beválthatók. Jellemző a postatakarékpénztár feladatkörére Gladstone ama kijelentése, hogy: „Az iparszabadságot kimondó törvényen kívül nincsen olyan törvény, amely oly nagy mértékben könnyítette volna meg a szegényebb néposztályok életlehetőségét és járult volna hozzá az erkölcsök s a nemzeti vagyon javításához, illetve gyarapításához, mint a postatakarékpénztár alapítására vonatkozó törvény.”

Belgiumban Frere Orban pénzügyminiszter 1854-ben nyújtotta be a „Caisse Générale d'Epargne et Retraite“ létesítéséről szóló törvényjavaslatot, amelynek alapján a belga állami takarékpénztár működése — állami jótállás mellett és a pénzügyminiszter ellenőrzése alatt — 1865-ben megindult. Postatakarékpénztár létesítésével különösen két célt akartak elérni: a betéteket állami garanciával biztosítani, továbbá a takarékoskodást általánosabbá és könnyebbé tenni. Az intézet közvetítő szervei az első években részben a saját, részben pedig a jegybank fiókjai voltak; 1870-től a postahivatalokat is megbízták a közvetítő szolgálat ellátásával, tehát ettől az időponttól tekinthető ez az intézmény postatakarékpénztárnak. A csekkforgalom tulajdonképpen 1909-ben indult meg, amikor lehetővé tették, hogy a jegybanknál vezetett számlákra postahivataloknál be- és visszafizetéseket eszközölhessenek, ez a forgalom azonban nagyon szűk keretek között mozgott. A csekkforgalom jelenlegi formájában 1913-ban indult meg.

Olaszországban Sella miniszter 1869-ben előterjesztett javaslatára létesült a postatakarékpénztár, amely működését 1876-ban kezdte meg. Eredetileg a postaminisztérium felügyelete alatt működő intézetet később a földművelésügyi minisztérium alá rendelték s ugyanakkor üzletágai

közé felvették az agrárhitelek nyújtását is. A postatakarékpénztár alapítása idején nem volt kiépített bankszervezet és az alapításnak éppen az volt a célja, hogy a postatakarékpénztár által előmozdított tőkekepződéssel az állam részére új pénzügyi forrást nyissanak. A postatakarékpénztár egyik legfontosabb üzletága az 1925-ben bevezetett kamatozó postajegyek intézménye, amellyel a postatakarékpénztár több, mint 18 milliárd Lírát gyűjtött. A takarékbetétek kamatlába 1938-ban 2·65%, míg az első évben nem kamatozó postajegyeké 5% volt. Ez a kamatláb azonban fokozatosan nő és az ötödik évben 5·25%-ot, a tizenötödik évben 6%-ot ér el. A postajegyek, amelyeket 100, 500, továbbá 1, 5, 50 és 100 ezer Lírás címletekben bocsátottak ki, nem ruházhatók át, valamennyi postahivatalnál beválthatók, adófizetésre felhasználhatók, pupilláris biztosítékkul szolgálhatnak és le nem foglalhatók. A kamatokat nem fizetik külön, hanem a postajegyek visszavásárlása alkalmával a tőkével együtt, tehát minél később váltja be a tulajdonos postajegyét, annál magasabb kamatozásban részesül. Egyrészt a rendszeres takarékosagra való nevelés érdekében, másrészt a felesleges üzemköltség elkerülése céljából, 1902-ben törvényhozási úton intézkedtek aziránt, hogy az egy Lírán aluli betétkövetelések, nemkülönben a három évig változatlan állandékú számlák követelése a rokkantak javára elévüljenek.

Franciaországban a postatakarékpénztár felállítása előtt a magánpénzintézetek kötelesek voltak úgy saját, mint idegen tőkéiket az állam rendelkezésére bocsátani s így a postahivataloknak 1875-ben a pénzintézetek részére való közvetítéssel történt megbízatása tulajdonképen postatakarékpénztári működést jelentett. Kifejezetten posatakarékpénztár, Cochéry postaminiszter javaslatára, 1881-ben létesült a kereskedelemügyi miniszter fennhatósága alatt. A törvényjavaslat a postatakarékpénztár felállításának szükségességét a takarékpénztári viszonyok fejletlenségével indokolta. A betétálladékokat a Caisse des Dépôts et Consignations-nak

adták át, amely azt állami, valamint állam által garantált értékekbe fektette. Közvetítő szolgálatát kb. 40 vidéki fiókja, valamennyi postahivatal, továbbá hajó- és ezredkirendeltségek, összesen több mint 13 ezer hely látja el. (A hajótakarékpénztárakat 1885-ben a köztársasági elnök parancsára létesítették.)

Hollandiában 1863-ban foglalkoztak postatakarékpénztár létesítésének kérdésével, azonban e tervet megvalósítani nem sikerült, mert az volt az általános felfogás, hogy az állam takarékbetétek elfogadásával nem foglalkozhat. A pénzügyi intézetek aránytalan megoszlása következtében olyan helyeken, ahol pénzügyi intézet nem volt, 1875-ben a postahivatalokat bízták meg azzal, hogy a magánpénzügyi intézetek közvetítő szerveiként működjenek. Tekintettel azonban arra, hogy ez a megoldás nem vált be, 1881-ben — a vízügyi (Waterstaat) minisztérium fennhatósága alatt — kifejezetten postatakarékpénztárt létesítettek.

Ausztriában postatakarékpénztár felállítását 1871-ben Schöffle kereskedelemügyi miniszter javasolta. Ez a terv akkor nem vált valóra, mert kezelési késedelemről féltek, amelyet a Wientől távolabb fekvő tartományokban levő postahivatalok távolságokozta elszámolási nehézségei idéztek volna elő. A közlekedési viszonyok megjavulása után — 1882-ben — Lenz képviselő nyújtott be újabb indítványt, amelynek alapján létesült postatakarékpénztár 1883-ban megkezdte működését. Az osztrák postatakarékpénztár csekkforgalma a takarékküzetág lebonyolításából fejlődött ki. Az intézet működésének megindulása után ugyanis Koch igazgató azt tapasztalta, hogy a takarékküzetforgalomban a felek további fizetések céljaira sok kisösszegű visszafizetést igényeltek. Az üzletmenet egyszerűsítése céljából Koch azt a rendszert vezette be, hogy a betevők — meghatározott összegű követelés elérése után — mások javára is eszközölhettek visszafizetéseket. Azok részére, akik ebben a forgalomban résztvettek, 100 Frt-ot meghaladó követelés esetén

50 drb. utalványt tartalmazó tömböt állított ki, amelyet a betevőknek kitöltve, a betétkönyvvel együtt kellett benyújtaniok. Ebből az utalványból — amellyel a számlatulajdonos a postatakarékpénztárt fizetések teljesítésére hatalmazta fel — fejlődött ki a csekk. Később a betétkönyv bemutatása úgy a befizetésnél, mint a visszafizetésnél elmaradt s a befizetések céljaira — a felmondásokhoz hasonlóan — füzetekbe foglalt betétjegyeket (befizetési lapokat) bocsátottak ki. Ilymódon Koch a csekkforgalom alapját rakta le, amelyet 1887-ben a takaréközletágtól elkülönítve szabályoztak. Az erre vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása során megállapították, hogy az intézménynek nem sikerült a takarékoság eszméje iránt különösebb érdeklődést felkeltenie. Ebben az időpontban ugyanis a takarékbetétek összege csupán 10 millió Ft-ot ért el s különösebb emelkedést nem mutatott. Ezzel szemben azonban a Koch-féle csekkforgalom nemvárt eredménnyel járt, az összforgalom 1886-ban kerekén 1 milliárd Ft-ot, a befizetések összege pedig 28 millió Ft-ot tett ki. A csekkforgalom törvényes szabályozására irányuló előkészítő munkálatok során megnyilvánult közgazdasági felfogás szerint a csekk- és klíringforgalom tulajdonképpen határvonalat vont postatakarékpénztár és klíringbank között, mert az utóbbi lombardkölesönt nyújthat, értékpapír kamatszelvényeket beválthat, bankközvetítéssel váltót leszámlíthat és visszleszámlíthat, zálogleveleket, államadóssági papirokat és elsőbbségi kötvényeket vásárolhat, vagyis ilyenmódon állami bankká válhat. Ezzel szemben azonban csaknem lehetetlenség volna az, hogy saját tőkével nem rendelkező állami intézmény bankszerű ügyleteket bonyolítson le, mert politikailag mozgalmasságban pánikot idézne elő, ha a postatakarékpénztár a vele szemben támasztott összes igényeket nem tudná azonnal kielégíteni. Ezért hangsúlyozták, hogy a postatakarékpénztár csekkbetétálladékát csak a legelővigyázatosabb módon szabad gyümölcösztetni. Amidőn az osztrák postataka-

rékpénztár későbbi kihelyezéseinél ettől a felfogástól el-
távolodott, anyagilag és erkölcsileg egyaránt veszteség érte.
A betétálladékok eredetileg értékpapírokba és lombardköl-
csönökbe fektették, illetve a jegybanknál s hitelintézeteknél
vezetett folyószámlán kezelték. A közvetítő szolgálatot a
postahivatalok látták el. Az osztrák postatakarékpénztár fel-
állítása magyar vonatkozásban igen lényeges volt, mert a m.
kir. postatakarékpénztár három évvel később csaknem telje-
sen a wieni postatakarékpénztár mintájára létesült. A wieni
postatakarékpénztárt — Ausztriának 1938-ban a Németbiro-
dalomhoz történt kapcsolása után — teljesen átszervezték.

Svédországban a postatakarékpénztár 1884-ben taka-
réküzetággal létesült, amelyhez 1925-ben a csekkforgalom
kapcsolódott. Az utazási forgalom megkönnyítésére leg-
újabbán bemutatóra szóló betétkönyveket rendszeresítettek,
amelyek — különösen külföldi turisták körében — nagy
népszerűségnek örvendenek.

A finn postatakarékpénztár 1887-ben szintén csupán
takarékkforgalommal létesült. A finn parlament most foglal-
kozik bemutatóra szóló betétkönyvek rendszeresítésével, to-
vábbá a csekkforgalom bevezetésével, valamint azzal, hogy
felügyeleti hatósága — a közlekedés- és közmunkaügyi mi-
niszter helyett — a pénzügyminiszter legyen.

Németországban a XIX. század elején létesíteni
tervezett postatakarékpénztár főleg azért nem valósult
meg, mert kis tőkék összegyűjtésére alkalmasak voltak a
Németbirodalmat teljesen behálózó szövetkezetek és községi
takarékpénztárak (Gemeinde Sparkassa), amelyeknek to-
vábbfejlődését központi takarékpénztár felállításával nem
akarták megakadályozni. A csekk- és klíringüzletág lebonyo-
lítására 1909-ben létesítettek postacsekkhivatalokat oly-
képen, hogy decentralizált rendszer szerint, a postaügyi
minisztériumnak alárendelt kilenc postacsekkhivatalt állíto-
tak fel. Ausztriának a Németbirodalommal való egyesítése
után az osztrák postatakarékpénztár működési körét az egész

Birodalomra kiterjesztették. Az osztrák postatakarékpénztár vagyonjogi kötelezettségeiért a németbirodalmi posta külön vagyonával szavatolt. A postatakarékpénztári rendszer bevezetése Németországot a legsűrűbb közvetítő hálózattal rendelkező állammá tette. A bankfiókok beszámításával az eddigi, kereken 20 ezer közvetítő szerv a németbirodalmi posta 47 ezer hivatalával bővült, nem is domborítva ki a 26 ezer faluzó levélhordó közvetítő ténykedését. A postatakarékpénztár konkurrenciája a magántakarékpénztárakat aligha fogja érzékenyen érinteni, mert ezek nemcsak betétgyűjtőhelyek, hanem hitelforrások is, amely körülmény ügyfélállományuk megtartását lehetővé teszi.

Az amerikai postatakarékpénztárra vonatkozólag — amely 1911-ben kizárólag takarékküzetággal létesült — legújabban négy javaslatot nyújtottak be a Kongresszushoz. Az első a postatakarékpénztár működési körének a csekküzletággal való bővítésére, a második a takarékbetétek felső összeghatárának (betétmaximum) felemelésére, a harmadik — a tanulók takarékosági ösztönének fejlesztése érdekében — külön takarékbélyegek kibocsátására vonatkozott. A felsorolt három javaslattal egyidejűleg — természetesen nem a kormány részéről — benyújtott negyedik javaslat a postatakarékpénztár megszüntetésére irányult. Az Egyesült Államokban ugyanis a bankárok a postatakarékpénztár működését régóta rossz szemmel nézték. Azokat a kifogásokat, amelyeket a postatakarékpénztár működésével szemben emeltek, az amerikai bankáregyesület 1938-ban könyvalakban foglalta össze és adta ki. (The Postal Savings System of the United States.) A munka a postatakarékpénztár létesítésének előzményeivel foglalkozik s megállapítja, hogy a postatakarékpénztár felállítását elrendelő 1910-es törvényt megelőző 40 év alatt 80 törvényjavaslatot nyújtottak be postatakarékpénztár létesítése iránt. A bankárok már akkor is hangsúlyozták, hogy a meglevő bankszervezet a töképeződést kielégítően biztosítani tudja. Az elmúlt években

a bankáregyesület kereken tízezer pénzüintézethez kérdőívet küldött ki és az ezekre kapott válaszok alapján igyekezett bizonyítani, hogy a postatakarékpénztár működése eltér azoktól az alapelvektől, amelyeket a létesítés idején irányadóknak tekintettek. A postatakarékpénztár felállításának egyik célja az volt, hogy azokban a helységeben, amelyekben pénzüintézet nem működött, tőkegyűjtő szervet bocsássa-nak a közönség rendelkezésére. Ezzel szemben jelenleg a több mint 33 ezer helység közül, amelyekben pénzüintézet nem működik, csupán 1·5 ezerben van postatakarékpénztári közvetítő szerv. A pénzüintézettel nem rendelkező helységek 95·4% -a tehát továbbra is postatakarékpénztári közvetítő hivatal nélkül maradt. A törvény intencióival ellentétben — a javaslat indokolása szerint — valamennyi nagyobb postahivatal a postatakarékpénztár közvetítő hivatalaként működik és a pénzüintézeteknek konkurrenciát okoz. Amíg kezdetben a postatakarékpénztárnál elhelyezett betétek kamatlába 1·5% -kal alatta volt a pénzüintézetek által fizetett kamatlábnak, addig jelenleg a legtöbb pénzüintézet kamatlábalával azonos, vagy azt meghaladó kamatoztatást térít. A törvényhozás intenciója eredetileg az volt, hogy a postatakarékpénztár által gyűjtött betéteket azokban az államokban helyezték el pénzüintézeti betétként, amelyeknek területéről származtak. Ezzel szemben jelenleg a postatakarékpénztár 1·2 milliárd Dollár aktívájából mindössze 385 millió Dollárt helyezett el pénzüintézeteknél, a fennmaradó rész állampapírokban talált befektetést. Kétségtelenül megállapítható, hogy ezt a kritikát a postatakarékpénztárral szemben a pénzüintézetek kedvezőtlen kereseti viszonyai váltották ki. (Megjegyzem, hogy az Egyesült Államokban a postatakarékpénztári takarékbetétálladék 1930 áprilisától 1937 júliusáig — elsősorban a tömeges bankbukások következtében — 170 millió Dollárról 1·3 milliárd Dollárra emelkedett. 1933-ban az álladék 80% -a, 1938 elején csupán 11% -a volt a magán-pénzüintézeteknél elhelyezve.)

Románia postatakarékpénztára kizárólag takarékküzet-
ággal tulajdonképen 1880-ban létesült. Önálló intézménnyé
— modernizált takaré- és újonan bevezetett csekküzlet-
ággal — 1918-ban szervezték át az állam jóállása és fel-
ügyelete alatt.

A csehszlovák postatakarékpénztár, amely 1918-ban
alakult, önálló állami intézmény. Közvetítő szolgálatát a
postahivatalok és brnoi fiókja látják el, új betétkönyveket
azonban kizárólag a prágai központ állíthat ki.

A lengyel postatakarékpénztár 1919-ben a postaügyi
minisztérium egyik osztályaként létesült, 1920 óta önálló
állami intézmény, amely hat vidéki és három külföldi fiókkal
(Párisban, Buenos-Airesben és Tel-Avivban) rendelkezik.
Közvetítő szolgálatát a postahivatalok látják el. Biztosítási üz-
letága jelentékeny forgalmat bonyolít le.

A jugoszláv postatakarékpénztár, amely 1923-ban
csekküzletággal alakult, 1926-tól takarékküzetet is lebonyolít
s a postaügyi minisztérium fennhatósága alól 1935-ben a
pénzügyminisztérium fennhatósága alá került. A betétállá-
dék gyümölcsöztetésének módjai: kölcsönkihelyezések kü-
lönböző állami intézmények, valamint községek és bankok
részére, kincstári jegyek lombardírozása, zálogkölcsönök
nyújtása. A közvetítő szolgálatot a postahivatalok és négy vi-
déki fiók látja el.

Norvégiában a postatakarékpénztár felállítása ismét
napirenden van. Az ottani bankáregyesület — a konkurren-
ciától félve — a postatakarékpénztár létesítése ellen foglalt
állást. Itt 800 bank és takarékpénztár működik, egy lakásra
eső takarékbetét összege 646 norvég Korona. Ez a fejenkinti
átlag olyan magas és a nagyszámú pénzintézet fiókjaival a
tőkegyűjtést olyan jól el tudja látni, hogy — a bankáregye-
sület véleménye szerint — postatakarékpénztár létesítése
nem járhat fokozott tőkeképződéssel, mert az csupán a meg-
levő pénzintézetek üzleti költségeit emelné.

Néhány postatakarékpénztár és postacsekkhivatal ala-

pításának időpontjáról — az általuk bevezetett üzletágak feltüntetésével — az alábbi kimutatás ad szemléltető áttekintést.

Állam :	Alapítás időpontja :																
	1861	1876	1881	1882	1883	1884	1886	1887	1889	1906	1909	1913	1918	1919	1923	1924	1925
Anglia	≡																
Ausztria					≡		≡										
Belgium		≡										≡					
Csehszlovákia													≡				
Dánia														≡			
Esztország																	■
Finnország								≡									
Franciaország				≡													
Hollandia			≡										≡				
Jugoszlávia															≡		
Lengyelország													≡				
Lettország																	
Magyarország							≡		≡								
Németország										■							
Olaszország		≡											≡				
Oroszország									≡								
Szajc										■							
Svédország						≡										≡	

Jelmagyarázat :

≡ Takaréék, ≡≡≡ Csekk, ≡≡≡ Takaréék és csekk, ■ Postacsekkhivatal

Fentiekből megállapíthatóan a legtöbb postatakarék-pénztár természetszerűleg takarékküzetággal indult, amelyhez gyakran értékpapírküzetág kapcsolódott. Ezek egy része később vette fel üzletágai közé a csekküzetágot is, a másik része (Anglia, Finnország) a csekkforgalom lebonyolítását egyáltalán nem iktatta működési körébe, mert ezekben a gazdaságilag fejlett államokban a magánpénzüzetetek fejtenek ki erőteljes csekkforgalmat. Az újabban felállított postatakarékpénztárak (Csehszlovákia, Lengyelország) takaréék- és csekküzetággal létesültek.

Szerkezeti különbségek. Az angol és a belga postatakarékpénztár alapszervezet szempontjából külön-külön

rendszert képez. Mindkét rendszerben a postatakarékpénztár állami intézet, amíg azonban az angol rendszerénél a postatakarékpénztár a posta egyik ágazata, amelynek közvetítő szervei a postahivatalok, addig a belga a postától teljesen független intézet, amelynek közvetítő szolgálatát a postahivatalokon kívül egyéb szervek is ellátják. Az angol rendszerű postatakarékpénztár a postából fejlődött, a belga rendszerű pedig az állam takarékpénztári ügyének rendezése kapcsán alakult ki. Mindkét rendszer tulajdonképpen az illető állam takarékpénztári ügyével áll szoros összefüggésben, amíg azonban Angliában a takarékpénztárak mint magánvállalatok alakultak s csak később merült fel az állami szavatossággal működő postatakarékpénztár létesítésének gondolata, addig Belgiumban a takarékpénztárak már létesítésüktől kezdve állami ellenőrzés alatt állottak és az a körülmény, hogy a postahivatalokat a közvetítő szolgálat ellátásával megbízták, csupán a közvetítő hálózat kiterjesztését jelentette. Az angol rendszerénél az ügyfelek bármely közvetítő postahivatalt igénybe vehetnek (Cross Entry System), a belgánál csakis az illetékes közvetítő szervet (Local System). Gazdasági és pénzügyi szempontból egyaránt megnyugtatóbb, ha a postatakarékpénztáraknak, mint önálló intézményeknek a működése nem monopóliumszerű, igénybevételüket illetőleg a felek nem állanak az állam felsőbbbségi hatalmával szemben, hanem a pénzintézetek versenyének teljes mértékben kiszolgáltatva, csakis az általuk végzett munka minősége és feladatkörük helyes ellátása biztosíthatja a nagyközönségnek — szolgálataik igénybevételében megnyilvánuló — elismerését. A postaigazgatás hatáskörébe tartozó postatakarékpénztárak — a postának szállítási vállalati minőségéből kifolyólag — általában nélkülözik a pénzügyi életben feltétlenül megkívánt rugalmasságot, amelyre bankszerű működés kifejtésénél igen nagy súlyt kell helyezni. A posta — bármennyire kereskedelmi vállalat is — az üzemi üzletvitel hátrányára, inkább a bürokratikus

formák felé gravitál, ez a körülmény pedig a gazdasági életben való működését csakis akkor teszi lehetővé, ha versenytárs nélkül, kizárólag az állam monopolisztikus hatalmára támaszkodik. Mivel pedig a pénzügyi élet megnyilvánulásait állami ténykedéssel korlátozni nem lehet, önként adódik az a megállapítás, hogy a postatakarékpénztári szolgálatot inkább az önálló, a postaintézménytől független postatakarékpénztár láthatja el. A helyi viszonyokhoz való alkalmazkodást jelenti az a tény, hogy egyes államokban felállított postatakarékpénztáraknál egyik rendszer sem jelentkezett tisztán, hanem bizonyos módosításokkal.

A postatakarékpénztáraknál kétféle csekkrendszer található, a központi és a megosztott. A wieni és a budapesti postatakarékpénztárnál fennálló központi rendszer abban áll, hogy a csekkszámlatulajdonos részére a központ nyitja meg és vezeti a csekkszámlát, amelyre befizetéseket a központon kívül bármely közvetítő hivatal elfogad s a visszafizetéseket is ugyanezek a közvetítő szervek teljesítik. A megosztott rendszerben több központ működik, amelyek mindegyike úgy egymás között, mint a közvetítő hivatalok bevonásával végzi a be- és visszafizetési műveleteket. Ez utóbbi rendszer Németországban és Svájcban ismeretes, ahol a decentralizációs működést az ú. n. csekkhivatalok (Post-scheckamt és Scheckbureau) végzik.

A postatakarékpénztárak rendszerint a pénzügyi, kereskedelemügyi, vagy postaügyi igazgatás felügyelete alatt, az Állami Számvevőszék ellenőrzése mellett — mint önálló jogi személyiséggel felruházott intézmények — létesültek. A postatakarékpénztárak működésében megnyilvánuló állami szavatossággal kapcsolatban jelentkező biztonság szociális, pénzügyi és közgazdasági szempontból arra ösztönözte az államokat, hogy a postatakarékpénztárakat, a takarékküzetág lebonyolításán kívül, egyéb feladatok ellátásával is megbízzák. Így a postatakarékpénztár letéti üzletág

lebonyolítását is ellátja Angliában, Belgiumban és Olaszországban; a biztosítási üzletnek úgy járadék-, mint életbiztosítási ágazatát intézményesen bevezették Angliában, Belgiumban és Lengyelországban; átutalási és girointézet a postatakarékpénztár Ausztriában, Németországban, Svájcban és nálunk. Magyarországon az állami készpénzbevételek és kiadások kezelése, a zálogkölsönnyújtás, az állami árverési szolgálat ellátása, az állami alapok és alapítványok, valamint az értéketétek kezelése mind olyan ténykedések, amelyek nem tartoznak tulajdonképeni postatakarékpénztári feladatkörbe.

A magyar postatakarékpénztár felállítását megelőzően alakult postatakarékpénztárak szervezete és működése — alapításuk időpontjában — a következő összehasonlításra ad alkalmat. A felügyeleti hatáskör gyakorlását illetőleg egyedül a belga létesült a pénzügyminiszter femhatósága alatt, az angol és az olasz postai igazgatás alatt, a többi a kereskedelemügyi tárca keretében. Valamennyi postatakarékpénztár közvetítő szervei a postahivatalok voltak, kivéve a belgát, amelynél ezeken kívül a jegybank fiókjai is elláttak közvetítő szolgálatot. A betétálladék gyümölcsöztetését Ausztriában és Magyarországon a postatakarékpénztár hatáskörébe utalták, a többi államban ebben az irányban különböző szervek (államadóssági bizottság, jegybank, stb.) intézkedtek. Gyümölcsöztetésre mindenütt az állampapirokat jelölték ki, ezeken kívül Belgiumban, Olaszországban, Hollandiában, Lengyelországban és nálunk a zálogleveleket, Angliában az állam által garantált papirokat, Ausztriában és nálunk az állami sorsjegyeket, Belgiumban az állami, tartományi és községi kötvényeket, lombard- és népjóléti kölcsönöket is. Tartalékalap nélkül létesült az angol és az olasz postatakarékpénztár, tartalékalappal, de összegszerű meghatározás nélkül a belga, a francia és a holland, összegszerű megállapítással az osztrák és a magyar postatakarékpénztár. A kamat nagyságának összehasonlító-

sánál a különböző alapítási évek alapul nem vehetők, ezért egy időpontban kell az összehasonlítást eszközölni, így pld. 1895-ben az angol postatakarékpénztár 2·5, a holland 2·64, a belga, a francia, az osztrák és a magyar 3, az olasz 3·5 % kamatot fizetett. Kamatszolgáltatáson felül a belga még 5—5 év után a tartalékalapból osztalékot, az olasz ugyancsak 5—5 év után nyereményosztalékot is juttatott takarékbetevőinek. A belga postatakarékpénztár a megállapított betétösszegezen felüli követelések után alacsonyabb kamatot térített. A betétek kamatozásának mikéntjére nézve a legszigorúbb elvet az angol postatakarékpénztár állította fel azzal, hogy a kamatozást a befizetést követő hó 1.-ével kezdődött és a kifizetést megelőző hó végével szűnt meg. Ugyanezt az elvet követi jelenleg Románia is. Ezzel szemben a többi postatakarékpénztár a félhavonkinti kamatoztatást mondta ki, amely szerint a kamatozás a betét elhelyezését követő hó 1.-én, illetve 16.-án kezdődik s a felmondást megelőző hó 1.-ével, illetve 15.-ével szűnik meg. A betétminimumot és maximumot mindegyik postatakarékpénztárnál megállapították, kivéve Ausztriát és Belgiumot, ahol a kamatozó betétek felső összeghatárának megállapítása nem történt meg. Maximum ugyan Angliában sincs megállapítva, de ezt a körülményt némileg ellensúlyozza az a rendelkezés, hogy egy-egy betevő követelése évenként csupán 500 Fonttal emelhető. Általános elv, hogy minden betevőnek egy betétkönyve lehet; e rendelkezés ellen vétőkkel szemben alkalmazott eljárásnál a legszigorúbb retorzióval (a második és a többi betétkönyv tőkekövetelésének elvesztésével) Anglia és Ausztria él, a kamatvesztiséget Franciaország és Magyarország mondta ki, míg Olaszország több betétkönyv esetében csupán a maximumot meghaladó összeg kötelező visszafizetése iránt rendelkezett. A visszafizetés módját illetőleg kizárólag központi kiutalás alapján történt a visszafizetés Angliában és Franciaországban, a többi állam postatakarékpénztára meghatározott összegig és megállapított

idő elteltével rövid úton, központi utalványozás nélkül is teljesített visszafizetéseket. Az angol postatakarékpénztár volt az egyetlen, amelynek alapítási törvénye nem ismert visszafizetési határidőket, bár naponként csupán egy visszafizetést engedélyezett, a többi államban meghatározott minimumtól eltekintve, visszafizetési határidők voltak megállapítva, így — minden esetben a visszafizetendő összeg nagyságához mérten — Belgiumban 8 naptól 6 hónapig, Olaszországban 20 naptól 2 hónapig, Franciaországban 8 naptól 14 napig, Hollandiában 14 naptól 6 hónapig, Ausztriában 15 naptól 2 hónapig és nálunk 8 naptól 30 napig. A legtöbb állam törvényadta jogával nem élt, a visszafizetési határidőket figyelembe nem vette s a visszafizetéseket azonnal teljesítette. A betétek elévülése terén Anglia volt a legliberálisabb, amennyiben a postatakarékpénztárt létesítő törvénye ilyen intézkedést nem tartalmaz. A többi állam az elévülési időtartamot 30 évben állapította meg, sőt Ausztriában az értékpapírletétről szóló járadékkönyv (letéti jegy) csupán 40 év elmultával évült el. Franciaország 30 éves elévülési időtartama abban állott, hogy ennek elteltével a betétlőkéket államjáradékokban a betevők javára letétbe helyezték. A betétek és a kamatok adó- és illetékmentességét, a hivatali titoktartást, a portómentességet, a beadványok bélyeg- és illetékmentességét, nemkülönben a nyomtatványok ingyenes kiszolgáltatását minden állam kimondotta. Nagyon természetesen, az egyes postatakarékpénztárak fentebb vázolt szervezete évtizedek folyamán lényeges változásokon ment keresztül s a legtöbb helyen a fejlődés az alapelgondolásokkal ellentétes szervezetet jegecsített ki.

A forgalom mikénti megindulása szempontjából az angol, a belga, az olasz, a holland, az osztrák és a magyar postatakarékpénztárak első háromhavi forgalma akként alakult, hogy a betétek tételszáma szempontjából első helyen az osztrák, második helyen a magyar, harmadikon az angol, az utolsó helyen a belga postatakarékpénztár állott. A

betétek összegét tekintve, az osztrák után második helyre az angol postatakarékpénztár került, úgyhogy a betétek átlaga tekintetében — abszolút kevés tételszáma miatt — a belga van az első helyen, a másodikon pedig az angol. Tételszámban és összegben legerősebb visszafizetés az osztrák postatakarékpénztárnál volt, utána itt is a magyar postatakarékpénztár következett; a legnagyobb összegű átlagos visszafizetés Angliában volt, míg a visszafizetés összegének a betét összegéhez való viszonya Olaszországban volt a legnagyobb, amely után sorban Magyarország következett. Egy betétkönyv átlagos tőkekövetelése a legnagyobb Belgiumban volt, utána következett az angol, a holland és az olasz, viszont a legkisebb Ausztriában volt.

2. A m. kir. postatakarékpénztár létesítése.

Az angol, belga, olasz, holland, francia és osztrák postatakarékpénztárak által elért eredmények arra indították a magyar kormányt, hogy postatakarékpénztár felállításának gondolatával behatóan foglalkozzék. E kérdés tárgyalásánál természetesen nagy fontossággal bírt a magántakarékpénztárak akkori helyzete is. Ezeknek az eredetileg humanisztikus, később azonban jövedelemszerzésre alakult vállalkozásoknak a vezetésében nem annyira szociális, mint inkább üzleti, finansiális szempontok voltak irányadók. Ennek természetesen következménye volt, hogy a magánpénzügyintézetek a drága kezelési költséget involváló kis tőkékkel egyáltalán nem, vagy nem szívesen foglalkoztak s csakis üzletileg jövedelmező helyeken működtek. Ezen kívül hivatalos óráikat rendszerint olyan időben tartották, amidőn a szegényebb néposztály a leginkább elfoglalt volt s így a betétek elhelyezése és a visszafizetések igénylése akadályokba ütközött. Ezek a körülmények játszottak döntő szerepet a m. kir. postatakarékpénztár létesítésénél. E speciálisan magyar szempontok figyelembe-

vételével — bár majdnem kizárólag társadalmi és szak-
körökben — már 1870-ben szó volt postatakarékpénztár
felállításáról, 1879-ben pedig Takátsy József Budapest Szé-
kesfőváros közigazgatási bizottságához tett előterjesztést
„hazai postatakarékpénztárak“ létesítése iránt. A kinyom-
tatott javaslat bevezetésében a szerző — postatakarékpénz-
tári ügyben előzőleg tartott értekezletre való hivatkozással
— a külföldön már felállított postatakarékpénztárak üzleti
működését ismertette. Takátsy szerint „a magyar posta-
takarékpénztár felállítása az osztrák-magyar dualizmus-
sal összefüggésben nem lenne, az osztrák-magyar postaügy
egysíttetését nem érintené, a postajog nem szenvedne
csorbát, a postát nem térítené el eredeti rendeltetésétől, a
magánpénzügyeket működésükben nem befolyásolná,
ellenben ipari, kereskedelmi és egyéb érdekek előnyére
válna.“ Javaslatát végén ösztönzésül idézi gróf Széchényi
Istvánnak azt a mondását, amelyet egyébként javaslatának
homlokzatára is tűzött, hogy: „A kisebb makkból, ha nem
romlott, idővel termő tölggyfa lesz, csak semmi el ne
gázolja.“ Budapest Székesfőváros közigazgatási bizottsága
Takátsy javaslatát tárgyalás után pártolón a földműve-
lés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter elé terjesztette.
A minisztériumban az időpontot postatakarékpénztár létesí-
tésére nem találták alkalmasnak s az előterjesztést tárgya-
lás alá sem vették. A postatakarékpénztár felállításáról
később az 1882. évi költségvetés tárgyalása alkalmával, az
állandó pénzügyi bizottságban esett szó. Itt a posta költ-
ségvetésével kapcsolatban hangsúlyozták, hogy kívánatos
volna postatakarékpénztárt mielőbb létesíteni. Ordódy Pál
miniszter erre vonatkozólag kijelentette, hogy ezzel a kér-
déssel már foglalkozott s amennyiben lehetséges, még az
ülésszak alatt a képviselőház elé törvényjavaslatot fog ter-
jeszteni. A törvényjavaslat benyújtása miniszterváltozás
következtében elmaradt. Később ezzel a kérdéssel Baross
Gábor közmunka- és közlekedésügyi államtitkár foglalko-

zott, aki az akkor létesült osztrák postatakarékpénztár működésének a helyszínen való tanulmányozására, 1883-ban két magasrangú postatisztviselőt küldött ki. Ausztriában szerzett tapasztalatok alapján készült el a m. kir. postatakarékpénztár felállítására vonatkozó törvényjavaslat, amelyet 1884-ben Baross Gábor elnöklete alatt tartott értekezleten behatóan megvitattak. A törvényjavaslatot gróf Szapáry Gyula pénzügyminiszter és báró Kemény Gábor közmunka- és közlekedésügyi miniszter 1885 március 7.-én terjesztették a képviselőház elé. A törvényjavaslat előterjesztése előtt a kormány a takarékpénztárak és egyéb — takarékbetéteket elfogadó — hazai pénzintézetek helyzetét s működését külön tanulmány tárgyává tette, annak megállapítása céljából, vajjon postatakarékpénztár felállítására Magyarországon tényleg szükség van-e? Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy Magyarországon az első takarékpénztár 1835-ben Brassóban alakult. A magyar pénzintézetek története azonban nem ezzel, hanem a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnak 1840-ben történt létesítésével kezdődött, amely Kossuth Lajos javaslatára 1845-ben részvénytársasággá alakult. Mivel külön alaptőkéről gondoskodás nem történt, részvényei nem összegről, hanem a társaság vagyonának bizonyos részéről szóltak. Az első alaptőkét — 1 millió Ft-ban — 1868-ban állapították meg. Ezt követően 1840-ben Aradon, 1841-ben Nagyszombatban, 1842-ben Pozsonyban és Sopronban, 1844-ben Esztergomban, Győrben, Kassán és Kőszegen, 1845-ben Eperjesen, Komáromban, Miskolcon, Nagykanizsán, Pécsen, Szegeden, Székesfehérváron, Veszprémben és Losoncon, 1846-ban Budán, Debrecenben, Egerben, Iglón, Lőcsén, Nagyszombatban, Temesvárott, Szekszárdon és Zágrábban, 1847-ben Jászberényben, Kőrmöcbányán, Nagyváradon, Selmecen és Szatmárnémetiben létesült takarékpénztár. Közben, 1842-ben az ország első bankja, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank is megkezdte működését, amely 1864-ig egyetlen hasonló intézményünk

volt, amíg 1866 végén már négy bank működött az országban, 1873-ban pedig 123. A takarékpénztárak száma ezen idő alatt 58-ról 300-ra emelkedett. Az 1873. évi válság következtében a bankok száma 1879-ig 106-ra csökkent, ezzel szemben a takarékpénztáraké ebben az időben 314-re emelkedett. A bankok kezdetben elhanyagolták a takaréközletágat, kamat nélküli betéteket fogadtak el látra szóló bankkötelezvények ellenében, amelyekkel — többnyire Wienben — fizetéseket teljesítettek. Később az elhelyezett összegekről utalványokat, pénztárjegyeket adtak ki s a letétek őrzéséért díjat számítottak fel. Idegen tőkék felszívását — kamatozó pénztárjegyek alakjában — a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank honosította meg 1843-ban és 1862-ig, amikor a folyószámlaüzletet megkezdte, ez volt egyedüli betétgyűjtési üzletága, amely 1882-ben a takaréközletág kifejlődéséhez vezetett. A magyarországi hitelélet megindulásának kezdetén a takarékbetétek után kamatot nem fizettek, sőt az intézetek a betétek után vidékenként változó térítést kértek, amelynek nagyságát a nehéz pénzvizonyok között csökkentették, majd az 1860-as évek elején el is törölték. Az említett törvényjavaslat indokolása statisztikai adatokat tartalmaz, amelyek szerint Magyarországon 1882-ben működött: 369 takarékpénztár 312·5 millió Ft. betéttel, nemkülönben 514 iskolai takarékpénztár (314 helyen) 22 ezer betevővel és 131 ezer Ft. összeggel. Ezeken kívül takarékbetéteket elfogadott 108 bank 45 millió Ft., 175 szövetkezet 13 millió Ft. és két földhitelintézet 0·5 millió Ft. betéttel. A 369 takarékpénztár 225 helyre oszlott el s minthogy Magyarországon akkor 13·240 község volt 15·6 millió lakóssal, következésképpen 12·985 község a takarékpénztár „jótéteményét“ nélkülözle s átlagosan minden 756 km² területen volt egy takarékpénztár. Országrészek szerint különböző volt az arány, mert amíg Budapesten és a Duna-Tisza közén minden 453 km²-re, a Duna jobbpartján 476, a Duna balpartján 702, a Tisza jobbpartján 808, a Tisza

balpartján 966, a Maros-Tisza szögén 861 km²-re jutott egy takarékpénztár, addig az erdélyi részeken már csupán 2.322 km²-re. Hasonlóan kedvezőtlen volt az eredmény a takarékpénztárak számának a lélekszámmal való összehasonlításánál, így pld. — végleteket említve — a Duna balpartján minden 28.158, az erdélyi részeken pedig minden 86.835 egyénre jutott egy takarékpénztár. A postatakarékpénztár létesítése évében — 1885 elején — hitelügyi szempontból a következő volt a helyzet: működött 120 bank, 395 takarékpénztár, 5 földhitelintézet, 398 hitelszövetkezet, összesen 918 hitelintézet, továbbá az Osztrák-Magyar Bank 13 fiókintézetével és 11 mellékhelyével. A pénzügyintézetek ebben az évben 218 millió K alaptőkével rendelkeztek, ebből bankokra 96, takarékpénztárakra 50, szövetkezetekre 47, földhitelintézetekre 24 millió K jutott. A takarékbetétállományból 1885 végén bankokra, takarékpénztárakra és földhitelintézetekre 777, szövetkezetekre 33'6, hitelintézetekre pedig 810'9 millió K esett. A törvényjavaslat leszögezte, hogy a takarékoság fokozatos fejlesztését a magántakarékpénztárak részéről biztosítva nem látja, mert — figyelembevée az előbb elmondottakat is — a kis betevők a lakóhelyüktől néha távolfekvő takarékpénztárakat egyrészt elfoglaltságuk, másrészt a csekély takarékbetéteikkel arányban nem álló útiköltség miatt fel sem kereshették. Szükség volt tehát az országban arányosan szétszórt postahivatalokra, mint közvetítő hálózatra támaszkodó postatakarékpénztár felállítására. Az indokolás szerint: „Célja és rendeltetése a postatakarékpénztárnak úttörőként működni a takarékosági hajlam általános felélesztésére és ezáltal a közjó előmozdítására, mert az egyszer felkeltett takarékoság a szorgalmat, becsületességet és józanságot is maga után vonja és az önállóság érzetét fejleszti. A postatakarékpénztár a magántakarékpénztáraknak nem vetélytársa, hanem azoknak inkább kiegészítését fogja képezni s velük egyetemben a néptakarékpénztárak célját és rendeltetését fogja betölteni.”

(Az indokolás helytálló voltára jellemző, hogy a miniszternek a postatakarékpénztár 1889. évi működéséről szóló jelentése megállapította, hogy: „A m. kir. postatakarékpénztárnak évről-évre mutatkozó gyarapodása annál örvedetesebb, mert tevékenysége fejlődik anélkül, hogy bármely irányban hátrányosan érintené a magántakarékpénztárakat, vagy hitelintézeteket.“ Mint bizonyítékot említette a jelentés azt a körülményt, hogy 1886—1888-ig a takarékpénztárak száma 395-ről 424-re emelkedett.) A törvényjavaslatot a pénzügyi bizottság 1885 március 20.-án, a képviselőház április 13.-án és 14.-én, a főrendiház pedig április hó 25.-én tárgyalta. A képviselőházi tárgyaláson Hegedüs Sándor előadó a tárgyalást azzal vezette be, hogy — véleménye szerint — nem kell bővebben fejtegetni a postatakarékpénztár jótékony hatását s rámutatott arra, hogy a takarékoság hiányáért nem a népet, hanem a takarékosági alkalom hiányát kell hibáztatni, tehát nem az akaratlan, hanem az alkalom hiányán múlt, hogy a tőkegyűjtés Magyarországon addig nem öltött nagyobb méreteket. A javaslat részletes tárgyalásakor Dobránszky Péter képviselő javasolta, hogy a betétálladék egy részét a gazdasági hitelszövetkezetek és népbankok értékeiben s a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézetének zálogleveleiben is helyezték el, illetve azt mezőgazdaság fejlesztésére, földjavításokra, vízszabályozásokat és útépitéseket célzó vállalkozások támogatására is fordítsák. Helfy Ignác — az olasz postatakarékpénztár szervezetére való hivatkozással — a személyazonosság igazolását kifogásolta, amelyet molesztálásnak s az akkori évek hivatali sikasztásaival kapcsolatban végigvonuló bizalmatlanság megnyilvánulásának tekintett. Azt is kifogásolta Helfy, hogy az állam a postatakarékpénztár működéséből jövedelmet akar magának biztosítani. Göndöcs Benedek a kamatozó betétminimum leszállítását javasolta. Enyedy Lukács a tisztajövedelem felét kívánta tartalékalap képzésére fordítani, míg a fennmaradó részt a betevek között takarékosági juttat-

lomként osztotta volna ki. Helfy ugyanezt javasolta, de az egész jövedelemre vonatkozólag. Baross Gábor államtitkár felvilágosításai után a m. kir. postatakarékpénztár felállítása, valamint a takaré- és értékpapíruzletág létesítése iránt intézkedő törvényjavaslatot az országgyűlés mindkét háza elfogadta s az — 1885 május 11.-én — mint az 1885: IX. t.-c. (továbbiakban: alapító törvény) szentesítést nyert. A m. kir. postatakarékpénztár 1886. évi február hó 1.-én, szűkreszabott feladatkörrel kezdte meg működését. Az alapító törvény a postatakarékpénztárt országos jellegűvé szervezte, ennek ellenére ügykörét mégis megszorította, mert tevékenységét elsősorban a kis exisztenciák takarékosági hajlamának felélesztésében és fejlesztésében jelölte meg, így tehát működését elsősorban szociálpolitikai szempontok irányították. Ezt a keretet a gazdasági élet fejlődése mindinkább tágította s az intézetet újabb feladatok ellátására serkentette. A vezetésnek és főfelügyeleti hatóságnak volt az érdeme, hogy a postatakarékpénztár sokoldalú tevékenységét úgy tudta kifejezni, hogy az a magánpénzügyintézetek érdekkörébe nem ütközött, azokkal szemben versenytársként sohasem jelentkezett, mert feladatának azt tekintette, hogy ügyfeleit a magánpénzügyintézetek ügyfeleivé képezze ki anyagi, gazdasági és szellemi téren egyaránt. A postatakarékpénztár évről-évre fejlődő forgalmával, a világháborút megelőzően, eljutott odáig, hogy a hatalmas, gazdaságilag erős Osztrák-Magyar Monarchiában az osztrák postatakarékpénztárral, mint testvérintézménnyel együtt igen fontos gazdasági és pénzügyi szerepet töltött be. A világháború elsősorban a hadianyagok árának kifizetéseinek, a rekvirálások ellenértékének kiutalásánál, általában a hadműveletekkel kapcsolatos háborús készpénz- és átutalási forgalom lebonyolításánál vette a postatakarékpénztárt igénybe. Ugyanekkor azonban a magángazdaságok is — amelyeknek forgalma a háborús konjunktúrák következtében megerősödött — fokozott mértékben kapcsolódtak a

postatakarékpénztár forgalmába. A világháború sikertelen befejezése, forradalmak, megszállások és az azt követő gazdasági leromlás a postatakarékpénztár üzleti tevékenységét alapjaiban rázták meg. Ebben az időben a postatakarékpénztár gazdasági és pénzügyi helyzete talán valamennyi állami üzem helyzeténél súlyosabb volt. Amíg ugyanis egyéb állami üzemek a maguk monopolisztikus helyzetében, ha megcsappant üzleti forgalmuk következtében csak tengték is életüket, a postatakarékpénztár a mozgékony és üzleti szellemtől erősen áthatott magánpénzügyi intézetek erőteljes versenyének is ki volt téve. Fennmaradását és megerősödését az intézet nem utolsó sorban annak köszönheti, hogy vezetői felismerték a tényleges helyzetet és az intézet jövőendő fejlődésének helyes irányát abban látták, hogy a postatakarékpénztár feladatának ellátásában nem lehet hivatal, hanem elsősorban üzlet, akkor is, ha feladatának magaslátán állva, nem is kíván az állam hasznothajtó üzeme lenni; üzlet kell, hogy legyen, mert csupán mint üzlet állhat igazán üzleti érdekek szolgálatában. A szanálás a postatakarékpénztárt személyzeti és dologi téren érzékenyen érintette, míg az utóbbi évek mérsékelten véghezvitt üzemracionalizálása üzleti működését nemcsak a jelenlegi viszonyoknak megfelelően alakította át, hanem előkészítette arra a munkára, amely akkor hárul rá, ha a gazdasági fellendülés, működésének horizontális és vertikális irányú kiterjesztése fokozott tevékenység elé állítja.

Jogalkotás. Az alapító törvénnyel indult meg a postatakarékpénztári jogalkotás. A postatakarékpénztár jogforrásai, az általános közigazgatási jogi felosztásnak megfelelően, a törvények, a rendeletek és a jogszokás. Az alapító törvény után alkotott törvények: az 1889 : XXXIV. t.-c. a csekk- és kliringforgalom bevezetéséről, az 1894 : XVIII. t.-c. a kamatok rendeleti úton való megállapításáról, az 1898 : VIII. t.-c. a kamatozó betétmaximum és a tartalék-alap összegének felemeléséről, az 1899 : XLIV. t.-c. a posta-

takarékpénztár elhelyezése céljából emelendő épületről, az 1912 : XXXIX. t.-c. a tartalékalap felemeléséről és újabb ingatlanok megszerzéséről szól, az 1923 : XXXII. t.-c. (11. §.), amely a takarékküzetágban a rövid úton teljesíthető visszafizetéseket, nemkülönben a kamatozó betétmaximumot és az értékpapírüzletágban az eljárási szabályokat állapítja meg, a csekküzletágban pedig az illetékeket szabályozza, az 1925 : IX. t.-c. (23. §.), amely a postatakarékpénztárnak a kézizálogkölcson-, árverési- és beraktározási üzletággal való kibővítését tartalmazza s hatályon kívül helyezi a Postatakarékpénztári Tanácsra s a takaré- és csekküzleti kezelés külön vezetésére vonatkozó rendelkezéseket, az 1926 : XIV. t.-c. a postatakarékpénztárnak a pénzügyminiszter alá rendelése, a betétálladéknak a Magyar Nemzeti Banknál való elhelyezése, nemkülönben Javasló, Felügyelő és Ellenőrző Bizottság felállítása és végül a tartalékalap felemelése iránt intézkedik, az 1927 : V. t.-c. (57—59. §.) a betétminimumot és a takarékbetétek foglalás alól mentes részét állapítja meg s a takaréklapok újbóli forgalombahozatalát rendeli el, az 1926 : XV. t.-c., az 1928 : I. t.-c. és az 1928 : XII. t.-c. a postatakarékpénztár pénztartozásainak az ártértelelésből való kizárásáról rendelkezik. A kir. zálogházak beolvasztása természetesen újabb jogforrásokat kapcsolt az intézet jogforrásaihoz, mégpedig a zálogházakról szóló 1881 : XIV. és az 1925 : XI. t.-c.-eket, valamint az Árverési Csarnokról szóló 1888 : XXII. t.-c.-et. Bár az 1925 : IX. t.-c. 23. §-a kimondja, hogy az 1881 : XIV. t.-c. rendelkezései a postatakarékpénztár kézizálogkölcson üzletére nem terjednek ki, mégis az abban foglalt intézkedések általánosságban a zálogüzletág ügyviteli szabályzatába felvételtek. A felsorolt törvényeken kívül, az intézet üzemi vonatkozásait érintő egyéb törvények is bizonyos részeikben a postatakarékpénztár jogforrásainak tekintendők, így az 1875 : XXXVII. t.-c. a kereskedelemről, az 1876 : XXVII. t.-c. a váltóról és az 1908 : LVIII. t.-c. a csekkéről. A zálog-

üzlet lebonyolításánál — a kereskedelmi törvényen kívül — kiegészítő jogforrás az ipartörvény is. Az 1885 : IX., az 1889 : XXXIV. és az 1925 : IX. t.-c.-ek — mivel üzletágakat vezettek be — alaptörvényeknek, az egyéb postatakarékpénztári vonatkozásúak kiegészítő törvényeknek, a kereskedelmi-, váltó- és csekk-törvény pedig kiegészítő (subsidiarius) törvényeknek is nevezhetők. A törvényeket és a kormányrendeleteket végrehajtó miniszteri rendeleteket, az intézet államigazgatási beosztásához igazodva, 1926-ig a kereskedelemügyi miniszter — nagyrészt pénzügyi és államgazdasági jelentőségének megfelelően — a pénzügyminiszterrel egyetértőleg adta ki, 1926-tól kezdve pedig a pénzügyminiszter, — az 1926 : XIV. t.-c. rendelkezéseinek megfelelően a kereskedelmi forgalmat, valamint a zálogházakat és az ezzel kapcsolatos üzletágakat érintő, továbbá a postai közvetítő szolgálattal összefüggő ügyekben — a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértésben adja ki. A végrehajtási rendeletek, utasítások és egyes szabályzatok a Budapesti Közlönyben, minden egyéb rendelet a Posta Rendeletek Tárában, vagy a Postatakarékpénztár Rendeleteinek Közlönyében — amely halasztást nem tűrő esetekben időszakonként kerül kiadásra — jelennek meg. (A Közlönyre évi 1 Ft-ért bármely postahivatalnál is elő lehetett fizetni.) A rendeletgyűjtemény teljessége és ezzel kapcsolatban a postai közvetítő szolgálat zavartalan lebonyolítása érdekében a Postatakarékpénztár Rendeleteinek Közlönyében megjelent rendelkezéseket később a Posta Rendeletek Tárában is közzéteszik. A jogszokás úgy a postatakarékpénztár belső kezelésében, mint a közvetítő szolgálat ellátása terén — mint törvényt és rendeletet kiegészítő jogszabály — jelentős szerepet játszott s a későbbi szabályalkotás terén értékes anyagot nyújtott a fejlődésben lévő intézmény működésének szabályokban való lerögzítésénél. Amióta azonban a postatakarékpénztári szabályalkotás arra törekszik, hogy az ügyvitel és kezelés minden momentumát lerögzítse,

a jogszokás a belső kezelésben elsorvadóban van, míg a postatörvény (1936 : XXXV. t.-c.) megalkotása, a Postaüzleti Szabályzat és Postakezelési Utasítás kiadása óta a közvetítő szolgálat terén is ugyanez a megállapítás tehető.

A postatakarékpénztár szervezése különös nehézséggel nem járt, mert a postahivatalokról — amelyek akkor 400 millió Ft-t meghaladó postautalványforgalmat bonyolítottak le — joggal feltehető volt, hogy a közvetítő szolgálatot is el fogják látni személyzetszaporítás nélkül. A közmunka- és közlekedésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg 1885 novemberében kiadta a törvény végrehajtására vonatkozó utasításokat, amelyek alapján az intézet működését 1886 január 1.-én kezdte meg, a megbízott postahivatalok közvetítő szolgálata pedig 1886 február 1.-én indult meg. A postatakarékpénztár 1906-ban fennállásának 20 éves, 1911-ben 25 éves, 1936-ban pedig 50 éves évfordulóját ülte meg. A 25 és az 50 éves jubileumon a minisztériumok, hatóságok és hivatalok, a tözsde, a különböző kamarák, a külföldi testvérintézmények, a fővárosi és vidéki pénzügyintézetek, nemkülönbön különböző egyesületek kiküldöttei és a közelet kitünőségei nagy számban vettek részt.

A m. kir. postatakarékpénztár felállítása bellusi Baross Gábor nevéhez fűződik s hogy ezt az intézet vezetősége mennyire átérezte és méltányolta, kitűnik abból a felterjesztésből, amelyet Baross Gáborhoz közmunka- és közlekedésügyi miniszterré történt kinevezésekor intézett az igazgatóság. Ebben — többek között — a következőket mondja: „A legőszintébb örömmel üdvözljük Nagyméltóságodat miniszteri magas állásában. E tisztikar minden egyes tagjában élénken él a tudat, hogy a postatakarékpénztár intézményét hazánkban elsősorban Nagyméltóságod lelkes kezdeményezésének, államférfiúi alkotóképességének és erélyes, kitartó munkásságának köszönheti a nemzet.”

Fejlődés. A postatakarékpénztár üzleti működését a Mária Valéria-utca 11. sz. ház szerény udvari helyisé-

geiben kezdte meg, ahonnan két év után a Kassa—Oderbergi vasút tulajdonát képező Széchenyi-utca 2. sz. házba, illetve ennek szomszédságában levő Rudolf-rakpart 6. sz. bérházba költözött. Ezek az épületek — a postatakarékpénztár évről-évre növekedő ügyforgalma, az akkor kilátásban lévő osztrák postatakarékpénztári átutalási forgalom felvétele és ezekhez képest a személyzet szaporítása folytán — nemcsak térbeli igényeknek nem feleltek meg, hanem eredetileg más célra szolgálván, nem voltak alkalmasak arra, hogy a postatakarékpénztár és a vele érintkezésben lévő közönség jogos igényeit kielégíthessék. Az intézet üzemének sima lebonyolíthatása régóta sürgette a hivatali helyiségek célszerűtlen volta folytán jelentkező nehézségek megszüntetését s mivel erre az akkor elfoglalt épületek módját nem nyújtottak és más bérházakba való áthelyezés a szükséges átalakítások költséges voltánál s egyéb pénzügyi okoknál fogva nem volt lehetséges, egyedüli megoldásként az kínálkozott, ha a postatakarékpénztár különleges feladatainak megfelelő új épületet emelnek, amely egyrészt a hiányokon segít, másrészt pedig az intézet terjeszkedési lehetőségét is biztosítja. Ebben az irányban először 1893-ban a Postatakarékpénztári Tanács intézett a miniszterhez előterjesztést, majd amikor a régi Szerb-utcai zálogházi épület igénybevételének tervét is sikerült az illetékes tényezőkkel elejtetni, a miniszter e célra 1895-ben az Új-épület (Neugebäude) lebontása következtében szabaddá vált terület egyik tömbjét szemelte ki. Az Újépület területének egyes részeit ugyanis építkezés céljából az üzleti élet képviselői (Tőzsde, Osztrák-Magyar Bank) szerezték meg, amely körülmény már akkor predesztinálta e városrészt arra, hogy a főváros pénz- és üzleti forgalmának központja legyen. A miniszter a postatakarékpénztárt, már rendeltetésénél fogva is, e centrum körzetébe kívánta vonni. A pénzügyminiszterrel folytatott tárgyalások eredményeként a postatakarékpénztár részére, a Hold-utca felé eső részen,

692·62 □-öl nagyságú telket tartottak fenn, □-ölenként 500 Ft. vételárban. Az intézeti székház költségeinek hozzávetőleges megállapításánál kiinduló pontul vették, hogy a kijelölt területen magas szuterénnel és földszinttel háromemeletes épületet emeljenek, az udvaron emeletmagasságú pénztárcsarnokkal, a helyiségek egy részét pedig lakásoknak tartsák fenn mindaddig, amíg az intézet forgalmának fokozatos fejlődése azoknak hivatali célokra való igénybevételét szükségessé teszi. Mindezek figyelembevételével a miniszter a székház költségeit — a telek vételára, nemkülönben az építkezés tartamára szükséges interkaláris kamatok betudásával — kereken 2 millió K-ban irányozta elő. (Telekre 693 ezer, építkezésre 1·08 millió, berendezési tárgyakra 60 ezer, üzemi kiadásokra 51 ezer, interkaláris kamatokra 114 ezer K-t.) Az illetékes körök véleménye szerint ezt az összeget az intézet tartalékalapjából kellett igénybe venni olyképen, hogy az épület a tartalékalap tulajdonát képezze. A tartalékalapra vonatkozólag az 1898 : VIII. t.-c. akként rendelkezett, hogy annak képzésére az intézet tiszta feleslegét kell fordítani mindaddig, amíg a 4 millió K-ban megállapított maximális összeget el nem éri s ha az intézet betétállománya 80 millió K-ra emelkedik, a tartalékalap maximális összege még 1 millió K-val, vagyis 5 millió K-ra emelendő. Tekintettel arra, hogy a tartalékalap 1898 végén már elérte a 2·7 millió K-t s az intézet évi tiszta feleslege kerek összegben 800 ezer K-ra volt tehető, valószínű volt, hogy amikor a székház felépül, a tartalékalap a 4 millió K-t eléri s így abból 2 millió K kihasználható lesz. A miniszter — a tartalékalap mobilitásának minden eshetőségre való biztosítása céljából — szükségesnek látta, hogy a tervezett tranzakció alkalmával a tartalékalap összegét is felemeljék s azt az épület által lekötött részen kívül, 4 millió K-ban állapítsák meg. Ilyen indokolással szavazták meg „a postatakarékpénztár elhelyezése céljából emelendő épületekről“ szóló 1899 : XLIV. t.-c.-et. A törvény megszavazása

után az ingatlan a Székesfővárosi Közmunkák Tanácsával kötött és a pénzügy- és a kereskedelemügyi miniszter által jóváhagyott szerződésben 693 ezer K-ért 1900 június 30.-án az intézet tényleges birtokába és használatába került. A székház építésére nyilvános pályázatot hirdettek. A határidő leteltéig 55 pályázótól 61 pályamű érkezett be, amelyeket a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében közszemlére állítottak ki. A sajtó egyhangúlag megállapította, hogy „E pályázat eredménye ismét bizonyítja, hogy építészaink önálló alkotás és gondolataiknak megfelelő formában való kidolgozása tekintetében örvendetes haladást tettek.” A miniszter a pályatervek elbírálására bíráló bizottságot küldött ki, amelyben a postatakarékpénztár főbb tisztviselői is helyet foglaltak. A bizottság elnöki tisztét — a miniszter felkérésére — a Postatakarékpénztári Tanács elnöke látta el. A bizottság az I. és III. díjat Berczik Gyula, a kereskedelemügyi minisztérium műszaki tisztviselőjének ítélte oda, a II.-at Lechner és Baumgarten műépítészeknek két tervükért. Kivitelre Lechner Ödön művét fogadták el, akinek a magyar építészeti stílus megteremtésére irányuló törekvését — egyéb alkotásai mellett — a postatakarékpénztári palota is szimbolizálja, amelyet később műemlékké nyilvánítottak. Az 1900-ban megindult építési munkálatok 1901 végén befejeződtek. Az új (V., Hold-, illetve 1938-tól gróf Klebelsberg-utcai) palota teljes felszereléssel együtt 1,956.837 K-ba került. A pánccéltermet 1901 december 12.-én vették használatba, amely helyett — miután a rendkívüli mértékben felszaporodott letétek befogadására a régi pánccélterem szűknek bizonyult — az 1914/15. költségvetési évben 53 ezer K költséggel új pánccélterem épült. Ezt a pánccéltermet 1917-ben ugyanezért újjáépítették. A költözködés időpontjáról — amely 1901 december 14.-én vette kezdetét — az intézet csekkszámlatulajdonosait azzal értesítette, hogy működését saját palotájában 1901 december 16.-án kezdi meg. Ebben a körlevélben a postatakarék-

pénztár — az átköltözködés nehézségeire való tekintettel — az esetleg bekövetkezhető késedelemért elnézést kért, bár a szolgálat zavartalan ellátása érdekében minden intézkedést megtett. A székház ünnepélyes felavatása alkalmával az ünnepi szónok (dr. Halász Sándor) hangsúlyozta, hogy: „A postatakarékpénztár épülete nem pusztán hajlék, ahol az intézmény működését kitöltő teendők hivatásszerűen elintéztetnek; ezen épület egyúttal szimbóluma az ország egyik leghasznosabb intézménye által képviselt eszmének: a takarékoságnak és a gazdasági erőnek.“

A postatakarékpénztár évről-évre rohamosan növekvő forgalma és a személyzet ezzel kapcsolatos szaporodása következtében a székház helyiségei — bár az összes lakásokat intézeti célokra már igénybevették — a személyzet és az ügyfelek befogadására nem voltak elegendők, az egészségügyi követelményeknek nem feleltek meg s túlszűfoltóságuk miatt az üzletmenetre is zavarólag hatottak. Ezért „a postatakarékpénztár céljaira újabb ingatlan megszerzéséről“ szóló 1912:XXXIX. t.-c. alapján a postatakarékpénztár épületével szomszédos és egy háztömböt képező Szabadság-tér 10., 11. és 12. számú s kerekén 700□-öl területen fekvő bérházakat 3·75 millió K-ért megvásárolták. Ezzel a fokozatos fejlődés lehetősége hosszabb időre biztosítottnak látszott. Az 1912 : XXXIX. t.-c. indoklásában a miniszter az intézet forgalmának 1901-től, az új épületbe való költöztetésétől kezdve jelentkező nagymérvű fejlődését feltüntető két számadatra hivatkozott. Ügyesetek száma 1901-ben kerekén 6·8, 1911-ben 19·2 millió, az emelkedés 182·25% ; tisztviselők és napidíjasok létszáma 1901 végén 320, 1911 végén 900, a szaporodás 178·82%. A miniszter előrebocsátotta, hogy új intézeti épület emelésének eszméjét már előre el kellett ejtenie, mert annak elkészültéig a már teljesen kihasznált épületben a forgalom zavartalan lebonyolítása semmiképen sem biztosítható, ezért szükséges a postatakarékpénztár különleges céljainak megfelelő s megvételre felaján-

lott Szabadság téri ingatlanok megszerzése. A vételár fedezetére a postatakarékpénztárnak a korábbi évekről már esedékes, de még be nem szállított, kereken 3·4 millió és az 1911. évi előrelátható 3 millió K tiszta feleslege szolgált. A megvásárolt ingatlanok az államkinestár tulajdonát képezik, a vételárat, az illetékeket és az átalakítási költségeket azonban a tartalékalapból fedezték. E célból a tartalékalapot — amelyet az 1899 : XLIV. t.-c. 6 millió K-ban állapított meg olyképen, hogy ezt az intézeti épület által lekötött 2 millió K-n felül még 4 millió K képezze, amely értékpapírokban nyerjen elhelyezést — az 1912 : XXXIX. t.-c.-kel 12 millió K-ra emelték fel. E törvény indokolása szerint a miniszter a tartalékalap maximális összegének legalább 12 millió K-ban való megállapítását — a szóbanforgó ingatlanok megvételétől függetlenül is — szükségesnek tartotta, mert a postatakarékpénztárnál elhelyezett betétek álladéka 1899 óta — amikor a tartalékalap összegét utoljára emelték — 1911 végéig 55 millió K-ról több, mint négyszeresére, kereken 230·5 millió K-ra emelkedett.

A zálogházak beolvasztásával a Kinizsi utcai központi zálogházi épület a postatakarékpénztár tartalékalapjának vagyonába ment át és annak növelésére fordított. Ugyancsak ennek következtében történt Budapesten a Rothermere- (Balaton-) utca 18. sz. raktárháznak (1927), Újpesten a Kassai-utca 4. sz. háznak (1929) és Kispesten a Faze- kas Ágoston-utca 4. sz. háznak (1932), utóbbi kettőnek zálogházi fiók céljaira való megvétele, illetve felépítése, szintén a tartalékalap terhére. Ingatlanvásárlásokon kívül — fiók céljaira — üzlethelyiséget is bérelt a postatakarékpénztár, Budapesten kívül Vácott (1930), Pécsen (1932), Miskolcon (1934), Sopronban (1935) és Pestszenterzsébeten (1937).

II. A m. kir. postatakarékpénztár helye a közgazdaságban.

1. Közgazdasági vonatkozások.

Magyarországon a XIX. század elején erős gazdasági fellendülés kezdődött, amelynek kialakulását az állampénzügyi helyzet és államhitel fokozatos javulása, a konverziók, a Jegybank kérdésének megoldása, a kereskedelmi-, váltó- és csődtörvény alkotása nagyban elősegítették. Az erőteljesebb mezőgazdasági termelés, a vasúthálózat további kiépítése és Budapest fejlesztése a kereskedelem és ipar fellendülését vonták maguk után, amellyel együttjárt a pénzüintézetek felvirágzása is. Ez volt Magyarországon a gazdasági helyzet a postatakarékpénztár létesítése időpontjában 1890-ben, amidőn az 5 éves működésre visszatekintő postatakarékpénztár üzletágai közé iktatták a csekk- és kliringforgalmat, a gazdasági viszonyok mitsem változtak. Az 1890. évi bankkrízis Magyarországon csak kisebb mértékben érezte hatását. A Monarchia valutareformjának sikeres keresztülvitele hozzájárult a gazdasági élet fellendüléséhez, nagyösszegű külföldi tőkekínálat mellett belföldi tőke is olcsón állott rendelkezésre, úgyhogy 1893-ban Magyarországon nagyarányú pénzbőség jelentkezett. Ennek következtében a pénzpiac felélénkült, a vállalkozási kedv megerősödött. Ez a gazdasági fellendülés természetesen hatással volt a postatakarékpénztárra is. Az 1893. évről szóló kormányjelentés ezt az évet a postatakarékpénztárra nézve, pénzügyi tekintetben igen jelentékenynek, üzleti eredmény szempontjából

pedig az összes előző éveket felülmúló sikerűnek mondotta. A pénzügyi viszonyok kedvező alakulása különösen abban nyilvánult meg, hogy a postatakarékpénztár üzleti nyereségeiből nemcsak letörleszthette — az első évek üzemszükségeinek fedezése céljából — a postaforgalmi pénzekből kapott kamatmentes előlegeket, hanem üzleti feleslegéből a tartalékalap képzését is megkezdhette. A postatakarékpénztár a betétálladékot túlnyomóan állampapírokba fektette, amelyek konverziója következtében a hozadékot összhangba kellett hozni a betevőknek nyújtott kamat nagyságával. Ezért az 1894 : XVIII. t.-c. módot nyújtott a kormánynak arra, hogy a betétek után fizetendő kamatláb nagyságát a viszonyokhoz képest rendeleti úton szabályozhassa. E felhatalmazás alapján a kormány 1895 január 1.-étől a 3·6%-os kamatlábat 3%-ra szállította le. Az értéktőzsde 1894. évi élel üzleti forgalma a pénzintézetek jövedelmezőségét jelentékeny mérvben megnövelte, a tőzsdei hausse-t azonban külföldi események megakasztották, majd — reakcióként — baisse következett, az értékpapírok árfolyamai fokozatosan lemorzsolódtak s 1895 vége felé pánikszerű zuhanás jelentkezett. Magyarország közgazdasága ezt a krízist, amely a postatakarékpénztár működését közelebbről nem érintette, leküzdötte. 1897-ben pénzügyi és gazdasági téren nagyrészt teljes üzleti pangás uralkodott, amelyet az akkori igen gyenge terméseredmény még súlyosbított. A következő évek sem hoztak javulást. A pénz rendkívüli megrágulása olyan magas kamatlábakban jutott kifejezésre, amelyekhez hasonló Magyarországon évek óta nem volt. A tőkegyűjtés a postatakarékpénztárnál is elmaradt a korábbi évek eredményeivel szemben, amely körülmény ugyancsak a gazdasági viszonyok hátrányos alakulására vezethető vissza s arra, hogy az ezredéves kiállítás évében ideiglenesen megnyílt rendkívüli jövedelmek megszűntek s ennek következtében a tőkegyűjtés megakadt. A törvényhozás 1898-ban ismét foglalkozott a postatakarék-

pénzlárral az 1898 : VIII. t.-c. megalkotása kapcsán, amely egyrészt a kamatozó betétmaximum szempontjából fizikai és jogi személyek között különbséget tett, másrészt pedig 1·5 millió Ft-t. tartalékalapnak 2 millió Ft-ra való kiegészítését rendelte el. Nevezetes esemény volt az intézetre nézve az 1899 : XLIV. t.-c. megalkotása is, amely részére, céljainak megfelelő épület felépítését határozta el. Az 1899. évi üzleti eredmények — figyelembevée az ezévben mutatkozó pénzzűkét és általában a kedvezőtlen gazdasági viszonyokat — kielégítőnek mondhatók.

A XIX. század végén és a XX. század elején az ipari túltermelés következtében világszerte beállott válság hatása Magyarországon is érezhető volt, elsősorban a budapesti pénzpiacon, az építő- és malomipar pangása, illetve súlyos helyzete következtében. A századforduló sem hozott javulást a gazdasági életbe, sőt Európa nyugati piacain is kedvezőtlen viszonyok lettek úrrá és olyan nagymérvű volt a gazdasági depresszió, mint amilyen az 1873.-i nagy krízis óta nem volt észlelhető. Ennek ellenére azonban a postatakarékpénztár 1901. évi üzleti eredménye kielégítő volt, az összes üzletágak fejlődést mutattak. A gazdasági élet pangása következtében ugyanis azok a tőkék, amelyeket rendes viszonyok között az üzleti forgalom kötött le, a pénzüintézeteknél gyűlemlettek fel, ennek következtében azonban a kamatláb folytonosan esökkent. Mivel pedig a kamatláb Magyarországon 1902-ben tartósan alacsonyabb volt, mint külföldön, lehetővé vált, hogy Magyarország a nemzetközi piacokon hitelezőként lépjen fel. Ekkor mélyítették ki a postatakarékpénztár és a magánpénzüintézetek nemzetközi összeköttetéseiket. 1902-ben, amikor a több évi rosz termés után az általános gazdasági viszonyok javulását a kedvező terméseredmény is elősegítette, határozott javulás állott be. A gazdasági élet felélénkült, a tőkék újra az ipar és kereskedelem felé törekedtek. Ennek következménye volt, hogy a postatakarékpénztár összvetálladéka 1903 végén túl-

haladta a 100 millió K-t. Az 1903. és 1904. évi kedvezőtlen belpolitikai viszonyok a gazdasági élet fejlődését akadályozták, bár az ezidőtájt fellendült építkezési tevékenység a gazdasági helyzet némi javulását hozta magával. Ennek dacára azonban az ezévi kedvezőtlen termés s az újabb belpolitikai bonyodalmak a gazdasági helyzet romlását vonták maguk után. Ezek a megisméllődő belpolitikai válságok, nemkülönben az Ausztriával és a külföldi államokkal nem rendezett gazdasági helyzet a magyar címleteknek külföldön való elhelyezését akadályozták. Ezt a kedvezőtlen helyzetet az 1905. évi kedvező termés és a német gazdasági konjunktúra hatása 1906-ban megjavította. A kereskedelmi forgalom emelkedett s a vállalkozási kedv felélénkülése következtében számos ipari és kereskedelmi vállalat létesült. Ez a körülmény azonban rövidesen reakciót vont maga után, amely nemcsak Magyarországon, hanem a nyugati államokban is nagyarányú pénzsűkében és pénzdrágaságban jelentkezett. Magyarország ezt a gazdasági depressziót is nagyobb megrázkódtatások nélkül állotta ki. Az 1907. évi nagy hitelválság bevezetője az európai jegybankok kamatlábemelése volt. 1906-ban a Bank of England 6%-ra, a német Reichsbank 7, majd 7.5%-ra, az Osztrák-Magyar Bank pedig 6%-ra emelte a kamatlábat. A külföldi pénzválság Magyarországra is áttért és súlyosan nehezedett a gazdasági életre. Az Ausztriával 1907-ben kötött új kereskedelmi- és vámszerződés alkalmas lett volna a gazdasági életben uralkodó bizonytalanság megszüntetésére, ha a Jegybank kérdése nem maradt volna függőben. Ilyen körülmények ellenére is azonban az 1907. év a postatakarékpénztárra nézve — úgy a takaré-, mint a csekküzletág összforgalmát tekintve — eredményesnek mondható. A takaréközletágban, az összforgalom mellett, a betétálladék alakulásában is a legnagyobb a fejlődés az összes előző évek között. A Szerbiával 1907-ben kitört konfliktus háborúveszélyével fenyegetett, ez azonban elmúlt s úgy a politikai,

mint a gazdasági életben egyelőre nyugodtabb időszak következett, amely a pénzintézetek tevékenységére is kedvező kihatású volt. A politikai helyzet javulása, az építőipar fellendülése, a jó termés a közállapotokat megszilárdították s a külföld bizalma Magyarország közgazdasági viszonyai iránt megerősödött. Ezt igazolta az 500 millió K-s magyar államkölcsön kibocsátásának jelentős sikere. A postatakarékpénztár takarékforgalmában 1908-ban az amerikai kivándorlás és általában a kedvezőtlen gazdasági viszonyok folytán a visszafizetések emelkedő irányzatot mutattak s ez természetesen kihatással volt az álladék alakulására is, amennyiben az az előző évinél kisebb mérvben szaporodott. Az 1909. év általában eredményes volt s a kedvezőtlen gazdasági helyzet dacára az ügyszárművelés valamennyi üzletágban erős fellendülést mutatott. A takarékművelés — jóllehet az év elején a szerb bonyodalom a betétesek körében nagyobb nyugtalanságot keltett — az izgalom lecsillapultával visszanyerte rendes menetét. Az 1911. év a postatakarékpénztár belső életében nagyjelentőségű, mert ekkor töltötte be fennállásának 25. évét. Ez év első felében kedvező gazdasági viszonyok uralkodtak, a külföldi tőke a magyar vállalkozások iránt érdeklődött, az év második felében azonban a viszonyok kedvezőtlenre fordultak, a Balkánon ismét háborútól kellett tartani. A pénzpiacon beállott feszültséget a Magyarországon elhelyezett külföldi tőkék jelentős részének visszavonása okozta. Ilyen körülmények dacára — amelyek a postatakarékpénztár betétesinek zömét alkotó alsóbb néprétegeket érintették leginkább — a takarékművelésálladék az előző években elhelyezett betétek összegét jóval felülmúlta. A külpolitikai helyzet tovább bonyolódott, 1912-ben kitört az első balkáni háború, amikor tőkehiányig fokozódó pénzügyi szűke keletkezett azért, mert az európai államok hadi készülődései nagy tőkéket vontak el a gazdasági életből. Az európaszerte beállott pénzügyi szűkét azonban nemcsak a hadi készülődésekkel s az államok rendkívüli pénzügyi szükségletével

lehet magyarázni, hanem azzal is, hogy az árucikkek megdrágultak, a vállalkozások és az építkezési tevékenység megélénkült. 1912-ben egyébként a törvényhozás a postatakarékpénztárral ismét foglalkozott, mert az ezévi XXXIX. t.-c. a tartalékalapot 6 millió K-ról 12 millió K-ra emelte. Ebben az évben uralkodó általános pénzszűke és pénzdrágaság, valamint a bizonytalan külpolitikai viszonyok s az ezek okozta nyugtalanság hátrányos kihatásait nem kerülte el a postatakarékpénztár sem. A takarékküzetli forgalom az év elején fejlődésnek indult ugyan, az év utolsó két hónapjában azonban a betevők sorában — főként az ország északi és déli részeiben — nyugtalanság támadt, úgyhogy a betétek tömegesebb felmondása folytán az év végén a betétálladék 8 millió K-t meghaladó apadást mutatott. Ilyen viszonyok között is megnyugtató jelenség volt azonban az, hogy a politikai feszültség és a bizonytalanság enyhülésével a visszafizetések száma megcsappant, továbbá, hogy a betétek bruttó összegében visszaesés alig mutatkozott s a betevők száma emelkedett. A csekküzletág összforgalma közel 1 milliárd K-val múlta felül az előző év összforgalmát, a számlatulajdonosok számában mutatkozó szaporodás pedig csak kevéssel maradt mögötte az előző évinek, mégis a pénzviszonyok kedvezőtlenése folytán a betétálladék jelentékenyen visszaesett. Ez a gazdasági helyzet 1913-ban lényegesen enyhült s a postatakarékpénztárnál is — habár mérsékelten emelkedő, de határozott — javulást idézett elő. Magyarország közgazdasági helyzete, az előadottak szerint, a háború előtti években a haladás útján volt. Ezt a fejlődést nem gátolta meg az a gazdasági függés sem, amelyben Magyarország — mint a Monarchia egyenrangú tényezője — Ausztriával szemben állott. A közös vámterület Magyarország érdekeit gyakran alárendelte ugyan Ausztria érdekeinek, ennek dacára azonban gazdasági fejlődésünk meg nem akadhatott, az ipar, a kereskedelem minden ügykezelete az osztrák befolyástól való függetlenítésre törekedett

s arra, hogy az osztrák gyártmányokkal a versenyt felvegye, a hazai iparcikkeknek úgy belföldön, mint az ország határain túl piacot teremtsen. Az ipar és a kereskedelem, nemkülönben a magyar gazdasági társadalom a maga hatalmas gazdasági erejével Magyarország általános közgazdasági helyzetét a világháború előtti években annyira szilárd alapokra fektették, hogy a további gazdasági fejlődés biztosítottnak látszott. Ebben az örömdetes fejlődésben akasztotta meg Magyarország a világháború.

A már évek óta feszült külpolitikai helyzet 1914 nyarán a világháború kitöréséhez vezetett, amely a közgazdasági életet nehéz feladatok elé állította. A hitelélet háttérbe szorítása a készpénzfizetésekkel szemben, a fizetési eszközök mind nagyobb mérvű szaporítása s a külföldi összeköttetések nagyrésztének megszűnése egyaránt éreztették káros hatásukat. A gazdasági szervezet legfontosabb részei állami fennhatóság alá kerültek s az állam mind mélyebben nyúlt bele a gazdasági élet működésébe. A háború folyamán a legnagyobb hitelkérő az állam volt, mert a hadi kiadások az állam pénzügyi szükségleteit rendkívüli mértékben megnövelték. Az állam ezért nyilvános aláírásra bocsátott hadikölcsönök és állami pénztárjegykölcsönök kibocsátása, pénzintézetek által nyújtott kisebb kölcsönök s leginkább az Osztrák-Magyar Bank igénybevétele útján fedezte kiadásait. A kormány a háború kitörésével megingott pénzpiaci helyzet enyhítésére s a viszonyok kényszerítő hatása alatt a mozgósítás elrendelése után moratóriumot léptetett életbe, amellyel részben az adósokat védte, részben pedig a pénznek a forgalomból való kivonását (tezaurlását) akarta megakadályozni. A mezőgazdaság a világháború alatt a konjunktúrát birtokok vétele és bérlete, valamint mezőgazdasági vállalatok alapítása által szerencsésen használta ki, aminek következtében a mezőgazdaságban tartaléktőke jelentkezett, amellyel a jelzálogterheket törlesztették, a fennmaradó összegeket pedig pénzintézeteknél helyezték el s

azok betétállományát növelték. A postatakarékpénztár jelentései eddig egy-egy naptári év üzleti eredményeit ismertették. A költségvetési évnak július 1.-étől június 30.-áig terjedő időre való megváltozása következtében az intézet jelentései is költségvetési évenként jelennek meg. Az évi jelentés azonban átmenetileg az 1914. év első felének és az 1914/15. költségvetési évnak üzleti eredményeit tüntette fel. Nagyon természetes, hogy ennek a másfél évnak üzleti forgalma az időközben kitört világháború erős befolyása alatt állott. A háború következtében előállott rendkívüli helyzet az 1914 első felében tapasztalt természetes fejlődésnek véget vetett s úgy a takaré-, mint a csekkforgalom pénzügyi eredményeinél lényeges változásokat idézett elő. A háború kitörésével tételszámban és összegben a betéteknél lényeges csökkenés, a visszafizetéseknel pedig emelkedés állott be, amely körülmény a betétálladék apadásában nyilvánult meg. Az apadás 1914 végéig tartott, amikortól a betétek összege rohamosan növekedett, a visszafizetéseké pedig jelentékenyen csökkent. A világháború az 1915/16. év folyamán is éreztette hatását, bár ebben az évben a forgalomnak nem annyira ugrásszerű, mint inkább állandó, de a normális fejlődést mégis meghaladó alakulásában nyilvánult meg, amilyenre az intézet fennállása óta példa nem volt. Az igen nagymértékben felgyülemlett bankjegyforgalom csökkentése érdekében az 1916/17. költségvetési évben mind indokoltabbá vált az a törekvés, hogy a gazdasági életben teljesített fizetések alkalmával a készpénz használatát lehetőleg szűk határok közé szorítsák. A postatakarékpénztár 1916/17. harmadik háborús üzleti évének forgalma, méreteiben az előző évekhez képest erősen megnövekedett s az év közben kibocsátott két hadikölcsön jelentékeny összegeket kötött le.

A postatakarékpénztár, mielőtt a világháború kitört volna, az államnak teljesen aktív pénzügyintézete volt. Ezt a helyzetét a háborús években is megtartotta, bár ennek okai

nem a nyugodt, természetes gazdasági fejlődésben, hanem inkább a rendkívüli háborús helyzetben gyökereztek. Így a számlatulajdonosok számának emelkedését a közpénzkezelésnek a csekkforgalomba való fokozatos bevonása idézte elő úgyannyira, hogy az 1918 június végével fennállott szaporulat jórészt ennek tudható be. Ebben az időszakban — bár az intézet minden üzletágának fejlődésére nagy figyelmet fordított — a háborús szolgáltatások uralták a helyzetet, a postatakarékpénztár közvetítette a fronton a csapattestekhez a pénzösszegeket s teljesítette a front mögötti fizetéseket. A csekkbetétálladék fokozatos megduzzadása is, amely 1918 június végével a 282 millió K-t meghaladta, erre a háborús konjunkturára vezethető vissza. Az 1918/19. év a pénzintézetek életében is válságos időt jelent. Már az 1918. évi forradalomnak a tőke ellen is irányuló politikája a pénzintézetek működésére bénítólag hatott, míg az ezt követő kommün a helyzetet még jobban lerontotta. A kibocsátott „fehér pénz” devalvációja, a pénzintézetek ügyfélforgalmának korlátozása, a nemzetközi forgalom lehetetlenné tétele súlyos veszteségeket jelentett a pénzintézetekre. A kommün után a rendkívüli viszonyok s a fokozódó drágaság következtében a betétálladék átmeneti csökkenést mutatott. A tőzsdén 1918 folyamán még nagy forgalom volt s hausse lombolt mindaddig, míg az októberi összeomlás ezt az irányzatot visszafordította. 1920-ban történt a pénzfelülbélyegzés, valamint a háború előtt és a háború alatt kibocsátott magyar államadóssági címletek nosztrifikálása, amelyek lebonyolításában a postatakarékpénztár jelentékeny részt vett. A pénzintézetek egy része, köztük a postatakarékpénztár is, 1924 elején takarékkoronáról szóló pénztárjegyeket bocsátott ki, illetve takarékkoronabetéteket fogadott el, de ezáltal sem sikerült a betétállományt lényegesen felemelni. A Károlyi-kormány idejében bekövetkezett fokozatos megszállások következtében a csekkszámlatulajdonosok tekintélyes száma idegen impérium alá kerülván, a forga-

lom lényegesen megcsappant, amit különben a megmaradt országrészen még kedvezőtlenebbé alakuló általános gazdasági helyzet is lényegesen befolyásolt. Az ország megcsontítása a hitelügy terén abban nyilvánult, hogy a hitelintézeteknek 61·3%-a, ezek saját tőkéjének 30·1%-a, idegen tőkéjének pedig 21·8%-a került elcsatolt területre. A takarékbetétállományból Csonkamagyarországon 67·1% maradt; az elszármazott betétállományból Erdélyre 15, Fejvidékre, 11·2, egyéb részekre pedig 6·7%. Magyarországtól az elcsatolás következtében elszakadt a közvetítő hivatalok 65%-a, a takarékszámmlák 10·4%-a, a csekkszámmlák 30·6%-a, a takarékbetétálladék 28 és a csekkbetétálladék 11·6%-a. A kommun alatt a csekkforgalom a maga központi irányzatában szokatlan emelkedést hozott felszínre. Kifejezést nyert ez a számlatulajdonosok számában, a betétálladékban és a jövedelemfeleslegben. A számlatulajdonosok száma 1919 első felében az előző öt évi szaporulat felével növekedett. Ennek a körülménynek az a magyarázata, hogy az akkori rendelkezések szerint a 2000 K-t meghaladó postautalványok és postai utánvételek összegeit nem lehetett készpénzben kifizetni, hanem kényszercsekkszámlán kellett jóváírni. A csekkforgalomnak ez a fejlődése beteges tünet volt és csupán adminisztratív intézkedésen alapult, mert a kommunizmus alatt a magántulajdon megszűnván, az ipari, kereskedelmi- és magánüzemeket szocializálták és így a csekkforgalom egészséges forrásai majdnem teljesen elapadtak. A kommunizmus bukása után a postatakarékpénztáron is teljes mértékben éreztette hatását a kedvezőtlen külpolitikai és gazdasági helyzet. Területcsontítás, pénzlebélygzés, zárolás, vagyonváltság, stb., mind okai voltak ennek az állapotnak, amelyet kiválóan jellemez a betétálladék nagymértékű csökkenése és értékvesztése.

A Magyar Nemzeti Bank felállítása és a Magyar Királyság 1924. évi államkölcsonének (Népszövetségi Kölcson) felvétele a magyar gazdasági életben új korszakot

jelentett. Az inflációs papírpénzgazdaság megszüntetése, a korona értékállandósítása a kötött áru- és devizaforgalom fel-
szabadítása, a nemzetközi szerződések létesítésére vonatkozó
tárgyalások megindulása a gazdasági élet normális meneté-
nek lehetőségét biztosították. Az államháztartás egyensúlyá-
nak helyreállítása, az állam készpénzforgalmának a posta-
takarékpénztár üzletkörébe való utalása a háború előtti
gazdasági viszonyokhoz való visszatérést tették lehetővé.
A korona stabilizálása után a pénzérték állandóságába vetett
bizalom és ezzel kapcsolatban a takarékosági hajlam fel-
éledése, illetve megerősödése következtében úgy a posta-
takarékpénztár, mint a pénzüntézetek betétálladéka lényeg-
esen emelkedett. A postatakarékpénztárra vonatkozó
1885:IX. és 1889:XXXIV. t.-c.-ek rendelkezései a gazda-
sági élet fejlődésével kapcsolatban évek során több módosi-
táson mentek át, illetőleg kiegészítésre szorultak, amely
módosító intézkedéseket a változott viszonyokhoz való
alkalmazkodás indokolta. A háború után bekövetkezett gaz-
dasági események, különösen pedig az államháztartás egyen-
súlyának helyreállítása céljából folyamatba tett intézkedé-
sek 1926-ban ismét szükségessé tették, hogy az intézetre
vonatkozó törvények egyes rendelkezéseit módosítsák, ille-
tőleg kiegészítsék. Így jött létre az 1926:XIV. t.-c., amely-
nek rendelkezései az intézmény eredeti rendeltetését lényegé-
ben nem érintették. A belföldi tőkeképződés lassú menete
és a fixkamatozású címletek belföldi elhelyezésének csekély
lehetősége folytán a hazai termelés hiteligényeinek kielégí-
tése fokozott mértékben tette szükségessé külföldi tőke
igénybevételét. Az 1927. év folyamán Magyarországra hosszú-
lejáratú kölcsön alakjában kb. 240 millió P külföldi tőke
került, amelynek nagyobb részét a törvényhatóságok és
egyéb közületek, kisebb részét pedig közvetlenül a magán-
gazdaság vette fel. Ezt az évet egyébként a gazdasági élet
pangása következtében a fizetésképtelenségek számának
növekedése és a munkanélküliség emelkedése jellemezte.

A gazdasági élet romlása 1928-ban és 1929-ben — a mezőgazdasággal foglalkozók vásárlóerejének hanyatlása és a nemzetközi pénzpiac nehézségei következtében — tovább folytatódott. Ilyen körülmények között kedvező momentum, hogy a legnagyobb külföldi pénzpiacok 1929. évi válsága Magyarországon nem érezte hatását. Az 1931. évi osztrák válság a már hosszabb idő óta feszült németországi helyzetet teljesen felborította, aminek következtében Németországban július 13.-án elrendelték a pénzintézetek bezárását. Ezt nemzetközi, gazdasági és hitelügyi eseményekre való tekintettel Magyarország is követte. A július 19.-én elrendelt bankzárlat augusztus közepéig tartott. Ebben az évben a külföldi fizetési eszközökben való forgalom lebonyolításával a Pénzintézeti Központon és annak I. és II. kúriájába tartozó pénzintézeteken kívül a postatakarékpénztárt is megbízták. Ugyancsak 1931-ben az államháztartás pénzügyi nehézségein a külföldön politikai segítséggel felvett 3·5 millió Fontos, valamint a belföldön elhelyezett 1·5 millió Fontos kincstári jegy kölcsönnel próbáltak segíteni. Ezt az időszakot természetesen az összes pénzintézeteknél, így a postatakarékpénztárnál is a betétálladék apadása jellemezte. A budapesti pénzintézetek általában kevésbé érezték a válságot, mint a vidékiek. A budapestiek betétálladéka 1930-ban 644·2 millió P-re rúgott, a bankzárlat évének végén pedig 537·5 millió P-re esett le. Ez az előző év állományának 83%-a. Ez a zsugorodás a következő évre is áttért és 497·3 millióra, az 1930-as álladék 77%-ára esett vissza. Ettől kezdve azonban fokozatos emelkedés állott be. 1936 végén a budapesti intézetek már 603·8 millió P betétet mutattak ki. (7%-kal kevesebb az 1930. évinél.) A vidéki pénzintézeteknél ellenben a betétálladék, amely 1930 végén 369·1 millió P volt, a következő évben 266 millió P-re, vagyis az előző évi állomány 72%-ára zuhant. A betétek csökkenése tovább folytatódott 1932-ben, sőt 1933-ban is, amikor az év végén a vidéki bankok már csak 206·5 millió

P betéttel rendelkeztek. (1930-as állomány 56%-a.) A következő évek javulása itt is lassú, mert 1936 végén 230·6 millió P a vidéki intézetek betétálladéka, az 1930-as állománynak csupán 62%-a. A bankzárlat után a nyugalom lassan helyreállott, a betétálladék az egész vonalon fejlődést mutatott, amelyben nem kis szerepe volt az 1927-től folyó országos takarékosági propagandának is. Nagyarányú fejlődés körvonalai bontakoznak ki a postatakarékpénztár legutolsó évtizedben lebonyolított forgalmában. Ezt az időszakot a vezetés homogenitása, öntudatos racionalizálás és az üzletágak intenzív művelése jellemzi.

2. Ügykör.

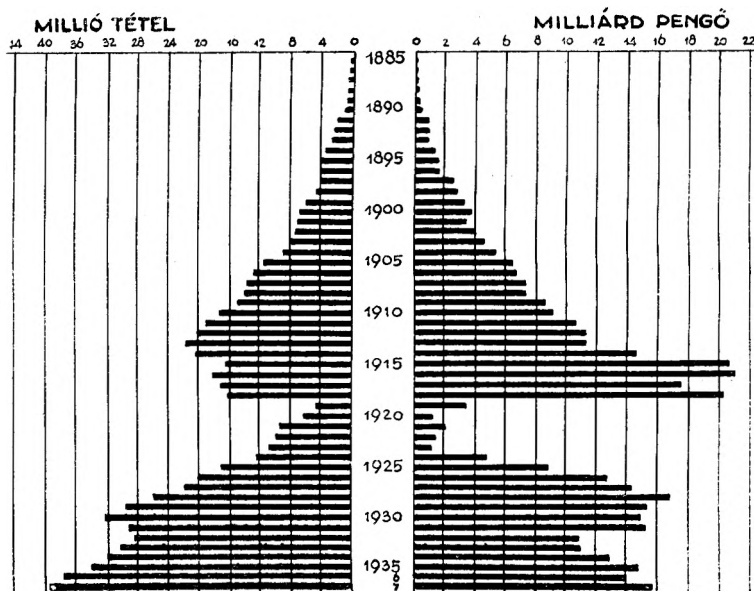
A m. kir. postatakarékpénztárt kétségkívül gazdasági szükségesség hívta életre. Erre vonatkozólag jellemző, hogy az 1890. évről szóló miniszteri jelentés nem minden büszkeség nélkül állapította meg, hogy: „A postatakarékpénztár Magyarországon teljesen megszilárdult és mindinkább üzletkörébe vont olyan kereskedelmi elemeket, amelyekre való tekintettel tulajdonképpen létesült.” (A postatakarékpénztárnak a gazdasági élettel való szoros kapcsolatát mutatja az a körülmény is, hogy a postatakarékpénztár képviselője a Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság tagja.) Ezt a megállapítást a gazdasági élet vezető egyéniségei minden alkalommal, amidőn az intézet működése szóba került, kidomborították. Csupán példaképpen említem, hogy az intézet fennállásának 25 éves évfordulóján, 1911 február 1.-én tartott díszülésen Lánchy Leó, a Budapesti Kereskedelmi- és Iparkamara elnöke üdvözlő beszédében kiemelte, hogy: „A mi postatakarékpénztári intézményünk elsőrendű szervezet és a legszigorúbb kereskedői igényeknek is megfelel, ezért állíthatom, hogy a m. kir. postatakarékpénztár az ország egyik dicsőségét képezi.” Horváth Elemér, a Budapesti Áru- és Értéktőzsde elnöke szerint: „Hogy mennyire

áldásos ennek az intézménynek a működése, azt leginkább az a tény igazolja, hogy tulajdonképen el sem tudjuk ma képzelni, hogyan lennénk meg nélküle. Egy rövid negyedszázad elegendő volt arra, hogy ez az intézmény nélkülözhetlenné tegye magát, hogy hatalmas, nagy intézetté, gazdasági életünk elsőrendű faktorává küzdje fel magát. Ez azért sikerült, mert létesülése valódi hiányt pótol, mert vezetői mindig feladatuk magaslatán állva, a gazdasági élet igényeihez mérték intézkedéseiket és emelték az intézményt arra a büszke magaslatra, amelyen ma áll.“ Füleppe Kálmán főpolgármester szerint: „A székesfőváros törvényhatósága is helyet kért az ünneplők sorában, teljesen át lévén hatva a postatakarékpénztárnak szociális és gazdasági téren való nagy jelentőségétől. Hálásan kell — mondta továbbá — megemlékezni a főváros lakossága nevében azokról a kiváló szolgálatokról, amelyeket különösen az iparnak és a kereskedelemnek és magának a fővárosnak tesz.“ 1936 február 1.-én, a postatakarékpénztár félszázados évfordulója alkalmával, ugyancsak ünneplő közönség jelenlétében megtartott díszülés megnyitó beszédében Fabinyi Tihamér pénzügyminiszter kijelentette, hogy a vendégek „egy gazdaságpolitikailag jelentős állami intézmény félszázados mérföldkövéénél“ jelentek meg. „Az a fél század“, mondotta a miniszter, „amely eddig a jubileumig eltelt, nagyon heterogén tartalmú: sok fájdalmas és dicsőséges emlékekkel, a magyar gazdasági élet hőskorának és kifejlődésének, lehangolásának és új erőre kapásának emlékeivel van tele. A fél évszázad hajnalát a békebeli Nagymagyarország fénylő napja sugározta be, a legutóbbi évtizedek pedig évszázadok súlyával bírnak, mert új korszakot nyitottak és egy régi dicsőséges korszakot zártak le hazánk történetében. E nagy történelmi események hullámverései természetesen viszsztatükröződnek a jubiláns intézet multjában is, amely a gazdasági- és hitelélettel a legszorosabb kapcsolatban van, de önmagában külön életet is él és ebben az önálló életé-

ben nem zsugorodott merev formákba, hanem haladt, él és fejlődik a folyton alakuló élet követelményeinek megfelelően.“ Imrédy Béla, a Magyar Nemzeti Bank elnöke kifejtette, hogy: „A Magyar Nemzeti Bank a maga törvénszabta feladatait távolról sem tudná teljes hatékonysággal ellátni, sőt működésében lépten-nyomon a legnagyobb nehézségekbe ütköznék, ha nem számíthatott volna és nem számíthatna hűséges szövetségesének és segítőtársának, a m. kir. postatakarékpénztárnak támogatására. Az az együttműködés, — folytatta tovább Imrédy — amely a Magyar Nemzeti Bankot egybefűzi a postatakarékpénztárral, elsősorban és különösen a pénzforgalom és a fizetési forgalom lebonyolításának területén s a gazdasági életnek egy olyan területén jelentkezik, amely nemcsak pénzügyi jelentőséggel, hanem ezen túlmenőleg budgetjogi, tehát közjogi jelentőséggel is bír, nevezetesen az állami pénzkezelésnek centralizálásával és áttekinthetővé tételével kapcsolatos.“ Lamotte Károly, Budapest székesfőváros alpolgármestere szerint: „Ez az intézmény egyike volt azoknak, amelyek hozzásegítették ezt a várost lendületes fejlődéséhez. A kis tőkék összegyűjtésével, a pénzforgalom terén tett szolgálataival és a kishitelek nyújtásával házagpótló intézménye lett a postatakarékpénztár a mi gazdasági életünknek, amiért elismerés és köszönet illeti ezt az intézményt.“ A postatakarékpénztár közgazdasági és állampénzügyi jelentőségére enged következtetni ezeken kívül az a körülmény is, hogy a postatakarékpénztári kérdés tudományos és népszerű feldolgozásban épúgy, mint a napi- s szaksajtó cikkeiben és komoly kiadványokban majdnem állandóan napirenden van. A vonatkozó irodalom a XIX. században indult meg s a postatakarékpénztárak létesítésével összefüggő nekilendülés után, a XX. század elején beállott ellanyhulást az utóbbi évtizedek intenzívebb irodalmi tevékenysége váltotta fel. Úgy a belföldi, mint a külföldi munkák felsorolása a könyv XII. fejezetében található.

A m. kir. postatakarékpénztár a gazdasági életben aktív, passzív és indifferens üzletágainak lebonyolításával vesz részt. Aktív üzletágát, a kölcsönnyújtással foglalkozó zálogüzletágat a postatakarékpénztár az 1925:IX. t.-c.-kel kapcsolta üzletágai közé. Passzív üzletágai az 1885:IX. t.-c. alapján létesített takarékpénztár és az 1889:XXXIV. t.-c.-kel létrehozott csekk- és klíringüzletág. Indifferens üzletág az értékpapírüzletág, az Árverési Csarnok szolgáltatása, az állampapírok kamatszervényeinek beváltása, pénzváltás, stb., megjegyezvén, hogy az értékpapírüzletág és az Árverési Csarnok szolgáltatása indifferens mivoltát elveszti akkor, ha működése lombardkölcsonök folyósításával, illetve árverésre felvett tárgyak megelőlegezésével kapcsolódik, mert ezekben az esetekben aktív üzletágbeli működés nyomul előtérbe.

A postatakarékpénztár hatalmas méretű működését üzletágai összforgalmának tétel- és összegszerinti alakulása mutatja, amelyet az alábbi grafikon érzékeltet:

A grafikus ábrázolás mellett — a teljesség kedvéért — az összforgalom számszerű adatait az alábbi összeállításban adom:

Ö s s z f o r g a l o m					
évben	m i l l i ó		évben	m i l l i ó	
	tételben	P-ben		tételben	P-ben
1886	0·5	9	1916	17·6	21.026
1889	0·6	17	1918	16·4	20.176
1890	1·0	309	1919	4·1	3.712
1895	3·3	3.332	1920	5·8	1.493
1900	6·2	3.023	1923	10·7	1.406
1905	11·4	5 524	1925	16·4	8.891
1910	17·5	8.975	1930	31·8	15.118
1913	21·0	11.688	1932	28·0	11.462
1914	19·5	14.147	1935	34·5	14.780
1915	17·0	20.464	1937	40·1	17.957

Fenti összforgalmi adatok — az értékpapírüzletág kivételével — valamennyi üzletág forgalmi adatait egyesítik. Az 1886. év a takarékforgalom kezdő, az 1889. év pedig a takaréközletág utolsó szeparált adatait tartalmazza. Az 1890. év csekkforgalommal megduzzadt összforgalmi adataiból kétséggkívül megállapítható a csekküzletágnak már megindulásakor is hatalmas velocitása. Ettől kezdve a statisztikai táblázat az intézet üzletágainak összforgalmi adatait öt évenként tünteti fel, de ezenkívül adja azokat az adatokat is, amelyek a grafikon kiugrásainak magyarázatául szolgálnak. A postatakarékpénztár összforgalmának tételszáma az utolsó évtizedben megduplázódott. Az 1926. esztendő forgalmát 100-nak véve, az 1937. év összforgalmi indexszáma 196. Ez tehát az a szám, amely a postatakarékpénztár forgalmának fejlődési sebességét mutatja az utolsó évtizedben. Érdekes képet nyújt az egyes üzletágak, illetve az üzletágakon belül az egyes üzleti berendezkedések fejlődési sebességének a vizsgálata. A különböző fejlődési se-

bességek a legjobban úgy hasonlíthatók össze, ha megállapíttatnak az egyes üzletágak, illetve üzleti berendezések említett indexszámai. Messzemenő következtetéseket ezekből a számokból levonni természetesen nem lehet, mert az alapul vett év gazdasági szempontból nem teljesen normális. A takaréközletág szóbanforgó indexszáma 774, a forgalom tehát ebben az üzletágban mintegy megnyolcszorozódott. Ez a szám azonban nem mutatja híven a takaréközletág fejlődési sebességét, mert a tőkegyűjtés a kiindulási évben aránylag elég fejletlen volt, a nagyarányú fejlődés tehát nagyrészt az előző éveknek — a valutaromlás kellemtelen hatásai következtében — csekély takaréközleti forgalmára vezethető vissza. Ezzel párhuzamosan kétségtelenül meg kell állapítani azt is, hogy a takaréközletág fejlődési gyorsasága igen nagy, habár a jövőre nézve a 774-es indexszám alapul nem vehető. A csekküzletág indexszámai már sokkal realisabb eredményeket adnak és azok a jövő fejlődés szempontjából is figyelembe vehetők. Ennek az üzletágnak fejlődési sebessége a tételszámbeli összforgalom szempontjából 179-cel, az összeg szerinti összforgalmat illetőleg pedig 142-vel fejezhető ki. A csekküzletág összforgalma tételszámban valamivel lassúbb fejlődést mutat, mint valamennyi üzletág tételszámbeli összforgalma. Érdekes, hogy a csekkjövőírások tételszámforgalma (208) sokkal erősebben fejlődik, mint a csekkmegterhelések tételszámforgalma (114). Az összeforgalmat nézve, úgy a csekkjövőírás, mint a csekkmegterhelés úgyszólván teljesen egyenlő mértékben fejlődött (142, illetve 143). Nagyon erős a befizetési lap forgalom fejlődése (207), míg a klíringforgalom fejlődési sebessége (177) kb. azonos a teljes csekkforgalom fejlődésének gyorsaságával. Lassúbb a fejlődés a fizetési utalvány forgalmánál, amelynek indexszáma csupán 120, amely körülmény örömdetes jele a klíringforgalom fokozatos előretörésének. Ugyancsak az általános közgazdasági fejlődés és a postatakarékpénztári csekkforgalom céljának megvalósulása tük-

rögződik vissza az intézet főpénztárának csekkvisszaifizetési forgalmában. Ennek a forgalomnak a tételszámát vizsgálva megállapítható, hogy fenti index az 1926. évi 100-ról 1937-ben 88-ra apadt, ami szintén annyit jelent, hogy a postatakarékpénztár által lebonyolított fizetési forgalom mindinkább a készpénzkímélő forgalom útjára terelődik. 1937-ben egy kezelési napon átlag több mint 72 ezer (maximum 240 ezer) befizetési lap érkezett az intézethez. A forgalom újabb irányú fejlődésének illusztrálására megjegyzem, hogy a feldolgozásra kerülő befizetési lapok napi átlaga ezzel szemben, a világháború előtti utolsó években, csupán 40 ezer volt, a maximum pedig 90 ezer körül ingadozott. Az 1937-ben feldolgozásra került összes tételek számának napi átlaga 106 ezer (max. 272 ezer) volt. Jelentős mérvű a zálogüzletág fejlődése is, amelynek tételforgalmi indexszáma a vizsgálat alapjául szolgáló időszakban 100-ról 274-re emelkedett.

A gazdasági élet háború utáni alakulása szempontjából figyelemreméltó a postatakarékpénztár alábbi össz-forgalmi indexe:

Év	Tétel	Összeg	Év	Tétel	Összeg
1913	100	100	1923	51	12
1914	93	121	1925	78	76
1915	81	175	1930	151	129
1916	84	180	1932	133	98
1918	78	173	1935	164	123
1919	19	32	1937	190	153
1920	27	13			

A m. kir. postatakarékpénztár üzleti forgalmában a takaré- és csekküzletágban főpénztáránál, fiókjainál és közvetítő hivatalainál elfogad takarékbetéteket és csekkbefizetéseket, azokat a takarékbetevők, illetve csekkszámla-

tulajdonosok javára elszámolja, betevők és csekkszámlatulajdonosok rendelkezése alapján számlakövetelésükből a főpénztárnál, vagy bármely közvetítő hivatalnál visszafizetést eszközöl, illetve más csekkszámla javára átutal és a számlakövetelések után esedékes kamatokat tőkésíti, a közvetítő postahivatalok útján elhelyezett takarékbetéteket, illetve azok által elfogadott csekkebefizetéseket és általuk teljesített visszafizetéseket a m. kir. postával elszámolja és külföldi ki- és átutalásokat foganatosít;

az értékpapírüzletágban értékpapirokat vásárol, letétben őriz, vagy elad, letétben őrzött és beváltásra kisorsolt értékpapirokat, nemkülönben a letétben levő értékpapírok kamatszelvevényeit beváltja, főpénztára és a közvetítő hivatalok útján a minisztérium által kijelölt állampapírok megállapított s esedékes kamatösszegeit az államkincstár terhére kifizeti, kezeli az állami és állami igazgatás alatt álló alapok és alapítványok letéteit, az állami értéktéteket, valamint ellátja az üzleti biztosítékok és bánatpénzek letéti kezelését;

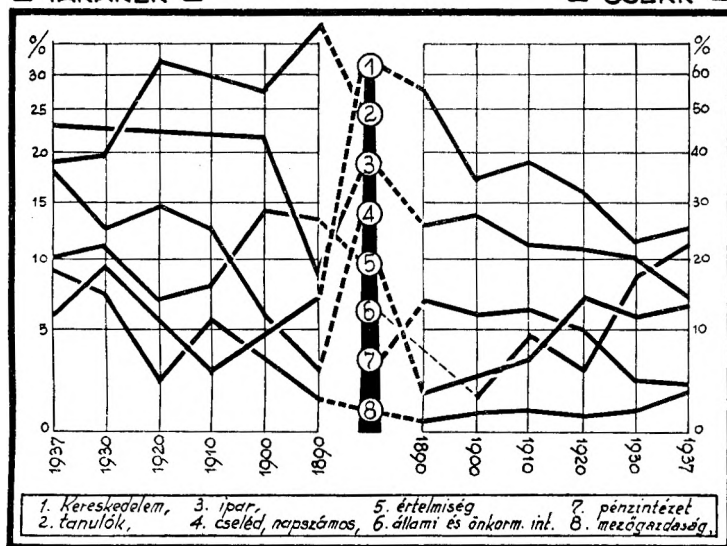
a zálogüzletágban központja és fiókjai útján kézizálogokra kölcsönt nyújt, az elzálogosított ingó- és ékszettárgyakat elraktározza, kezeli s a felek kívánságára a kölcsöntőke, kamat és költség lefizetése ellenében kiszolgáltatja, vagy a kölcsönt meghosszabbítja, ingóságokat hivatalosan becsül és erről tanusítványt állít ki és lejáratkor ki nem váltott ingó- és ékszettárgyakat elárverez;

az Árverési Csarnokban önkéntes és művészi árveréseket rendez, magánárveréseken hivatalos minőségben közreműködik s azokat ellenőrzi.

A postatakarékpénztár felsorolt üzleti működése az egész gazdasági életre kiterjed. Az intézetnek a termelési ágakkal való kapcsolatát, a takarékbetevők és csekkszámlatulajdonosok foglalkozás, illetve termelési ágak szerinti horizontális irányú megoszlását a következő ábra mutatja:

≡ TAKARÉK ≡

≡ CSEKK ≡

Az egyes foglalkozásoknak, illetve termelési ágaknak üzletágak szerinti grafikonja a gazdasági élet konstrukcióját és a pénzelhelyezési módok különböző irányát szemlélteti. Pl. a kereskedelem — 1890-ben történt kulminációja után — eső tendenciát mutat s az 1910-es kis kiugrást leszámítva, mélypontját 1930-ban éri el. Ettől kezdve a csekkforgalomba kapcsolódott kereskedői elemek száma egyenletesen ível felfelé. Ugyanez a réteg 1890-től 1910-ig a takaréközleti forgalomban is eső tendenciával jelentkezik, hogy a mélypontot itt elhagyva, 1930-ban kulmináljon és akkor, amidőn a csekkforgalomba való intenzívebb bekapcsolódása megkezdődik, a takarékforgalmat 1930-tól 1937-ig terjedő időszakban elhagyja, hogy minden tőkéjét forgótőkévé alakítsa át. Hasonló megfigyelés tehető az iparban, amennyiben az iparos elem természetszerűleg mindig erősebben volt képviselve a takaréközletágban. Fokozott mértékben áll ez a háziiparra, amely üzleti eredményeit inkább gyümölcsöz-

tetésre, mint üzleti befektetésre használja. Az értelmiség a legutóbbi időig szintén inkább a takaréközletágot vette igénybe. A középosztálynak a legutóbbi években a gazdasági életbe való intenzívebb bekapcsolódása a csekkforgalom felé irányította a lateiner osztály figyelmét, amely felismerte a csekkforgalom kétségtelen előnyeit. A mezőgazdaság — igen mérsékelten — csupán legutóbb kapcsolódik a csekkforgalomba, míg a takarékkforgalomban való térfoglalása erősen felfelé irányuló tendenciát mutat. Fenti rajz tehát élénk dokumentálása annak, hogy amely hivatáskör a gazdasági élet működésében intenzívebben vesz részt, az erőteljesebb mértékben, vagyis nagyobb százalékkal van képviselve a csekkszámlatulajdonosok között, viszont a gazdasági élet pangása egyes hivatásköröket, illetve foglalkozásokat törvényszerűleg a takaréközletág ügyfelei közé soroz, rendszerint mindaddig, amíg újabb — sokszor rövidebb időtartamú, konjunkturális — viszonyok a gyümölcsözésre szánt tőkét forgótőkévé változtatják át s teszik a takarékbetevőket csekkszámlatulajdonosokká.

A számlatulajdonosok zömének, 51·9%-nak Budapesten, míg 39·2%-nak vidéken, 8·9%-nak pedig külföldön van a lak-, illetve telephelye. A budapesti lakhellyel vezetett csekkszámmlák közül 11%, a vidékiek közül pedig 20% állami és önkormányzati számla. A vertikális irányú fejlődésre, vagyis arra vonatkozólag, hogy az egyes hivatásköröknek hány százaléka rendelkezik csekkszámmlával, jellemző, hogy az egyházak közül a református és az izraelita 8·74%-kal, az evangélikus 6·54%-kal, a római katolikus 4·99%-kal van képviselve; a gyáriparban a vas- és fémszakma 93·62%-kal, a bútór- és faára 57·42%-kal, a téglá és cement 39·93%-kal, az élelmiszer 33·40%-kal, a kis- és középiparban a műszerész 9·66%-kal, a szabó 1·72%-kal, a bádógos és lakatos 1·39%-kal; a kereskedelemben a könyv- és papírszakma 55·89%-kal, a vas és szerszám 30·24%-kal, a bőr 15·62%-kal, az órás és ékszerész 11·26%-kal, a textil

10·85%-kal, a takarékpénztárak és bankok 66·94%-kal, a víz-, villany- és gázszolgáltatási üzemek 9%-kal, az ügyvédek 22·03%-kal, az orvosok 4·26%-kal, az ügynökök 12·28%-kal vannak képviselve. Annak a ténynek, hogy a postatakarékpénztár működésével a közgazdasági élet egész területét behálózza, természetes következménye, hogy viszont a postatakarékpénztár üzleti forgalmában a gazdasági élet minden megmozdulása a legrövidebb idő alatt híven visszatükröződik.

A postatakarékpénztár — ismertetett tevékenységén kívül — egyéb, különleges feladatokat is ellátott. Kormányfelhatalmazásra pénzjegyek kibocsátásával is foglalkozott s 5, 10 és 20 K-s, továbbá 20 és 50 f-es pénzjegyeket hozott forgalomba. Az 1919 május 15.-éről keltezett 5 K-s, az 1919 július 15.-éről keltezett 10 és 20 K-s, valamint az 1919 augusztus 9.-éről keltezett 10 és 20 K-ról szóló pénzjegyeket a tanácsköztársaság bukása után államjegyekké minősítették s az államkincstár a postatakarékpénztárnak a pénzjegyek kibocsátása révén fennállott tartozását magára vállalta. Ugyanez történt az 1920-ban kibocsátásra került 20 és 50 f-es pénzjegyekkel is. Az 1920:IV. t.-c. jóváhagyta a kormánynak azt az intézkedését, amellyel az állam terhére átvett 253,704.000 K összértékű postatakarékpénztári pénzjegyeken felül, további 774,133.000 K összértékű postatakarékpénztári pénzjegyeket bocsátott ki és hozott forgalomba. Ez a törvény egyébként felhatalmazta a minisztériumot, hogy a felmerülő szükséghez képest, újabb postatakarékpénztári pénzjegyeket bocsáthasson ki és hozhasson forgalomba. Kimondotta azonban, hogy a forgalomban lévő összes postatakarékpénztári pénzjegyek összege az 1500 millió K-t meg nem haladhatja. Ennek dacára azonban az 1922 szeptember 15.-éig kibocsátott postatakarékpénztári pénzjegyek együttes összege csupán 1.425,887.000 K volt. Természetes, hogy a törvény azt is megállapította, hogy a forgalomban lévő, valamint a minisztérium által még forga-

lomba hozandó postatakarékpénztári pénzjegyek törvényes fizetési eszköz jellegével bíró államjegyek, amelyekért az állam egész vagyonával szavatol és amelyek kényszerkölcsön alá nem vonhatók. Az Állami Jegyintézet felállítását követően, 1923-ban, a pénzügyminiszter rendelkezésére a postatakarékpénztár főpénztárához és az Állami Jegyintézethez befolyó 5, 10 és 20 K-s címletű pénzjegyeket a forgalomból kivonták s azok helyett 10 millió K-ról szóló összeírt pénzjegyeket hoztak forgalomba. Az 1921. évi 20 és 50 f-es pénzjegyeket pedig 1924-ben vonták ki véglegesen a forgalomból.

A kommun alatt a beszédett házbérek központi kezelésével is megbízták a postatakarékpénztárt. Az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek 1919-ben történt felülbélyegzése alkalmával — az ezzel járó kellemetlenségek és idővesztés elkerülése céljából — az összegek különleges gyűjtőcsekk számlára voltak befizethetők olyképen, hogy a befizetett összegekről — a kiadott elismervény alapján — a közvetítő hivatalok később betétkönyveket adtak ki. A mezőgazdákknak nyújtandó kedvezményekkel kapcsolatban a postatakarékpénztár 1930-tól 1934-ig, a közvetítő hivatalok útján, a gabonajegyzelvények elszámolását eszközölte.

Ez a többirányú működés természetesen kritikát is váltott ki, amelyet az intézet — ha tárgyilagos volt — szívesen is vett. A panaszok bejegyzésére az intézet létesítésekor panaszkönyvet fektettek fel. 1900-tól kezdve a panaszkönyv megszűnt, mert a felek közvetlenül az igazgatóságnál előadhatják, illetve jegyzőkönyvbe mondhatják panaszaikat. Érdekes a panaszkönyvbe 1899-ben bejegyzett egyik panasz: „Azt hiszem, az nem elég, ha a panaszkönyvbe a panaszok tétele után azt írják „tárgyalva“, tessék azt is megírni, mit határoztak. Ez megnyugtatta a publikumot is.“ Vagy ugyancsak 1899-ből: „... elrendelni méltóztatnék, hogy itt épúgy, mint ez más postahivatalnál is szokás, a közönség férfitagjai ne kényszeríttessenek a kalap levételére, mert a gyakori tolongásban a kalap tönkremegy.“ Erre vonatkozólag az inté-

zet panasztevőt értesítette, hogy: „... ha a pénztári helyiségben levő közönség férfitagjai kalapjukat úgy, mint az a többi pénzintézeteknél is szokás, leveszik, csak az általánosan elfogadva levő illemszabályok szerint járnak el s részünkről ellenkező intézkedést nem tehetünk.“

A postatakarékpénztárnak vannak olyan üzletágai is, amelyek ezideig bevezetve nincsenek. Ezek között első helyen említtem meg az 1889:XXXIV. t.c.-nek azt az intézkedését, amely felhatalmazta a minisztériumot, hogy olyan váltók visszleszámlolását engedhesse meg a postatakarékpénztárnak, amelyeket teljesen biztos, jóhitelű pénzintézetnél számloltak le. Ugyanez a törvény adott a postatakarékpénztárnak engedélyt arra is, hogy az általa kiállított letéti jegyekre — az azokban igazolt érték napi árfolyamának legfeljebb feléig — pénzelőleget, ú. n. lombardkölcshöz folyósíthasson. Ennek lebonyolításánál az intézet bírói közbenjárás, vagy hites személy közbenjárása nélkül — az adós vagyona felett nyitott csődön kívül is — a letéti jegyekbe bejegyzett (letétben őrzött) értékpapirokból, azoknak tőzsdei árfolyamon való megtartása, vagy azok értékesítése mellett, az előleg összegének és járulékainak erejéig magát kielégíthesse. Az intézet jogosítványt nyert, hogy szükség esetén a vásárolt értékpapirokat eladhassa, vagy másneműekre kicserélhesse, sőt azokra készpénzkölcsönöket is felvehessen. A törvény a vásárlandó, vagy elárusítandó értékpapírok megválasztását, a váltóvisszleszámlolásnál és a lombardüzletágnál alkalmazandó kamatláb meghatározását, nemkülönben azoknak a nyilvános számadásra kötelezett pénz- és hitelintézeteknek kijelölését, amelyek részéről a váltók visszleszámlolásra elfogadhatók, a minisztériumra bízta. Váltóleszámlolás bevezetése hitelpolitikai szempontokból maradt el, a lombardüzlet lebonyolítása pedig azért, mert annak bevezetése sem az intézetre, sem a felekre nézve nem mutatkozott különösebb mértékben előnyösnek. Postatakarékpénztári szempontból ugyanis azért nem lehetett

előnyös, mert az a megszorítás, hogy lombardkölcsonben csakis csekkszámletulajdonos letevők részesülhettek volna, üzletileg is igen kis térre szorította volna ezt a tevékenységet (pl. 1899-ben a csekkszámletulajdonosok részére letétbevett értékpapírok névértéke 1·2 millió K-t tett ki), a felekre pedig azért nem lett volna előnyös, mert az értékpapírtulajdonosokat — az árhullámozásnak ki nem tett állampapírok napi árfolyamértékének feléig nyujtható kölcsön — lombardírozásra aligha ösztönözte volna. Ennek az üzletágnak csakis akkor lett volna létjogosultsága, ha a kereteket tágitják, amelyre vonatkozólag törvényjavaslatot is készítettek, az azonban törvényerőre nem emelkedett s így a lombardüzletág bevezetése elmaradt. A postatakarékpénztárak által nyujtandó lombardkölcsonök terén csupán annak hangsúlyozása kívánatos, hogy a letétben kezelhető papírok kategóriája csupán a fixkamatozású állampapíroknál korlátoztassék, ilyen általános elvek mellett azután a lombardkölcsonök nyujtásának problémája is megoldható. Lombardírozás végeredményben letétbe helyezett papírokra való kölcsönnyujtás. Ez a tulajdonképeni banküzletág kellő óvatosság mellett — a nyujtható kölcsön maximumának szigorú megállapításával — sohasem lehet kockázatos. De még kevésbé lehet kockázatról beszélni akkor, amidőn a tulajdonképeni zálogtárgyat képező értékpapírok állampapírok, a kölcsönnyujtó intézet pedig állami intézet, vagyis amidőn az állam abban a helyzetben van, hogy a saját adósságát jelképező papírokat sajátmaga előlegezi meg, ebben az esetben tehát a kockázat lehetősége ki van zárva. Erőteljes értékpapíruzletág lombardkölcsonök nyujtása nélkül alig lehet, mert a gazdasági élet természete, a pénzügyi kombinációk lehetősége és a tőzsde működési körébe bekapcsolódó széles néprétegek tevékenysége bizonyos mérvű rugalmasságot kíván meg, amely lombardkölcsonök nyujtása nélkül el sem képzelhető, illetve, amelynek hiánya a postatakarékpénztári értékpapír üzletfeleknek kényszerítő módon más irányba

való terelését eredményezné. A letétben való kezelésen és a lombard kölcsönnyújtáson kívül a postatakarékpénztárak egyéb bankszerű tevékenységgel is foglalkozhatnak, így résztvehetnek állampapírok kibocsátásában, konvertálásában, stb. Mindezeknek a bankszerű tevékenységeknek azonban seholsem szabad túllépniük a postatakarékpénztári működés határmesgyéjét, mert ez a körülmény a magánpénzintézetekkel kapcsolatban szükséges jó viszony lazulására vezetne és ezen intézetek részéről esetleg jogos felszólalásokra adhatna alkalmat. Ügyszintén — általános hitelpolitikai szempontból, illetve a főpénztár befogadóképességének korlátozott volta miatt — nem került bevezetésre az 1923-ban szabályzatilag rendszeresített lezárt letétek megőrzése és páncélrekeszek (safek) bérbeadása sem. Ennek ellenére azonban a postatakarékpénztár a lombardüzletet — kormányfelhatalmazásra — a VIII. hadikölcsön kibocsátásával kapcsolatban életbeléptette, annak méretei azonban igen szerény keretek között mozogtak. Az 1925:IX. t.-c. a közraktári és a beraktározási üzletágot is az intézet feladatkörébe utalta, az előbbiben ingóságokat jogosult beraktározásra elfogadni, azokra kereskedelmi hitelt nyújtani, tranzitárúkat átmeneti beraktározásra átvinni és megőrizni, utóbbi üzletágban pedig ügykörébe tartozik ingóságok beraktározása, beraktározási jegy kiállítása, a beraktározott tárgyak kezelése, őrzése és kiszolgáltatása, kereskedelmi forgalom tárgyát képező különféle áruk beraktározásra történő elfogadása, valamint ezekre az árukra kereskedelmi hitel nyújtása. Ez utóbbi üzletágak tényleges lebonyolítása főként pénzügyi-, bank- és kereskedelempolitikai szempontból eddig elmaradt.

Postatakarékpénztárak igazgatási kérdésénél — amely a pénzügyi politika felületét is érinti — nem közömbös a magánpénzintézetekkel szemben fennálló viszony, mert a feladatkörök bizonyos részének azonossága következtében szoros összműködésre feltétlenül szükség van. Téves az a

korábban hangoztatott felfogás, hogy a postatakarékpénztárak a magántakarékpénztárak riválisai. Ebből a szempontból főként arról lehet szó, hogy a postatakarékpénztárakat az általánosan átfogó, nagy girokör megalakításával és fenntartásával kell megbízni, amelybe természetesen az összes pénzügyintézeteket be kell kapcsolni, mert az úgy állami, mint bankjegypolitikai szempontból annyira szükséges készpénzkímélő forgalom hatályos csak nagy, általános girokör mellett lehet. A postatakarékpénztárak állami garanciában megnyilvánuló előnye a kamatláb megállapításánál — a magánpénzügyintézetek javára — megfelelően figyelembe vehető. A pénzügyintézetekkel való kapcsolatot illetőleg a m. kir. postatakarékpénztár felállításakor kormánykörökben is az volt a felfogás, hogy a postatakarékpénztár, mint néptakarékpénztár létesüljön és semilyen vonatkozásban a magántakarékpénztárak működésének versenyt ne támasszon. Ez a felfogás a postatakarékpénztár elmúlt félszázados működése alatt a legteljesebb mértékben kidomborítást nyert és az intézet törekvése mindig arra irányult, hogy a gazdaságilag gyengébb feleket a közgazdasági alapfogalmak ismeretével megerősítve, a magántakarékpénztárak ügyfeleivé képezze ki, akik ott a gazdasági élet komoly elemei lehetnek. Erre szolgál a postatakarékpénztár takaréközletágában megállapított betétmaximum — a gyümölcsösztethető takarékbetét legmagasabb összegének — megállapítása. Ez az összecszerű megállapítás a takarékosági hajlam fejlődésének nem akadálya, mert a maximális összeg olyan tőkét képvisel, amely bizonyos mértékben már gazdasági önállóságot jelent. Az ezen felüli összegek, a postatakarékpénztár néptakarékpénztári jellegét véve figyelembe, már nem tartoznak postatakarékpénztári kezelésre, mert — miként már említettem — a postatakarékpénztár hivatása az egészen apró és más módon nem gyümölcsösztethető összegek összegyűjtése és a gazdasági élet rendelkezésére bocsátása. Az 1885:IX. t.-c. a kamatozó betét legmagasabb összegét 1000

Frt-ban állapította meg. Ezt a rendelkezést az 1898:VIII. t.-c. megváltoztatta s a kamatozó betétmaximumot magán-személyeknél 4000, jogi személyeknél pedig 8000 K-ban állapította meg, felhatalmazván a kereskedelemügyi minisztert, hogy — ha annak szükségét látja — a kamatozó betétmaximumot a pénzügyminiszterrel egyetértőleg, rendeleti úton, az egyéni betevőknél 6000, a jogi személyeknél pedig 10.000 K-ra emelhesse fel. A minisztérium ezzel a felhatalmazással nem élt. Az 1923:XXXII. t.-c. a betétmaximum megállapítását teljesen a miniszterre bízta. A maximum megállapítása sohasem jelentette azt, mintha az intézet a betétmaximumon felül nem fogadott volna el betéteket, hanem csupán azt, hogy azok kamatozásban nem részesültek. A kivételes törvények alapján a kormány a kamatozó betétmaximum értékhatárát 1917-ben ideiglenesen felfüggesztette. A postatakarékpénztár nemcsak hogy a magán-pénzintézeteknek üzleti téren versenyt nem támasztott, hanem üzleti működésüket betétálladéka egy részének azoknál való elhelyezésével még támogatta is. Élt ugyanis az intézet az 1889:XXXIV. t.-c.-nek azzal a felhatalmazásával, hogy betétálladéka nyilvános számadásra kötelezett pénz- és hitelintézeteknél, rövid felmondás mellett, folyószámlára is elhelyezhető. Legelőször egy pénzintézettel állott fenn folyószámlái összeköttetés, az intézetek száma 1895-ben 2, 1905-ben 3, 1910-ben 12 és 1913-ban 15 volt, míg 1920-ban már 18 fővárosi pénzintézettel állott a postatakarékpénztár folyószámlái összeköttetésben. Az infláció bekövetkeztével — amidőn a pénzintézeteknél jelentős pénzbőség jelentkezett — a kihelyezés szünetelt. Ezt a betétálladék gyümölcsöztetési rendszert az 1926:XIV. t.-c. megszüntette. Az eszéki kereskedelmi- és iparkamara 1914-ben az intézet fölös pénzeinek elhelyezésénél a horvátországi bankok figyelembevételét kérte. Ezt a kérelmet azzal utasították el, hogy még a közelebbi vidék pénzintézetei sem jöhettek számításba, mivel a liquiditás szükségessé tette, hogy az összegek buda-

pesti pénzüzeteknél legyenek elhelyezve. Hasonló előterjesztést tett 1910-ben a nagyvárad, pozsonyi és temesvári kamara is, természetesen ugyanilyen eredménnyel. Jellemző, hogy a gazdasági élet állandóan felszínen tartja azt a kérdést, hogy a postatakarékpénztár fölös betétálladéka ismét pénzüzeteknél helyeztessék el. Ez a kérdés egyébként más államokban is napirenden van, így pl. Olaszországban és Angliában, különösen utóbbiban, ahol a postatakarékpénztár betétálladéka 1931-től 1937-ig 272 millió Font Sterlingről 470 millió Font Sterlingre emelkedett.

III. A m. kir. postatakarékpénztár, mint állami üzem.

1. Működés az állami közigazgatásban.

A m. kir. postatakarékpénztár bejegyzett cég, a pénzügyminiszternek alárendelt, állami kezelés és jótállás alatt álló pénzügyintézet, amely az alapító törvény által adott szabályozásban intézeti szervezettel működő, önállósított vagyontömeg, mégpedig tekintettel állami jellegére: állami közintézet. (A törvény is intézetnek nevezi.) Az állami jótállásból, a betétálladék feletti rendelkezési jogból, az intézeti vagyontömeg kezeléséből, a tartalékalap létesítéséből, a cselekvőképes külön szervezetből, a saját név- (cég-) és székhelymegállapításból következik a postatakarékpénztár önálló jogi személyisége. A kereskedelemügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg 1923-ban felhatalmazta a postatakarékpénztárt, hogy a kir. bíróságok előtti képviseletét polgári peres és nem peres ügyeiben illetékes osztálya útján önállóan láthassa el. Ez a felhatalmazás nem érintette azt a korábban követett gyakorlatot, hogy az intézet igazgatósága olyan peres ügyekben, amelyeknél érdeke azt szükségessé teszi, képviseletével továbbra is a m. kir. kincstári jogügyi igazgatóságot bízta meg. Az önálló peres képviselettel nem áll ellentétben az, hogy a m. kir. postatakarékpénztárnak, mint gazdaságilag kétségtelenül állami vállalatnak képviseletével a kincstár jogügyi igazgatóságot is megbízták. A postatakarékpénztár a bíróságokkal is közölt e felhatalmazással él, miért is a postatakarékpénztár

ellen indított peres ügyekben az iratokat a postatakarékpénztár jogügyi osztályának kell kézbesíteni, a kincstári jogügyi igazgatóságnak pedig csak azokban az ügyekben, amelyekben ez a szerv a postatakarékpénztár képviselőjében megbízás alapján jár el. Az igazságügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterhez intézett átiratában kifejtette, hogy a postatakarékpénztár jogügyi osztályában teljesítet szolgálatnak az egységes bírói és ügyvédi vizsgát megelőző gyakorlatnál való figyelembevétele új jogszabály alkotása nélkül is elérhető, mert egyes egyéb állami üzemeknél kialakult gyakorlat folytán a postatakarékpénztár jogügyi osztályában alkalmazott tisztviselők is ebből a szempontból ugyanazon elbírálás alá esnek. Megjegyzem, hogy a Kúria 1888-ban hozott egyik döntvényében — amelyben egyébként a bíróság először mondta ki, hogy a postatakarékpénztári betétkönyv közokirat — kifejti, hogy „Bár adminisztratív tekintetben az intézet kifelé külön képvisellel bír az igazgató személyében, amely képviselő a cégjegyzés alkalmával is kifejezést nyert, ha üzleti ügy kérdésében peres eljárás merül fel s ennél akár szenvedőleg, akár pedig cselekvőleg szerepel, a kincstári jogügyek igazgatósága van hivatva képviselőjére és nevében magánjogainak bíróság előtti érvényesítése végett kereseteket indítani, valamint a postatakarékpénztár elleni jogviszonyból indított kereseteket elfogadni. Szabadságában áll azonban magát rendes meghatalmazottak által képviseltetni, akik helyette eljárnak s ebből folyólag nincs kizárva azon lehetőség, hogyha egyszer valamikor a postatakarékpénztár üzletköre már igen kiterjedt lesz s amikor üzleteiből kifolyólag szükség lesz esetleg egy külön egyénre, aki a jogügyeket ellátná, egy külön jogtanácsosra bizassanak ezen ügyek.“ A Kúriának ez a döntvénye képezte a postatakarékpénztár önálló peres képviselőjének csíráját.

A postatakarékpénztár, mint állami üzem, hatósági jogokat nem gyakorol, reá — mint cégre — a kereskedelmi

törvény intézkedései is irányadók. Az intézet részéről kiállított okiratokat a bíróságok néhol magán-, másutt közokiratnak minősítik. A postatakarékpénztár — zálogüzletágát is beleértve — közpénztár. A postatakarékpénztár önálló s a postától független intézmény, amely az igazgatási és pénzügyi teendőket egyesítve gyakorolja, míg a posta csupán a közvetítő szolgálatot látja el. Az alapító törvény szerint a postatakarékpénztár jövedelmei után adómentességet élvez és levelezése a minisztériummal, az összes postai szervekkel és a külföldi rokonintézményekkel (postatakarékpénztárak, postacsekkhivatalok) postaszolgálati jellegű, tehát díjmentes. Minden egyéb levelezése — az 1921:XXI. t.-c. alapján, amely az addig fennállott portómentességet megszüntette — portóköteles.

Felügyelet, ellenőrzés. Felügyelet szempontjából a postatakarékpénztárak valamelyik államigazgatási ágazat alá tartoznak. Ebből a szempontból leginkább a kereskedelemügyi és a pénzügyi igazgatás jöhet szóba. A kereskedelemügyi tárca alá tartozás a gazdasági élettel való erősebb kapcsolatot jelenti és ebből a szempontból az a helyzet, hogy a gazdasági ügyek legfelsőbb közigazgatási fórumánál kell a postatakarékpénztár legfőbb igazgatási szervét keresni. Mivel azonban a postatakarékpénztári kérdések jelenleg már gazdasági téren kívül pénzügyi térre is áttolódtak, azt a felfogást sem lehet elvitatni, amely a postatakarékpénztárak legfőbb felügyeleti hatóságát a pénzügyi igazgatás körébe utalja. Ez a beosztás azokban az államokban található meg, amelyek postatakarékpénztárai fontos állami feladatokat is ellátnak. A m. kir. postatakarékpénztár felett a felügyeletet az alapító törvény értelmében a közmunka- és közlekedésügyi (később kereskedelemügyi) miniszter gyakorolta. A postatakarékpénztár 1918-ban — a m. kir. posta-vezérigazgatósággal azonos módon — a minisztérium egyik (IX.) főcsoportját képezte s ennek következtében vezetője államtitkári hatáskörben működött, amely körülmény a

m. kir. postával való egyenjogúságát külsőleg is kifejezésre juttatta. A postatakarékpénztárt azért rendelték a közmunka- és közlekedésügyi, illetve kereskedelemügyi tárca alá, mert a pénzelszámolás egyszerűsítését, valamint a legfőbb igazgatás egyöntetűségét a közvetítő szolgálatot ellátó postaigazgatással közös főhatóság alá rendeléssel vélték elérni, illetve biztosítani. E beosztás dacára — a pénzügyminiszter befolyásának biztosítéka céljából — úgy az alapító törvény, mint a későbbi törvények úgy intézkedtek, hogy a pénzügyi igazgatást érintő ügyekben a kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve rendelkezék. Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása céljából folyamatba tett intézkedések kapcsán a postatakarékpénztár azáltal, hogy az állami pénzkezelés lebonyolítását 1924-től átvette, az állampénztárak szerepét tölti be és azóta olyan feladatokat lát el, amelyek a legnagyobb mértékben pénzügyi természetűek. Ilyen körülmények között a postatakarékpénztár ügyvitelének súlypontja — a kereskedelmi érdekek változatlan szolgálata mellett — pénzügyi természetű érdekekre helyeződött át. Ez szolgált indokul arra, hogy az 1926:XIV. t.-c. a postatakarékpénztárt a pénzügyminiszter alá rendelte. Ez a rendelkezés tehát kidomborítása volt annak, hogy a postatakarékpénztár főképen állami pénzügyintézet, amelynek ügyvitelében pénzügyi szempontoknak van döntő szerepük. Ez a törvény egyébként abban az irányban is intézkedett, hogy a postai közvetítő szolgálattal összefüggő kérdésekben, továbbá a kereskedelmi forgalmat, valamint a zálogházakat és az azokkal kapcsolatos üzletágakat érintő ügyekben a kereskedelemügyi miniszter hatásköre továbbra is megmaradjon, vagyis a pénzügyminiszter adminisztratív kérdésben vele együtt intézkedjék. A miniszter hatáskörébe tartozik: szervezeti és ügyrendi változások eszközlése, egyes szolgálatok szabályozása, vagyonállagot érintő műveletek kezdeményezése s a zálogüzletágban elhelyezhető összeg nagyságának megállapítása; a hitelkerete-

ket meghaladó, vagy hosszabb ideig terjedő anyagi kötelezettséget megállapító szerződések kötése; rövidítóni takarékvisszafizetések és takarékalapok ügye, kamatozó betétmaximum, az értékpapír- és a csekküzletágban szedhető díjak mérvének megállapítása, kamatok nagyságának meghatározása; költségvetési és zárszámadási ügyek; Javasló, Felügyelő és Ellenőrző Bizottság felállítása; a közvetítő szolgálattal kapcsolatos ügyek; jutalmak segélyek és jutalék megállapítása, végül a vezérigazgató hatáskörébe nem tartozó személyzeti ügyek és a vezérigazgató szabadságidejéről való intézkedés. A postatakarékpénztár számvitelét az alapító törvény értelmében a Legfőbb Állami Számvevőszék az 1870: XVIII. t.-c. és az 1880: LXVI. t.-c. alapján ellenőrzi, megjegyezvén, hogy az intézet működéséről, valamint az üzleti év eredményéről a költségvetés tárgyalása alkalmával a törvényhozásnak jelentést kell tenni. Az intézet forgalmát ezenkívül havonként és évenként is nyilvánosságra hozza, utóbbit zárszámadás, nyereség- és veszteségszámla, valamint mérleg közzétételével.

A postatakarékpénztárak felügyeleti hatóságának kijelölése mellett azonban közbeeső szerv — tanács, bizottság — létesítéséről is gondoskodni kell, amely — felügyeleti és ellenőrző működésén kívül — a postatakarékpénztárak és az igazgatási ágazatok között kapcsolatot létesít s amely a postatakarékpénztáraknak gazdasági és pénzügyi irányú működését és fejlődését biztosítja. Ezek összetételének megállapításánál fontos, hogy a bizottságban a hivatalnoki elem mellett a gazdasági és pénzügyi élet képviselői is helyet foglaljanak. A felettes minisztérium kiküldöttein kívül a bizottságban képviselve kell lenniök az ipari, kereskedelemügyi, pénzügyi, mezőgazdasági és esetleg népjóléti ügyvel foglalkozó tárcáknak is. A kereskedelemügyi és ipari ágazatoknál szolgálatot teljesítő tisztviselőknek a postatakarékpénztári tanácsba, vagy ellenőrző bizottságba való kiküldését az a körülmény indokolja, hogy postatakarék-

pénztári működés közgazdasági hivatalnok szakértők közreműködését nem nélkülözheti. A mezőgazdasági hivatalnok szakértő a postatakarékpénztár esetleges mezőgazdasági feladatkörével (pl. hitelnyújtás) áll kapcsolatban, a népjóléti igazgatás képviselőjének meghívása a postatakarékpénztári intézmények szociális feladatkörében találja magyarázatát. A hivatalnoki elem mellett hivatali kereteken kívül álló szakemberek meghívása a gazdasági és pénzügyi körök tényleges részvételét jelenti a közgazdasági célkitűzéssel működő postatakarékpénztárak üzleti ténykedésének irányításában. A postatakarékpénztári ügykezelés a szorosabb közgazdasági kapcsolatok révén megkívánja, hogy az intézetek a gazdasági élet követelményeihez gyorsan alkalmazkodjanak. Ezt a elvet azonban csakis a bürokratizmus kikapcsolásával lehet elérni. Ezen a téren a legerősebben a felügyeleti hatóság tág jogköre az akadályozó körülmény, amely az ügyintézésben kétségkívül hosszú időt vesz igénybe. Ennek elkerülésére ezek a tanácsok, bizottságok lennének hivatottak olymódon, hogy az intézetek hatáskörén kívül eső ügyeket úgy intézzék el, hogy a szükséglet jelentkezése és kielégítése közötti idő a lehető legrövidebb legyen és a kérdés aktualitását el ne veszítse. Ezek a közbeékelte szervek azonban — tapasztalás szerint — nagy általánosságban ellenőrző és tanácsadó szervvé zsugorodtak össze, így tehát végeredményben rendeltetésükkel nem mindenben megegyező feladatkört töltenek be. Az ideális állapot kétségkívül az lenne, ha ezeket a szerveket intézkedési jogkörrel ruháznák fel, legalább a feljebbviendő ügyek egy részét illetőleg. Ez nehézségekbe aligha ütköznék, mert a közgazdasági élet különböző ágában működő gyakorlati szakférfiak jelenléte az intézetek javaslatainak hivatali szerveken kívül álló szempontokból való megvilágítását teszi lehetővé, aminek birtokában a felügyeleti hatóság kiküldötteinek — a minisztertől előzetesen nyert felhatalmazás, illetve törvényben biztosított joguknál

fogva — módjukban áll azonnal és véglegesen érdemben intézkedni, amelyet a rendeletkiadás később követne. Viszont a felügyeleti hatóság kiküldötteinek felelősségét azzal lehetne csökkenteni, hogy az általuk hatáskörüket meghaladónak nyilvánított intézkedések — végrehajtás nélkül — felterjeszthetők lennének a felügyeleti hatósághoz, amelyre, ha meghatározott időn belül elutasító, vagy módosító intézkedés nem történne, a felügyeleti szerv által elfogadott javaslat végrehajtható lenne. Ilyen körülmények között — különösen, ha a tanács nem előre meghatározott hosszabb időközökben ül össze, hanem bármikor összehívható — biztosítva lenne az azonnali intézkedés lehetősége. Ezen az állapoton mitsem változtatna az a körülmény, ha a felügyeleti hatóság intézkedése másik miniszter hozzájárulását is megkívánná, mert ennek a képviselői is helyet foglalnának a felügyeleti szervben, másrészt pedig erre a miniszterre is irányadó, illetve kötelező volna a megszabott határidőn belül való döntés. Ami pedig a felügyeleti hatóságnak fenntartott ügyeket illeti s ezzel kapcsolatban az intézetek igazgatóságának hatásköri megállapítására vonatkozik, ebben a kérdésben a decentralizáció elvének kell a legerősebb mértékben érvényesülni. A felsőbbfokú hatóságok ügykörének csökkentése általános kormányzati program, amelynek kerestülvitele — az üzemeknél általában, de különösen a postatakarékpénztáraknál — elsőrangú közgazdasági érdek. Ennek megfelelően a felügyeleti hatóság csak a legfontosabb szervezeti és személyzeti ügyeket tartsa fenn magának (pl. új üzletágak bevezetését, jutalékpolitika általános irányítását, stb.), az egyéb ügyek pedig a felügyeleti szerv és az intézetek igazgatósága között olyan mértékben oszoljanak meg, hogy azok kisebb jelentőségű ügyekben azonnal és saját hatáskörükben végérvényesen intézkedhessenek. A tanácsok, ellenőrző bizottságok ilyen irányú összetétele és hatásköre kétségkívül egyetlen biztosítéka lenne annak, hogy a gazdasági élet korszerű követel-

ményeinek megfelelő intézkedések azonnal, minden hosszadalmas, bürokratikus eljárás mellőzésével megtehetőek legyenek. Ez az ügykörük decentralizálását jelentené, amiáltal egyrészt a felettes minisztériumok sok felesleges munkától mentesülnének, másrészt pedig — önálló intézkedésekre szélesebb hatáskört nyervén — az alárendelt postatakarékpénztárak felelősségérzete növekednék.

A m. kir. postatakarékpénztár ellenőrzésére létesítette az alapító törvény a Postatakarékpénztári Tanácsot (későbbiekben Tanács), mint az igazgatóság mellett működő — javasló, felügyeleti és ellenőrzési hivatással bíró — külön testületet. A Tanács feladata volt a minisztert a postatakarékpénztári ügyek vezetésében támogatni s a szervezet javítása, vagy új berendezkedések létesítése tárgyában javaslatot tenni. A törvény szerint az intézet ügykezelése felett a Tanács ellenőrzést gyakorolt, a számvitelre azonban felügyelete nem terjedt ki, mert a postatakarékpénztár, mint állami intézet, kizárólag állami felügyelet és ellenőrzés alatt állhat, ezt pedig csakis a miniszter és a számvevőszék gyakorolhatja. A Tanács állami tisztviselőkön kívül kereskedelmi és ipari szakértőkből állott. A miniszter arra való hivatkozással, hogy a Tanács előtt gyakran fordulnak elő olyan ügyek, amelyek a postakezelést közvetlenül érintik, 1886-ban elrendelte, hogy a minisztérium posta- és távírdaszakosztálya a Tanácsban képviselve legyen. A Tanácsot az 1925 : IX. t.-c. megszüntette s helyébe a kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg Elnöki Értekezletet létesített, amelyen a kereskedelemügyi- és pénzügyminisztériumot, valamint a postavezérigazgatóságot egy-egy kiküldött képviselte. Az Elnöki Értekezlet a Tanács feladatkörét vette át. Az Elnöki Értekezlet hatáskörét az 1926: XIV. t.-c.-kel életrehívott Javasló, Felügyelő és Ellenőrző Bizottság (későbbiekben: Bizottság) vette át. (Az Elnöki Értekezlet azonban más feladatkörrel továbbra is megmaradt azzal, hogy arra a kereskedelemügyi- és pénzügyminiszter,

illetve a postavezérigazgatóság képviselőt nem küld. A havonként egyszer, a vezérigazgató, vagy helyettese elnöklésével megtartott Elnöki Értekezleten az osztályfőnökök az intézet működéséről beszámolnak s a fontosabb kérdéseket megvitatják. Az értekezletről felvett jegyzőkönyv egy példányt a pénzügyminisztériumhoz felterjesztik.) A Bizottság szervezetét, összetételét és ügykörét a törvényben nyert felhatalmazás alapján a pénzügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg állapította meg. Eszerint az intézet ügy- és üzletvitelének felügyeletére és ellenőrzésére felállított Bizottság — amely egyúttal tanácsadó szerepet is tölt be — az elnökkel együtt 9 tagból áll, akiket a pénzügyminiszter nevez ki. A tagok részben miniszteriális, részben külső szakértőkből állanak. A miniszteriális szakértők a pénzügy- és a kereskedelemügyi minisztérium két-két és (a megszüntetett népjóléti és munkaügyi minisztérium helyett) a belügyminisztérium egy kiküldöttje, valamint a kereskedelmi és ipari, a mezőgazdasági és a pénzügyi szakértők közül egy-egy. A kereskedelemügyi minisztérium egyik kiküldöttje a postavezérigazgatóságot képviseli. A postatakarékpénztár vezérigazgatója is résztvesz az üléseken, szavazati joga azonban nincs. Az elnök köteles a Bizottságot a szükséghez képest, de negyedévenként legalább egyszer összehívni, ezenkívül azt a pénzügyminiszter rendelkezésére, vagy négy tag kívánságára bármikor egybe kell hívni. A Bizottság hatásköre kettős irányú: javaslattétel a miniszterhez és annak ellenőrzése, hogy a miniszter rendelkezéseit az intézet végrehajtotta-e? A javaslattétel költségvetési előirányzat megállapítására, azt meghaladó, vagy előirányzat nélküli kiadások engedélyezésére, létszámváltoztatásra, új állások szervezésére, jutalék megállapítására, intézet fejlesztésére, osztályok felállítására, illetve megszüntetésére, szervezési tervzetekre, általános szabályok módosítására, kamatpolitikára s végül tőkeelhelyezésekre vonatkozik. Az ellenőrzés gyakorlása a tőkeelhelyezésre vonatkozó

miniszteri rendelkezések végrehajtására és a vagyonálladék szabályszerű kezelésére irányul. A Bizottság tagjai a felügyeletre és ellenőrzésre vonatkozó hivatásuk teljesítésénél, valamint a mérleg, nyereség- és veszteségszámla, továbbá az egész ügyvitel ellenőrzésénél az intézet ügyvitelébe, könyveibe és számadásaiba teljes betekintést nyernek s ellenőrzési működésükből kifolyólag az intézet főpénztárát bármikor, de évenként legalább egyszer rovincsolni kötelesek.

Az ellenőrzéssel kapcsolatban vélem leghelyesebbnek a postatakarékpénztárt terhelő felelősség kérdését tárgyalni.

A m. kir. postatakarékpénztár betevőivel és csekk-számlatulajdonosaival szemben főpénztáránál és közvetítő hivatalainál teljesített befizetésekért s a beérkezett felmondások és csekkek szabályszerű érvényesítéséért a fennálló törvények és szabályok alapján szavatol. A forgalmi zavarokból eredő késedelmes kezelésért és az intézet részéről ügyfeleinek kiküldött kiadványaiban (számlakivonataiban, stb.) ejtett esetleges tévedésekért s az azokból eredő károkért, vagy elmaradó haszonért a postatakarékpénztár nem szavatol. Erre való tekintettel számlakivonatait „Tévedések fenntartásával“ állítja ki.

A postatakarékpénztár felelősségét az állami készpénz-bevételek és kiadások kezelésének a postatakarékpénztárhoz való utalása alkalmával szabályozták, a kiadott Utasításban. Ebben kimondották azt, hogy az utalvány helytelen fogantatásából eredő károkért a postatakarékpénztár szavatol. Ez a megállapítás gyakorlatilag úgy alakul, hogy a fizetési utalványon kiutalt összegért — a Postaüzleti Szabályzat szerint — a postai ki nem fizetés, vagy téves kifizetés következtében előálló károkért az utalványozott összeg erejéig felelős. Így tehát az a tényleges helyzet, hogy a postatakarékpénztár szavatossága — a vonatkozó csekken adott utasításnak megfelelően kibocsátott fizetési utalvány kiküldésével — megszűnik. A zálogüzletágnak, mint a postatakarékpénztár veszélyes üze-

mének körében a felelősség szorosan körülhatárolva annál kevésbé lehet, mert ezen a téren egyedül a kir. bíróságok felelősségmegállapító ítéletei az irányadók, amelyek igen sokszor ellentétesek. A felelősség megállapításához természetesen szükséges az, hogy a károsult igényét a postatakarékpénztárral szemben okmányokkal kellőképen igazolni tudja. A postatakarékpénztár felelősségét az 1889 : XXXIV. t.-c. időbelileg korlátozza, amennyiben kimondja, hogy a csekk- és klíringforgalomból eredő összes számadásokat, levelezéseket, okmányokat, könyveket, stb. az ezekben eszközölt utolsó művelettől, vagy bejegyzés keltétől számított három évig köteles megőrizni s azután selejtezheti, aminek következtében valamely befizetésre, utalványozásra, kifizetésre, kamat-, vagy illetékszámításra, továbbá a csekk- és klíringforgalomban előforduló egyéb műveletre vonatkozó felszólalások csakis három éven belül vehetők figyelembe. Mindazokra a felszólalásokra nézve pedig, amelyek valamely postai küldeményre (postautalványra, ajánlott-, vagy pénzeslevélre, stb.) vonatkoznak, a postai szabályokban megállapított határidők érvényesek.

Elévülés. Az elévülés úgy a szavatosságot, mint a felszólalási határidőt közvetve szabályozza. Az elévülés kérdése a magánjogba tartozik és azon az elven alapszik, hogy ha valaki rendelkezési jogát hosszabb időn keresztül nem gyakorolja, feltehető, hogy rendelkezési jogával élni nem akar; ilyen esetben a rendelkezési jog arra száll át, akit a törvény kijelöl. Az alapító törvény értelmében az elévülés megszakad, ha az eredeti jogosult valamilyen intézkedésével arra enged következtetni, hogy jogát gyakorolni akarja. A betétek és azok járulécai a betétkönyvbe való utolsó bejegyzés napjától számított 30 év alatt elévülnek. Az elévülést megszakítja a betétkönyvbe vezetett minden bejegyzés, tehát betételhelyezés, kamatbejegyzés, vagy visszafizetés. Az elévült betéteket, kamatokat és azok járulékait elsősorban a tartalékalap kiegészítésére fordítják, amikor pedig ez a meg-

állapított összeget elérte, az államkincstár javára számolják el. Angliában a betétek elévülése az alapító törvényben külön szabályozva nincs. Franciaországban a betéttőkét a 30 éves elévülési határidő letelte után államjáradékokban a betevő javára a letéti pénztárnál letétbe helyezik. Egyébként az alapító törvények legnagyobb része 30 éves elévülési határidőt ír elő. A letétbe helyezett értékpapírok tulajdonának elévülésére és az elévülés megszakítására nézve ugyanezek a szabályok a mérvadók azzal, hogy a kiindulási időpontot a letéti jegybe vezetett utolsó bejegyzés képezi. A pénzpapírokban kifejezett tökekövetelés rendszerint a lejárat napjától számítandó 20 év elteltével, a szelvényeken alapuló követelés pedig a lejárat napjától számított hat év elteltével évül el. A csekk elévülését a csekk törvény, illetve az 1925 : VIII. t.-c. szabályozza, amely szerint az elévülési határidő egy év, illetve hat hónap. Az árverési feleslegek elévülése a kényszerárverést követő három év elteltével áll be.

2. Belső szervezet

A postatakarékpénztári politika igazgatási kérdéseinél elsősorban a vezetés önállósága kerül szóba, amelyre vonatkozólag — a már előadott indokoknál fogva — csakis az önálló postatakarékpénztári rendszer mellett lehet dönteni. E rendszer szoros velejárója a postatakarékpénztári személyzet önálló, külön státusba való besorozása. Ennél a kérdésnél mindenesetre eldöntendő az a körülmény, hogy a postatakarékpénztári tisztviselők kinevezett állami alkalmazottak legyenek-e, vagy az állam szerződéses alkalmazottai. Minden üzemi berendezkedés az elvégzett tömegmunkából kifolyólag az egyéneknek a gyorsaságban és a pontosságban megnyilvánuló kvalitásait keresi, ebből a szempontból tehát inkább a szerződéses viszony látszik célravezetőbbnek, amelynél az ügyesebb és gyorsabb alkalmazottak jobb dotálása lehetséges, másrészt pedig a hasznavehetetlen

alkalmazottak anyagi megterhelés nélküli, rövidebb idő alatt eszközölhető elbocsátása válik lehetségessé. Ilymódon állandóan munkaereje teljében levő alkalmazottakkal lehet a munkát elvégeztetni, akik a szerződéses viszonyból kifolyólag az állami alkalmazottaknál jobb fizetésben részesülnek, mégis azonban végeredményben olcsóbb alkalmazottai az államnak, mert az a szerződéses viszonyból kifolyólag a nyugdíjterhek alól mentesül. Már ez a körülmény maga is bizonyos mértékig a személyzeti kiadásokkal amúgyis túlterhelt állami költségvetést kedvezően befolyásolná. A fent előadottak az intézet alkalmazottai körében sűrű változást idéznének elő, amely körülmény viszont az intézetek eredményes működését akadályozná. Szerződéses alkalmazások esetében is tehát feltétlenül célszerűnek látszik a vezetőségnek magasabb állami állásokra való kinevezése. Ilyenféle megoldás a postatakarékpénztári politika okszerű alkalmazása, az intézet üzletvitelének fejlesztése és tökéletesítése szempontjából el nem hanyagolható.

A m. kir. postatakarékpénztár élén a vezérigazgató (korábban igazgató, elnökgazgató) áll, akit a pénzügyminiszter javaslatára az államfő nevez ki. Eddigi igazgatók, illetve vezérigazgatók: Lassnig Károly (1885—1886), Hollán Sándor (1886—1907), dr. Halász Sándor (1907—1918), dr. Hantos Elemér (1918—1919), dr. Gerlóczy Gyula kormánybiztos (1920—1922), Baross Gábor (1922—1926), Tormay Béla (1926—1938), dr. Jakabffy Károly (1938—). A vezérigazgató akadályoztatása esetén az intézetet a helyettes vezérigazgató vezeti. A vezérigazgató hatáskörébe tartozik: az intézet fejlesztése és tökéletesítése, az intézet vagyonállagának és az államháztartás anyagi érdekeinek megóvása, a költségvetési előirányzat, mérleg és zárszámadás egybeállítása, a belső üzletvitel szabályozása, a miniszternek fenn nem tartott díj- és költségtelek mérvének, nemkülönben a nyomtatványok árának megállapítása, az alkalmazottak besorozása, előterjesztés tisztviselői állásokra való kinevezés

íránt, a megüresedett gyakornoki, négy középiskolai és al-tiszti állások betöltése, ezek előléptetése és nyugdíjazása, díjnokok és szolgák felvétele s elbocsátása, fegyelmi hatóság gyakorlása, pénzsegélyek, jutalmak, fizetési előlegek utal-ványozása, szabadságidő engedélyezése, épületek karban-tartása, nyomtatványok, eszközök és szerek beszerzése s ál-talában a dologi szükségletek kielégítése. A vezérigazgató és helyettese az intézet cégét önállóan, a cégjegyzéssel felruhá-zott tisztviselők pedig cégbélyegző alkalmazása mellett, ket-ten együtt jegyzik.

Alkalmazottak. Az intézet tisztviselői és alkalmazottai állami tisztviselők és alkalmazottak s reájuk — a szolgálát-ból folyó anyagi felelősség tekintetében — az egyes üzlet-ágak szabályzataiban foglalt rendelkezések irányadók.

A személyzet fizetési osztályok és szakok szerint követ-kezőképen csoportosul:

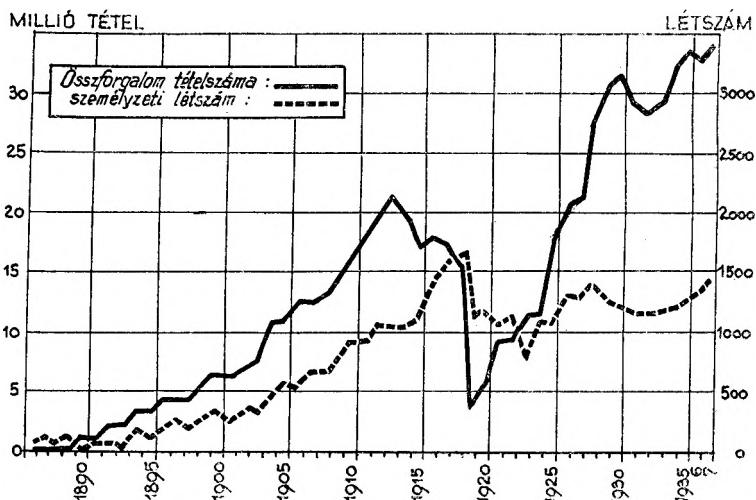
Állami fiz. oszt.	Foglalmazási és műszaki szak		Üzleti és szám- vevőségi szak		Kezelési szak	
	főiskolai végzett- séghez		érettségihez		középiskola IV. osztályához	
	k ö t ö t t á l l á s o k					
IV.	vezérigazgató	1	—		—	
V.	h. „	2	—		—	
VI.	igazgató	5	I. o. főszám- tanácsos	9	—	
VII.	főtitkár	12	II. o. főszám- tanácsos	46	—	
VIII.	titkár, fő- mérnök	11	számtanácsos	105	irodafőellenőr	5
IX.	segédtitkár	12	számvizsgáló	103	irodaellenőr	15
X.	foglalmazó, segédmérnök	11	I. o. tiszt	103	irodatiszt	48
XI.	—	—	II. o. tiszt	155	irodasegédtszt	53
—	—	—	gyakornok	61	kezelő	48

A kimutatásban az állás neve után zárójelben szereplő számok az 1938/39. költségvetési év adatait tüntetik fel. A

felsoroltakon kívül vannak becsüsök, napidíjasok, szerződéses alkalmazottak, továbbá műszaki-, szak-, I. és II. osztályú altisztek, szolgák és napszámosok. Az összlétszám: 1143 kinevezett és 355 egyéb alkalmazott, összesen 1498 fő. Az alkalmazottak eredetileg a kereskedelemügyi minisztérium összlétszámába tartoztak s a külön létszámba való sorozást — továbbra is az Állami Illetményrendszerben — 1895-ben rendelték el. (Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy a kereskedelemügyi miniszter az 1893 : IV. t.-c. alapján a minisztertanács határozata értelmében rangsorozati beosztást készített és ugyanebben az évben azzal küldte meg a postatakarékpénztárnak, hogy azt az érdekeltekkel közölje. A felszólalásokat a közléstől számított tizennégy nap alatt a miniszterhez kellett felterjeszteni azzal, hogy a nem kifogásolt beosztás ellen későbbi felszólalásnak helye nem lehet.) A Károlyi-forradalom alatt, 1919-ben, a jogvégzettséggel és középiskolai érettségivel rendelkező tisztviselőket az Államvasúti Illetményrendszer „A” és „B” táblázatába sorozták, míg a Postai Illetményrendszer „B” táblázatába az érettségit nem tett kezelési tisztviselőket. 1924-ben az összes tisztviselőket ismét az Állami Illetményrendszerbe sorozták vissza. A központi létszámba tartozás következtében az intézet ügykezelésére és belső szervezetére vonatkozó rendelet határozmányai az intézet igazgatójának nem adtak fegyelmi, illetve büntető jogosítványokat, mivel pedig ilyenek megállapítására — az intézet akkori szervezetére és különválasztott személyzeti létszámára való tekintettel — szolgálati érdekből szükség volt, a miniszter 1897-ben a fegyelmi jog gyakorlását a postatakarékpénztárra bízta. A postatakarékpénztár ügy- és üzletvitelét szabályozó törvények, rendeletek figyelmen kívül hagyása, vagy a szolgálati köteleességek megsértése szolgálati vétség, amelyet rendbüntetéssel, vagy fegyelmi büntetéssel kell megtorolni. A rendbüntetés szóbeli, vagy írásbeli megintás és a miniszter által megállapított értékhatárig terjedő pénzbírság lehet. A rend-

büntetést a vezérigazgató szabja ki. A fegyelmi eljárás lefolytatása és a szolgálati vétség elbírálása céljából fegyelmi bizottságot kell alakítani, amelynek elnöke a vezérigazgató, tagjai a helyettes vezérigazgatók, valamint az a csoportfőnök és osztályfőnök, akiknek csoportjába, illetve osztályába a terhelt a fegyelmi vétség elkövetése időpontjában tartozott, végül az elnöki osztály főnöke, mint a fegyelmi ügy előadója. A határozatokat szótöbbséggel hozzák, szavazategyenlőség esetén az elnök dönt. Az elnöknek azonban jogában áll a felfogásával nem egyező határozat végrehajtását függőben tartani és a pénzügyminiszter döntését kikérni. A határozat ellen a kézhezvételtől számított 15 nap alatt a miniszterhez fellebbezésnek van helye, a meg nem fellebbezett határozat azonnal végrehajtható. A napidíjasok fegyelmi ügyében a vezérigazgató határoz. A vezérigazgató, a helyettes vezérigazgatók, a csoport- és osztályfőnökök szolgálati vétsége esetében a pénzügyminiszter intézkedik.

A létszám az összforgalom tételszámához viszonyítva, a következőképen alakult:

Az 1914-ben kitört világháború — a gazdasági élet szabad folyását megbénítván — a postatakarékpénztár erőteljes fejlődését is megakasztotta. Az intézet forgalma minden vonalon visszaesett, alkalmazottainak tekintélyes része hadbavonult. A hadiszolgálatra bevonult 586 alkalmazottjának pótlására az intézet ideiglenes munkaerőket vett fel s az így kiegészített személyzettel bonyolította le — rendes üzleti teendőin kívül — az állam háborús hitelműveleteiből is reáruházott s a háborúval kapcsolatban felmerült egyéb különleges feladatokat. A személyzeti létszámnak a világháború idején mutatkozó emelkedése üzemviteli szempontból tulajdonképpen csupán látszólagos, mert a forgalom lebonyolításában tényleg résztvett munkaerők számát a bevonulásokkal kapcsolatban eszközölt pótlások nem növelték s e pótlások csupán költségvetési szempontokból jelentettek szaporodást. A világháború után a forgalom és létszám alakulásában csaknem végzetes zuhanást mutat az 1919. év, amikor egyrészt a forradalmak, másrészt az ország megszállása a gazdasági élet egyensúlyát alapjaiban rendítették meg. Az intézet megbénult forgalma folytán a személyzeti létszámot is tetemesen apasztani kellett. Ekkor bocsátotta el az intézet a háborúból visszatérő alkalmazottainak pótlására felvett ideiglenes munkaerőket. Mindezek következtében a személyzeti létszám ebben az évben kétharmadára, vagyis 1637-ről 1056-ra csökkent. Az ezután következő első évek forgalomemelkedése egyelőre nem volt olyan nagyméretű, hogy annak lebonyolítása a személyzet teljesítőképességét kellőképpen igénybe vette volna, 1921-ben azonban a személyzeti létszámban bizonyos emelkedés mégis mutatkozott. Ez az emelkedés onnan származott, hogy abban az időben több állami intézmény — különösen a posta és az államvasutak — az ottani elbocsátások és létszámcsökkenések kapcsán feleslegessé vált személyzet egy részét — mintegy 140 alkalmazottat — ideiglenesen a postatakarékpénztár rendelkezésére bocsátotta. Ezeknek az alkalmazottaknak

nagyrésze azonban rövidesen a korábbi szolgálati helyére tért vissza, minthogy munkahiány miatt itt kellőképpen foglalkoztatható nem volt. Az alkalmazottak létszámának csökkentése a fokozódó forgalom ellenére is tovább tartott, mert a pénzügyi kormányzat, a gazdasági válságra s ennek folytán az államháztartás mindinkább nehezülő helyzetére való tekintettel, a túlméretezett állami személyzet leépítése elől nem térhetett ki. Az államháztartás egyensúlyának biztosítása érdekében tehát lineáris létszámapasztásokat volt kénytelen keresztülvinni, amelyek a postatakarékpénztárt állami üzem léteire sem kímélhették. E kormányintézkedések következtében a postatakarékpénztár létszáma 1924-ben — erős lendületet vett forgalma ellenére — 870-re olvadt le. Ezt követően 1925-től 1928-ig terjedő időben észlelhető a személyzet létszámában előbb nagyobb arányú, majd egészen mérsékelt emelkedés, amelyet — bár a meglévő üzletek igen kedvezően alakult forgalma egyébként is indokolt volna — a kir. zálogházaknak a postatakarékpénztárba történt beolvasztása, majd pedig az addig magánkézben volt zálogkölcsonküzvetítő üzleteknek postatakarékpénztári irányítás alá jutása, illetve fokozatos átvétele idézett elő. Az intézet létszáma ekkor — a zálogüzletággal együtt — 1466 főnyi volt. 1929-től kezdve az intézeti alkalmazottak száma — bár a forgalom állandóan emelkedett — folytonos csökkenést mutat. A munkaerők számának ez a csökkenése az ötvenesztendőös postatakarékpénztár utolsó tíz esztendejének legfigyelemreméltóbb jelensége. Amíg ugyanis az intézet személyzetének létszáma korábban a forgalom emelkedésével, illetve csökkenésével párhuzamosan gyarapodott, illetve apadt, addig a forgalom és létszám e természetszerű egyenes aránya az utóbbi évtizedben megszűnt, sőt 1929 óta az üzem erőteljes fejlődése ellenére, a munkaerők számában évről-évre bizonyos mérsékelt csökkenés jelentkezett. Ez a megtakarítás az üzemi munka racionalizálásának eredménye. A meginduláskor még csak 69 munkaerőt foglalkoztató posta-

takarékpénztár megszaporodott üzemi feladatait ma már 1498 főből álló személyzettel látja el.

Az alkalmazottak által végzett munka mennyiségére jellemző, hogy amíg egy munkaerőre a takaré- és csekküzleti forgalomban 1913-ban 14·5 ezer tétel esett, addig 1930-ban már több mint 28·8 ezer, 1934-ben pedig 30·4 ezer. Indexszámmal fejezve ki ezt az arányt, az 1913. utolsó békeév = 100, az 1930. év = 199, 1934 pedig = 210. Az ilyen méretű munka minőségét véve figyelembe, az összes hibák indexszáma: az 1929. év = 100, az 1930. év = 99, az 1931. év = 81, az 1934. év pedig csupán 45. A téves könyvelések a forgalom tételszámának 0·07%-át, azaz 7 tízezrelékét tették ki ugyancsak 1934-ben. Ez a hibaegyüttható, amely azóta tovább javult, igazolja a postatakarékpénztár precíz üzemi munkáját.

Említésre érdemes, hogy 1886 február 15.-én báró Kemény Gábor, közmunka- és közlekedésügyi miniszter a költségvetés összeállítására vonatkozó leiratában a következőket mondja: „Már most felhívom a postatakarékpénztárt, miszerint tisztviselői létszámának megfelelő szaporítása iránt a Tanács útján javaslatot tegyen, mert meg nem engedhető, hogy a postatakarékpénztár ügykezelése már a kezdetkor tetemes hátralékok által megrontassék.“ A minisztertanács 1906 január 26.-i jegyzőkönyve bőven foglalkozik az intézet forgalmának erős megnövekedésével. „A postatakarékpénztári ügyletek szaporodása — mondja a minisztertanácsi jegyzőkönyv — okozati összefüggésben van a munka szaporodásával és a postatakarékpénztárnál, az intézmény banküzletszerű természeténél fogva, a naponkint beérkezett munkaanyag még aznap feldolgozandó, mert az üzletfelek megkívánják, hogy a részükre beutalt összegek felett azonnal rendelkezhessenek, különben a felszólalások s a sérelmek nyilvánosság előhozatala kikerülhetetlen lenne. A forgalom fentjelzett nagy emelkedésével kapcsolatos több munkát az intézet csak úgy volt képes eddig is ellátni, hogy

egyrészt a rendszeresített személyzet nemcsak a rendes hivatalos időben, vagyis reggeli 8 órától délutáni 2 óráig, hanem folytatólag ezenkívül is, úgyszólván egész délután működött, másrészt pedig a többmunka legyőzésére ideiglenes munkaerők, vagyis díjnokok alkalmaztattak. A forgalom folytonos emelkedésével kapcsolatos s napról-napra növekedő több munkát azonban a meglevő személyzet tovább már nem bírja s a munka további erőltetése egyrészt a munkateljesítmény minőségére bírna hátrányos kihatással, másrészt pedig a személyzet egészségének kockáztatásával járna, ennél fogva a személyzet szaporítása elkerülhetetlen. Továbbra is napidíjasokkal pótolni a hiányzó munkaerőt már az intézet érdekében sem lehet, mert jelenleg is az a helyzet, hogy 217 kinevezett tisztviselővel szemben 275 ideiglenes minőségű, vagyis díjnok van az intézetnél alkalmazva. Ezek az ideiglenes alkalmazottak úgyszólván ugyanazokat a teendőket végzik, mint a kinevezett tisztviselők és a helyzet már úgy alakult, hogy az intézet kénytelen fontos könyvelési, sőt revizionális teendőket is díjnokokkal végeztetni, már pedig ezt az állapotot megengedni és fenntartani alig volna szabad, az az intézet érdekeivel sehogysem egyeztethető össze.“ E visszas állapotnak legalább részben való megszüntetése, de különösen a fent vázolt személyzethiány kérdésének megoldhatása céljából a miniszter az 1906. évi költségelőirányzatba szaporításként felvett tiszti és altiszti állások betöltését s a napidíjak felemelését kérte. A felhatalmazást mindkét irányban megadták. A postatakarékpénztár személyzete Hollán Sándor igazgató arcképének 1903-ban az intézet tanácsstermében történt leleplezése alkalmából díszülést tartott, amelyen Halász Sándor aligazgató Hollán érdemeit méltatva, az intézet egyes üzletágaiban elért eredmények ismertetése után rámutatott arra, hogy „Ő (Hollán) alatta épültek ki az intézet személyzeti keretei, hogy gondoskodásának állandó tárgyát képezte, miképen új állásoknak lehető sűrű és rendszerint a magasabb fokozatokra kiterjedő

rendszeresítésével az előléptetést minél kedvezőbbé tegye; az Ő buzgóságának köszönhető az intézeti személyzet részére biztosított tantième rendszer létrejötte, amely ezen személyzet nagy erőfeszítéssel összekötött fáradozásának rendkívüli kompenzációját van hivatva képezni.“ 1900-ban az igazgatóság a szigorított ellenőrzési módokat ügyében előterjesztést tett a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben kifejtette, hogy annak megvalósíthatása céljából az 1901. évi költségvetési előirányzatban személyzetszaporításra tesz javaslatot. 1904-ben a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kezdeményezésére összehívott értekezlet többek között azt is javasolta, hogy az ideiglenes személyzetet állandó személyzettel cseréljék ki. Erre vonatkozólag az intézet a miniszterhez intézett felterjesztésében kijelentette, hogy a kicserélés a postatakarékpénztárra „aránytalanul nagy költséget róna, nemcsak a fizetés és lakpénz, hanem a nyugdíj szempontjából is“, de megjegyzi a jelentés, hogy arra nincs is szükség, mert „az itteni díjnokok többnyire fiatal emberek, kvalifikáció alapján vétetnek fel és kezelésük gyorsasága s megbízhatóságuk tekintetében kifogás ellenük nem tehető“. A postatakarékpénztárnál férfiakon kívül nők is nyertek alkalmazást, különösen a világháború alatt. Az első női alkalmazottal 1911-ben vették fel. Az intézet a női alkalmazottak fizetésének rendszeresítése tárgyában 1913-ban memorandumot dolgozott ki, intézkedés azonban nem történt. A női alkalmazottak létszáma 1918/19-ben kulminált. A tisztviselők B-listára helyezéséről az 1923:XXXV. t.-c. intézkedett, amelynek alapján a személyzet 34% -át végelbánás alá vonták.

A postatakarékpénztári tisztviselői állásokra pályázatot hirdetnek. A kinevezés előfeltétele — a minősítési törvény által megkívántakon kívül — a postatakarékpénztári szakvizsga letétele, a középiskolai érettségi vizsgához kötött állásoknál ezenkívül még az államszámviteltani államvizsga is szükséges. (1894-ben a miniszter által a XI. fizetési osz-

tályba tartozó segéd-tisztli állásra kiadott pályázat feltételei között a magyar nyelven kívül a horvát nyelvnek szóban és írásban való tökéletes bírása is szerepelt.) A kinevezett alkalmazottak esküt tesznek. A hivatali eskü letelésének módját, az eskü szövegét s az ezzel kapcsolatos egyéb teendőket az 1898 március 1.-i minisztertanács állapította meg. (Az első esküszövegben nemcsak az „egy élő Istenre“, hanem a „Boldogságos Szűz Máriára és Isten minden szentjeire, Ő választottjaira“ is történt hivatkozás.) Azok a postatakarékpénztári alkalmazottak, akik felelős számadói minőségben működtek, az 1897 : XX. t.-c. értelmében szolgálati biztosítékot voltak kötelesek letenni. A pénztárfőnök, a pénztárosok, ellenőrök, segédpénztárosok biztosítéka 1200 K, a pénztárhoz beosztott tisztek és segéd-tisztek biztosítéka pedig 600 K volt. Az intézet pénzkezelésével megbízott tisztviselők 1909-ben pénzkezelési pótlék engedélyezését kérték. A miniszter a kérelmet elutasította azzal az indokolással, hogy „a postatakarékpénztári alkalmazottak az érvényben levő jutalékrendszer folytán a többi állami alkalmazottal szemben máris jelentékeny előnyt élveznek, az pedig, hogy a pénzkezeléssel foglalkozó állami tisztviselők ebbeli működésükért rendszeresített illetményeiken felül bármilyen címen is díjazásban részesíttessenek, meg nem engedhető“.

A postatakarékpénztári alkalmazottak rendszeres illetményeiken kívül jutalékban is részesülnek. 1896-ban kiadott illetményszabályzat szerint — amelyet az 1904 : I. t.-c. legalizált — a postatakarékpénztári alkalmazottak az elért évi felesleg 10%-ában megállapított jutalékot kapták olyképen, hogy annak teljes összege nem haladhatta túl a rendszeresített állásokkal járó fizetések összegének 20%-át. 1926-ban miniszteri rendelet az alkalmazottak jutalékát fix összegekben állapította meg. A fogalmazási, üzleti és számvetőségi, valamint kezelési szak, nemkülönben az allisztli és szolgaszemélyzet jutaléka külön-külön fizetési osztályok, illetőleg csoportok szerint növekedő összegekben volt megállapítva.

A három kategórián belül a rendelet a munkakör alapján csoportokba osztotta az alkalmazottakat. Az első csoportba tartoztak a vezető tisztviselők, a másodikba ezek helyettesei, cégjegyzők, főiskolai képzettségű alkalmazottak, idegen nyelvet használó alkalmazottak, továbbá levelezők, pénzkezelők, főkönyvek vezetői, érték- és nyomtatványraktárak kezelői, végül a becsüsök. Az egyéb alkalmazottakat a jutaléktáblázatok harmadik csoportjába osztották. Mindazok az alkalmazottak, akik a tárgyhónapot megelőző 16.-ától a tárgyhónap 15. napjáig bezárólag 14 napot meghaladó időn keresztül — a rendes szabadságidő kivételével — a szolgálatól bármely oknál fogva távol voltak, a tárgyhónapra eső jutalékban nem részesültek. Az 1929-ben életbeléptetett szabályzat — a korábbi jutalékrendszerek fix juttatásaival szemben — az egyes munkaerők jutalékát egyénenkénti elbírálás alapján — elsősorban a teljesített munka értéke szerint — állapítja meg. Eszerint újabban üzleti jutalék a következő címen jár: a) munka- és b) kiegészítő jutalék, c) nyelvpótlék, d) jutalom és e) becsüsi osztalék. Munkajutalékban — a becsüsi osztalékban részesülő becsüsök kivételével — a postatakarékpénztár egész személyzete részesül. Az elvégzett üzleti műveleteket munkaegységekben fejezik ki s a szabályzat részletesen felsorolja, hogy az egyes műveletek hány munkaegységet képeznek. Egy munkaegység 1 f munkajutalékot eredményez. Ennek a jutalékegységnek és az egyes üzletágak által feldolgozott munkaegységek számának a szorzata adja a munkajutalékot. Az összmunkajutalékot az egyes alkalmazottak közötti részesedési egységek (pontszámok) alapján osztják szét. A kinevezett alkalmazottak a részesedési egység alapján járó munkajutalék után fizetési osztályonként növekedő százalékban kiegészítő jutalékot is kapnak. A nyelvpótlék minden egyes tényleg használt idegen nyelv után az érdekelt személyzet munkajutalékának 10% -a. A kiváló munkateljesítményű, vagy megtakarításokra vezető, szervező erőről tanuskodó alkalmazottak.

nemkülönben a jelentős eredményeket felmutató vezető tisztviselők jutalomban részesíthetők. A jutalmazásra fordított összeg nem haladhatja túl a munka- és kiegészítő jutalék címén kifizetett összegeknek 5 %-át. Üzleti jutalék helyett becsüsi osztalékban részesülnek azok a becsüsök, akik közvetlenül az ügyfelek részére folyósítják a zálogköölcsönöket. Jutalék az évi rendes szabadság tartamára is jár, nem jár azonban a rendkívüli szabadság, vagy betegség tartamára. Ha azonban betegség esetén méltánylást érdemlő körülmények forognak fenn, úgy a postatakarékpénztár vezérigazgatójának előterjesztése alapján a jutalékbizottság a beteg alkalmazottat 45 napon át üzleti jutalékban részesítheti. A jutalék serkentő hatásának megfigyelése, továbbá a jutalékszabályzat végrehajtásának ellenőrzése céljából üzleti jutalékbizottságot állítottak fel. Ennek elnöke a vezérigazgató, tagjai: a helyettes vezérigazgatók, főcsoport- és csoportfőnökök, az elnöki osztály és a számvevőség főnöke, a jutalékügy előadója és a pénzügyminisztérium képviselői.

A postatakarékpénztár az első években köznapokon egész napon át, továbbá vásár- és ünnepnapokon délelőtt szolgálatot teljesített. E nehéz szolgálatot alig enyhítette, hogy évenként négy napon, karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor és Szent István napján teljes munkaszünet volt. A Budapesti Bankár- és Pénzváltó Egylet 1903-ban többek között az kérte, hogy a postatakarékpénztárhoz beérkező küldeményeket vasárnap is elintézzék. Erre vonatkozólag a miniszterhez tett jelentésében az igazgatóság megjegyezte, hogy „A postatakarékpénztár csekküzletti osztályában a különben törvényileg biztosított vasárnapi munkaszünet teljesen rendszerezítve úgy sincs; intézetünk ugyanis az óriási munkaanyag feldolgozhatása végett rendszerint vasárnap is teljesít szolgálatot és csak kivételesen tart munkaszünetet. Erre pedig már az amúgyis túlságosan igénybevett személyzet erőinek megóvása és felfrissítése érdekében feltétlenül szükség van.” A Budapesti Kereske-

delmi és Iparkamara kezdeményezésére 1904-ben megtartott értekezlet, a munkaanyag gyorsabb feldolgozása céljából, a hivatalos órák kiterjesztését kérte. Erre vonatkozólag az igazgatóság megjegyezte, hogy a hivatalos órák kiterjesztésével a munkaanyag gyorsabb feldolgozása elérhető nem volna, mert „8 óránál korábban a hivataloskodás meg nem kezdhető, a délutáni hivatalos órák behozatalával pedig az anyag feldolgozása csakis a késő délutáni órákban nyerne befejezést és a postahivatalnak az expedálásra szükséges idő nem állana rendelkezésére s különös hátránnyal járna, ha a számlakivonatok igen sok esetben még aznap elküldhetők nem volnának.“ 1906-ban magukat meg nem nevező postatakarékpénztári alkalmazottaknak a miniszterhez több irányban tett panaszával kapcsolatban az igazgatóság megállapította, hogy „A hivatalos idő a postatakarékpénztárnál, mint üzleti vállalatnál akképen van megállapítva, hogy a beérkező napianyag teljesen feldolgoztassék. Hátralékot hagyni az üzleti osztályoknál annál kevésbé lehet, mert itt anyagi érdekeket érintő ügyek elintézéséről van szó s minden késedelem az ügyfelek részéről jogos felszólalást és kártérítési igények megállapítását vonhatná maga után.“ A szolgálati idő a jelentés szerint általában 8—1 és d. u. 3—7 óráig volt megállapítva. Az intézet 1912-ben addig a hó első vasárnapján tartani szokott üzleti hivatalos óráit beszüntette s az egyes osztályokban már csakis az érkező anyagnak másnapra való előkészítéséhez szükséges személyzetet rendelték be. Minthogy vasárnap délután az expedíciós munkálat is szünetelt, a Budapest 54 számú postahivatal a hó első vasárnapjának délutánján sem tartott hivatalos órákat. Jelenleg a hivatalos óra általában 8—3-ig van megállapítva, ténylegesen azonban akkor végződik, amidőn a napianyag feldolgozása befejezést nyert. Ezenkívül bontási szolgálatot hétköznapiokon — az ünnep előtti napok kivételével — este 1/28 órától, továbbá ünnepnapokon délelőtt 8 órai kezdettel, kettős

ünnepeken a második ünnepnapon tartanak. Az anyag feldolgoása rendszerint éjjél körül fejeződik be. A hivatalos órákon túl teljesített rendkívüli munka után a személyzet szakonként megállapított óradíjban részesül. A postatakarékpénztári alkalmazottak rendes évi szabadságot élveznek. 1887-ben a miniszter elrendelte, hogy a tisztviselőknek betegség folytán előforduló és 14 napot meghaladó, valamint egyéb nem hivatalos okok miatt 1 hónapot meghaladó, az igazgatónak pedig bármely okból folyó és bármilyen rövid ideig tartó minden kimaradását és annak időtartamát a minisztérium elnöki osztályával rövid úton közölni kell. Az alkalmazottak által naptári évenként igénybevehető szabadságidő tartama a következő: A főiskolai végzettséghez kötött állásokra kinevezett tisztviselők részére a IV—VI. fizetési osztályban 6 hét, a VII. fizetési osztályban 5 hét, a VIII—X. fizetési osztályban 1 hónap. A középiskolai érettségit tett, továbbá a középiskola IV. osztályát végzett tisztviselők, illetve alkalmazottak részére: 1—15 szolgálati évig 3 hét, 16—25 szolgálati évig 4 hét, 25 szolgálati éven túl 5 hét. Az értesítéssel ellátott díjnokoknak rendszerint 14 napi szabadságidő engedélyezhető, értesítéssel el nem látott díjnokoknak szabadságidő nem jár. Az altisztek részére 1—15 szolgálati évig 1 hét, 16—25 szolgálati évig 2 hét, 25 szolgálati éven túl 3 hét. A napibér mellett alkalmazott segédszolgák és napszámos szolgák részére egy évi szolgálat után engedélyezhető szabadságidő 15 szolgálati évig 6 nap, 16—25 szolgálati évig 10 nap, 25 szolgálati éven túl 14 nap. Az alkalmazottak szóbeli úton előadott és kellően indokolt kérelmére — a megállapított évi szabadságidőn kívül — a csoportfőnökök saját hatáskörükben esetenként három napig terjedő, az osztályfőnökök pedig 1 napi rendkívüli szabadságidőt engedélyezhetnek olyképen, hogy ez a rendkívüli szabadságidő egy évben egy és ugyanazon egyénre nézve összesen kilenc napnál többre nem terjedhet. 1904-ben az igazgatóság a dohányzás korlá-

tozása kapcsán elrendelte, hogy hétköznapon délután 1 óráig, vasár- és ünnepnapokon pedig déli 12 óráig szabad dohányozni, a délutáni szolgálat alatt dohányozni egyáltalában tilos. Altiszteknek és szolgáltnak az intézet valamennyi helyiségében a hivatalos órák alatt s általában a főpénztárnál, a pánccszobákban, a fizetőfülkékben, az alagsorban és a pincehelyiségekben s ott, ahol gyúlékony anyagok nagymértékben voltak felhalmozva, tilos volt dohányozni. Ezt a rendelkezést később úgy enyhítették, hogy a dohányzási tilalom csakis a főpénztár felekkel kapcsolatos szolgálatában áll fenn. 1898-ban eltiltották az adósságcsinálást és elrendelték, hogy az adósságokat nyilvántartásuk és évről-évre az érdekeltek részéről igazoltassák. Mellékfoglalkozások csakis az igazgatóság engedélyével vállalhatók.

Szakképzés. A postatakarékpénztár létesítésétől kezdve állandóan szorgalmazta tisztviselőinek, illetve alkalmazottainak különleges szakképzését, mert az alkalmazottak egyrészt az intézetnek a gazdasági életben való szerepe következtében, másrészt pedig az egyes üzletágaknak a gazdasági élet különböző ágaival kapcsolatos lebonyolítása folytán az elméleti és gyakorlati tudnivalók olyan széles körével állottak szemben, amely specializált irányú szakképzésüket indokoltta tette. A postatakarékpénztár már 1907-től kezdve a díjnokok elméleti és gyakorlati szakképzettségét, valamint használhatóságát a saját hatáskörében olyképen állapította meg, hogy egyévi szolgálat után minden díjnoknak egy fogalmazási tisztviselő, mint az igazgatóság kiküldöttje elnöklétével és osztályfőnöke közbenjöttével megtartott vizsgán számot kellett adnia arról, hogy a fennálló rendeleteket ismeri és munkakörének ellátásában teljesen járatos. Ez alkalommal természetesen megállapítást nyert az is, hogy a vizsgázó az intézet céljával és rendeltetésével tisztában van-e, ismeri-e a hivatali teendők természetét, menetét és végrehajtási módját. Aki a vizsgán nem

felelt meg, azt a díjnoki értesítés kiadása előtt az intézet kötelékéből elbocsátották. A világháborút követő átalakulások, a gazdasági életben beállott eltolódások, nemkülönben a postatakarékpénztárnak a gazdasági életben való nagyobb szerepe arra indították a postatakarékpénztárt, hogy intézményesen rendezze alkalmazottai szélesebb mértékben való szakképzésének kérdését. Ennek folyamánaképpen a minősítési törvény alapján 1923-ban kiadott rendelet akként intézkedett, hogy a postatakarékpénztárnál alkalmazott díjnokok, iskolai előképzettségükre való tekintet nélkül, szolgálatbalépésük napjától számított egy éven belül szakvizsgát tenni kötelesek. Szakvizsga kétféle van, az egyik a főiskolai képesítésű és érettségizett díjnokok, a másik az egyéb képesítésű díjnokok részére. Az előbbi írásbeli és szóbeli részből áll, az utóbbi csupán szóbeliből. Az írásbeli vizsga tételei a postatakarékpénztár ügykezelésébe vágó kérdések, amelyeket előre meghatározott napon, zárt helyiségben, három óra alatt kell kidolgozni. A főiskolai képzettségű és érettségizett díjnokok szóbeli vizsgájának tárgyai: közgazdaságtan (különös tekintettel a pénz- és hitelügyre), magyar közigazgatási jog, államszámvitel, postatakarékpénztári ügy- és üzletvitel, valamint általános postai szolgálat. E vizsga bizottságának elnöke a vezérigazgató, vagy helyettese. A bizottság az elnökön kívül két tagból és jegyzőkönyvvezetőből áll. Az egyéb képesítésű díjnokok szóbeli szakvizsga tárgyai: postatakarékpénztári ügy- és üzletvitel, államszámvitel, magyar közjog és közigazgatás alapelemei. E vizsga bizottságának elnöke az elnöki osztály főnöke, tagjai a segédhivatal, vagy a gazdasági és műszaki hivatal vezetője, valamint egy számviteli tisztségviselő. Aki a szakvizsgán elégtelen osztályzatot kapott, azt legfeljebb három hónapon belül újabb szakvizsgára kell bocsátani, aki pedig ezen sem felelt meg, azt — a szabályszerű felmondási idő elteltével — el kell bocsátani. A vizsgák megtartását megelőzőleg 3—5 hónapig tartó

díjmentes szakelőadásokat tartanak. Újabban 1927-től a napidíjasi felvétel előtt a pályázók írásbeli és szóbeli vizsgát kötelesek tenni, amelynek célja a folyamodók fellépésének, általános műveltségének bizottsági megállapítása. A zálogházaknak a postatakarékpénztárhoz való kapcsolása után szükségessé vált azoknak a zálogházi alkalmazottaknak szakirányú kiképzése is, akik alkalmaztatási körülményeiknél fogva postatakarékpénztári szakvizsgára nem kerülnek. Ezek részére a kezelési szabályzatból és a rendeletekből előadásokat tartanak, a becsüsöket pedig kiváló szakférfiak speciális irányban képezik ki. Nagyon bevált intézkedés egyébként a becsüsökkel kapcsolatban az is, hogy rendszeresen visszatérő időközökben gyakorlati tudásukat próbabeértések tartásával növelik, illetve ellenőrzik. E helyen kell megemlékeznem a tisztviselők önképzéséről is, amely abban áll, hogy a tisztviselők 1928 óta saját körükben az intézetet érintő kérdésekről ismeretterjesztő előadásokat tartanak.

Amint fentebb említettem, az általános postai szolgálat a postatakarékpénztári szakvizsga egyik tárgya. Ez szükséges is, mert ez a tárgykör öleli fel a postatakarékpénztárnak a postához való kapcsolatán kívül azokat az általános postai ismereteket is, amelyeket a postatakarékpénztári alkalmazottaknak a postáról — az általános műveltség keretein túl — különösen azért is tudniuk kell, mert ezek ismerete nélkül a közvetítő szolgálat mibenléte meg sem érthető. Ennél azonban sokkal nagyobb mértékben szükséges, hogy a postai szolgálatra készülők a postatisztképző tanfolyamon a postatakarékpénztárt ne csak a közvetítő szolgálat ellátása kapcsán ismerjék, hanem foglalkozzanak a postatakarékpénztári kérdések komplexumával is, mert különben a közvetítő szolgálat ellátása közben felvilágosításért hozzájuk forduló feleket megfelelő tájékoztatásban alig részesíthetnék. A postatisztképző tanfolyamon — annak létesítése óta — a „Postatakarékpénztári Szolgálat“ rendes

tantárgy, amelynek tanárai 1907-ig dr. Halász Sándor, 1919-ig Baross Géza, 1921-ig dr. Deschán Achill, 1927-ig dr. Dencz Ákos, azóta dr. Körmendy József. Amidőn a miniszter 1890-ben közölte a postatakarékpénztárral, hogy Münchenben 1888-ban kelt legfelsőbb elhatározás alapján posta- és távirdatisztképző tanfolyamot állított fel, egyben azt is kijelentette, hogy 1890 január 1.-étől kezdve, a posta és távirda szolgálatain kívül, a postatakarékpénztárnál is csak olyan egyéneket fog kinevezni, akik — a tanfolyam hallgatása után — képesítő bizonyítványt nyertek. Ez a rendelkezés végrehajtásra nem került s így postatakarékpénztári alkalmazottakat a postatisztképző tanfolyamra ki sem rendeltek. A posta és a postatakarékpénztári alkalmazottak közös szakképzettségének kérdése 1906-ban — a közlekedési tanfolyamoknak főiskola alakjában való átszervezésével kapcsolatban létesíteni kívánt Közlekedési Akadémia felállításánál — ismét szóba került. A tervezet szerint az Akadémia három szakosztályú tagozatának egyike a posta- és postatakarékpénztári szakosztály lett volna, felső és alsó évfolyamú postatakarékpénztári alosztállyal. Az alsó évfolyam anyaga lett volna: kettős könyvvitel és folyószámlák, postatakarékpénztári szervezet és belső szolgálat, postakezelési szolgálat és számvitel, postatakarékpénztári külső szolgálat, postaföldrajz, posta-távirda igazgatás, horvát és német nyelv. A postatakarékpénztári felső évfolyam két részre tagozódott volna és pedig közigazgatási, fogalmazási és üzletkezelési személyzet részére. A közigazgatási tisztviselők felső évfolyamán előadásra került volna a postatakarékpénztári jog és törvényhozás, postatakarékpénztári szervezet és belső szolgálat, bank- és hitelműveletek, kettős könyvvitel és folyószámlák, külföldi postatakarékpénztárak, postakezelés, postaföldrajz, postaközigazgatás, államszámvitel és horvát nyelv. Az üzletkezelési személyzet felső évfolyamán a következő tanfolyamokat tervezték: jogtudományok enciklopédiája, postatakarék-

pénztári jog és törvényhozás, államtudományok enciklopédiája, államszámviteltan, bank- és hitelműveletek, fizetési ügyletek, különös tekintettel a csekk-, giro- és klíringforgalomra, külföldi postatakarékpénztárak berendezése, nemzetközi egyezmények, horvát, német és francia nyelv. A postatakarékpénztári szakosztály alsó évfolyamát minden postatakarékpénztári tisztviselőjelölt köteles lett volna elvégezni, míg a felső évfolyamba az alsó évfolyam elvégzése után magasabb állásra alkalmasak jutottak volna. A felső évfolyamba tíz évi megszakítás nélküli szolgálatból lehetett volna jutni, hogy az illetők megismerhetők legyenek nemcsak szakképzettségük, hanem egyéb olyan tulajdonságaik szempontjából is, amelyek magasabb állásnál való kijelölésnél szintén igen fontosak. Ahhoz tehát, hogy a postatakarékpénztár valamely üzletkezelési tisztviselője a VIII. fizetési osztályba kinevezhető legyen, a felső évfolyam elvégzését és a vizsga letételét kívánták volna meg. A közigazgatási (fogalmazási) szolgálatban végleges minőségűvé csak azok lettek volna kinevezhetők, akik szintén elvégezték a felsőbb évfolyamot és a vizsgát letették. Bár a Közlelkedési Akadémia felállítása és ezzel kapcsolatban a postatakarékpénztár tisztviselőinek speciális szakképzése már teljesen a megvalósulás küszöbén állott, ez a kérdés lekerült a napirendről.

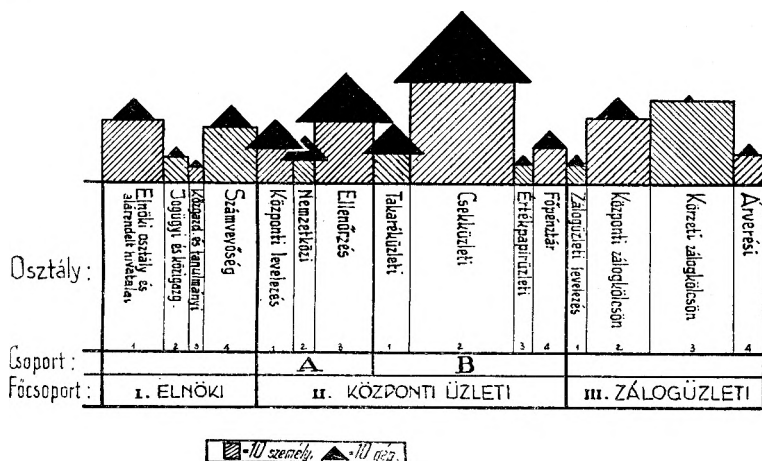
A postatakarékpénztár nagy személyzetével kapcsolatban erőteljes jóléti berendezkedésekkel is rendelkezik. Az alkalmazottak 1911-ben kaszinó felállítását kérték, amelyet azonban a minisztérium nem engedélyezett. Ezt a kérdést a Postatakarékpénztári Tisztviselők Sportegyesülete (PTSE) oldotta meg 1930-ban létesített társadalmi szakosztálya keretében. A postatakarékpénztári tisztviselők és egyéb alkalmazottak által fizetendő nyugdíjjárulékot az 1912 : LXV. t.-c. alapján létesített nyugdíjjárulékállapból kihasították és azt az intézet külön alapként kezeli. Az alap a törvény rendelkezéseinek megfelelően a postatakarék-

pénztári tisztviselők és egyéb alkalmazottak megelhetését könnyítő, valamint gyermekeik nevelését előmozdító intézmények létesítésére és fejlesztésére szolgál. 1937 elején alakult a Jóléti Egyesület, amelynek célja tagjai anyagi, erkölcsi, társadalmi helyzetén és egészségi állapotán javítani és az ahhoz szükséges anyagi eszközöket megszerezni. A Betegségi Biztosító Intézet jóváhagyott alapszabályokkal 1927 óta központi rendelő és kezelőorvosi szervezettel működik. Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy a kereskedelemügyi miniszter 1910-ben ideiglenes intézeti orvos alkalmazását engedélyezte. Az intézet által felfogadott orvos működése kifejezetten a postatakarékpénztári alkalmazottak egészségi állapotának hivatali érdekből történő ellenőrzésére irányult. Sportegyesülete, amely különösen a bankok és pénzüintézetek sportegyesületei között vezetőszerpet játszik, 1903 óta működik. A M. Kir. Postatakarékpénztári Alkalmazottak Takaré- és Előlegezési Egyesülete 1910-ben létesült és a tagok hiteligényeinek kielégítésére szolgál. A Temetkezési Egyesület a tagok elhalálozása esetén a hozzátartozók részére temetkezési segélyt nyújt.

Osztálytagozódás. A postatakarékpénztári munka-beosztásnak az a törekvése, hogy különválassa a mechanikusabb „üzleti“ munkát az egyéni eseteket tárgyaló és intéző „igazgatási“ munkától. Az üzleti osztályokban folyó tömegmunka azonnali elvégezhetése feltételezi, hogy a feldolgozásra kerülő tételek egyformák, sablonosak, lehetőleg géppel elvégezhetők legyenek. Ezért ezek munkaköréből minden olyan munka elvégzése ki van véve, amely egyéni elbírálást igényel. Így pl. a csekküzleti osztály feladata kizárólag arra terjed, hogy a csekkszámlákon az egyes jóváírásokat és leírásokat foganatosítsa. Minden egyéni elbírálás nélkül könyvelni pl. a befizetéseket, a befizetések alapjául szolgáló okmányon levő számok szerint, érvényesíti a bejelentett aláírással ellátott csekkek alapján a visszafizetéseket, szabályszerűtlenül kiállított befizetési okmány,

vagy meg nem felelő aláírással ellátott csekk esetében azonban a további eljárás már nem tartozik a hatáskörébe és a szükséges intézkedéseket ebben az esetben már nem az üzleti osztály, hanem valamelyik igazgatási osztály végzi. Ennek megfelelően a postatakarékpénztár üzletágait lebonyolító osztályok igazgatási, üzleti, ellenőrzési és segédhivatali szolgálatot ellátó részekre oszthatók.

A postatakarékpénztár 1937-ben megállapított belső beosztásának sematikus ábrázolását — a létszám és a géppark nagyságának érzékeltetésével — az alábbi rajzban adom:

A három főcsoportba sorozott osztályok igazgatásiak és üzletiek. Igazgatási osztályok: elnöki, jogügyi és közgazdatisági, központi levelezési, valamint a közgazdasági és tanulmányi osztály. Üzleti osztályok: takarékosági, értékpapír-, csekküzleti és nemzetközi osztály, főpénztár, zálogüzleti levelezési, valamint zálogkölsön osztály és Árverési Csarnok. Ellenőrzésiek: számvetőség és ellenőrzési osztály. Segédhivataliak: gazdasági- és műszaki-, valamint segédhivatal, mindkettő az elnöki osztály alá rendelve. Az egyes osztályok

működési köre a következő: elnöki osztály == személyi, dologi, költségvetési, zárszámadási és pénzügyek; jogügyi és közigazgatási osztály == általános igazgatási, szervezési, peres és perenkívüli ügyek, jogi képviselő, csőd, kényszer-egyezség, letiltás, hagyatéki és kártérítési ügyek; központi levelezési osztály == üzleti levelezés, számlatulajdonosok névjegyzékének szerkesztése, tudakozó szolgálat; közgazdasági és tanulmányi osztály == üzemanalízis, külföldi üzemek tanulmányozása, üzemracionalizálás; takarékküzlési osztály == takarékbetétek és visszafizetések könyvelése, elszámolása, kamatszámítás; értékpapírüzleti osztály == értékpapírok vásárlása, letéti kezelése és eladása, állami és állami kezelés alatt álló alapok és alapítványok, értékek, végül üzleti biztosítékok és bánatpénzek letéti kezelése; csekküzleti osztály == kereskedelmi és állami csekk-számlákat illető be- és visszafizetések könyvelése, elszámolása, járadékszerű utalványozás és kamatszámítás; nemzetközi osztály == külföldi pénz- és átutalási forgalom lebonyolítása, devizák és valuták vétele, eladása; központi és körzeti zálogkölcson osztály == kézzzálogkölcsonnyújtás, zálogtárgyak tárolása és kezelése; zálogüzleti levelezési osztály == zálogüzletággal kapcsolatos levelezés; Árverési Csarnok == önkéntes és kényszerárverések, valamint művészi aukciók rendezése, magánárveréseken való közreműködés és ellenőrzés; számvevőség == számvevőségi teendők, az intézet kamerális és kettős könyvvitelének vezetése, postával való elszámolás, zálogüzleti ellenőrzés, fiókok és főpénztár rovincsolása; ellenőrzési osztály == takarékk-, csekk- és értékpapírüzleti osztályok kezelésének ellenőrzése, postai küldemények átvétele, bontása és ellenőrzése; gazdasági és műszaki hivatal == dologi szükségletek kielégítésére szolgáló javak beszerzése, szétosztása, ingatlanok, ingók, hivatali helyiségek, hivatali berendezkedések karbantartása, ingó- és ingatlan leltár vezetése, műszaki javaslatok és tervek kidolgozása, műszaki ellenőrzés, anyagminőségi vizs-

gálatok; segédhivatal = ügyiratok átvétele, iktatása, tisztázása, kiküldése, irattári kezelése. Az intézet létesülésekor az alábbi osztályokra tagozódott: közigazgatási és értékpapír, számvetőség és ellenőrzés, pénztár, gazdasági osztály, iroda. Később az intézet négy főosztályra oszlott: általános igazgatási osztályra, amely magában foglalta a közigazgatási, értékpapír és a később létesített elnöki osztályt, üzleti osztályra, amelyhez a takaréknak, csekkbetéti és visszafizetési osztály tartozott, számvetőség és ellenőrzésre, ahova a könyvvizetőség és az üzleti ellenőrzés tartozott és végül pénztárra. Segédhivatalként a gazdasági osztály és az iroda működtek. Későbbi időpontban, az általános igazgatási osztály feloszlásával kapcsolatban ennek egyes alosztályai önállósíttattak. 1923 január 1.-étől kezdve az intézet belső tagozódása a következő volt. Főosztályok: elnöki titkárság gazdasági osztállyal és segédhivatallal, általános igazgatási főosztály jogügyi és nemzetközi osztállyal, takarékküzetli főosztály takarékküzetli és levelezési osztállyal, értékpapíruzetli főosztály értékpapíruzetli és levelezési osztállyal, csekküzetli főosztály csekküzetli, járadék, pénztári számfajtési és levelezési osztállyal, pénzügyi főosztály takaréknak, értékpapír- és csekkellenőrzési, valamint leszámoló osztállyal, számvetőséggel és főpénztárral. 1923 szeptember 15.-étől az intézet osztályai három csoportba tagozódtak: vezértitkárság elnöki és jogügyi osztállyal, ellenőrzési csoport központi levelezési és ellenőrzési osztállyal, valamint számvetőséggel, üzleti csoport takaréknak, értékpapír- és csekküzetli osztállyal s főpénztárral. 1925-től négy csoportban történt az ügyintézés. Az egyes csoportok: vezértitkárság elnöki és jogügyi osztállyal, takarékpénztári csoport takaréknak, csekk- és értékpapíruzetli osztállyal s főpénztárral, zálogüzetli csoport zálogkölcson, raktári, árverési és beraktározási osztállyal, ellenőrzési csoport központi levelezési, ellenőrzési és nemzetközi osztállyal s számvetőséggel. 1927-től 1937-ig az intézet osztályai

két főcsoportra tagozódtak. Az első főcsoportba tartoztak: jogügyi, központi levelezési és nemzetközi osztály, továbbá takarékpénztári csoport. A takarékpénztári csoport a takaré-, értékpapír- és csekküzleti osztályt, továbbá a főpénztárt foglalta magában. A második főcsoportba tartoztak: elnöki osztály, számvevőség, ellenőrzési osztály és zálogüzleti csoport. A zálogüzleti csoport zálogkölcsön, árverési és raktári osztályra tagozódott.

Főpénztár. A főpénztár bizonyos vonatkozásokban a pénzügyminisztérium és a postatakarékpénztár házipénztára, államadóssági és letétpénztár, továbbá az intézet belső közvetítő hivatala is, amely a szolgálatot a postahivataloknál kiterjedtebb hatáskörben látja el. Ennek mérvét illetőleg megjegyzem, hogy az intézet összforgalmának tételszámahoz viszonyítva, a főpénztár működése a legkisebb termésszerszerűleg 1886-ban volt, 0·46%-kal. Erősebb kiugrást mutatott 1890-ben több mint 3%-kal, míg 1919-ben 6% fölé ugrik, 1924-ben pedig megközelíti a 7%-ot. 1937-ben az arány 4·25%. Ami pedig a főpénztár összegerszerinti forgalmát illeti, ez az intézet összforgalmához viszonyítva a következő: az 1886. évi 4·23%-os forgalom 1890-ben eléri legmagasabb pontját, a 27·55%-ot. Évről-évre való apadásal ez az arány 1918-ig lecsökken kerekén 8½%-ra. Az inflációs időszakban — az 1919. év 25%-ig terjedő kiugrása után — 1930-ban lecsökken 12% alá. A következő évek összegerszerűleg máris 7½%-os forgalomról számol be, amely 1934-től kezdve, állandó emelkedéssel, 10½%-ról 12½%-ig emelkedik. A főpénztár összgerszerűleg ez az emelkedése kétségtául összgerszerűben van a posta részéről életbeléptetett csekkbefizetési díjjal, amelyet a postatakarékpénztár a főpénztárnál eszközölt befizetések után nem számít fel. A főpénztár forgalmának az intézet üzletágainak intenzív működése dacára jelentkező csökkenése, vagy stagnálása a készpénzkímélő átutalási forgalom erősödésének szükségszerű következménye. Részleteket illető-

leg közlöm, hogy 1938-ban a napi átlagos forgalom takarékbetétben 50—150, takarékvisszafizetésben 400—600, csekkbefizetésben 1.200—1.600, csekkvisszafizetésben 1.200—1.500 tétel volt. A zálogüzletág pénztári forgalmát az ottani főpénztári kirendeltség látja el, amely ellátmányt a főpénztártól kapja, pénzfeleslegét pedig ugyanoda szolgáltatja be. A főpénztár készpénzt és értékeket tűz- és betörésmentes szekrényekben őriz, amelyek páncéltermekben vannak elhelyezve. A páncélszekrények másod-, harmad-, tartalék- és szükségkulcsait tartalmazó zárt borítékokat eleinte a központi állampénztár őrizte, mint a kereskedelmi tárca értéknélküli letétét. Jelenleg csupán másodkulcsok vannak, amelyeket a felelős számadók lakásukon kis vaskazettában őriznek. A főpénztárt a hivatalos órák alatt, valamint a hivatalos órák után és az éj folyamán fegyveres őrséggel kell őriztetni. Az őrszolgálat biztonsági és rendészeti szolgálatra tagozódik. A biztonsági szolgálat a páncéltermek és az előttük levő folyósón elhelyezett páncélszekrények őrzését, a rendészeti szolgálat pedig a közönség körében szükséges rendfenntartás céljából a pénztárcsarnokban teljesítendő szolgálatot foglalja magában. A postatakarékpénztár helyiségeinek és főpénztárának éjjeli őrzését az intézet létesítésekor az Első Budapesti Boltőrség Egylet két boltőre teljesítette. Mivel ezek működése ellen állandóan panasz merült fel, az igazgatóság katonai őrszolgálat bevezetésére tett javaslatot, amelyet azonban a minisztérium nem fogadott el. A postatakarékpénztár érezvén a felelősség súlyát, megkereste az államrendőrség budapesti főkapitányságát, hogy a pénzszekrényeknek villamos jelzőkészülékkel való felszerelése esetén az egyik vészjelzőcsengő helyét a főkapitányság épületében, vagy valamelyik őrszobában jelölje ki. A főkapitányság közölte, hogy a vészjelzőcsengő alkalmazása ellen észrevétele nincs és annak bekapcsolására legalkalmasabbnak tartaná a főkapitányság földszintjén levő központi ügyeleti szobát, amelyben éjjel-nappal tartózkodnak rendőrségi

alkalmazottak. Az intézet — mivel a csengőberendezésből semmi sem lett — helyiségeinek a Kassa—Oderbergi vasút épületébe történt áthelyezése után, 1888-ban katonai őrség kirendelése iránt újabb előterjesztést tett, megemlítvén, hogy a pénztár őrzésének kebelbeli hivatalszolgák által való eszközését — egyéb okok mellett — már csak a megbízhatóság szempontjából sem tartja ajánlatosnak. A katonai őrséget egy őrzetítővel és három katonával ekkor már engedélyezték. A háború kitörésekor az intézet alkalmazottai körében is megalakult a polgárőrség, amelynek a pénztár őrzetével való megbízatását a minisztérium engedélyezte. 1919-től ez megszűnt s az őrszolgálatot három főből álló létszámmal, az intézet költségén, az államrendőrség látja el. A főpénztár működését a pénzügyminiszternek a m. kir. Legfőbb Állami Számvevőszék elnökével egyetértésben kiadott szabályzata írja elő. Feladata a postatakarékpénztár készpénz- és értékvagyonának kezelése, továbbá az intézet takaré-, értékpapír- és csekküzletágából származó készpénz, értékpapírok és egyéb értékek átvétele, őrzése és kiadása, valamint fizetések teljesítése. Ügyköre pénz- és értékkezelésre tagozódik, amely egyrészt a felektől elzárt belső, ú. n. páncéltárakban, másrészt pedig közvetlenül a felek rendelkezésére álló kezelési pénztárakban bonyolódik le. Személyzete: főnök, főnökhelyettes, — aki rendszerint egyúttal főpénztáros is — értéktáros, ellenőrök, pénzkezelők, vagy pénztárosok, naplózók és egyéb segédszemélyzet. A pénzpáncéltár kezelését a főpénztáros, az értékpáncéltár kezelését pedig az értéktáros látja el. A pénz- és értékkezelés szabályszerűségének megfigyelése céljából a főpénztárossal és az értéktárossal együtt — mellérendeltségi viszonyban — egy-egy főtisztviselő, mint ellenőr működik. A főpénztáros és ellenőr, illetve az értéktáros és ellenőr együttes teendőiből adódik, hogy a rájuk bízott értékekért egyetemlegesen felelősek. (Felelős számadók.) A főpénztár a szükséges ellátmányt a Magyar Nemzeti Banktól szerzi be

olymódon, hogy a postatakarékpénztárnak ott vezetett giroszámlája terhére felhívásokat bocsát ki és az igényelt pénzösszeget a jegybank pénztáránál átveszi, a pénzfeleslegeket pedig a Magyar Nemzeti Bank főpénztáránál a giroszámla javára befizeti. A főpénztár korlátlan összegben fogad el takarékbetéteket és teljesít visszafizetéseket úgy az általa, mint bármely közvetítő hivatal által kiállított betétkönyvekre. A főpénztárnál beváltott takaréklapokat a főpénztár a hónap végén gyűjti és készpénz gyanánt kezeli, majd a rendezett és kötegelt takaréklapokat a következő hó első napjaiban a posta központi számvevőségéhez juttatja. A főpénztár egyébként takaréklapokat árusít is, amelyek árát a posta javára elszámolja. A csekküzletágot illető tevékenység a csekkszámok javára befizetési lapok útján teljesített befizetések átvételéből és a csekkszámok terhére kibocsátott, bemutatóra szóló, — rendelkezéssel el nem látott — ú. n. főpénztári csekkek kifizetéséből áll. A főpénztár a szabályoknak megfelelően kiállított és a hátlapon a pénzfelvevő által nyugtázott főpénztári csekk összegét — feltéve, hogy a kibocsátó számlája elegendő fedezetet nyújt és a kifizetésre nézve egyéb akadályok sem forognak fenn — a bemutatónak azonnal kifizeti. Névre kiállított csekket a postatakarékpénztár főpénztára rövid úton kifizetni nem tartozik s ott keresztezett csekk be nem nyújtható. A főpénztári csekkek a budapesti csekkforgalom tekintélyes részét teszik. E forgalom terjedelmét az intézetnek a fizetési forgalomban betöltő szerepét tárgyaló fejezetben ismertetem. Az ügyfelek a bemutatóra szóló csekket hívószám ellenében nyújtják be. A benyújtott csekket — miután azokat a benyújtás pontos időpontját feltüntető elektromos bélyegzővel ellátták — számfejtés — alaki és anyagi szempontból való felülvizsgálás — és az összegnek a számláról való leírás útján történő érvényesítése céljából, csőpostán továbbítják a csekküzleti osztályba. A számláról leírt és a csekk kifizetését jelző számfejtési záradékot feltüntető

csekkeket ugyancsak csőpostán juttatják vissza a főpénztárhoz. Ezeket és a bármely oknál fogva vissza nem fizethető (benyújtónak visszaadandó) csekket az automatikus berendezésű kötélposta a hívószám szelvényén római számmal megjelölt kezelési pénztár asztalári ejti le. Az ügyfelek a főpénztárnál nyújtják be a postatakarékpénztárra telepített váltókat, amelyek a csekküzletág forgalmában nyernek beváltást. Az értékpapírüzleti szolgálattal kapcsolatos főpénztári szolgálatot az értékpapírpénztár, illetve a szelvénypénztár látja el. A főpénztár az értéktárban egymástól elkülönítve kezeli az értékpapírokat és értékeket az alábbi csoportosításban: 1. az intézet tulajdonát képező, ú. n. saját értékpapírok és érték jellegével bíró okmányok; 2. felek tulajdonát képező, ú. n. idegen értékpapírok és értékek (idetartoznak az intézet javára óvadékul, bánatpénzü, vagy üzleti biztosítékul letétbe helyezett értékek, továbbá az ideiglenes letétek, vagyis olyan értékek, amelyek a postatakarékpénztárhoz rendelkezés nélkül érkeztek be, illetve az olyan betétkönyvek, amelyek megőrzését a betevők kifejezetten kívánják, vagy amelyek bármely okból ki nem kézbesíthetők); 3. állami letétek, amelyeket tárcánként külön letéti számok alatt kell kezelni; 4. tárcákon belül alapok és alapítványok szerint külön-külön letéti számlán nyilvántartott s a tárcák kezelésében levő alapok és alapítványok letétét képező értékek. A főpénztár ilyirányú működésének mérvét mutatja, hogy pl. 1938 október 1.-én a saját tulajdont képező értékpapírok 111·2 millió, az idegen tulajdont képezők 4 millió, az állami letétek 99·3 millió, végül az állami alapok és alapítványok 19·6 millió P-t tettek ki. A saját értékpapírokat nemenként, majd azokon belül címetlenként, a hozzájuk tartozó szelvényekkel — lehetőleg 100 darabonként szalaggal átkötve — helyezik el a páncélszekrényben. Az idegen tulajdont képező értékpapírokat és értékeket — a nosztrifikálatlan, nem zárolt hadikölcsönök kivételével — nemenként, kamatozás és szelvényesedékeség

szerint elkülönítve, szintén egyenként külön-külön letétben kezelik. Értékpapírok, értékek és érték jellegével bíró egyéb letétek álladékaiban beállott változásokról a főpénztár kezelési naponként kiadási és bevételi részekre tagozódó naplókban ad számot és azokat állománykönyvekben tartja nyilván. A postatakarékpénztár a rendes pénztári órákon kívül — a felek igényeinek kielégítése céljából — a délutáni és esti órákban is tart főpénztári szolgálatot. E pénztári órák alatt a főpénztár korlátlanul fogad el takarékbetéteket és csekkbefizetéseket, kifizeti a délelőtti pénztári órák alatt benyújtott és számfejtett felmondásokat, csekket s a főpénztárra kiállított fizetési utalványokat, elfogad következő napi kifizetésre csekket, betétkönyvekre — a vezérigazgató által megállapított összeg erejéig — visszafizetéseket teljesít. Egyes alkalmakra (gyűlés, kiállítás), vagy üzleti szempontból alkalmas helyekre (gyárak, vasútállomások), a vezérigazgató pénztári kirendeltségeket állíthat fel. Így a budapesti fővámhivatal kirendeltségeinél a felek vám- és egyéb kincstári tartozásainak befizetése céljából 1924-től 1926-ig postatakarékpénztári főpénztári kirendeltségek működtek. A postatakarékpénztár főpénztárában tisztviselők 1900-ig napibiztosi teendőket is elláttak.

3. Magánháztartás.

A postatakarékpénztárak üzleti működésük megindulásakor nem rendelkeztek alap-, vagy részvénytőkével. Az üzletvitelükhöz szükséges tőkét rendszerint az állam bocsátotta rendelkezésre kamatmentes előlegek formájában, amelyek visszafizetése után jutottak az egyes postatakarékpénztárak abba a helyzetbe, hogy jövedelemre tettek szert, amelyet a legtöbb intézet elsősorban tartalékalap képzésére fordított.

A m. kir. postatakarékpénztárt kétségkívül államgazdasági feladatok ellátása céljából létesítették, bár működési

körében jelentékeny mérvű magángazdasági momentum is feltalálható, dacára annak, hogy a magángazdasági működés minden előfeltételével (pl. alaptőke) nem rendelkezik. Nem áll módjában az intézetnek az idegen tőkék bankszerű kezelése sem, mert a gyümölcsöztetésre megállapított törvényes korlátok hitelügyletek lebonyolítását akadályozzák. A m. kir. postatakarékpénztár megindulásakor magánvállalati értelemben forgótőkével — miként már említettem — nem rendelkezett, ennél fogva, az alapító törvény rendelkezéséhez képest, mindaddig, amíg első berendezési, igazgatási és egyéb költségeit saját jövedelméből fedezni nem tudta, a postaforgalmi pénzekből kapott 329.677 Ft kamatmentes előleget, amelynek visszafizetését 1891-ben kezdte meg és 1893-ban fejezte be. Ennek megtörténte után még ebben az évben megindult az intézetet érhető esetleges veszteségek (nyilvánvalóan a takarékbetétálladék kihelyezésének kockázata) fedezésére létesíteni rendelt tartalékalap képzése, amelyet az alapító törvény 1 millió Ft-ban állapított meg.

Tartalékalap. A tartalékalap az államkincstár tulajdonát képezi, bizonyos rendeltetésszerű anyagi megkötöttséggel a postatakarékpénztár javára, amely az államkincstár tulajdonába tényleg akkor megy át, ha rendeltetése megszűnt. A tartalékalapot az 1889:XXXIV. t.-c. a csekkforgalomra is kiterjesztette, illetve mindkét üzletágra nézve közösnek nyilvánította s egyúttal 1·5 millió Ft-ra emelte fel, míg azt az 1898:VIII. t.-c. 0·5 millió Ft-tal növelte s felhatalmazta a minisztert, hogy ha az intézet betétállománya a 40 millió Ft-ot eléri, a 2 millió Ft-ban megállapított tartalékalapot a pénzügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti úton 2·5 millió Ft-ra (gyümölcsöztethető betétálladék 6·25%-a) emelhesse fel. E törvény indokolása szerint a tartalékalap felemelését a csekküzletág bevezetésével kapcsolatban jelentkező emelkedő forgalom s a betétálladék várható gyarapodása tette

szükségessé, mert a tartalékalap célja az intézet esetleges veszteségek elleni biztosítása lévén a postatakarékpénztár működésének szembeszökően nagy arányaival párhuzamosan a biztosítékul szolgáló tartalékalapot is gyarapítani kellett. Minthogy pedig a törvényjavaslat kidolgozása idején az intézet üzletkörének a jövőben való további kiterjesztésével már számoltak, a tartalékalap aránylagos változtathatása érdekében úgy intézkedtek, hogy az rendeleti úton is emelhető legyen. Az 1899:XLIV. t.-c. a tartalékalap maximumát ismét felemelte olyképen, hogy azt az intézeti székház által lekötött (legfeljebb 2 millió K) részösszezen kívül még 4 millió, vagyis 6 millió K (tőkének több mint 10 %-a) képezze. A tartalékalap maximumának ismételt felemelése a betétálladék állandó emelkedésével állott összefüggésben, mert a postatakarékpénztár abból indult ki, hogy a tartalékalapnak kell fokozni a betétek biztonságát s a törvényben biztosított állami szavatosság csak mint ultima ratio jöhet számításba. Az intézet működésének fejlesztésére irányuló törekvésnek az lett a következménye, hogy 1903-ban a tartalékalap elérte az 1899:XLIV. t.-c.-ben megállapított maximumot, amely után a további üzleti feleslegeket már az államkincstár javára számolták el. A tartalékalapot az 1912:XXXIX. t.-c. 12 millió K-ra (tőke 6 %-a) emelte, amelynek egyik felét az intézeti épületek, másik felét pedig készpénz és egyéb értékpapírok képezték. Az 1926:XIV. t.-c. a zálogházak tulajdonában volt ingó és ingatlan vagyonnal növelte a postatakarékpénztár tartalékalapját. A zálogházaknak a postatakarékpénztárba való beolvasztása ugyanis indokoltta tette, hogy a postatakarékpénztárt érhető esetleges veszteségek fedezésére létesített tartalékalapot megfelelően növeljék, amelynek céljaira a zálogházi alap javára mutakozó ingó és ingatlan vagyonrész szolgált. A zálogházi alap Mária Terézia idejében keletkezett s az Eötvös-utca 3. sz. ingatlanon kívül — az

1900:XIII. t.-c. megalkotása előtt — a belvárosi zálogházi telekből és épületekből állott. Az 1900:XIII. t.-c. értelmében az állam által nyújtott előlegekből az új zálogházi központot (IX. Kinizsi-utca 2.) építették, azzal a kikötéssel, hogy a régi belvárosi zálogházi épületet el kell adni s a befolyó összeget az előleg törlesztésére kell fordítani s a fennmaradó tartozást a zálogházak jövedelméből 30 év alatt kell törleszteni. Ez a tartozás azonban a zálogházak átvételekor teljes egészében fennállott, mert sem a belvárosi zálogházi épületet nem adták el, sem pedig a zálogházak üzleti eredménye nem nyújtott módot a törlesztésre. Tekintettel arra, hogy az eladásra szánt épületet az állam időközben birtokába vette s a közgazdasági egyetem céljaira átalakíttatta, annak eladása 1926-ban egyáltalán nem látszott indokoltnak, miért is az 1926:XIV. t.-c. azt a megoldást választotta, hogy ezt a telekkönyvileg a zálogházi alap tulajdonát képező s eladásra szánt ingatlant, valamint ugyancsak a zálogházi alap tulajdonát képező Eötvös-utca 3 sz. ingatlant az állam tulajdonába vegyék át s ezzel kapcsolatban a zálogházi alapnak az állammal szemben fennálló tartozását töröljék. Ezzel az alap vagyoni viszonyait rendezték s ezután az alap javára fennmaradt központi épületet, valamint a zálogházi felszereléseket és berendezéseket a postatakarékpénztári tartalékalap növelésére fordították. Megjegyzem, hogy az Eötvös-utca 3 sz. házat 1926-ban zálogház céljaira már nem használták s — a zálogházi alap tulajdonjogának fenntartása mellett — használatra a Népegészségügyi Múzeumnak, illetőleg a Népegészségügyi és Munkásvédelmi Szövetségnek engedték át. További ideiglenes rendezés 1925-ben történt. Ez a kétségkívül szükség-rendeletnek minősítendő kereskedelemügyi miniszteri rendelet a postatakarékpénztár rendes tartalékalapjának érintetlenül hagyásával külön tartalékalapot létesített, amely az értékpapírok árfolyamában, valamint az ingatlanok és ingó-

ságok, továbbá a beraktározott javak értékében beálló csökkenések fedezésére szolgál. Képzésére a postatakarékpénztár tiszta jövedelmének felét fordították. E külön tartalék-alap vagyona ezidőszereint a négy kisebb zálogházi épületen kívül (Rothermere utcai, kisésti, újpesti és pestszenterzsébeti zálogházi épületek) az újonnan megvásárolt gr. Klebelsberg utca 9 sz. épület, továbbá mintegy $\frac{3}{4}$ millió P beszerzési áru értékpapírtömb és készpénz.

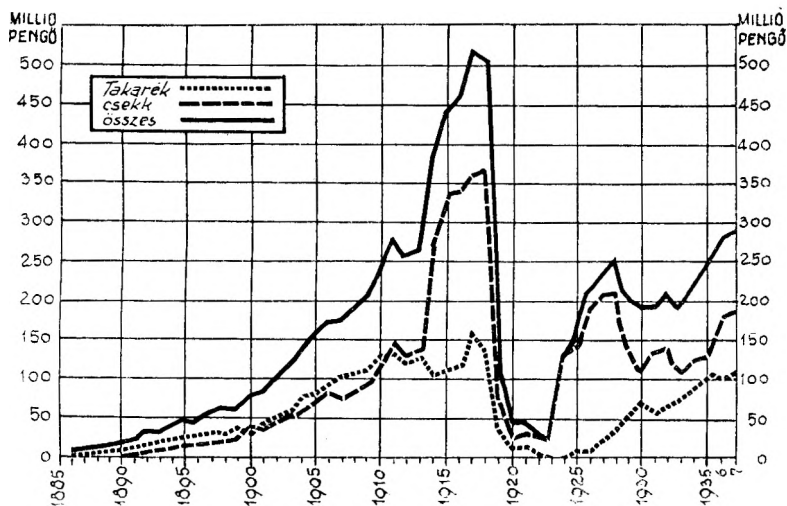
A m. kir. postatakarékpénztár — a külföldi testvérintézményekhez hasonlóan — a csekküzletli forgalomban felszámított kezelési díjból és jutalékból, a zálogüzletágban pedig a kamatokból és különféle díjakból, az értékpapírok kamatjövedelmeiből, a nyomtatványok előállításai és eladási árából előálló különbözetből, továbbá árverési és beraktározási díjakból álló bevételeiből fedezi az intézet kiadásait, amelyek személyi járandóságok (rendszeres állandó illetmények: fizetés, lakáspénz, családi- és hadipótlék, közlekedési segély, stb.), dologi kiadások (beszerzési, elhelyezési, épületfenntartási költségek, stb.), üzleti kiadások (betétek után fizetendő kamatok, pótljutalékok, stb.), végül a nyugellátások. A postatakarékpénztár az 1938/39. költségvetési évben kereken 14·2 millió P-s költségvetésében az egyes kiadási és bevételi tételek a következő százalékos arányban vannak képviselve: személyi kiadások 33·5%, dologi kiadások 3·2%, üzleti kiadások 50% (ebből a betétek után fizetett kamat a költségvetési főösszeg 34·47%-át, a postai költségtérítés pedig 10·1 %-át teszi), nyugellátások 8·4%; a kamatjövedelmekből származó bevétel az összbevételek 59%-a, a kezelési díj és jutalék pedig 29·5%-a. (Összehasonlításképpen közlöm, hogy a francia postatakarékpénztár költségvetésében az üzemi kiadások 60%-ot, a személyi és dologi kiadások pedig összesen 40%-ot tesznek ki.) A tiszta jövedelmet, illetve a nyereséget a kiadások fedezése után fennmaradó összeg képezi, amelyből a postatakarékpénztár sze-

mélyzetének és a Javasló-, Felügyelő- és Ellenőrző Bizottság tagjainak jutalékára, illetve tiszteletdíjára s a közvetítő postahivatalok jutalmazására, valamint a meghatározott hitelek fedezésére szükséges összegeket kell levonni. Az 1889:XXXIV. t.-c. értelmében a takaré- és csekküzleti forgalomról elkülönített számadást és mérleget kellett készíteni úgy az üzleti kezelés és elszámolás, mint a gyümölcsösztetés szempontjából. Mivel azonban az intézet ügkörének a zálogüzletággal való bővülésével az elkülönítés a számvittelt és a számadást megnehezítette, viszont az összesített vagyonmérleg és nyereség-, veszteségszámlák vezetése esetén is az intézet vagyonálladéka s üzletviteli költségei mindenkor pontosan megállapíthatók és áttekinthetők voltak, az 1925:IX. t.-c. az elkülönítést megszüntette.

Betétálladék gyümölcsösztetése. A postatakarék-pénztárak jövedelmük jelentős részét az üzletágak betétálladékának gyümölcsösztetése révén szerzik, amelynek általános feltételei az e célra felhasznált tőkék biztonsága, liquiditása és jövedelmezősége. Ezért általában véve a betétálladékot lombard- és kézizálogkölsönbe, értékpapírba fektetik, sőt egyes intézeteknél jelzálogos befektetés is található. Az állampapírokba való befektetés egyik legbiztosabb módja a betétálladék gyümölcsösztetésének, amelyet különösen a postatakarékpénztárakkal kapcsolatban megnyilvánuló állami szavatosságon kívül az a körülmény is indokol, hogy a postatakarékpénztárak elsősorban nem hasznóhajtó intézmények s ezért az állampapírok vásárlásával az állam pénzügyi érdekeit mozdítják elő azzal, hogy nem tőzsdei nyereség elérésére, hanem a befektetett összeg gyümölcsösztetésére törekednek. Ez a körülmény az állampapírok árfolyamának állandóságát jelentékeny mérvben biztosítja. Azok az intézmények pedig, amelyek a betétálladékot nemcsak állampapírokba, záloglevelekbe, kötvényekbe és részvényekbe fektetik, hanem azt magánpénz

intézeteknél folyószámlára is elhelyezik, a gondjaikra bízott idegen lőkéket a gazdasági élet rendelkezésére bocsátják. Ebben az esetben a csekkforgalom gazdasági forgótőkéje kerül vissza a gazdasági élet vérkeringésébe.

A m. kir. postatakarékpénztár betétálladékát a takarékbetevők részéről elhelyezett, valamint a csekkszámlatulajdonosok számláin levő összegek képezik. Az állami készpénzbevételek és kiadások kezelésének átvétele óta a csekkbetétálladék kétféle: kereskedelmi és állami. Az összbetétálladék összege az intézet létesítésétől kezdve a következőképen alakult:

Eszerint a takarékbetétálladék 1913-ig megtartotta vezetőszeropét s a két betétvonal kisebb változással párhuzamosan haladt egymás mellett, 1914-től a csekkforgalomnak a háborús célok szolgálatába állítása a csekkbetétek álladékát a takarékbetétek álladékának több mint kétszeresére duzzasztotta fel, 1919-től kezdve mind a két betétvonal csaknem a mélyponthig süllyedt. Az állami csekkforgalom

lebonyolításának 1924-ben történt átvétele a csekkbetét-álladékokat a békebeli szintre emelte, míg 1927-től a takarékbetétálladék — nem kis részben a takarékosági propaganda eredményeként — fejlődésnek indult, amelynek felfelé ívelő vonalát csupán az 1931-es bankzárlat törte meg.

Az összbetétálladéknak az 1913. utolsó békeévhez való viszonyát indexszámokban az alábbi táblázat mutatja:

É v	Takarék-	Csekk	Összes
	b e t é t á l l a d é k		
1913	100	100	100
1914	78	206	143
1915	85	253	170
1916	84	257	176
1917	126	274	201
1918	114	276	196
1919	26	53	39
1920	11	21	16
1921	10	23	17
1922	3	19	11
1923	—3	16	8
1924	—6	95	48
1925	6	101	54
1926	12	144	78
1927	20	155	88
1928	31	160	96
1929	43	115	78
1930	58	90	74
1931	44	103	73
1932	49	111	80
1933	60	84	72
1934	71	94	83
1935	80	102	91
1936	83	126	104
1937	107	151	129

A takarékbetét- és csekkbetétek indexszámának párhuzamba állítása szemléltetően fejezi ki a két betétálladék természetének különbözőségét. Amíg ugyanis a takarékbetétek egyenesvonallú fejlődést mutatnak — kivéve a háborús értékeltolódások okozta kiugrásokat és az infláció hatása-

ként létrejött sülyedést — addig a csekkbetétek álladéka hullámszerűen változik. A kétféle betétálladéknak indexszámokkal való összehasonlítása azért is érdekes, mert a kiindulási alapul vett 1913. évi takarékbetét- és csekkbetétálladék számszerűleg is csaknem teljesen fedi egymást.

A postatakarékpénztár a betétálladék gyümölcsöztetésére vonatkozó működésénél az állami garanciából folyólag fokozott mértékben törekszik arra, hogy a kihelyezés — akár a jövedelmezőség rovására is — abszolút biztos és könnyen folyósítható legyen. (A takarékbetétek gyümölcsöztetése céljából vásárolt értékpapírokra vonatkozólag a kereskedelemügyi miniszter 1912-ben a pénzügyminiszterrel egyetértőleg felhatalmazta az intézetet, hogy amennyiben arra a visszafizetések összegének további rohamos emelkedése esetén mulhatatlanul szükség lenne, készpénz kölcsönöket vehessen fel. Ez a felhatalmazás három hónapig volt érvényben, azzal azonban az intézet nem élt.) A liquiditás biztosítását illetőleg említésre érdemes, hogy 1914-ben a pénzügyminiszter hozzájárult ahhoz, hogy az intézet a tulajdonát képező névreszóló kötvények közül 48·8 millió K. n. é. kötvényt az Osztrák-Magyar Banktól — az okvetlenül felmerülő szükséghez képest — felveendő lombardkölcson céljaira kézizálogul lekötthessen. A postatakarékpénztár az üzletviteléből eredő adminisztratív teendőkön kívül maga gondoskodik a betétálladék gyümölcsöztetéséről is, természetesen azokon a határokon belül, amelyeket a vonatkozó törvények a gyümölcsöztetésre nézve megállapítottak. Ez a bankszerű működés — az osztrák és lengyel postatakarékpénztáraktól eltekintve — majdnem különleges, mert a betétek gyümölcsöztetését külföldi hasonló intézeteknél rendszerint külön szerv intézi. (Angliában az államadóssági bizottság, Franciaországban a Caisse des dépôts et des consignations, Olaszországban a Cassa dei depositi e prestiti, Hollandiában a Németalföldi Bank, stb.) Végeredményben az intézet gyümölcsöztetési rendszere az állampapírokban

való befektetésen alapszik s így a postatakarékpénztár a járadékok legnagyobb vásárlója. Az alapító törvény rendelkezése szerint a folyó szükségleteket meghaladó takarékbetéteket kamatozó magyar állampapírokból, állami sorsjegyekben s a minisztérium által kijelölt magyar záloglevelekben, vagy az Osztrák-Magyar Bank zálogleveleiben kellett elhelyezni. A kijelölést a kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg eszközölte. Azzal, hogy a törvény a záloglevelekben való gyümölcsösztetést is megengedte, a különféleség elvének is tért engedett, nem esett az egyoldalúság hibájába és az elhelyezés részére is teljesen biztos értékeket jelölt ki. Az 1889:XXXIV. t.-c. ezeket a gyümölcsösztetési módokat kiegészítette azzal, hogy a csekküzletág betétálladéka nyilvános számadásra kötelezett pénzügy- és hitelintézeteknél — rövid felmondás mellett — folyószámlára, továbbá kamatozó kincstári utalványokban is elhelyezhető. A postatakarékpénztár ily módon a közhitel rendelkezésére állott. Azoknak az intézeteknek a kijelölését, amelyeknél a postatakarékpénztár felesleges pénzkészletei elhelyezhetők voltak, a kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg eszközölte. Az 1894:XVIII. t.-c. indokolásában olvasható, hogy pénzügyintézeteknél rövid felmondásra akkor a betétálladék aránylag csekély részét lehetett elhelyezni, viszont a kamatozó kincstári utalványokban való elhelyezés — mivel azok korlátozott mennyiségben voltak forgalomban — számottevő tényezőnek nem volt tekinthető. Akkor úgy látszott, hogy 1—2 év múlva a betétálladék legnagyobb részét csupán értékpapírokból lehet majd gyümölcsösztetni. Ezen az állapoton változtatott az 1894:XVIII. t.-c., amely a kamatláb megállapítását — a postatakarékpénztárt érhető károsodásnak elejét veendő — a minisztériumra bízta. Az 1925:IX. t.-c. a takaré- és csekküzletágnak az üzleti kezelést, elszámolást és gyümölcsösztetést illetőleg addig fennállott elkülönítését megszüntette s ettől kezdve a két üzletág betétálladékának gyümöl-

csőztetése együttesen történt, mégpedig olyképen, hogy a csekküzletág betétálladékából fedezték a zálogüzletágban szükséges forgótőkét, míg az állami csekkszám-lák álladé-
kának fedezeti összegét a Magyar Nemzeti Banknál kama-
tozatlan giroszámlán tartották. Az állami pénzkezelés re-
formja óta a postatakarékpénztárnak kötelessége volt leg-
alább ugyanolyan összeget tartani a Magyar Nemzeti Bank-
nál vezetett giroszámláján, mint amekkora a nála vezetett
állami csekkszám-lák követeléseinek egyenlegeként mutat-
kozott. Az egyéb gyümölcsöztetési módoktól eltekintve, az
utóbbi időben a postatakarékpénztár összes fölös pénzeit a
Pénzügyi Központnál és az Országos Központi Hitel-
szövetkezetről kamatozó folyószámlákon helyezte el, amely
pénzügyi intézetek eme betétek ellenében közérdekű hiteleket
nyújtottak. A minisztérium 1926-ban felhatalmazta az in-
tézetet, hogy a bírói letétek és alapok (alapítványok) letéti
pénzeiből legfeljebb 100 milliárd K-t helyezhessen el a
jegybank váltóvisszleszámítolási kamatlába mellett a Pénz-
intézeti Központnál betétként. Ez az intézkedés később úgy
a kamatláb mérve, mint a kihelyezhető összeg nagysága
szempontjából változásokon ment keresztül. Az 1926:XIV.
t.-c. az intézet betétálladékának gyümölcsöztetését illetőleg
akként intézkedett, hogy a postatakarékpénztár az állami
és a letéti csekkszám-lák álladékának megfelelő összegeket
a Magyar Nemzeti Banknál kamatozatlan giroszámlán kö-
teles elhelyezni, kivéve a folyó szükséglet fedezésére ígé-
nyelt készpénzkészletet, továbbá az 1918:XXII. t.-c. alapján
a Pénzügyi Központ által a közszolgálati alkalmazottak-
nak és nyugdíjasoknak adható kölcsönök részben való
nyújtására szolgáló és a Pénzügyi Központnál elhelye-
zendő összegeket. A törvény hatályba lépésétől kezdve a
postatakarékpénztár a takaré-, valamint a kereskedelmi
csekk- és klíringforgalomból eredő s a folyó szükség-
letet meghaladó összegeket kamatozó kincstári utalványok-

ban, kamatozó magyar államadóssági kötvényekben és állami sorsjegyekben, a pénzügyminiszter által kijelölendő kamatozó záloglevelekben és kötvényekben, valamint a kézizálogkölsönüzetágnál szükséges forgótőkében helyezheti el. A gyümölcsözően elhelyezhető tőkék mindenkor együttvéve legfeljebb a takarékbetétek álladékanak megfelelő összeget és a kereskedelmi csekkszám lákon mutató követelések előző üzletévi átlagos összegének egyharmad részét tehetik, míg a fennmaradó részt ugyancsak a Magyar Nemzeti Banknál giroszámlán kell elhelyezni. Ez az intézkedés a postatakarékpénztári betétálladék gyümölcsöztetési lehetőségeit erősen korlátozta, bár a felek részére szóló szolgáltatásokban csökkenés nem állott elő, sőt az intézet éppen ettől az időponttól kezdve beruházásaiban — a dologi kiadások terén — nagyobb megterhelések elé nézett s azokat későbbi időpontban meg is valósította. A törvény számolt azzal a lehetőséggel, hogy az intézet — az állami szolgálat ingyenes ellátásán kívül — gyümölcsöztetési lehetőségeinek jelentős korlátozása következtében pénzügyi egyensúlyát aligha tudja megőrizni, ezért akként intézkedett, hogy abban az esetben, ha e tőkeelhelyezésekből származó bevételek nem elegendők az intézet kiadásainak fedezésére, a különbözethez az állam egyéb bevételeiből való megtérítéséről a pénzügyminiszter gondoskodik. A gyümölcsöztetés terén a törvényben kétirányú újítás található, pozitív és negatív. A postatakarékpénztár jogát egyrészt megszorították, másrészt ki is terjesztették; a kiterjesztés abban áll, hogy a kötvényekben való elhelyezés lehetővé vált, viszont a megszorítás abban, hogy a folyószámlai kihelyezés megszűnt. Az intézet fölös pénzeinek a Magyar Nemzeti Banknál való kezelése és annak meghatározása, hogy a jövőben az intézet rendelkezésére jutó tőkéből milyen rész legyen gyümölcsözőleg elhelyezhető és milyen rész a Magyar Nemzeti Banknál giroszámlán keze-

lendő, a valuta védelmének hatályosabbá tétele érdekében történt. A postatakarékpénztár a korábbi rendelkezések szerint — miként már említettem — a folyó szükségletet meghaladó takarékbetétálladékokat és a csekk- és klíringforgalom betétálladékaikat részben kamatozó kincstári utalványokban, állampapírokból és állami sorsjegyekben, vagy a minisztérium által kijelölendő magyar záloglevelekben helyezhette el, illetőleg a kereskedelemügyi miniszter és a pénzügyminiszter által egyetértőleg kijelölt jóhitelű pénzintézeteknél folyószámlán gyümölcsösztethette. A fixkamatozású értékpapírok — a korona értékének időközben bekövetkezett nagymértvű csökkenése folytán — elértéktelenedtek és új kibocsátásra a régi alapon hosszabb idő óta nem volt meg a lehetőség. A háború után külön törvényekben történt gondoskodás arról, hogy egyes teljes biztonságot nyújtó fixkamatozású értékpapírok alkalmasnak nyilvánítottassanak arra, hogy azokban a postatakarékpénztár főlős pénzei gyümölcsözőleg elhelyezhetők legyenek. Ilyenek: az 1920:XXX. t.-c. értelmében az Országos Központi Hitelszövetkezet által kibocsátott kamatozó kötvények, az 1922:XVII. t.-c. alapján a Magyar Pénzügyi Szindikátus által kibocsátott jelzálogkötvények, az 1923:XLII. t.-c. szerint a búzaértékre szóló záloglevelek. Az 1925:XV. t.-c. értelmében a mezőgazdasági hitel megszerzésének megkönnyítésére a pénz- és hitelintézetekből, mint tagokból alakult szövetkezet által kibocsátandó záloglevelek már az illető törvénycikkekben alkalmasnak nyilvánítottak arra, hogy ezekben a postatakarékpénztár betétálladéka gyümölcsözőleg elhelyeztessék. Amint lehetőség kínálkozott arra, hogy a záloglevélkibocsátás ismét meginduljon, épúgy a valuta szilárdsága kilátásba helyezte a kamatozó kötvények kibocsátását is, minélfogva kívánatos volt, hogy az utóbbiak minél szélesebb körben elhelyezést találjanak. Indokolt volt tehát, hogy a postatakarékpénztár tőkési kamatozó kötvé-

nyekben is elhelyezhetők legyenek azzal, hogy annak elbírálása, hogy az ilyen kötvények közül melyekben legyen a postatakarékpénztár betétálladéka részben elhelyezhető, a pénzügyminiszternek tartassék fenn. Ezért a gyümölcsöző elhelyezések körét kamatozó kötvényekkel bővítették, ellenben a pénzügyintézeteknél való kihelyezés lehetősége megszűnt s az ilyképen felszabaduló tőkék a Magyar Nemzeti Banknál giroszámlán helyeztetek el. A törvény mindazonáltal lehetőséget nyújtott arra, hogy az 1918:XXII. t.-c. alapján a tisztviselői kölcsönök folyósítása céljára a Pénzügyintézeti Központnak tőkéket bocsássanak rendelkezésre. A törvény szabályozta azt a mértéket, hogy a postatakarékpénztári betétálladéknak milyen aránya helyezhető el gyümölcsözőleg, illetőleg fektethető be a zálogüzletágba forgótőke céljaira. Ami a postatakarékpénztári fölös pénzeknek a Nemzeti Banknál vezetett giroszámlára való elhelyezését illeti, megjegyzem, hogy a postatakarékpénztárnak a múltban is állandóan volt a jegybanknál giroszámlája, amelyen a főpénztári szükséglet céljára szolgáló összegeket tartotta. A betétálladék egy részének kamatozatlan giroszámlán való elhelyezésével kapcsolatban a pénzügyi kormányzat a Magyar Nemzeti Bankkal megállapodást létesített aziránt, hogy az állam a nála fennálló függő adósságai után azideig fizetett évi $2\frac{1}{2}\%$ -os kamat helyett a jövőben évi 1% -os kamatot fog fizetni. Az ilyképen előállott kamatmegtakarítást részben az intézet elmaradt kamatjövedelmeinek beszámítására vélték fordítani.

Az 1926:XIV. t.-c. fent ismertetett rendelkezéseinek következményeként jelentkező korlátozott gyümölcsöztetési lehetőség figyelembevételével az intézet mérlege nemcsak, hogy passzivitást nem tüntet fel, hanem még az alábbi pénzügyi eredményt is sikerült elérnie:

É v	Bevételek	Kiadások	Felesleg beruházások nélkül
	millió P-ben		ezer P-ben
1928/29	10·3	10·3	5·6
1929/30	12·4	12·0	365·4
1930/31	12·6	12·5	127·2
1931/32	12·4	12·3	141·6
1932/33	11·1	11·1	5·8
1933/34	11·3	11·2	59·6
1934/35	11·7	11·7	2·1
1935/36	12·7	12·7	2·6
1936/37	12·4	12·4	15·0
1937/38	12·5	12·5	16·0
1938/39	14·1	13·7	380·0

A kimutatás előtti időszak pénzügyi eredményeire vonatkozólag megjegyzem, hogy az 1903. évi bevételek aránylag kedvezőtlenebbül alakultak, ami annak volt a következménye, hogy míg az intézet köteles volt a nagymértékben megnövekedett betétek után a kamatokat fizetni, addig a postánál visszamaradt jelentékeny összegeket nem gyümölcsozttethette. Ennek következtében természetesen jelentékeny kamatvesztést szenvedett, illetve — az értékpapírok kamathozadékát 4 % -kal véve számításba — akkori megállapítás szerint 500 ezer K-t meghaladó kamatbevételtől esett el. Az 1893. évben nagyobb nyeresége volt az intézetnek, amely a konverzió alá került értékpapírállományával keresztülvitt pénzügyi művelet eredménye. Tekintettel azonban arra, hogy éppen a konverzió folytán az intézet értékpapírállománya után az előző évben kisebb kamatjövedelemre tartott igényt, viszont a betétek után a korábbi kamatlábat továbbra is tartotta, a rendes üzleti kezelés pénzügyi eredménye — amely a konverzionális nyereségtől eltekintve is 113.241 Ft volt — elég nagynak mondható. A részleteket illetőleg — mint érdekes momentumot — felemlítem, hogy 1903-ban „a betétek után fizetendő kamatok”-nál kereken 323 ezer K többkiadás mutatkozott. Ez abban találta ma-

gyarázatát, hogy az 1903. évi forgalom előre nem látott mérvet öltött. Az 1905. évi költségvetési tervezettel kapcsolatban a kereskedelemügyi miniszter takarékosagra intette az intézetet. Erre vonatkozó felterjesztésében az igazgatóság kimutatta, hogy a személyzeti és dologi kiadásoknál mutatkozó összecsúszás emelkedés messze alatta marad a forgalom emelkedésének s hogy az 1905. évi költségvetési tervezetben sem lépte túl a takarékoság határait s a személyzet kiegészítésénél mindenkor csakis a legszükségesebbre szorítkozott. Tények és adatok igazolják, hogy az intézet pénzügyi vezetését az elmúlt félszázad alatt mindenkor a legszigorúbban alkalmazott takarékoság jellemezte.

A betétálladék gyümölcsozttetésére vonatkozó törvényes rendelkezéseket — az elhelyezési módokat — a következő táblázat foglalja össze:

BETÉTÁLLADÉK gyümölcsöztetésére vonatkozó				
kijelölések:		törvényes intézkedések:		
		1885. IX. t. c.	1889. XXIV. t. c.	1926. XIV. t. c.
1	Kamatkozó állami kötvények			
2	Állami sorsjegyek			
3	Kamatkozó kincstári utalványok			
4	Kamatkozó záloglevelek			
5	Nem állami kötvények			
6	Folyószámlás kihelyezések			
7	Kézizálogkölcsonök forgó tőkéje			

A mezőgazdasági hitelhiányra való tekintettel 1937 végével az ország gazdasági közvéleménye a postatakarékpénztárnak záloglevél kibocsátással való megbízatását hozta szóba. A postatakarékpénztárban látták azt az intézményt, amely megfelelő tőkékkel rendelkezik s amelynek alkalmas közvetítő hálózata van hosszúlejárátú, tör-

lesztéses hitelügyletek lebonyolítására és amely iránt a közönség is bizalommal viseltetik, úgyhogy kibocsátványait szívesen fogadná. Elvileg a záloglevélkibocsátás nincs kizárva azon ügyletek közül, amelyekkel a postatakarékpénztárnak foglalkoznia szabad. Záloglevélkibocsátás már évek óta nincs és így még azok a postatakarékpénztár által kezelt tőkék is, amelyek közvetve — záloglevelek átvétele útján — szolgálták az agrártermelés érdekeit, más célok szolgálatába szegődtek. Kétségtelen, hogy a záloglevelek a postatakarékpénztár betevői körében — megfelelő propaganda kifejtése mellett — elhelyezhetők lennének. Legújabbán a betétálladék liquiditásának fokozott szem előtt tartásával különösen azok az elhelyezési módokzatok nyomulnak előtérbe, amelyeknél rövid időn belül teljes nominál értékben visszafolyik a kihelyezett összeg (pl. kincstári váltóknál), nemkülönben azok, amelyek általános szociálpolitikai szempontokat szolgálva, lombardkölesön formájában nyernek kihelyezést.

4. Tarifa- és kamatpolitika.

Költségek. A m. kir. postatakarékpénztár a szolgáltatait igénybevevő feleket törvényeken, kormány- és miniszteri rendeleteken alapuló költségekkel terheli. Ezek a költségek — beszédési módjaikat tekintve — vagy a postatakarékpénztárhoz, vagy pedig a postához folynak be, aszerint viszont, hogy a beszédett költségtérítések kit illetnek, megkülönböztethetők: a postatakarékpénztár, az államkincstár, végül pedig a posta javára eső díjtételek. A postatakarékpénztár bevételét képező költségtérítések az intézet kiadásainak részbeni fedezésére szolgálnak s azokat — a takarékküzlétág kivételével — valamennyi üzletágában, mint üzleti költségeket számítja fel.

A takarékküzléti forgalmat a takarékoság érdekében költségekkel terhelni nem szabad. Ennek dacára az intézet 1924-től 1925-ig — az inflációs időkben — úgy a főpénztár-

nál, mint a közvetítő hivataloknál fizetési utalványok alapján kifizetett összegek után jutalékot számított fel. A postatakarékpénztárakhoz özönlő apró betétek kezelése és azoknak a legtöbb esetben kisebb összegekben történő igénybevétele a takaréközletág rentabilitását közelről érinti. A jövedelmezőség kérdése viszont éppen ennél az üzletnél nem lehet döntő jelentőségű, mert az ehhez fűződő gazdasági előnyök végeredményben az összességre, az államra nézve még akkor is jelentős eredmények, ha a postatakarékpénztár budgetjében a kezelésükkel járó költségek nem fedezhetők. A technika újabb fejlődési iránya azonban ennek a kérdésnek a megoldására is alkalmas, még pedig a géppel történő könyvelés révén, amikor az egyes tételek könyvelésével járó teendők a gépüzem alkalmazásával redukált költséget jelentenek.

Az alapító törvény intenciója szerint a postatakarékpénztár az értékpapírüzleti forgalmat és az értékpapírok letéti kezelését díjmentesen tartozott lebonyolítani. Ezt a rendelkezést az 1923:XXXII. t.-c. megváltoztatta és felhatalmazta a minisztert, hogy a postatakarékpénztár által az értékpapírok vásárlásánál, eladásánál, letéti őrizeténél, a szelvénykamatok beváltásánál és kezelésénél szedhető díjak nemét és nagyságát rendeleti úton szabályozhassa. A törvény tekintetbe vette, hogy az értékpapírletevő — gazdasági helyzetét, illetve önállóságát tekintve — különbözik a takarékbetevőtől, akit a legmesszebbmenően védendőnek nyilvánított. Költségfelszámítást illetőleg azonban az értékpapírüzletág sem bír el nagyobb megterhelést azért, mert az ügyfelek zömét leginkább kis emberek képezik, akik a vásárláshoz szükséges összegeket apró betétek elhelyezésével érik el. Ezeknek az összegeknek költségek címén való csökkentése kiáltó ellentétben állana a takaréközletág költségei szempontjából fentebb hangoztatott és általánosan elismert alapelvekkel. E szempontnak megfelelően tehát e szolgáltatások erősebb megadóztatása már az

állampapírok népszerűsítése szempontjából sem volna megengedhető. Az értékpapírüzletágban — értékpapírok vásárlása alkalmával — a vételárat nemcsak a tőzsde hivatalos árjegyzőlapjában, az árurovatban foglalt árfolyam beleértve a kamatokat is képezi, hanem azonfelül az alkuszdíj, a postatakarékpénztári jutalék és az értékpapírforgalmi adó. Eladáskor a postatakarékpénztár az értékpapírt az előző napi tőzsdezárlat pénzfolyama szerint adja el, amelyből levonásba hozza az alkuszdíjat, a jutalékot és az értékpapírforgalmi adót. Az értékpapírforgalom adólerovására vonatkozólag 1901-ben a pénzügyminiszter az intézet kivételes helyzetére való figyelemmel megengedte, hogy mindazokban az esetekben, amidőn a postatakarékpénztár betevői részére akár megbízás folytán, akár a törvény rendelkezései alapján értékpapírokat vásárol, vagy elad, az értékpapírforgalmi adó lero-vása a betevők részére kiállított számlákra, illetve jegyzékekre ragasztott „értékpapírforgalmi adó“ felirattal ellátott bélyegjegyek alkalmazása mellett történhessék.

A postatakarékpénztárak csekküzletágbeli költségeinek megállapításánál kétféle szempontnak kell érvényesülnie. Az egyik szempont, hogy a lebonyolított forgalom tételszáma is költségmegállapítás alá kerüljön, mert a végzendő művelet költsége az összeg nagyságától teljesen független, vagyis a kisösszegű tétel manipulációs költsége ugyanakkora, mint a nagyösszegűé. A tételszám utáni költségfelszámítás még abban az esetben is indokolt, ha összegszerű költségmegállapítás is van, mert a kisösszegű tételek aránytalanul nagy megterhelést nem bírnak el. A másik szempont az egyes költségtételeknek az összeg nagyságához igazodó megállapítása. Mivel csupán a tételekhez igazodó költségek jelentős bevételt nem képezhetnek, összeg nagyságához igazodó illetékelésre is szükség amelyet a nagyobb összegű tételek már elbírnak, a kisösszegűek meg nem éreznek. Az összeghez

költségmegállapítás vagy ezrelékes, állandó lehet, vagy pedig az összeg emelkedése esetén csökkenő tendenciájú. E két rendszer bírálataánál meg kell jegyeznem, hogy az összeg nagyobbodása esetén csökkenő ezrelékes megállapítás abban leli magyarázatát, hogy ez a mamutösszegeknek a postatakarékpénztárakhoz való törekvését eredményezi, amely körülmény ellenértékét a betétálladék emelkedésében és annak gyümölcsöző kihelyezésében találja, ez pedig kétségkívül sokkal jelentősebb eredmény, mint az elenyészően csökkenő jövedelem. Az összeg nagyságához igazodó költségek megállapítása nem zárhat ki kivételeket, ha azok magasabb szempontból indokoltak. Ezek között első helyen kell említenem az intézet számlatulajdonosai között lebonyolódó átutalási forgalmat, amidőn az átutalásra került összeg az intézetnél marad. Itt jutalék felszámítása teljesen mellőzhető. A jegybank által létesített girokörben történő átutalás szintén mérsékelt díjazás alá vehető, mert annak erősítését előmozdítani általános gazdasági és állampénzügyi érdek. A költségmegállapítások mindkét fajtája, tehát úgy a tételenkinti, mint az összeghez igazodó, különböző alkalmakkor használandó. Így a tételenkinti költségfelszámítás minden egyes, a számlán véghezvitt művelet után eszközözlendő, tehát befizetéseknel épen úgy, mint átutalásoknál, vagy visszafizetéseknel. Viszont az összeghez igazodó költségtételek felszámításának csak a visszafizetéseknel és itt is csak olyan esetekben van helye, amidőn az összeg az intézetet elhagyja, illetve a betétálladékot csökkenti. Ebben találja magyarázatát az a körülmény is, hogy a klíringben történő átutalások költségmentesek. A költségek mérvének megállapítását illetőleg különös figyelemmel kell lenni a gazdasági élet mindenkori helyzetére, illetve teherbíró képességére. Általános elv, hogy alacsonyabb díjtételek alkalmazása mellett, az intézetek a fokozott mérvű forgalomban találják meg számításaikat, tehát a kereskedelmi életben annyira ismert kis haszon,

nagy forgalom elvének alkalmazásánál. A költségfelszámítások mérvét illetőleg már eleve is megnyugtató körülmény az, hogy a postatakarékpénztárak altruisztikus intézmények, amelyek költségfelszámításaikat csak olyan mérvben eszközlik, amilyen mérvben azt fenntartási költségeik feltétlenül szükségessé teszik. Különös körülményt igényel annak megállapítása is, hogy a költségek tényleges felszámítását a postatakarékpénztárak hogyan eszközölgék. Általános szabály az, hogy bizonyos időközökben — legtöbbször egy-egy számlalap lezárása alkalmával — történik az összes költségek, így a postai viteldíjak, a kezelési-, vagyis az összeg nagyságára való tekintet nélkül megállapított díjak és a jutalékok, vagyis az összeg nagyságához szabott költségek felszámítása. Ez a számlatulajdonosok szempontjából a legegyszerűbb azért, mert így a csekkszámlyakkal kapcsolatos összes költségek időszakonként kumulálva jelentkeznek a csekkszámlyakon, könyvelésük tehát kevesebb munkával jár. Másként áll azonban a helyzet akkor, amidőn az összeg nagyságához igazodó jutalékok — a jutalékköteles kiutalások eszközölése alkalmával — külön tételben nyernek felszámítást. Ebben az esetben az a helyzet, hogy a csekkszámlyatulajdonosnak a saját könyveiben nemcsak az általa ténylegesen kiutalt tételt kell könyvelnie, hanem rögtön a költségek számláján is egy könyvelést kell megejtenie. A postatakarékpénztár szempontjából is ugyanilyen, vagy legalább hasonló nehézségek jelentkeznek, mert a csekkszámlyakon ílymódon esetenként levonásba hozott összegeket a saját javára is külön kell átutaltatnia. Az a körülmény, hogy különösen az összeghez igazodó és így végeredményben nagyobb összeget kitevő jutalékok felszámítása a jutalékköteles átutalás könyvelésekor azonnal megtörténik, abban leli magyarázatát, hogy az utóbbi, gazdaságilag nehéz időkben a számlatulajdonosok

csekkszámláikon hosszabb ideig szereplő összegeket nemcsak a csekkszámlák kamathozadékanak csekélyisége, hanem a gazdasági élet általános pénztelensége következtében sem tartanak, tehát megtörténhet, hogy a számlán a költségek leírására fedezet nem állna rendelkezésre.

A m. kir. postatakarékpénztár a csekküzletágban a számlákon véghezvitt minden művelet után kezelési díjat, a készpénzben teljesített visszafizetés után pedig jutalékot számít fel. A kezelési díj a műveletek száma szerint alakul, s mivel a műveletek végrehajtása, tekintet nélkül az összeg nagyságára, egyforma munkát igényel, méltányos, hogy az intézet a kezelési díjat az összeg nagyságától függetlenül állapítsa meg. A jutalék viszont a kiutalt összeg nagyságához igazodik, mert nem lenne igazságos, hogy a csekkforgalmat kisebb összeggel igénybevevőt ugyanolyan mérvű jutalékkal terheljék meg, mint azt a felet, aki nagy összeget utalványoz és fokozza az intézet anyagi felelősségét. Általános elv, hogy olyan utalványozás után, amely az intézetben belül egyenlíthető ki anélkül, hogy a betétálladékokat apasztaná, jutalékot nem számítanak, ezért a postatakarékpénztár klíringforgalmában kiutalt összegek jutalékmentesek. Illetékek felszámítására a postatakarékpénztárnak azért van szüksége, mert a betétálladék gyümölcsöztetéséből eredő jövedelme — különösen a legutóbbi törvényes korlátozás következtében — fenntartásának költségeit nem fedezné, másrészt pedig illetékfelszámítása nélkül a csekküzletág — az 1889:XXXIV. t.-c. indokolása szerint — ingyenes postautalványforgalommá válnék.

A kezelési díj és jutalék időnkinti változását az alábbi kimutatás tünteti fel:

I d ő p o n t	Kezelési díj	J u t a l é k
1889-től	4 f	1—6000 K-ig $\frac{1}{4}\%$, 6000 K-n felül $\frac{1}{8}\%$.
1923 október 1-től	10 K	1%
1924 február 1-től	20 „	„
1924 május 1-től	100 „	„
1924 július 1-től	2 arany f	„
1925 július 1-től	340 K	„
1925 november 1-től	600 „	„
1927 január 1-től	5 f	„

Az általánosan megállapított jutalék alól kivételt képeznek a Magyar Nemzeti Bankhoz a giroforgalomban eszközölt átutalások, amelyeknél 1927-től mérsékelt jutalékot számítanak. Megjegyzem egyébként, hogy az intézet 1924-től 1925 november 1-ig a főpénztár egészségtelenül megduzzadt forgalmának visszafejlesztése céljából és a klíringforgalom növelése érdekében, a bemutatóra szóló csekkek után még külön 1% , tehát ezeknél összesen 2% jutalékot számított fel. Az intézet csekk- és klíringforgalmában a betétek kamatozását és a belföldre szóló visszafizetések után járó jutalékot 1919-ben kormányrendelet ideiglenesen felfüggesztette. 1923-tól kezdve a jutalék felszámítása, 1926-tól pedig a kamatszolgáltatás újra életbelépett. Erre vonatkozólag megemlítem, hogy 1908-ban a képviselőházban — a kereskedelmi tárca költségvetésének tárgyalása alkalmával — Éber Antal képviselő az intézet csekkforgalmában a kamat és jutalék kölcsönös megszüntetését javasolta. A javaslat indokolása szerint a jutalékok elejtése a csekkforgalom igénybevételeért fizetendő illetékeknek úgy a postatakarékpénztár, mint a csekkszámlatulajdonosok részéről való kiszámítását megkönnyítené és egyszerűsítené, a kamatfizetés megszüntetése pedig a postatakarékpénztárt a jutalékból eredő bevételeinek elmaradásáért kárpótolná. Az intézet erre vonatkozólag tett előterjesztésében rámutatott arra,

hogy — a tőkeelvonást nem is tekintve — a visszafizetés sokkal több munkát és költséget igényel, mint a befizetés, ezért intézkedett a törvény a kezelési díjon kívül a jutalék rendszeresítése iránt is. A jutalék nagysága a visszafizetések összegéhez simul, amit a felterjesztés méltányosnak jelez, mert a kezelési díj az összegek nagyságára úgy sincs tekintettel s így a jutalék az az illeték, amely a forgalmat nem a tételek száma, hanem az összegek nagysága arányában terheli, tehát azokra a csekkszámokra nézve, amelyek forgalma kisösszegű tételekből alakul, a jutalék egyenlíti ki azt a hátrányt, amely különben a kezelési díj egységes tételeiből reájuk hármlík. A felterjesztés a javaslat elutasítását kérte, azzal az indokolással, hogy „ha a jutalék és kamat kölcsönösen elejtenék, úgy a legnagyobb veszély — a betétálladék csökkenése mellett — a csekkforgalom megrendülésében állana“. A postatakarékpénztár azokat a számlatulajdonosokat, akik utalványozásaikat kumulatív csekkel bonyolították le, a rendes kezelési díjon felül még külön jutalékkal, esetleg külön megállapodásszerű havi, vagy évi átalánnyal terhelte meg. Ez 1924 november 1.-étől megszűnt. A távirati utalványforgalom megindulásakor az intézet úgy a beérkező, mint a kimenő tételek után 2·50 K különdíjat számított fel. A gyorsutalványforgalom különdíja 1923 január 19.-étől 250 ezer K-ig 25 K, 500 ezer K-ig 35 K, 1 millió K-ig 50 K, ezen felül 100 K, 1923 augusztus 15.-étől 100 ezer K-ig tételenként 100 K, ezen felül 1‰ volt. A pengőérték bevezetése óta 8 P-ig 1 f, ezen felül az összeg 1‰-e. A járadékszerű utalványozás különdíja korábban 25 fillér volt, 1934 november 1.-étől pedig tételenként 15 f. Ezt később 10, majd 5 f-re szállították le, majd 1938 júliusától megszüntették s helyette új járadékok nyitásánál belépési, változásoknál pedig változási díjat számítanak fel. A járási főszolgabírák, mint átmeneti pénzkezelők csekk-számláinak költségeit illetőleg a belügyminiszter 1904-ben

akként rendelkezett, hogy a postatakarékpénztári kezelés költségeit a főszolgabírák irodaátalányukból tartoznak fedezni. A belügyminiszter kérésére a kereskedelemügyi miniszter 1905-ben hozzájárult ahhoz, hogy a kihágási büntetéspénzek kezelése folytán felmerült költségeket a Központi állampénztár: kihágási büntetéspénzek elnevezésű számlája terhére hozzák levonásba. Természetesen ugyanezen a számlán írták jóvá a számlákat illető kamatösszegeket is. 1905-ben megerősítést nyert az a korábbi gyakorlat, hogy a járási főszolgabírák által kiszabott kihágási büntetéspénzek kezelési költségeinek azt a részét, amely a postatakarékpénztári kamatot meghaladja, a főszolgabírák irodaátalányából kell fedezni. Ezidőszereint a vármegyei számlák egy részénél a postatakarékpénztár költségeket nem számít fel, ezzel szemben azonban kamatot sem térít. A jutalékot az intézet 1925 július 1.-étől azonnal számítja fel, míg a kezelési díjat és portóköltséget csupán akkor, ha egy-egy számlalap megtelt. A postatakarékpénztár a kezelési díjat a kumulatív jegyzék egyes tételei alapján állapítja meg. Az első években az intézet nem számított jutalékot olyan összegek után, amelyeket a csekk számláról portóköltséges postautalványon továbbított. A felsoroltakon kívül a postatakarékpénztár a csekküzletágban a különleges szolgáltatásokért különdíjat számít fel. Ezek részletezése a Díjtáblázatban található.

A zálogüzletág költségei a kihelyezett kölcsönösszegek kamatlábjával állanak szoros összefüggésben, ezért azok részletezését az aktív és passzív kamatok ismertetésénél adom.

Az Árverési Csarnokban tartott árveréseken 1920-tól 1925-ig 5%-os vételi járulékot, 1925-től 1929-ig eladási, illetve vételi járulék címen úgy az eladó, mint a vevő 8—8%-ot, 1929 óta pedig az eladó a napi árveréseken

6%-ot, az aukciókon 10%-ot, a vevő pedig minden esetben 10%-ot fizet.

Az államkincstár javára a postatakarékpénztár a csekkürlapok rendeletileg megállapított bélyegilletékét szedi be és számolja el. A csekk használatát lényegesen megkönnyítette és előmozdította a csekkre nézve a váltókkal és kereskedelmi utalványokkal szemben megállapított és annak fizetési jellege által igazolt bélyegilleték kedvezménye. Az 1889:XXXIV. t.-c. 4 f-es bélyegilletéket állapított meg, úgy, hogy az intézet akkor csupán az illeték összege fejében bocsátotta a csekkfüzeteket a számlatulajdonosok rendelkezésére. Ettől az időponttól kezdve a csekkek bélyegilletéke a következőképpen alakult: 1920 szeptember 30-ig az említett 4 f, 1920 október 1-től 1923 szeptember 30-ig 20 f, 1923 október 1-től 1926 december 31-ig 50 K, 1927 január 1-től 1931 október 19-ig 1 f 15 darabonkint, 1931 október 19-től darabonkint 2 f. A pénzügyminiszter 1905-ben az állami és közigazgatási hatóságok és hivatalok, 1908-ban pedig a Székesfőváros által a közpénzek postatakarékpénztári kezelésénél kiállított csekkekre bélyegmentességet engedélyezett. Adminisztratív okokból a pénzügyminiszter 1909-ben elrendelte, hogy a csekkeken fel kell tüntetni a készpénzben lefizetett illeték összegét is, amelyet a későbbi illeték emeléseknél az intézet átnyomatott, mert a felemelt illeték a még fel nem használt csekkürlapokat is terhelte. Ez a rendelkezés később megszűnt.

Az önkéntes árveréseken és időszakos aukciókon eladott tárgyak 1929-től nem általános forgalmi adó alá, hanem 2% szerződési illeték és 3% fényüzési forgalmi adó alá esnek, amely az intézet részéről átalányösszegben negyedévenként kerül lerovásra. Ez az intézkedés a kényszerárveréseken eladott tárgyakra nem vonatkozik.

A posta által saját részére szedett díjak részint költségfelszámításból, részint pedig a portómentesség megszüntetése

séből származnak. E díjak nagyjából a csekkforgalmon kívül álló feleket terhelik. A csekkszámlatulajdonosok ügyfeleit terhelik a részükre csekkfizetési utalványon kiutalt összegek kifizetésével kapcsolatos díjak, még pedig az összegnek háznál történő kifizetése esetén a kifizetési díj, a közvetítő postahivatalban történő kifizetésnél pedig a kézbesítési díj, kivéve a fizetési utalványok összegeinek átírás (pénzügyi folyószámlán jóváírás, postautalványtelepítés) útján történő kiegyenlítését, amikor fiókbérleti díj, vagy ehelyett kézbesítési díj szedhető. (A kétféle díj elnevezését az magyarázza, hogy a háznál történő kifizetésnél a fizetési utalványt külön nem kézbesítik a kedvezményezettnek, hanem azt a kifizetés eszközlésekor — a kifizetés jogosságának megállapítása után — csupán mint nyugtát használják, a hangsúly tehát a kifizetésen van, szemben a hivatalban történő kifizetéssel, amidőn a fél értesítése rendszerint a fizetési utalvány kézbesítésével történik. A kézbesítési díj összegre való tekintet nélkül van megállapítva alacsonyabb összegben, mint a felek kényelmét szolgáló — bár nem általuk kért — háznál történő kifizetés összeg szerint emelkedő díja.) Postai átalányrendszerben résztvevő hatóságok és hivatalok a címükre érkező csekkfizetési utalványok után kézbesítési díjat nem fizetnek, illetve azt átalányuk terhére viselik. Kifizetési díjat, a kifizetés ismételt megkísérlése esetében is, csak egyszer kell megfizetni. Ha az utalványozott összeget — a házhoz kézbesítés sikertelen megkísérlése után — a postahivatalban fizetik ki, nem kézbesítési, hanem kifizetési díjat szednek. A kézbesítési díjat a hivatalban kifizetett csekkfizetési utalványok után a posta akkor is felszámítja, ha a kedvezményezettnek postafiók útján kézbesítette az utalványt. A kifizetési és kézbesítési díj nem kerül minden esetben azonnal készpénzben lerováásra, hanem egyes esetekben központi leszámolás útján nyer időnként elszámolást. (Állami gyermekmenhelyek, Országos

Társadalombiztosító Intézet. Magánalkalmazottak Biztosító Intézete, Pénzügyi Szindikátus, stb. kiutalásai.) Nem jár kifizetési, illetőleg kézbesítési díj a takarékforgalomban sem a rövidútoni visszafizetések, sem a takarékfizetési utalványok után. A világháborút megelőzően a fizetési utalványon történt kiutalások teljesen díjmentesek voltak. 1918 június 15.-étől kezdve a posta a csekkfizetési utalványok kifizetéséért, az összeg nagyságára való tekintet nélkül, 10 f háborús pótdíjat, majd 1919 február 15.-étől 1923 október 1.-éig ehelyett 1000 K, vagy annak töredéke után 10—10 f postai közvetítési díjat szedett. A kézbesítési és kifizetési díjat 1919-től 1921-ig a fizetési utalvány hátlapján postabélyegeken rótták le. A kincstári postahivatalok e díjakat 1921 augusztus 1.-étől, a nem kincstári postahivatalok pedig 1922 június 10.-étől készpénzben rótták le. 1922-ben a postai készpénzfizetések csökkentése érdekében intézkedés történt, hogy a Budapest 70 sz. postahivatal által a jóváírás útján kiegyenlített csekkfizetési utalványokat a kifizetési díj alól mentesítsék s csupán a közvetítési díjat szedjék be a kedvezményezettektől. 1923-ban a postai hatóságok, hivatalok és egyéb postaszolgálati szervek csekkfizetési utalványait minden postai díj fizetése alól mentesítették. A posta javára 1930 november 15.-étől újabb illetéket rendszeresítettek, a csekkbefizetési díjat, amelyet befizetési lapokon eszközölt befizetések után számítanak fel. Ennek bevezetésével — fiskális okokból — a csekkforgalom negyvenéves, egyik legfontosabb kedvezményét szüntették meg. Itt említem meg, hogy az állami készpénzbevételek és kiadások kezeléséről szóló pénzügyminiszteri utasítás megengedte, hogy a postatakarékpénztár magánfeleknek állami számlákra történő befizetései után a befizetések eszközlése alkalmával külön díjat szedjen. A postatakarékpénztár a csekkforgalom magasabb érdekeire való tekintettel e díj szedéséről lemondott. A postatakarékpénztár a csekkforgalom

terheinek a maga részéről való csökkentése érdekében főpénztáránál és fiókjainál eszközölt csekkbefizetések után a javára eső befizetési díjról lemondott. A csekkbefizetési díj bevezetésével kapcsolatban a befizető által a csekkbefizetési lapokra bármely alakban írt magánközlemények után a levelezőlap addig szedett frankódiját megszüntették. Eddig az időpontig is volt azonban e díj lerovása alól kivétel, mert a befizetett összeg számlatulajdonosnál leendő könyvelésének megkönnyítésére eredetileg egy betűt és hat számjegyet díjmentesen lehetett feljegyezni. Ezt az 1892-től fennálló rendszert 1923-ban olyképen változtatták meg, hogy a díjmentességet tetszés szerint hét betűben, vagy hét számjegyben, vagy vegyesen betűkből és számokból álló, de ugyanilyen terjedelmű szövegben állapították meg. A csekkfizetési díj alól az állami csekkszám-lák, nemkülönben azok a csekkszám-lák mentesek, amelyekre köztartozások nyerne befizetést. Ezekre a csekkszám-lákra kibocsátott befizetési lapokat könnyebb megkülönböztetés és esetleges téves díjazások megelőzése céljából „Kincstári szolgálat“ alnyomattal állítják elő.

Portómentesség. A portómentesség minden állami hivatalnak, de különösen üzemnek olyan kedvezménye, amely a feleivel való érintkezés költségmentessége révén, vitális érdeket jelent az üzemvitelben. A postatakarék-pénztárak és postacsekkhivatalok alapító törvényei ebben az irányban minden államban határozott utasításokat tartalmaznak még olyan helyeken is, ahol a postatakarék-pénztár belga rendszer szerint a postától teljesen független szerv. Ez volt a helyzet a m. kir. postatakarékpénztárnál is, mert az alapító törvény portómentességet biztosított, azzal az érdekes hozzáadással, hogy nemcsak a postatakarékpénztárnak, hanem még „közgeinek“ hivatalos levelezése is díjmentes. Az 1889:XXXIV. t.-c. a portómentességet kifejezetten kiterjesztette a csekk-

üzletágra is. Ennek keretében az intézethez beérkező összes levelezés — bármilyen üzletágot érintett is — portómentes volt, de díjmentes volt az a levelezés is, amely ügyfeleihez irányult, az értékpapírüzletág kivételével. A külföldi levelezés természetszerűleg portókötelezettség alá esett, kivéve az intézetnek a külföldi testvérintézményekhez irányított levelezését. Ez a körülmény azonban nem jelentett egy külön portómentességi kategóriát, mert a magyar postatakarékpénztár levelezése a határig, a címzett külföldi testvérintézményé pedig a határtól székhelyig a maga külön törvénye alapján élvezte a portómentességet. Tehát e két komponens összekapcsolásával jött létre a testvérintézmények egymással váltott levelezésének portómentessége. A postatakarékpénztárak működésében megnyilvánuló postai viteldíjmentesség a csekkforgalomnak és a csekkforgalmon belül érvényesült nemzetközi átutalási forgalomnak kétségtől elöljáró előnyére szolgált. Ezt az állapotot a világháborút követő gazdasági átalakulások megváltoztatták. Az 1920-as években az állami üzemek vezetésében előtérbe nyomult a magángazdasági tevékenység, vagyis az, a kormány által az állampénzügyi helyzet megszilárdítása érdekében inaugurált irányzat, hogy minden állami üzem bevételeiből köteles magát eltartani. Ilyen körülmények között nagyon természetes, hogy a magyar posta kereste azokat a megoldásokat, amelyek a világháború s az azt követő politikai és gazdasági felfordulás következtében jelentkező reorganizációs üzemi tevékenységének anyagi alapjait biztosíthatták. Így született meg az 1921:XXI. t.-c., amely minden postai viteldíjmentességet, tehát a m. kir. postatakarékpénztár törvényben biztosított portómentességét is megszüntette. A megszüntetés ellenére is azonban a postatakarékpénztárhoz beérkező levelezés — érintsen az bármilyen üzletágot — postai díj alól mentesen adható postára akkor, ha a kereskedelemügyi miniszter 14880/1924. K. M. számú rendeletére történik hi-

vatkozás. Ez a rendelet a postatakarékpénztár ügyfelei részére azt a kedvezményt biztosította, hogy leveleik postai viteldíját a postatakarékpénztár magára vállalhatja. Ez a postatakarékpénztár postai díjatalánya terhére felszámított és a postai közvetítő szolgálat költségeihez való hozzájárulás („Költségtérítés a posta részére“) költségvetésileg megállapított összegében nyer elszámolást. A postatakarékpénztártól kifelé irányuló levelezésnél a portómentesség kedvezményének elvonása a takarékpénztári forgalomban nem jelentett a felek részére megterhelést, mert a postatakarékpénztár szorosan üzleti ügyből kifolyólag takarékbetevőivel közvetlenül nem érintkezik, hanem csak a közvetítő hivatalok útján. Mivel pedig az 1921:XXI. t.-c. végrehajtása kapcsán biztosították a m. kir. postatakarékpénztár részére azt a jogot, hogy a postai szervekkel való levelezése szolgálati, tehát költségmentes, a feleket viteldíj nem terheli. Az adminisztratív természetű közvetlen levelezés viteldíját minden üzletágban a postatakarékpénztár díjatalánya terhére számolják el. Nemzetközi viszonylatban a postaegyezmények rendelkezései egészen új helyzetet teremtek. A postai átutalási forgalom tárgyában Stockholmban 1924-ben kötött egyezmény értelmében ugyanis a külföldön lakó postatakarékpénztári csekk-számlatulajdonosok és a külföldi postatakarékpénztárak s postaecskek-hivatalok magyarországi számlatulajdonosaihoz intézett, kizárólag számlakivonatot tartalmazó levelek portómentesek. Így tehát a külföldi számlatulajdonosok kedvezőbb helyzetben vannak, mint a belföldiek, mert a m. kir. postatakarékpénztár a szorosan csekküzletágot érintő üzleti ügyből folyó, tehát számlakivonatot tartalmazó leveleinek postai viteldíját — pénzügyi egyensúlyának megóvása érdekében — kénytelen csekk-számlatulajdonosai terhére felszámítani. A portómentesség megszüntetése tehát nemcsak a postatakarékpénztárnak, mint állami intézménynek a kedvezményét, hanem az egyes üz-

letágaiban résztvevő ügyfeleinek a kedvezményét is csorbította. Kétségtelen, hogy az alapító törvénynek a jövedelmek utáni adómentesség és a portómentesség biztosításával az volt a célja, hogy mint állami üzemnek terheit csökkentse s ezáltal a szolgáltatát igénybevevő felek költségeit olcsóbbá tegye s így közgazdasági célkitűzéseit megvalósítani elősegítse. A fent előadottakból megállapítható, hogy a postatakarékpénztár a portómentesség megszüntetése dacára — saját pénzügyi egyensúlyának szem előtt tartása mellett — arra törekedett, hogy a felek e terheinek legalább egy részét, magasabb szempontok által vezérelve, magára vállalja. A portómentesség megszüntetésével kapcsolatban a posta „Hivatalos“ postabélyeget hozott forgalomba, amelyet 1924-től az általányszabvány megállapítása követett. A portómentesség kérdésével kapcsolatban megjegyzem, hogy a kereskedelemügyi miniszter 1905-ben akként intézkedett, hogy bár az Ausztriában levő számlatulajdonosoknak a postatakarékpénztárral való levelezése nem volt portómentes, mégis az Ausztriában levő katonai pénztárak a magyar postatakarékpénztárral portómentesen levelezhetnek, mert a magyar és osztrák kormány között 1888-ban kötött posta- és távirdaegyezmény szerint a közös hatóságoknak és hivataloknak az egyik, vagy másik fél portómentes hatóságaival, hivatalaival, vagy közegeivel váltott levelezése mindkét állam területén díjmentes. A kereskedelemügyi miniszter a közös hadügyminiszterrel egyetértőleg 1911-ben a postatakarékpénztárnak a Bosznia-Hercegovinában lakó betevőivel 1889-től fennállott portómentességét megszüntette. A gazdasági köröket is természetesen foglalkoztatta a postai viteldíj kérdése. Így pl. a soproni kereskedelmi- és iparkamra 1910-ben a magyar és az osztrák postatakarékpénztárak portómentességének az egész birodalom területére való kiterjesztését javasolta, vagyis azt, hogy mindegyik intézménynek a másik államban lakó számlatulajdonosával váltott levelezése is portó-

mentes legyen. Ugyanezt javasolta 1914-ben a bosnyák postatakarékpénztár bevonásával a szegedi kereskedelmi- és iparkamara. Mindkét javaslatot elutasították.

Az értékpapírforgalomban az alapító törvény a portómentességet nem biztosította, aminek következtében úgy az újonnan vásárolt, mint a letétből kiadott és természetben megküldött értékpapírok postai viteldíja a feleket terhelte, miértis azok elküldése alkalmából felmerülő költségeket a postatakarékpénztár a letéttulajdonosokkal előre kiegyenlítettette, 1923-ban pedig az intézetnél őrzött háborús államadóssági címletekből álló letétek apasztásának gyorsabb lebonyolíthatása céljából, az ugyanazon rendeltetési helyre szóló hadikölcsönkötvényeket nem az egyes tulajdonosok címére külön értéklevélben, hanem az illető postahivatalok címére egybegyűjtve, közös szolgálati jellegű, tehát díjmentes hivatalos értéklevélben küldötte el. A pénzügyminiszter 1920-ban az értékpapírletétek kiadására nézve a háború alatt elrendelt összes korlátozásokat hatályon kívül helyezte.

Aktív és passzív kamatok. A m. kir. postatakarékpénztárnál aktív kamatokról a zálogüzletág keretében a kézizálogok ellenében nyújtott kölcsönöknél és az Árverési Csarnokban aukcióra felvett tárgyakra nyújtott előlegek folyósításánál lehet szó. A kézizálogokra adott kölcsönök kamatlábának megállapítása olyképen, hogy egyrészt az intézmény humanitárius mivolta kellőképen kidomborodjék, másrészt azonban legalább a rezsi költség megtérüljön, minden időpontban igen nehéz feladat volt. A kir. zálogházak alapításakor a zálogtőkék után $10\frac{5}{8}\%$ -ot számítottak, amelyet 1840-ben $9\frac{17}{27}\%$ -ra szállítottak le. A kamatláb 1874-ben — az 1873.-i pénzválság következtében — 12% -ra emelkedett, amelyet 1879-től 10% -ra, 1890-től pedig 9% -ra csökkentettek. Az igazgatóság 1920-ban a pénzügyi helyzetre való tekintettel a — három évtizeddel korábban megállapított — kamatláb felemelését kérte. A ja-

vaslatba hozott kamatlábemelés helyett a minisztérium kezelési díj szedését engedélyezte. A kamatláb változatlanul hagyásával 1922-ben emelték a kezelési díjat olyképen, hogy kiváltás, vagy átírás alkalmával a kölcsönösszeg nagyságához mérten 1—8% volt fizetendő. A kamatlábat a miniszter 1923-ban 9%-ról az Állami Jegyintézet mindenkor kamatlába mértékéig emelte fel s megváltoztatta a kezelési díjat is. Ebben az időpontban az Állami Jegyintézet kamatlába 18%-ot tett ki. A közvetítők 1891-től $\frac{1}{2}\%$ -tól 3%-ig terjedő közvetítési díjat szedhettek minden általuk közvetített ügylet után. A postatakarékpénztár a zálogházak beolvasztása óta, az átvétel időpontjában fennállott 18%-os évi kamatot 1925-ben 14%-ra, 1926-ban pedig 10%-ra mérsékelte s ez a kamattérítés áll fenn ma is, azzal a különbséggel, hogy 1926-tól 1929-ig a kezelési díjat, illetve a folyósítási jutalékot a térítendő kamatösszeggel egybekapcsolták s így állapították meg a kamatot évi 15%-ban. Tekintettel arra, hogy a kézizálogkölcsonügylet nemcsak a kölcsön kihelyezéséből áll, hanem a zálogba vett tárgy raktározását és megóvását is jelenti, a postatakarékpénztár a kihelyezett kölcsön után felszámított kamaton kívül kezelési díjat is szed. A kamatot utólag, tehát a kiváltás, illetőleg átírás (meghosszabbítás) alkalmával és pedig minden megkezdett félhónap után naptári félhavi időre, de legalább egy hónapra kell fizetni. A kezelési díj megállapításánál a postatakarékpénztár tekintetbe veszi részint azt, hogy az elzálogosítás a központban, vagy a fiókoknál történik-e, részint a kisebb kölcsönök után alacsonyabb kezelési díjat állapít meg. A fizetendő kamat és díj mérvét a pénzügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg állapítja meg. 1926-ig a kamaton kívül kezelési díjat is felszámítottak és ugyanez a helyzet 1929 óta, sőt 1926-tól a fiókokban külön kezelési, illetve közvetítési díj is felszámítást nyer.

Az Árverési Csarnokban aukcióra felvett ingó tár-

gyakra adott előlegek után a postatakarékpénztár 1926 január 1-étől utólagosan fizetendő évi 10% kamatot számít, amelyet a kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg állapított meg.

A tőkegyűjtés terén elért eredményekre erős befolyást gyakorol a takaréközletágban megnyilvánuló kamatozási politika. Mivel a kamathozadék nagysága egyik legerősebb propagandaeszköz, azért erre a körülményre a postatakarékpénztáraknak két irányban kell súlyt helyezniök. A kamathozadék megállapításának egyik sarkalatos pontja a jegybank kamatlába, amelyhez általában minden pénzintézet igazodik, fokozott mértékben kell, hogy a postatakarékpénztári betétkamatláb is ahhoz alkalmazkodjék. A kamatpolitikának a másik iránya a magánpénzüzetek kamatlábához való alkalmazkodás. Abból az általános megállapításból kiindulva, hogy a postatakarékpénztáraknak nem szabad a magántakarékpénztárakkal szemben versenytársként fellépniök, következik, hogy a postatakarékpénztáraknak az állami garanciában megnyilvánuló előnyét a kamatszolgáltatásnál mérsékeljék. A postatakarékpénztárak magasabb kamatot már csak azért sem állapíthatnak meg, mert általánosságban ügyfeleik közé inkább kis emberek tartoznak, akiknek kisebb összegű takarékbetétei ugyanolyan mérvű üzemi költséget igényelnek, mint a nagybetétek s így a postatakarékpénztárak — altruisztikus szempontjaik teljes épségben tartása mellett is — kell, hogy annak fedezésére a kisebb kamatszolgáltatással némi re-kompenzálásban részesüljenek, nehogy kénytelenek legyenek egyéb üzletágaik díjtételeit ezért magasabban megállapítani, amely körülmény a gazdasági élet más területén járna hátrányos következményekkel.

A kamatláb alakulásának kérdését Böhm Bawerk *Kapital und Kapitalzins*, valamint *Positive Theorie des Kapitals* c. műveiben mélyreható elemzés tárgyává tette és a határtermelékenység elve alapján nyugvó megállapításhoz

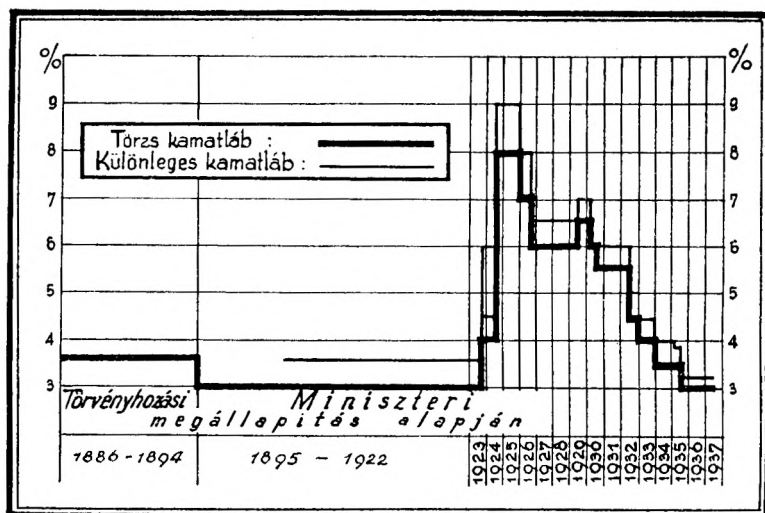
jutott. Megállapítása szerint a kamatláb magasságát a következő tényezők határozzák meg: 1. nemzeti tőke nagysága, 2. ebből ellátandó munkások száma, 3. többlethozadék fokozatának alakulása, 4. fogyasztási hitelek utáni kereslet kiterjedése és intenzitása, 5. földjáradék nagysága és magassága, 6. járadékból élő tőkések száma és 7. népesség gazdasági gondolkozása. Megállapítása szerint a kamat annál alacsonyabb lesz, minél nagyobb a nemzeti tőke, minél kisebb a munkáslétszám és minél hamarabb esik a többlethozadék fokozata. A kamatláb nagyságára nézve általánosságban megjegyzem, hogy a betéti és kihelyezési kamatlábat a kereskedelmi törvény megalkotásáig a pénzüintézetek választmánya állapította meg, ettől az időponttól annak megállapítását az igazgatóság eszközölte. Sok intézetnél a betéti kamatláb az alapszabályokban nyert szabályozást, de később a megállapítást ezeknél is az igazgatóság hatáskörébe utalták. A legutóbbi évtizedekben a budapesti nagy pénzüintézetek kartellszerű megállapodásban szabályozták a betéti üzletágot és egységes kamatpolitikát követtek az egyes betétfajok tekintetében. A pénzüintézetek általános felfogása, hogy nem annyira magas, aktív kamattételekre törekednek, mint inkább nagy kamatrésre. A betéti kamatláb alsó határát, amely főleg a bankráta alakulásától függ, lényegileg a pénz használhatósága és az intézetek versenye szabja meg. A szedhető kamat legnagyobb mérvét, továbbá az egyes banküzletágakban a kamat nagyságát az Országos Hitelügyi Tanács állapítja meg. Legfontosabb feladata, hogy közreműködjék a hitelélet rendjének megóvásában és megállapítsa a bírói úton érvényesíthető kamat legmagasabb mértékét. Az Országos Hitelügyi Tanács hatásköre a postatakarékpénztári kamatok megállapítására nem terjed ki. A Tanács tagjai a minisztérium által kinevezett hitelügyi szakember, a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzüintézeti Központ elnöke, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületének két kiküldöttje, az Or-

szágos Mezőgazdasági Kamara és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara egy-egy kiküldöttje. Elnökét, az elnök helyettesét a tanács tagjai közül a minisztérium nevezi ki. A Tanács működését eredetileg csak 1932 június végéig tervezték, azt azonban további intézkedésig meghosszabbították.

A m. kir. postatakarékpénztár a passzív üzletágaiban elhelyezett összegek után kamatot térít. A kamatláb megállapítása az egyes üzletágak természete szerint mindig nagy megfontolást igényelt. Ezt igazolja az a körülmény, hogy annak megállapítása az első időkben törvényhozásilag történt. Az alapító törvény a takarékbetétek után 3·6% kamat térítését rendelte el azzal, hogy a kamatláb csak a törvényhozás által szállítható le, felemelését, valamint a felemelt kamatlábnak 3·6%-ig leendő esetleges leszállítását pedig az özszminisztérium rendelheti el. A pénzvviszonyok természete azonban azt hozta magával, hogy a kamatláb nem lehetett állandó s így annak időnkinti megállapítását — a huzamosabb időt igénybevevő törvényhozási jogalkotás helyett — a könnyebben módosítható kormányrendeleti hatáskörbe kellett utalni. Ezért az 1894 : XVIII. t.-c.-ben a minisztérium felhatalmazást nyert, hogy a takarékbetétek után fizetendő kamat nagyságát rendeleti úton állapíthassa meg. E felhatalmazást nyomon követte a kamatlábnak 3%-ra való leszállítása. Erre az intézkedésre azért volt szükség, mert — az 1892 : XXI. t.-c.-kel elrendelt konverzionális művelet végrehajtása következtében — a postatakarékpénztár kamatjövedelme lényegesen leszállt. Minthogy pedig az intézet takaréktüzletágának jövedelmét kizárólag az a különbözet képezte, amely egyrészt az általa elért, másrészt az általa betevőinek fizetett kamat között mutatkozott, a kamatjövedelemnek a konverzionális művelet folytán beállott csökkenése elkerülhetetlenné tette a kamatleszállítást. Az indokolás kiemelte, hogy — az intézet anyagi érdekein kívül — magasabb hitelügyi szempontból is szükség volt a leszállításra,

mert a postatakarékpénztárnak, mint állami pénzügyintézetnek a maga körében szintén elő kellett mozdítania az általános kamatlábnak a megváltozott pénzviszonyok által indokolt mérvre való leszállítására irányuló törekvést. A pénzügyi bizottság szerint: „Most, az intézmény ügkörének folytonos terjedése és annak folytán, hogy mind nagyobb hatással van a postatakarékpénztár a pénzpiacra és viszont a pénzpiac a postatakarékpénztár alakulására, feltétlenül szükségessé vált, hogy az intézménynek a kamatláb megállapításánál az a szabadság megadassék, hogy a gyakorlati szükséghez képest — egyéb pénzügyintézetekhez hasonlóan, — a kamatlábat gyorsan, hosszabb formaságok elkerülésével feleremehesse, vagy leszállíthassa. Magától értetődik, hogy olyan állami intézményről lévén szó, amelynek létesítésekor elsősorban társadalompolitikai szempontok voltak mérvadók, a kamatláb megállapítása nem olyan célból fog megtörténni, hogy az intézetnek minél nagyobb jövedelmet biztosítson, hanem olyképen, hogy — az érintett társadalompolitikai célok komoly szemmel tartása mellett is — az intézménynek fenntartása az államra nézve áldozattal ne járjon.“ A postatakarékpénztárnak a kamatláb megállapításánál, a fenti indokolásból kitetszőleg is, különös figyelemmel kell lennie arra, hogy jövedelméből tartsa el magát, bár az 1926 : XIV. t.-c. úgy intézkedett, hogy magasabb állami szempontok miatt erősen lecsökkentett kamatoztatási lehetősége folytán jelentkező esetleges deficitjét — miként már előbb említettem, — egyéb állami bevételekből kell fedezni. 1903-ban ismét felmerült a takarékbetétek kamatláb leszállításának kérdése. Ezt az óhajt a pénzügyminisztérium azzal támogatla, hogy a postatakarékpénztár és a magánpénzügyintézetek által nyújtott kamatláb között akkor csekély 0.15% eltérés állott fenn s így a postatakarékpénztár érzékeny versenyt támasztott a magánpénzügyintézeteknek. A leszállítás mellett a pénzügyminiszter azzal is érvelt, hogy az intézet üzleti

érdeke is kívánatossá teszi a leszállítást, mert a rendelkezésére álló gyümölcsöztetési módok jövedelmezősége — az átlampapírok árfolyamának emelkedése folytán — alábbszállott. A postatakarékpénztár a pénzügyminiszteri felfogással szemben a legerősebben állást foglalt és kimutatta, hogy a kamatláb leszállítása nemcsak indokolatlan lenne, hanem a legkülönbözőbb irányban káros is. Károsnak találta a postatakarékpénztár a felek szempontjából, mert az intézet nem üzleti, hanem „szociálpolitikai” intézmény lévén, ezzel a minőségével nem találta összeegyeztethetőnek azt, hogy éppen az intézet tulajdonképpen ügyfeleit képező s a legkedvezőtlenebb anyagi helyzetben levő kis emberek kamathozadékát esorbitsa. Úgy érezte, hogy erre az intézkedésre éppen abban az időpontban volt a legkevesebb oka és joga, mert a tartalék-alap akkor vált teljessé, pénzügyi helyzete konszolidált volt s így nem állott fenn olyan mértékben a jövedelmezőség szempontja. Károsnak találta a leszállítást az intézet szempontjából is, mert bizonyosra vette, hogy a leszállítás a betétállomány lényeges visszaesését vonta volna maga után s elriasztotta volna a betéteket, vagy legalább is megakasztotta volna azok fejlődését. Ezirányban az intézet szomorú tapasztalatra a 3·6%-ról 3%-ra való leszállítás következtében jelentkezett betétálladék csökkenésre hivatkozott, a magánpénzintézeti érdekek védelmére nézve pedig megjegyezte, hogy egészen más ügyfelei vannak a postatakarékpénztárnak, mint a magánpénzintézeteknek, tehát már csak azért sem érinti ezeknek viszonylagosan jobb helyzete a pénzintézeteket, mert az intézet kedvezményeivel szemben állott a betétmaximum, amely viszont a tehetősebb betevők zömét irányította a magánpénzintézetekhez. A kamatláb leszállításáról nem is volt ezután szó 1923-ig. Az ettől kezdve sűrűn változó kamatláb-megállapítás szoros kapcsolatban állott az általános pénzpolitikai helyzettel. Ezt a mozgalmat az alábbi grafikon szemlélteti:

Kamattérítésről lehet szó a csekküzletágban is. A csekk-számlakövetelések után fizetendő kamat megállapításánál figyelembe kell venni, hogy a postatakarékpénztár csekk- és klíringforgalmában résztvevők zöme a kisebb gazdasági körökből kerül ki, akik természetesen igényt tartanak a kamathozadéka. A csekk-számlakövetelések után fizetendő kamat nagyságát az 1889 : XXXIV. t.-c. 3 %-ban állapította meg azzal, hogy a kamat leszállítása és a betétösszeg teljes, vagy részleges kamatoztatlansága a minisztérium által rendelkezhető el. Ezt a rendelkezést az 1894 : XVIII. t.-c. megváltoztatta s a kamatláb megállapítását is kivonta a törvényhozás rendelkezése alól és a minisztériumnak adott felhatalmazást arra, hogy a kamat nagyságát — az adott viszonyokhoz képest — rendeleti úton állapíthassa meg. Ekkor állapították meg a kamatlábat 2 %-ban. A kamattérítés 1919 április 1.-étől 1926 július 1.-éig szünetelt. Ettől az időponttól azonban ismét 2 %-os kamatlábat állapították meg. A csekk-számlákon szereplő összegeknek ez a kamathozadéka —

figyelemmel a számlatulajdonosoknak nyújtott előnyökre — nem mondható alacsonynak. Egyébként is tény, hogy fejlett csekk- és klíringforgalommal rendelkező államokban kamatot vagy egyáltalában nem fizetnek, vagy egészen minimálisat. A kamatösszegek megállapítása minden félhónaphban szereplő legkisebb összeg után történik. Az állami csekkforgalmat a postatakarékpénztár teljesen díjmentesen látja el.

IV. A m. kir. postatakarékpénztár és a takarékoság.

1. A takaréközletág rendeltetése.

A nemzeti tőkegyűjtés, a takarékbetétálladék emelése mind csak üres szölamok akkor, hogyha azok nincsenek tartalommal telítve. Ezek tulajdonképeni tartalmát az állam, vagy az állam által támogatott, vagy alakított intézmény ama intézkedései (felülvizsgálatok, revíziók) képezik, amelyek a takarékbetétek védelmét szolgálják. A postatakarékpénztáraknál ilyen intézkedésekre nincs szükség, mert amúgyis állami felügyelet és garancia mellett működnek és üzletvitelükbe külön állami szervnek is van beleszólása. A pénzintézetek betétgyűjtési üzletágának ellenőrzése, revíziók tartása s minden ezzel a kérdéssel összefüggő teendővel maguk a postatakarékpénztárak is megbízhatók lennének, egyrészt azért, mert erre ezeknél minden berendezkedés megvan és ebben az esetben közvetlen állami ellenőrzés történnék, ami a betevők széles rétegeit jelentékenyebb mérvben megnyugtatóná, másrészt pedig a postatakarékpénztárak és magánpénzintézetek között szorosabb kapcsolat létesülne, amely a betétek gyűjtése terén előnyösen éreztetné hatását.

Takarékbetétek elfogadásával Magyarországon a postatakarékpénztár és a pénzintézetek foglalkoznak. A postatakarékpénztár állami kezelés és jótállás alatt áll s így az

ott elhelyezett takarékbetétekért maga az állam szavatol. Az állami szavatosság kétségkívül a takarékbetétek legteljesebb biztonságát jelenti, mégis az alapító törvény a biztonság egyéb feltételeit is megállapította, amennyiben határozott intézkedéseket tartalmaz a betétálladék mikénti gyümölesztetésére, tartalékalap képzésére, ellenőrző szerv létesítésére, az intézet szervezésére és vezetésére, a működéséről és üzleti eredményéről szóló jelentések, továbbá az évi mérlegek közlésételére nézve. A postatakarékpénztár egyéb üzletágakkal is foglalkozván, tisztán takarékpénztári feladatköre lényegesen kibővült, de — altruisztikus mivolta mellett — a kis betétek gyűjtésében gyökerező takarékpénztári jellegét inkább megővta, mint az egyéb üzletágakkal szintén, sőt néhol túlnyomóan, foglalkozó s részvénytársasági alapon működő magánpénzüintézetek (takarékpénztárak, bankok és szövetkezetek). Ezeknél a pénzüintézeteknél is azonban a takarékbetétek védelme érdekében hathatós intézkedések találhatók. Alapszabályok hatósági bemutatása, betétálladék felhasználásának módja, alaptőke biztosítása, tartalék- és veszteségi alap létesítése és különleges kezelése, kezelés és üzletvitel helyes elveinek megállapítása, az ellenőrzés módjának meghatározása, üzleti eredmények rendszeres közzététele s általában rendszerint az alapszabályokban foglalt egyéb intézkedések a betétek biztonságát növelik. (Mint érdekes jelenséget említem, hogy az 1827-ben létesített Pozsonyi Első Takarékpénztárnál egy választmányi tag adományából 1864-ben oly biztosítéki alapot létesítettek, amely csakis a takarékbetétek biztosításául szolgált és másra nem volt felhasználható. Kétségkívül államhatalmi ténykedésről van szó, amidőn pénzüintézetek létesítése és alapszabályaiknak bizonyos határok között való megállapítása a kereskedelmi törvény alapján történik, de ezeken kívül Magyarországon a betétek biztonságát elsősorban szolgáló állami felügyelet — ha közvetetten is — a Pénzüintézeti Központ útján, a pénz-

intézetek ügyvitelének ellenőrzésére is kiterjed. A Pénzintézeti Központ a takarékbetétek biztonságát különösen azzal szolgálja, hogy 1921 óta betétkönyvre betétet csakis a Pénzintézeti Központ tagjai fogadhatnak el, amely körülmény a takarékbetétek biztonsága szempontjából azért fontos, mert a Pénzintézeti Központ tagintézetei felett felügyeletet gyakorol. Mivel pedig egyrészt megkülönböztetett üzletrészek jegyzésével az államkincstár is tagja a Pénzintézeti Központnak, másrészt pedig az állam a pénzügyminiszter részéről a Pénzintézeti Központ igazgatóságába delegált főtitkárviselője révén a Pénzintézeti Központ vezetésében is résztvesz, Magyarországon ténylegesen az a helyzet, hogy a takarékbetétek biztonságát — a postatakarékpénztár működésén kívül — az államnak a Pénzintézeti Központ útján gyakorolt közvetett ellenőrzése is garantálja.

A takaréközletág üzletvitelében a postatakarékpénztár célja a takarékoságot minél szélesebb néprétegekben fejleszteni, vagyis a kisexisztenciákat gazdaságos életmódra szoktatni, amelynek hatása a termelés és fogyasztás rendszerességében nyilvánul meg. Úgy az állami szavatossággal, mint a betevőknek nyújtott kedvezményekkel tulajdonképpen az állam segíti elő a takarékoságot. Közgazdasági szempontból a takaréközlet nem állandóan fluktuáló, hanem hosszabb időre beállított műveletek sorozata, amelyekből a postatakarékpénztár — néptakarékpénztári jellegénél fogva — még azokat sem zárja ki, akiknek cselekvőképességét, vagyis rendelkezési jogosultságát a magánjog esetleg korlátozza. Ennek ellenére azonban a postatakarékpénztár a magánpénzintézetek betétgyűjtő tevékenységénél versenytársként nem jelentkezik. Az apró tőkéknek ugyanis nincs meg az a hasznossági foka, amelyet a magánpénzintézetek üzleti szempontból elérni kívánnak, másrészt pedig a postatakarékpénztár szerepe teljesen hézagpótló, mert a pénzintézetek

felé igyekszik nagyobb tőkeerejű betevőket képezni. Az intézet takarékkügyfele mindenki lehet, aki akár maga, akár más nevére legalább a betétminimum összegét takarékbetétként elhelyezi. A saját részükre betétet elhelyezők a betevők, akik pedig más nevére váltanak betétkönyvet, a befizetők. Az intézet azáltal, hogy 1893-ban életbeléptette a befizetői rendszert — amelyben bárki, minden külön korlátozás nélkül, harmadik személy nevére is nyitathat betétkönyvet, illetve helyezhet el takarékbetétet — a takarékküzetág kiterjesztését célozta. Kétségtelen, hogy a befizetői rendszer nagyban előmozdította a postatakarékpénztár igénybevétele, mert lehetővé vált, hogy a postatakarékpénztári betétkönyv ajándék, díj, jutalom, stb. céljaira is felhasználható legyen. Ezt az időpontot megelőzőleg korlátozott befizetői rendszer állott fenn, amelyben szülők és nagyszülők a 14 évet be nem töltött gyermekeik, illetve unokáik részére eszközölhettek ily módon betéteket. A befizetői rendszerben a rendelkezési jog a befizetőt illeti, mert a befizető aláírásának a nyilatkozaton és a törzslapon való felvétele azzal a jogkövetkezsménnyel jár, hogy a felmondásnak a betevő nevében való eszközlésére, illetőleg a visszafizetések felvételére a befizető tekintendő jogosítottnak mindaddig, amíg a betevő ellenkező akaratát kifejezésre nem juttatja és saját aláírását a postatakarékpénztár tudomására nem hozza. Az aláírás felvétele történhet a befizető jelenlétében és beleegyezésével, vagy anélkül. A betevő a befizető közreműködése nélkül azért iktatható be rendelkezési jogába, mert abból a tényből, hogy a betétkönyv a betevő birtokába jutott, az a jogi vélelem következik, hogy a befizető a betétkönyv átadásával egyúttal rendelkezési jogáról is lemondott. A postatakarékpénztári működés területének kiterjesztését jelentette az az 1888-ban kiadott rendelkezés, amely a megszállott tartományokban nagy számban

elő lisztviselők és katonai alkalmazottak részére külön szolgálatot rendezett be olyképen, hogy a beküldött összegről a postatakarékpénztár betétkönyvet állított és küldött ki s a felmondott összeget a betétkönyv beküldése ellenében folyósította. Ezzel az intézkedéssel függött össze — a postatakarékpénztár kezdeményezésére — a közös hadügyminiszter határozott kívánságára 1889-ben kiadott az a rendelkezés, hogy a postatakarékpénztár és a boszniai megszállott tartományok területén lakó betevők között váltott pénzküldeményeket portómentesen kellett továbbítani. Az intézet takarékforgalmát növelte 1900-tól a bosznia-hercegovinai csendőrlegénység házassági óvadékának postatakarékpénztári takarékbetétként való kötelező elhelyezése. Ugyanebből a szempontból említésre méltó az az intézkedés is, amely az Amerikában lakók részére betétkönyv vállását — közvetlenül a postatakarékpénztár útján — lehetővé tette. A kivándorlás méreteinek növekedésével az Északamerikai Egyesült Államok területén élő betevők száma is évről-évre gyarapodott, dacára annak, hogy a betétek hazaküldése és felmondása — a nagy távolság miatt — hosszabb időt vett igénybe.

A rendes betétfelhelyezéssel szemben a postatakarékpénztár különleges betétfelhelyezés lehetőségét is nyújtja. Így a takarékoságnak a tanulófijúság körében való fejlesztése céljából már az intézet létesítésekor gondoltak arra, hogy a tanulók jutalmazására szánt összegek az iskola nevére takarékbetétként elhelyezhetők legyenek. Ezt a rendszert 1888-ban úgy módosították, hogy a tanulók névreszóló betétkönyvekkel legyenek meglepetésszerűen jutalmazhatók. Ebben az esetben a jutalomösszegről szóló s a megjutalmazott tanuló nevére kiállított betétkönyvet az évzáró ünnepségen kapja kézhez a megjutalmazott. Hasonló eljárást követett a postatakarékpénztár a múltban egyes jótékony intézmények

karácsonyi jutalmazási akcióinál, amikor az elismervény ellenében kiadott betétkönyveknél a jutalmat adó egyén, vagy jogi személy, mint befizető szerepelt. Az állami és önkormányzati intézmények és üzemek takarékbetétei sem a befizetés, sem a visszafizetés szempontjából korlátozás alá nem esnek. Az állami hivatalok, hatóságok és intézetek olyan pénzüsszegei, amelyeket a költségvetés keretében a havi hitelígénylések alapján a kincstár bocsát az egyes hivatalok, hatóságok és intézetek rendelkezésére, a postatakarékpénztárnál takarékbetétként nem helyezhetők el. Az igazságügy-miniszter rendelkezésére a bíróságok elnöki letétkezelésében összegyűlt átmeneti rendeltetésű nagyobb összegű készpénz takarékbetétként helyezhető el. Ezek felett a bíróság vezetője rendelkezik, mégpedig a székhelyén levő postahivatalnál naponként 1000 P erejéig. Idegen pénznemekben (Dollár, Frank, stb.) elhelyezett s ugyanolyan pénznemben visszafizetendő takarékbetéteket is elfogadhat a postatakarékpénztár. Az ilyen takarékbetétek kezelésének szabályait, nemkülönben az ilyen betétek legkisebb összegét a miniszter állapítja meg. Az egészen kis összegű, valamint az évek óta álladékváltozást fel nem tüntető takarékbetéteket a postatakarékpénztár összesített, vagy gyűjtő takarékszámán kezeli. A m. kir. állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó gondozottak bérkeresetét és egyéb megtakarított összegeit, kormányintézkedés alapján, a postatakarékpénztárnál kell kezelni. Ezeket az összegeket a nevelőszülők a gyermektelepen levő, vagy ahhoz legközelebb eső közvetítő postahivatalnál befizetési lappal fizetik be, amelyen előzetesen fel kell jegyezni annak a gyermekmenhelynek székhelyét, amelynek kötelékébe a gondozott tartozik, továbbá a betevő gyermek nevét és törzskönyvi számát, valamint a befizető nevelőszülő nevét és lakcímét is. A befizetések eszközlésére gyűjtő csekkszámla szolgál, amelyről a gondozottak keresményi pénzeit a minden gyermek részére külön nyitott takaré-

számlákra utalják át. A gondozottak követeléséről a postatakarékpénztár betétkönyvet akkor állít ki, ha azok a gyermekmenhely kötelékéből távoznak és felmondott követeléseik utalványozása helyett kifejezetten betétkönyv megküldését kéri. A takarékbetét számlák követelése felett az illetékes gyermekmenhely igazgatója (igazgató főorvosa), akadályoztatása esetén pedig helyettese rendelkezik.

A takarékforgalom kiterjesztésére nemcsak a postatakarékpénztár törekedett, hanem a nagyközönség részéről is érkeztek javaslatok a postatakarékpénztár takaréközleti szolgálatának kiszélesítésére vonatkozólag. Ezek a javaslatok — amelyek nagyrésze értékes terveket és elgondolásokat vett fel színre — különböző okoknál fogva megvalósításra nem kerültek. A javaslattevők részéről állandóan kísértett a nyereménysorsolással egybekötött takarékbetétgyűjtési rendszernek a postatakarékpénztár forgalmába való bekapcsolása. A postatakarékpénztár ezeket a javaslatokat legtöbbször azzal az indokolással utasította el, hogy azok a véletlen szerencsének is szerepet szánnak és így ellenkeznek a postatakarékpénztárnak a nép legszélesebb rétegeit takarékos-ságra szoktató rendeltetésével. Úgy vélte ugyanis akkor az igazgatóság, hogy mihelyt a postatakarékpénztár nyereményekre is nyújtana kilátást, a betevők elterelődnének a tulajdonképeni takaréközlettől s így az intézet elvesztené eredeti ügyfeleit és nehezen szerezhetne újakat. Ez a felfogás az újabb másfél évtized alatt teljesen megváltozott, mert az a szerintem helyes felfogás vált úrrá, hogy minden ösztönző momentum bekapcsolása — jutalom, biztosítás, sorsolás, stb. — a takarékos-ság magasabb céljait szolgálja. Egy bécsi kereskedő 1892-ben — az akkor folyamatban levő valutaszabályozással kapcsolatban — azt javasolta, hogy a postatakarékpénztár a készfizetések felvételéig olyan betétkönyveket is bocsásson ki, amelyekre akár osztrák, akár magyar koronaértékben teljesített befizetéseknek aranyban

való visszafizetését biztosítja. 1906-ban pénztárjegyekre való takarékbetét elhelyezést javasoltak, amelyek bármely postahivatalnál kifizetés céljából bemutathatók lettek volna. Sokan javasolták takarékautomaták felállítását, amelyek a korábbi takarékosági propagandában játszottak inkább szerepet. Kétségtelen, hogy ez a módszer az automaták könnyű hozzáférhetőségénél és igénybevételüknek a nagyközönségre nézve kényelmes voltánál fogva a takarékoságot előmozdítani alkalmas is lett volna, mindamellett a postatakarékpénztár részére való beszerzésük nem látszott célszerűnek, mert egyrészt kis összegek gyűjtésére a takaréklap is megfelelt, másrészt pedig az automata beszerzése, kezelése és esetleges javítása olyan költséges lett volna, amely az automata használatától várható gazdasági előnnyel nem ért volna fel. Javasolták a betétkönyvek arcképpel való ellátását is, főleg az igazoltatással járó kellemetlenségek elkerülése céljából.

Takarékosági propaganda. A takarékosásra vonatkozó ismeretek, annak fejlesztésével és művelésével kapcsolatos megállapítások ezidőszereint már úgyszólván külön tudományágot képeznek. Általános érdeklődésre tarthat számot a takarékosággal összefüggő jelenségek vizsgálata, azoknak tudományos alapon történő feldolgozása és az így elért eredményeknek úgy a takarékoság, mint az általános közgazdaság szempontjából való értékelése. Ez a folyamat azonban újabb keletű, amennyiben a takarékoságnak, mint tőkeképzési tényezőnek intenzív figyelembevétele csak az 1920-as évektől kezdődik, amikor azt a világháború és az azt követő gazdasági válság nagymértvű tőkehiánya tette szükségessé. A takarékoság a gazdasági életnek az a jelensége, amidőn a fogyasztás — a jelenben fennálló szükségletek kielégítése mellett — fokozott figyelmet fordít a jövőben jelentkező szükségletekre is. Ezt fejezte ki Snowden, angol munkáspárti pénzügyminiszter 1929-ben a mon-

dásával, hogy: „Takarékoskodni nem egyéb, mint észszerűen költeni“. A takarékosság a gazdasági élet egész felületén megnyilvánulhat, jelentőségét alig lehet eléggé méltányolni úgy a termelésnél, mint a fogyasztásnál. A termelési tényezők, a termelőeszközök jobb és célszerűbb kihasználása, az anyagokkal és munkaerőkkel való takarékos, célszerű bánásmód, vagyis a racionális termelés tulajdonképpen takarékosság a termelésben. A fogyasztás racionális eszközlése, vagyis az okszerű fogyasztás azt jelenti, hogy a fogyasztás céljaira rendelkezésre álló javak nem kerülnek teljes mértékben elhasználásra, hanem azok egy részét megtakarítják. Ez a megtakarított rész — ha további termelésre fordítják — teszi szemléltetővé nemzetgazdasági értelemben a takarékosság gyakorlati hasznát és eredményeit. Nemzetgazdasági vonatkozásban takarékosyságról tulajdonképpen akkor van szó, ha az egyéni, a családi és ezek következményeképen a társadalmi takarékosság is állandó, céltudatos rendszerességgel jelentkezik. A takarékosság eredményessége kétségkívül az egyén takarékos életmódján alapszik, mert az egyének összessége a családot, a társadalmat, vagyis az emberek közösségét alkotja. Az egyéni életben rendszeresen megnyilvánuló takarékosság kihat a családra, a társadalomra s ezek révén a gazdasági élet egész területére. Bud János 1927-ben mondta: „Takarékoskodni mindenkinek kötelessége önmagával és családjával szemben. A takarékosság hazafias erény is, mert alapja gazdasági életünk megerősödésének. Nagyobb értéke van a megtakarított filléreeknek, mint a feleslegesen kiadott pengőeknek.“ Ezeknek a szempontoknak figyelembevételével kell megítélni a takarékosság egyéni és nemzetgazdasági követelményeit, célkitűzéseit, előnyeit, a megvalósítás lehetőségeit és módozatait. A takarékosság általában csakis úgy mondható eredményesnek, ha céltakarékosysággá válik (ez újabban már az egyes nemzetek életében sorsdöntő jelentőségű, így pl. Németországban, ahol e takaré-

gondoskodást már a hulladékokra is kiterjesztették) és ha a megtakarításokat továbbtermelésre használják, vagyis ha a gondosan összegyűjtött pénz olyan helyre kerül, amely alkalmas az ilyen módon összegyűlemlő tőkét hitel útján a termelés rendelkezésére bocsátani. A takarékoság egyéni előnyei azokban az eredményekben csúcsosodnak ki, amelyeket a jövőről való gondoskodás fogalma egyesít magában. A jövő alatt közelebbi, vagy távolabbi célok elérésére irányuló törekvés egyaránt érthető, mert a takarékoság nem öncél, hanem eszköz egyéni és nemzetgazdasági értelemben vett magasabb célok megvalósítására. Az egyéni célok az egyes emberek neme, kora, műveltsége, társadalmi állása, stb. szerint igen változóak. Más és más célok elérésére törekszik a hivatalnok, a munkás, a szabadpályán működő, a tanuló, a férfi, a nő. Egyének összessége alkotván államot, az egyéni takarékoság eredményei a gazdasági életben is éreztetik hatásukat. A pénzintézeteknél gyűjtött egyéni megtakarítás alkotja a belföldi (nemzeti) tőkét, amely a termelés szolgálatába állítva, kiszorítja, illetve feleslegessé teszi a külföldit. Ennek legelső következménye, hogy a tőke gyűmölése belföldön marad, a nemzet vagyonosodik, a termelés fokozódik, egyensúlyozott áralakulás érhető el, a fizetési mérleg alakulására kedvező befolyás biztosítható és elkerülhető, hogy külföldi hitelezők — a kölcsön felhasználási módjának ellenőrzése révén — az ország belügyeibe beavatkozzanak. Nemzetgazdasági szempontból tehát a belföldi tőke és az ennek gyűjtésére irányuló törekvés az ország gazdasági és politikai életének egyik fontos tényezője.

Takarékosággal ma már nemzetközi kongresszusok, külön e célra létesített intézetek és kiállítások foglalkoznak s annak kifejtését hatalmas méretű takarékosági propaganda szorgalmazza. Az I. nemzetközi takarékosági kongresszus 1924-ben Milánóban zajlott le. Ennek a kongresszusnak az volt az eredménye, hogy De Capitani D'Arzago

márki kezdeményezésére megalapították a Nemzetközi Takarékosági Intézetet. Ennek az intézetnek sikerült az egyes országok takarékpénztárainak vezetői között ideális közöséget létesíteni, amely lehetővé teszi a takarékoság intézményeinek országok között való ismertetését. Ez természetesen hozzájárult ahhoz, hogy az egyes országokban a takarékosággal kapcsolatban megalkotott szervezeteket és berendezkedéseket — a más országokban elért eredmények figyelembevételével — megjavítsák. A Nemzetközi Takarékosági Intézet adja ki igazgatója, Filippo Ravizza szerkesztésében megjelenő lapját (*L'Epargne Du Monde*) a takarékoságról. Az 1929-ben Londonban megtartott II. nemzetközi takarékosági kongresszus részletesen foglalkozott a takarékpénztárak feladataival, azok működésének nevelési és erkölcsi kihatásaival. Ezen a kongresszuson határozták el, hogy a takarékosági propaganda tekintetében is érvényesíteni fogják a nemzetközi kapcsolatból, illetve együttműködésből fakadó előnyöket. A III. nemzetközi takarékosági kongresszust 1935-ben Párisban tartották meg, amelynek főanyagát a következő problémakörök képezték: takarékpénztárak és a válság, jelzálogkölcsönök fedezete, takarékpénztárak kamat-lábpolitikája, takarékoság és életbiztosítás, végül az iskolai takarékpénztárak. A kongresszus ezekkel a kérdésekkel főleg a „kis betevők” szempontjából foglalkozott és részletesen tárgyalta az azokkal összefüggő köz- és magángazdasági vonatkozásokat. Vizsgálta ez a kongresszus a takarékoság és a sorsjáték viszonyát is és megállapította, hogy a sorsjátékok szelleme ellenkezik a takarékoság lényegével, ezért ennek korlátozását tartotta szükségesnek. Megemlítem, hogy valamennyi kongresszus alkalmával az illető állam kormánya a kongresszus működését a legteljesebb mértékben támogatta, így a III. nemzetközi takarékosági kongresszus megnyitó ülésén a Francia Köztársaság elnöke is résztvett. (A IV. takarékosági kongresszust előreláthatólag Berlinben fogják

megtartani 1940-ben, amely többek között a részletüzlet kinövési elleni kormányintézkedések szükségességét fogja tárgyalni.) A takarékosági kongresszusok kapcsán takarékosagra vonatkozó nemzetközi kiállításokat is rendeztek. A III. nemzetközi takarékosági kongresszussal kapcsolatban rendezett kiállításon 19 állam 120 intézménye vett részt. A kiállítás anyagának alapulvételével a következő megállapítások voltak tehetők. A pénzintézetek különböző országokban kifejtett propagandája lényeges homogenitást mutatott, ez természetesen nem azt jelenti, hogy a takarékosági propaganda minden nemzetnél ugyanolyan, sőt hang, forma, különböző körülmények hangsúlyozása az egyes államokban különböző, e különbözőség dacára azonban a propaganda közgazdasági és szociális vonatkozásokban nagy hasonlóságot mutatott. Az egyes országok keretén belül működő pénzintézetek között, a takarékosági propagandát illetően, bizonyos együttműködés volt észlelhető, amely által a propaganda sokkal gazdaságosabban és eredményesebben fejthető ki. Mindenütt nagy súlyt fektettek a propaganda szociális és nevelő vonatkozásaira, míg az alkalmazott formák reklámjellegét mindenütt mellőzni, vagy legalább is háttérbe szorítani törekedtek. A propagandában a reklám módszerei helyett inkább a stílus sajátosságai mutatkoztak. A kiállított anyag jelentős része a fiatalságnak takarékosagra való nevelésére vonatkozott. Mindinkább háttérbe szorultak az olyan ábrázolások és felhívások, amelyek a takarékoság gyakorlását sokszor szomorú és deprimáló színben, csupán a lemondás és a megtartóztatás erényének tüntették fel és mindinkább tért hódítanak azok a kifejezőmódok, amelyek sokszor napsugaras színben és jókedvű beállításban a takarékoságot, mint az életkedv és a győzedelmes élniakarás eredményét ábrázolják. Az ifjúság takarékosagra nevelésével kapcsolatos kiállítási anyag mellett jelentős szerep jutott annak a propagandaanyagnak is, amelynek nem az ifjúság

nevelése, hanem a felnőtt népességnek a gazdaságosságra való buzdítása a célja („Economic education of the people“, „Aufklärungswerbung“). Ezt a mozgalmat különösen az Amerikai Egyesült Államok és Németország takarékpénztárainak propagandájában lehetett tapasztalni. Ez lényegileg abból áll, hogy a népesség tudomására hozzák a takarékpénztárak működésének lényegét, a pénzelhelyezés lehetőségeit, a takarékoság, a pénz és a hitel szerepét a közgazdasági életben, a pénz otthonőrzésének gazdasági hátrányait, stb. Az említett propagandaeszközökön kívül több külföldi államban a takarékoság propagálására külön ujságokat, illetve időszakos lapokat létesítettek. (Németországban: Der Sparer, Sparkassenbote, Unser Heim; Északamerikai Egyesült Államokban: Thrift Messenger, The Schoolbank, The Bee-Hive; Angliában: Thrift; Finnországban: Spareren; Olaszországban: Il Piccolo Risparmiatore; Svédországban: Lyckoslanten.) Ezek a lapok több közérdekű közlemény mellett a takarékoságra, illetve a takarékpénztárakra vonatkozó cikkeket tartalmaznak. Az egyes országokban a propagandát a pénzüintézetek nem külön-külön fejtik ki, hanem annak egységes, hatásos és gazdaságos kifejtésével külön szervet, leginkább a pénzüintézetek valamely egyesülését bízták meg.

A m. kir. postatakarékpénztár a világháború után világjelenségként bekövetkezett nemzeti tőkehiányon úgy igyekszik segíteni, hogy a takarékoság felélesztésére fokozott mértékben törekszik. Az intézet, amelynek létesítésétől kezdve feladatát képezi a kis tőkéknek elkallódástól való megóvása, összegyűjtése, a jelenlegi viszonyok között még fokozottabb mértékben törekszik arra, hogy az apróbb összegeket megszervezetten, nagy tömegben bocsássa a nemzeti termelés rendelkezésére. Magyarországon a takarékosági propagandába való bekapcsolódásra a postatakarékpénztár a kormánynak 1926 május havában tett előterjesztést. A kor-

mány — amely egyébként az 1924. évi milánói kongresszusra a postatakarékpénztár akkori vezérigazgatóját küldte ki — elfogadva a postatakarékpénztár előterjesztésében foglalt érveket, 1927-ben Országos Takarékosági Propaganda Bizottságot szervezett, amelynek vezetésével és irányításával a postatakarékpénztárt bízta meg. Ebbe a Bizottságba — a postatakarékpénztáron kívül — a Pénzügyi Központ, az Országos Központi Hitelszövetkezet, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete s a Pénzügyi Intézetek Országos Egyesülése is meghívást nyert, annak hangsúlyozásával, hogy az országos propagandát nem szabad az egyes intézeteknek reklámcélra felhasználni s annak kifejtésénél nem a betétek összegszerű szaporítására, hanem inkább arra kell törekedni, hogy a közönség a takarékosághoz hozzászokjék. A Bizottság összeállítása 1929-ben annyiban szenvedett változást, hogy abba, a felsoroltakon kívül, még az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, a Falu Országos Földműves Szövetsége, a Társadalmi Egyesületek Szövetsége és a Biztosító Intézetek Országos Szövetsége is meghívást nyert. A magyarországi takarékosági propaganda az 1927 október 31-i takarékosági nap megrendezésével indult meg, amelyet a milánói nemzetközi takarékosági kongresszus által egybeállított takarékosági tízparancsolatnak — a hazai viszonyoknak megfelelően módosított — egybeállítása előzött meg. (1. Dolgozz és keress, 2. Éljd beosztással, 3. Jegyezd kiadásaidat és vedd össze bevételeiddel, 4. Tartózkodj a felesleges kiadásoktól, 5. Tégy félre nem várt kiadásokra, 6. Szerezz takaréketétkönyvet, 7. Biztass másokat is takarékoságra, 8. Szeresd otthonodat és törekedj családi házat szerezni, 9. Gondoldj öreg napjaidra, 10. A takarékoság hazafiasság). A magyarországi propagandaeszközök két csoportba oszthatók, aszerint, amint használatuk általános téren mozog, vagy pedig kifejezetten a tanulmányi ifjúság takarékoságra való nevelését célozza. Az általános

propagandaeszközök között említhető a plakát, a röplap, az olvasójel és a persely. A Bizottság eddig ötféle plakátot hozott forgalomba és azokat a takarékosági napokon Budapest utcáin és terein, nemkülönben az ország minden egyes városában és falujában, iskolákban, egyesületekben és alakulatokban függesztette ki. Az iskolai propagandaeszközök a tanrend és a játék. A Bizottság az iskolai propaganda vitelére természetesen igen nagy súlyt helyezett abból a helyes elgondolásból kiindulva, hogy legeredményesebb a propaganda a minden jóra leginkább fogékony tanulóifjúság körében. Viszont a tanulók kezében nap-nap mellett megfordul az órarend, tehát ennek propaganda célokra való felhasználása igen kíváncsnak látszott. Ugyancsak alkalmas a fiatalság körében való propagandára a játék is, amely szabad idejében, szórakozás közben akaratlanul és önkénytelenül a takarékoság felé fordítja a figyelmet és észrevétlenül ültet takarékos érzéseket a fiatal lélekbe. A legeredményesebbnek vallott iskolai propaganda fokozása a tanulóifjúság körében hirdetett pályázattal és osztályközi vándordíjjal vált teljessé. A Bizottság 1930-ban középiskolai, 1931-ben pedig a polgári iskolai tanulóifjúság részére írt ki takarékosági pályázatot. A Bizottság abból az elgondolásból indulva ki, hogy a tanulóifjúság körében a propaganda eredményes voltaképpen csak akkor lehet, ha a tanári kar a takarékoságra való nevelés módszereit, eszközeit a maga körében fejleszti és erősíti, a Bizottság 1931-ben a közép-, kereskedelmi-, polgári iskolai és tanítóképző intézeti tanárok részére írt ki pályázatot. Osztályközi vándordíjjal is kísérletezett a Bizottság, amelynek keretében egy intézetben a vándordíjat képező serleget a legtakarékosabb osztály kapja és őrzi a jövő takarékosági napig, amidőn a vándordíj az osztály által elért takarékosági eredmények figyelembevételével újabb odaítélésre kerül. A takarékosági mozgalom szervezése nyilvános és zárt intézkedésekre oszlik. A nyilvános szervezés eszközei a sajtó, rádió,

film, takarékosági kongresszusok és nyomtatványoknak repülőgépről való szórása. A napi- és szaksajtóban közzétett cikkek, híradások valamennyi társadalmi osztály körében a propagandának lehangosabb tényezőivé váltak. A rádió nyilvánosságát a Bizottság felhívások és jelmondatok közlésére, továbbá a takarékoság méltatására, illetve ilyen tárgyú előadások tartására állandóan igénybe veszi. A Bizottság takarékosági filmeket is készíttetett. A Bizottság működése jelentős állomásához érkezett el 1933-ban és 1934-ben, amikor a Társadalmi Egyesületek Szövetsége által rendezett Nemzeti Munkahét keretében tartott kongresszusokon a pénzügyminiszter is előadást tartott, illetve felszólalt. A Bizottság évről-évre megrendezi az október 31.-i takarékosági napot. Ezen a napon Magyarország épen úgy, mint ebben a mozgalomban résztvevő valamennyi állam — természetesen állandó és rendszeres évközi propaganda mellett — az összes, részben meglevő propagandaeszközök alkalmazásával, részben pedig újabbak beállításával a közfigyelmet a takarékoságra irányítja. A technika legújabb vívmányainak felhasználásával, a sajtó átütő, propagatív erejével, élőszóval és írásban folyik a propaganda iskolákban, templomokban, kulturális és gazdasági egyesületekben. Plakátok, rölapok és a nyomtatványok különböző fajtái a takarékoságot érzékeltetik, magyarázzák. Ami a magyarországi takarékosági propaganda eredményét illeti, megjegyzem, hogy annak megállapítása, hogy az eredményekből mennyi esik a takarékosági propagandára, igen nehéz, bár az egész világon elfogadott és gyakorlati példakkal is igazolt álláspont, hogy a propaganda értékét nem az általa eredményezett takarékbetétek összege adja meg, hanem a takarékoságra való nevelés. Ennek dacára azonban az is kétségtelen, hogy a magyarországi takarékbetétálladék fejlődésében jelentkező eredmények jelentős részben a propaganda kifejtésének tudhatók be.

Iskolai takarékpénztárak. A takarékoság fejlesztésére irányuló törekvés — a rendelkezésre álló eszközök eredményességének vizsgálatával kapcsolatban — már régen arra a megállapításra jutott, hogy tényleg takarékos csak az a nemzedék lehet, amelyet rendszeres takarékoságra már az iskola padjaiban neveltek. A tanulóifjúság ilyen irányú nevelésére igen alkalmasak az ú. n. iskolai takarékpénztárak, amelyek működése abban csúcsosodik ki, hogy egy-egy osztály mint gyűjtőegység, a tanulók megtakarított filléreit összegyűjti, nyilvántartja és a gyűjtés eredményét legtöbbször közös célra használja fel. Az ekként eszközölt takarékoságot — a tanári, vagy tanítói irányításon, vezetésen és felvilágosításon kívül — kétségtelenül az a körülmény teszi eredményessé, hogy a gyermekek között versengés indul meg a különbözőképen jutalmazott elsőbbség s a „legtakarékosabb“ jelző elérésére. Ennek az irányzatnak kétséggel kívül lehetnek káros kinövésai éppen amiatt, hogy a túlzott versengés fukarságba csap át. Ennek megakadályozása és a takarékoságnak helyes irányba való terelése a vezető tanfőfiak elsőrendű feladatát képezi.

Az iskolai takarékosági mozgalom klasszikus hazája Svédország. Svensson nevű stockholmi tanító 1822-ben alapította meg az első iskolai takarékpénztárt. Svenssonnak az volt az elve, hogy „Az ember a saját boldogságát mindenekelőtt a saját erejéből építi fel“. Az iskolai takarékpénztár forgalmát a kijelölt napokon bonyolították le, amidőn a tanító átvette a betéteket és visszafizetéseket teljesített. A betétösszegek a tanító közvetítésével kerültek az iskolával kapcsolatban álló takarékpénztárhoz. A tanítónak a kezelésben — a tanulók által maguk közül évenként választott — négy kiküldött volt segítségére; a gyermekeket természetesen semmiféle felelősség nem terhelte, az esetleges hiányokért a tanító volt felelős. Svensson egyetlen hibája az volt, hogy a lusta, vagy rosszviselkedésű tanulókat — büntetésképpen — a takarékosági

mozgalomból kizárta. Svensson jószándékát el kell ismerni, mindazonáltal ez az eljárása a modern takarékoság elvével nem egyeztethető össze, mert ez minden tanulót be akar vonni a takarékosági munkába és ezáltal mindenkibe bele akarja csepegtetni a közgazdaság kérdései iránti érdeklődést. Svensson eszméjének Svédországban nagyon sok követője volt. Az egyik svéd pedagógiai szaklap már 1882-ben a tanítók legfőbb feladatává tette az iskolai takarékosági mozgalom fejlesztését és az abban való lelkiismeretes munkálkodást. 1912-ben maga a tanítók egyesülete kérte a királytól a takarékoságnak az iskolában való tanítását. A svéd tanítószáz legnagyobb lapjában a „Svéd Tanítók Szemléje”-ben ezidőszereint is gyakran jelennek meg az iskolai takarékosági mozgalommal kapcsolatos cikkek, amelyeket tanítók és pénzügyi vezetők írnak. Mivel pedig idők folyamán nyilvánvalóvá vált, hogy a takarékoság eredményes tanítása a tantestület elméleti és gyakorlati kiképzése nélkül nem lehetséges, a pénzügyi intézetek — a tanügyi hatóságokkal egyetértve — 1931-ben a takarékoság kérdéseit részletesen ismertető könyvet adtak ki. Újabban a svéd tanítóképzőkben és az egyetemeken is arra törekednek, hogy a leendő tanítók a szükséges takarékosági szakismereteket elsajátítsák s ezért ezek tantervében a takarékoság külön tantárgyként szerepel. A svéd iskolai takarékoskodás rendszerint azzal kezdődik, hogy az illetékes takarékpénztár az első elemistának kis összegről szóló betétkönyvet ajándékozik; 1933-ben közel 90 ezer ilyen betétkönyvet osztottak ki. Ezek a bizonyos ideig zárolt betétkövetelések magasabb kamatoztatásban részesülnek. A svéd iskolai takarékosági mozgalom egyik eszköze egy különleges takarékpersely, amelybe a kollektív gyűjtés történik. Ez a nagyobb méretű persely a tanulók számának megfelelően rekeszekre oszlik. Rendszerint minden osztálynak van perselye, kisebb községben azonban az iskola csupán egy közös persellyel rendelkezik. A közös perselyt időközön-

kint a katedrára helyezik, amikor minden tanuló a maga rekeszének nyílásába helyezheti megtakarításait. A kiürítést pénzüntézetek eszközlik és az összegyűjtött összegeket az egyes tanulók számláin jóváírják. E mozgalomban 1936-ban 359 takarékpénztár működött közre 744 ezer betevővel s az összegyűjtött tőke elérte a 32 millió svéd K-t. (41 millió P.) Az iskolai takarékoság inkább az elemi iskolákban van kifejlődve, a középfokú iskolák e mozgalomba csak újabban kapcsolódnak bele.

Dániában az iskolák egyéb szociális működésén kívül (iskolaorvosi intézmény, iskolás gyermekek fogainak állandó felülvizsgálata, stb.) nagy szerepet játszik a tanulóifjúságnak takarékoságra való nevelése. A dán iskolai takarékosági mozgalom az 1880-as évekre nyúlik vissza, amikor egy Westergaard nevű tanító létesített iskolai takarékosági rendszert, amelyet azután több takarékpénztár meghonosított. Nagy hatással volt erre a mozgalomra az 1882-ben alapított „Takarékbélyegpénztár“, amely a tanítószemélyzet közbenjöttével postabélyegeket árusított a tanulóifjúság körében. Az intézmény kezdetben nem volt szoros összefüggésben az iskolákkal és csupán propagatív tevékenységet fejtett ki. A bélyegek könyvekbe voltak be-ragaszthatók. A felragasztott postabélyegeket bizonyos összeg elérése után a helyi takarékpénztár betétkönyvével cserélték ki. 1886-ban az iskolásgyermekek részére speciális irodát állítottak fel, amelynek célja az ifjúsági takarékosági mozgalom fejlesztése volt. Később takarékbélyegeket bocsátottak ki 2 f-es értékben és az összegyűjtött tőke a gyermek 14 éves életkorának betöltése előtt nem volt visszafizethető. Ezekkel a bélyegekkel 1886—1906-ig több, mint 2 millió K-t gyűjtöttek össze. A tulajdonképeni iskolai takarékpénztár 1915-ben alakult, amelyet 1924-ben teljesen önálló szervezettel építettek ki, közvetlen összeköttetésben a helyi takarékpénztárral. Az osztályokban hetenkint egyszer összegyűjtött összegeket ideiglenes betétkönyvbe vezetik be

s abból havonta a helyi takarékpénztár betétkönyvébe írják át. A tanulók által gyűjtött betétek összege az 1925-től 1937-ig terjedő 12 év alatt 14 millió dán Korona összeget ért el s az utóbbi években átlag 1·5 millió dán Korona körül van. A kereskedelmi miniszter 1929-ben az iskolai takarékosági mozgalom fejlesztése érdekében tanácsot létesített. Ez a tanács állandóan figyelemmel kíséri a mozgalom működését és döntő szervként szerepel olyan esetekben, amikor a takarékpénztárak versenytársként állanak egymással szemben.

Angliában az iskolai takarékosági mozgalom az elemi iskolai oktatásról szóló törvény hatálybalépésének idejére, a XIX. század második felére nyúlik vissza. Fejlesztőleg hatott e mozgalomra az elemi iskolai oktatásnak 1880-ban történt kötelezővé tétele és 1891-ben elrendelt ingyenessége. E mozgalom a Penny bankok rendszeréből fakadt s mindvégig nagy hasonlatosságot mutatott ezzel. Számos iskolában a tanterv a takarékoságról szóló rendszeres időközönként tartandó előadásokat ír elő. A takarékoságról és annak tanításáról Georges C. Pringle 1915-ben könyvet írt, amely — a háborús gazdálkodással kapcsolatos takarékoságon kívül — nem csupán a pénzzel való takarékoskodásra terjedt ki, hanem az egyéb dolgokkal és értékekkel való takarékoszággal is foglalkozott. A tanító könyvelési munkája annyira racionalizálva van, hogy az megterhelést alig jelent. Nagy szerepet játszik az angol iskolai takarékosági mozgalomban a takaréklapok rendszere is. A takaréklap Angliában egy kis könyv, amelynek négy oldalára lehet bélyegeket ragasztani és egy ilyen bélyegkönyvvvel egy Font Sterling tőke gyűjthető össze. Az iskolai takarékoskodás Angliában nem kötelező. Sok helyen a betétet a tanuló takarékpénztárnál eszközli, ami nem kis mértékben járul hozzá ahhoz, hogy a takarékpénztárt akkor is felkeresse, amikor már az iskola padjait elhagyta. Szokás, hogy az iskolából kikerülő tanulókat a

takarékpénztár levélben felszólítja, hogy iskolai takarékosági működésüket az életben is tovább folytassák és első kérésükből okvetlenül tegyenek félre valamit. Egyik érdekes megnyilvánulása volt a takarékoságnak a háború alatt megindult háborús nemzeti takarékosági mozgalom, amely a hadiköltségek fedezése céljából a takarékoságot teljes mértékben a nemzet szolgálatába állította. Ez a mozgalom abban állott, hogy az ország egyesületeinek mindegyikében takarékosági alosztályok keletkeztek, amelyeknek tagjai rendszeresen takarékoskodtak. A megtakarított összegekért takarékosági bizonylatokat vásároltak, amelyek elsőrangú tőkebefektetésekké váltak, mivel a győzedelmes háború és Anglia kedvező világ gazdasági helyzete folytán azok nem devalválódtak, sőt értékükben növekedtek. Ez a mozgalom természetesen az iskolai takarékosági mozgalomra is kiterjesztette működését és a háború befejezése után sem szűnt meg. 1935-ben az iskolai takarékosági egyesületek száma 22 ezer volt. Az angol kormány — nyilatkozata szerint — csakis azokat az iskolákat tekinti tökéleteseknek, amelyekben iskolai takarékpénztárt kezelnek.

A belga iskolai takarékpénztár létesítője egy Laurent nevű jogász volt, aki 1865-től úgy szóban, mint írásban fejtegette az iskolai takarékoság előnyeit és úgyszólván iskoláról-iskolára járva fejtett ki propaganda-tevékenységet. Laurent 1872-ben a takarékoságról ismertető füzetet adott ki, amelyet azóta — megfelelően átdolgozva — több, mint 10 ezer példányban osztottak ki a tanszemélyzet között. A belga iskolai takarékosági mozgalom organizációja szerint a hét valamelyik napján, leginkább hétfőn, a tanerő beszedi a tanulók által összegyűjtött összegeket. A heti befizetés összegét 20 Frankban maximálták azért, hogy a szülők túlzott mértékben a gyermek takarékoskodásához hozzá ne járuljanak s a tanítónak átadott összeg a tanuló saját takarékosági tevékenységének eredménye legyen. Az összegyűjtött összegeket ideiglenesen a takaré-

pénztárnál az iskola gyűjtőtakarékszámmlájára helyezik és a tanuló részére egyéni számlát csak akkor nyitnak, ha betéte egy bizonyos összeget meghaladt. A visszafizetések összege maximálva van és az, ugyancsak a tanerők közvetítése mellett, a szülők által is aláírt felmondás alapján történik. A belga közoktatásügyi minisztérium állandóan felhívást intéz az iskolai hatóságokhoz és többször felhívja azokat a takarékoság tanításának fontosságára. Így 1930-ban a miniszter előírta, hogy a tanítóképzőkben a leendő tanítókat a takarékosági munkára rendszeresen oktassák ki. A legutóbbi években a tanuló ifjúságnak több, mint 67 %-a takarékoskodott.

A franciaországi iskolai takarékosági mozgalom a XIX. század elejére nyúlik vissza. Az Orleansi herceg 1837-ben 160 ezer Frankot adományozott abból a célból, hogy a legjobb tanulókat ajándék betétkönyvekkel jutalmazza. A takarékpénztárak és az iskolák már a múlt században szoros együttműködést fejtettek ki a takarékosági mozgalmat illetően. Gyakran a takarékpénztárak kiküldöttje tartott előadást, illetve megbeszélést a takarékoságról. Franciaországban ma is sok ilyen „takarékosági animátor” működik, akik ismervén a különböző iskolák különböző mentalitását, a takarékoságot ennek megfelelően propagálják s nagy sikereket is érnek el. Nagyban elősegítették az ifjúsági takarékosági mozgalmat az 1881. és az 1895.-i törvények, amelyek lehetővé tették, hogy a kiskorúak — törvényes képviselőik beleegyezése nélkül — betétjük felett szabadon rendelkezhessenek. Ennek következménye, hogy 1885-ben már 23 ezer iskolában volt iskolai takarékpénztár, a megtakarítások pedig 11 millió Frankra rúgtak. A tanító az átvett összeget a gyermek könyvébe, továbbá saját kimutatásába vezeti be. Minden hónapban egyszer az iskolával kapcsolatos takarékpénztár kiküldöttje ezeket az összegeket az iskolában átveszi. A Rhone tartományi takarékpénztár a tanító részére minden újonnan nyitott betét-

könyvet 1 Frank és minden 50 befizetésért 5 Frank jutalmat térít. A lyoni városi igazgatás 1877 óta 0.5 Frank jutalmat ad minden olyan betétkönyvért, amelyre az iskolai év folyamán befizetés történt. Analóg eljárást követ mintegy 42 francia takarékpénztár.

Olaszországban 1875-ben, a postatakarékpénztár felállításával egyidejűleg, felhatalmazták az iskolák igazgatóit és tanítóit, hogy tanítványaiktól megtakarított összegeket gyűjthessenek. 5 centesimin felül bármilyen összeg elfogadható volt, bár jogosítva voltak a maximális összeget — amelyet egy-egy tanulótól elfogadhattak — megállapítani. Az eljáró tanárokat évről-évre díjazták. Az iskolai takarékpénztárak a kezelő tanár jelentkezése alapján a főpostaigazgatóságtól kaptak megbízatást betétek gyűjtésére. Ugyanazzal a szervvel takarékpénztári ügyben portómentesen levelezhettek és ugyanez a szerv látta el őket ingyen a szükséges nyomtatványokkal. Az 1 Lírát elért követelést a gyermek nevére szóló betétkönyvbe vezették át. A vonatkozó szabályzatot 1879-ben adták ki.

Lengyelországban még az ország feldarabolása előtt elrendelték a takarékoságnak, mint erénynek tanítását. Az iskolai takarékosági mozgalom a múlt század utolsó negyedében indult meg és különösen a Németországhoz csatolt területen mutatott fel ez a mozgalom nagyobb eredményeket, ahol 1901-ben már 700 iskolai takarékpénztár működött. A lengyelországi területeken az iskolai takarékpénztárak ügye 1909-ben lendült fel magánkezdeményezésre. Az új Lengyelországban nagyobbarányú takarékosági mozgalom kifejlődését kezdetben az a körülmény akadályozta, hogy az új független államban különböző strukturájú közgazdasággal rendelkező területeket egyesítettek. Egységet teremtett az 1927-ben életbeléptetett takarékpénztári törvény, amely meghatározta a községi takarékpénztárak szervezetét és működési területét. A községi takarékpénztárakon kívül nagymértékben hozzájárulnak a

takarékossági mozgalom fejlesztéséhez a lengyel postatakarékpénztár, a hitel- és egyéb szövetkezetek is. Ma újszólván valamennyi takarékpénztári intézmény foglalkozik ifjúsági, illetve iskolai takarékosági mozgalommal, ettől függetlenül az ifjúsági egyesületek majd mindegyikének van takarékosággal foglalkozó alosztálya. Úgy a postatakarékpénztár, mint a községi takarékpénztárak nagymértékben alkalmazzák a takaréklap rendszerét. Betétkönyv természetesen csak akkor kerül kiállításra, ha a tanuló által összegyűjtött tőke egy Zlotyt elért. 1933 végén a statisztika 630 ezer takarékoskodó tanulót mutat ki, akik együttesen mintegy 23 millió Zlotyt gyűjtöttek össze. A lengyel iskolai takarékosági mozgalomban az idők folyamán több rendszer alakult ki. A takarékbélyegek rendszerénél a tanár a takarékpénztártól különböző névértékű takarékbélyegeket vesz át, amelyeket azután a tanulók vesznek meg és ragasztanak speciális takaréklapokra. A takarékperselyrendszer-nél a pénztintézet minden osztálynak perselyt bocsát rendelkezésére. A kijelölt napon a tanuló a tanító jelenlétében a közös perselybe helyezi a megtakarított összeget, amelyet a tanító feljegyez. Az iskolai takarékperselyt bizonyos időközökben a takarékpénztár kiküldöttje nyitja fel, tartalmát nyugta ellenében átveszi és a takarékoskodó gyermek javára írja. Egy másik eljárásnál az összegyűjtött összegeket kartotékrendszer szerint tartják nyilván. A kartotéklap másolata az iskolánál marad, eredeti példánya pedig a pénztintézethez kerül, ahol a betétkönyvet kiállítják. Ennek a rendszernek az a hátránya, hogy a tanítóra aránylag sok adminisztrációs munkát ró. Érdekes a kattovici városi takarékpénztár eljárása, amely a legtakarékosabb tanulókat úgy jutalmazza, hogy lehetővé teszi 150 tanuló-nak és 7 tanítónak három napos ingyenes kirándulását. Legújabban Lengyelországban az iskolai takarékosági mozgalmat kötelezővé tették s így a tanerők igyekeznek a takarékoság eszmekörét a különböző tantárgyak anyagába

beleszólni. Az ezzel kapcsolatban meghonosított rendszer szerint a mozgalom a sejtrendszeren épül fel. Az osztályok adminisztrátorai naponta átveszik a tanulók által összegyűjtött összegeket és beírják a takarékpénztár által rendelkezésre bocsátott speciális beosztású és az elszámolást könnyebbé s áttekinthetőbbé tevő kimutatásba. Ha a tanuló megtakarított pénze bizonyos összeget elért, az adminisztrátor egy arra szolgáló nyomtatvány útján a megtakarított összeget az iskolai takarékpénztár vezetőjéhez juttatja, aki azt az iskolával összeköttetésben álló takarékpénztárhoz továbbítja. Nagyon helyes módszer az, amelynél az iskolában minden hónapra vonatkozólag kifüggesztik a takarékoság eredményét, megemlítik azt, hogy az egyes osztályok a takarékosági mozgalomban milyen erősen vettek részt. Ez nemcsak ébrentartja az érdeklődést, hanem alkalmat nyújt a tanulóknak arra, hogy személyesen meggyőződ-hessenek közös munkálkodásuk eredményéről. Az iskolai takarékosági mozgalom kötelezővétele azt eredményezte, hogy 1937-ben már több, mint 900 iskolai takarékpénztár működött.

Romániában az ifjúsági takarékosági mozgalom megindulása a román postatakarékpénztárnak 1930-ban történt újjászervezésével esik össze. Bár ez a mozgalom csak újabb keletű, mégis erőteljes és modern. Az állam az iskolai takarékosági mozgalmat az 1932. évi takarékpénztári törvényben, valamint az elemi oktatásról szóló novellában tette kötelezővé. Az apró összegek összegyűjtése takarékbélyegek és speciális takaréklapok útján történik. Az összegeket a tanerők veszik át és azokat az igazgató együttesen továbbítja a postatakarékpénztárhoz. Az 50 Leies betétminimumot meghaladó összegekről kiállított betét-könyveket nem adják ki a tanulóknak, hanem azokat az iskolaév végéig az intézet igazgatója őrzi. Az iskolai takarékosági mozgalmat a tanfelügyelők és a közoktatásügyi minisztérium szervei ellenőrzik s az év végén az egyes isko-

lákna az elért eredményekről jelentést kell tenniök. Ugyancsak kötelező az iskolákban a takarékoság propagálása is s a takarékoság tanítását magukban foglaló külön előadásokat az iskolaév kezdetén — szeptember és október hónapokban — szokták tartani. A tanszemélyzet a közreműködésért az elhelyezett betétek 1%-át kapja rekompenzáció címén. 1937-ben több, mint 23 ezer tanuló-betevő kb. 35 millió Lei takarékbetéttel rendelkezett.

Németországban az iskolai takarékoság ügyét 1936 óta külön törvény szabályozza. A német takarékpénztáraknak külön iskolai takarékpénztári hálózatuk van, amelyhez 1937-ben 35 ezer iskola — az összes iskolák több, mint $\frac{2}{3}$ -a tartozott s a 9 millió tanuló $\frac{1}{3}$ -ának volt takarékbetéte. Norvégiában az első iskolai takarékpénztár 1871-ben alakult. 1937-ben 250 takarékpénztárnak volt iskolai fiókja 150 ezer tanulóbetevővel és 5 millió norvég Korona (5,809.000 Pengő) betéttel. Argentínában 1937-ben kereken 5 ezer iskolai takarékpénztárban a tanulók 200 ezer tételben 500 ezer Pesot helyeztek el.

Magyarország egyike azoknak az államoknak, ahol iskolai takarékpénztárak létesítésének kérdésével már a legkorábban kezdtek foglalkozni, úgyhogy külföldi viszonylatban is majdnem úttörőként létesített a Pesti Kereskedelmi Akadémia 1860-ban iskolai takarékpénztárt, anélkül azonban, hogy a példát követték volna. Ilyen előzmények után Weisz Bernát Ferenc kir. tanácsos 1875-ben Budapest Székesfőváros közgyűlésén — előzőleg több éven át folytatott előadások (Kenessey Kálmán miniszteri tanácsos), tárgyalások, napi- és szaksajtóban történt megvitatások után — iskolai takarékpénztárak felállítására tett javaslatot. 1876-ban Deák Ferenc kijelentette, hogy foglalkozik az iskolai takarékpénztárak gondolatával és azok létesítése régi óhaját képezi. Ugyanebben az évben Weisz Bernát Ferenc, mint a „Nemzetgazdasági Egylet“ tagja, nyilvános előadáson sürgette iskolai takarékpénztárak létesítését. A tanító-

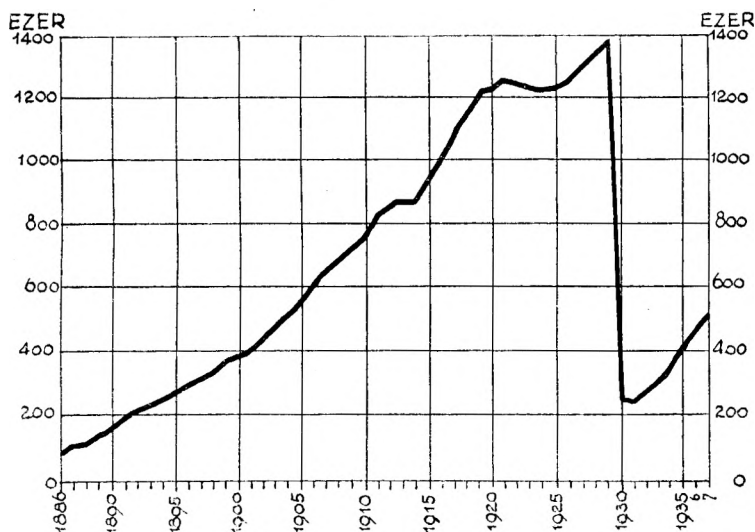
ság lelkes ajánlkozása s a minden oldalról erőteljesen megnyilvánult kíváncsi odavezetett, hogy ebben az évben néhány iskolában megindult a gyűjtés. A magyarországi iskolai takarékpénztárak szabályai szerint egy-egy takarékbetét minimális összege 1 kr. volt. Az 1 Frt-ig felszaporodott betétet az „Első Általános Gyermektakarékossági Egyesület”-nél a tanuló nevére szóló betétkönyvbe helyezték el. Az eszme propagálására az „Országos Magyar Gazdasági Egyesület” külön szakosztályt létesített Iskolai Takarékpénztárak elnevezéssel, amelynek vezető alelnöke ugyancsak Weisz Bernát Ferenc volt. Ez az egyesület nyomtatott jelentéseket adott ki a magyarországi iskolai takarékpénztárak működéséről. Az 1885-ben kiadott jelentés az iskolai takarékpénztárak 10 éves működéséről számol be, amely szerint az 1884/85. iskolai év végén 2280 iskolában 119.339 tanuló 1,545.980 arany Koronát takarított meg. (A jelentés szerint — miniszteri rendelet alapján — az érdemes tanítókat sorsolás útján megjutalmazták. Ebben az évben egy tanító 100 Frt-ot, egy 50 Frt-ot, egy 35 Frt-ot és 100 tanító 25 Frt-ot nyert. Elismerő díszokmányt 113 tanító kapott.) A következő 1886. évben Hirschler (Szarvasi) Arnold Nagyzsán „Miért és hogyan kell népszerűvé tenni az iskolai takarékpénztárak intézményét?” című művében az iskolai takarékpénztárak továbbfejlesztését javasolta. Ebben a 100 oldalas könyvében egyben a takarékoság célját, eszközeit és eredményeit nagy tudással, logikai alapokra felépítve ismertette. Az iskolai takarékpénztárak fejlődésének újabb irányt szabott a postatakarékpénztár, amely az elsorvadozó és manapság már ilyen címen alig szereplő iskolai takarékpénztárak feladatkörét vette át a takaréklapok bevezetése által.

Eredmények. A magyarországi propaganda látható eredménye főként a betétgyűjtési folyamat megerősödésében jelentkezik. A postatakarékpénztár és a 12 legnagyobb fővárosi pénzintézet együttes takarékbetétálladéka az 1927.

évi 290 millió P-vel szemben 1935 végével kerekén 600 millió P-t tett ki. A postatakarékpénztárnál és a Pénzintézeti Központ kötelékébe tartozó pénzügyintézeteknél elhelyezett takarékbetétálladék 1938 június végén 744·2 millió P-re rúgott.

A tőkegyűjtés és a takarékoság előmozdítására a postatakarékpénztár az intézetet illetőleg is széleskörű propagandát folytatott és folytat. Ez a propaganda főleg a takarékküzlési szolgálatnak az intézet által kiadott tájékoztatóján való ismertetéséből, továbbá a sajtóban a közönségnek a postatakarékpénztár takarékküzléséről történő tájékoztatásában áll. A takarékoság fejlesztésére azonban a postatakarékpénztár a tulajdonképeni propagandán kívül olyan berendezkedéseket (takaréklap, persely) létesített, amelyek kiválóan alkalmasak a tőkegyűjtés előmozdítására.

A takarékoság területén kifejtett működés eredménye az, hogy a postatakarékpénztárnak jelenleg több, mint $\frac{1}{2}$ millió betevője van. A betevők számának fejlődését a következő grafikon mutatja:

A takarékbetevők számát ábrázoló görbe egyenletesen ível felfelé, 1921-ben érve el kezddőleges maximumát, hogy négy éven át az inflációs idők következménye gyanánt észlelhető süllyedés után — a megindult takarékkassági propaganda hatása alatt — magasba lendülve, 1929-ben 1·4 millió betétkönyvvvel kulmináljon. Az ezután észlelhető hatalmas mérvű csökkenés magyarázatát abban leli, hogy az intézet az elszakított területek betevőit, valamint a betét-minimumon aluli követeléssel bíró 1·1 millió számlát egy gyűjtőszámlára összpontosította. Ekkor az intézetnek csupán 252.000 ú. n. élő betétkönyve volt, amely hét év alatt megkétszereződött, bizonyosságául annak a bizalomnak, amellyel az ország lakossága a postatakarékpénztár iránt viseltetik. A magyar postatakarékpénztár takarékbetevőinek száma 1938 január 1.-én kereken 522 ezer volt, vagyis az ország minden 17·2 lakosa takarékbetevő. Összehasonlítául felemlítem, hogy legnagyobb a sűrűség Japánban, ahol 1·3 lakosra esik egy takarékbetevő. Belgiumban 1·4, Svédországban 2·8, Hollandiában 3·6, Olaszországban 3·7, Franciaországban 4, Angliában 5, Bulgáriában 9·9, Görögországban 10·6, Lengyelországban 11·5, Ausztriában 18·5, Csehszlovákiában 21·8, Jugoszláviában 31·5 és Romániában 72·2 lakosra esik egy postatakarékpénztári betétkönyv. A takarékbetevők követelésének nagyságát illetőleg megjegyzem, hogy Magyarországon 1938 január 1.-én a postatakarékpénztári betétekből egy lakosra 14 P, illetve egy betevőre 244 P, Ausztriában 21, illetve 402 Schilling, Belgiumban 1.509, illetve 2.140 belga Fr, Bulgáriában 469, illetve 4.671 Leva, Csehszlovákiában 36, illetve 791 Kc, Franciaországban 583, illetve 2.350 francia Fr, Görögországban 474, illetve 5.029 Drachma, Hollandiában 70, illetve 253 hollandi Frt, Japánban 53, illetve 69 Yen, Jugoszláviában 83, illetve 2.632 Dinár, Lengyelországban 23, illetve 267 Zloty, Romániában 202, illetve 14.640 Lei és Svédországban 87, illetve 249 svéd K esik.

2. Takaréközletág szabályozása.

A postatakarékpénztárak, már elnevezésüket tekintve, kifejezetten takarékpénztári intézmények, amelyek ilyen irányú működésüket teljesen altruisztikus alapon fejtik ki. A takarékpénztári alakulat létesítésénél az állami jelleg kifejezetten a takarékbetétek biztonságát jelenti. A betétek biztonságának fokozása ugyanis elsőrangú állami érdek, mert az állam részére nem lehet közömbös az, hogy az alakulóban levő nemzeti vagyont rossz vezetés, vakmerő üzleti politika, vagy visszaélés megsemmisíti. A postatakarékpénztárak takarékpénztári jellege maga után vonja azt, hogy ezeknek az intézeteknek eredeti törzsüzletága a takaréközletág, amelyhez csak származékosan, járulékosan kapcsolódtak egyéb üzletágak is. Ilyen körülmények között természetesen az állam minden eszközzel elősegíti a postatakarékpénztárak takaréközletágának minél erősebb kifejlődését. Ebben az irányban különböző propagandaeszközök, különféle berendezkedések széles néprétegek előtt ismertették a postatakarékpénztárak előnyeit; a takarékoság eszméjét bélyeges betétgyűjtés, iskolai takarékpénztárak, gyűjtőperselyek, karácsonyi befizetések, stb. által fejlesztették. A világháborút követő gazdasági összeomlás a postatakarékpénztárakat és a takarékbetétek gyűjtésével foglalkozó pénzügyintézeteket arra sarkalta, hogy takaréközletágukat erőteljesen propagálják, hogy ezáltal a jelenlegi gazdasági és pénzügyi berendezkedések mellett is olyannyira nélkülözhetetlen belföldi, nemzeti tőke képzését elősegítsék. Közgazdasági szempontból megindult és ennek érdekében kívánatos propaganda terén természetesen az állam jár elől jó példával, amely a postatakarékpénztáraknak az országos propaganda vezetésében és irányításában nyilvánul meg. Ennek a propagandának a jelentőségét egyébként annak nemzetközi keretei bizonyítják a legjobban. A különböző postatakarékpénztárak alapító törvényeinek takaréközlet-

ágra vonatkozó rendelkezései egyrészt hasonló intézkedéseket tartalmaznak, másrészt erősen visszatükröződik bennük ennek az üzletágnak egészen különleges mivolta. Az intézkedések hasonlósága nemcsak annak következménye, hogy az egyes törvények megalkotásánál az előbbieket mintául szolgáltak, illetve az egyes postatakarékpénztárak létesítése előtt a már fennálló külföldi intézményeket tanulmány tárgyává tették, hanem folyománya annak is, hogy majdnem valamennyi törvényhozás a postatakarékpénztárban az apró tőkék összegyűjtését lehetővé tevő néptakarékpénztárt, nem pedig az egyéb takarékpénztárakkal és bankokkal szemben versenyt kifejtő pénzintézetet kívánt létrehozni és ezért jutott az alapító törvényekben ez a jelleg kifejezésre. Az alapító törvények legfontosabb rendelkezései azok, amelyek az állami szavatosságot, a betétminimumot és maximumot, az egy betevő által váltható betétkönyvek számát, a személyazonosságot és a betevőknek nyújtott kedvezményeket szabályozzák. Ezekben jut legjobban kifejezésre a postatakarékpénztári takaréközlet speciális jellege. A takarékpénztárnál való pénzgyűjtés alapja a bizalom, amellyel a betevő az intézettel szemben viseltetik. A bizalmat a betétek biztonsága dönti el, az apró tőkéket főleg ez a biztonság vonzza, nem pedig a jövedelmezőség szempontjai. A biztonság egyik legnagyobb foka az, ha a betétek visszafizetéséért maga az állam vállal szavatosságot. Angliában és Belgiumban e biztonság nyújtása volt a postatakarékpénztár létesítésének egyik főcélja. Az angol kormány a tengerészet részére már 1842-ben létesített állami szavatossággal működő takarékpénztárt. Európában a másodikként — a németországi Oldenburgban — létesített takarékpénztár szintén állami garancia mellett működött. Egyébként is a postatakarékpénztárak létesítésének időszakában lezajlott sorozatos bankbukások tartották ébren az állami garancia kérdését. Nálunk ezt a szavatosságot az alapító törvény mondta ki, amely szerint „A postatakarék-

pénztár állami kezelés és jótállás alatt álló takarékpénztár“ Majdnem valamennyi postatakarékpénztári alapító törvény betétminimumot (elhelyezhető legkisebb összeget) és betétmaximumot (legmagasabb kamatozó betétkövetelést) állapít meg. A betétek elfogadásánál a főszempont, hogy a betevők érdekében lehetővé kell tenni a legesekélyebb összegek elhelyezését, ugyanakkor azonban az is szükséges, hogy meghatározzák azt a legmagasabb összeget, amelyen felül az intézet betétet kamatoztatásra el nem fogadhat, mert csakis így biztosítható az intézet néptakarékpénztári jellege. A takarékküzlétágban elhelyezett betétkövetelések összszegszerű megoszlása igazolja a legjobban, hogy a magyar postatakarékpénztár mennyire megőrizte néptakarékpénztári jellegét. 1937 végén a betétkövetelések összeg szerint a következő megoszlást tüntetik fel: 1—10 P-ig 46·39%, 11—20 P-ig 15·20%, 21—100 P-ig 29·56%, 101—1000 P-ig 8·29%, 1000 P-n felül 0·56%, tehát a betétek 61·59%-a 20 P-n alul marad. A maximum megállapítása egyébként annak is bizonyítéka, hogy a nagyobb tőkeerővel rendelkező betevőket a postatakarékpénztár a magánpénzintézetektől nem kívánja elvonni, sőt a maximummal elősegíti azt, hogy a kis egzisztenciákból — gazdasági megerősödésük kapcsán — magánpénzintézetek részére ügyfeleket neveljen. A maximum megállapítása a takarékoság fejlődésének akadályát annál kevésbé képezheti, mert a maximum már olyan tőkét képvisel, amely bizonyos mértékben gazdasági önállóságot jelenthet. A postatakarékpénztár takarékforgalmának ügyfelei túlnyomólag a gazdaságilag gyenge egyedek köréből kerülnek ki. Ezekre való tekintettel az alapító törvény a betétminimumot csupán 50 kr-ban állapította meg, majd az 1927:V. t.-c. 1 P-ben, azzal, hogy a 2 P-n aluli összegek nem kamatoznak. Nehogy azonban a takarékosági nekibuzdulás a betétminimum elhelyezésével végleg megrekedjen, kényszerű buzdításként a kamatozó legkisebb betétösszeg a betétminimum kétszeresében van meg-

állapítva. Eszerint tehát betétminimum kétféle van, kamatozó és kamatozatlan. A betétminimum kamatozatlansága nem jelenti egyúttal azt, mintha a betétkövetelésből csupán a betétminimum levonása után fennmaradó összeg kamatoznék. Ugyancsak az alapító törvény állapította meg a kamatozó betétek legmagasabb összegét 1000 Frt-ban. Ezt az összeget tapasztalás szerint a betevők túl alacsonynak tartották s ezért, mielőtt a szabályok értelmében felszólították őket arra, hogy a maximumon felüli összegen vásároljanak értékpapírt, egész követelésüket felmondották. Ennek az állapotnak a megváltoztatása érdekében az 1898:VIII. t.-c. a betétmaximumot felemelte, mégpedig a természetes személyeknél 4.000, a jogi személyeknél pedig 8.000 K-ra. E törvény egyébként felhatalmazta a kereskedelemügyi minisztert arra, hogy a betétmaximumot — ha szükségét látja — a pénzügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti úton a természetes személyeknél 6.000, a jogi személyeknél 10.000 K-ra emelhesse fel. A minisztérium ezzel a felhatalmazással nem élt. A kivételes törvények alapján 1917-ben kiadott kormányrendelet a kamatozó betétmaximum értékhatárát felfüggesztette s azóta sem történt annak hatálybaléptetésére, illetve újabb megállapítására vonatkozólag intézkedés, bár az 1923:XXXII. t.-c. a betétmaximum megállapítását a minisztériumra bízta. Egyes fontosabb külföldi intézetek alapító törvényei által megállapított betétminimumok, illetve betétmaximumok: Anglia = 1 Shilling, illetve 150 Livre Sterling; Belgium = 1 Frank, maximális összeg nincs; Olaszország = 1, illetve 2 ezer Lira; Franciaország = 1, illetve 2 ezer Frank, jogi személyek részére 8 ezer Frank, Hollandia = $\frac{1}{4}$ hollandi Frt, maximum nincs, Ausztria = 50 Kr, illetve 1000 Frt.

Igazgatás. A takaréközleti igazgatás felöleli mindazokat a központban végzett teendőket, amelyek a takarékbetétek nyilvántartásán és a vagyonváltozások könyvelésén kívül a takaréközleti szolgálat ellátására szükségesek. A ta-

karéküzleti igazgatás körébe tartoznak a betétkönyvek felülvizsgálásával, átruházásával, zárttányilvánításával, megsemmisítésével, kamatbejegyzéssel, névváltoztatással, folytatólagos betétkönyvek kiadásával, betétkönyvek más közvetítő hivatalra való átírásával, állami s önkormányzati intézmények és üzemek számlanyitásával s aláírásbejelentésével, alaki, vagy anyagi kellék hiánya miatt nem érvényesíthető felmondásokkal, nem kézbesíthető, vagy ki nem fizethető fizetési utalványok rendezésével, újonnan nyitott közvetítő hivataloknak szerelvényekkel való ellátásával, stb. kapcsolatos teendők. A betétkönyvbe történt bejegyzések helyességét hatályosan a betétkönyvnek felülvizsgálatra való beküldésével lehet ellenőrizni, amikor egyúttal a kamatbejegyzés is megtörténik. A betétkönyvek felülvizsgálás és kamatbejegyzés céljából bármikor beküldhetők a postatakarékpénztárhoz. (Angliában a betétkönyvet az első betét elhelyezésének évfordulóján kell kamatbejegyzés végett a központba beküldeni.) A postatakarékpénztár a beérkezett betétkönyveket postaigazgatóságunkint folytatólagos számozással ellátott jegyzékbe foglalja s a betétkönyvekbe — a számlák adatai alapján — a még be nem jegyzett tőkésített kamatok összegét bejegyzi. A kamatbejegyzés alkalmával felülvizsgálják a kamatszámítás helyességét is. Ha a betevő hatósági engedéllyel más nevet vett fel — a személyazonosság elvénél fogva — köteles ezt a körülményt a vonatkozó okmány és a betétkönyv bemutatása mellett bejelenteni. A megtörtént névváltozás bejelentése okmány nélkül is kötelező. A postatakarékpénztár a bejelentés alapján, amelyen a névváltoztatásra vonatkozó összes adatok fel vannak tüntetve, a takarékbetevő valamennyi, a postatakarékpénztárnál vezetett okmányán a névváltoztatást keresztülvezeti, a pótnyilatkozatot pedig, az eredeti nyilatkozaton szereplő aláírás hatályon kívül helyezése mellett, elhelyezi. Az érvényességi határidő lejártá előtt, vagy után kifizetetlenül visszaérkezett fizetési utalványokat — amennyiben a

kifizetést nem a postatakarékpénztár tévedése, hanem egyéb körülmény (a betevő a felmondott összeget felvenni nem akarja, meghal, ismeretlen helyre költözik, stb.) — akadályozta — a postatakarékpénztár érvényteleníteni és az összegeket a betevők számláján jóváírja. Az érvénytelenített fizetési utalványok összegének a vonatkozó takarékszámlán való jóváírásával effektív betételhelyezés nem függ össze. Ennek ellenére azonban, az alapító törvény értelmében, ha a fél a felmondott összeget 15 nap alatt fel nem venné, a felmondást megszüntnek kell tekinteni és a felmondott összeg kamatozása, mint új betété, a legközelebbi határnaptól kezdődik. A postai szállítás közben esetleg elkallódott fizetési utalványokról, valamint azokról, amelyeknek adatai téves kiállítás következtében a felmondás adataival nem egyeznek, a postatakarékpénztár új fizetési utalványt, illetve másodlatit állít ki. Ha a betevő bejelenti, hogy betétkönyve idegen kezekbe került, a postatakarékpénztár a betétkönyvet kiállító hivatalt utasítja, hogy a betétkönyv terhére rövidútoni visszafizetéseket ne teljesítsen. Mivel takarékbetétek rövid úton való visszafizetését csakis a betétkönyvet kiállító közvetítő hivatal eszközölheti, abban az esetben, ha a takarékbetevő betétkönyve kiállító hivatalának körzetéből más hivatal kézbesítési körzetébe távozott — rövidútoni visszafizetések további akadálytalan igénybevétele céljából — betétkönyvének új lakhelyén illetékes közvetítő hivatalra, mint kiállító hivatalra való átírását kérheti. Ezt a kedvezményt 1889-ben vezették be. Ha a betevő betétkönyvét zálogba adta, a foglalás és zálogjog alól mentesített összegben felüli összeg visszafizetése iránt, a zálogjog érvényesítése esetén a postatakarékpénztár a betevő felmondása — per esetén az illetékes bíróság jogerős ítétele, illetve végzése — alapján intézkedik. Kiskorúak és gondnokság alatt állók önálló betevők lehetnek s ennek megfelelően visszafizetéseket is önállóan igényelhetnek, a magánjogi szabályoknak megfelelően azonban az ilyen betevők törvényes

képviselői tiltakozhatnak a betétek visszafizetése ellen. Jogosult tiltakozás esetén a postatakarékpénztár a kiskorúság és a gondnokság megszűntéig visszafizetést nem teljesít. Az elhalt betevők betétét az igazolt jogutód mondhatja és veheti fel, az ilyen eseteket azonban csakis a postatakarékpénztár bírálhatja el. Csődbejutott betevők követelésének kifizetése iránt a postatakarékpénztár az 1881:XVII. t.-c. alapján intézkedik s az ilyen betevő követelését csakis a tömeggondnok mondhatja fel. A csődeljárás és az elhalálozás kérdése postatakarékpénztári vonatkozásban is jelentős tényező, ezen a téren azonban azokat a könnyebbségeket kell nyújtani, amelyek legalább a gyors elintézésben jelentkeznek. A csődeljárás minden államban kiforrott szabályozás tárgyát képezi, a hagyatékot képező követelés kiutalása körüli eljárás azonban még sokszor egyéni elbírálásra szorítkozik. A hagyaték kérdése nemcsak az örökösrel való viszonylatban sürgős, hanem különösen a temetési költségek kiutalásával kapcsolatban. Az ezirányú intézkedések gyors lebonyolítását azonban sokszor gátolja a hagyaték után az államot illető illeték kiszabásának rendszerinti hosszadalmassága. Ezen úgy lehetne a legradikálisabban segíteni, ha a pénzügyi igazgatás az amúgyis állami vezetés, felügyelet és jótállás alatt álló postatakarékpénztárt az illeték kivetésével és egyúttal beszedésével is megbízná. Ez a postatakarékpénztárra többletmunkát alig jelentene, viszont ilyirányú intézkedéseik helyességét utólagosan felül lehetne vizsgálni. Az üzleti biztosítókra és bánatpénzre vonatkozó szabályok alapján valamely állami, vagy törvényhatóságnál, községnél, vagy ezek bármelyike alá tartozó intézetnél, vállalatnál, üzennél ilyen célra letett betétkönyv követelésének foglalás és zálogjog alól mentesített összeget meghaladó részösszegét a biztosítékot elfogadó hatóság, hivatal — abban az esetben, ha az igénybevételre vonatkozó joga megnyílik — felmondhatja és felveheti.

Takaréklap. A betétminimum összegyűjtésére a postatakarékpénztári takaréklapok szolgálnak. A takaréklapok eszméjét az angol Charles Dibdin vetette fel s azt először Hollandia vezette be, majd 1880-ban Anglia, 1881-ben Olaszország, 1882-ben Franciaország. A takaréklapokon levélbélyegek felragasztásával lehet a betétminimumot összegyűjteni. Nem lesz érdektelen a postatakarékpénztárnak eme berendezkedését gazdaságtörténeti szempontból vizsgálat tárgyává tenni. A múltban — bár a takaréklapok az egyéni betétgyűjtés céljait szolgálják — a miniszter azoknak jótékony célra, főleg templomépítésre szolgáló kegyadományok gyűjtésére való felhasználását engedélyezte. Ilyen takaréklapokkal betéteket csakis a kijelölt közvetítő hivatalok fogadhattak el. Már 1888-ban és 1889-ben több helyről érkezett javaslat abban az irányban, hogy a postatakarékpénztár — a tapasztalt visszaélések megakadályozása céljából — levélbélyeg helyett külön takarékbélyeget készíttessen. Az intézet elsősorban pénzügyi szempontból foglalt állást a külön postatakarékpénztári értékjegyek bevezetése ellen, elszámolási nehézségektől is félt, amelyek az újítás következtében állottak volna elő, továbbá — szerinte — a külön bélyeg a visszaélés lehetőségét növelte volna. A budapesti postaigazgatóság 1902-ben szövéttette, hogy több takaréklapra használt levélbélyegeket ragasztottak, amelyekről a felülbélyegzés nyomait eltávolították. A postatakarékpénztár a székesfővárosi pénzügyigazgatóságnak ebben az ügyben tett javaslatára — a postakincstár érdekében — a takaréklapok hátoldalára a tudnivalók közé felvette azt is, hogy a bélyeghamisítás vétségének milyen a büntető szankciója. A postatakarékpénztár még ebben az évben is tiltakozott a külön postatakarékpénztári értékjegyek kibocsátása ellen, mert — nézete szerint — a külön értékjegyek előállításának költségei e forgalom mérvével nem állottak volna arányban, azok forgalombahozatalát a felek érdekei nem kívánták, sőt azokat a takarékforgalomra

csökkentő hatásúnak ítélte. Mivel a visszaélések tovább folytatódtak, a postatakarékpénztár végül is 1916-ban külön értékjegyet adott ki, amely az általánosan ismert takarékpénztári jelrajzot, a méhkast ibolyaszínű alapon ábrázolta. A külön értékjegy forgalombahozatalával egyidőben — a benyomott értékjegy rajzának megváltoztatása következtében — az addig használathban volt takaréklapok rajzát is megfelelően módosítani kellett. A postatakarékpénztár takaréklapforgalma igen számottevő, így a világháború kitöréséig kerekén 1 milliárd f., vagyis 10 millió arany K gyűlt össze, kifejezetten fillérek megtakarításával. A takaréklapokkal eszközölt takarékbetétek tétele száma a jelzett időpontig a készpénzben elhelyezett betétek darabszámának 1911-ben — mint minimum — 23%-át, 1889-ben pedig — mint maximum — 77%-át tette. Takaréklapok felhasználásával elhelyezett betét az összes takarékbetét összegének 1886-ban — mint maximum — 6·4%-át tette, amely fokozatos csökkenés után 1901-ben 1% alá esett és ezt az arányt 1914-ig meg is tartotta. Az 1886. évnek az összbetétek összegéhez viszonyított fenti legnagyobb aránya és a darabszámhoz viszonyított majdnem maximális — 72·3%-os — aránya igen nagymérvűnek mondható, bár ebben az évben februárban indult meg az intézet forgalma. Ennek magyarázatát a Postatakarékpénztári Közlöny ezévi áprilisi számában közzétett figyelmeztetés adja, amely szerint „Számos levéljegyárusító a közönséggel elhiteitni igyekszik, hogy postatakarékpénztári betétek csakis takaréklapok által történhetnek.“ (A posta részéről fizetett jutalék magyarázta, hogy az értékeikkárusítók saját jövedelmük fokozása érdekében terjesztették ezt a hiedelmet.) A postatakarékpénztár ezzel kapcsolatban felhívta a hivatalokat, hogy a közönséget a takaréklapok rendeltetése felől világosítsák fel. A fent közölt eredmény mutatja, hogy a postatakarékpénztár a takarékosagra való neveléssel és szoktatással milyen úttörő munkát végzett. A háború kitörésével a takaréklapok

használata a Korona értékromlása következtében csökkent, míg 1923 végével teljesen megszűnt, amikor a takaréklapokat és a külön értékjegyeket a forgalomból kivonták. A takaréklapok közkedveltsége a pengőérték bevezetésével kapcsolatban arra indította a postatakarékpénztárt, hogy a takaréklapok forgalombahozatalát szorgalmazza. Ennek alapján ezt a kereskedelemügyi miniszter, a pénzügyminiszterrel egyetértésben, 1928 október 1.-étől engedélyezte. (A takaréklapok ettől az időponttól 20 f-es értékbenyomással és beosztással kerültek forgalomba zöldszínű nyomással, kivéve a címert és a takaréklap értékjelzését, amely sötétpiros. 1938-ban a takaréklapok újabb beosztással — a hátlapon a bélyegek felragasztására szánt hellyel és nagyobb bélyegkockákkal — kerültek kiadásra.) Az újonnan bevezetett takaréklapok forgalmát vizsgálva, megállapítható, hogy amíg 1913-ig átlagban kereken évi 330 ezer drb. takaréklapot használtak fel, addig 1928 óta annak csupán 24·5 %-át, vagyis 81 ezer drb.-ot Ennek okát azonban nem a takarékoság erényének gyengülésében, hanem az ország területi megcsonkításában, a lakosság számának csökkenésében és a gazdasági viszonyokban kell keresni. E feltevés helyességét egyébként igazolja az a körülmény, hogy amíg Magyarország minden ezer lakosára 15·73 drb. takaréklappal eszközölt ugyanennyi a Korona takarékbetét esett, addig jelenleg alig valamivel kevesebb: 15·63 drb. takaréklap, illetve ugyanennyi Pengő esik. Ez az arány a takarékbetevők számához viszonyítva úgy alakul, hogy 1913-ban ezer takarékbetevőre 396 drb., 1937-ben pedig 267 drb. takaréklap esett. A takaréklapoknak a takarékoság fejlesztésére ösztönző hatását legjobban az bizonyítja, hogy az újbóli forgalombahozatal első hónapjaiban a takaréklapok több, mint 50 %-át új betéteknél használták fel. Az új és folytatólagos betétekre eső takaréklapok közötti arány a későbbi években a folytatólagos takarékbetétekre tolódott el, úgyhogy ekkor már átlagban a takaréklapoknak csak cca.

vonatkozik, legelőször megdöntötte a vagyonszármazásra vonatkozó törvényes rendelkezés 1921-ben. Ezt követőleg pedig a pénzügyminiszter 1927-ben — a jövedelemadóra és a vagyonszármazásra vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítására tárgyában kiadott rendeletével — a vagyonszármazásra vonatkozó ezt a kedvezményt megszüntette s kimondta, hogy a postatakarékpénztári betétek vagyonszármazási kötelesek. Ezzel a kérdéssel egyébként a postatakarékpénztár panaszára 1930-ban a közigazgatási bíróság is foglalkozott s határozatában kimondta, hogy az idézett törvényerejű rendelet, mint későbbi jogszabály, az alapító törvényben, mint korábbi jogszabályban, biztosított adómentességet megszüntethette. Az alapító törvénynek azt a rendelkezését, amely a takarékbetétek kamatainak mindennemű kereseti, jövedelem, tőkekamat, vagy más, későbbben esetleg ezek helyett behozandó adók alóli mentességét mondta ki, az idézett törvényerejű rendeletet épségben tartotta. Az alapító törvény a takarékbetétek meghatározott összegét lefoglalás, valamint zálog- és megtartási joggal — ius retentionis — való terhelés alól mentesítette, tekintet nélkül arra, hogy köz-, vagy magántartozásról van szó. A törvényhozást e jelentős kedvezmény biztosítására a postatakarékpénztár szociálpolitikai jellegén kívül az a körülmény is készítette, hogy a betétek aránylag csekély összegűek s ezek készpénzben a bírói eljárás alól amúgyis könnyen kivonhatók volnának, eltekintve a munkától, amely enélkül a postatakarékpénztárra háramlanék. Az alapító törvény a foglalás alól mentes összeget 1000 Ft-ban, az 1927.V. t.-c. pedig 2000 P-ben állapította meg. (Az 1923:VII. t.-c. alapján közadótartozások fejében csak a 20 ezer K-t meghaladó rész volt lefoglalható.) Amennyiben a betétkönyvet mégis lefoglalnák, az erre szerzett végrehajtási zálogjogot az illetékes bíróság feloldó intézkedéséig hatályosnak kell tekinteni. A foglalás alóli mentesség nem terjed ki arra az esetre, ha a fog-

lalást bűnügyből, vagy csődeljárásból kifolyólag eszközölték. A betevőknek a postatakarékpénztárral szemben egyik fontos jogügylete s egyben kedvezménye az átruházás (cessio), amely abban áll, hogy a betevő a betétkövetelés feletti jogáról az engedményes javára önként és visszavonhatatlanul lemond. Az engedményezésnek erre a fajára a magánjogi engedményezés szabályai nem terjednek ki, hanem annak az alapító törvényben megállapított, illetve a felettes minisztérium által meghatározott alakiságok mellett kell lebonyolódnia. Az engedményezés a kamatoztatás folytonosságát nem érinti. Ha a betevő betétkönyvén alapuló követelését az intézeten kívül cedálja, az engedményes a tulajdonjogot bírói úton megállapíttathatja, amikor a postatakarékpénztár a jogerős bírói ítélet alapján jár el és az átruházást elfogadni tartozik.

A betevőket megillető kedvezmények önhatalmú kiterjesztésének és a megállapított betétmaximum áthágásának megakadályozása céljából szükség volt annak leszögezésére, hogy minden betevő csupán egy betétkönyvvel rendelkezhet. Ezt a szabályt csaknem valamennyi testvér-intézmény alapító törvénye megállapítja s ennek megszegéséhez különböző szankciókat fűz. Magyarországon a második és esetleg a többi betétkönyvet hivatalból megsemmisítik, a bejegyzett követelést az első betétkönyvbe vezetik át s a kamathozadéktól a betevőket megfosztják. Elsőnek a kiállítás kelte szerint legkorábban kiadott, egyenlő keltezés esetében pedig a legkisebb követelésű betétkönyvet tekintik. Ez a tilalom nem nyer alkalmazást a befizetői rendszerben, mert ebben az esetben az a betevő, akinek nevére a betétkönyv szól. Angliában a betevőnek az első betét elhelyezése alkalmával írásban ki kell jelentenie, hogy postatakarékpénztári betétkönyvvel még nem rendelkezik s hogy más takarékpénztárnál sincs betétkönyve. Ezzel ellentétes intézkedés esetén a betevő a később váltott betétkönyv követelését elveszti. Hasonló ren-

delkezés található Franciaországban, amely szerint senki sem lehet egyidőben betevő a postatakarékpénztárnál és más pénzügyintézetnél. Ilyen esetben a teljes betétösszeg utáni kamatot törlik. Belgiumban és Olaszországban — tekintet nélkül a könyvek számára — a betétmaximumot meghaladó összeget visszafizetik. Ausztriában a később váltott betétkönyvek követelése nem kamatozott, a maximális betétösszeget felüli tőkeösszeget pedig a betevő elvesztette.

Kötelezettségek. A postatakarékpénztár takarékküzlő ágának ügyfeleit — ismertetett kedvezményeik mellett — kötelezettségek is terhelik. A betevők egyik kötelezettsége az előírt, de egyébként díjmentes nyomtatványok használata, amely a forgalom gyors és egyszerű lebonyolítását teszi lehetővé. A másik kötelezettség a személyazonosság igazolása. A személyazonosság elve, amely a névreszóló betétkönyvben jut kifejezésre, a postatakarékpénztári takarékbetétek biztonságát fokozza. Az ügyfelek érdekében fontos a személyazonosság igazolása, mert a betevők jórészt abból a társadalmi osztályból kerülnek ki, amelynek tagjai leginkább ki vannak téve betétkönyvük eltulajdonításának. A személyazonosság elvének gyakorlati alkalmazása azonban ennek ellenére sem kedvez a takarékforgalom akadálytalan lebonyolításának, mert a betevők többsége nincs felkészülve arra, hogy személyazonosságát elfogadható módon igazolni tudja. Ebben a körben tehát a személyazonosságnak minden műveletnél való igazoltatása kétségtől az eredményezné, hogy a felek egy része abban felesleges zaklatást látna s a postatakarékpénztártól elidegenednék. Ezért az igazoltatás kizárólag a visszafizetésnél történik s csakis akkor, ha a felmondáson levő aláírás a bejelentett aláírástól eltér, vagy a személyes ismeretség alapján való igazolás nem lehetséges. A személyazonosság kérdésénél — az angol postatakarékpénztár álláspontjához hasonlóan — általános elv, hogy a postatakarékpénztár a betevő, illetve meghatalma-

zottja személyazonosságáért nem szavatol, hanem csupán a személyazonossági kérdés tárgyalásánál, illetve az aláírás elbírálásánál kifejtendő gondosságaért s a kátérítési igények csakis a köteles (kereskedői) gondosság elmulasztásával indokolhatók. A jelenlegi magyar joggyakorlat szerint a postatakarékpénztáraknak azt vizsgálni, hogy a betétkönyv birtokosaként jelentkező személy azonos-e a betétkönyvön megnevezett betevővel, nem kötelessége, hanem csupán joga s felelőssége csak akkor állapítható meg, ha az intézet, illetve közegei a kifizetés körül tudatos rossz-hiszeműséggel, vagy vaskos gondatlansággal jártak el. A postatakarékpénztár azonban nemcsak jogosult, hanem a rendes gondosság mellett köteles is vizsgálni azt, hogy a visszafizetést igénylő aláírása nem mutat-e szembetűnő, feltűnő eltérést, bár az intézetnek és közvetítő hivatalainak nincs módja arra, hogy az aláírásokat beható szakértői vizsgálatnak vesse alá. Ha tehát az aláírás rátekintésre megegyezik, nyugodtan fizethet, mert a könyv birtoka is igazolja a felvevő jogosultságát. Egy járásbírószági ítélet szerint: „A postatakarékpénztári forgalom, amely kétségkívül minden magyar pénzügyi szervezet legnagyobb forgalmát képviseli, teljesen lehetetlenné válnék, ha a postatakarékpénztár a betétek kifizetésénél személyazonosságot tartoznék vizsgálni s csakis abban az esetben köteles a jelentkező jogosultságát vizsgálni, ha valamely gyanus körülmény mutatkoznék akár az illető fellépésénél, akár pedig amiatt, mert a pénzért jelentkező személy külseje aggodalomra és gyanura alapos okot szolgáltat.” A személyazonosság megállapítására és egyúttal a betevő nagyobb biztonságára szolgál az általa választott jelszó, amely csupán egy szóból állhat s amelyet a fizetési utalványra szóló felmondás alkalmával használni kell.

Megsemmisítési eljárás. A postatakarékpénztár egyik leggyakrabban előforduló jogügylete az elveszett, vagy ellopott betétkönyveknek az alapító törvény alapján való

megsemmisítése. A megsemmisítési eljárás bírói funkció, amely átruházott hatáskörben lehetővé teszi a postatakarékpénztárnak, hogy a betétkönyv megsemmisítését — hosszadalmas bírói eljárás mellőzésével — rövidebb időn belül maga eszközölje. A betétkönyveknek a postatakarékpénztár részéről való megsemmisítése, vagyis azoknak bírói eljárás alól való kivétele iránt, azonos irányú általános szabályozás helyett azért intézkedik az alapító törvény, mert a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítését — amelyek közé a postatakarékpénztári betétkönyv is tartozik — a postatakarékpénztár létesítését megelőzőleg (1881:XXXIII. t.-c.) szabályozták. A postatakarékpénztári betétkönyvvel szemben más takarékpénztár betétkönyveinek megsemmisítésénél követendő eljárás változik aszerint, hogy a betétkönyv névre, vagy bemutatóra szól. Az előbbi esetben ugyanis a takarékbetétkönyv okiratnak tekintendő és az okiratok megsemmisítése iránti eljárást az 1911:I. t.-c. 749—754. §-ai szabályozzák, míg a bemutatóra szóló takarékbetétkönyv közforgalom tárgyát képező értékpapírnak tekintendő, aminek bírói megsemmisítéséről az 1881:XXXIII. t.-c. rendelkezik. A bíróság közreműködését csakis akkor veszi a postatakarékpénztár igénybe, ha az eljárás tartama alatt a betevővel szemben harmadik személy — a követelés összegét illetőleg — jogigényt támaszt, amelynek elbírálására a postatakarékpénztár nem illetékes. A betétkönyv elvesztésére vonatkozó bejelentés vétele után a postatakarékpénztár intézkedik a betétkönyv letiltása iránt és „Igényhirdetmény”-t bocsát ki, majd a törvényes határidő eltelte után „Megsemmisítési hirdetmény”-t. Ez utóbbival egyidejűleg „Másodlat”-i betétkönyv kerül kiadásra. A másodlati betétkönyv a megsemmisített eredeti betétkönyv azonos számát kapja és attól csak abban különbözik, hogy úgy a betétkönyv fedőlapján, mint a névlapon és a nyilatkozaton vörös nyomással a „Másodlat” jelzést alkalmazzák. Ha másodlati betétkönyvet

semmisítették meg, helyett új sorszámmal ellátott betétkönyvet adnak ki. Erre vonatkozóan megjegyzem, hogy vannak olyan postatakarékpénztárak, amelyek a megsemmisített betétkönyv helyébe másodlati betétkönyv helyett mindig új sorszámu betétkönyvet adnak ki. Ez utóbbi eljárásnak kezelési szempontból bizonyos előnyei kétségkívül vannak, de a megsemmisítési eljárás jogi természetének a másodlati betétkönyv kiadása inkább megfelel. Ha az elveszettnek bejelentett betétkönyv a megsemmisítési eljárás folyamán megkerül, a postatakarékpénztár a megsemmisítési eljárást beszünteti. Hasonló a megsemmisítési eljárás Ausztriában. A francia alapító törvény szerint a betétkönyv elvesztése eseten a postatakarékpénztár nyomozást indít, amelynek célja annak megállapítása, hogy az elvesztés tényleg megtörtént-e és az elveszett betétkönyv a bejelentő tulajdonát képezte-e? Ha ezeket a körülményeket a nyomozás megállapítja, a postatakarékpénztár a számlát lezárja és a folyó kamatok figyelembevételével a fennálló egyenleget — mint első betétet — új számlára viszi át, a betétkönyvet pedig a betevőnek díjmentesen adja ki. Angliában a postatakarékpénztár — ha a bejelentő a betéthez való jogosultságát kétségkívül igazolja — 1 Shilling ellenében állít ki új betétkönyvet. Érdekes a megsemmisítési eljárás Svédországban, ahol az elvesztéssel kapcsolatos körülményeket a postatakarékpénztárnak részletesen be kell jelenteni, amely a betétkönyv elvesztését a hivatalos lapban a bejelentő költségére háromszor közzététi. A bejelentés keltétől számított hat hónap múlva — amennyiben igénybejelentés nem történt — a postatakarékpénztár új betétkönyvet állít ki, vizsgálat tárgyává teszi azonban, hogy az elvesztés körülményei nem teszik-e indokolttá azt, hogy a betevő az új betétkönyv kiállításáért illetéket fizessen.

Zárthetetek. A postatakarékpénztár az önbiztosítás bevezetésének gondolatával már létesítésétől kezdve foglal-

kozott s azt 1908-ban — valamennyi postatakarékpénztárt megelőzve — be is vezette. A zárt takarékbetéteknél a betevő rendelkezési jogáról előre meghatározott feltétel teljesüléséig — nagykorúság, férjhezmenetel, katonai szolgálat, meghatározott idő és összeg — önként és visszavonhatatlanul lemond, amivel szemben magasabb kamattérítésben részesül. Megjegyzem, hogy a zárttányilvánítást szabályozó 1908. évi rendelet a magasabb kamattérítésre nézve kimondotta, hogy a különleges kamatlábnak a törzskamatlábnál minimálisan 0·5 %-kal magasabbnak kell lennie. Ezt az összes különleges kamatozású takarékbetétekre fennálló rendelkezést 1935-ben a kamatlábat megállapító miniszteri rendelet megváltoztatta s a különbséget 0·25 %-ra csökkentette. A zárttányilvánítás bevezetését a Tanács 1907-ben tárgyalta, amikor a választható feltételek közé a temetkezési költség kikötését is felvenni kívánták. A minisztérium ezt a módosító javaslatot nem fogadta el. Az eddigi tapasztalatok szerint a feltételek közül legtöbbször az időtartam feltételt választották; az ily módon lekötött betétkönyvek száma nagyobb, mint az összes többi feltétellel zárult betétkönyveké együttvéve. Legkevesebben a katonai szolgálat feltételt vették igénybe s több nő zárolta takarékbetétét, mint férfi. Nagykorúság elérésére szóló feltételnél a zártbetéteket akkor fizeti ki a postatakarékpénztár, ha a betevő 24. életévét már betöltötte, vagy pedig igazolja, hogy már korábban nagykorúsították. A kiskorúság meghosszabbítása esetén a postatakarékpénztár a gyámhatóság megkeresése alapján intézkedik, a kiskorúság esetleges meghosszabbítását azonban hivatalból kutatni nem kell. Ez a feltétel akkor választható, ha a betevő kiskorú, a befizető kora közömbös. Férjhezmenésre szóló feltétel esetében a rendelkezési jog akkor éled fel, ha a betevő igazolja, hogy férjhezment, vagy nem ment férjhez, de a 30. életévét betöltötte. Ez a feltétel akkor köthető ki, ha 30 éven aluli hajadon, özvegy, vagy elvált asszony ne-

vére szól a betétkönyv, a befizető neme, kora és családi állapota közömbös. Katonai szolgálat feltétele akkor teljesül, amidőn a betevő igazolja, hogy tényleges katonai szolgálatra behívták. Amennyiben a betevőt a katonai szolgálatra végleg alkalmatlannak nyilvánították, vagy 24. életévét betöltötte, felmondási jogát újból gyakorolhatja. Ezt a feltételt akkor lehet választani, ha a betevő 24 éven aluli fiúgyermek és tényleges katonai szolgálatot még nem teljesített, a befizető neme és kora közömbös. Meghatározott időre kikötött feltételnél a zárttányilvánítás időtartama 3 évnél rövidebb és 25 évnél hosszabb nem lehet. Számszerűleg meghatározott összeg feltételénél a felmondási jog mindaddig szünetel, amíg a betét a meghatározott összeget el nem érte és a zárolás időpontjától 3 év el nem telt, azonban 25 év elteltével abban az esetben is megszűnik a zárttányilvánítás hatálya, ha a betét a meghatározott összeget nem is érte el. Az összeghatár tekintetében a betétmaximum az irányadó. A felek a felsorolt öt feltétel bármelyikét választhatják, a feltételek kikötése azonban a befizetők részéről csakis a betevők javára történhet. A betétkönyv zárt jellege tehát a befizető javára csakis a betevő elhalálozása esetén szűnik meg. A jogi személyek a zárt betétkönyveknek akár betevői, akár befizetői lehetnek. Mint betevők, betétkönyveiket a meghatározott idő- és összegfeltétel mellett nyilváníthatják zárttá, mint befizetők ugyancsak e két feltétel egyikét választhatják akkor, ha a betevő — akinek nevére a betétkönyv szól — ugyancsak jogi személy, viszont, ha az utóbbi természetes személy, akkor az öt feltétel bármelyike kiköthető. Minden esetben csupán egy feltételt lehet választani. Az a rendelkezés, hogy minden betevőnek csak egy betétkönyve lehet, a zárt betétkönyvekkel kapcsolatban is fennáll. Nem nyilváníthatók zárttá azok a betétkönyvek, amelyeknek két, vagy több betevőjük van, nemkülönben a megsemmisítési eljárás alatt állók. Az átruházás a betétkönyv zárt jellegét nem

szünteti meg. A zárttányilvánítás hatálya megszűnik, ha a kikötött feltétel teljesül (amennyiben a feltétel teljesülése a betétkönyv, vagy a zárttányilvánítási nyilatkozat adataiból nem állapítható meg, azt okmányokkal kell igazolni); a feltétel már nem teljesülhet (ez a körülmény minden esetben igazolandó); a betevő meghal (a harmadik személy részére váltott betétkönyv betevőjének halála esetén a befizető rendelkezési joga feléled); a betevőként szereplő jogi személy megszűnik, vagy a betevő csődbejut. Méltánylandó körülmények fennforgásánál a zárt jellegnek a feltétel bekövetkezése előtti megszüntetése iránt a postatakarékpénztár intézkedik. A zárttányilvánítás hatálya a kamatokra csakis akkor terjed ki, ha a betevő azt kifejezetten kívánja, sőt a követelés egy része is zárttá nyilvánítható.

3. Vagyonváltozások.

A postatakarékpénztári takarékbetétek törzs-, vagy különleges kamatláb mellett kamatoznak. A különleges kamatozású betételhelyezések akkor nyernek alkalmazást, amikor a postatakarékpénztár valamely jótékony, vagy szociális cél, köz-, vagy államérdek szempontjából a rendes kezelési szabályoktól, vagy a kamatoztatás mérve tekintetében eltér. Különleges kamatozásban 1936 óta 1. az állami kezelésben álló alapok és alapítványok takarékbetétei, 2. a vármegyei, városi és községi önkormányzatok alap és alapítvány jellegű betétei és 3. a zártbetétek részesíthetők. Az engedélyezést a zártbetétek kivételével — a miniszter magának tartotta fenn. A postatakarékpénztár betevője nemcsak a betétkönyvet kiállító postahivatalnál, hanem valamennyi közvetítő hivatalnál, továbbá az intézet takarékküzlleti szolgálatot ellátó pénztárainál helyezhet el takarékbetétet, mindennemű korlátozás nélkül. Az első betét elhelyezésekor az ügyfél (betevő, vagy befizető) betétkönyvet kap, amelyet minden vagyonváltozáskor be kell mutatni.

A takarékbetevő (befizető) követelése felett bármely postahivatalnál fizetési utalvány kibocsátására szóló felmondással, továbbá a betétkönyvét kiállító postahivatalnál, vagy az intézet főpénztáránál rövidútoni felmondással rendelkezhet. A felmondás magánokirat, mert azt nem a posta, vagy a postatakarékpénztár alkalmazottja, hanem az intézettel vagyoni összeköttetésben álló magánfél állítja ki. Az a körülmény, hogy a felmondás elszámolás alapjául szolgál, a magánokirati minőségen mitsem változtat. Fizetési utalványra szóló rendelkezésnél — a beérkezett felmondáson levő aláírásnak a nyilatkozaton bejelentett aláírással való azonosítása után — a postatakarékpénztár takarékfizetési utalványt bocsát ki. A rövidútoni visszafizetésnél a rendelkezési jogosultságot a közvetítő hivatalok a betétkönyv törzslapján alkalmazott aláírás alapján bírálják el, a főpénztárnál eszközölt visszafizetéseknel pedig a postatakarékpénztár végzi az azonosítást a nyilatkozaton levő aláírás alapján. A rövidútoni felmondás a betétkönyvet kiállító közvetítő hivatalnál és az intézet főpénztáránál azonnal foganatósítható. A rövidútoni, azonnali visszafizetés főleg a kis egzisztenciák szempontjából fontos, a fizetési utalványra szóló felmondás pedig azért, mert a felek rendelkezési jogának gyakorlását területileg nem korlátozottan biztosítja, szemben a magánpénzintézetekkel, amelyeknél kizárólag a betétkönyvet kiállító intézet fizet vissza. A rövidútoni visszafizetés területi megszorításának oka az, hogy a bejegyzések helyességét a betétkönyvet kiállító postahivatal, valamint a postatakarékpénztár állapíthatja meg, az előbbi számadási okmányai, vagy a féllel való esetleges személyi kapcsolatai, az utóbbi pedig az őrizetében levő számla alapján. Mivel pedig a betétkönyvben más közvetítő hivatalnál elhelyezett betétekre vonatkozó tételek is szerepelhetnek, amelyeket a kiállító hivatal nem ellenőrizhet, üzembiztonsági szempontból a rövid úton visszafizethető összegek maximumát meg kellett állapítani. A rövidútoni visszafizeté-

sek összeghatára az alapító törvény szerint 25 Frt, az 1923:XXXII. t.-c.-ben nyert felhatalmazás alapján miniszteriális hatáskörben történt megállapítással 1923—1925-ig 5 ezer K, 1925—1927-ig 500 ezer K, 1927-től pedig 100 P. Az összeghatár megállapítása nagy körütekintést és óvatosságot igényel. A túl alacsonyan megállapított rövid úton visszafizethető összeg a feleket a postatakarékpénztártól elidegeneti, mert egészen apró összegű visszafizetéseknel is a 3—5 napot igénybevevő fizetési utalványra szóló felmondásra vannak kényszerítve. Téves az a felfogás, (hogy az értékhatárnak — normál háztartásban a közepes szükségletek kielégítésére elégséges — magasabb összegben való megállapítása a betétálladék elvonásához vezet, mert ily esetekben a takarékbetevők nincsenek arra kényszerítve, hogy bizonyos összegeket állandóan otthon őrizzenek. A kiállító hivatalok a betétkönyveket rövid úton még a megállapított értékhatáron alul sem egyenlíthetik ki, ez csak a postatakarékpénztárnál történhet meg. Ez az intézkedés azzal magyarázható, hogy a közvetítő postahivataloknak nem áll módjukban az esedékes kamatok megállapítása, enélkül pedig teljes összegű (saldo) visszafizetés nem lehetséges. Ezért a kamatozatlan betétminimumot érintetlenül kell hagyni, az csupán a kamatokkal együtt, fizetési utalványra szóló felmondással egyenlíthető ki, amikor a betétkönyv végleges kiegyenlítést nyer. Téves tehát az a felfogás, hogy ezt az összeget a postatakarékpénztár a betétkönyv ára fejében visszatartja. A már előadottakon kívül, az egyes rövidútoni visszafizetések között meghatározott időnek is el kell telnie. A rövidútoni visszafizetés határidejét az alapító törvény 15 napban állapította meg, az 1923:XXXII. t.-c. e határidő megállapítását a minisztériumra bízta. Ennek alapján 1928-tól e határidőt 10 napra szállították le. Határidő azért van megállapítva, hogy az alatt az esetleges szabálytalan visszafizetésről ideje legyen a postatakarékpénztárnak tudomást szerezni, hogy a további rövidútoni visszafizetéseket letilt-

hassa és ezáltal a sorozatos visszaéléseket meggátolhassa. Természetszerűleg ez a kikötés nem áll fenn akkor, ha az utolsó rövidútoni visszafizetés óta a postatakarékpénztár útján fizetési utalványra szóló felmondást eszközöltek, mert ebben az esetben a postatakarékpénztár a fizetési utalvány kibocsátása, illetve a felmondott összegnek a számláról való leírása alkalmából a közvetítő postahivatal által rövid úton eszközölt előző visszafizetést már felülbírálta. A postatakarékpénztár főpénztára rövid úton korlátlan összegben és időközönként fizet vissza. (A cseh és lengyel postatakarékpénztár rövidútoni visszafizetést naponként egyszer engedélyez.) Fontos alapelv, hogy a takaréketét felett kizárólag az intézet által rendszeresített felmondási űrlapon lehet rendelkezni. Vannak esetek, amidőn a visszafizetés nem a betevő (befizető) kezeihez történik, mégpedig: ha a betevő az összeg felvételére másnak meghatalmazást adott, ha a kiskorú, vagy gondnokság alatt levő betétének visszafizetése ellen a törvényes képviselők tiltakoznak, ha a betevő meghal, csődbejut, vagy csődön kívüli kényszeregyezség alatt áll s végül ha a betétösszeg, vagy egy része biztosítékul, vagy bánatpénzül szolgál. Az első esetben a felmondást a betevő teljesíti, de az összeget a meghatalmazott veszi fel, a további esetekben azonban már a felmondást sem teljesíti.

A postatakarékpénztárnál felmondott takaréketétek visszafizetésére a liquiditás biztosítása céljából az alapító törvény határidőket állapított meg. Ezek a határidők 25—100 Frt-ig a felmondás beérkezésétől számított 8 nap, 100—500 Frt-ig 15 nap, ezen felüli összegekre 30 nap. Ezeket a határidőket a postatakarékpénztár soha nem tartotta be. A visszafizetési határidők megállapításának az a célja, hogy az intézet a betéteket minél gazdaságosabban gyümölcsöztethesse anélkül, hogy tőkéit esetleg mobilizálnia kelljen. Visszafizetési határidőket állapít meg úgy szólván valamennyi alapító törvény, így pl. a belga 20—100

Fr-ig 8 napot, 100—500 Fr-ig 15 napot, 500—1000 Fr-ig 1 hónapot, 1000—3000 Fr-ig 2 hónapot, 3000 Fr-on felül pedig 6 hónapot. Az angol alapító törvény szerint a visszafizetések postafordultával történnek.

Kamatszámítás. A postatakarékpénztárak takaréközletágára vonatkozólag úgyszólván valamennyi alapító törvény a kamatszámítás különleges módját állapítja meg azáltal, hogy a kamatozás kezdő, illetve végződő időpontjaként nem a betét elhelyezése, illetve a visszafizetés eszközése napját jelöli meg, hanem ettől eltérő kamatozási határidőket állapít meg. Kamatoztatási határidő az az időpont, amelytől a betétek kamatoznak és amelyen túl a kamatozás megszűnik. A postatakarékpénztáraknál a magánpénzüntézeteknél szokásos napi — pro rata temporis — kamatoztatás alig volna bevezethető, mert a sok apró összeg után ilyenmódon való kamatszámítás a kezelést megnehezítené, másrészt pedig az elhelyezés napján a postatakarékpénztárak nemcsak a betéteket nem veszik át, hanem még a közvetítő hivatali elszámolásokat sem kapják kézhez. Így tehát a befizetés napja nem lehet egyúttal a kamatozás kezdő időpontja is. Visszafizetéseknel a kamatozás nem szűnhet meg a tényleges visszafizetés napjával, mert ezt az időpontot a postatakarékpénztárak előre nem tudhatják. Egyébként is a nagy tömegű számlával rendelkező intézeteknél az évi zárlati munkálatok napi kamatoztatással fizikailag is alig volnának elvégezhetők.

A m. kir. postatakarékpénztárnál a betétek kamatoztatása — az alapító törvény szerint — a befizetés napját követő hó 1.-én, illetve ugyanazon hó 16.-án kezdődik és a felmondásnak a postatakarékpénztárhoz való beérkezését, vagy rövid úton való visszafizetések eszközését megelőző hó utolsó napjával, illetőleg ugyanazon hó 15.-ével végződik. (Ugyanezeket a kamatoztatási határidőket állapítja meg a belga, olasz, francia, holland és osztrák postatakarékpénztári alapító törvény is. Angliában a kamatozás a befi-

zetést követő hó 1.-ével kezdődik és a kifizetést megelőző hó végével végződik.) A számlán nemcsak tőkeegyenleget, hanem kamategyenleget is tartanak nyilván. A kamatot minden betétnél és visszafizetésnél a kamatozásü kezdő, illetve végző időponttól az üzleti év végéig számítják ki. Betételhelyezésnél a kiszámított kamatot ehhez a kamategyenleghez hozzáadják, visszafizetésnél pedig a visszafizetett összeg után kiszámított kamatot a kamategyenlegből levonják. Miután a kamatszámítás időegysége a félhónap, a kamatot annyi félhónapra kell számítani, ahány félhónapot a kamatoztatási határidőtől az év végéig terjedő időtartam magában foglal. A postatakarékpénztár a kamatösszegeket a leggyakrabban előforduló tőkeösszegekre nézve előre kiszámítja és kamattáblázatba foglalja, amelyről a kamatösszegek leolvashatók, illetve, az egyes részösszegek összegezése révén, könnyen megállapíthatók. A kamattáblázatot sokszorosítják és abból minden kamatszámító tisztviselő egy-egy példányt kap. Mivel a kamatszámítás félhónaponként változik, minden félhónapban — évente tehát huszonnégyszer — készül új kamattáblázat. A kamat csakis a naptári év végén, továbbá saldo felmondás esetén tőkésíthető.

Lebonyolítás. A postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek kezelésével, nyilvántartásával és könyvelésével járó teendőket a takaréközleti osztály látja el. Ehhez képest az üzleti osztály munkaköre a következő munkálatokat foglalja magában: feldolgozza és könyveli a közvetítőhivataloknál és az intézet pénztárainál eszközölt betéteket s rövidútoni visszafizetéseket; intézkedik a fizetési utalvány útján teljesítendő visszafizetések foganatosítása iránt és azokat könyveli; a tőkeegyenlegen kívül a kamategyenleget is megállapítja és nyilvántartja; ellátja az üzletigazgatással kapcsolatos különleges teendőket; az üzleti év végén zárlatot készít és működéséről naponként, valamint havonként jelentést tesz. Az osztály a folytatólagos és a másodlati betétkönyvektől eltekintve, nem állít ki betét-

könyveket és ezért betétkönyvkészlete sincs, nyilván-
tartja azonban a közvetítő hivatalok, a főpénztár és a
fiókok készletében levő betétkönyveket. Az üzleti osztály
őrzi a nyilatkozatokat, amelyek a fizetési utalványok
kibocsátására szóló és a főpénztári felmondások számfej-
tése kapcsán a rendelkezési jogosultság megállapítására
szolgálnak. Ugyancsak itt őrzik a névlapokat is, amelyek
a betevek névszerinti nyilvántartására, különösen pedig a
téves, vagy hiányos adatokkal elszámolt tételeknél a helyes
adatok megállapítására, valamint statisztikai célokra szol-
gálnak. Az üzleti osztály minden betevő nevén számlát
vezet, amelyen a betevő követelését és az abban beálló válto-
zásokat tartja nyilván. A számlalapok különböző színűek,
aszerint, hogy a betétkönyveket mely postaigazgatósághoz
tartozó közvetítő hivatal állította ki. A számlákat a szekré-
nyekben postaigazgatóságok szerint, azokon belül pedig a
kiállító hivatalok és számlaszámok sorrendjében helyezik
el és őrzik. A takarékküzlleti szolgálattal kapcsolatos köny-
velési teendőket az üzleti osztály könyvelőgépek segítségével
végzi. Ezekről az organizáció és üzemracionalizálás
kapcsán még szó lesz. Az üzleti osztály a közvetítő hivata-
loknál, a főpénztárnál, valamint az intézet fiókjainál esz-
közölt betéteket a takarékküzlleti napi aljegyzékek, mint
könyvelési okmányok alapján dolgozza fel. Az aljegyzékek-
kel együtt veszi át az üzleti osztály az első betéttel kapcsola-
tos az egymástól még el nem választott — nyilatkozatot
és névlapot is. A betétek könyvelésével párhuzamosan tör-
ténik postaigazgatóságok szerint a számlákon köny-
velt tételek felülvizsgálása, aljegyzékek alapján. A revizor
a felülvizsgálás kapcsán az aljegyzék szabályszerű voltát,
a számlán és az aljegyzéken szereplő adatok egyezőségét, a
helyes műveleti billentyűk alkalmazását és a kamatszámí-
tás helyességét ellenőrzi. A főpénztár és a közvetítő hivata-
lok által teljesített rövidútoni visszafizetéseket az üzleti

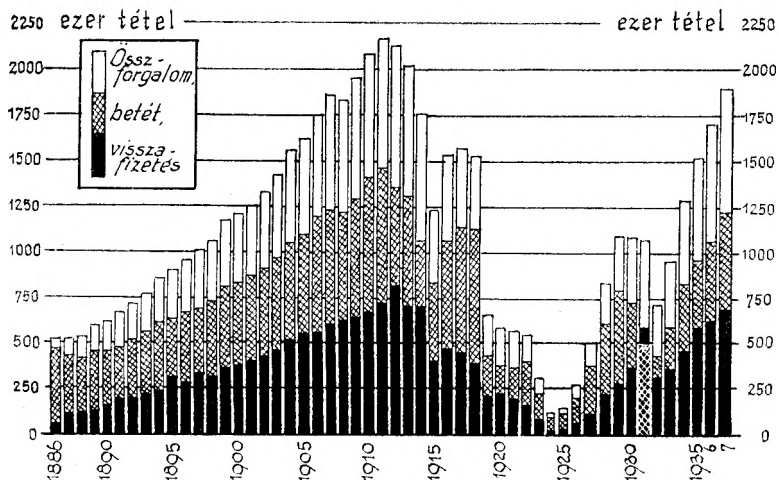
osztály a „Rövidútoni felmondás és visszafizetési bizonylat”-ok alapján dolgozza fel. A fizetési utalvány kibocsátására szolgáló felmondásokat folyósítás előtt alaki és anyagi szempontból felülvizsgálják. A felülvizsgálás során az aláírást és az esetleges jelszót a nyilatkozaton szereplő aláírással, illetve jelszóval összehasonlítják, nemkülönben egyeztetik a felmondáson levő adatokat a számla megfelelő adataival. (1888-ig az aláírásokat törvényszéki hites írásszakértő vizsgálta felül. Az évi 50 Frt tiszteletdíj mellett alkalmazott Kempner Miklós hetenkint kétszer, szükség esetén azonban gyakrabban is megjelent az intézetben és a nagyobb összegű felmondásokon szereplő aláírásokra vonatkozólag szakértői véleményét szóbelileg, vagy a körülményekhez képest írásban közölte. Érdekes, hogy egy évi szolgálat után a tiszteletdíj összegének évi 200 Frt-ra való fel-emelését azzal az indokolással kérte, hogy a forgalom növekedése folytán „hetenkint átlag 10 és még több(!)” ügyiratot kell elintéznie. 1886 októberig minden felmondás az osztály érvényesítésén kívül még az igazgató utalványozása és a számvevősegi főnök ellenjegyzése alapján volt kifizethető. Ettől az időponttól kezdve már csupán a 25 Frt-nál nagyobb összegű visszafizetéseknél kellett ezt az eljárást követni. Nem sokkal később természetesen ez az összeghatár is eltűnt, mert az igazgató továbbra már nem volt terhelhető ilyen természetű munkákkal.) A könyvelés helyességének megállapítása után kiállítják a takarékfizetési utalványokat, amelyeket felülvizsgálat után az expedáló csoportnak adnak át, amely azokat — számozás és mélynyomású bélyegzővel való ellátás mellett — átadja a postának.

Az osztály az összes könyvelt betétekről és visszafizetésekről, illetve az azokat magukban foglaló naplószalagokról napi összesítő kimutatást készít. Az üzleti osztály a betétekkel és visszafizetésekkel kapcsolatban külön

kezele s foganatosítja azokat az átkönyveléseket, amelyek a betétkönyvek más közvetítő hivatalra való átírásából, a követelések engedményezéséből, téves könyvelésből és végül a nyilvántartási számlára könyvelt tételek rendezéséből származnak. Az üzleti év végével a fennálló kamattartozás tőkésítése céljából az összes takarékszámházakat lezárják.

Forgalom. A postatakarékpénztár takaréközleti forgalmában az összforgalom tételszáma 1937-ben 1·9 millió volt. Kisebb volt a tételszám Ausztriában (986 ezer), Bulgáriában és Romániában, legnagyobb Japánban (231 millió), jelentős Angliában (40·2 millió), Lengyelországban (15·6 millió), Franciaországban (10·9 millió) és Svédországban (6·9 millió). Egy évet 300 munkanapnak véve, egy munkanapra nálunk 6492 tétel esik. Egy takarékszámházra eső tételszám a legnagyobb volt Csehszlovákiában 7·78, nálunk 3·73, legkisebb Belgiumban 1·05. Egyes államokban ez a tételszám a következőképpen alakult: Lengyelország 5·37, Japán 4·35, Anglia 3·94, Ausztria 2·70, Franciaország 1·04. A betétek tételszáma nálunk 1937-ben 1·2 millió, a visszafizetéseké 726 ezer volt. A közvetítő hivataloknál 1937-ben 1·2 millió, a főpénztárnál pedig 25 ezer betétet eszközöltek. (Érvénytelenített takarékfizetési utalványokból 1470 betét származott.) A közvetítő hivataloknál eszközölt rövidútoni visszafizetések száma 502 ezer, a főpénztári visszafizetéseké pedig 130 ezer volt. Fizetési utalvány alapján a közvetítő hivatalok 91 ezer visszafizetést teljesítettek.

A takaréközletág tételforgalmának fejlődését az alábbi grafikon mutatja:

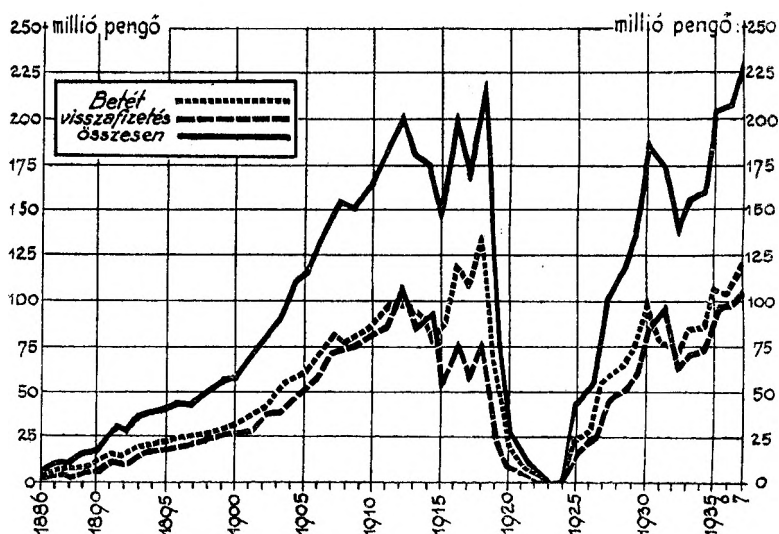

A takarékbetétek tételforgalmát ábrázoló hasábok úgy a betéteknél, mint a visszafizetéseknél általában párhuzamosan emelkedtek, vagy süllyedtek. Emelkedő, vagy süllyedő irányuk hű kifejezője a tőkeképződés és a gazdasági helyzet szoros kapcsolatának. E szabályszerűséget csupán 1931 adatai törték meg, amikor a visszafizetések tételszáma a bankzárlat következményeként csaknem 87 ezerrel múlta felül a betétek tételszámát, amíg a nyugalom helyreálltával a betétek tételszámát ábrázoló hasáb ismét a visszafizetések tételszáma fölé emelkedett.

A takarékküzetág összecszerinti összforgalma 1937-ben 227·8 millió P-t tett ki. (Az összecszerinti összforgalom Ausztriában 202 millió Sch, Csehszlovákiában 1·2 milliárd Kč, Belgiumban 5·5 milliárd Fr, Franciaországban 15·5 milliárd francia Fr, Japánban 4·5 milliárd Yen, Svédországban 503 millió s. K. volt.) 1937-ben a betétek összege 123·8 millió P, a visszafizetések összege pedig 104 millió P volt. A közvetítő hivataloknál 87 millió P-t, a főpénztárnál pedig több, mint 11 millió P-t helyeztek el takarékbetétként. A kamatok tőkésítéséből több, mint 3 millió P

összegű betét származott. A visszafizetések között összeg szempontjából az első helyet a főpénztárnál teljesített visszafizetések foglalják el 32 millió P-vel. Fizetési utalvánnyal 29 millió P visszafizetést teljesítettek. A közvetítő hivatalok rövid úton több, mint 20 millió P-t fizettek vissza.

Az összeforgalom a következő fejlődést mutatja:

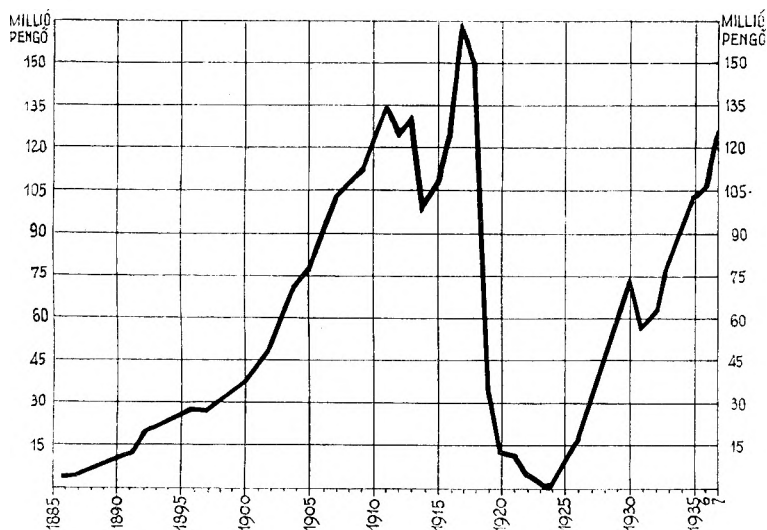

A takaréközletág összeforgalmát vizsgálva, a betéteket és visszafizetéseket jelző vonalak itt is párhuzamosan haladnak és csupán 1912-ben, 1914-ben és 1931-ben töri át a visszafizetések vonala a betétek vonalát. Mind a három mozzanat a gazdasági visszaesés egy-egy mélypontját jelzi. (Balkán háború, világháború és bankzárlat). A postatakarékpénztár takaréközletágának 1937. évi működését az 1913. utolsó békeévnék Csonkamagyarország területéhez arányított működésével összehasonlítva s az eredményt indexszámokkal kifejezve, a következő megállapítás

tehető: a takarékbetevők száma 100-ról 164-re, a betétek tételszáma 100-ról 255-re, a visszafizetéseké 285-re, a betétek összege 100-ról 363-ra, a visszafizetéseké 323-ra, a betétek állandéka pedig 100-ról 267-re emelkedett.

A betétálladék mikénti alakulása az egyéni és a nemzeti vagyonosodás megítélése szempontjából csakis akkor jöhet számításba, ha a betétálladék a gyümölcsöztetésre szolgáló tőkék összességét jelenti. Mivel pedig a csekküzletág forgalmából leszűrődő betétálladék a forgótőke pillanatnyi nyugalmi helyzetét jelenti, a vagyonosodás megállapítása szempontjából lehát csupán a takarékbetétálladék jöhet számításba. Ezért foglalkozom részletesebben a takarékbetétálladék alakulásával és annak indokaival.

A takarékbetétálladék fejlődését az alábbi grafikon mutatja:

Az 1886. évi betétálladék tulajdonképen 11 hónapi ténykedés eredménye, mert a kijelölt postahivatalok közvetítői működésüket csupán ezévi február 1.-én kezdték

meg. Ezzel az eredménnyel a miniszter évi jelentésében — figyelemmel az intézet kisebb tőkékre korlátozott működésére — meg volt elégedve. „Az alacsonyabb kamatláb és a kamatozó összegek korlátozása — mondotta a jelentés — természetes gátat képez a betétek tételenként nagyobb összegben való rohamosabb felgyülemlése ellen.“ A külföld hasonló intézményeinél az első években ugyanez tapasztalható. Magyarországon az eredményt kedvezőtlenül befolyásolták az aránylagos tökehiány, a takaréközletet folytató intézetek nagy száma, amelyek a kamatozást kereső tőkéket a magasabb kamatlábbal magukhoz vonzották. Természetes tehát, hogy az új tőkék gyűjtése hosszabb időt vett igénybe, mert az intézet — eltekintve rendeltetésének erkölcsi részétől — már szervezeténél és ügkörénél fogva is, az addig fel nem használt, illetve csekélységük folytán fel nem használható, egészen új tőkék létesítésére s gyűmölcsöztetésére hivatott. Nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy az 1886. év tőkegyűjtésre egyébként sem volt kedvező, valamint az sem, hogy az ez év végén működő 2000 postahivatal csak fokozatosan emelkedett erre a számra és a közönség ismeretlen intézménnyel állott szemben, amelynél a kezdet nehézségeit is le kellett küzdeni. Mindezek figyelembevételével az eredmény kielégítőnek mondható. Míg 1894-ben a tiszta szaporodás kerekén 2·7 millió K volt, addig 1895-ben — a kamatnak 3·6%-ról 3%-ra való leszállítása következtében — 1·2 millió K, 1896-ban 1·6 millió K, 1897-ben 960 ezer K volt, vagyis ebben az évben is a takaréközletág még mindig a kamatláb leszállításának hátrányos utóhatása alatt állott, ami a betétálladék lassú emelkedésében jutott kifejezésre. Egyébként 1897-ben a forgalom emelése, illetve élénkítése érdekében intézkedés történt, hogy a kerületi biztosok hivatali szemleútjaik alkalmával a postatakarékpénztári kérdésekre fokozott figyelmet fordítsanak s ahol a forgalomban pangást, vagy visszaesést tapasztalnak, ezek okait állapítsák meg.

Az erre vonatkozó jelentések arról számoltak be, hogy a postatakarékpénztári szolgálat terén hanyatlást csakis olyan helyeken észleltek, ahol a nép kereseti forrásai kiapadtak. A hanyatlás — megállapításuk szerint — nem a közvetítő közegek közömbösségén, vagy hanyagságán, hanem a nyomasztó gazdasági viszonyokon s a nép elszegényedésén múlt. 1896-ban az előző évhez arányítva csökkentek a betétek és növekedtek a visszafizetések. E kedvezőtlen jelenségnek — különösen a fővárosban — az oka az a visszahatás volt, amely az ezeréves kiállítás rendkívüli fellendülésére következett be. A kiállítás évében ideiglenesen nyílt rendkívüli jövedelmi források ugyanis — főként a székessővárosi munkásoknál — megszűntek és megakasztották tőkegyűjtésüket. Az 1896.-i drágaság 1897-ben is fennállott, amely a kevésbé vagyonosokat követeléseik felmondására kényszerítette. Ebben az évben a termés gyenge volt, több helyen elemi csapások, járványok pusztítottak, inség keletkezett, iparvállalatok szűntek meg, stb. Az 1898. év 1897-hez képest gyarapodást mutat. Az 1907. év az összforgalmat és a betétálladékot tekintve, eredményes, amennyiben üzleti forgalma az összes előző éveket jelentékenyen meghaladta, amely körülmény főként az 1906. év kedvező gazdasági állapotának tudható be. A legmagasabb, világháború előtti betétálladékot, 116·5 millió K-t az 1911. év mérlegében mutatta ki a postatakarékpénztár. Az utolsó arany Korona értékű betétálladék 1913 végén 112·5 millióra rúgott. Ez a betétálladék 1914 első felében emelkedő irányzatot mutatott. A háború kitörésével tételszám és összeg tekintetében a betéteknél lényeges csökkenés, a visszafizetéseknél emelkedés állott be, aminek következtében a betétállomány is fokozatos apadást tüntetett fel. Ez az apadás 1914 végéig tartott, amikor a betétek álladéka több, mint 18 millió K-val 94 millió K-ra csökkent. Ettől kezdve azonban a betétek összege rohamosan növekedett, a visszafizetések jelentéke-

nyen csökkentek, úgyhogy az 1914/15. költségvetési év végével a betétek állománya 111 millió K-ra rúgott, tehát csak igen kevéssel maradt mögötte az 1913 elején fennállott álladéknak. A betétálladék nagymérvű csökkenését jelentékeny részben a hadikölcsönre eszközölt tömeges jegyzés idézte elő s az a körülmény, hogy a betevek katonai szolgálatra történt bevonulásuk következtében visszafizetéseket igényeltek. A visszafizetések napi tétel-száma 1914 július 29.-én érte el a legnagyobb magasságot, de még akkor is csupán háromszorosa volt a rendes napi átlagnak, tehát — bár az intézet moratóriumadta jogával nem élt — megrohanásról szó sem lehetett. Az 1915/16. évben a betétek állományának növekedése a tömeges hadikölcsönjegyzés okozta betételvonás dacára, a 76 millió K-t meghaladta. Ezzel az előző évi betétálladék 187 millió K-ra emelkedett. 1916/17-ben a takarékbetétálladék 100 millió K-val növekedett. Ezt követően a takarékbetétálladék további jelentős emelkedést mutatott, ami egyes rétegeknek a háború alatt megnövekedett kereseti lehetőségeiben leli magyarázatát, amely jövedelemtöbblet bizonyos része a takarékbetétként való gyümölcsöztetés felé irányulva, a pénzügyintézeteknél talált elhelyezést. Az inflációs idők számszerűleg kimutatott álladéknövekedése mögött azonban — a koronaérték fokozatos csökkenése következtében — belső elértéktelenedés jelentkezett, amely a pengőértékben kimutatott álladéokban világosan kifejezésre jutott. 1924 június 30.-án a takarékbetétálladék az 1913. évi 112·5 millió arany K-s álladékkal szemben mindössze 377 ezer P-t képviselt, amely 1925 január 30.-án 5·5 millió P-re, 1926 július 30.-án 10·6 millió P-re szökött fel. (Megemlítem, hogy a postatakarékpénztár is elfogadott takarékkorona betéteket olyképen, hogy külön e célra szolgáló csekkbefizetési lapot kellett kitölteni papírkorona összegben, amelynek megfelelő takarékkorona összeget a postatakarékpénztár számította ki. Forgalom 1924 március 1.-étől június

30.-áig: betét 2·5 ezer tételben 3·6 milliárd K, visszafizetés 500 tételben 3·3 milliárd K. A Magyar Nemzeti Bank létesítésével a takarékkorona, mint számolási érték megszűnt s ettől kezdve takarékkoronabetéteket sem fogadtak el.) A pengőértékre való áttérést követőleg a betétálladék erőteljes fejlődése ismét megkezdődött és az egyenletes emelkedés folyományaképen 1931-ben, már a 75 millió P-t is meghaladta. A takarékküzetágnak ezt a lendületes fejlődését az 1931. évi bankzárlat csupán átmenetileg akasztotta meg, úgyhogy némi csökkenés után 1933 végével az álladék ismét elérte a bankzárlat előtti összeget. A területvesztés okozta csökkenés a takarékküzet forgalmi adataiban is szemléltetően kifejezésre jut. A közönségnek a postatakarékpénztár felé irányuló bizalma következtében azonban az elhelyezett betétek, ha tételszámban alatta is maradnak a háború előtti évek forgalmának, összegben azonban már a háború előtti évek színvonalán mozognak és nagyobb tömegű betételvonással az intézetnek sohasem kellett számolnia. (Külföldi postatakarékpénztáraknál a takarékbetétálladék 1937 végén a nemzeti valuta 1000 egységében a következőképen alakult: Anglia 432.374 £, Ausztria 141.178 Sch, Belgium 11,147.000 Fr, Bulgária 2,520.022 Leva, Csehszlovákia 373.040 Kč, Franciaország 23,315.422 f. Fr, Görögország 2,771.966 Drachma, Hollandia 532.185 h. Frt, Japán 3,352.516 Yen, Jugoszlávia 982.083 Din., Lengyelország 663.720 Zl, Magyarország 110.579 P, Románia 2,716.297 Lei, Svédország 506.946 s. K.)

A takarékküzeti forgalom fontosabb átlagszámai 1937-re a következők voltak: egy betét átlagos összege postahivataloknál 73·88 P, főpénztárnál 482·20 P, egy visszafizetés átlagos összege postahivataloknál 83·90 P, főpénztárnál 243·01 P, egy betét átlagos összege 101·34 P, egy visszafizetés átlagos összege 143·17 P volt. Ezer lakásra esett 58·31 betevő, egy betétkönyvre esett átlagosan 2·34 tételben 237·36 P betét, továbbá 1·39 tételben 199·44 P

visszafizetés. Végül egy betétkönyv átlagos követelése 244·32 P volt. A takaréközleti osztályban 1938-ban a havonta kiállított új számlák száma átlagban 10 ezer drb., végleg kiegyenlített számlák száma átlagban 7—8 ezer volt, a havonta kiküldött fizetési utalványok száma 7—8 ezret tett ki, kamatbeírás céljából beérkezett átlagban havonta 14 ezer drb. betétkönyv. A naponként feldolgozott tételszám átlagban 7—8 ezer, ezekből betétekre esett kb. 65, visszafizetésekre 35%. A betétkönyvek számának postaigazgatósági kerületek szerinti %-os megoszlását illetőleg, 1937 végén a budapesti postaigazgatóság területén levő postahivatalokra esett 38%, a Budapest környékire 18%, a debrecenire 14%, a szegedire, a pécsire és a sopronira egyenlő arányban 9—9%, míg az intézeti pénztárakra 4%. A betétálladékból a budapesti postaigazgatóság területén levő postahivatalokra 32%, az intézeti pénztárakra 19%, a Budapest környékire 13%, a debreceni postaigazgatóság területére 12%, a pécsire és a sopronira 9—9%, végül a szegedire 7% esett.

V. A m. kir. postatakarékpénztár az államhitel szolgálatában.

1. Értékpapírüzlet.

Alapfogalmak. Az értékpapírüzlet ismertetése előtt célravezetőnek vélem, hogy ebben a forgalomban szereplő értékpapírfogalmakat nagy vonásokban vázoljam. Értékpapírok olyan okiratok, amelyekben valamely követelés, illetve tartozás olymódon van megtestesítve (inkorporálva), hogy az elvileg csupán a papírban van meg és annak létezése által jut kifejezésre (részvény, váltó, csekk, stb.). Minthogy pedig minden követelés pénzben kifejezhető, illetve más esetben áru-, bár pénzzel helyettesíthető — értéket képvisel, maga a papír is, amely a követelést magában foglalja, értékesnek tekinthető; innen a fogalom meghatározása: értékpapír. Ezt a kifejezést használja a kereskedelmi törvény is.

Az értékpapírok neme tekintetében megkülönböztethetők pénz- és árupapírok. Az előbbieknél a kötelezettséget pénzben, az utóbbiaknál árukban kell teljesíteni. A pénzpapírok ismét több fajta alá tagozódnak, így vannak kamatozóak és nem kamatozóak. A kamatozó pénzpapírok ugyancsak két kategóriába oszthatók, az egyikben az adós (az állam, vagy a kibocsátó intézet) arra kötelezi magát, hogy az értékpapírokban kifejezett tőke után bizonyos előre meghatározott összeget fog évi kamat fejében, előre megállapított időközökben (többnyire félévenként) a kötvény birtokosának fizetni, a másik kategóriába a részvé-

nyek, az üzletrészek és az élvezeti jegyek tartoznak, amelyek kamathozadéka előre megszabva nincs és annak mértéke az értékpapírt kibocsátó adós évenkénti üzleti nyeresége szerint változik. A nem kamatozó pénzpapírok közé tartoznak a sorsjegyek, a nyeremény- és az életbiztosítási kötvények. A m. kir. postatakarékpénztárt úgyszólván kizárólag a pénzpapírok érdeklik; ezek közül is csak az ú. n. fix kamatot biztosító papírok. Az előre meghatározott (fix) kamatozású értékpapírok közé sorozhatók az állami járadékok, a kincstári utalványok, az állami pénztárjegyek, a záloglevelek, a kölcsönkötvények és a községi kötelezvények. Az állam a kincstári utalványokban és a pénztárjegyekben kifejezett tőkét — rendszerint rövid lejárat után — visszafizeti, ellentétben a járadékokkal, amelyek szövegében a tőke visszafizetésére nézve határidőt nem jelöl meg, csupán évi kamat (járadék) fizetését ígéri. A záloglevelekben és a hasonló jellegű értékpapírokban kifejezett teljes tőkekövetelés sorsolás útján kerül vissza az értékpapírbirtokosokhoz. Egyes intézetek a fixkamatozású kibocsátványoknak magasabb összeggel való kisorsolására is kötelezik magukat. A fixkamatozású értékpapírokat — a már előre számításba vehető jövedelem mértéke, a kisorsolás alkalmával elérhető árfolyam-, vagy sorsolási nyereség, a kötvénykibocsátási joggal való felruházásnak törvényes intézkedéseken alapuló megszorításai és a papírokban elhelyezett tőkék biztos fedezete folytán — névértékben — óvadékképen nemcsak magánosok, hanem az állam és egyéb közhatóságok is elfogadják. Ezt az óvadékképességet pupillaritásnak, az ilyen tulajdonsággal felruházott értékpapírokat pedig pupillaris papíroknak nevezik. Azt az általános elvet, hogy ezek a pupillaris papírok tőkeelhelyezés szempontjából biztosabbak, mint az egyéb papírok, a háború utáni gazdasági viszonyok megdöntötték. (Fellner Frigyes szerint a kevésbé biztosnak hitt osztalékpapírok értéküknek átlag 12·5%-át tartották meg, míg

a pupilláris papírok sokkal kevésbé bizonyultak értékállóknak.) Az állampapírok, kibocsátásuk időpontját tekintve, lehetnek háború előttiék, háború alattiak és háború utániak; a háború előttiék és alattiak nosztrifikáltak, vagy nem nosztrifikáltak. Az értékpapír teljességéhez rendszerint három kellék szükséges: az adóslevél (kötvény, kötelezvény), a szelvényív, amelynek egyes részei alapján fizetik a kamatot és a szelvényutalvány (talon), amelynek bemutatása ellenében új szelvényeket adnak ki. Magyarország háború előtti államadósságainak kérdését a trianoni békeszerződés 186—188. cikkei szabályozták. Ez a rendelkezés az államadósságokat két főcsoportra osztotta: fedezettel biztosított és fedezettel nem biztosított kölcsönökre. A fedezettel biztosított kölcsönök felosztásánál a Jóvátételi Bizottság abból az elvből indult ki, hogy az az utódállam, amelynek területén a kölcsön biztosítására szolgáló vagyontárgy (vasút, stb.) fekszik, a megfelelő államadósságot is viselni tartozik. Amennyiben a fedezetül lekötött vagyontárgyak különböző utódállamok területén vannak elhelyezve, a felosztás az egyes országokban fekvő vagyontárgyak arányában történt. Az összes egyéb, fedezettel nem biztosított kölcsönök felosztását szintén a Jóvátételi Bizottság eszközölte, nagyjában a különböző illetékekből és monopóliumokból (kivéve a dohányt) eredő bevételek arányában. A kölcsönök szétosztásának technikai lebonyolítása céljából az összes utódállamok a területükön levő kölcsönkötvényeket felülbélyegezték, ezek a kötvények képezik az illető állam területiális quótáját.

Az arany Forintra és idegen valutákra is szóló kölcsönök régi, külföldön elhelyezett címleteinek szolgálatát az 1923 június 29.-i innsbrucki, illetve az 1923 november 14.-i prágai egyezmény rendezte. Az innsbrucki egyezmény értelmében az idetartozó magyar és osztrák háború előtti államadóssági kötvény külföldi tulajdonosai részére egy közös pénztárt (Caisse Commune des Porteurs Etrangers des

Dettes Publiques autrichienne et hongroise d'avantguerre) létesítettek Párisban, amelynek intézőbizottságában Belgium, Franciaország, Olaszország, Hollandia és Svájc kötvénytulajdonosainak kiküldöttei foglaltak helyet. Az innsbrucki és a prágai egyezmények a fenti kölcsönök után fizetendő kamatok mérvét az adós államok pénzügyi és gazdasági helyzetének megfelelő figyelembevételével állapították meg. Ennek eredményeként 1931 december 31.-éig terjedő érvénnyel a kamatszolgáltatás a Caisse Commune papiroknál 32%-os valorizációs kulcs alapján történt. Kivétel volt a 4½%-os 1914. évi magyar állami törlesztéses járadékkölcsön, amelynél ez a kulcs 27%-ot tett ki. Az innsbrucki, illetve a prágai egyezményben az érdekeltek kötelezték magukat arra, hogy a Caisse Commune értékek kérdésének újbóli rendezésével 1931 előtt, az adós államok változott pénzügyi és gazdasági helyzetének figyelembevételével (Besserungsklausel) ismét foglalkozni fognak. A valorizációs kulcs újbóli megállapítása azonban nem történhet meg, ha annak megváltoztatásához két adós állam nem járul hozzá. Az innsbrucki egyezmény e záradéka alapján többször folytak tárgyalások, amelyek során nemcsak a valorizációs kulcs emelésének kérdésével, hanem az örökjáradékoknak törlesztéses járadékokká való átváltoztatásával is foglalkoztak. E tárgyalások eredményeképpen Párisban 1930 október 31.-én ideiglenes, az adós államok kormányainak hozzájárulásától függővé tett megállapodás jött létre, amely szerint a kamatozás valorizációs kulcsa fokozatosan emelkedik és a 4%-os magyar aranyjáradéknál, valamint az 1910. és 1913. évi magyar állami járadékkölcsönöknél successive a 70%-ot, az 1914. évi 4½%-os magyar állami törlesztéses járadékkölcsönnél pedig a 100%-ot éri el. A 4%-os aranyjáradék, a 4%-os 1910. évi járadék és a 4½%-os 1913. évi járadékkölcsön (ú. n. örökjáradékok) törlesztéses járadékokká alakíttatnak át és időtartamuk 50 évben állapítatik meg. A 4½%-os 1915. évi törlesztéses

járadékkölcsön eredeti törlesztési terve olyképp változik meg, hogy az utolsó visszafizetés 1980-ban fog történni. A megállapodáshoz Magyarország nem járult hozzá, úgy-hogy 1930 december 13-án az érdekeltek Párisban újból ülést tartottak, amelyen létrejött pótmegállapodást azután valamennyi érdekelt utódállam aláírta. E pótmegállapodás szerint valamennyi adós állam és a Caisse Commune kötelezték magukat arra, hogy az 1930 október 31.-i párisi egyezmény határozatait öt évi időtartamra végrehajtják. Az örökjáradékoknak törlesztéses járadékokká való átváltoztatása, amelyhez többek között Magyarország sem járult hozzá, 1936 január 1.-éig függőben maradt és a 4%-os aranyjáradék, valamint az 1910. és 1913. évi járadékok után ezideig csupán a kamatfizetés folyik a megállapított emelkedő kulcsokat magában foglaló táblázat szerint. Mivel ehhez 1935 december 31.-éig az érdekelt államok nem járultak hozzá, a szerződő felek visszanyerték cselekvési szabadságukat és a kérdés az innsbrucki, illetve párisi egyezmény alapján újból tárgyalás alá került. A szelvényívek megújítása és a lejárt szelvények beváltása céljából azokat a kötvényeket, amelyeknek szolgáltatát a Caisse Communenak kellett ellátnia, legkésőbb 1928 június 15.-éig be kellett nyújtani. A Caisse Commune a benyújtott kötvényekre nyilatkozatot bélyegzett rá, amely szerint a tulajdonos hozzájárult az 1923 június 29.-i innsbrucki egyezmény s a pótegyezmény határozmányaihoz és egyidejűleg a kötvényeket új szelvényekkel látta el. A megállapodásszerűen fizetendő összegek az adós államoktól a Caisse Commune-ba folynak be, amely pénztár a kölcsönök tőketörlesztése és kamatszolgáltatása tárgyában létesített megállapodásokat végrehajtja és egyúttal ellátja a kölcsönök szolgáltatásával járó technikai teendőket is.

Caisse Commune kötvények a következők: Magyar 4%-os aranyjáradék (örökjáradék) kibocsátási végösszege több, mint 633 millió arany Ft. A Jóvátételi Bizottság döntése alapján ezen összegből 49 629% terheli Magyar-

országot. Az ilyen alapon kiszámított kvótából a magyar állampénztáraknál a magyar állampolgárok tulajdonaképen letétbe helyezett címletek levonása után Magyarországot terhelő külföldi kölcsönrészként 242 millió arany Frt névértékű kölcsönösszeg maradt fenn. Arany Forintban, Márkában, Frankban és angol Fontban került kibocsátásra.

Magyar 4%-os 1910. évi államjáradék. Az 1910:IV. t.-c. alapján került kibocsátásra: 250 millió K = 212·5 millió Márka = 262·5 millió Frank = 10·4 millió Fontsterling névértékben. Ebből az összegből a Jóvátételi Bizottság döntése szerint Magyarországra 35·492%, vagyis 88·7 millió K esett, ebből azonban levonandó a magyar állampénztáraknál magyar állampolgárok tulajdonaképen letétbe helyezett kb. 71 millió n. é. címlet, úgyhogy a Magyarországot terhelő kölcsönrész 17 millió n. é. összegre rúgott.

Magyar 4½%-os 1913. évi államjáradék. Ezt a járadékot az 1911:XIV. és az 1912:V. t.-c. alapján beruházási célokra és katonai kiadások fedezésére bocsátották ki. A kibocsátási végösszeg 150 millió K. Ebből a Jóvátételi Bizottság döntése alapján 49·629% Magyarországra esett. Az 1930 június 11.-i párisi jegyzőkönyv a Magyarországot terhelő külföldi kölcsönrészt, a Magyarországon letétbe helyezett, magyar állampolgárok tulajdonát képező címletek levonásával, véglegesen 15·9 millió K összegben állapította meg. A járadékot Korona, Márka, Frank és angol Font valutában bocsátották ki.

1914. évi 4½%-kal kamatozó törlesztéses magyar járadékkölcsön. Az 1911:XIV., 1912:V. és XVI., valamint az 1914:I. t.-c.-ek alapján, az 1912. évi állami pénztárjegyek beváltására és beruházási célokra bocsátották ki. Kibocsátási összeg 500 millió K. Ebből Magyarországra 49·629% esett. Ezen az alapon kiszámított kvótából, a magyar állampénztáraknál magyar állampolgárok tulajdonaképen letétbe helyezett kötvények levonása után, a Magyarország terhére fennmaradó külföldi kölcsönrészt az 1930

június 11.-i párisi jegyzőkönyv kerekén 102 millió K összegben állapította meg. Ez az összeg azonban a valóságban 80 millió K-ra csökkent a magyar állam által a Caisse Commune-n 22 millió K n. é.-ben leszállított kötvények révén. A törlesztés eredetileg 1919 szeptember 1.-étől kezdődő 110 félévi annuitással, június és december 1.-én megtartandó, névértékben való sorsolások útján történt volna. A prágai egyezmény értelmében az eredeti törlesztési tervet felfüggesztették és az 1921-től 1924-ig bezárólag megtartott sorsolásokat megsemmisítették. Az 1930 október 31.-i párisi egyezmény értelmében új törlesztési tervet készítettek.

3%-os Magyar Vaskapu kölcsön. Ezt a törlesztéses kölcsönt a Duna Vaskapu szakaszának szabályozása céljaira bocsátották ki. A kölcsön szolgálatát a Duna Bizottság, Románia és Jugoszlávia látják el olymódon, hogy a Duna Bizottság nagyrészt az általa beszedett hajózási díjakból fedezi a szolgálathoz szükséges összeget és az ezenfelül fennmaradó összeget egyenlő arányban Románia és Jugoszlávia viseli. A Caisse Commune papiroknál az elévülési idő a szelvényekre vonatkozólag 5 év, a kötvényekre nézve pedig 30 év. A szelvények még akkor sem semmisíthetők meg, ha a kötvényt megsemmisítik, mert az ezzel ellenkező eljárás megnehezítené a szelvények beváltását.

A Caisse Commune papirokon kívül Korona és Forint névértékű, háború előtti kibocsátású államadósságok közül megemlíthetők a m. kir. állami 4%-os járadékkölcsön (koronajáradék), Tiszai és Szegedi 4%-os nyereségykölcsön, Budapest—pécsi vasút megváltása folytán átvállalt adósság, Magyar 1870. évi nyereségykölcsön, Magyar 3½%-os állami járadékkölcsön, Magyar 4%-os földterhermentesítési kölcsön, Italmérési jog kártalanításából eredő 4½%-os államadósság.

A trianoni békeszerződés 188. cikke értelmében a magyar kormány 1921-ben elrendelte a magyar állampolgárok és Magyarország rovására területileg nem gyarapodott ál-

lamok polgárainak tulajdonában levő és a háború alatt kibocsátott kötvények megjelölését, nosztrifikálását. A nosztrifikálást a kötvényeken és a szelvényutalványokon jelölték meg és pedig „Magyarország“ feliratú, köralakú bélyegzővel, továbbá annak a hatóságnak, állampénztárnak, vagy pénzügyi intézetnek bélyegzőjével, ahol a nosztrifikálási eljárást lefolytatták s végül sorszámmal, amely szám alatt a nosztrifikálást feljegyezték. A nosztrifikálási eljárás során megkülönböztetést tettek az eredeti jegyzés útján szerzett és az egyéb módon szerzett címletek között.

A háború után kibocsátott magyar állami kölcsönkötvények közül megemlíthetők: Nemzetközi 5%-os és 3%-os segélykölcsön (relief credit). A magyar kormány a háború utáni első években vette fel ezt a kölcsönt élelmiszerszállítások és a hadifoglyok hazaszállításának céljaira. Az Amerikai Egyesült Államoktól felvett részkölcsön biztosítására a népszövetségi kölcsönt követő rangsorban a vámbevételek, a cukoradó, a dohányjövedék nyersbevételei és a sómonopólium tiszta jövedelme szolgálnak fedezetül.

Állandósított 6%-os magyar állami francia Frank n. é. pénztárjegyek. Az 1922:I. t.-c. értelmében bocsátották ki az Association Nationale des Porteurs Francais de Valeurs Mobilières-rel kötött 1921 szeptember 3.-i megállapadás értelmében a francia állampolgárok birtokában volt háború előtti magyar államadóssági címletek 1918 december 31.-e előtt esedékessé vált szelvényei és kisorsolt címletei rendezésére.

Magyar kir. állami 1924. évi 6½%-os francia Frank n. é. kötvények. Az 1924:VIII. t.-c. alapján a francia hitelezőkkel szemben fennállott kötelezettségek rendezése ügyében létrejött 1923 december 21.-i magyar-francia megállapodás értelmében bocsátották ki.

Magyar Királyság 1925. évi 6%-os francia Frank kötvényei. Az 1922:I. t.-c. alapján bocsátották ki az Association Nationale des Porteurs Francais de Valeurs Mobilières-rel

kötött pótegyezmény értelmében a francia állampolgárok birtokában volt háború előtti magyar államadóssági kötvények 1919 január 1.-étől 1921 július 26.-áig (fedezettel biztosított kölcsönöknél 1919 június 30.-áig) esedékessé vált szelvényei és lejárt címletei beváltására.

Lírára szóló 6%-os magyar állami pénztárjegyeket bocsátottak ki az 1924 március 27.-én létrejött magyar-olasz egyezmény értelmében, az olasz állampolgárok tulajdonában volt magyar háború előtti államadóssági kötvények 1918 december 31.-e előtt lejárt címleteinek és szelvényeinek konszolidálására. A kibocsátás végösszege több, mint 9 millió Lira volt.

Belga Frankra szóló 1928. évi 6%-os kötvények. A belga hitelezőkkel szemben fennállott tartozások rendezésére bocsátották ki az 1929:XLIV. t.-c. alapján.

A trianoni békeszerződés 231. cikke és az 1923. évi XXVIII. t.-c. 12. §-a alapján külföldi pénznemekre szóló $3\frac{1}{2}\%$ -os állami kötelezvények (klíringkötvények) bocsátattak ki. Ilyen kötelezvényeket kaptak azok a külföldiek, akik angol Fontban, francia Frankban, olasz Líraban, belga Frankban, vagy Drachmában fennálló követeléseiket bejelentették. A kötelezvények olyan összegről szóltak, amely összeg erejéig ezeket a követeléseket a külföldi felülvizsgáló és kiegyenlítő hivatal a magyar felülvizsgáló és kiegyenlítő hivatalnak jóváírta.

Népszövetségi kölcsön. Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924:IV. t.-c. és a Népszövetségi Tanács 1924 június 14.-i határozata alapján bocsátották ki 1924 augusztus hó 1.-én a Magyar Királyság 1924. évi $7\frac{1}{2}\%$ -os és 7%-os kölcsönkötvényeit. A kibocsátási végösszeg netto 250 millió arany K volt, a magyar rész kibocsátás kerekén 4 millió. Az eredeti tervezet szerint a kölcsön 1926 február hó 1.-étől 1944 február hó 1.-éig törlesztik, névértékben való kisorsolás, vagy visszavásárlás útján. A kötvények törlesztési- és kamatszolgá-

latának biztosítására Magyarország lekötötte a vámjövédékből, a dohánymonopóliumból és a cukoradóból eredő bruttó bevételeit és a sómonopólium nettó bevételeit. A magyar állam kötelezte továbbá magát arra, hogy ha a lekötött jövedelmek összege a kölcsön szolgálatához szükséges évi összeg 150%-a alá csökkenne, további fedezetet is bocsát rendelkezésre. A zálogul lekötött bevételi forrásokból befolyó összegek külön garanciaszámlán kezeltetnek és azok felett csak a Népszövetség által kiküldött megbízott rendelkezik. A fentemlített garanciaszámlára befolyó összegekből a havonként szükséges összeg a megbízott rendelkezésére bocsátandó és az ily módon rendelkezésre bocsátott összegek 45 nappal az egyes szelvénylejáratok előtt akként egészítendő ki, hogy a félévi esedékesség kiegyenlítéséhez szükséges összeg teljes egészében a megbízott rendelkezésére álljon. Az életbeléptetett devizakorlátozások következtében, továbbá a beállott gazdasági válság folytán Magyarország természetesen nem láthatta el az eredeti feltételek mellett a népszövetségi kölcsön szolgálatát. A magyar kormány azonban mindenkor teljes mértékben elismerte felelősségét a kölcsön szolgálatát tekintetében és mindenkor törekedett arra, hogy elvállalt kötelezettségének eleget tegyen. Mint-hogy a kölcsön 7, illetve $7\frac{1}{2}\%$ -os kamatoztatása már nem felelhet meg semmi módon az újabb kölcsönök után fizetendő kamatok mérvének, a magyar kormány 1937-ben a kötvények konverzióját határozta el és ez év szeptember 17.-én memorandummal fordult a kötvénytulajdonosokhoz, amelyben vázolta a kölcsön jövőbeni szolgálatát. A kölcsönkötvények után járó kamat fejében 1938 február 1.-étől kezdődőleg minden év február 1.-én és augusztus 1.-én az eddig évi $7\frac{1}{2}\%$ -kal kamatozó részkibocsátások kötvényei után évi $4\frac{1}{2}\%$, az eddig évi 7% -kal kamatozó részkibocsátás kötvényei után pedig évi $4\frac{1}{2}\%$ -ot fizetnek. 1937 augusztus 2.-ától kezdve a kölcsön időtartamát minden egyes év augusztus 1.-én záródó pénzügyi évekre osztották fel. A

kölcsön után járó kamat és törlesztési részletek fizetésének céljára a magyar kormány minden egyes pénzügyi évben, minden egyes részkibocsátás tekintetében gondoskodni fog egy változatlan együttes évi összegről. 1940 augusztus 2.-ától kezdve ez a változatlan együttes évi összeg minden egyes részkibocsátás tekintetében egyenlő lesz: a minden egyes ilyen részkibocsátás 1937 augusztus 1.-én fennálló teljes névértéke után a megfelelő új kamattétel mellett számított egyévi kamattal, hozzáadva a minden egyes ilyen részki bocsátás kötvényeinek 1937 augusztus 1.-én fennálló teljes névértéke 1%-ának megfelelő összeget. Az 1937 augusztus 2.-án, 1938 augusztus 2.-án és 1939 augusztus 2.-án kezdődő pénzügyi években a változatlan együttes évi összeg minden egyes részki bocsátás tekintetében csupán az illető részki bocsátás kötvényeinek 1937 augusztus 1.-én fennálló teljes névértéke után a megfelelő új kamattétel mellett számított egy évi kamatával lesz egyenlő. Az 1940 augusztus 2.-án kezdődő pénzügyi évtől minden egyes pénzügyi évben minden egyes változatlan együttes évi összeg egyenlegét (amely az illető részki bocsátás kötvényeire eső és a megfelelő évi kamattétel mellett számított kamatok teljes összegének levonása után fennmarad) az illető részki bocsátás fenti módon záradékolt kötvényeinek beváltására fogják fordítani, azoknak a szabadpiacon és olyan áron való visszavásárlása útján, amely (a folyó kamatok leszámításával) nem haladja meg a névértéket. Ez az egyenleg annyiban, amennyiben a fenti vásárlások révén, vagy pedig záradékolt kötvényeknek az alább említett főkötvény értelmében a magyar kormány által foganatosított vásárlásai következtében minden év július 19.-éig nem csökkent, záradékolt kötvényeknek sorsolás útján névértékben való beváltására fog felhasználtatni. A kisorsolt kötvények után a visszafizetésekre megállapított időpontokig nem fogják a kamatokat fizetni. A fentemlített változatlan együttes évi összegről való gondoskodás céljából a magyar kormány, mihelyt

lehetséges, a Magyar Nemzeti Banknál különszámlára fogja befizetni az 1924 június 27.-én kelt főkötvény értelmében a kölcsön biztosítékára lekötött jövedelmek 1937 szeptember 1.-étől befolyt hozamának megfelelő összegeket.

A Magyar Királyság 1924. évi 5%-os járadékkötvényei (kényszerkölcsön). A pénzügyminiszter az államháztartás egyensúlyának helyreállítása tárgyában 1924-ben kiadott rendeletével 5%-os belső járadékkölcsön kibocsátását jelentette be, amely kölcsönre 1924 július 1.-étől kezdve a jövedelmi, illetőleg vagyonadó fizetésére kötelezett természetes és jogi személyek a magyar államnak három részletben előleget tartoznak szolgáltatni, amely előleg a jövedelmi adó négyszeresében és a vagyonadó hatszorosában állapított meg. Az államháztartás hiányainak fedezése céljából felveendő belső kölcsönről szóló 1924:VI. t.-c. felhatalmazta a kormányt arra, hogy a népszövetségi kölcsönön és az előbb említett kölcsönelőlegén kívül, a folyó bevételek által nem fedezett állami kiadások fedezésére, a fentivel azonos, további 5%-os járadékkölcsönt vehessen fel. A kölcsönt a jövedelmi- és vagyonadó fizetésére kötelezett természetes és jogi személyek voltak kötelesek szolgáltatni és pedig úgy, hogy az előlegként már befizetett összegben felül az 1923. évre kivetett jövedelemadónak kétszeres és a vagyonadónak háromszoros összegét voltak kötelesek befizetni. 1925-től a volt Osztrák-Magyar Bank által kibocsátott bankjegyeknek a magyar állam által történt felülbélyegzése alkalmával államkölcsönként visszatartott 50%-nyi összegekről, valamint a pénzügyintézetnél folyószámlára, betétkönyvre, vagy egyébként kamatozásra elhelyezett tőkékből államkölcsönként igénybevett összegekről kiállított és még be nem váltott „Pénztári elismervények“ névértékük erejéig 1925 szeptember 1.-étől 1930 szeptember 30.-áig a fenti járadékkölcsönkötvényekre cseréltették át annál az állami pénztárnál, illetve pénzügyintézetnél, ahol azok kiállítottak. Az 1924. évi VI. t.-c. alapján felvett kölcsön, beleértve a

kölcsönelőleget, továbbá a pénzügyminisztériumnál visszatartott 50% és a folyószámlái és egyéb betétekből igénybevett összegek képezik együttesen a fenti kölcsönt.

A m. kir. pénzügyminisztérium és a németországi, hollandiai, valamint svájci hitelezők érdekképviselőiteinek megbízottai között bizonyos kamathátrálékok rendezése tárgyában 1929 május 28.-án Berlinben megállapodás jött létre, amely megállapodás értelmében a 4%-os magyar aranyjárdék, az 1913. és 1914. évi magyar állami járadék 1921 július 26.-a előtt esedékessé vált szelvényeit, az 1910. évi magyar állami járadék és a 3%-os Vaskapu kölcsönkötvények 1919 július 1.-e előtt esedékessé vált szelvényeit állandósított 1929. évi 6%-os svájci Frankra szóló pénztárjegyekre cserélték át.

A magyar kir. állami 4½%-os pénztárjegyek. Az 1931: XXIV. t.-c. 6. §-a alapján bocsátattak ki, amely szerint a pénzügyminiszter felhatalmaztatik, hogy az államnak illetékhátrálékokból származó, részben jelzálogilag is biztosított követeléseire, időről-időre a szükséghez képest kamatozó pénztárjegyeket és kincstári váltókat adhasson ki és azokat mindenkor legfeljebb az illetékhátrálékok erejéig forgalomban tarthassa. A pénztárjegyek az említett t.-c. alapján 1932 július 28.-án lejárt 5%-os pénztárjegyek beváltására szolgálnak.

Az 1938:XX. t.-c.-ben foglalt felhatalmazás alapján kibocsátott a „M. Királyság 1938. évi 5%-kal kamatozó törlesztési kölcsöne“ (Nemzeti Beruházási Kölcsön) első részletéből a postatakarékpénztár 1938-ban 20 millió P-t vett át s ezzel gondoskodás történt a betétálladék növekedése következtében a postatakarékpénztárnál felgyülemlett tőkék gyümölcsöző elhelyezése iránt. (A Nemzeti Beruházási Kölcsön kötvények 2·50 P, 12·50 P, 25 P és 250 P értékű fél-éves szelvényei 1939 március 1.-től kezdődőleg minden levonás nélkül beváltásra kerülnek, a kölcsön kisorsolt kötvényeit pedig a sorsolást követő szeptember 1.-étől kezdődőleg ugyancsak beváltják.)

A devizakorlátozások keretében foganatosított intézkedések természetesen az értékpapírforgalomra is nagymértékben kihatottak. Ezek közül a legfontosabb a külfölddel való értékpapírforgalom korlátozása volt. Ez egyrészt az ország devizagazdálkodása érdekében, másrészt a külföldi hitelezőkkel szemben vállalt kötelezettségek betartása céljából vált szükségessé, amely kötelezettségek arra kötelezik a magyar kormányt és a Magyar Nemzeti Bankot, hogy az ország gazdasági élete által szükségelt mértéken felül ne engedjen ki az országból fizetési eszközt (különösen devizát, valutát). Amikor külföldi bankhitelezőinkkel szemben megállapodások alapján a hitelek kamatait és költségeit csak pengőekben tudjuk zárolt számlákon tartalekolni, nem engedhető meg a magyar értékpapíroknak a külföldről való visszaáramlása, ez csakis deviza ellenében lehetséges. Az értékpapírok kivitele is — ugyanúgy, mint az árukivitel — a Magyar Nemzeti Bank ellenőrzése alatt kell, hogy álljon és a kivitt értékpapírok deviza ellenértékének is a Magyar Nemzeti Bank rendelkezése alá kell kerülnie. A devizakorlátozó rendelkezések szempontjából értékpapíroknak kell tekinteni az osztalék- és kamatszelvevényeket, továbbá az ezekre szóló utalványokat is. A Magyar Nemzeti Bank engedélye nélkül tehát tilos kivinni akár pengőértékre, akár külföldi értékre szóló értékpapírt, kamat- vagy osztalékszelvényt. Tilos továbbá 1936-tól Magyarország területére akár belföldi, akár külföldi kibocsátású részvényt, záloglevelet, államadóssági, vagy más kötvényt, pénztárjegyet, kincstári váltót, vagy kincstári jegyet behozni. Az említett időpont előtt az értékpapírok behozatala eltiltva nem volt, csupán az a rendelkezés állott fenn, hogy az értékpapír behozatalához a Magyar Nemzeti Bank engedélye volt szükséges, amennyiben csak a Magyar Nemzeti Bank utalt ki értékpapírok megszerzéséhez szükséges devizát. A Magyar Nemzeti Bank engedélye nélkül tilos továbbá akár pengőértékre, akár külföldi értékre szóló értékpapír-

nak, kamat-, vagy osztalékszelvénynek külföldön lakó személy, vagy külföldi cég javára letétbe helyezése, külföldön lakó személy, vagy külföldi cég letétjéből akár pengőértékre, akár külföldi értékre szóló értékpapír, kamat-, vagy osztalékszelvény kiszolgáltatása. A külföldi javára belföldön őrzött értékpapírletétet más külföldre átruházni nem szabad.

Az értékpapírforgalom egyik legfejlettebb és a külföld egyes helyein már megvalósított formája az értékpapírklíring, amelynek lényege abban áll, hogy az értékpapírtulajdonosok bizonyos körének értékpapírletéteit központi letéti intézet — rendszerint bank — őrzi és az értékpapírforgalom, illetve adás-vétel nem az eladott, illetőleg megvett értékpapírok tényleges átadása mellett történik, hanem az intézet az eladott értékpapírok átvételére vonatkozó értesítés alapján az értékpapíreladást (vételt) a letézők letéti számláin vezeti keresztül. E rendszer mellett tehát az értékpapírletétek állandóan a bank páncélszekrényeiben vannak letéve és az értékpapírforgalmat csak az egyes letéti számlák közötti átvezetéssel (klíringeléssel) bonyolítják le. Talán említenem sem kell, hogy ennél a rendszernél az értékpapír-, illetve bankszámozás a könnyebb lebonyolíthatóság szempontjából fokozottabb jelentőséget nyer.

Lényeg és rendeltetés. A postatakarékpénztárak leg többjénél a takaréközletág mellett értékpapírozletágot is létesítettek. A postatakarékpénztárak értékpapírforgalmát egyrészt a felek érdekei, másrészt pedig állampénzügyi érdekek indokolják. Azoknál a postatakarékpénztáraknál, amelyeknél a takarékbetétek gyümölcsöző legmagasabb összegét limitálták, azért van szükség értékpapírozletágra, hogy azok a felek, akik tőkéiket a postatakarékpénztárnál kívánják hagyni, azt az értékpapírozletág keretében gyümölcsöztethessék. Ez a körülmény állampénzügyi szempontokból is fontos, mert az értékpapírozletág forgalmá-

ban résztvevő felek nem árfolyamdifferenciákból eredő nyereségre törekszenek, mert céljuk tőkék magasabb kamathozadékanak biztosítása. Az állam tehát biztos lehet abban, hogy ezeket az állampapírokat tőzsdei manőverezés céljaira nem fogják felhasználni. Az egyes államok postatakarékpénztárai ugyanis az értékpapírüzletágukban fogalmazható értékpapírok körét csaknem kizárólag állampapírokból és egyéb fixkamatozású értékpapírokból jelölték meg. Ennek az intézkedésnek messzeható államgazdasági és etikai okai voltak, mert az állam fogalmával nem lenne összeegyeztethető, ha az állam ebben az üzletágban megnyilvánuló magasabb közszempontok elérését olyan eszközökkel mozdítaná elő, amelyek irányítására döntő befolyása nincs. Ha pedig a gyümölcsöztetésre kijelölt papírok közé az osztalékpapírokat is felveszik, azok árfolyamingadozása következtében könnyen érhetnék a feleket olyan veszteségek, amelyeket az állam — az egyes gazdasági vállalatok üzleti eredményeit nem irányíthatván — el nem háríthatna. Az is kétségtelen, hogy a postatakarékpénztárak értékpapírüzletága volt az, amely széles néprétegekben gazdasági és tőzsdei szakismeretek alapelveit tette ismertté s ezzel az állampapírok részére szélesebb felvevőkört biztosított. Állampénzügyi működésük sui generis fajtái is képviselve vannak a postatakarékpénztárak értékpapírszolgáltatásainál (állami kötvények összeírása, felszervényezése, stb.). Ezek között azonban kétségkívül leg súlyosabb feladat az államadóssági kötvények kibocsátásánál való közreműködés, amikor a postatakarékpénztárak a pénzügyi igazgatás helyett végzik a kibocsátásba bekapcsolt bankkonzorciumokkal való tárgyalást, megállapodást, stb. Az ilyirányú működéseknél sokkal helyesebb az állami hatalmat közvetlenül képviselő hatóságok helyett a postatakarékpénztáraknak, mint állami üzemeknek a közreműködése, amelyek azonos pénzügyi mentalitásból élén, közelebb esnek a magánpénzügyi intézetek üzleti fel-

fogásához, mint bármely bürokratikus szerv. Ezeknek a szempontoknak a gyakorlatban érvényt szerezni és biztosítani azokat a célokat, amelyek ennek az üzletágnak rendeltetészerű feladatát képezik, csakis úgy lehet, ha az állampapírok vétele és eladása körüli teendők minden felesleges bürokratizmustól mentesek s az intézkedések rugalmasak.

Az értékpapírüzletág bevezetését illetően az egyes fontosabb alapító törvények különbözőképpen rendelkeztek. Az osztrák postatakarékpénztár ügyfelei részére 2% jutalék mellett vásárolhatott és adhatott el értékpapírokat, valamint a felek kérelmére az általa megvásárolt járadékokat letétben kezelhette. A francia alapító törvény a takarékbetevők részére értékpapírok díjmentes vásárlását tette lehetővé, viszont azonban a postatakarékpénztár még akkor sem foglalkozhatott értékpapírok eladásával, ha azokat közbenjárásával vásárolták; ha a fél az értékpapírok letéti kezelését kívánta, a megvásárolt járadékokat a Dépôts et Consignations pénztárának kellett megőrzés céljából átadni. Az angol alapító törvény lehetővé tette, hogy a postatakarékpénztár a betevők részére csekély jutalék mellett állampapírokat vásárolhasson és eladhasson, de az értékpapírok letéti kezelését nem engedte meg. Az értékpapírüzletágot bevezették még Belgiumban, Hollandiában, Romániában, stb.

2. Értékpapírüzletág létesítése.

Magyarország különösen érezte annak szükségét, hogy az értékpapírok iránt a keresletet fokozza és az állami értékpapírokat belföldön a tőkeszegény elemek körében könnyen megszerezhetővé tegye. Ezért a postatakarékpénztári üzlet keretében gondoskodott a törvény arról, hogy a betevők az intézet közvetítésével díjmentesen értékpapírokat vásárolhassanak. A takarékbetevőknek ezt a kedvezményét

később a csekkszám-latulajdonosokra is kiterjesztették. A postatakarékpénztár értékpapírüzletágának értékpapírok vásárlásában, eladásában és letéti őrizetében álló szolgáltatása — különösen a takarékbetevőkkel való viszonylatban — különleges feladatköréhez idomul, mert az értékpapírokba való befektetéshez szükséges betétek természetesen már nagyobb összeget képviselnek, amelyek ilyirányú felhasználásuk alkalmával elvesztik takarékbetét jellegüket. Az értékpapírüzletág lebonyolításában az állampapírok részére új vásárlókör alakult, azok piaca tágult s ezzel az államhitelek érdekei nagymértékben előmozdítottak. Az értékpapírüzletág működése a betevők szempontjából is fontos, mert az értékpapírok rendszerint magasabb kamathozadéka a betevők részére jobb kamatoztatást biztosít, a letéti kezelés biztonságot jelent és munkától mentesít. Ezekkel az előnyökkel szemben kétségkívül fennáll azonban az árfolyamvesztés lehetősége. A postatakarékpénztár az egész országra és a lakosság legszélesebb rétegeire kiterjedő működési körével a legalkalmasabb intézmény arra, hogy értékpapírüzletágával az állampapírokat népszerűsítse, a gazdasági és pénzügyi viszonyok iránti érdeklődést felkeltse és az ilyenirányú alapismereteket azokban a társadalmi osztályokban is terjessze, amelyek ezen a téren egyébként teljesen tájékozatlanok maradnának.

Az alapító törvény az intézet értékpapírüzletágát illetően csupán szűkterjedelmű rendelkezéseket tartalmazott, amennyiben megállapította, hogy „Minden betevőnek jogában áll a miniszter által megállapított értékpapíroknak számlájára leendő vásárlása végett a postatakarékpénztárhoz fordulni, amely ezt a vásárlást díj nélkül eszközli. A vásárolt értékpapírok a betevő kívánságára posta útján megküldetnek, vagy részére a postatakarékpénztárnál díj nélkül letétben megőriztetnek. Utóbbi esetben a betevő részére letétéről járadékkönyvet kell kiállítani. A letett értékpapírok esedékes kamatai a postatakarékpénztár által vétet-

nek fel és mint új takarékbetét, a betevő javára könyveltetnek". Az alapító törvénynek a betevők javára felállított e korlátozó intézkedése alól a hadikölcsönök jegyzése alkalmával kivételt tettek, amidőn azok sikere érdekében az intézet olyanok részére is vásárolt értékpapírokat, akik addig ügyfelei nem voltak. Emellett továbbra is változatlan maradt azonban az az intézkedés, hogy letéti kezelésre csupán azok az értékpapírok fogadhatók el, amelyeket a minisztérium a felek részére való vásárolhatásra kijelölt. Érdekes, hogy a részvények vásárlását kizáró rendelkezést a 90-es évek kezdetén felfüggesztették s a takaréközletág pénzfeleslegéből 1 millió Ft. n. é. Nyugati vasúti részvényt vásároltak. Igaz, hogy a jelzett időben az 5%-os papíráradékon kívül más, befektetésre alkalmas, hasonló magas kamatozást biztosító állampapírok, vagy részvények alig voltak beszerezhetők. Az alapító törvénynek tulajdonképpen csakis a betét-maximumon felüli összegeknek értékpapírba való fektetésére irányuló rendelkezését most már csupán a vásárolható értékpapírok nemére vonatkozó megszorítás korlátozza, amennyiben a vásárolható papírok kijelölését a pénzügyminiszter magának tartotta fenn. A belügyminiszter 1894-ben és 1897-ben valamennyi vármegyéhez körrendeletet intézett, amelyben a postatakarékpénztár értékpapírzletágának igénybevételét — mint a közpénztárak érdekeinek legmegfelelőbb módozatot — a törvényhatóságok figyelmébe ajánlotta s elrendelte, hogy a gyámoltak és gondnokoltak, valamint a gyámpénztárak részére állampapírok vásárlásánál a postatakarékpénztár közvetítését vegyék igénybe. Az 1891 : IV. t.-c. alapján alakult betegsegélyző pénztárak tartalékalapja által igényelt értékpapírok vásárlásánál a postatakarékpénztár közbenjárt, illetve ezeket az értékpapírokat letétben őrizte, amivel az intézet lényegesen hozzájárult a betegsegélyző pénztárak kezelési költségeinek csökkentéséhez. A kereskedelemügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg 1912-ben felkérte a mi-

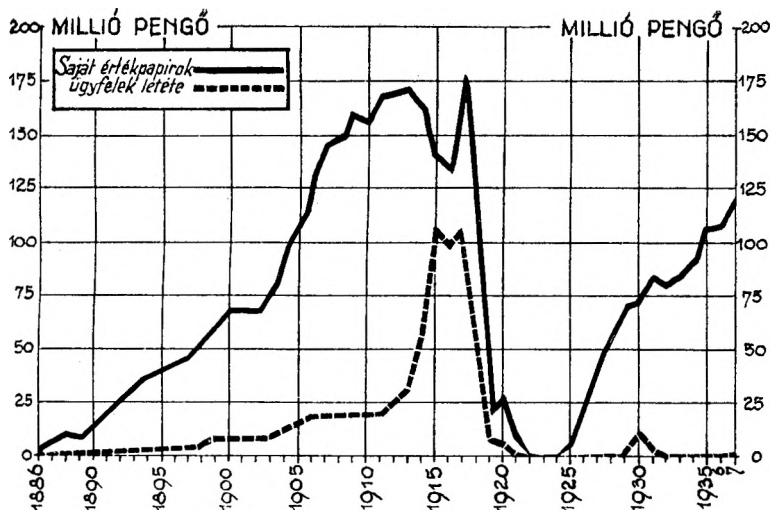
niszterelnököt, hogy a Bosznia-Hercegovinai postatakarékpénztár idegen tőkéinek elhelyezésére szolgáló magyar állampapírok beszerzésénél a magyar postatakarékpénztár igénybevételét szorgalmazza. A felügyelet alá helyezett külföldi intézetek letiltott értékeinek őrzésével és kezelésével 1915-ben a postatakarékpénztárt bízták meg. Az alapító törvény egyébként *expressis verbis* kimondja, hogy a járadékkönyvre (letéti jegyre) az a kedvezmény, hogy a letéteknek csupán 2000 P-t meghaladó része foglalható le s erre szereshető zálog- és megtartási jog, nem terjed ki. Az elévülést a takarékküzetághoz hasonlóan szabályozza a törvény, kimondván, hogy a letétbe helyezett értékpapírok tulajdonának elévülésére és az elévülés megszakítására nézve a takarékketéttel kapcsolatban megállapított szabályok a mérvadóok. Az elévült értékpapírok ellenértékét és azok járulékait elsősorban a tartalékalap kiegészítésére kell fordítani, illetve — ha a tartalékalap az előírt összeget már elérte — azokat az államkincstár javára kell elszámolni. A letéti jegy megsemmisítése teljesen úgy történik, mint a betétkönyvé. A letétek a takarékketétékkel azonos feltételek mellett zárttá nyilváníthatók. Zárt betétkönyvek terhére vásárolt értékpapírokról csakis zárt letéti jegy állítható ki. Az alapító törvény a hivatalból történő értékpapírvásárlást is rendszerezítette, amennyiben kimondotta, hogy „A tőkéhez csatolt kamatok is csak addig kamatoztatnak, míg azokkal együtt a kamatozó tőkebetét el nem éretik. Ennek megtörténtéről a betevőt hivatalból azzal a megjegyzéssel kell értesíteni, hogy betétéről az értesítés keltétől számítandó 30 napon belül rendezzék, mert ellenkező esetben a betétmaximumot meghaladó betét és kamat összege, ha az e célra elegendő, a miniszter által megállapított értékpapírokban helyeztetik el.“ A vásárolható értékpapírok körét a törvény kamatozó magyar állampapírokban és állami sorsjegyekben, a minisztérium által kijelölendő magyar záloglevelekben, vagy az Osztrák-Magyar Bank zálogleveleiben állapította

meg. Ezt a rendelkezést az 1926 : XIV. t.-c. változtatta meg, amely szerint kamatozó kincstári utalványok kamatozó magyar államadósági kötvények és állami sorsjegyek, valamint a pénzügyminiszter által kijelölendő kamatozó záloglevelek és kötvények vásárolhatók. Az alapító törvény az értékpapírüzletág szabályainak megállapítását a miniszterre bízta, tehát az értékpapírüzletág további szabályozását a törvény végrehajtási utasítása, illetve az azóta e tárgyban kiadott rendeletek tartalmazzák. Az értékpapírüzletágban jelszó választása kötelező, amikor tehát a betevő, illetve csekkszámlatulajdonos értékpapírvásárlásra ad megbízást, illetve letéte felett rendelkezik, jelszót választani, illetve azt alkalmazni köteles.

Letétek. A postatakarékpénztári letéti őrizet bizonyos mértékig letéti kezelést is jelent, amennyiben az intézet nyilvántartja a letétben levő értékpapírok szelvényesedékeségét és a sorsolás alá eső értékpapírok sorsolási időpontját, azokat a letétből kiemeli, a szelvénykamatokat, vagy a kisorsolt papírok ellenértékét illetőleg, a fél utasításának megfelelően jár el. Ez a letéti kezelés kétségtávol a teljes mérvű bankszerű kezelést nem egyesíti magában. A teljes bankszerű kezelést illetőleg a postatakarékpénztárt csupán a személyzeti létszám és a helyiség kérdése korlátozza, dacára annak, hogy jogi szempontból tulajdonképpen bankszerű kezelésre nincs is kötelezve. A m. kir. Kúriának egy 1891. évi döntvénye szerint ugyanis sem a letét, sem a zálogügylet fogalma nem foglalja magában azt a kötelezettséget, hogy a letét-, vagy zálogtartó a nála elhelyezett olyan értékpapírokról, amelyek sorsolás alá esnek, a sorsolást nyilvántartani tartoznék. A biztosítékkul letett értékpapírok sorsolásának figyelemmel kísérése és a sorsolás megtörténtéről szóló értesítés a gondos őrizés fogalmán kívül esik, minélfogva az külön megállapodás nélkül a letét-, vagy zálogtartónak kötelességei közé nem tartozik. Minden értékpapírletevő

letéti jegyet (korábban járadékkönyv) kap, amely számozásban és lényeges beosztásban megegyezik a letétbe helyezés időpontjában kiállított letéti számlával. Mindkettő feltünteti a letevő adatait, a letétbe vett, illetve a letétből kiadott, nemkülönb az álladékok képező értékpapírok névértékét. Mivel pedig az értékpapírlételek bankszerű kezelése, az esedékes kamatszelvek beváltása csakis úgy eszközölhető, hogy az egyéni letétekben levő értékpapírok kamatesedékességét nyilvántartják, ezért kamatlap vezetése szükséges. Míg azonban az üzleti osztály minden letéttulajdonos részére — tételszáma való tekintet nélkül — csupán egy letéti számlát vezet, addig minden letéttulajdonos részére annyi kamatlapot állít ki, ahányféle a letétben levő értékpapírok kamatesedékessége. A szelvek lejáratú időpontjának megfelelően a kamatlap különböző színű. A letét feletti rendelkezés elbírálása a letéttulajdonostól bekért s a közvetítő hivatalok, vagy a postakarékpénztár által igazolt aláírásbejelentési nyomtatványon levő aláírás egyeztetésével történik. Ezt a bejelentést számsorrendben kezelik, míg a letéttulajdonosok névszerinti nyilvántartására a névlap szolgál. Az állami letétekről a postakarékpénztár letéti jegyek helyett letéti elismervényeket állít ki, amelyek organizáció szempontjából különös fontosságúak. Az átutással négy példányban kiállítandó letéti elismervény első része a tulajdonképeni letéti elismervény, amelyet az állami letétek javára bevételezett értéket letevő ügyfél, vagy hatóság kap (feltünteti a letét számát, megnevezését, keltét, továbbá a letett értékek elismerését, stb.), a letéti elismervény második példánya az illetékes számvevőszéki, a harmadik és negyedik példánya pedig a postakarékpénztári nyilvántartás céljaira szolgál.

Az értékpapír letétálladék fejlődését az alábbi grafikon mutatja:

Az intézet, nemkülönben a felek tulajdonát képező, letétben levő értékpapírok álladékát szemléltető görbék nem követik párhuzamosan egymást. A saját értékpapírok vonala az intézet gyümölcsoztetési politikájának eredményét — amelyben az állam pénzügyi érdekeinek védelme a fő cél — mutatja, az idegen értékpapírok vonala pedig az általános gazdasági helyzetre enged következtetni.

Részjáradék. Értékpapírok részletre való vásárlásának kérdésével a Tanács 1888-ban, majd 1891-ben foglalkozott. A postatakarékpénztár e tárgyban a miniszterhez intézett felterjesztésében kifejtette, hogy a takarékoság általánosításában és fejlesztésében megjelölt célját olyan határok között mozgó tevékenységgel igyekszik elérni, amely a magánkezdeményezés által létrehozott hasonló intézetek működésével szemben nem verseny, hanem kiegészítés gyanánt jelentkezik. Úgy a takaré-, mint az értékpapírüzletágban ez az irányzat jut kifejezésre, mert az értékpapírüzletágban a betétmaximumig gyakorolt rendszeres gyűjtés után bekövetkező értékpapírvásárlás nem tőzsdei, bank-

szerű tevékenység, hanem tulajdonképen a takarékküzet folytatása. Az előterjesztés szerint az értékpapírüzletágban a részletüzlet életbeléptetésével az intézet olyan térre lépne, amely eredeti hivatásával ellentétben állana. Hogy azonban a kisebb exisztenciák mégis vásárolhassanak értékpapírokat, azt javasolta, hogy a pénzügyi kormányzat az értékpapírokból az addigiaknál kisebb címleteket bocsásson forgalomba. Az intézet e tárgyban 1900-ban tett újabb előterjesztésében ez utóbbi kérelmét ismét megvalósításra ajánlotta s hangsúlyozta, hogy rendeltetésszerű célja, állampapíroknak a nagyközönség körében való terjesztése. Mivel az értékpapírüzletágbeli berendezkedést csakis azok a betevők vehették igénybe, akiknek legalább annyi követelésük volt, amennyi az illető értékpapír legkisebb címletének megszerzésére elégséges volt, a túlnyomóan 60—80 K között ingadozó követeléssel bíró kis betevők elől az értékpapírüzletág tulajdonképen el volt zárva. Az előterjesztés kétségbevonhatatlan tényként állapította meg, hogy az intézet értékpapírüzlete jóval nagyobb mérveket öltene, ha a betevőknek módjuk lenne már csekélyebb összeg mellett is értékpapírt vásárolni. Az intézet e cél elérése érdekében ismételten kérte, hogy a legközelebbi kibocsátásnál a postatakarékpénztárnak az addigiaknál kisebb címletű kötvények beszerzését tegyék lehetővé és intervenciót kért a kereskedelmi tárcától a pénzügyminiszterhez abban az irányban, hogy meghatározott összeget 1—2 millió K-t bizonyos árfolyam mellett, kis címletekben való átvételre a postatakarékpénztár részére tartsanak fenn. Ugyanebben az évben, néhány hónappal később, az igazgatóság ezt a kérelmet megismételte abból kifolyólag, hogy új államadóssági kötvények kibocsátására a Rotschild-csoporttal megegyezés jött létre. Mivel ebben a formában a minisztérium hozzájárulását ismételten megtagadta, a részvásárlás lehetőségét — a Tanács hozzájárulása után — 1909 január 1.-ével a részjáradékküzet bevezetésével biztosították. E jelenleg szüne-

telő bár minden pillanatban megindulható speciális magyar berendezkedéssel a betevők állami járadékkötvények rész-birtokosai lehettek anélkül, hogy őket részcímleteiknek teljes címletre való kiegészítésére kényszerítették volna. Részjáradék vásárlását csakis betevők (befizetők) eszközölhatték, aminek az volt a célja, hogy ezzel a berendezéssel az állampapíroknak a nép tökeszegény rétegeiben való elhelyezését méginkább lehetővé tegyék. A postakarékpénztár ezért betevői részére a pénzügyminiszter által kijelölt értékpapirokból $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, vagy $\frac{3}{4}$ címletet is vásárolt s azokat részjáradékkötvény (részletéti jegy) kiadása ellenében kezelte. A részjáradéktulajdonos járadékainak természetben való kiszolgáltatását csakis akkor kívánhatta, ha azok együttvéve egy, vagy több teljes címletet képeztek, jogában állott azonban részjáradékát bármikor eladatni és az ellenértéket betétkönyvében jóváíratni, vagy készpénzben megküldetni. A töredék kötvények vásárlását a postatakarékpénztár a saját részjáradék letétéből bocsátotta rendelkezésre, eladásnál pedig azokat saját készletébe vételezte be. A részjáradék letéteket a postakarékpénztár főpénztára nem elkülönítve, hanem egy tömegben kezelte. E berendezkedés szükségességét mutatta az a körülmény, hogy a részjáradéküzletágban az első hónapban több mint 49 ezer K n. é. 4 % -os magyar koronajáradékot vásároltak. Részben a kifejtett propagandának köszönhető, hogy a bevezetés évében a részjáradéküzletben résztvevők 13·13%-a köz- és magán-tisztviselő, 9·31%-a önálló iparos, 9·06%-a cseléd, 7·90%-a tanuló, 4·66%-a gazda, 3·99%-a kereskedő volt. A részjáradéktulajdonosok 60·69%-a férfi, 36·32%-a nő és 2·99%-a jogi személy volt. Érdekes egyébként, hogy az amerikai kincstár 1935-ben — a bankok ellenzése dacára — kis címletű kötvényekkel fordult a közönséghez azért, hogy a kis existenciák megtakarított pénzét az állami szükségletek fedezésére igénybevegye. Erről az akcióról kiadott első jelentés szerint a kis címletű kötvények (Baby bonds) első

részletének kibocsátása teljes sikerrel járt s a 14 ezer postahivatal készletét pár órán belül megvásárolta a közönség. A Baby bonds rendszer is mutatja a részjáradéküzlet előnyös voltát.

3. Lebonyolítás.

Az értékpapírszolgálatot úgy általános, mint különleges vonatkozásaiban az értékpapírüzleti osztály látja el, míg az üzletigazgatási teendőket az igazgatási osztályok végzik. Az általános értékpapírszolgálat keretébe tartozik az intézet saját számlájára, nemkülönben az ügyfelek részére a pénzügyminiszter által kijelölt értékpapírok vétele, letéti kezelése és eladása; letétben levő értékpapírok esedékes kamatszelvényeinek beváltása és a szelvényszelvények utaltatása, új szelvényívek beszerzése, sorsolás alá eső értékpapírok nyilvántartása, kisorsoltak beváltása, ellenértékük utaltatása. A különleges értékpapírszolgálat felöleli az állami (és állami igazgatás alatt álló) alapok és alapítványok tulajdonát képező értékek nyilvántartását és bankszerű letéti kezelését, az állami értéktárolók és természetben őrzött államigazgatási letétek kezelését, az állam és közhatalmuk javára letétbe helyezett üzleti biztosítékok, bányapénzek, stb. elfogadását, nyilvántartását és azok kiadását, valamint a kereskedelem- és közlekedésügyi tárcát terhelő úttörési kötelezőjegyekkel kapcsolatos szolgálatot. Ezeknek bővebb ismertetésével — az úttörési kötelezőjegyek kivételével — összefüggőbb tárgyalás és áttekintés céljából a VII. fejezetben foglalkozom.

Tekintettel arra, hogy a letétkezelést a főpénztár látja el, az üzleti osztály jegyzéken utasítja a főpénztárt értékpapírok bevitelére, kiadására, letétbevitelére és letétből való kiadására, viszont a főpénztár kizárólag a jegyzéken vett utasítás alapján hajthatja végre a kapcsolatos műveleteket. Minthogy az üzleti osztály a sorsolás alá eső értékpapírok kisorsolását figyelemmel kíséri, ezekről az

értékpapirokról sorsolási nyilvántartást vezet, amely magában foglalja az értékpapír megnevezését, a szelvényesedés időpontját, valamint a kötvények sorozat-(sor-)számát, névértékük szerint elkülönítve. Az üzleti osztály naponként álladékkimutatást készít, amelyből kitűnik, hogy az egyes ágazatokban mennyi az álladék és hogy az az előző nap adataival szemben mennyivel emelkedett, vagy apadt. A postatakarékpénztár tulajdonát képező, valamint idegen tulajdont képező s letétben őrzött értékpapiroknak a hónap utolsó napján fennálló álladékaról összefoglaló kimutatást kell készíteni. A főpénztárnál őrzött értékpapírok névértékét a kimutatásba a főpénztár vezeti be. Az üzleti osztály a főpénztár részéről feltüntetett adatokat ellenőrzi, bevezeti a kimutatásba az idegen pénzügyintézeteknél őrzött értékpapírok névértékét és megállapítja az összes értékpapírok névértékét, amelyet a kimutatás megfelelő rovatában feltüntet. Az üzleti osztály a fentieken kívül értékpapírnemekenként időbeli sorrendben szerkesztett nyilvántartási könyvet vezet, amelyből bármely értékpapír mindenkor álladéka megállapítható. Az intézet saját tárcája részére való értékpapírvásárlásokra és eladásokra a vezérigazgató írásbeli utasítást ad. A megbízást az üzleti osztály, folyószámmal ellátott feladási jegyzékbe foglalva, az összeköttetésben álló tőzsdeügynöknek megadja, aki a kötés megtörténtét kötjegy megküldésével igazolja. A szállítás esedékességi napján a tőzsdeügynök a vásárolt értékpapírokat a főpénztárnál benyújtja. Hasonló az eljárás akkor is, ha az értékpapírvásárlás a fél megbízásából történik. A betétmaximumra vonatkozó jogszabályok említett felfüggesztése előtt a postatakarékpénztár nemcsak betevői megbízásból, hanem megbízás nélkül, hivatalból is vásárolt értékpapírokat. Bár ez az intézkedés a betevők anyagi érdekeit szolgálta, mégis szükséges volt, hogy a betevőt előzetesen felszólítsák, hogy a maximumot meghaladó követelése felett rendelkezék, mert ellenkező esetben az

értesítés keltétől számított 30 nap elteltével — érdekeinek megóvása céljából — hivatalból fog az intézet értékpapírt vásárolni. Ha a fél e felszólításra sem intézkedett, az intézet a maximumot meghaladó összeg erejéig hivatalból vásárolt értékpapírt, rendszerint állampapírt és azt letéti őrizetbe vette. Amennyiben az e célra igénybe veendő összeg teljes címlet vásárlására nem volt elegendő, a részjáradéküzlet keretében részcímletet vásároltak. A postatakarékpénztár a hivatalból eszközölt vásárlásról a felet értesítette és egyben felszólította, hogy betétkönyvét küldje be. Ha a betétkönyv beérkezett, a postatakarékpénztár annak követeléséből levonásba hozta azt az összeget, amellyel a betevő számláját e címen már a vásárláskor megterhelte.

A postatakarékpénztár tulajdonában levő értékpapírok 1937 végén névérték szerint a következőképen oszlottak meg: háború előtt és alatt kibocsátott állami értékpapírok álladéka 31 millió P, háború után kibocsátott állami értékpapírok névérték szerinti álladéka kényszerkölcsonben 29·9 millió P, egyéb értékpapírokban pedig 23·3 millió P volt. A pénzügyi záloglevelek névértéke 19 millió, a pénzügyi kötvények névértéke pedig 3·6 millió P-t tett ki. Az egyéb értékpapírok álladéka 11 millió P volt, az összes értékpapírok álladéka tehát 119·5 millióra rúgott, amiből 1·2 millió P névértékű értékpapír a tartalékalapok tulajdonát képezte. Idegen tulajdont képező értékpapírok összes álladéka 94·9 millió P-t tett ki, amelyből 71·6 millió esett az állami letétekre, 20 millió P pedig az állami alapokra és alapítványokra. Az egyéb idegen tulajdont képező értékpapírok névértéke 3 millió P-t tett ki, több, mint 85 ezer drb. értékletében. A saját tulajdont képező értékpapírok forgalmában a vétel (beszolgáltatás) értéke 67 millió, az eladás (kiszolgáltatás) értéke pedig 65 millió P-t tett ki. Az idegen tulajdont képező értékpapírokban a vétel értéke 48 millió P-t tett ki, ebből az idegen

tulajdont képező értékpapirokra mintegy 27 millió, az állami letétekre 15 millió, az állami alapokra és alapítványokra pedig 6 millió P esett. Az eladás az idegen tulajdont képező értékpapirokban 49 millió P-t tett ki. Ebből az állami letétekre 18 millió, az állami alapokra és alapítványokra 5 millió, az egyéb idegen tulajdont képező értékpapirokra pedig 26 millió P esett.

4. Állami hitelműveletekben való részvétel.

A postatakarékpénztár állami hitelművelési működésének elsősorban az 1926:XIV. t.-c.-ben foglalt az a rendelkezés ad jelentőséget, amely szerint az intézet betétálladéka-
nak egy részét kamatozó kincstári utalványokban, kamatozó magyar államadóssági kötvényekben és állami sorsjegyekben, a pénzügyminiszter által kijelölt kamatozó záloglevelekben és kötvényekben köteles elhelyezni. A postatakarékpénztár ebből a rendelkezésből kifolyólag az állampapiroknak állandó vásárlója, olyannyira, hogy pl. 1937 december 31.-én a saját tárcájában levő állampapirok értéke — mint fentebb említettem — 119·5 millió P volt, amely összeg a magyar állam adósságának 6·76%-át tette. (Előző évben 6·55%.)

Az ország hiteléletének szolgálatában részt kért a postatakarékpénztár az államköölcsönök elhelyezése körüli bankszerű funkciók ellátásánál is. Így 1886-ban azt kérte a pénzügyminisztertől, hogy az akkor kibocsátásra került 5%-os papíráradék egy részét átvételi, vagy ezt megközelítő áron engedje át. A pénzügyminiszter ezt a kérelmet nem teljesítette, mert nézete szerint „A kért alacsonyabb árfolyam alapján a postatakarékpénztár útján a kincstárra háramló haszonnál aránytalanul nagyobbak és jelentékenyebbek azok a hátrányok, amelyek a hitelműveletek illetén lebonyolításánál az államkincstárra háramolhatnak s egyáltalában a javaslat ellen oly pénzügyi érdekek és

tekintetek szólanának, amelyeket az államkincstár pozitív és közvetlen előnye szempontjából nem hagyhatnánk figyelmen kívül". Ez a pénzügyminiszteri álláspont idők folyamán lényeges változáson ment keresztül. A postatakarékpénztár 1902-ben a 4½%-os italmérési kártalanítási kötvényeknek 4%-os koronajáradékra való kicserélésénél működött közre. A postatakarékpénztár már akkor, mint a konvertálandó papírok benyújtására és az új járadék jegyzésére felhatalmazott hivatalos aláírási hely szerepelt. Hasonló ténykedést fejtett ki a postatakarékpénztár az 1908:L. t. c. alapján kibocsátott 4½%-os állami pénztárjegyek nyilvános aláírásánál. Ez alkalommal már tőkeerejére támaszkodva, maga 15 millió K n. é. kincstári utalványt vett át 1½%-kal magasabb árfolyamon, mint a konzorcium s ebből — a liquiditást szem előtt tartva — 7·5 milliót némi nyereséggel eladott anélkül, hogy a tőzsdei árfolyamokat a legkisebb mértékben is befolyásolta volna. Az igazgatóság 1910-ben — a miniszter utasítására — a postatakarékpénztárnak a magyar állam hitelműveleteiben való részesedéséről kimerítő előterjesztést tett. Ebben az intézetnek mindinkább fokozódó gazdasági jelentőségére és a magyar államhitel támogatása körül addig is kifejtett tevékenységére való hivatkozással felvetette az igazgatóság azt a kérdést, vajjon a postatakarékpénztár nem lenne-e még nagyobb mértékben felhasználható az állami hitelműveletek körül akként, hogy feladata az államhitel terén necsak az állampapíroknak befektetési célokra való vásárlásában és ügyfelei részére való eladásában merüljön ki, hanem — az osztrák postatakarékpénztár mintájára — állami kölcsönműveleteknek egészben, vagy részben való lebonyolítására önállóan is vállalkozzék. Jelezte az előterjesztés, hogy nagyobb összegű járadék átvételére a postatakarékpénztár természetesen csak akkor vállalkozhatnék, ha megfelelő anyagi erővel rendelkeznek és a járadék elhelyezésére alkalmas organizációt teremtené. Ehhez szükséges lett volna elsősorban

az állami pénzkezelésnek a postatakarékpénztárnál való nagyobb mérvű összpontosítása. Az állami kölcsönműveletekben való részesedésre vonatkozólag az előterjesztés a következő javaslatot tette: 1. A postatakarékpénztár meglevő anyagi erejével és berendezésével is vállalkozhatnék kisebb állami kölcsönműveletek lebonyolítására és pedig: a) amennyiben az átveendő értékpapirokat kizárólag befektetési célokra és ügyfelei részére való eladásra tartoznék felhasználni, évenként 10—15 millió K névértéket volna képes átvenni, b) ennél tekintélyesebb összeget is, ha a saját céljaira szükséges mennyiségen felüli részt úgy bel-, mint külföldön eladhatná. 2. Az akkor tervezett emisszió alkalmával, valamint később is minden alkalommal az állam nagyobb kölcsönműveleteit lebonyolító konzorcium tagjai sorába való felvétele esetén az intézet nem törekednék nagy árfolyamnyereségek elérésére s beérné azzal, hogy a járadékot némi haszonnal — de az árfolyamok kímélésével — adja el. Az intézet, mint a konzorcium tagja, a reáeső hányadot minden nehézség nélkül képes volna elhelyezni, sőt az intézet — az előterjesztés szerint — közvetítő postahivatalai útján kiválóan alkalmas lenne a „járadék demokratizálását“ előmozdítani s így elérhető volna az a cél, amelyet az osztrákok is maguk elé tűztek s amit Franciaországban úgy fejeztek ki, hogy „minden párisi járadékot vásároljon“. Magyarországon — az előterjesztés szerint — a postatakarékpénztár az egyetlen intézmény, amelynek nemcsak hivatása az államhitelek propagálása a saját keretein belül, de amely állami jellegénél és domináló helyzeténél fogva egyedül képes arra is, hogy az államhitelek érdekében a hazai pénzintézeteket maga köré vonja és egy szervezetbe tömörítse, illetve a már létező ilyen pénzintézetekkel összeköttetésbe lépjen s külföldi összeköttetéseit e célra felhasználja. Ennek az előterjesztésnek meg is volt az eredménye, mert ebben az évben kibocsátásra került 112·5 millió K n. é. 4½%-os magyar koronajáradék emissziójánál az intézet

közreműködött. A postatakarékpénztár, hogy a közhitel iránti érdeklődést azon kistőkés körökben is felébressze, amelyek ezideig ettől távol állottak, külön aláírási felhívásokat küldött ki betevőinek s bár igen rövid idő állott rendelkezésre, ezekből a körökből mégis 1 millió K járadékot jegyeztek. Az 1910.-i 500 milliós államkölcsoönnél végre a postatakarékpénztár, mint az átvételre alakult bankcsoport egyenrangú tagja szerepelt és ilyen minőségben írta alá az aláírási felhívást, amelyet a bankcsoport a 215 millió K n. é. 4½%-os állampénztári jegy becserélése és a 250 millió K n. é. 4½%-os új állampénztári jegy jegyzése tárgyában kibocsátott. Ezt követőleg résztvett 1912-ben a 106 millió Márka n. é. 4½%-os állami pénztárjegyek átvételére alakult konzorciumban, az 1913-ban kibocsátott 150 millió Márka n. é. 4½%-os állami pénztárjegynek, 250 millió K n. é. 4½%-os állami pénztárjegynek, 150 millió K n. é. 4½%-os állami járadéknak és 150 millió K n. é. 4½%-os állami pénztárjegynek a Rotschild konzorcium által való átvételében, az 1914 február havában kibocsátott 500 millió K külföldi értékre is szóló 4½%-os törlesztéses állami járadék átvételében, az 1915 július 1.-én esedékessé vált 150 millió K n. é. 4½%-os állami pénztárjegyek helyébe kibocsátott ugyanilyen összegű 5½%-os három éves állami pénztárjegyeknek, valamint az 1916 április 1.-én lejárt 1913. évi kibocsátású 150 millió Márka n. é. állami pénztárjegyek helyébe kibocsátott hasonló összegű 5%-os 2½ éves állami pénztárjegyeknek a Rotschild konzorcium által való átvételében. Résztvett továbbá az 1916 október 1.-én esedékessé vált 250 millió K n. é. 4½%-os állami pénztárjegyek helyébe ugyanolyan összegben 1916 augusztus 28.-i kelettel kibocsátott 5½%-os állami pénztárjegyek, továbbá az 1916 november 11.-i kelettel kibocsátott 600 millió K n. é. 5½%-os állami pénztárjegyek átvételében, végül része volt az 1917 március 1.-i kelettel kibocsátott 700 millió K n. é. 5½%-os állami pénztárjegyek egy részének bizományi eladásra való

átvállalásában. A postatakarékpénztár tagja lett az 1916-ban alakult Dewiza Központnak. Az intézet az 1914—15. költségvetési évben a kormány által 20 millió K alaptőkével alapított Haditermény Rt. részvénytőkéjének jegyzési helye és befizetőjeként szerepelt. Az 1914—15. költségvetési évben kormányrendelet alapján a postatakarékpénztár a mezőgazdasági termésből várt egyes terményekre — az általa kijelölt pénzügyintézetek útján — a termelőknek váltófedezet mellett előleget nyújtott. Ezt a forgalmat terményváltó (zöldhitel) forgalomnak nevezték. A közhitel szempontjából meg kell jegyezni, hogy 1916-ban az intézet a kereskedelemügyi és a pénzügyminiszter engedélye alapján Budapest Székesfőváros részére közélelmezési szükségletek biztosítása céljából több nagy bank közvetítésével 22 millió K kölcsönt folyósított oly módon, hogy az igazgatóság felhatalmazást kapott, hogy a szóbanforgó pénzügyintézeteknél 22 millió K belétet hat hónapra elhelyezhetett.

Különösen nagyjelentőségű volt a postatakarékpénztárnak az államhittel kapcsolatos működése a hadikölcsönök szempontjából. A háború alatt Magyarországon 1914 november havától 1918 július haváig nyilvános aláírás útján összesen nyolc hadikölcsönt bocsátottak ki. A pénzügyi helyzetének és a különleges viszonyoknak figyelembe vételével a nyolc hadikölcsön 6%-os járadék, 5½%-os járadék, 5½%-os törlesztéses kölcsön és 5½%-os pénztárjegy alakjában került kibocsátásra. Az I. kibocsátásból 6%-ot, a II. kibocsátásból 7%-ot, a III. kibocsátásból 3½%-ot, a IV. kibocsátásból 4%-ot, az V. kibocsátásból 5%-ot, a VI. kibocsátásból 4½%-ot, a VII. kibocsátásból 3½%-ot és a VIII. kibocsátásból 4%-ot a postatakarékpénztár és közvetítő hivatalai útján jegyezték. Az intézet útján történt hadikölcsönjegyzéssel kapcsolatos forgalom tételszáma 570.203 volt, a postatakarékpénztár útján jegyzett hadikölcsön összege pedig meghaladta a 673 millió K-t. A hadikölcsönök fent ismertetett eredmé-

nyeit az öt ízben kibocsátott s a pénzüintézetek útján elhelyezett pénztárjegykölcsönök 3·23 milliárd K összege növelte. A magyar hadi- és pénztárjegykölcsönök sikerét a pénzüintézetek, a postatakarékpénztár és a közvetítő postahivatalok közreműködése nagymértékben elősegítette. Az értékpapírüzletág forgalma a hadikölcsönjegyzések következtében nagyon fellendült, a felek az 1915/16. évben több, mint 84 millió K n. é. értékpapírt helyeztek letétbe az intézet főpénztáránál. A hadikölcsönkötvényeknek az osztrák-magyar katonai igazgatás alatt álló okkupált területek lakossága részére való árusításával 1915/16-ban a postatakarékpénztárt bízták meg. A postatakarékpénztárnál történt hadikölcsönjegyzések leginkább úgy bonyolódtak le, hogy a vásárló felek takaré-, illetve csekkszámlakövetelésük terhére utalták ki a fedezeti összegeket.

A postatakarékpénztárnak a közhitellel kapcsolatos működésénél kell megemlékezni az útépitési kincstári kötelezőjegyekre vonatkozó értékpapírszolgáltatásról. A kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter 1930 óta az állami közúti hálózat útépitési munkálatait vállalati hitel igénybevételel bonyolítja le. Az ennek kapcsán keletkező tartozást bemutatóra szóló adóslevélen, ú. n. „Kötelezőjegy“-en ismeri el. A minisztérium a kapcsolatos hitelműveletek lebonyolításánál a postatakarékpénztár közreműködését veszi igénybe és ennek következtében a postatakarékpénztár az egyetlen fizető hely. Az útépitési kincstári kötelezőjegyek az államadóssági értékpapírok külső alakjának megfelelő, bemutatóra szóló s az értékpapírok jogi természetével bíró adóslevelek. Ezeknek az értékpapíroknak a piaca rendszerint Budapest, minthogy pedig az értékpapírt a tőzsdén nem jegyzik, azok adás-vétele a magánforgalomban a folyó kamatok figyelembevételével bonyolódik le. A kötelezőjegyekre történő kifizetéseket a postatakarékpénztár a kereskedelem- és közlekedésügyi minisztérium terhére eszközli. A kötelezőjegyek,

amelyek részben betűkkel, részben római számokkal vannak jelölve, megegyeznek abban, hogy a tőketartozás törlesztési ideje 12 félév s különbség csak a hátralékos tőketartozás után fizetendő kamatlábban mutatkozik. A római számokkal megjelölt sorozatú kötelezőjegyek alapján fennálló hátralékos tőketartozások után a Magyar Nemzeti Bank mindenkori váltóleszámitolási kamatlábát 1%-kal meghaladó kamatláb mellett számított kamat, a betűvel jelöltek fennálló tőketartozása után pedig 5% fix kamat fizetendő. A tőketörlesztés és a kamatfizetés időpontjai a kötelezőjegyeken fel vannak tüntetve, a kölcsönvisszafizetés tehát a minisztérium által megállapított törlesztési terv szerint történik. A kötelezőjegyek identifikálhatása céljából a minisztérium a postatakarékpénztárnak megküldi a már kibocsátott kötelezőjegyek kartoték nyilvántartási lapjainak egy-egy másodpéldányát, amelyek eredetijét a minisztérium számvevősege vezeti.

Az államadóssági szolgálattal kapcsolatban említtem meg, hogy az állampénztárak pénzkezelésének 1924 július 1.-én történt megszüntetésével kapcsolatban a szelvénybevéltást a postatakarékpénztár főpénztára és a közvetítő postahivatalok is eszközlik. A Postaüzleti Szabályzat részletesen felsorolja azokat az értékpapirokat, amelyeknek szelvényeit a postahivatalok beválthatják. A szelvénybevéltással kapcsolatos postai kezelést a IX. fejezetben ismertetem. A postatakarékpénztár a beérkezett és elszámolt szelvényeket esedékességük szempontjából is megvizsgálja és a helytelenül beváltott, esetleg lejárt, vagy beváltásra még nem esedékes szelvényeket a postahivataloknak visszaküldi, majd a számadások felülvizsgálata s az esetleges eltérések rendezése után a szelvényeket nemek és értékek szerint szoros számsorrendbe szedi és átlukasztja. A megsemmisített szelvényeket a postatakarékpénztár havonként egyszer a Központi Állampénztárba szállítja be. A szelvényekért a postahivatalok által kifizet-

tett összegekkel a pénzügyminisztérium „Államadóssági szelvénybeváltási letéti számlá”-ját postahivatalonkint elkülönítve megterheli, ezekről a pénzügyminiszteri számvevőség hitelügyi csoportját számlakivonatban értesíti, ugyanakkor pedig a postát a kifizetésekért elismeri. A kisorsolt, vagy visszafizetésre már esedékessé vált magyar államadóssági címletek kisorsolása folytán beváltásra kerülő kötvényt a postatakarékpénztár váltja be, vagyis a beküldött kötvények ellenértékét kifizeti, illetőleg a kötvényeket beküldő címére kiutalja. A kiutalt összegekkel a postatakarékpénztár a pénzügyminisztérium államadóssági kiadási számláját a hónap második felében egy tételben megterheli és a beváltott kötvényeket a kifizetést részletező jegyzék kíséretében a pénzügyminisztérium számvevőségének hitelügyi csoportjához küldi meg.

VI. A m. kir. postatakarékpénztár szerepe a fizetési forgalomban.

1. Csekküzlet alakulása.

A termelés és a forgalom növekedésével s gyorsulásával a közgazdaságban előforduló fizetések száma is megnagyobbodott. Ez a hatalmas méretű fizetési forgalom csakis a fizetési technika területén kifejlődött modern berendezkedések segítségével bonyolódhat le. A fizetési forgalomból eredő kiegészítések legracionálisabb eszköze a csekk.

Csekk lényege és jogi szabályozása. A mai gazdasági életben szereplő csekk hazája tulajdonképpen Anglia. A csekk irodalmában számos mű igyekszik azt bizonyítani, hogy a csekkforgalmat közvetlenül megelőző letéti forgalom, amelyből a csekkforgalom származott, már az ókorban különösen a görögöknél, ismeretes volt, sőt a középkorban, leginkább Szicíliában, a csekket már jelenlegi formájában használták. Mindezek dacára azonban megállapítható, hogy a csekk gazdasági szerepe Angliában a XVII. század elején jutott először kifejezésre. A lényeg egyezett a maival: a fizetéshez szükséges összegeket bankároknál helyezték el és ezekből az összegekből a bankárok útján és közreműködésével eszközölték a fizetéseket. Ez az eljárás Hollandiában talán még hamarabb kifejlődött, természetesen mindkét helyen úgy, hogy a fizetés teljesítésére való utasítást írásban adták meg, amelynek tulajdonképeni jogi konstrukciója már a csekkéhez volt hasonló.

A csekket külön törvénnyel először Franciaország és Belgium szabályozta, előbbi 1865-ben, utóbbi pedig 1873-ban. A többi állam a csekket rendszerint a kereskedelmi törvény keretein belül szabályozta, mégpedig Olaszország 1883-ban, Spanyolország 1886-ban, Románia 1887-ben, Portugália 1889-ben. Angliában a csekket az 1882. évi váltótörvény szabályozta, míg Svájcban a csekk az 1883-ban életbeléptetett kötelmi jogban nyert szabályozást. Magyarországon a csekkről szóló 1908:LVIII. t.-c. megalkotása előtt csekkforgalmat szabályozó törvény nem volt. Voltak azonban olyan jogszabályok, amelyek ezt a forgalmat szűkebb körben szabályozták, vagy amelyek némileg a csekkforgalomra is alkalmazhatók voltak. Ezen a téren már nagy haladást jelentett az 1889:XXXIV. t.-c., amely — bár postatakarékpénztári vonatkozásokban — Magyarországon a csekk első törvényes szabályozása volt. Ezenkívül a kereskedelmi törvénynek a kereskedelmi utalványra vonatkozó része tartalmazott a csekkforgalomra is alkalmazható jogszabályokat. A postatakarékpénztárnak a csekkforgalom kialakulása, népszerűsítése és szabályozása körüli ténykedését igazolja az a körülmény, hogy a csekk-törvény előadói tervezetét Plósz Sándor igazságügyminiszter megbízásából dr. Halász Sándor, az intézet akkori igazgatója készítette, akit erre — egyéni kiválóságai mellett — kétségtávol az a körülmény is képesített, hogy tervezetében a postatakarékpénztárnak a csekkforgalom lebonyolítása során észlelt tapasztalatait is figyelembe vehette. Erre, az intézethez véleményezés céljából 1903-ban megküldött tervezetre az igazgatóság jelentette, hogy mivel a javaslat a postatakarékpénztár speciális érdekeire való tekintettel készült, annak általános rendelkezései az intézet különleges viszonyaival összhangban vannak. A postatakarékpénztár csekküzleti gyakorlatával szemben azonban némely vonatkozásban eltérő szabályozás történt. Így külön eljárás szükségessége merült fel a forgatmányi résznél, amely szerint csak

a rendeletre szóló csekket minősítették forgathatónak, így tehát a postatakarékpénztári — akár bemutatóra-, akár névre szóló — csekk nem forgatható. Ezt a megállapítást a postatakarékpénztár kezelésének különlegessége tette kívánatosná. Ugyancsak az intézet viszonyait vették figyelembe az ellenutasításnál, illetve a csekkvisszavonásnál is. A törvény végleges szövegezését megelőzőleg a Középeurópai Közgazdasági Egyesületek kezdeményezésére Budapesten értekezletet tartottak, amely a csekkjognak Németországgal (ahol az jóváhagyás előtt állott) és Ausztriával (ahol rövid idővel előbb hozták a törvényt) azonos módon való rendezését tűzte ki feladatául. (Közbevetőleg megjegyzem, hogy Ausztriának a Német Birodalomhoz való csatolása következtében az Ausztriában közvetlenül a magyar csekk-törvény létesítése előtt alkotott 1906. évi csekk-törvényt a német csekk-törvény 1938 május 1.-én hatálytalanította.) Az értekezlet megállapításait úgy a magyar, mint a német csekk-törvény megalkotásánál figyelembe vették, így tehát a magyar csekk-törvény bizonyos vonatkozásokban egységes nemzetközi csekkjogi alkotás. Egyébként a csekkjog egységesítése tárgyában a holland kormány által 1911-ben felvetett kérdésekre a postatakarékpénztár részletes szakvéleményt adott. A vonatkozó törvény, amely a magyar csekk-, giro- és kliringforgalmat fektette biztos jogi alapokra, mint az 1908:LVIII. t.-c. 1909 július 1.-én lépett életbe. A csekk-törvény életbeléptetésével kapcsolatban megszűnt a postatakarékpénztári csekkforgalomra vonatkozó az a korábbi rendelkezés, hogy a csekkek 15 napon belül mutatandók be és hogy azok csak 24 órai felfüggesztés után fizethetők ki. Ezekkel az intézkedésekkel kapcsolatban az akkor használatban volt csekkürlapok szövegét is meg kellett változtani, mert a csekk-törvény a számlakövetelésre való átutalást — ami addig a csekk szövegéből hiányzott — a csekk érvényességi kellékei közé sorozta. Az 1908:LVIII. t.-c., mint a legtöbb csekk-törvény, szintén nem ha-

tározza meg a csekk fogalmát, de megállapítja a csekk lényeges kellékeit, amelyek a következők: 1. csekk elnevezés az okirat szövegében; 2. utalványozottnak, vagyis annak megnevezése, aki a fizetést teljesítse; 3. meghagyás, hogy az utalványozott a kibocsátó (utalványozó) számlaköveteléséből határozott pénzüsszeget fizessen; ez a meghagyás ellenszolgáltatástól, vagy feltételtől függővé nem tehető; 4. kiállítás helyének és időpontjának (év, hó és nap) megjelölése; 5. kibocsátó név-, vagy cégelírása. Fentiek figyelembevételével a csekknél három személy szerepel: 1. utalványozó, intézvényező, vagy kibocsátó; 2. utalványozott, intézvényezett, ahol a csekkszámlát vezetik s 3. utalványos, intézvényes, vagy kedvezményezett, akinek javára a csekk szól. Utalványozott gyanánt, ha a csekk belföldön fizetendő, csak olyan céget szabad megnevezni, amely külön törvénnyel jóváhagyott alapszabályai szerint, vagy a cégjegyzék tartalmának megfelelően bankügyletekkel foglalkozik. Az olyan okiratból, amelyből e kellékek bármelyike hiányzik, a csekktörvény értelmében kötelezettség nem származik. A törvény rendelkezése értelmében megfelelő megállapodás (csekkszerződés) kötése nélkül senkire sem lehet csekket intézni. A belső forgalomban az a különös sajátossága van a csekknek, hogy az ügyfél a csekk kibocsátásakor az intézvényezettet értesíteni nem tartozik; ez tehát a neki bemutatott csekket minden előzetes értesítés bevárása nélkül beváltani köteles, amely kötelezettség teljesítéséért a kibocsátónak és nem a csekkbirtokosnak felel. A csekknél tehát az előzetes értesítésben rejlő óvintézkedés, amely az intézvényezettet biztosítaná afelől, hogy nem prezentálnak neki hamis csekket, elesik. Azáltal, hogy a csekkürlapok nem könnyen hamisíthatók és számozva vannak, az intézvényezett nincsen kizárólag az aláírások összehasonlítására utalva, hanem magáról az ürlapról legalább azt megállapíthatja, hogy az ürlap tényleg a kibocsátó ügyfélnek kiszolgáltatott csekkürlapok közül való. Ha az ügy-

fél ezt az űrlapot nem őrizte kellő módon és ha ez az ő, vagy a kezeléssel megbízott alkalmazottja hibájából került más birtokába, akkor az ügyfél részéről forog fenn gondatlanság, amely esetben a joggyakorlat is szabályként tekinti, hogy a kár a felet terheli.

Csekk- és átutalási forgalom. Közgazdasági szempontból fontos a csekkforgalom, mert általa a gazdasági szempontból jelentéktelen összegek gazdaságilag használható összegekké gyűlnek össze és így a közhitel alkatelemeivé, illetve a termelés lényezőivé válnak. A csekknek a gazdasági életben betöltött ilyen fontos szerepe teszi világsszerte indokolttá a csekkforgalom állandó közgazdasági vizsgálatát. Az átutalási forgalom időszaki ingadozásainál közgazdasági törvényszerűségek jelentkeznek, amelyek analizálásánál négy komponens állapítható meg: secularis, konjunkturális, rövid lejáratú, vagy periodusos és rendkívüli. A secularis ingadozás hosszabb időtartamú, esetleges évszázados, a konjunkturális egyes fázisai több évre terjednek, a rövidlejáratú ingadozás ritmust mutat, amely lehet napi, heti, vagy havi, a rendkívüli, vagy esetleges ingadozás, amelyet rendkívüli események (pl. válság) idéznek elő. Ezek okai: havi fizetések utalványozása, hosszabb időnkint visszatérő fizetések, gazdasági életben fellépő ingadozásokkal összefüggő átutalások és előre nem látható ingadozások, amelyek különböző intézkedésekkel (adó elosztással, stb.) eliminálhatók.

A csekküzletág célja nem a tőkegyűjtés és a gyümölcsöztetés előmozdítása, hanem az, hogy a csekkszámla a gazdasági egyedek forgótőkéjének gyűjtőhelye legyen. Az említett gazdasági előnyöket racionalizált üzletvitel alkalmazásával kell fokozni, hogy a belső lebonyolítás is síma, gyors és pontos legyen. Csak így lehet elérni és biztosítani azt, hogy a csekkforgalom mély gyökeret ver, széles köröket kapcsol magához és így biztosítani fogja azokat az általános érdekeket, amelyek szolgálatára létesült. A csekk-

forgalom célkitűzéseiről általános szempontból elégséges annyit megjegyeznem, hogy az általános gyakorlati és bizonyos szempontokból primitív magyarázat a pénz otthoni kezelésével, a hamis pénz átvételének lehetőségével indokolja a csekkforgalom szükségességét, míg a modern gazdasági élet rohanó iramában a pénz forgási sebességének fokozása a cél. Célja és rendeltetése könnyű és gyors kiegyenlítést biztosítani, a pénzforgalmat a minimumra csökkenteni és a készpénz használatát a legrövidebbre korlátozni. A csekkforgalomban véghezvitt sorozatos, láncolatosszerű átutalásokkal a készpénz igénybevételét csökkentve, bankjegypolitikai szempontból tesz e forgalom nagy szolgáltatásokat a jegybankoknak, mert fejlett csekkforgalom mellett a forgalomban levő bankjegymennyiség redukiója lehetséges. Minél fejletlenebb ugyanis a gazdasági élet, annál kevesebb a pénzhelyettesítő eszköz, lassúbb a bankjegyek forgása (tehát a bankjegy nehezebben jut a jegybankhoz vissza) s kisebb méretű a készpénzkímélő csekk- és klíringforgalom. E szempontok mellett azonban valamely állam gazdasági életének fejlettségét, a gazdasági életből folyó kiegyenlítések egyenletes gyorsaságát az illető állam csekkforgalmának fejlettsége, illetve igénybevétele mutatja. Ilyen körülmények között érthető, hogy az egyes államok minden intézkedést megtesznek arra, hogy a készpénzkímélő átutalási forgalmat erősítsék és hogy ebben a forgalomban az olcsóság és könnyen hozzáférhetőség mellett elsősorban a gyorsaság szempontjai domináljanak. Az államoknak ezt a törekvését a postatakarékpénztárak racionalizált üzletvitellel és költségeik mérsékelt megállapításával igyekeznek előmozdítani. A csekk számlakövetelés a gazdasági élet pénzkészlete s ezért egyes államokban nem is fizetnek a postatakarékpénztárak, illetve postacsekkhivatalok a számlakövetelés után kamatot.

A csekk gazdasági jelentősége kibővül, ha a csekkforgalom átutalási rendszerrel párosul. Amíg ugyanis a

csekkforgalom csupán korlátozott mértékben jelenti a készpénzfizetések csökkenését (mert ha a csekk beváltásra kerül, készpénzben történik a fizetés), addig az átutalási forgalom a készpénz használatát a kiegyenlítések láncolatánál feleslegessé teszi. A készpénzkímélő rendszer kiépítésénél a postatakarékpénztár hathatós tevékenységet fejtett ki, amennyiben ezirányban többrendbeli javaslatot készített elő, résztvett a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara által e tárgyban egybehívott értekezleteken s ennek az ügynek továbbfejlesztése érdekében 1916-ban külön propagandaosztályt is létesített. A kiegyenlítés eszköze az átutalási rendszerben is a csekk, amelynek rendelkezése azt tartalmazza, hogy a kibocsátó számlatulajdonos számláját a csekk összegével terheljék meg, viszont a másik csekkszámán a kiutalt összeget írják jóvá. Az átutalási forgalom lehet giro- vagy klíringforgalom. A giroforgalomban az adós és a hitelező ugyanazon pénzügyi intézet számlatulajdonosa. A giroforgalomban, bár a kiegyenlítés két számlatulajdonos között történik, mégis az átutalt összeg továbbra is a pénzügyi intézetnél marad. Minél több számlatulajdonost sikerül a pénzügyi intézetnek a maga üzletkörébe vonni, vagyis minél bővebb a girokör, annál bővebb alkalom nyílik a készpénznélküli fizetési forgalom lebonyolítására s így a giroforgalom tökéletesítésére. Kiegyenlítés történhet olyan módon is, hogy az adósnak és a hitelezőnek különböző pénzügyi intézetnél van számlája az ezek közötti átutalási forgalom a klíringforgalom. Ebben a forgalomban a pénzügyi intézetek közvetítik a kiegyenlítést, vagyis képviselik feleik tartozásait és követeléseit. A kiegyenlítés úgy történik, hogy a pénzügyi intézetek tartozási és követelési tételeiket kompenzálják és ilyen módon állapítják meg a terhükre, illetve javukra eső különbözetet s csupán ez kerül tényleges kiegyenlítésre. A kiegyenlítésnek ezt a módját, amely az intézetek között fennálló tartozások és követelések rendezésére, illetve beszámítására irányul, nevezik klíringnek. A klíringforgalom még foko-

zottabb mértékben juttatja kifejezésre azokat a gazdasági előnyöket, amelyeket a giroforgalom nyújt, mert ezáltal sokkal nagyobb körben lehet megvalósítani a készpénznélküli kiegyenlítést.

2. Postatakarékpénztári csekkforgalom.

Magyarországon a folyószámlaüzletet a bankok honosították meg s azzal eleinte csakis ők foglalkoztak. A folyószámlán elhelyezett betétekről egyszerű igazolványt adtak és a tulajdonos a betéte erejéig a felmondási feltételek megtartása mellett utalvánnyal, vagy csekkel rendelkezhetett. A XIX. század 80-as éveiben részben a csekkek szokatlansága, részben pedig a takarékbetétek feletti rendelkezés egyszerűbb volta miatt számos kereskedő és iparos pénznek elhelyezéséül a takarékküzletet választotta. Így tehát akkor sok olyan összeg került a takarékbetétek közé, amelyek helye tulajdonképpen folyószámlán lett volna. A későbbi fejlődés folyamán a folyószámlaüzletág a bankok és takarékpénztárak gyakorlatában egybeolvadt a csekküzletággal. Az üzletfeleknek ugyanis nem nyitottak külön folyószámlát és cekkszámlát, hanem csupán egy folyószámlát, amelyről az ott elhelyezett betétek felett akár csekkel, akár átutalási megbízással, vagy személyes felvételnél pénztári elismervénnyel lehetett rendelkezni. Összehasonlításként megjegyzem, hogy 1893 végén a bankoknál 2155, a takarékpénztáraknál 449, a postatakarékpénztárnál pedig 2568 volt a cekkszámlatulajdonosok száma, tehát az összes hazai cekkszám-lák 49·65 % -át vezették a postatakarékpénztárnál. Ezek az adatok is azt igazolják, hogy nagy jelentősége van a postatakarékpénztárnak a csekkforgalom fejlesztésében, amelyet tulajdonképpen ez az intézet indított meg.

A csekkforgalmat Magyarországon először az 1868.-i Illetékügyi Szabályzat említette azzal kapcsolatban, hogy a csekkürlapok bélyegilletékét megállapította, bár akkor csekk-

forgalom még nem volt. A szabadalmazott Osztrák Nemzeti, illetve Osztrák-Magyar Bank az 1817 július 15.-i első alapszabályaiba felvette ugyan a csekk- és giroüzletet, ezt többrendbeli intézkedéssel, így 1841-ben, 1856-ban, 1862-ben bővítette és javította, sőt — a Banknak 1878-ban dualisztikus formává való átalakulása után — 1880-ban kiterjesztette a magyar fővárosra is, de az elért eredmények alig voltak számbavehetőek, sőt Budapesten ilyen forgalom egyáltalában ki sem fejlődött. Az 1888 január 1.-én életbelépett új privilégiummal egyidejűleg a bank más alapra fektette az intézményt, amennyiben az addig csak a budapesti és wieni főintézeténél berendezett giroforgalmat összes fiókinlézeteire is kiterjesztette. Ez az intézkedés azonban nem volt megoldás, mert a fiókinlézetek korlátozott száma (Magyarországon 20) és a giroforgalomban résztvevőktől megkívánt érinthetetlen törzsszösszeg magas volta miatt az igényeknek nem felelhetett meg. (A törzsszösszeget túl magasnak találhatta az Osztrák-Magyar Bank is, mert 1900-ban arról értesítette a postatakarékpénztárt, hogy a 2000 K-ban megállapított minimális betéti követelést a postatakarékpénztárral „mint állampénztárral“ szemben nem követeli meg.) A Monarchiában ezenkívül kísérletképen a bécsi Saldierungsverein is működött és 1883-tól az osztrák postatakarékpénztár. Ily körülmények között nem lehetett kétséges, hogy szükség volt Magyarországon a csekküzletág bevezetésére, amelyre a nagy postahivatali hálózattal rendelkező postatakarékpénztár látszott a legalkalmasabbnak. A Pesti Polgári Kereskedelmi Testület már 1886-ban javasolta a csekkforgalomnak a postatakarékpénztárnál való bevezetését. A postatakarékpénztár osztotta a javaslattevő testületnek azt a véleményét, hogy a csekkforgalom bevezetése a kereskedelemre és az iparra rendkívül üdvös befolyást gyakorolna s a csekkforgalom a postatakarékpénztár forgalmát növelné, betétálladékát és jövedelmét nagymértékben emelné s bár a maga részéről a csekkforgalom szervezését sem ta-

lálta — néhány kincstári postahivatalnál való lebonyolítással — akadályokba ütközönek, a javaslat illetékes tényezőknél mégsem talált kellő fogadtatásra. Alig néhány hónap elteltével különböző helyekről ismét megnyilvánult, sőt, mind sürgetőbben lépett fel az a kíváncsi, hogy a postakarékpénztár üzletágai közé a csekk- és klíringüzletágot is beiktassák. Végül is hosszas tárgyalások után, 1889-ben törvényjavaslat készült a csekk- és klíringüzletág bevezetéséről, amely később, mint az 1889 : XXXIV. t.-c. szentesítést nyert. E törvény alapján adta ki a kereskedelemügyi miniszter a csekk- és klíringforgalmat Szabályozó Rendeletét, amely — mint csekkszerződés — az 1908:LVIII. t.-c. értelmében az intézet és csekkszámlatulajdonosai között fennálló üzleti viszonyt szabályozza. Az 1889 : XXXIV. t.-c. az intézet rendeltetését — a takarékpénztár és értékpapírüzletág szociális, illetve államhitelt szolgáló szempontjai mellett — kifejezetten gazdasági irányba terelte. Ettől az időponttól a postatakarékpénztár — állami takarékpénztári jellegének megtartása mellett — állami csekk- és girointézeté vált. A törvény indoklásában kijelenti Baross Gábor miniszter, hogy „A törvényjavaslat előterjesztésénél azon törekvés által vezéreltetem, hogy a fizetési módok azon nemét, amely a csekk használatában és ezzel kapcsolatban a fennálló kölcsönös követeléseknek az egyes számlákon egyszerű átkönyvelés útján történő kiegyenlítésében (klíring, giro) jut kifejezésre és amely által a könnyű fizetések teljesítésének a legfőbb foka éretik el, hazánkban az eddigénél nagyobb arányokban és minél szélesebb rétegekben leendő térfoglalását lehetővé tegyem és előmozdítsam.“ A csekkgörög forgalom bevezetése az intézet alapszervezetén nem eszközölt változásokat s az 1885 : IX. t.-c. egyes rendelkezései, illetőleg ennek alapján kiadott intézkedések csupán annyiban módosultak, amennyiben azt az újonnan bevezetett üzletág különleges természete megkívánta. Az új üzletág különleges és a takarékpénztártól eltérő természetére való tekintettel az

1889 : XXXIV. t.-c. elrendelte, hogy a csekkforgalmat a takarékküzlleti forgalomtól üzleti kezelés, elszámolás és gyümölcsöztetés szempontjából elkülönítve kell vezetni. Ez az elkülönítés 1925-ig fennállott, amikor — mint továbbra feleslegeset — az ezévi IX. t.-c. megszüntette. A közvetítő szolgálat ellátása terén a változás csupán abban állott, hogy a csekkforgalom megindulása napjától, 1890 január 1.-étől a közvetítő postahivatalok a csekk- és klíringforgalomból eredő teendőket is ellátták. A csekküzletág bevezetésének természetes folyománya volt az intézet ügyosztályainak új beosztása, illetőleg új osztályok felállítása. Az 1889 : XXXIV. t.-c. egyébként a jogalkotás szempontjából is nagyfontosságú, mert abban az időben Magyarországon csekkforgalmat szabályozó törvény — miként már említettem — nem volt, így tehát ez volt az első törvény Magyarországon, amely a csekkforgalmat jogilag szabályozta.

A megindult postatakarékpénztári csekkforgalommal kapcsolatban kisebb jelentőségű kérdésekkel a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara 1891-ben foglalkozott s kimerítő előterjesztést is tett a kereskedelemügyi miniszterhez. A kamara felterjesztésére adott válaszában a miniszter többek között azt a nagyfontosságú kijelentést is tette, hogy „A számlakivonatok a postatakarékpénztár által rendszerint ugyanazon a napon, amidőn a be-, vagy visszafizetések a közvetítő hivatalok által bejelentetnek, a számlatulajdonosoknak is megküldetnek. Ettől a gyakorlattól a postatakarékpénztár csak rendkívüli és ritka esetekben tér el, amidőn t. i. az ügyforgalom oly rendkívül nagy, hogy a személyzet délutáni elfoglaltsága dacára sem lehet a számlakivonatokat még aznap kiállítani.“ Viszont már 1892-ben gondoskodni kellett a csekkforgalom lebonyolításának gyorsításáról s ezért a miniszter engedélyével az öt Ft-nál nagyobb összegű csekkeket sem kellett — mint korábban — az üzleti osztály főnökével aláíratni. Rövid idő múlva a postatakarékpénztár híres lett arról, hogy min-

den beérkező anyagot még aznap feldolgoz s arról a számlakivonatot még ugyanaznap ki is küldi. A postatakarékpénztár működésének ez ma már egyik pillérét képezi

A kereskedelmi és iparkamarák a csekk- és klíringforgalom minél szélesebb körben való kiterjesztésére nagyszabású mozgalmat indítottak s a soproni kamara volt 1895-ben az első, amelyet ugyanebben az évben követett a kolozsvári azzal, hogy e forgalom ismertetésére előadót kért. Ugyanabban az évben a miniszter valamennyi kereskedelmi és iparkamarát felkérte, hogy a kereskedő- és iparoskörök figyelmét a csekkforgalomra hívják fel, egyben a földművelésügyi minisztert is megkereste, hogy a gazdasági egyesületek útján az őstermelők körében a csekk- és klíringforgalomnak híveket szerezzen. Az igazgatóság viszont 1899-ben intézett a kamarákhoz köriratot, amelyben a csekkforgalom kimélyítésére kért javaslatot.

Kedvezmények és korlátozások. Az 1889:XXXIV. t.-c. a csekkszámlatulajdonosok részére különleges kedvezményeket nyújtott. Ezek a kedvezmények: 1. a betétek adó- és illetékmentessége; 2. a betétek kamatainak mindennemű kereseti, jövedelmi, tőkeamat, vagy azok helyett később behozandó adók fizetése alól való mentessége; 3. az intézet, illetve közvetítő hivatalai és a számlatulajdonosok, ezek engedményesei, törvényes képviselői, vagy meghatalmazottai között felmerülő mindennemű ügyletek bélyeg- és illetékmentessége (a bírói eljárásra ez a kedvezmény nem terjed ki, valamint a csekkönyvek is illetékkötelesek); 4. adminisztratív nyomtatványok (felvételi kérvény, aláírások bejelentésére szolgáló űrlap, név- és cégváltozás bejelentésére szolgáló és nyomtatványrendelő űrlap) díjmentes kiszolgáltatása; 5. az intézet által kiállított számlakivonatok bélyegmentessége. A kedvezmények között említtem a csekkszámلاكövetelésnek — a vonatkozó magánjogi szabályok szerinti — engedményezését. Az engedményezés alapjában véve kétoldalú — rendszerint visszter-

hes — jogügylet, amely az engedményező (a csekkszám-latulajdonos) és az engedményes (a harmadik személy), mint szerződő felek egyező akaratnyilvánításával hatályosan létrejön. Szükségszerűen kapcsolódik az ügyletbe az engedményezett (postatakarékpénztár). Tisztán cessionak nevezhető jogügylet leginkább a már említett cégváltásnál fordul elő. Engedményezésnek nevezik általában azokat a gyakran előforduló jogügyleteket is, amikor valamely cég a számla feletti rendelkezési jogát hosszabb, vagy rövidebb időre hitelezőjére ruházza át. Ilyen esetekben az engedményezés elnevezés azonban nem teljesen helytálló, mivel ilyenkor lényegileg nem engedményezésről, cessionról, hanem inkább kétoldalú meghatalmazásról van szó. A cseh postatakarékpénztár üzletviteli szabályzata a csekkszám-la engedményezését, mint külön csekkgazdálkodási ügyletet említi, annak lebonyolítása céljára külön nyomtatványt rendszeresített és az engedményezés keresztülvezetéséért a számlatulajdonosnak külön díjat számít fel.

Csekkszám-lakövetelés feletti rendelkezés korlátozásai a törzsszeg érinthetetlensége, a csőd és a csődönkívüli kényszeregyezés, valamint a követelés bírói letiltása. A csekkgazdálkodás lényegében rejlik, hogy a csekkszám-lakövetelés — üzleti forgótőke lévén — állandóan fluktuál, vagyis a számlatulajdonos számlakövetelését állandóan eldiszponálja, amely körülmény szükségessé tette, hogy a postatakarékpénztár a számla fennállása alatt érintetlen állandékról (törzsszeg, törzsbetét) gondoskodjék, amelyet az 1889: XXXIV. t.-c. 100 Frt-ban állapított meg. A törzsszeg megállapításával tehát az állandóan fluktuáló csekkgazdálkodási álladékok egy részét kötötték meg, amely ily módon a gyümölcsözötésre szánt állandékokat részben növelte, részben pedig állandósította. Később a törzsszegnek ez a jelentősége csökkent, sőt az 1926:XIV. t.-c.-kel teljesen meg is szűnt s mindinkább előtérbe lépett az összeg biztosíték jellege, amely különösen a megrendelt nyomtatványok árára s részben az

intézet költségeire nyújt fedezetet. A törzsszösszeg nagyságának későbbi csökkentése — a gazdasági helyzet lényeges eltolódásán kívül — ebben a körülményben találja magyarázatát. Több oldalról érkezett panasz következményeként s a csekkforgalom népszerűsítése érdekében a postatakarékpénztár 1903-ban a törzsbetétnek 100 K-ára való leszállítását vitte keresztül. Ez az újítás teljesen bevált olyan annyira, hogy a csekkszámlatulajdonosok számának a leszállítás következtében bekövetkezett jelentékeny gyarapodása ellensúlyozta a betétálladéknak a törzsszösszeg leszállítása folytán előállott csökkenését. A törzsszösszeg leszállítása mellett is fennmaradt az az intézkedés, hogy amennyiben valamely csekkszámán az összforgalom a törzsszösszeghez képest aránytalan mérveket öltene, a postatakarékpénztár a törzsszösszeg megfelelő felemelését kívánhatja, ezt azonban a Javasló, Felügyelő és Ellenőrző Bizottságnak be kell jelenteni. Ezzel a jogával az intézet ritkán élt. (Első felemelés 1898-ban történt, amikor két fővárosi nagy bank csekkszámájának törzsszösszegét a postatakarékpénztár 40 ezer, illetve 38 ezer Frt-ra, más számlatulajdonos cégek törzsszösszegét pedig 1—10 ezer Frt-ra emelte.) A Korona értékomlásával kapcsolatban a törzsszösszeg 1923-tól 10 ezer K volt, 1927 óta pedig 20 P. A csődönkívüli kényszeregyezség alatt álló számlatulajdonos csekkszám lakövetelése felett csak az Országos Hitelvédő Egylettel (O. H. E.), vagy az illetékes Vidéki Kamarai Hitelvédő Egylettel (V. H. E.), illetve a számlatulajdonos az igazolt vagyongfelügyelővel együtt rendelkezhet. Ezért a számlatulajdonos a postatakarékpénztár felhívására köteles gondoskodni arról, hogy az O. H. E., illetve a V. H. E. megbízottja, vagy a kirendelt vagyongfelügyelő aláírásukat szabályszerűen bejelentsék. Újabban a vagyongfelügyelő — kifejezett kívánságára — a számla követelése felett egyedül is rendelkezhet. A Pénzüntézeti Központ is közreműködhet magánegyezség létrehozásán, ha nyilvános számadásra kötelezett olyan vállalat jut

fizetési nehézségbe, amelynek cége a budapesti, vagy a pestvidéki törvényszéken vezetett cégjegyzékbe be van jegyezve és amely vállalat nem pénzügyintézet ugyan, de valamely pénzügyintézet érdekkörébe tartozik. Ha a számlatulajdonos csődbe jutott, követelése felett nem rendelkezhet s így csekkjeit a postatakarékpénztár nem érvényesíti attól az időponttól kezdve, amikor a csődnyitási határozatról a hivatalos lapban történt közzététellel értesült. Ebben az esetben a törvényszék intézkedése folytán kirendelt tömeggondnok rendelkezik a csekkszámra követelése felett. Külföldi csődnyitás joghatálya tekintetében a csődtörvény úgy intézkedik, hogy viszonyosság esetében a külföldi csődnyitás hatályos Magyarországon is a közadós ingóvagyonára, ez esetben tehát a csődegyetemlegesség elve érvényesül, amihez képest a külföldi bíróság megkeresésére a közadós belföldön levő ingóit ki kell adni a külföldi bíróságnak. Viszonyosság hiányában a területiség elve nyer alkalmazást a külföldi közadós belföldön levő ingóságaira, vagyis a külföldi bíróságnak az ingók kiadása iránti megkeresése figyelembe nem vehető, azokra tehát a hitelezők csődbeli jogokat csak úgy szerezhhetnek, ha rájuk a magyar bíróságok részéről külön csődöt eszközölnek ki. Külföldi csekkszám-tulajdonos csődje esetében természetesen még a fennálló nemzetközi szerződések és a devizajog szabályai is irányadók. Csőd és csődönkívüli kényszeregyezség esetében fokozott mértékben ügyelni kell egyrészt arra, hogy az egyezség alá jutott, vagy bukott számlatulajdonos esetleges követeléséhez hozzá ne juthasson, így jogtalan előnyöket a maga részére ne biztosíthasson, másrészt azonban ugyanilyen érdek az is, hogy az eljárás megszüntetése alkalmával a felszabaduló számlatulajdonos rendelkezési joga minden további korlátozás nélkül haladéktalanul feléledjen. A bírói letiltások esetében ugyanezek az általános elvek irányadók. A postatakarékpénztár a rendkívényileg letiltott csekkszám-követelést külön kezelésbe veszi, amely felett a szám-

latulajdonos a letiltás jogerős bírói feloldásáig nem rendelkezhet.

A csekkbefizetések csak akkor foglalhatók le, ha azokat a vonatkozó csekkszámlákon a postatakarékpénztár már jóváírta. Valamely követelés általában csak végrehajtás, vagy zárlat során tiltható le joghatályosan, mivel azonban a postatakarékpénztár állami intézmény, a felette álló kormányhatóságok rendelkezéseit teljesíteni tartozik, anélkül azonban, hogy azok belső törvényességét vizsgálat tárgyává tehetné, amennyiben a rendelkezés ügyviteli és kezelési szabályaival ellentétben nem áll. A letiltások foganatosításánál fontos alapelv, hogy a csekkszámlán csupán a letiltási rendelvény beérkeztekor fennálló követelés tiltható le, nem pedig a rendelvény beérkezte után a számlára befolyó összegek is.

A csekkszámlatulajdonosok ellen a kir. ügyészség, a vizsgálóbíró, vagy a nyomozó hatóság részéről elrendelt bűnügyi zárlat esetében a számlatulajdonos számlakövetelése felett nem rendelkezhet. A bűnügyi zárlat hivatalból megszűnik, ha harminc nap alatt biztosítási végrehajtást nem kértek. A postatakarékpénztár hivatalból nem köteles kutatni, hogy a számlatulajdonos akár vagyoni, akár személyi viszonyaiban minő változások állottak be, tehát, ha ilyen változások beállának, mindazok, akik a számlatulajdonos érdekeit hivatva vannak képviselni, kötelesek ezeket a változásokat a postatakarékpénztárral közölni. Csődönkívüli kényszeregyezségnél a vagyonfelügyelő, csőd esetén a tömeggondnok, elhalálozásnál pedig az igazolt jogutód, illetve a törvényes képviselő hivatott a szükséges bejelentéseket megtenni. A kényszeregyezségi eljárás megindítását, illetve a csődeljárás folyamatbátételét azonban a postatakarékpénztár a hivatalos lapból hivatalból észleli és a szükséges intézkedéseket hivatalból teszi meg.

3. Postatakarékpénztári készpénzkímélő forgalom.

A postatakarékpénztár csekküzletágában csekk-, giro- és kliringforgalom lebonyolításával foglalkozik, amely tevékenységét nagymértékben elősegíti csekkszámlatulajdonosainak nagy száma, a Magyar Nemzeti Bankkal és a magánpénzintézetekkel való intenzív átutalási forgalma. A postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosainak egymás közötti átutalási forgalmát hivatalosan kliringforgalomnak nevezi, ez az elnevezés azonban nem fedi az általánosan elfogadott fogalom meghatározást, miután ugyanazon intézet számlatulajdonosai között végbemenő átutalásokról van szó, ez pedig voltaképpen giroforgalom.

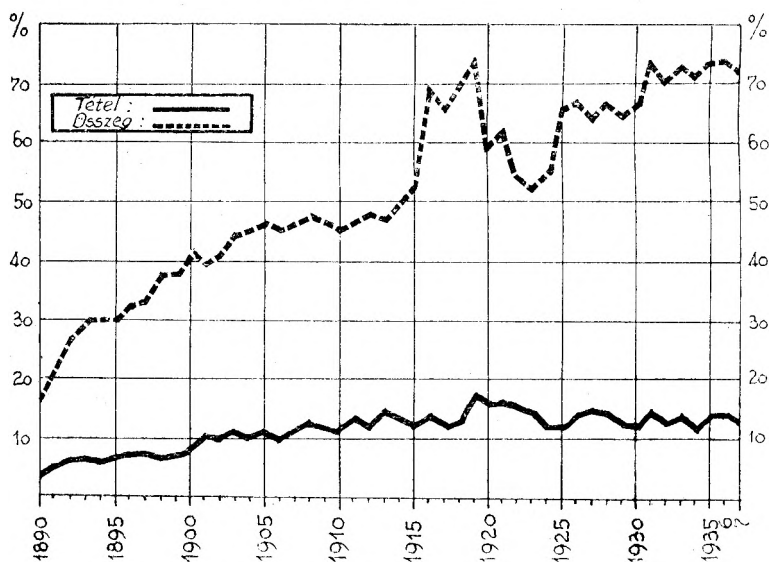
Valamely ország fizetési forgalmának fejlettségére jellemző, hogy postatakarékpénztárának, illetve postacsekk-hivatalának csekkgorgalma hány %-ban bonyolódik le készpénz használata nélkül. A magyar postatakarékpénztár a Világposta Egyesületbe tömörült országok ilyen intézményei között a készpénzkímélő forgalom nagysága tekintetében a 12. helyet foglalja el. Az intézet csekkgorgalmának tételszám szerint 12·5%-át, összegét tekintve pedig 71·6%-át bonyolítja le készpénz igénybevétele nélkül. 1935-ben a pénzkímélő forgalom arányának átlaga (összeg szerint) a Világposta Egyesületbe tömörült országok csekkin intézményeinél 80%-ot tett ki. Az európai átlag 80·6%. A legnagyobb volt ez az arány 88%-kal Belgiumban, a legkisebb Esztországban 3·7%-kal. Az átutalási forgalom kimélyítését szolgálták azok az egyezmények, amelyek más pénzintézetek számlatulajdonosaival való kölcsönös átutalási forgalom lebonyolítására nyújtottak módot. Az első ilyen irányú összeköttetés a volt Osztrák-Magyar Bankkal 1891-ben kötött egyezménnyel létesült. Az Osztrák-Magyar Bank felszámolása folytán ezt a forgalmat előbb a M. Kir. Állami Jegyintézet, majd a Magyar Nemzeti Bank vette át. Az Osztrák-Magyar Bankkal létesült egyezményt illetőleg érdemes megemlíteni, hogy a javaslat az Osztrák-Magyar Bank

magyar alkormányzójától indult ki, amelyet a miniszterelnök és a pénzügyminiszter nyilatkozás végett a postatakarékpénztárhoz juttattak. A postatakarékpénztár a javaslatot teljes mértékben magáévá tette, ellenben már akkor alludált arra, hogy szükségesnek látná azt, hogy az osztrák postatakarékpénztárral is létesüljön hasonló forgalom. Ennek dacára az osztrák postatakarékpénztárral a kölcsönös csereforgalom csak 1896-ban indult meg. A magyar postatakarékpénztár már 1893-ban megkereste ugyan az osztrák kereskedelemügyi minisztert a két intézet közötti kapcsolat létesítése ügyében, de eredménytelenül, viszont 1895-ben az osztrák kereskedelemügyi miniszter kezdeményezte a magyar kereskedelemügyi miniszternél a forgalom felvételét. Ennek alapján létesült 1896-ban az osztrák postatakarékpénztárral — ottani szóbeli tárgyalások után — a kölcsönös giro-(csere-)forgalom létesítése tárgyában megállapodás. Bár ez az összeköttetés az összeomlás következtében 1919-ben megszűnt, az osztrák postatakarékpénztárral a kapcsolat ma is fennáll, amennyiben az osztrák postatakarékpénztár a magyar postatakarékpénztárnál vezetett csekkszámlájáról utalja 1921-től a Magyarországon élő nyugdíjasok ellátási díjait, 1924-től az itt lakó osztrák rokkantak nyugdíjait, 1927-től pedig magyarországi készpénzfizetési forgalmát ugyancsak itteni csekkszámláján bonyolítja le. Az osztrák csereforgalommal azonos összeköttetés létesült 1911-ben a sarajevói postatakarékpénztárral. Az előzményeket illetőleg megemlítem, hogy a Magyar Kereskedelmi Csarnok és az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés 1905-ben a kereskedelemügyi miniszterhez előterjesztést tettek, amelyben a Bosznia-Hercegovinával való postai pénzforgalmat a magyar postatakarékpénztár útján javasolták lebonyolítani. Ez a kérelem akkor azért nem volt teljesíthető, mert Bosznia-Hercegovinában postatakarékpénztár nem volt. Az ott fennálló postahivatalok, mint katonai hivatalok, a közös hadügy-

minisztérium fennhatósága alatt állottak s azok közjogi akadályok miatt a magyar postatakarékpénztár közvetítő szolgálatának ellátásával megbízhatók nem voltak. Egyébként a Bosznia-Hercegovinai postatakarékpénztárt, megnyitása alkalmából, 1911 július 17.-én a magyar postatakarékpénztár táviratilag üdvözölte, megjegyezvén, hogy a bosnyák postatakarékpénztár felállítására vonatkozó törvényjavaslathoz a postatakarékpénztár szakszempontból hozzászólt. E forgalomban — amely a háborúval kapcsolatban természetszerűleg megszűnt — a bosnyák postatakarékpénztárnak a magyarországi felekkel való forgalomra szóló nyomtatványai a közös hadügyminisztérium, illetve a sara-jevói cs. és kir. katonai posta- és távirdaigazgatóság engedélyével, szerb, horvát és német szövegen kívül, magyar szöveggel is elláthatók voltak. A készpénzkímélő átutalás lehetőségét emelte 1902-ben a Budapesti Leszámloló Egy-let forgalmába való bekapcsolódás. Az átutalási forgalmat jelentős mértékben tökéletesítette a gyorsutalványforgalom. Az átutalási forgalom fejlesztésére szolgált egyébként az a rendelkezés is, amely 1908-tól kezdve megengedte, hogy a kliringcekkekhez befizetési lapokat csatoljanak. A giroforgalommal kapcsolatban megemlítem, hogy a postatakarékpénztár a pénzügyminisztérium engedélyével a Pénzintézeti Központ nála vezetett folyószámlái javára eső összegeket — a kereskedelemügyi minisztérium hozzájárulásával — befizetési díj alól mentes csekkszámlán (25.000. sz.) gyűjtheti össze. Miként már említettem, a nagyobb kiterjedésű girokör az átutalási forgalom tökéletesítését eredményezi, míg a megosztott annak eredményeit csökkenti. E rendszer tehát a postatakarékpénztári számlatulajdonosok egy részének elvonásával az intézeti nagy girokört megbontja és a folyószámlatulajdonosok csakis a Pénzintézeti Központ körén belül vesznek részt az átutalási forgalomban. A Pénzintézeti Központ számlájára befolyt összegeknek kerek 100 ezer pengőt kitevő részösszegeit

naponként a postatakarékpénztár számvevősége részéről vezetett külön folyószámla javára vételezik be. A folyószámlán így egybegyűlt összegeknek a Pénzüntézeti Központ részére való átutalása hivatalból történik. A Pénzüntézeti Központ e csekkszámhája korlátozás alá esik abból a szempontból, hogy arra átutalásból eredő jóvágírások nem vételezhetők be, továbbá 1933 augusztus 1.-étől november 1.-éig 100 P-n, ettől kezdve pedig 50 P-n aluli befizetések nem teljesíthetők és nem lehet a befizetéseknél bianco befizetési lapot használni. 1933 augusztus 1.-étől a csekkszámhája javára könyvelt befizetések és megterhelések után az intézet a szabályszerű kezelési díjat, azonkívül folyósítási jutalék átalánya fejében évi 10 ezer P-t számolt el negyedévi részletekben. A számla kezelési költségeiben 1933 november 1.-étől annyiban történt változás, hogy a külön folyószámlára történő könyvi átvezetések után az intézet az átkönyvelt összeg 0.2%-ét számolja el jutalékképen.

A készpénzkímélő forgalom postatakarékpénztári fejlődését az alábbi grafikon szemlélteti:

Az átutalási forgalomnak az összforgalom tételszámához és összegéhez viszonyított százalékos arányát szemléltető grafikon bizonyosága annak a fontos szerepkörnek, amelyet a postatakarékpénztár a készpénzkimélő fizetési forgalom terén betölt. Az átutalási forgalom, amely 1890-ben az összforgalom tételszámának 4·33%-át tette, ezidőszereint ennek háromszorosára, összegben pedig négyszeresére (18%-ról 73%-ra) emelkedett. E két póluson belül a fejlődést a tételvonalnál fokozatosan felfelé ívelő irányzat jellemzi, amely nagyobb kiugrást (16·66%) csupán 1919-ben mutat, ami egyrészt az összforgalom nagymértvű csökkenésével, másrészt azzal van okozati összefüggésben, hogy 1918-tól minden csekkszámlatulajdonos díjmentesen tagja a klíringforgalomnak is, szemben azzal a korábbi állapottal, hogy a klíringforgalomhoz való csatlakozást be kellett jelenteni s azért külön díjat kellett fizetni. Az összegvonal magasan felette ível a tételvonalnak, jelölve annak, hogy a gazdasági élet — az átutalási forgalom előnyeit felismerve — azt mind nagyobb mértékben veszi igénybe. A kezdőév 18%-ával szemben, ötéves időközönként 10—10%-át hódítván el az összforgalomnak, századfordulóra a forgalom 40%-a átutalás formájában bonyolódott le, ami nagyrészt az 1891-ben a jegybankkal létesített giroforgalom, nemkülönben az 1896-ban az osztrák postatakarékpénztárral létrejött csereforgalom eredménye volt. A fejlődés vonala — a Leszámoló Egylet forgalmába való bekapcsolódás hatásaként — egyenesen emelkedik 1915-ig, amikor az összforgalom 52%-a bonyolódott le a készpénzkimélő forgalomban. Ezt az arányt 1916-ban csaknem 70%-ra szőktették fel a katonai csekkszámok, amelyeken a háborús kiadások nagyrésze átutalás formájában nyert lebonyolítást. Az 1919-es kiugrás csak részben következménye a klíringforgalom szabaddátételének, főoka a megszállítás és politikai zavarok hatása az összforgalomra, amelynek zuhanása következtében a nagyrészt fővárosi számlatulajdonosok közt végbemenő átuta-

lási forgalom viszonylagosan nagy szerephez jutott. A forgalom emelkedésével az átutalások arányszáma a nagy kiugrást megelőző 1915.-i szinten helyezkedett el. Az állami csekkforgalom bekapcsolódásának következménye, hogy 1925 óta a forgalom 65%-a, majd 1930 óta 70%-nál is nagyobb része átutalás formájában nyer lebonyolítást.

A postatakarékpénztári átutalási forgalom legnagyobb részét természetesen a klíringforgalom képezi. 1933—34-ben a klíringforgalom az összes átutalási forgalom 62·4%-át tette ki. A klíringforgalom, mint a fizetések leggazdaságosabb alakja, képezi a postatakarékpénztár csekkforgalmának lényegét, mert a klíringforgalomban nyilvánulnak meg leginkább a csekkfizetési rendszer előnyei. A klíringforgalom előmozdítására az intézet mindig nagy súlyt helyezett s ebben a törekvésében támogatta az a törvényes rendelkezés, amely a klíringforgalmat — szemben a készpénzkiutalással — jutalék alól mentesítette. A postatakarékpénztár az átutalási forgalom ismertetett előnyeinek a felek érdekében történő minél teljesebb mérvű igénybevétele céljából abban az esetben, ha a vonatkozó csekk rendelkezési rovatában kifejezett utasítás nem foglaltatik abban az irányban, hogy az összeg készpénzben fizetessék ki, hivatalból állapítja meg a kedvezményezett esetleges számlaszámát. Ebben az esetben az összeg klíringforgalomban kerül kiegyenlítésre. A postatakarékpénztár, hogy a számlatulajdonosairól teljes tájékoztatást nyújtson és mindenki tudomást szerezhessen arról, hogy kivel léphet átutalási viszonyba, számlatulajdonosairól névjegyzéket ad ki. Az intézet belső organizációjában is ez a jegyzék szolgál a számlatulajdonosok nyilvántartására, amennyiben ennek alapján ellenőrzik valamely okmányon feltüntetett csekkszámlaszám, illetve csekkszámla elnevezés helyességét. A jegyzéket a postatakarékpénztár belső használatában a naponta foganatosított változásoknak megfelelően állandóan javítják. A csekküzletág megindulásakor a számlatulajdonosok névjegyzékének első száma

is megjelent, amelynek előfizetési ára egy évre 1 Frt volt. Ez a jegyzék 1913-ban a gyakorlati követelményeknek megfelelő átalakuláson ment keresztül. Újabb és modernebb formában a számlatulajdonosok 1931. évi 40. jegyzéke jelent meg. Kezdetben a névjegyzék csak azoknak a csekk-számláknak adatait tüntette fel, amelyek a kliringforgalomhoz csatlakoztak, jelenleg a jegyzék minden csekkszámlát felölel, az állami számlákról azonban külön névjegyzék készül.

4. Igazgatás.

A csekküzletág igazgatása jelenti a csekkszámlák megnyitásával és megszüntetésével, a követelés felett rendelkezők aláírásainak bejelentésével, továbbá a rendelkezési jog korlátozásával és a számlákra vonatkozó változásokkal kapcsolatos teendők ellátását, a csekkszámlára kért felvilágosítások megadását, nemkülönben azoknak az intézkedéseknek a megtételét, amelyek a csekkek letiltásával, visszavonásával, valamint a csekkszámlatulajdonosok ellen megindított kényszeregyezségi, vagy csődeljárással kapcsolatban szükségesek. A postatakarékpénztárak által lebonyolított csekkgalanggal kapcsolatos és a feleket terhelő teendőknek a legegyszerűbbeknek és bürokratizmustól menteseknek kell lenniök; ez a megállapítás egyébként a csekkgalomban történő minden műveletre áll, mert a felek megterhelése mellett nem lehet kívánni azt, hogy magasabb gazdasági szempontokból szerintük indokolatlan munkatöbbletnek legyenek kitéve. Ennek megfelelően a csekkszámlák megnyitásánál a legegyszerűbb igazolási módszereket kell alkalmazni, amelyek kizárólag a csekkszámlát nyitni óhajtó fél egyéni létezésének, illetve a cég fennállásának igazolására szorítkozhatnak. A csekkszámlanyitási iránti kérelmek elbírálása is könnyed, gyors és egyszerű kell, hogy legyen, bár meg kell őrizni a postatakarékpénztáraknak azt a jogot hogy a bármilyen okból ki-

fogás alá eső felek részére a csekkszámla megnyitását indokolás nélkül megtagadhatták. Az indokolás megtagadása természetsszerűleg csak a féllel szemben áll fenn, az intézetek befelé megindokolják elutasító határozataikat, mert senkit komoly ok nélkül a számlatartás lehetőségétől megfosztani nem szabad. Az elutasításnak ezen a téren egyetlen oka az üzembiztonság lehet, tehát az intézeteknek az államkincstár érdekei szempontjából nemcsak joguk, de kötelességük is elutasítani azok felvételi kérelmét, akik pl. a pénzüzetekkel szemben már korábban olyan eljárást tanusítottak, amelyek aggályossá teszik postatakarékpénztári működésüket is. Ugyancsak erős elbírálás alá kell venni azok kérelmét is, akikről joggal feltehető, hogy a számlanyitással kapcsolatban — fedezetlen csekkek kibocsátása révén — a gazdasági életben a kiegyenlítő forgalom megkárosítása a céljuk. Ugyanezeknek a célszerűségi szempontoknak kell érvényesülniök a rendelkezni jogosultak aláírásainak bejelentésénél és elbírálásánál is. Az egyén, illetve egyéni cégek rendelkezési jogosultságának elbírálása nem okoz nehézséget, a személyazonossági igazolással és az igazolást eszközölő előtt történő személyes aláírással ez a kérdés már elintézett. Komplikáltabb az eljárás a társas cégek rendelkezési jogosultságának elbírálásánál, amely téren könnyen abba a tévedésbe lehet esni, hogy a cég nevében rendelkezni jogosultakként csakis törvényszékieleg bejegyzett egyének rendelkezési jogát ismerik el a csekkszámla követelés felett való rendelkezésre is. Ez a felfogás nem állhatja meg a helyét, mert a cég legbensőbb ügye, hogy a csekkszámla feletti rendelkezés tényleges gyakorlásával kit bíz meg; ezen a téren a lényeges körülmény az, hogy a cég nevében törvényszéki bejegyzéssel rendelkezni jogosultak legyenek a bejelentők. Nagyon természetes azonban, hogy az ezek által követelt esetleges visszaélésekért a megbízók felelnek, azokért a postatakarékpénztár semmi esetben sem tehető felelőssé. Ezen a téren egyébként

is a kereskedelmi törvény idevágó rendelkezései az irányadók. Cégváltozással kapcsolatban minden esetben a felek akaratát kell irányadónak tekinteni és azt kell jogi formák közé önteni, olyképen azonban, hogy a felek egyetlen űrlap kitöltésénél és a számlanyitásnál használatos igazolási eljárásnál nagyobb megterhelésnek ne legyenek kitéve. A régi cégről új cégre való áttérés az üzleti forgalom lebonyolításánál semminemű zavarokat ne okozzon s a régi cégszöveggel ellátott befizetési lapok akadálytalan további felhasználása lehetővé tétessék, mert a számlatulajdonosnak aligha lesz módjában valamennyi üzletféltől bekérni a korábban már kiadott, régi cégszöveggel ellátott befizetési lapokat. A csekkszámle megszüntetések általános elvei szintén az egyszerűség terén kell, hogy mozogjanak, azzal, hogy semmiféle kötött formát előírni nem szabad. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy csekkszámlebeszüntetésre a csekkszámle követelése felett rendelkező csak abban az esetben illetékes, ha egyben a cég nevében is rendelkezni jogosult. Nem vitás a postatakarékpénztáraknak az a joga sem, hogy a nekik nem tetsző számlatulajdonosokat a csekktorgalomból rövid úton, minden felmondás nélkül kiléptessék, illetve a számlatulajdonosok közül töröljék. Ebben az esetben is azonban a számlanyitás megtagadásával azonos és ott bővebben kifejtett szempontokra kell figyelemmel lenni, különösen arra, hogy a kizárás is kifejezetten alapos okból történjék. A kizárás elleni felebbezés lehetőségét meg kell hagyni, bár csupán formai jelentőségűnek kell tartani azért, mert az intézet üzembiztonságáról lévén szó, ezen a téren az intézet vezetőségének aggodalmait a felsőbb hatóságoknak is akceptálniuk kell.

A magyar postatakarékpénztár csekktorgalmában mindenki résztvehet, akinek jog- és cselekvőképessége van, a postatakarékpénztár azonban a felvételt megtagadhatja anélkül, hogy azt indokolni tartoznék. Ebben az utóbbi esetben

jogában áll a félnek a postatakarékpénztár megtagadó határozata ellen, ennek kézbesítésétől számítandó három nap alatt, a pénzügyminiszterhez felebbezni. A csekkszámla megnyitása kapcsán állapítják meg a csekkszámla elnevezését, amely két részből áll, u. m. a számlatulajdonos nevéből, illetve cégéből, továbbá lakhelyéből. Az elnevezés megállapításánál a postatakarékpénztár a név-, illetve a cégjog szabályaihoz alkalmazkodik. A természetes személynek tehát csakis saját nevére szóló csekkszámlya lehet, viszont — a cégvalódiság elvéből kifolyólag — a bejegyzett kereskedő csekkszámlyájának elnevezése alkalmazkodik a bejegyzett cégszöveghez. Aki a csekkforgalomban részt kíván venni, az csekkszámla nyitását, továbbá csekkönyv, valamint bizonyos számú befizetési lap megküldését kérelmezi. A kérelem előterjesztésére felvételi kérvény szolgál, amelyet a csekkforgalomba belépni óhajtó a rovatoknak megfelelően kitölt és aláír. A postahivatalok útján a csekkforgalomba belépni kívánók részére olyan felvételi kérvények szolgálnak, amelyek alsó része befizetési lap, amelyen a felek a törzssösszeget és a megrendelt nyomtatványok árát befizetik. A csekküzletág biztonsága, az intézet és a felek érdekében, megkívánja, hogy a csekkforgalom alapjai szilárd pilléreken nyugodjanak, ennek ellenére azonban a felvételnél a legegyszerűbb igazolási eljárás érvényesül. Az aláírások valódiságának, a cégjegyzés helyességének és a cég fennállásának igazolását — okmányok alapján — a személyesen megjelenő feleknél a postatakarékpénztár, illetve a postahivatal eszközli. A csekkszámlyanyitítás általános szabályait és az igazolásnál elfogadható okmányok felsorolását a postai közvetítő szolgálat adminisztratív intézkedéseinek ismertetésénél adom. Külföldiek cégük fennállását cégkivonattal, esetleg közjegyzői záradékolással, vagy illetékes konzulátusunk megerősítési záradékával igazolhatják. Az 1935. évi kairói postaegyezmény 115. cikke szerint minden csekkintézmény bármely más ál-

lam csekkintézményének forgalmába belépni óhajtó (természetes, vagy jogi) személy nyitandó csekkszámlájával kapcsolatos körülményeit díjmentesen igazolja. A beérkezett és esetleg már a megfelelő igazolási záradékkal ellátott felvételi kérvényt a postatakarékpénztár elbírálja abból a szempontból, hogy a számla megnyitható-e. A csekk-számla megnyitásáról a postatakarékpénztár az új csekk-számlatulajdonost 1936 óta diszes kiállítású okmányon értesíti. Bár a felvételi kérvényen nincs olyan szöveg, amelynek értelmében a kérvény aláírásával a fél a csekkforgalomba való felvétel esetére az intézet szabályainak magát alávetné, mégis bírói megállapítás szerint is, ha magánfél közintézménnyel kíván érintkezésbe lépni, előzőleg tartozik a közintézmény rendeleteivel tisztába lenni és azzal a ténnyel, hogy közintézménnyel érintkezésbe lép, olyannak tekintendő, mint aki a közintézményre előírt összes szabályokhoz hallgatólag hozzájárult.

A felvételtől szóló értesítéssel egyidejűleg küldi ki a postatakarékpénztár a felvételi kérvényen megrendelt nyomtatványokat és a csekkek kibocsátására feljogosított személy (személyek) aláírásának bejelentésére szolgáló űrlapokat. Az aláírás bejelentési nyomtatvány tartalmazza a csekkszámla számát, a számlatulajdonos nevét (cégét), lakcímét, a csekkszámla követelése felett rendelkezők nevét, aláírását, a bejelentés keltét, a csekkek jegyzésének módját, továbbá a bejelentő aláírását és az esetleges bélyegzőt. Az aláírásbejelentések eszközése és a csekkek kibocsátása alkalmával ahhoz való szoros alkalmazkodás a számlatulajdonos érdeke, mert az intézet azok alapján érvényesíti a csekkeket, vagyis a csekken alkalmazott aláírást azonosítja a bejelentett aláírással. A csekkszámla feletti rendelkezési jogosultságnak kétféle megnyilvánulása van. Jelentheti ez a jogosultság a csekk-számla sorsa feletti rendelkezési jogosultságot, amely szerint valaki a csekkszámla elnevezés megváltoztatása, a számla-

kivonatok irányítása és a számla beszüntetése iránt is rendelkezhet, jelentheti azonban csupán azt a jogosultságot, amellyel valaki nem a csekkszámra sorsa felett, hanem csupán a csekkszámra követelése felett rendelkezhet. Az előbbi jogosultság tágabb és magában foglalja az utóbbit. A postatakarékpénztár az aláírásokat a kétféle rendelkezési jogosultság szempontjából szigorúan nyilvántartja. Az intézet felfogása szerint az utóbbi jogosultság nem esik egybe a cégjegyzési jogosultsággal és így a csekkszámra követelése feletti rendelkezési jogosultsággal felruházható az is, akinek törvényszéken bejegyzett cégjegyzési jogosultsága nincs. Az első aláírásbejelentést annak kell eszközölni, aki a felvételi kérvényt aláírta. Amennyiben a cégjegyzésre egynél több aláírás szükséges, a bejelentésen azt is fel kell tüntetni, hogy a csekkek érvényes aláírásához a bejelentettek milyen módon, illetve hányan fognak jegyezni. A csekkek kibocsátására felhatalmazottak személyében beálló minden változást a postatakarékpénztárnál be kell jelenteni. A beérkezett aláírásbejelentéseket számlapokban helyezik el. A három példányban bekért aláírásbejelentés egyik példányát a jogosság, illetve jogfolytonosság elbírálása, illetve megállapítása után történő érvénybehelyezés céljából az egyik igazgatási osztály, a másik két példányát pedig az üzleti osztály őrzi a csekkek alaki felülvizsgálhatása céljából. Egyes postatakarékpénztárak az aláírásokat kemény kartonlapokon tartják nyilván, a német postacsekkihivataloknál az aláírásbejelentéseket — százas csekkszámokerekekre vonatkozólag — bekötött könyvben tartják. Az aláírások bejelentése, vagy változása esetén az eljárás a következő: Magánszemély csekkszámjának követelése felett rendelkező aláírását az igazolt számlatulajdonos jelenti be. Újabb aláírás bejelentését, vagy korábbi törlését ugyancsak a számlatulajdonos eszközzi, a korábbi bejelentésből ismert (ott igazolt) aláírásával. Bejegyzett cégek bejelentőként már korábban bejelentett cégszerű aláírást alkalmaznak. Amenny-

nyiben ez valamely okból nem volna lehetséges, a bejelentők rendelkezési jogosultságát törvényszéki végzéssel, vagy cégkivonattal, aláírásuk valódiságát pedig törvényszéki címpéldánnyal kell igazolni. Be nem jegyzett cégek az aláírások bejelentését a már korábban foganatosított aláírás-bejelentésnek megfelelő aláírással eszközlik. Amennyiben a vállalat tulajdonosának személyében változás állana be, bejelentőként az új tulajdonos szerepel, ennek rendelkezési jogosultságát azonban helyhatósági bizonyítvánnyal, vagy iparigazolvánnyal kell bizonyítani. Egyletek nevében bejelentőként az elnök szerepel, aki ilyen minőségét, rendelkezési jogát jóváhagyott alapszabállyal és eredeti közgyűlési jegyzőkönyvvel tartozik igazolni. Alkalmi egyesületek és bizottságok az aláírások bejelentésénél a bejelentendők rendelkezési jogát helyhatósági bizonyítvánnyal és eredeti jegyzőkönyvvel igazolják. Uradalmak és vállalatok aláírásainak bejelentésénél az uradalom és a vállalat tulajdonosának ebbeli minőségét kell igazolni. Biztosító társaságok főintézetei és vezérigazgatói, továbbá bejegyzett cégek fióktelepei részéről történi aláírás bejelentéseket mindig a főintézet eszközöl, ezenkívül — amennyiben a rendelkezni jogosult személyében beállott változásról van szó — a bejelentést a korábban aláírásra jogosult személyek egyikének is alá kell írnia. Hírlapok és folyóiratok bejelentéseimél a bejelentők rendelkezési jogát és kiadói minőségét az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjének (alispán, polgármester) végzésével igazolják. Közigazgatási és egyházi hatóságok s hivatalok az aláírások bejelentésénél a bejelentendők rendelkezési jogosultságát és az aláírások valódiságát az íveken felettes hatóságukkal, illetve hivatalukkal igazoltatják. A rendelkezési jogosultság igazolásán kívül szükséges aláírás igazolásokat mindenkor a személyazonosság igazolásával egyidejűleg alkalmazott aláírással kell bizonyítani. A bejegyzett cégekkel kapcsolatban a rendelkezési jogosultságban, valamint a cégszövegekben be-

állott változásokat a postatakarékpénztár hivatalból nem észleli és azokra vonatkozólag csakis a számlatulajdonos bejelentésére intézkedik.

A csekkszámra elnevezésének megváltoztatása, név-, vagy cégváltozás esetében a postatakarékpénztár megkívánja a bejelentők részéről a jogfolytonosság, illetve a jogutódi minőség igazolását, másrészt pedig a fennforgó új körülmény jogszerűségének, létesítésének, illetve fennállásának kimutatását. Cégváltozáskor a régi befizetési lapok továbbra is felhasználhatók és az így befolyó összegeket az új cég javára könyvelik. A számlatulajdonosoknak az is érdekükben áll, hogy lakhelyük és lakcímük változásáról a postatakarékpénztárt mielőbb értesítsék. Ez egyszerű levélben történhet, a lakhely-, vagy lakcímváltozást a postatakarékpénztár azonban csakis akkor foganatosítja, illetve a csekkszámulatulajdonosnak szóló levelezést az új lakcímre csak akkor irányítja, ha a bejelentést a csekkszámra sorsa felett rendelkezni jogosult írta alá.

Ha a csekkszámulatulajdonos számláját és számlakövetelését más cégre kívánja átruházni, a bejelentést olyan módon kell eszközölni, hogy azon úgy a régi, mint az új cég aláírása is szerepeljen s egyben az átruházást, illetve az új cég fennállását szabályszerűen igazolják. Ez alkalommal azt is be kell jelenteni, hogy az új cég a régebbi cég neve alatt vezetett számlakövetelés felett rendelkezni jogosult, valamint azon összegek felett is, amelyeket még a régi céggel ellátott befizetési lapokkal fizetnek be a csekkszámra.

A nyomtatványrendelések elintézése ugyancsak igazgatási funkció. A nyomtatványok közül a csekkönyvek rendelése csakis akkor foganatosítható, ha a megrendelőlapon szereplő aláírás a rendelkezni jogosultak bejelentett aláírásával egyezik.

Ha a csekk elvesz, vagy idegen kézbe kerül, ezt a kö-

rülményt — letiltás céljából — a postatakarékpénztárnak azonnal be kell jelenteni. A letiltástól különbözik a csekk visszavonása, amidőn a csekkszámlatulajdonos a csekken adott rendelkezését hatálytalanítani kívánja, illetve ellentétesítést ad. Erre vonatkozólag a csekkről szóló 1908:LVIII. t.-c. intézkedik, amely szerint a csekknek a kibocsátó által való visszavonása az utalványozottal szemben csakis akkor hatályos: 1. ha a visszavonás a bemutatási határidő elmulasztása után, vagy arra az esetre történik, ha a csekket a bemutatási határidőn belül fizetés végett be nem mutatnák; ez utóbbi esetben a visszavonás csakis a bemutatási határidő lejártá után válik hatályossá; 2. ha a csekket a kibocsátó közvetlenül az utalványozottnak olyan rendelkezéssel küldte be, hogy annak összegét a csekken név, vagy cég szerint megjelölt utalványoshoz, vagy forgatmányoshoz juttassa el s a visszavonás előbb történt, mintsem ez a rendelkezés teljesedésbe ment volna.

A csekk- és klíringforgalomból való kilépés, illetve a csekkszámla beszüntetése a számlatulajdonos írásbeli felmondása alapján történik. Erre különös alakszerűség előírva nincs, tehát a felmondást a számlatulajdonos — de csak az és nem egyúttal az is, aki csekkek kibocsátására meghatalmazást nyert — közönséges levélben eszközölheti. Felmondás jogával a postatakarékpénztár is élhet s azt egyik fél sem tartozik indokolni. Ha a számlatulajdonos mond fel, értesítéséhez a csekkönyvet és a fel nem használt befizetési lapokat csatolnia kell és saját érdekében azt is be kell jelentenie, hogy a számla fennálló követelése, nemkülönben a csekkforgalomból való kilépése után csekk-számlája javára esetleg még beérkező összegek milyen címre utaltassanak ki, illetve milyen csekkszámlán irassanak jóvá. A postatakarékpénztár a csekkszámlatulajdonost abban az esetben, ha az a csekküzleti forgalomra nézve előírt jogszabályokat nem tartja be, a számlatulajdonosok sorából

kizárhatja anélkül, hogy a kizárást indokolni tartoznék. A postatakarékpénztár eme jogával a legritkább esetben él és ezt az eszközt főleg akkor szokta alkalmazni, ha a számlatulajdonos a hozzáintézett többszöri figyelmeztetés dacára csekkszám lája terhére fedezetlen csekkeket bocsát ki és ezzel a postatakarékpénztár hitelét, illetve a csekkgazdaság népszerűségét sérti. A postatakarékpénztár a csekkszám lájat a csekkszám latulajdonos felmondása alapján szünteti meg és a törzsszözeget a felmondástól számított tizenöt nap alatt — feltéve, hogy semmi akadály fenn nem forog — visszafizeti.

A csekkgazdasági igazgatás feladatkörébe tartozik annak engedélyezése is, hogy a számlatulajdonos a készpénzforgalomban előírt értékhatáron felüli összegű csekkeket bocsáthasson ki. Biztonsági szempontok indokolják ugyanis, hogy a postatakarékpénztár készpénzforgalmában érvényesítendő csekkek értékhatára korlátozva legyen. Minthogy a készpénzkímélő forgalomban erre a biztonsági intézkedésre szükség nincsen, a klíringforgalomban, a nemzetközi posta- és bankgiro forgalomban érvényesítendő, továbbá a Magyar Nemzeti Banknál vezetett giroszámlák tulajdonosai javára kibocsátott és a Budapesti Leszámoló Eöylet útján benyújtott csekkek visszavonásig — külön engedély nélkül is — korlátlan összegről állíthatók ki. Az összesítő (kumulatív) jegyzékbe felvett egyes fizetési tételek összege sem haladhatja meg a készpénzforgalomban a fentemlített értékhatárt. Amennyiben a számlatulajdonos üzleti forgalma indokolttá teszi, a postatakarékpénztár írásbeli kérelemre az értékhatárnál nagyobb, esetleg korlátlan összegű csekkek kibocsátására engedélyt adhat. (A csekkeknek ez az értékhatára 1889-től 10 ezer Ft, illetve K-ra való áttéréstől 20 ezer K, 1920-tól 100 ezer K, 1923-tól 1 millió K, ugyanezen év októberétől 10 millió K, 1927-től 10 ezer P.) Megjegyzem, hogy 1923-ig az értékhatár meg-

állapítása a miniszter hatáskörébe tartozott, azóta azonban a készpénzceszekkek értékhatárát a vezérigazgató állapítja meg.

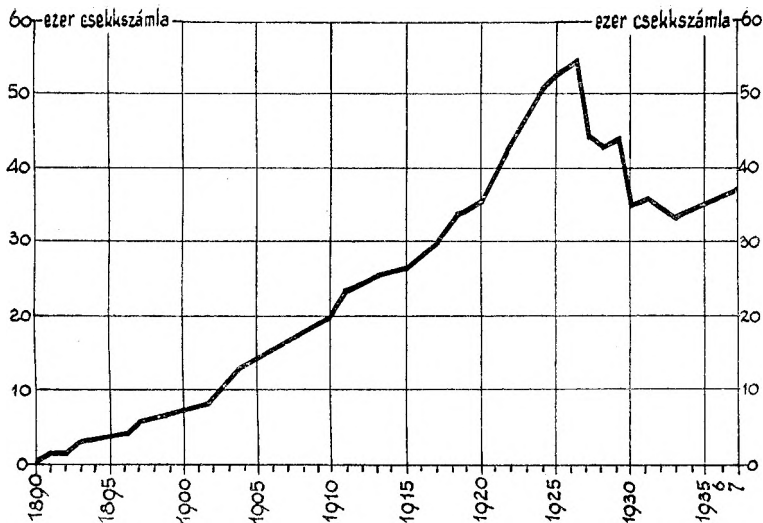
Elhalálozás esetében a hagyatékot képező számlakövetelés feletti rendelkezés odaítélésénél különös mértékben int óvatosságra az a körülmény, hogy a cégtársaknak, vagy az özvegynek, illetve hátramaradott házastársnak kellő anyagi eszközök álljanak rendelkezésre az üzlet további vitelére. A számlatulajdonos elhalálozása esetén az általa még életében kibocsátott csekkek — ha egyébként akadály nem forog fenn — érvényesíthetők. A számlatulajdonos által a csekkek kibocsátására feljogosított és ilyenekül bejelentett személyeknek a számlatulajdonos nevében kibocsátott csekkjeit a postatakarékpénztár a számlatulajdonos halála után is érvényesíti mindaddig, amíg ezt a jogosítványt a számlatulajdonos törvényes jogutóda kifejezetten vissza nem vonja. Ha azonban a számlatulajdonos a csekkek kibocsátására jogosított személyek megnevezésekor határozottan kijelenti, hogy a jogosítványt csakis életére adta, a számlatulajdonos halálával megszűnik a megnevezett egyének csekkibocsátási jogosultsága is. A csekkszámlán fennmaradt követelés egyébként hagyatékot képez, amelynek folyósítására nézve a postatakarékpénztár az illetékes hagyatéki bíróság jogerős hagyatékátadó végzése alapján jár el.

Igazgatási teendő továbbmenőleg a bianco befizetési lapok helytelen kiállítása folytán nem könyvelhető tételek rendezése, a járadékutalványozások megindítása és beszüntetése, összegben, személyben, vagy lakcímben beállott változások elintézése; jóváírással kiegyenlítendő fizetési utalványok telepítése, a fiókbérlők borítékainak a számlatulajdonosok részére való kiadása, a harminenapi érvényességi határidő elteltével vissza nem küldött, ú. n. függő fizetési utalványok sorsának tisztázása, esetleg másodlatok kibocsátása, a fizetési utalványok érvénytelenítése. A csekkigazgatási ügyek

vagy az ügyfél személyes bejelentése, vagy írásbeli megkeresése alapján bonyolítatnak le. A személyesen kért felvilágosításokat a Tudakozó adja meg, míg az intézet címére beérkező leveleket az átvevő bizottság veszi át, bontja fel és továbbítja az ügyek szerint illetékes osztályokba.

A csekkforgalom bevezetése után úgy a kormány, mint az egyes gazdasági körök mindent megtettek, hogy e forgalom ismertetésével az ebben résztvevők számát növeljék. A postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosainak foglalkozás szerinti megoszlása — amelyről másutt már megemlékeztem — világosan mutatja, hogy a postatakarékpénztár üzleti forgalmában az ország egyes gazdasági rétegei milyen mértékben vesznek részt. Sajnos, a csekkszámok sűrűsége még nagyon sok kívánni valót hagy maga után, figyelembe véve azt, hogy míg Magyarországon csupán minden 247 lakosra esik egy csekkszám, addig Belgiumban 20, Hollandiában 27, Svájcban 34, Ausztriában pedig minden 54 lakosra. Ez az arány egyéb államokban a következőképpen alakul: Bulgária 1699, Csehszlovákia 123, Dánia 73, Franciaország 55, Japán 125, Jugoszlávia 578, Lengyelország 452, Lettország 252, Németország 59, Olaszország 349, Románia 2377, Svédország 65, Tunisz 680. A Világposta Egyesület országaiban 1935-ben a csekkszámok átlagos sűrűsége 127, tehát a világon minden 127 lakosra esik egy csekkszám, Európában ez a sűrűségi szám 93. 1936-ban világviszonylatban már minden 117 lakosra esik egy csekkszám, az európai sűrűségi szám pedig 88.

A postatakarékpénztári csekkszámlatulajdonosok számának fejlődését az alábbi grafikon mutatja:

Már az első esztendőben 910 csékkszám-tulajdonossal rendelkezett az intézet s ettől kezdve a számlatulajdonosok száma egyenletesen növekedett az 1900-as évek elejéig, amikor a fizetési forgalom tökéletesedése folytán — de főleg a törzsösszegnek 200 K-ról 100 K-ra való leszállítása következtében — mind többen vették igénybe ezt a forgalmat. Itt már az évi szaporulat az első fázis 500-as átlagával szemben több, mint 1000-re tehető. A háború alatti nagyobb-mérvű számlaszaporodás a csékküzleti forgalomnak katonai célok szolgálatába állításával magyarázható, míg a háború utáni évek fejlődése részben a konjunkturális fellendüléssel hozható összefüggésbe. Visszaesés tapasztalható az 1927-től 1931-ig terjedő időszakban, aminek oka egyrészt az, hogy az intézet ezekben az években hivatalból beszüntette azokat a csékkszám-lákat, amelyeknek tulajdonosai az utódállamok területén maradtak, másrészt az, hogy a törzsösszegezen aluli követelésű és forgalmat fel nem mutató csékkszám-lákat ugyancsak hivatalból beszüntette. Az utóbbi években tapasztalható emelkedés nagyrészt a csékkszám-l

gazdasági előnyeinek szélesebb körökben való közismertté válásának köszönhető.

A postatakarékpénztár a csekkszámlatulajdonosok nyilvántartására törzskönyvet vezet, amely a csekkszámla számát, a számla elnevezését, a számlatulajdonos foglalkozását, lakhelyét és lakcímét tartalmazza.

5. Vagyonváltozások.

A postatakarékpénztár csekküzleti osztálya a csekkszám-lák javára bármilyen úton érkező összegekkel a csekkszám-lákat elismeri, a számla terhére eszközölt ki- és átutalások összegeivel pedig a csekkszám-lákat megterheli s az üzleti év végével a számlakövetelések után a kamatösszeget megállapítja és tőkésíti. A postatakarékpénztár a műveletek könyvelésére csekkszámlatulajdonosonként számlát vezet, amelyen úgy a jóváírások, mint a megterhelések ugyanazon az oldalon szerepelnek. A számlák végálladékát kezelési naponként állapítják meg. A számlatulajdonosok a csekkszám-lájukon naponként előforduló összes műveletekről számsorrendben kiküldött számlakivonathól értesülnek. A számlakivonat a csekkszámla számát, a számlakivonat sorszámát, a befizetések és az egyéb jóváírások, a jutalékköteles és a jutalékmentes megterhelések összegét, a napi kezdő- és végálladékat (saldót) tartalmazza. A számlakivonatok csakis akkor expedíálhatók, ha a naponkinti kezelési eredmény és a végálladék a számlával egyezik. A postatakarékpénztár a gazdasági élet szükségleteihez alkalmazkodva, 1922-ben fiókbérleti rendszert létesített, amely abban áll, hogy a budapesti számlatulajdonosok a kezelés napján, az esti órákig az intézet tudakozójában számlakivonataikat átvehetik.

Jóváírások. A csekkszámlatulajdonosok követelését a csekkszám-lák javára teljesített befizetések, más számlákról eszközölt átutalások és egyéb jóváírások képezik.

A jóváírások — amelyek időre és összegre nézve megszoritás alá nem esnek — a következők:

1. Befizetési lapok felhasználásával eszközölt befizetések. A jóváírások zömét a befizetési lapokkal eszközölt befizetések teszik. Befizetési lapok felhasználásával bárki, bármelyik postahivatalnál, vagy az intézet főpénztáránál (fiókjainál) bármely csekkszámlatulajdonos csekkszámhája javára befizetést eszközölhet.

2. Postautalványok összegeinek elszámolása. Postautalvány útján jóváírások postautalványoknak a postatakarékpénztárhoz való telepítése és nyugtlázott postautalványok átadása által, továbbá úgy történhetnek, hogy a Budapestén lakó csekkszámhatulajdonosok a nekik bemutatott postautalványokat — saját csekkszámhájukra való jóváírás céljából — a postatakarékpénztárhoz irányíthatják olyképen, hogy a bemutatott postautalványokon, illetve azok szelvényein feltüntetetik a csekkszámhájuk elnevezését és számát. A Budapest 70 sz. postahivatal azonban a postautalványokat nemcsak a címzettnek való bemutatás után, hanem kifejezett kérelemre, bemutatás nélkül is, készpénzben való kifizetés helyett, csekkszámháán való jóváírás útján egyenlíti ki. Úgy a Budapestén, mint a vidéken lakó csekkszámhatulajdonosok a postautalványok és postai utánvételek összegeit csekkszámhájukon olymódon is jóváírathatják, hogy e szándékukat az érdekelt kézbesítő hivatallal bélyegmentes beadványban közlik. Postautalványok telepítése akként történik, hogy úgy Budapestén, mint vidéken lakó csekkszámhatulajdonosok részére küldendő postautalványokon már a feladó közli a postatakarékpénztári csekkszámha számát. Telepíthetők postautánvételi összegek is, ha az utánvétellel terhelt postai küldeményt feladó csekkszámhatulajdonos a postai utánvételi lapot a postatakarékpénztárra címezi. Ha a számhatulajdonos valamely postai megbízás útján beszedett összeget kíván számhája javára átutaltatni, e kívánságát a számha számának közlése és aláírásának alkalmazása mel-

lett a postai megbízásra feljegyzni, amikor a pénzbeszedő postahivatal a postautalványt a postatakarékpénztárra címezi. A postai megbízáshoz a feladó — a beszedett összeg elszámolása céljából — befizetési lapot csatolhat. A postatakarékpénztár a telepített, nemkülönben a postatakarékpénztárhoz irányított postautalványok összegeinek átvételét az utalvány hátlapján elismeri, az összegekkel a postát a főkönyvi számlán megterheli s azokat az illető csekkszám-lák javára írja, a vonatkozó szelvényeket pedig a számla-kivonathoz mellékelve, a csekkszámlatulajdonosoknak meg-küldi. A postautalványok kumulatív kezelése abban áll, hogy a kézbesítő hivatal — bejelentés alapján — a csekkszámlatulajdonos részére érkező postautalványokat kézbe-sítésre nem mutatja be, hanem azokon a rendeltetési hiva-talt áthúzza és helyébe a „Budapest 70 sz. postahivatal“ szöveget írja, az utalvány címiratában pedig szembetűnő módon, „Kumulatív“ szó feltüntetése mellett, rávezeti a címzett csekkszám-laszámát s a postautalványt a Budapest 70 sz. postahivatalhoz továbbítja. A Budapest 70 sz. posta-hivatal a kumulatív utalványokat nem a postatakarékpénz-tárnak kézbesíti, hanem az utalványozott összegeknek a csekkszám-lán való jóváírását az utalványon elismeri és az utalványokról, illetve az utalványozott összegekről a posta-takarékpénztár részére kumulatív jegyzéket állít össze, amelynek alapján a postatakarékpénztár az ugyanazon cím-zett részére szóló utalványok összegeit egy összegben írja az illető számlatulajdonos csekkszám-lája javára. Az ilyen utalványok szelvényeit, kísérőjegyzék mellett, a Budapest 70 sz. postahivatal kézbesíti az utalványok címzettjeinek. A nyugtázott postautalványok átadása úgy történik, hogy a csekkszámlatulajdonosok a címükre beérkezett utalványo-kat s a postautánvételi lapokat, miután azok hátlapját sza-bályszerűen nyugtázták, egy általuk kiállított befizetési lap csatolása mellett benyújtják annál a postahivatalnál, amely-nél azok máskülönben kifizetésre kerültek volna; a hivatal

az ilyen utalványokat, mint rendes csekkbefizetéseket kezeli. (Budapesten lakó csekkszámlatulajdonosok címére érkező postautalványi összegeket korábban a postatakarékpénztár meghatalmazás alapján felvehetette és számlájukon jóváírhatta. A meghatalmazás nyilvántartásáért a posta részére számlánként és évenként 1 K volt fizetendő. Ez a rendszer 1918-ban megszűnt.)

3. Csekkfizetési utalványok telepítése. A csekkfizetési utalványok kedvezményezettjeinek — amennyiben csekkszámlatulajdonosok — módjukban áll a címükre érkezett fizetési utalványok összegeinek felvétele helyett azoknak csekkszámlájukon való jóváírását kérni. Ilyen esetekben a kedvezményezett fizetési utalványon közli a csekkszámla számát.

4. Utánvételes küldemények összegének jóváírása. Utánvételes küldeményekhez és megbízásokhoz postatakarékpénztári befizetési lapot kell csatolni akkor, ha az utánvételi és megbízási összegek a feladónak a postatakarékpénztárnál nyitott csekkszámláján irandók jóvá. Ha a feladó kikötötte, hogy a megbízási összeget a postatakarékpénztárhoz utalják át, de befizetési lapot nem csatolt, a hivatal bianco befizetési lapot vásárol és a beszedett összeget azzal számolja el. A bianco befizetési lap árát a beszedett összegből kell levonni.

5. Értékpapírüzleti forgalomból eredő jóváírások. Az értékpapír letéttulajdonosok értékpapírjaik eladási árát csekkszámlán is jóváíráthatják. A postatakarékpénztár számlatulajdonosaitól elfogad befizetésként olyan összegeket is, amelyek magyar állampapírok esedékes kamatszélvényeinek beváltásából erednek. Ilyen szelvényeket a számlatulajdonosok a postatakarékpénztár főpénztáránál nyújthatnak be, vagy pedig oda bérmentve beküldhetnek. Minden szelvény hátlapján a számlatulajdonos aláírását alkalmazza.

6. Klíring-, giro-, gyorsutalvány- és nemzetközi forgalom lebonyolításából eredő jóváírások.

7. Távirati forgalomból eredő, valamint ki nem fizetett fizetési utalványoknak a kiutaló csekkszámájára való visszakönyveléséből (érvénytelenítésből) származó jóváírások.

8. Hivatalos elszámolások. Ha a csekkszámlatulajdonos utalványozása bármely oknál fogva nem fogantatható, a kiutalt összeget a postatakarékpénztár a számlatulajdonos számláján újból jóváírja. Esetleges tévedések folytán ügyiratilag utólagosan rendezett befizetésekkel és átutalásokkal ugyancsak elismerik a csekkszámlat. Hivatalból történő elszámolások folytán eszközölt jóváírások díjmentesek, csupán a kamat jóváírásával kapcsolatban számítja fel a postatakarékpénztár a szabályszerű kezelési díjat.

Megterhelések. A csekkszámlatulajdonos csekkszám lakkövetelése felett kizárólag csekkel rendelkezhet. Csekk csakis olyan összegről állítható ki (tintával, vagy írógéppel, de semmi esetre sem írónnal), amely a számlatulajdonos kezei között levő utolsó számlakivonat követeléséből a törzsszeg levonása után fennmarad. Ellenkező esetben a postatakarékpénztár a csekket, mint fedezetlent, vagyis, mint anyagi kellékeknek meg nem felelőt, visszautasítja. Az alaki kellékeknek meg nem felelő, vagyis a bejelentettől eltérő aláírással ellátott, vagy egyébként szabályellenesen, vagy hiányosan kiállított csekkel ugyanezt az eljárást követik. Rendelkezési jog tekintetében a csekkszám lakokra nézve időbeli korlátozás nincs, a számlatulajdonos számlakövetelése erejéig mindenkor egy, vagy több csekkel, előzetes felmondás nélkül rendelkezhet. A csekkeket a csek könyvből számszerű sorrendben kell használatba venni. A kiküldött csek kfüzetet a számlatulajdonos kereskedői gondossággal megőrizni, továbbá a használatbavétel előtt megvizsgálni tartozik, hogy a könyvben a csekkek teljes számban megvannak-e és a kinyomtatásban nem történt-e hiba. A keltezés napjául mindenkor a tényleges kiállítás helyét és idejét (év, hónap és nap) kell megjelölni. Előre keltezett, kelet

nélküli, vagy hiányosan keltezett csekket, valamint olyat, amelyben fizetési határidő van kitűzve, vagy rendeletre szól, a postatakarékpénztár nem érvényesít. A fizetés határidejének kikötése csakis a járadékszerű utalványozásnál lehetséges. A csekk akkor sem érvényesíthető, ha a számmal és a belüvel kiírt összeg között eltérés mutatkozik. Az intézet nem érvényesíti az olyan csekket sem, amelyen vakarás, törlés, vagy javítás nyomai látszanak, továbbá, ha a csekk bepiszkolódott, vagy bármily módon rontott. A csekk-számlatulajdonos a csekket vagy közvetlenül a hitelezőjéhez juttatja, vagy külön e célra szolgáló borítékban a postatakarékpénztárhoz továbbítja.

A postatakarékpénztári számlatulajdonosok által kibocsátott csekkek általában vagy névre, vagy bemutatóra szólhatnak. A névreszló csekk szerepe általában csekélyebb; előnye, hogy lopás és elvesztés esetében nagyobb biztonságot nyújt, kezelése azonban a személyazonosság szükség szerű igazolása folytán nehézkes. A bemutatóra szóló csekk rendelkezést nem tartalmaz, azt az intézményezett a bemutatónak fizeti ki. A csekk két különleges faja a fehér és a vörös csekk, amelyek általában a jegybankoknál vannak használatban. A vörös csekk összege sohasem kerül készpénzben kifizetésre, hanem azt egy másik, ugyanannál a banknál vezetett számlán írják jóvá, a fehér csekk összegét viszont mindig készpénzben fizetik ki.

A bemutatóra szóló (főpénztári) csekk összegét a postatakarékpénztár főpénztára a bemutatónak kifizeti, mert a tulajdonosi minőséget a csekk birtoka által igazoltnak tekintik. E célból a csekkszámlatulajdonos szabályszerűen kitöltött csekkjét — rendelkezés rávezetése nélkül — annak adja át, akinek fizetést kíván teljesíteni. Ez utóbbi a csekket beváltás végett a postatakarékpénztár főpénztáránál vagy maga mutatja be, vagy pedig tovább adhatja, de olyan utasítást is adhat az egyébként kitöltetlenül hagyott rendelke-

zési rovaton, hogy az összeg milyen címre, milyen módon (fizetési utalvány, kliring, stb.) továbbíttassék.

A névreszóló csekkeket a számlatulajdonos rendelkezéssel látja el. Rendelkezéssel ellátott csekkek a következők:

1. Kliringcsekkek. Ezeken a csekkeken a számlatulajdonos a kedvezményezett számlatulajdonos nevét és csekkszámolaszámát tünteti fel. A postatakarékpénztár az ilyen csekk összegével a kibocsátó csekkszámoláját megterheli és egyidejűleg a kijelölt — kedvezményezett — csekkszámolát elismeri. Jogában áll a számlatulajdonosnak azt kívánni, hogy a csekk összegét — jöllehet a kedvezményezett félnek a postatakarékpénztárnál csekkszámolája van — készpénzben fizessék ki. Ezt a körülményt a csekk előlapján jelezni kell. Ilyenkor az összeg fizetési utalvánnyal kerül kiutalásra. Ezzel szemben a postatakarékpénztár az olyan csekk összegét, amelynek előlapján a szövegen keresztbe írt, vagy nyomtatott „Csupán elszámolásra“, vagy hasonló értelmű jelzés szerepel, nem készpénzben fizeti ki, hanem a kedvezményezett csekkszámlatulajdonos javára elszámolja. Az átutalásokkal kapcsolatban általában véve mindig fontos szerepet játszott a kedvezményezett számlatulajdonos értesítése. Az olyan postatakarékpénztáraknál, illetve postacsekkin intézményeknél, ahol az átutalások iránt háromrészes csekken, illetve ezeket az okmányokat csekkeknek nem tekintve, háromrészes, ú. n. Átutalással (Überweisung) intézkednek, a csekkszámlatulajdonos a csekk, illetve átutalási okmány mindhárom részét kiállítja, amelyek közül az egyik a kedvezményezett csekkszámlatulajdonos értesítésére szolgál. Külföldi államok legnagyobb részében ugyanis a postatakarékpénztárak, illetve postacsekkihivatalok a számlatulajdonos által kiállított értesítésnek a számlakivonathoz való csatolásával értesítik a számlatulajdonost a javára fogatosított átutalásról. Ezt az értesítést a legújabb időkig a m. kir. postatakarékpénztár állította ki és a kedvezményezettet a javára fogatosított jóvá-

írásról klíringjövőírási értesítés kiküldésével értesítette. A klíringjövőírási értesítések mellett az intézet ú. n. átutalási értesítéseket is rendszeresített, amelyeket — mint a csekk-től teljesen különálló okmányokat — maguk az átutalás iránt intézkedő számlatulajdonosok állítottak ki. Az átutalási értesítés két egymástól perforálással elválasztott különálló részből állott. Az első rész volt a tulajdonképeni átutalási értesítés, amely feltüntette az átutaló csekkszám-
számát, az átutalt összeget, az átutalás iránt rendelkező csekk számadatait, a kedvezményezett nevét és számlaszámát, a vonatkozó ügyiratszámot, a keltet, továbbá az átutaló csekkszám-
tulajdonos cégszerű aláírását. A postatakarékpénztár ezt a nyomtatványt eredetileg a közigazgatási hatóságok (főszolgabíróság, rendőrkapitányságok, stb.) részére rendszeresítette, annak használata azonban mindinkább elterjedt, úgyhogy a legutóbbi időkben nagymértékben használták a kereskedelmi csekkszám-
tulajdonosok is. Az átutalási értesítés másik része az elismervény volt, amely átírással, vagy átütéssel az átutalási értesítéssel egyidejűleg volt elkészíthető. A postatakarékpénztár az átutalás megtörténtét az elismervényen bélyegzőlenyomat alkalmazásával ismerte el, amelyet az átutalás iránt rendelkező csekkszám-
tulajdonos számlakivonatához csatolt. A bankok egymás közötti forgalmának postatakarékpénztári csekkszám-
lákön való lebonyolítására 1925-től külön bankátutalási értesítés szolgált. A postatakarékpénztár legújabb gyakorlatában közeledni kívánt a külföldi testvérintézmények példájához, amelyeknél a kedvezményezett csekkszám-
tulajdonos értesítésére szolgáló nyomtatványt maguk a csekkszám-
tulajdonosok állítják ki. E célból a postatakarékpénztár 1937-ben két részből álló átutaló lapokat rendszeresített.

2. Girocsekkek. Ha a postatakarékpénztár csekkszám-
tulajdonosai csekkszám-
lájuk követeléséből a Magyar Nemzeti Banknál fennálló giroszámla javára kívánnak átutalást eszközölni, ezt a körülményt a csekk előlapján a rendelke-

zési részen tüntetik fel. A giroforgalomhoz tartozik az átutalásnak az a módja is, amikor a postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosai a Budapesti Leszámloló Egylet tagjaiként szereplő budapesti bankintézeteknél vezetett folyószámláik javára olymódon eszközölnek átutalást, hogy a csekket annak a pénzügyintézetnek adják át, ahol folyószámlájuk van. A pénzügyintézetek az összegyűjtött csekkekkel a Leszámloló Egylet útján fizettetik ki a postatakarékpénztárnál.

3. Fizetési utalványok kibocsátására szolgáló csekkek. A közvetítő szolgálatban a csekkvisszafizetések fizetési utalvány alapján történnek. Ilyen esetben a számlatulajdonos a csekk rendelkezésre szánt rovatán feltünteti annak nevét és pontos lakcímét, akinek javára fizetést kíván teljesíttetni. A csekk alapján a postatakarékpénztár a postahivatalra csekkszámlát kibocsát ki, amelynek összegével egyidejűleg megterheli az utalványozó számlatulajdonos csekkszámát. A postatakarékpénztár a fizetési utalvány útján fogatosított kiutalás megtörténtének igazolására kiutalási értesítést rendszeresített. A kiutalási értesítés két részből állott, a kedvezményezett értesítésére szolgáló tulajdonképeni kiutalási értesítésből és a kiutaló számlatulajdonosnak visszaküldendő elismervényből. A kiutalási értesítés tartalmazta a kiutaló csekkszámát, a kiutalt összeget, a kiutalással kapcsolatos csekk sorszámadatait, a kedvezményezett nevét, a vonatkozó ügyiratszámot, a keltet és a kiutaló számlatulajdonos aláírását és bélyegzőlenyomatát. Az elismervény ugyanezeket az adatokat tartalmazta, a kiutaló számlatulajdonos aláírása és bélyegzője helyett azonban azon a postatakarékpénztár a kiutalás fogatosítását bélyegzőlenyomattal igazolta. A kiutalási értesítés mindkét része egyszerre átirással (átütéssel) volt kiállítható. A kiutalási értesítésen a számlatulajdonos a kedvezményezett részére magánközleményt alkalmazhatott. A kiutalási értesítést a

postatakarékpénztár eredetileg a közigazgatási hatóságok használatára rendszeresítette, annak igénybevétele azonban idővel mind általánosabbá vált. A kiutalási értesítést megszüntette a fizetési utalványnak újabban a számlatulajdonos részéről való kiállítása, amiáltal úgy a kedvezményezett részére szóló magánközlemény, mint a számlatulajdonos részére szolgáló igazolás kérdése megoldást nyert, előbbi a fizetési utalvány szelvényén, utóbbi pedig az elismervényes fizetési utalvány használatával. A fizetési utalványoknak a csekkszámlatulajdonosok által történő kiállítása külföldön több helyen meg van valósítva. A fizetési utalvány űrlapoknak kitöltésre a számlatulajdonosoknak való kiadása biztonsági szempontból nem aggályos, mert az esetleges visszaéléseket teljes mértékben megakadályozza a postatakarékpénztár részéről a kiállítva beérkezett fizetési utalványokon alkalmazott dombornyomású bélyegzőlenyomat.

4. Állandó (Dauer) csekkek. Az olyan csekkszámlatulajdonosoknak, akik tömeges, ugyanazon kedvezményezett részére szóló, előre meghatározott, ugyanazon időközökben ismétlődő, ugyanazon összegű kiutalásokat eszközölnek, a postatakarékpénztár megengedi, hogy ezeket az ú. n. járadékszerű utalványozásokat „Visszavonásig érvényes” állandó (Dauer) csekkel fogantassák. E szolgáltatás bevezetésének előzményeit illetőleg megjegyzem, hogy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kezdeményezésére 1904-ben megtartott és már több ízben említett értekezlet többek között a fix átutalás, vagyis visszavonásig érvényes járadékszerű utalványozás bevezetését javasolta. Ugyanezt a javaslatot terjesztette elő 1905-ben az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés is. Az intézet e javaslat ellen — arra való hivatkozással, hogy a bélyegilleték elmaradása a pénzügyi kincstárt károsítaná és csupán egyes nagyobb csekkszámlatulajdonosok érdekeit szolgálná — állást foglalt. Ebben az irányban semmi sem történt 1908-ig, amikortól kezdve a járadékszerű utalványozásokat kizárólag az Országos Mun-

kásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár részére rendszeresítették, míg az általános igénybevételt 1922-től engedélyezték. 1932-től olyan visszavonásig érvényes állandó csekk is kibocsátható, amelynek alapján a csekket kibocsátó számlatulajdonos számlájáról, a csekken megnevezett személy, cég, vagy pénzügyintézet részére vezetett számlára — megjelölt napokon, illetve előre megállapított időközökben — a csekken feltüntetett, meghatározott összeget a postatakarékpénztár automatikusan utalványozza.

5. Gyorsutalványcsekkek. Az 1922-ben megindult gyorsutalványforgalom a helyi átutalások sürgős lebonyolítása céljából létesült s lényege az, hogy a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete kötelékébe tartozó összes fővárosi pénzügyintézetek ügyfelek javára és terhére összegeket olymódon utalhatnak át, hogy a vonatkozó megbízásokat az e célra felállított Kicszerelő Iroda útján még a benyújtás napján egymáshoz juttatják. A pénzügyintézetek az egymásközi átutalásokat a Magyar Nemzeti Bank giroforgalmában egyenlítik ki. A gyorsutalványforgalom lényegileg gyorsgiro, amelyet a tagintézetek egymás között bonyolítanak le, az ú. n. Kicszerelő Iroda útján. A résztvevő intézetek kötelesek naponta déli 12 óráig a gyorsutalványforgalomban beérkező csekkeket még aznap érvényesíteni és erről a számlatulajdonosokat kivonat útján értesíteni. A forgalomhoz a szabályszerű csekket kell használni, amelyen a kedvezményezett fél neve mellé „Gyorsutalvány” jelzést is alkalmazni kell. A megtörtént elszámolásról külön jóváírási értesítés készül, amely a számlakivonat mellékletét képezi. A gyorsutalványforgalom lebonyolítását az 1926. évben a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületétől a Budapesti Giro- és Pénztáregylet Rt. vette át.

6. Távirati csekkek. A távirati csekkgorgalom bevezetését az aradi Kereskedelmi és Iparkamara 1904-ben kérte. A forgalom lebonyolítását a kamara úgy képzelte, hogy a számlatulajdonos aláírását egy pél-

dányban a helybeli postahivatalnál őriznék s az állapítaná meg a személyazonosságot és a bemutatott legutolsó számlakivonat alapján a fedezet fennállását. Ezt az utalványozási módozatot az intézet „a csekkrendszer alapelveinek épsége, a forgalom biztonsága és könnyű lebonyolíthatósága érdekében“ elfogadhatatlannak találta. A postatakarékpénztár később — a megváltozott gazdasági helyzetben — már megvalósíthatónak találta s ennek következtében a „Távírat csekk“ és „Távírat utalvány“ forgalmat 1925-ben életbeléptette. Eszerint a postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosai a postatakarékpénztárnál fennálló számlaköveteléseik felett táviratilag is rendelkezhetnek, másrészt a postatakarékpénztár, számlatulajdonosainak készpénz kifizetése iránti rendelkezéseit — azok kifejezett kívánságára — a Budapest 5 sz. postahivatalnál feladott rendes távirati posta-utalvány formájában is fogamatossíthatja. A távirati csekkforgalomban résztvevő számlatulajdonosok távirati rendelkezéseiket külön űrlapokkal eszközlik. A számlatulajdonosok a díjszabásszerű távirati díjak levonása ellenében rendelkezéseiket táviratként az ország bármely állami és vasútüzleti távirda távbeszélő hivatalánál feladhatják. A számlatulajdonosok a távirati úton adott rendelkezéseikben a pénzkiutalást rendszerint távirati utalványhoz kötik, ehelyett azonban teljesen elegendő a csekkfizetési utalványra szóló rendelkezés, mert a postatakarékpénztár ezeket az utalványokat is azonnal továbbítja. A tényleges kifizetésre tehát a fizetési utalvány is a távirati utalvánnyal csaknem egyidőben áll a fél rendelkezésére. A távirati utalvánnyal való kiutalás akként történik, hogy a postatakarékpénztár a kiutalt összegnek és a költségeknek — a számla álladékból való levonása után — a kifizetésre való utasítását rendes távirati űrlapon adja meg s azt „Feladójegyzék“, „Ellennyugta“ és „Nyugta“ mellett a távirati utalványok felvételére egyedül feljogosított Budapest 5 sz. postahivatalhoz továbbítja, amely a „Feladójegyzéket“

visszatartva, az „Ellennyugtát” a távirati utalvány kézbesítőjének adja vissza, míg a „Nyugtát” — mindkettőt aláírás és lebélyegzés után — közvetlenül a postatakarékpénztár számvévőségének küldi meg. A táviratilag kiutalt összeggel a postatakarékpénztár a postát elismeri s a „Nyugtát” az elszámolás okmányolására a posta központi számvévőségének küldi meg.

7. Telepített váltók beváltására szolgáló csekkek. A postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosai az általuk fizetendő váltókat kifizetés céljából a postatakarékpénztárhoz telepíthetik. A postatakarékpénztár a csekk- és klíringforgalom fejlesztésével kapcsolatban már 1899-ben előterjesztést tett a váltótelepítés bevezetésére. Ezt követőleg 1902-ben a Magyar Kereskedelmi Csarnok tett javaslatot a postatakarékpénztárnak váltók, utalványok, stb. telepítési helyéül való igénybevétele tárgyában. A Tanács ezzel a kérdéssel 1903-ban foglalkozott és annak bevezetését a maga részéről is javasolta. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kezdeményezésére a postatakarékpénztár által 1904-ben és 1905-ben összehívott értekezlet szintén javasolta a váltótelepítés bevezetését. Az intézet ismételt előterjesztésére a miniszter a váltótelepítést 1908-tól beillesztette a postatakarékpénztár csekkforgalmába. A csekkszámlatulajdonosok a telepített váltó fedezete gyanánt a váltó összegéről csekket állítanak ki és azon a váltó összegét, az esedékesség napját, végül az elfogadó és a kibocsátó nevét közlik. Ezeken az adatokon kívül a rendelkezésben a váltó lényeges adatait is pontosan fel kell tüntetni, mert ennek elmulasztásából eredő hátrányokért, vagy károkért a postatakarékpénztár nem szavatol. A fenti rendelkezés a csekk előlapjára vezetendő, de ha e célra nem volna elegendő hely, a rendelkezés a csekk hátlapján is folytatható, ebben az esetben azonban a csekket nemcsak az előlapon, hanem a hátlapon is szabályszerűen alá kell írni. A csekket olyan időpontban kell a postatakarék-

pénztárhoz beküldeni, hogy az legkésőbb a váltó lejáratát megelőző napon már beérkezzék; egyébként a csekket a váltó birtokosának is meg lehet küldeni, aki azt a váltóval együtt a postatakarékpénztárnál nyújtja be. A postatakarékpénztár a nála telepített váltót csak abban az esetben váltja be, ha az illető csekkszámlatulajdonos a fedezeti csekk beváltására elegendő összeggel rendelkezik. Postán beküldött és a postatakarékpénztár által a fedezeti csekk alapján beváltott váltók összegeit a postatakarékpénztár belföldre fizetési utalvánnyal, külföldre nemzetközi forgalomban továbbítja. A váltók a Budapesti Leszámoló Egyletnél is benyújthatók, olyan fővárosi pénzintézet útján, amely tagja a Leszámoló Egyletnek. A beváltás megtörténtéről a csekkszámlatulajdonos számlakivonat útján értesül. A beváltott váltót a postatakarékpénztár három évig őrzi, a számlatulajdonos kívánságára azonban azt neki — átvételi elismervény ellenében — megküldi. A beváltott váltó valódiságért a postatakarékpénztár nem szavatol. A váltótelepítési forgalom — amely a világháború alatt szünetelt s 1925-ben újból megindult — nagyobb jelentőségre nem jutott és úgy tételszám, mint összeg szempontjából igen mérsékelt.

8. Összesített (kumulatív) csekkek. Bár elvileg minden utalványozáshoz külön csekket kell kiállítani, a postatakarékpénztár olyan csekkszámlatulajdonosoknak, akiknek forgalma esetenként nagyobb számú csekk kibocsátását teszi szükségessé, megengedi, hogy rendelkezéseiket ú. n. kumulatív jegyzékbe foglalhassák és azok végösszegéről egy összesített (kumulatív) csekket állítsanak ki. Az összesített csekkek bevezetésére vonatkozólag megjegyzem, hogy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kezdeményezésére 1904-ben a postatakarékpénztár által összehívott értekezlet javasolta először a kumulatív csekkek rendszeresítését. A postatakarékpénztárnak a Tanács hozzájárulásával tett előterjesztésére a miniszter még abban az évben megengedte,

hogy kísérletképpen négy olyan számlatulajdonos, akiknek napi utalványozásai százakra mentek, kumulatív csekkel utalhassanak. Ezek a számlatulajdonosok a Magyar Általános Hitelbank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, az Állami Gyermekmenhely, továbbá az Országos Gazda-, Cseléd- és Munkáspénztár voltak. A vonatkozó rendelet hangsúlyozta, hogy a kumulatív csekkek bélyegilletéke — pénzügyminiszteri döntés szerint — a tényleg kibocsátott csekkek darabszáma és nem a jegyzékben foglalt rendelkezések után számítandó. A kumulatív csekkek általános használatát a miniszter 1905-től engedélyezte. A kumulatív jegyzéket a postatakarékpénztár adja ki az általa megállapított áron. 1937-ig kétféle kumulatív jegyzéket használt csekküzleti forgalmában, az egyik 50 tétel, a másik pedig 20 tétel beírására volt alkalmas, 1937-ben pedig egységesen 50 tételes új típusú összesítő jegyzéket rendszeresített. A klíringforgalomban rózsaszínű, a kiutalási — fizetési utalvány — forgalomban pedig sárga összesítő jegyzéket használnak. Egy kumulatív jegyzékbe csakis egynemű fizetési rendelkezések vehetők fel, tehát külön jegyzéket kell kiállítani azokról az összegekről, amelyek fizetési utalványon utaltatnak ki, illetve nemzetközi-, klíring-, vagy giroforgalomban nyerne átutalást. A jegyzéket az előnyomásnak megfelelő kitöltés után le kell zárni és a tételek végösszegét úgy számmal, mint betűvel ki kell írni. Minden jegyzék végösszegéről külön csekket kell kiállítani, amelynek rendelkezési rovatán utalni kell a kumulatív jegyzékre. E rendelkezés nem vonatkozik a nagyobb forgalmat lebonyolító számlatulajdonosokra, hivatalokra, intézményekre, stb. A jegyzékek aláírására vonatkozólag ugyanaz a rendelkezés áll, mint a csekkekre. Azzal a fejlődési folyamattal kapcsolatban, amely szerint a postatakarékpénztár a csekküzletágban használt nyomtatványokat magukkal a csekkszámulatulajdonosokkal kiállíttatni törekszik — az átutalólapok rendszeresítésével egyidejűleg — a kumulatív jegyzékek tekin-

tetében bizonyos újításokat vezetett be. Ezekkel kapcsolatban az összesítő jegyzék kiállítása befizetési lapos csekk használatánál felesleges, mert az átutalás iránt rendelkező számlatulajdonos az általa fogatosítani óhajtott fizetéseket készpénz felhasználása nélkül úgy eszközölheti, hogy a vonatkozó befizetési lapokat kiállítja, azokat a csekk hátoldalán számlaszám szerint emelkedő sorrendben és a befizetési lap összegének feltüntetése mellett felsorolja s a végösszegről a csekket kiállítja. A fizetésnek ezt a módját csak abban az esetben lehet alkalmazni, ha a számlatulajdonos ügyfeleinek befizetési lapjaival rendelkezik, illetve bianco befizetési lapokat használ fel és a befizetéseket olyan számban eszközli, hogy az előbb említett adatok felsorolása a csekk hátoldalán elfér. Módjukban áll a számlatulajdonosoknak az összesítő jegyzék felhasználásának mellőzése akkor is, ha a klíring átutalással kapcsolatban rendszeresített átutaló lapokat maguk töltik ki. Ebben az esetben is a csekk hátoldala szolgál összesítés céljaira. Végül ugyancsak a csekk hátoldalát használhatják fel a számlatulajdonosok összesítő jegyzék helyett akkor is, ha a fizetési utalványokat maguk állítják ki.

9. Értékpapírok vásárlása iránt rendelkező csekkek. Bővebb ismertetés az V. fejezetben.

10. Nemzetközi átutalás iránt rendelkező csekkek. Ismertetés a VIII. fejezetben.

11. Távbeszélő díjak kiegyenlítésével kapcsolatos csekkek. A vidéki kincstári postahivatalok távbeszélő központjába bekapcsolt állomások után esedékes díjakat azok az előfizetők, akik csekkszámlatulajdonosok, az érdekelt vidéki kincstári postahivataloknál a postatakarékpénztárra kiállított csekkel is kiegyenlíthetik. A távbeszélő díj fedezetéül elfogadott csekk előlapján az összeg alatt a postahivatal „Távbeszélő díj” szöveg bejegyzése mellett keletbélyegző lenyomatát alkalmazza, a csekk hátoldalán pedig feljegyzí a csekket kibocsátó távbeszélő

előfizető nevét, kapcsolási számát és díjnyugtája keltét, majd ezt a részt is aláírással és bélyegző lenyomattal látja el. A csekk előlapjára keresztben rá kell vezetni a „Csupán elszámolásra“ szöveget.

Ezen a helyen kell megemlítenem, hogy a postatakarékpénztár 1925-ben „Értékcekkek“ kibocsátását tervezte. Ezek az intézet főpénztáránál és a kijelölt postahivataloknál a névérték összegének készpénzben való lefizetésével lettek volna megvásárolhatók, míg a beváltás az intézet főpénztáránál és valamennyi postahivatalnál történt volna. Az intézetnek ez a — lényegében belföldi utazási csekk bevezetésére vonatkozó — javaslata nem valósult meg. A később létesült utazási pengőcsekk forgalomban 1934-től a postatakarékpénztár is résztvesz, amennyiben a Magyar Nemzeti Bank engedélye alapján az utazási vállalatok által kibocsátott pengőcsekk beváltásával úgy az intézet főpénztára, mint az idegenforgalom szempontjából számbajöhető néhány postahivatal is foglalkozik. A posta 1920-ban — amidőn a postai pénzkezelést az apró címletű államjegy nagyon megnehezítette — hátiratilag forgatható és bármely postahivatalnál érvényesíthető postacsekkeket hozott forgalomba. Így a Budapest 70. sz. postahivatal csekk-számlája terhére kibocsátott csekkel egyenlítették ki a Főváros területén az utalványokat. Ezek a csekkek lehettek bemutatóra szólóak és klíringforgalomban érvényesítendő korlátlan összegről szóló, ú. n. kumulatív csekkek.

Lebonyolítás. A csekküzleti osztály látja el a csekk-számlatulajdonosok nyilvántartásával, a csekkek alaki és anyagi szempontból való felülvizsgálásával és a csekk-számlák követelésében beállott változások könyvelésével összefüggő teendőket. Az üzleti osztály kereskedelmi és állami részre tagozódik, a kereskedelmi tagozat viszont számcsoportok szerint alosztályokra oszlik. Ezeken kívül külön csoport intézi a járadékszerű utalványozásokkal kapcsolatos összes teendőket, valamint úgy a takaré-, mint

a csekkfizetési utalványok érvényességi bélyegzővel való felülnyomását és a postahivatalokhoz való kiküldését. A tulajdonképeni könyvelést a könyvelő csoportok látják el, ezekhez kerül könyvelés céljából a megfelelően előkészített és felülvizsgált napi postaanyag. A feldolgozandó anyag könyvelésre való előkészítését, a beérkezett csekkek felülvizsgálását az előkészítő csoport, a főpénztári csekkek könyvelés előtti számfejtését pedig a főpénztári számfejtő csoport látja el, míg a különítményi csoport tulajdonképen összekötő az előkészítő és a könyvelő csoport között. A különítmény feladatát a csekkek nyilvántartásba vétele, könyvelésre való kiadása, továbbá a könyvelt okmányokról az osztályleszámlolás egybeállítása képezi. A könyvelő csoport több ezres számlakeretet magában foglaló alcsoportra oszlik, az egyes alcsoportokon belül pedig a munkafeldolgozás legkisebb egységét az ezres számlakeret képezi. Ezres számlakeret alatt azt a legkisebb munkaszervezetet kell érteni, amelyben az oda beosztott munkaerők a számlakeretbe tartozó csekkszámákat kezelik. Ebben a legkisebb munkaszervezetben rendszerint és nagy általánosságban két munkaerő dolgozik, mégpedig a számlakezelő, aki a könyvelési okmányok alapján kézírással a könyvelést végzi és a gépelő, aki az ezres számlakerettel kapcsolatos összegező és számlakivonatkozó teendőket látja el. Ezek munkáját rendszerint több munkahelyen működő revizor ellenőrzi. Németországban a csekküzleti könyvelés legkisebb munkaegységét, az ú. n. munkahely (Arbeitsplatz) képezi, amelyben egy gépkönyvelő, egy előkészítő tisztviselő és egy ellenőrző tisztviselő dolgozik s amelyhez egy könyvelőgép és minden két munkahelyre egy összeadó gép tartozik. Amíg tehát nálunk a munkafelosztás alapja az ezres számlakeret, addig a német postacsekkhivataloknál alap a könyvelőgép, amely köré csoportosulnak a könyvelőgépet kiszolgáló tisztviselők. A német postacsekkhivataloknál kifejtett intenzív munkaanalízis és az elvégzett munkákról

felvett pontos statisztikai adatok arra vezettek, hogy az egyes munkahelyekre eső munkamennyiség majdnem teljesen egyenlő. Leipzigben pl. szigorúan ügyelnek arra, hogy az egy munkahelyre eső munkamennyiség — három főnyi létszámmal — lehetőleg minden munkahelyre nézve egyforma legyen. Ezt a célt azonban nem minden postacsekkhivatal valósította meg a kívánt mértékben. Nincs teljesen keresztülvezetve ez a munkafelosztási principium pl. a berlini postacsekkhivatalnál, ahol épen úgy, mint nálunk, az egyes munkahelyek között jelentkező munkamennyiség ingadozásokat a munkahelyeknek megfelelően több tisztviselő beosztásával, esetleg háromnál kevesebb tisztviselő beállításával hidalják át. A német postacsekkhivataloknál követett háromszemélyes alapbeosztás nagymértékben szolgálja az üzem racionális kiépítését. Újabban a beszerzett bútorok alakja, nagysága és beosztása is teljesen alkalmazkodik ehhez az egy könyvelőgéppel és három tisztviselővel rendelkező munkaegységhez. A munkahely teendőit az érvényben levő postacsekkhivatali utasítás részletesen felsorolja s megállapítja az egyes munkakerők tevékenységét és azok felelősségét. A belga postatakarékpénztár belső szervezetének alapja a száz egymásután következő számból álló csoportokba való beosztás, amely a munka és az ellenőrzés alapját képezi s jelzése valamenyny okmányon szerepel. Ha valamely számlán egy évig nincs mozgalom és a számlatuladonos nem emel kifogást, a számlát megszüntetik. A posta felbontása után az üres borítékokat megvilágított tükörlap segítségével megvizsgálják, hogy nem maradt-e bennük valami. Az üzemi munka meggyorsítása érdekében villamos borítékszáró és felblyegző készülékeket használnak. Belgiumban egyébként a könyvelés mechanizálására 1929-ben történtek az első kísérletek, az akkor kipróbált könyvelő- és számlakivonatkozó gépek azonban nem váltak be. Jelenleg fokozatosan olyan gépeket szereznek be, amelyek a könyvelést és a

számlakivonat készítését egy munkamenetben végzik, indigó használata nélkül.

Az üzleti osztály a csekkszámlatulajdonosok nyilvántartására könyvet fektet fel. A beérkezett csekkeken alkalmazott jegyzést (aláírás, bélyegző, stb.) összehasonlítják a számlapokon elhelyezett aláírásbejelentéseken levő jegyzéssel. A vagyonsvltózáások nyilvántartása és feljegyzése angol rendszerű számlalapokon történik, ezeken a jóváírások és a megterhelések könyvelésére, továbbá az egyenlegeknek, mint számlaköveteléseknek feltüntetésére szolgáló hasábok egymásmellett nyernek elhelyezést. A csekkszámralap fejróvata feltünteti a csekkszámra számrát, a számlatulajdonos nevét és lakcímét, továbbá a számlalap sorszámrát. A csekkszámralap egyes hasábjai a jóváírások (befizetési lapok és egyéb jóváírások) és a megterhelések összegeinek (ki- és átutalások, jutalékok és díjak), a fennálló követelésnek, a kivonat folyószámrának feltüntetésére szolgalnak. A vastagabb papírból (kartonból) készült számlalapokra és nem — miként egyes külföldi intézményeknél — csupán egy napi kezelést feltüntető számlakivonatra könyvelnek. Ez a könyvelés kézzel történik. Vitatni lehet, hogy a postatakarékpénztáraknál, illetve postacsekkinétezményeknél kifejtett könyvelés mikor tökéletesebb, ha számlalapon történik, amely esetleg több napi kezelést tüntet fel, vagy a csupán egy napi kezelést felölölő és két példányban elkészített számlakivonaton való könyvelés, amely géppel történik. Határozottan a gépkönyvelés mellett kell állást foglalnom, már csak azért is, mert a könyvelőgép gyűjtőszervezetei által produkált végösszegeket a napizárlati munkánál racionálisan fel lehet használni. Az egyes munkafázisokat tekintve, az előkészítő csoport működése azért fontos, mert a könyvelő csoport — a könyvelési tételek hatalmas tömege folytán — a könyvelési okmányok előzetes felülvizsgálását nem láthatja el és feladata csupán a nagytömegű munka mechanikus elvégzése, amelynek keretében

csakis arra ügyel, hogy a könyvelési okmányok szerinti vagyonváltozások a megfelelő csekkszám lákon és helyes összegben könyveltessenek. Más kérdés természetesen az, hogy ez az előkészítő munka magában az üzleti osztályban bonyolódjék-e le, vagy ennek elvégzésére külön előkészítő osztály állíttassék-e fel. Ez utóbbi rendszer mellett foglalt állást a német postacsekkihivatal, amelynél az ú. n. nagy számlák gépelését, az átutaló lapok felülvizsgálását, a kumulatív rendelkezésekkel kapcsolatos okmányok előzetes egyeztetését maga a postát átvevő osztály (Ein- und Ausgangsstelle) látja el, amelynek feladata egyben a feldolgozott anyag expedálása, sőt az átutalási, valamint kiutalási forgalomban az egyes — feldolgozásra, illetve kiküldésre kerülő — okmányoknak dombornyomású bélyegző alkalmazásával való hitelesítése is.

Az előkészítő csoport az intézet részére érkező postai küldeményeket a bontó, illetve az átvevő bizottságtól átveszi s úgy a csekkeket, mint az összesítő jegyzékeket az érkezés napját feltüntető keletbélyegző lenyomattal való ellátás után, a rendelkezéseknek megfelelően csoportosítja, az összesítő csekk adatait a csatolt összesítő jegyzék adataival összehasonlítja, a csekkeket és a kumulatív jegyzékeket külön-külön szoros számsorrendbe rendezi s ezután érkezési lajstromba foglalja. A csoport további teendőit képezik: aláírás bejelentéseket tartalmazó számlapok szerelése, csekkek felülvizsgálása, átutaló csekkeknél a kedvezményezett csekkszám és számlaelnevezés helyességének megállapítása, továbbá a kumulatív csekkek összegének az összesítő jegyzék végösszegével való egyeztetése, nemkülönbben a fizetési utalvány kibocsátására szóló csekkeknél az azokhoz elkészítve csatolt fizetési utalványok felülvizsgálása, különös figyelemmel a kifizető postahivatal helyes feltüntetésére és általában minden olyan teendő elvégzése, amely a beérkezett anyag könyvelésre való előkészítésével összefügg.

Az előkészített anyagot a különítmény veszi át, amely azt — könyvelésre való átadás előtt — ezres keretenként nyilvántartásba veszi és a könyvelő csoportok között kiosztja. A különítmény további teendőivel kapcsolatban megjegyzem, hogy ez a csoport nemesupán az előkészítő és a könyvelő csoportok között képez összekötő kapcsolatot, hanem közvetítőként jelentkezik a csekküzleti igazgatás és az üzleti osztály között is, amennyiben az üzleti igazgatás által elrendelt intézkedéseket fogatosítja, így: számlakivonatokat visszatart, Adréma címlemezeket helyesbített, határidős csekk számlakivonatokat kiküld, változási kimutatások alapján csekk számla nyitásokat, név-, cég- és címváltozásokat, számlakivonat irányításokat, számla beszüntetéseket, számlakövetelés letiltását, feloldását, bűnügyi zárlatot aláírás változást, csekk letiltást és visszavonást keresztülvezet, illetve feljegyez és az illetékes osztályok részére felvilágosítást ad. Ugyancsak a különítmény készíti el azt az összesítést, amely magában foglalja a csekk számlák követeléséből kezelési díj, folyósítási jutalék, nyomtatványdíj, stb. címén levont összegeket. Csekk számla nyitás esetén az első számlalap fejrovatát szintén e csoport állítja ki.

A csekküzleti osztály tulajdonképeni könyvelési teendőit a könyvelő csoportok látják el. A könyvelő csoport feladatát a vagyonváltozásoknak a számlalapokon való keresztülvezetése, a számlakövetelések naponként történő megállapítása, továbbá a könyvelés és a számlakövetelés helyességének ellenőrzése, végül a számlakivonat elkészítése és azoknak a mellékletekkel együtt a számlatulajdonos címére szóló borítékban való elhelyezése és kiküldés céljából az intézeti postahivatal részére való átadása képezi. A különítménytől átvett könyvelési okmányok kézhezvétele után a könyvelő a vonatkozó számlalapot kiszerezi és minden tétel könyvelésénél — igazolásul — a számla megfelelő hasábjában névbélyegző lenyomatát alkalmazza. Ezenkívül a könyvelő minden kezelési napon a csekk számlát keletbélyegző

lenyomattal ellátja és a megfelelő hasámban a kiküldendő számlakivonat sorszámaát feltünteti. Minden könyvelési művelet befejezéseként a könyvelő megállapítja és a számlakövetelés hasámba bejegyzí a művelet után fennálló számlaálladékokat. A jóváiíásokat a számla álladékaához hozzá kell adni, a megterheléseket pedig le kell vonni. Ha a könyvelő egyszerre több jóváiíást, vagy leííást könyvel, a kezelés egyszerűsítése céljából azok összegeit nem egyenkint adja hozzá az álladékhöz, vagy hozzá levonásba a számla álladékaából, hanem előbb megállapítja az egyes vagyonsváltozások (jóváiíások és megterhelések) végösszegét és azt adja hozzá, illetve vonja le a számlakövetelésből. Az így nyert összeg képezi a számlatulajdonos aznapí követelését. A jóváiíások könyvelése általában a következő módon történik: a postahivataloknál teljesített és azok számadási okmányaiban elszámolt készpénzbefizetések a „Jóváiíások“ feliratú hasáb „Befizetési lapok“ hasábrészébe könyvelendők. (Bármely okból a kedvezményezett javára nem könyvelhető befizetési lapok összegeit a postatakarékpénztár 0 jelzésű nyilvántartási számlán kezeli mindaddig, amíg a könyveléshez szükséges adatokat beszerzi, illetve a könyvelés akadályát elhárítja. Ha valamely befizetés rendeltetését megállapítani nem sikerült és a tétel sorsa belátható időn belül nem rendezhető, a befizetett összeget a postatakarékpénztár üzemi csekkszámláján kell a rendezésig nyilvántartani.) Minden egyéb jóváiíást az említett hasáb „Egyéb“ feliratú hasábrészén kell könyvelni. A befizetési lapokat nem tételenkint könyvelik a csekkszámlára, hanem az ugyanazon csekkszámlára beérkezett befizetési lapok összegeit előzetesen alszámlára gépelik s a csekkszámlára csupán a szalag végösszegét könyvelik a befizetési lapok tételszámaának feltüntetése mellett. A felülvizsgálat sem történik tételenkint, hanem számlaszámok szerint olyképen, hogy a csekkszámlán könyvelt összegeket magában foglaló szalag számlánkinti végösszegét egyeztetik a bontó csoport

által készített ellenőrző szalag számlánkénti végösszegével. Egyenlő összegű befizetések esetén tételenként a szalagra való legépelés nem történik meg, hanem a befizetések végösszegét szorzás útján állapítják meg. A főpénztári befizetéseket a számla szövegrovatán az „Fp.“ megjelölés alkalmazása mellett a „Jóváírások“ hasáb „Egyéb“ hasábrészén könyvelik. A telepített postautalványok könyvelésénél a könyvelő a számlaszöveg tárgy hasábján „Pu.“ jelzést alkalmaz s az utalványszelvények összegét a jóváírások „Egyéb“ hasábrészén, az egyidejűleg felszámítandó különdíjat pedig a „Megterhelések“ hasáb „Jutalékok és díjak“ hasábrészén könyveli; a nagyobb tömegű és egy számlára tartozó postautalványok könyvelése szintén sommásan történik. A gyorsutalvány jóváírások összegét a könyvelő a gyorsutalvány jóváírási értesítés eredeti — a számlatulajdonos értesítését szolgáló — példányáról „Gyu.“ jelzés feltüntetésével könyveli. Az átutaló lapok összegeit a könyvelő az átutalási értesítésről könyveli, míg a könyvelés ellenőrzését a tulajdonképeni átutalólap alapján eszközlik. A jóváírandó fizetési utalványt „Jov. fu.“ jelzéssel a szelvényről könyvelik. Annak az alapelvnek a keresztülvitele céljából, hogy a könyvelés felülvizsgálata rendszerint más okmány alapján történjék, a revizor a telepített postautalványok, jóváírás útján kiegyenlítendő fizetési utalványok, érvénytelen fizetési utalványok, nemzetközi jóváírások és végül a takarékszámlára érkező átkönyvelések ellenőrzését, a vonatkozó jóváírási okmányok adatait részletesen tartalmazó aljegyzékek, jegyzékek és lajstromok alapján foganasítja. A visszafizetések könyvelése általában a következő módon történik: a könyvelő a számlalap megfelelő hasábján a csekk könyv- és lapszámát tünteti fel s a tárgyhasábon a csekk érvényesítésére vonatkozó adatokat jegyzi fel. Az egyes, vagyis az egy átutalás iránt rendelkező klíringcsekknél elégséges a kedvezményezett számlaszám bejegyzése, mert ez a szám egyúttal kifejezésre juttatja azt is, hogy az érvényesítés az ott feltüntetett számla javára

klíringforgalomban történt. Minden egyéb egyes csekk könyvelésénél fel kell tüntetni a tárgyhasábjában rövidített jelzéssel a csekk kiegyenlítésének módozatát, vagyis a csekk nemét. A jóváírásoknál már ismertetett jelzéseken kívül itt használatos egyéb jelzések a következők: fizetési utalvány „Fu.“, giro „Giro“, leszámoló „Lm.“, váltóbeváltás „Váltó bev.“, értékpapírvásárlás „Ép.“, távirati „Táv.“ járadék „Jár.“. Az összesített csekkek könyvelésénél — a csekk minőségének feltüntetésén kívül — az utalványozott tételek számát is fel kell tüntetni. A csekkek összegét a „Megterhelések“ hasábjában „Ki- és átutalások“ hasábjában kell bejegyezni. A jutalékköteles csekkeknel a folyósítási jutalék összegét a „Jutalékok és díjak“ hasábjában kell könyvelni. Hasonló a könyvelés a belkezelési csekkek, a csekk gyanánt kezelendő nyomtatványok és levelek, a járadékutalványozások, a nemzetközi osztály elszámolásai és a takarékszámlával kapcsolatos átkönyvelések, stb. fogatosításánál. A másolattal készült megterhelési okmány eredeti példánya a számlatulajdonos értesítésére szolgál, míg a másolat visszamarad és a könyvelés tulajdonképeni okmányát képezi. A másolatos okmányoknál könyvelésre az okmány eredeti — tehát a számlatulajdonosnak kiküldendő — példányát kell használni, a könyvelés megtörténtét azonban a visszamaradó példányon, tehát a másolaton, kell igazolni. A megterhelések könyvelésének ellenőrzése mindig a vonatkozó csekkek alapján történik. A könyvelő azokat a számlalapokat, amelyeken könyvelt, nem teszi vissza azok közé a számlalapok közé, amelyeknek kezelése nem volt, hanem a munkanap végéig asztalán külön tartja s ezekről a kezelési nap végén másolattal számlakivonatot készít. A számlakivonatok készítésével megbízott gépelő indigó elhelyezésével gépelésre előkészített és a kezelési nap keltével előzetesen ellátott kivonat űrlapokat a könyvelőgéphez helyezi. A kivonatozás a kezdőálladék gépelésével kezdődik. Ezután a gépelő a számlaszámot és a kivonat sorszámát, majd a jóváírások és a megterhelések ösz-

szégeit gépeli. A záróegyenleget a gép a végzett kiegyenle-
gezési művelet révén az utolsó hasáiban automatikusan
adja. A könyvelt összegek mineműségének jelzésére a kivo-
natozó gépen külön jelzőbillentyűk állanak rendelkezésre. A
kész számlakivonatok végálladékát a számla végálladékával
hasonlíttják össze, ami úgy a kivonatozás, mint a számlán
történt könyvelés helyességének felülvizsgálására, valamint
a számla helyes lezárásának ellenőrzésére szolgál. Ha a két
végálladék nem egyezik, a revizor a hibát megállapítja és
annak kijavítása iránt intézkedik.

A számlakivonat azonkívül, hogy a számlán
fennálló követelésről tájékoztatja a számlatulajdonost,
még azért is fontos, mert általános szabály, hogy
csakis az abban követelésként feltüntetett összegről
lehet csekket kibocsátani. A kivonatok elkészítésével pár-
huzamosan, illetve azok elkészítése után a könyvelő — a
napi kezelés helyességének automatikus ellenőrzése céljából
— napi zárlati lajstromot készít. A napi zárlati lajstromot
minden százas számlakeretre vonatkozólag külön-külön kell
elkészíteni. A lajstrom a számlaszámon kívül a csekkszám-
lák kezdőálladékát, a befizetések, az egyéb jóváírások, a ki-
és átutalások összegeit, továbbá az intézet javára levonásba
hozott díjakat s végül a számlák végálladékát tartalmazza.
Minden számla lajstromozására a napi zárlati lajstrom egy-
egy sora szolgál, amely a számla egyes összeghasábjai-
ba könyvelt összegeket végösszegszerűleg tünteti fel. A száz-
as számlakeretekre vonatkozólag elkészített napi zárlati lajst-
romokat összegezni kell. A kezdő- és végálladékokat a kezelő
(könyvelő) géppel vezeti be a lajstromba, míg a többi hasáb
kitöltése rendszerint kézzel történik. A lajstromozás által a
könyvelés helyességének ellenőrzése céljából kihasználják
azt a számtani tényt, hogy a számla végálladéka a jóvá-
írásoknak a kezdőálladékhöz való hozzáadása és a megter-
helési összegeknek az így nyert eredményből való levonása
által áll elő. A gépelő a kezdő- és végálladékoknak a napi

zárlati lajstromra való gépelése során azoknak lajstromonkinti végösszegét is kiüti és a kezdőálladékok végösszegéhez a lajstromozott befizetések és egyéb jóváírások végösszegét, a végálladékok végösszegéhez pedig a megterhelések és az intézet javára levont díjak, stb. végösszegét adja hozzá. A kapott két végösszeg egyezősége a könyvelés, illetve a lajstromozás helyességét mutatja. A százas számlakeretek szerint elkészített lajstromok hasábonkinti végösszegeit külön napi zárlati lajstromba foglalva elkészítik az ezres keret napi zárlati főösszesítését, amelyen szintén hozzáadják a kezdőálladék végösszegéhez a jóváírások végösszegét és a végálladék végösszegéhez a megterhelések végösszegét. Helyes könyvelés és lajstromozás esetén a kapott két főösszegnek egyeznie kell. A most említett, napi zárlati lajstrom nyújtotta „horizontális“ ellenőrzés mellett a napi zárlati lajstromok ezres keretek szerinti összesítésével kapcsolatban egy „vertikális“ ellenőrzésre is nyílik alkalom. Az összesítés befizetések, egyéb jóváírások, ki- és átutalások és végül díjak végösszegét összehasonlítják az egyes tételekről ugyancsak ezres keretben legépelt összesítések végösszegeivel. A számlán jóváírt befizetések, egyéb jóváírások, megterhelések és díjak külön-külön a megfelelő okmányok alapján ezres keretekben szalagra gépelt végösszegének a számla alapján készült zárlati lajstrom vonatkozó végösszegével kell egyeznie. Ha a napi zárlati lajstrom egyező eredményeket mutat, a számlakivonatokból az indigót kiveszik, a kivonat két példányát különválasztják, az első példányt a mellékletekkel együtt csomagolják és az így elkészített leveleket a segédhivatal útján kiküldés végett az intézeti postahivatalnak átadják. A kivonat másodpéldányát a postatakarékpénztár ellenőrzési és nyilvántartási célokra a felszólamlási határidő elteltéig megőrzi. Ezeket az anyag feldolgozása után az összes könyvelési okmányokkal, szalagokkal, összesítésekkel és napi zárlati lajstromokkal együtt az ellenőrzési osztálynak adják át. A napi kezelés befejezéséként a könyvelő a kezelt

cesekkszámházakat aláhúzza és azokat a kezeletlen cesekkszámházak közbe sorozza be. A könyvelő csoport egyéb munkázataihoz tartozik a kamatszámház vezetése és ellenőrzése, a megtelt számházalapokat terhelő díjak kiszámítása, a havi zárlati összesítők elkészítése és az évvégi zárlati munkázatok elvégzése.

Kamatszámítás félhavonkint történik. Kamat csupán a félhavi legkisebb számházkövetelés után téríthető, amely félhónapon keresztül az intézet rendelkezésére állott. Fíllérösszeg, továbbá a törzsbetétet el nem érő összeg nem kamatozik. Félhavonkint a számház legkisebb követelését megállapítják és kamatlagra feljegyzik. Ezek évi végösszegének szádrészét tizenkettővel elosztva kapják a kamat összegét. Minden cesekkszámházára évenkint új kamatlaptot kell felfektetni. A kezelési- és postadíjak kiszámítása az egyes számházalapok megtelte után történik. A számházatulajdonost a felszámított költségekről megfelelő részletezés mellett értesítik. Az üzleti osztály az összes cesekkszámház végösszegéről havonkint álladékegyeztetést, zárlatot készít. Az évi zárlat a kamatok és díjak kiszámításával, jóváírásával, illetve felszámításával jár. A könyvelő csoportok élén csoportvezető áll, aki a munkamenet egyenletességéért és a csoport szabázyszerű munkájáért felel. A könyvelési teendőket a csoportvezető irányítása és a revizorok ellenőrzése mellett a könyvelők látják el. A könyvelő csoportok létszáma általában meghatározva nincs, az mindenkor a kezelendő számház mennyiségéhez, forgalmához és a könyvelendő anyag nagyságához igazodik.

A főpénztártól csőpostán érkező bemutatóra szóló, ú. n. főpénztári ceskekkeit a számfejtő csoport veszi át. A főpénztári ceskk összegének a számházkövetelés összegéből való levonása és ennek ellenőrzése a ceskkről történik. A ceskk leírását, illetve kezelésbe vételét a könyvelőnek soronkívül kell foganatosítania, mert a postatakaréképénztár különös gondot fordít arra, hogy főpénztári forgalma a lehető legrovidebb idő alatt bonyolítottassék le.

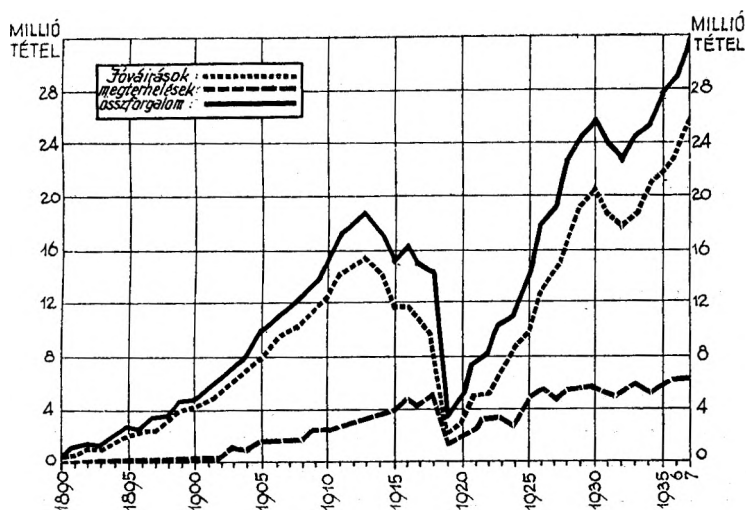
A teljes postát még a beérkezés napján fel kell dolgozni, a beérkezett anyagból semmi sem maradhat a következő napra. A postatakarékpénztár csekküzletfi forgalmában hátralék nincs, az alkalmazottak csakis a napi posta feldolgozása után hagyhatják el munkahelyeiket.

A postatakarékpénztár ismertetett könyvelési rendszerével szemben áll a modernebb gépkönyvelési rendszer. Kétségtelen, hogy ebben a rendszerben a napi zárlati lajstromok készítése feleslegessé válnék, mert a napi zárlati lajstromok által nyújtott ellenőrzést a gép egyes gyűjtőszervezeteinek végösszegei adnák s csupán a kezdőálladékok ellenőrző gépelésére lenne szükség. Erre a rendszerre való áttérés elmaradásának leginkább gazdasági okai vannak, mert az évtizedek óta folyó mechanizálás folytán — az áttéréssel kapcsolatban — a jelenleg használatos géppark jelentős része kihasználatlan maradna, míg a könyvelőgépek beszerzése az intézet költségvetésének jelentős megterhelésével járna. A német postacsekkhivatali rendszerben alkalmazott gépkönyvelésnél minden könyvelőgépnek három gyűjtője van, amelyek közül az első a jóváírások, a második a megterhelések, a harmadik pedig az intézet javára felszámított díjak összegeit gyűjti.

Forgalom. A postatakarékpénztár csekküzletágának összforgalma 1937-ben kereken 32 millió tételre rugott, amely forgalom a bankjegyforgalomnak évi átlagban 14,66%-át tette. Ezt az összforgalmi tétele számot tekintve, a postatakarékpénztár a Világposta Egyesületbe tömörült országok postatakarékpénztárai, illetve postacsekkhivatalai között a tizedik helyen áll. A világ összes postatakarékpénztárainak és postacsekkhivatalainak csekk számláin 1935-ben az összforgalom 1609 millió tételben nyert lebonyolítást. Ebből Európára esett 1540 millió tétel. A külföldi összehasonlításra vonatkozólag megemlítem, hogy az összforgalom tétele száma 1936-ban a legnagyobb Németországban volt 859 millió tétellel, Franciaország ösztétel-

forgalma 129 millió, Csehszlovákiáé 116 millió volt. Legkisebb tételszámmal szerepel Belga Kongó és Tunisz. A postatakarékpénztár csekküzletágában az összecszerinti összforgalom 1937-ben kerekén 17·6 milliárd P-t tett ki. A Világposta Egyesületbe tartozó országok postatakarékpénztárainak, illetve postacsekkhivatalainak csekkszámán az összecszerinti összforgalom 1935-ben 370·6 milliárd német birodalmi Márkát tett ki, ebből Európára 364 millió birodalmi Márka esett.

A postatakarékpénztár csekküzletága tételszám szerinti összforgalmának fejlődését az alábbi grafikon tünteti fel:

Az összforgalmat az 1919. évi mélypont — 3·5 millió tétellel — két részre osztja. Az első a békebeli fejlődés vonala, amely a csekkforgalom meghonosodását és állandó erősödését szemlélteti s amely kulminációját az utolsó békeévben, 1913-ban érte el 19 millió tétellel. A második rész az összforgalom tételszámának fokozatos emelkedését

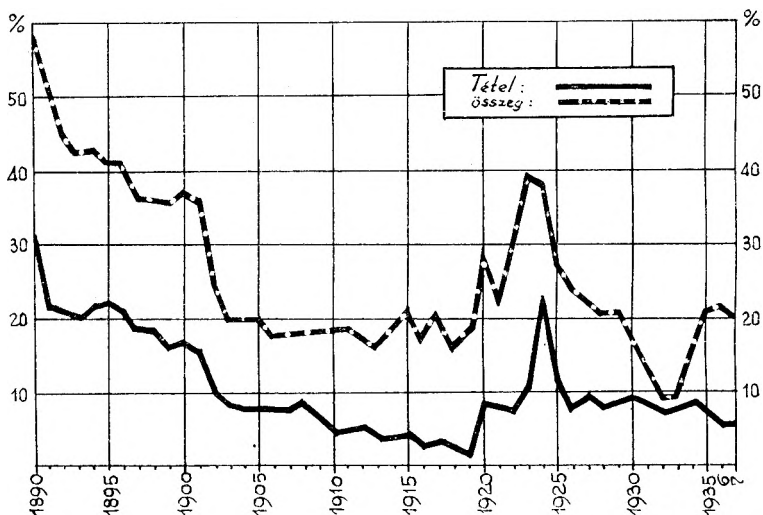
mutatja 1924-ig, amikor az állami készpénzforgalom lebonyolításának átvétele következtében a téfelszám ugrás-szerűen emelkedik, messze túlhaladva a békebeli fejlődés méreteit. Az összforgalmat tényezőire bontva, látható, hogy a jóváírások és megterhelések számaránya nem egyenlő. A jóváírások száma a megterhelések számának kétszereséről a hétszeresére emelkedett. Ez az emelkedés természetes következménye a csekkszám-lák gyűjtő jellegének. Ezzel szemben a jóváírások és megterhelések összeg-szerűleg csaknem teljesen fedik egymást, amely körülmény viszont a csekkforgalomban szereplő tőkék mozgékony természetével magyarázható. A csekküzletág 1937. évi össz-forgalmában a jóváírások 25·7 millió tétellel és 8·8 milliárd P-vel, a megterhelések pedig 6·4 millió tétellel és 8·8 milliárd P-vel szerepeltek. A jóváírások között a téfelszámot illetőleg első helyen a befizetési lapokkal eszközölt befizetések állottak 22·4 millió tétellel, ezután következtek a klíring jóváírások 1·9 millió tételszámmal. A jóváírások további sorrendje: főpénztári befizetések, telepített posta-utalványok, érvénytelen fizetési utalványok, egyéb jóváírások, telepített fizetési utalványok, gyorsutalványok, nemzetközi giro. A jóváírások összegét tekintve, az első helyet a klíring jóváírások foglalták el, amelyek összforgalma 5·7 milliárd P-t tett ki. A klíring jóváírások után következtek a postahivataloknál befizetési lapokkal eszközölt befizetések 2 milliárd P összeggel. Itt említem meg, hogy az intézet főpénztáránál több, mint 294 millió P-t fizettek be. Jelentős tétel a Magyar Nemzeti Bankkal lebonyolított giro-forgalom, amely 687·7 millió P összforgalmat reprezentált. A jóváírások további sora az összforgalom összegét illetőleg a következőképen alakult: telepített posta-utalványok, nemzetközi giro, egyéb jóváírások, jóváírt, valamint érvénytelenített fizetési utalványok, gyorsutalványok, végül kamatjóváírások (összegük több, mint 386 ezer P). A jóváírási forgalomban a készpénzforgalom 23·8 millió tételt,

illetve 2·4 milliárd P-l, az átutalási forgalom pedig 1·9 millió tételt, illetve 6·4 milliárd P-t tett ki. A megterhelések-nél a készpénzforgalom 4·4 millió tétel, illetve 2·6 milliárd P, az átutalási forgalom pedig 2 millió tétel, illetve 6·2 milliárd P volt. A megterhelések között a legnagyobb tétel-számot a fizetési utalvánnyal történt kiutalás érte el. (3·8 millió tétel.) Ezután következtek a klíringforgalomban fogatosított leírások 1·9 millió tétellel. A főpénztárnál eszközölt visszafizetések tételszáma 402 ezer volt. Tétel-szám szempontjából az egyes visszafizetési fajok a követ-kező sorrendben foglaltak helyet: Leszámloló, Magyar Nemzeti Bank giro, nemzetközi giro és utazási pengő-csekkforgalom. Tételszám szempontjából az utolsó helyen állottak a gyorsutalvány forgalomban fogatosított meg-terhelések. Ez a körülmény is mutatja, hogy a postataka-rékpénztár kezelése és átutalási forgalma olyan gyors, hogy üzletfelei részére a gyorsutalvány forgalom igénybe-vételét csaknem feleslegessé teszi. Az összecszerinti össz-forgalmat tekintve, az első helyen a klíringforgalomban fogatosított megterhelések állottak (5·7 milliárd P-vel), ezután következtek a főpénztári visszafizetések (1·9 mil-liárd P), a fizetési utalványok (754·6 millió P) és a Magyar Nemzeti Bank giroforgalmában érvényesített csekkek (406·3 millió P). A megterhelések összeg szempontjából való további rangsora a következő volt: leszámoló forgalom, utazási pengőcsek, nemzetközi posta- és bankgiro, egyéb megterhelések, végül a gyorsutalvány forgalomban eszkö-zött leírások (52 ezer P).

A postatakarékpénztár csekküzletágának 1937. évi működését az 1913. utolsó békeévnék Csonkamagyarország területéhez arányított működésével összehasonlítva s az eredményt indexszámokkal kifejezve, a következő meg-állapítás tehető: a csekkszámlák száma 100-ról 392-re, a jóváírások tételszáma 100-ról 452-re, a megterheléseké 511-re, úgy a jóváírások, mint a megterhelések összege

100-ról 419-re, a csekkbetétálladék pedig 100-ról 351-re emelkedett.

A bemutatóra szóló, ú. n. főpénztári csekkeknek az összes visszafizetésekhez való arányát, illetve annak fejlődését az alábbi grafikonban adom:

A bemutatóra szóló csekkek aránya a csekkforgalom bevezetésének első évében az összes visszafizetésekhez viszonyítva, tételben 31.4%, összegben pedig csaknem 58% volt. Ez az arány természetes következménye a főpénztári csekket benyújtó budapesti csekkszámlatulajdonosok uralkodó arányának, valamint bizonyosága annak, hogy aránylag a nagyobb összegű csekkek kerültek a főpénztárnál beváltásra. A vidéki számlatulajdonosok szaporodása, valamint az átutalási forgalom egyre tökéletesebb megszervezése és előnyeinek a köztudatban való elterjedése a részesedési arányt fokozatosan csökkenti 1903-ig, amikor e forgalom tételben 8.5%-a, összegben pedig 20%-a volt az összes visszafizetéseknek. Ezt követőleg a tételvonal egyen-

letesen esik 1919-ig, amikor a részesedési arány nem is egészen 3%, az összegvonal pedig kisebb ingadozásokkal a fenti időpontig 20% körül állandósul. A csekkszámházakat terhelő jutalék felszámításának 1919—1923 évekre való fel-függesztése azt eredményezte, hogy 1923-ra a bemutatóra szőló csekkek forgalma tételben a nyolcszorosára szőkött fel, összegben pedig megkétszerezőđött. A jutalék felszámításának visszaállítása 1924-től a bemutatóra szőló csekk-forgalom arányát ismét a régi keretek közé szorította vissza.

A készpénz- és az átutalási forgalom egymáshoz való viszonya 1937-ben úgy alakult, hogy a jóváírásoknál az átutalási forgalom 72'66%-ot tett ki, a megterheléseknél pedig 70%-ot. Az egy csekkszámhára eső tételszámot illetően a magyar postatakarékpénztár a Világposta Egyesü-lethe tartozó államok postatakarékpénztárai, illetve posta-csekkintézetei sorában a második helyen állott egy csekk-számhára eső 838 tételszámmal. Magyarország előtt csupán Csehszlovákia szerepelt 961 tételszámmal. Németország ebben a sorban 785, Belgium 232, Franciaország pedig 178 tétellel szerepelt. Egy csekkszámhára eső tételszám világ-átlaga 460, az európai átlag 492. A csekküzletág összfor-galma indexszámmal kifejezve, 1926-től 1937-ig tételben 100-ról 179-re, összegben pedig 142-re, a jóváírások tétel-száma 100-ról 208-ra, összege 142-re, a megterhelések tétel-száma 114-re, összege pedig 143-ra, a klíringforgalom 100-ról 177-re emelkedett, aminek természetes folyománya, hogy a készpénzforgalom 100-ról 88-ra csökkent. A csekk-betétálladék a m. kir. postatakarékpénztárnál 1937 végén 180 millió P-t tett ki. A világ összes csekkszámháinak álla-déka 1935 végén 3060 millió RM volt, Európában 2970 millió RM. Egy számhára eső álladék világátlaga ugyan-ebben az évben 875 RM, Európában 948 RM.

A csekkforgalomban a fontosabb átlagszámok 1938 január 1.-én a következők voltak: egy postahivatalnál esz-

közölt befizetés átlaga 92·53 P, egy főpénztári befizetés átlagos összege 413·56 P; a visszafizetések átlagos összege a postahivataloknál 196·32 P, a főpénztárnál pedig 4685·25 P; egy jóváírás átlagos összege 342·66 P, egy megterhelése 1379·43 P és egy átutalásé 3275·09 P volt. Egy csekkszámmlára esett átlagban 701 jóváírás és 174 megterhelés, összeg szempontjából az egy csekkszámmlára eső jóváírás évi összege 240.220 P, a megterhelése 239.875 P; egy csekkszámmla átlagos követelése 4910·63 P, egy csekkszámmla átlagos forgalma 885 tétel és 485.681 P volt.

Érdekes képet mutat a postatakarékpénztári csekkszámmlákon levő összegek forgási sebessége, amelyet számokban az 1 P számlakövetelésre eső évi forgalom jellemez. Eszerint a forgási sebesség 1937-ben 6535·34, ez a szám a csekkt forgalom megindulásának évében csupán 88·33 volt, természetesen a legkisebb a csekkt forgalom történetében; a forgási sebesség 1923-ban volt a legnagyobb, 23162·69.

VII. A m. kir. postatakarékpénztár működése a pénzügyi közigazgatásban.

1. A postatakarékpénztár, mint az állam bankja.

A postatakarékpénztár üzletágainak az 1889:XXXIV. t.-c. alapján a csekk- és klíringforgalommal történt kiegészítésénél a kormányzat célja az volt, hogy a gazdasági élet követelményeinek megfelelően a forgalomnak minél simább lebonyolításához alkalmas berendezkedést létesítsen. Annak idején ugyanis készfizetési eszközeink — a mindinkább emelkedő forgalom arányaihoz mérten — nem voltak elég-ségesek s közgazdasági életünkben mind erősebben jelentkezett az a szükséglet, hogy a fizetési eszközök, az utalványozási és a kölcsönös leszámolási rendszer minél szélesebb körben való terjesztése útján szaporíttassanak, illetve, hogy a követelések és tartozások kölcsönös kiegyenlítése, amennyire lehetséges, készpénz igénybevétele nélkül történjék. Bár a készfizetési eszközök hiánya folytán jelentkező nehézségek a közpénztárak fizetési forgalmában is észlelhetők voltak s annak hatása alól a magángazdaságokon kívül a hivatalos szervek sem tudták fizetési forgalmukat mentesíteni, mégis nagyon természetesen a csekkforgalom elsősorban a gazdasági élet magán pénzforgalmi viszonylatában vert gyökeret.

A csekkforgalom térhódításával kapcsolatban az tapasztalható, hogy magánfeleken kívül egyes közhatalóságok is mind nagyobb számmal léptek be ebbe a forgalomba. Az évszázados gyakorlat és bürokratikus felfogás megválto-

zásának okát kutatva, két irányban található magyarázat. A postatakarékpénztár állami kezelés és jóállás alatt álló intézmény lévén, a közpénzek kezelésére hivatott szervek a postatakarékpénztár forgalmába annál inkább bekapcsolódhattak, mivel az állami jóállás pénzkezelésükben a legteljesebb biztonságot nyújtotta. Ezeken a szempontokon kívül azonban figyelemmel kell lenni arra a körülményre is, hogy a postatakarékpénztári kezelés gyors és pontos mivolta mindinkább a köztudatba ment át s ennek következtében azok is, akik az első időkben az intézet ilyirányú működését bizonyos idegenkedéssel fogadták, maguk is bekapcsolódtak annak forgalmába. Az egyes közhatóságok erősebb és intenzívebb bekapcsolódásának azonban mindenesetre azok a felek voltak a kezdeményezői, akik az egyes közhatósági (állami, vármegyei, városi, községi stb.) szervezetekkel közelebbi összeköttetésben állottak s akik saját érdekükben szorgalmazták azoknak a postatakarékpénztár csekkforgalmába való bekapcsolását. Az egyes felek ugyanis saját pénzkezelésükben tapasztalták elsősorban azt az előnyt, amelyet részükre a postakarékpénztárral való üzleti összeköttetés jelentett. A magán, ú. n. kereskedelmi csekkszámlatulajdonosoknak ez az egyéni felfogása később — a napi- és szaksajtó közreműködése mellett — az intézetre kedvező közhangulatot eredményezett, amely odavezetett, hogy a felekkel érintkezésben álló egyes közhatóságok a közóhaj elől továbbra ki nem térhettek. Amikor pedig az első csekkszámlatulajdonos közhatóságok gyakorlatilag is tapasztalták azt az előnyt, amelyet a postatakarékpénztár csekk- és klíringforgalma rájuk, mint számlatulajdonosokra — számadástételük és könyvelésük egyszerűsítése szempontjából is — jelentett, önkéntelenül is propagandát csináltak ennek a forgalomnak a még nem számlatulajdonos hatóságok és közhivatalok körében, amelyek a bevált rendszert a saját pénzkezelésükben meghonosítani igyekeztek. Amikor pedig a készpénzkímélő forgalom kimélyítése állami feladatá

vált, az egyes igazgatási ágazatok alternatív rendelkezésekkel kívánták elősegíteni a közpénzek postakarékpénztári kezelését, míg a szanálást illető megállapodások és rendelkezések végrehajtása során az állami készpénzkezelést imperative a postatakarékpénztárhoz koncentrálták. A közpénzek postatakarékpénztári kezelését az intézet csekkszámlatulajdonosainak tekintélyes száma és a csekkszám lákon lebonyolított jelentékeny forgalom nagymértékben elősegíti.

Közpénzkezelés a szanálás előtt. Az első közhatalósági jellegű csekkszám lákat a csekkforgalom bevezetésének második évében, 1891-ben nyitották meg, amelyeken az ipari és gyári alkalmazottak betegség esetén való segélyezéséről szóló 1891:XIV. t.-c. értelmében fizetendő járuléki összegek nyertek kiutalást és elszámolást, előbb egyes csekkek, majd 1908-tól — az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907:XIX. t.-c. értelmében — ú. n. állandó csekken, mint sui generis járadékkiutalások. Az 1891:XIV. t.-c. alapján tehát az összes betegsegélyző pénztárak beléptek a csekkforgalomba. Amidőn a betegsegélyző pénztárakat a postatakarékpénztár csekkforgalmába való belépésre kötelezték, az volt a cél, hogy a közvetlen felügyelet alatt nem álló pénztárak pénzkezelése és tartalékalapjuk elhelyezése — legalább forgalmuknak a postakarékpénztárnál való összpontosítása útján — jobban ellenőrizhető legyen. (Ebben a forgalomban ugyanis minden befizetési laphoz a befizető jegyzéket csatolt, amelyben fel kellett sorolni a tag nevét, helibérét és a járulékot. A járulék összegének egyeznie kellett a befizetési lap összegével.) Ugyancsak 1891-ben merült fel az a gondolat, hogy a csekkforgalomba kapcsolódjanak bele az üzleti természetű s jelentékeny pénzforgalmat lebonyolító állami intézmények is. A hatóságok ipari és terménybeli szükségleteinek beszerzésénél, valamint az ipari munkálatok kiadásánál követendő eljárás tárgyában kiadott szabályrendelet végrehajtási utasítása ugyanis azt az elvet mondta ki, hogy a teljesített szál-

lításokért járó fizetésekre nézve — kölcsönös megállapodás esetében — a kifizetés a postatakarékpénztár útján eszközölhető. Ennek az elvnek gyakorlati megvalósítása ügyével a Tanács 1891-ben és 1892-ben foglalkozott s állásfoglalása alapján az igazgatóság felterjesztésére a kereskedelemügyi miniszter felkérte a pénzügy-, a földművelésügyi- és a belügyminisztert, hogy a fennhatósága alatt álló kincstári vasműveket, erdészeti hivatalokat, illetve a területén levő árvaszékek és gyámpénztár tartására engedélyt nyert községeket a postatakarékpénztár igénybevételeire utasítsák. Az államkincstárt a csekkszámlatulajdonosok között legelőször a tótsóvári erdőhivatal miskolci kirendeltsége képviselte, amely 1895-ben nyitattott csekkszámlat. A miniszter 1899-ben az állami üzemek bevételeinek és az adóbefizetéseknél a csekktörvénybe való bevonását célzó általános intézkedéseket tett, amelyekre vonatkozólag az intézet igazgatósága felterjesztésében megjegyezte, hogy ezek „nagyszabású voltuknál fogva egyelőre teljesen elegendők lennének arra, hogy a postatakarékpénztárnak és a gazdasági életnek igényeit a legkívánatosabb alakban és mérvben kielégítsék“. Ugyanebben az évben Veszprém vármegye főrendihatósága előterjesztést tett a megyei pénzforgalomnak a postatakarékpénztár csekktörvényében való lebonyolítására. Ebben az ügyben egyébként Veszprémben a helyszínen tárgyalás is folyt, amelyen megállapították, hogy a csekktörvény igénybevétele „sem erkölcsi, sem anyagi akadályai nincsenek“ s hogy az egész kérdés az addigi kezelési szabályok módosításával megoldható lenne. A postatakarékpénztár előterjesztésére 1900-ban a M. kir. államvasutaknak a csekktörvénybe való bekapcsolódása következett. Az előzményeket illetőleg megjegyzem, hogy a miniszter már 1892-ben utasította a Máv. igazgatóságát, hogy tegye tanulmány tárgyává a csekktörvénybe való bekapcsolódást. Az Államvasutak Gépgyára, valamint a Diósgyőri Vas- és Acélgár felügyelő bizottsága ugyanebben az évben kérték a

minisztert, hogy a Máv. résztvegyen a csekkforgalomban, miután az említett gyárak fölös pénzkészletüknek a Máv. csekkszámlájára való befizetését gyorsabbnak és egyszerűbbnek találták. A Máv. igazgatósága ugyancsak 1892-ben közölte a postatakarékpénztárral, hogy a nála fennálló számviteli, pénztári és ellenőrzési szabályok keretébe a csekkforgalom beilleszthető, csupán a szállítók kereseti összegei után járó nyugtabélyeg lerovásának kérdését kell tisztázni. E kedvező vélemények dacára a Máv.-nak a csekkforgalomba való belépése továbbra is függőben maradt. A postatakarékpénztár e tárgyban 1897-ben újabb előterjesztést tett. Erre az előterjesztésre a Máv. igazgatósága azzal a kérelemmel fordult a miniszterhez, hogy a bekapcsolódástól egyelőre tekintsen el. 1899-ben már maga a Máv. igazgatósága intézett a miniszterhez felterjesztést, amelyben annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy „Az államvasutak pénztári kezelésének várható egyszerűsítése szempontjából kívánatosnak mutatkozik, hogy a felekkel való üzleti összeköttetéseiből eredő kiegyenlítések a postatakarékpénztár csekk- és klíringforgalma útjára tereltesse”. Ennek megfelelően kérte a Máv. a csekkforgalomba való felvételét. Ekkor merült fel egyébként az a gondolat is, hogy a Központi Állampénztár részére csekkszámlát nyissanak azért, hogy ezáltal az államvasuti pénzfeleslegeket az állampénztár számlájára egyszerűen átutalhassák. A Máv. az állam egyik legnagyobb üzeme lévén, fizetéseinek a postatakarékpénztárra való átruházása kétségkívül nagyjelentőségű esemény volt, annál is inkább, mert a Máv. igazgatósága fizetési műveleteinek klíring útján való végrehajthatása céljából egyes vállalkozóival kötött szerződéseiben a postatakarékpénztári fizetés módját kötötte ki. A Máv. egyéb kiutalásain kívül 1906-tól a központban folyósított, tehát Budapesten és állomási pénztárral nem rendelkező vidéki városokban, valamint külföldön lakó nyugdíjasok és segélyezettek járandóságait, 1925-től pedig az üzletvezetőségek csekkszámláiról a

vidéken lakó összes nyugdíjasok ellátási díjait is a csekkforgalomban utalványozta. Ugyancsak 1900-ban lépett a csekkszámlatulajdonosok közé az állam másik legnagyobb üzeme, a m. kir. Posta is. Ettől kezdve a postatakarékpénztár a posta pénzügyintézete olyképen, hogy a két intézmény között a közvetítő forgalomból eredő elszámolás egy része a posta csekkszámláin bonyolódik le. (Ennek a kapcsolatnak volt a következménye 1902-ben az országos posta- és távirdepénztár megszüntetése.) Az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegély Pénztár részére szintén 1900-ban nyitottak csekkszámlát az 1900:XVI. t.-c. alapján. A postatakarékpénztár azért, hogy e szociálpolitikai célzatú intézmény működését előmozdítsa, a földművelésügyi minisztérium óhajára különleges berendezkedéseket létesített, sőt abban az irányban is intézkedett, hogy a szóbanforgó csekkszámlákra befizetések ne csak készpénzben, hanem külön e célra szolgáló gyűjtőlapokon is eszközölhetők legyenek.

Az intenzívebb postatakarékpénztári közpénzkezelés 1901-ben kezdődött, amidőn a hadügyminiszter a katonai igazgatásból folyó pénzkezelést utalta a postatakarékpénztár csekkforgalmába. E célból az összes katonai pénztárak és intézetek — beleértve a haditengerészet pénztárait is — részére csekkszámlákat nyitottak. A postatakarékpénztár ugyanebben az évben vette át az 1901:VIII. t.-c. alapján felállított gyermekmenhelyek pénzkezelését. 1902-ben a Kassa-Oderbergi vasút lépett a csekkforgalomba s ebben a forgalomban állomásaival, valamint a felekkel szemben fennálló összes készpénzforgalmát bonyolította le, míg 1910-től nyugdíjasainak ellátási díjait is. A közigazgatás egyszerűsítéséről szóló 1901:XX. t.-c. szerint a közigazgatási hatóságok a közpénzeket a postatakarékpénztár útján tartozván továbbítani, ennek folyamánaképen elsősorban a közigazgatási hatóságok által kiszabott kihágási büntetéspénzeket terelték postatakarékpénztári kezelésbe. A postatakarékpénztár minden intézkedést megtett, hogy az új berendezés — amely a

közpénzek bankszerű kezelése terén reformot jelentett — minden akadály és zavar nélkül lépjen életbe. A belügyminiszter intézkedése folytán 1903-ban az összes járási főszolgabírák, mint rendőri büntetőbírák és a Székesfővárosi Államrendőrség kerületi kapitányságai léptek be a csekkforgalomba, amelyet a Központi Állampénztár, mint a bíróság alap kezelője követelt 1904 január 1.-ével. A közpénzkezelés a büntetéspénzekkel csupán kezdetét vette, amelyet egyéb állami pénzforgalomnak a csekkforgalomba való bekapcsolása követett. 1904-ben az útlevelek kiállítására jogosult hatóságok (alispánok, törvényhatósági városok rendőrkapitányai, székesfővárosi államrendőrség főkapitánya és a fiumei kormányzó) nyitottak csekkszámát. Miután pedig ezek a hatóságok a befolyt összegeket a központi állampénztárban kezelt kivándorlási alap javára tartoztak átutalni, ezért a központi állampénztár, mint a kivándorlási alap kezelője részére szintén csekkszámát kellett nyitni. A belügyminiszter rendeletére ezekre a csekkszámákra voltak kötelesek a követségek és konzulátusok 1906-tól az útlevéldíjakat befizetni, illetve átutalni olyan esetekben, amikor a magyar állampolgárok által előterjesztett útlevél iránti kérelmeket az illetékes belföldi hatóságokhoz tették át. Ebben az évben a Horvát-Szlavon-Dalmát országos kormány megkeresésére a társországokban útlevelek kiállítására jogosított hatóságok is bekapcsolódtak a csekkforgalomba. Ettől az évtől kezdve a járási főszolgabírák átmeneti pénzkezelése is külön e célra nyitott csekkszámákon történt. Ezt a rendeletet a belügyi államtitkár elnökletével tartott értekezlet előzte meg, amelyen megállapították a különleges kezelési formákat. Ettől az időponttól tehát az egész járási pénzkezelés a postatakarékpénztár csekkforgalmában nyert lebonyolítást, mégpedig a valamennyi főszolgabíró részére nyitott rendőri büntetőbírói és átmeneti pénzkezelői csekkszámákon. Minthogy az 1883:XLIV. t.-c. értelmében a községek által beszedett adók továbbításának szintén a csekk-

forgalom keretében kellett történnie, a postatakarékpénztár az adóhivatalok részére csekkszámlák nyitását javasolta, amelyre annál is inkább szükség volt, mert az 1902:III. t.-c. értelmében a vármegyei pénztárak megszűntek és teendőiket az adóhivatalokra ruházták; ilyképen azok az összegek is, amelyeket a különféle közigazgatási hatóságok a vármegyei pénztáraknak fizettek, szintén az adóhivatali csekk-számlákon voltak kezelendők. Ezért és mert a főszolgabírói átmeneti pénzek postatakarékpénztári kezelésre kerültek, a vármegyék székhelyein levő adóhivatalokat is beléptették a csekkforgalomba. Ezáltal az is lehetővé vált, hogy a községi előljáróságok a vármegyei pénztárt illető összegeket — a főszolgabíró közvetítésének mellőzésével — a postatakarékpénztár útján közvetlenül a vármegyei pénztárba irányíthatták. A pénzügyminiszter rendeletére 1904-től kezdve az említett adóhivatalok, mint vármegyei pénztárak, szintén bekapcsolódtak a csekkforgalomba, megjegyezvén, hogy ekkor már az adóhivataloknak az a része, amely mint katonai pénztár működött a katonai kincstárnak a postatakarékpénztári csekkforgalomhoz való csatlakozása folytán, csekkszámlatulajdonos volt. Ugyanebben az évben lett csekk-számlatulajdonos az állami Vasgyárak központi igazgatósága, illetve pénztára is. A hadügyminiszter rendeletére 1905-től a katonai nyugdíjasok ellátási díjainak kiutalása, amennyiben a nyugdíjasok azt kifejezetten kívánták, az intézet közvetítésével történhetett, míg 1911-től azt kötelezővé tették. Ebben az évben a társországek közigazgatási hatóságai az általuk kezelt alapokkal együtt — teljes pénzkezelésük egyszerűbb lebonyolítása érdekében — szintén csatlakoztak a csekkforgalomhoz. Ebben az évben a selyemfonodák, 1907-ben a Székesfőváros Fuvartelepe, 1908 óta a Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség, továbbá valamennyi Iparfelügyelőség csatlakozott a csekkforgalomhoz. Ugyancsak 1908-tól történt a régi betegsegélyző pénztárak helyett alakult Kerületi Biztosító Pénztárak, valamint az ezek élén álló Ország-

gos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár forgalmában az ipari- és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907:XIX. t.-c. értelmében a járuléki összegeknek visszavonásig érvényes, állandó csekkek alapján való kiutalása.

Budapest Székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1908-ban az egyenes adóknak és azok járulékainak az intézet útján teljesíthető befizetése tárgyában szabályrendeletet alkotott. Ennek folyományaképpen a főváros ezeket a közszolgáltatásokat 1909-től a kerületi adópénztárak részére nyitott csekkszám lákon kezeli, amelyek utolsó számjegye a kerület számát jelöli. Ezeken a csekkszám lákon lebonyolított forgalom méreteire jellemző, hogy azokra már az első hónapban több, mint 2500 tételben 160 ezer K adóbefizetés történt, míg a székesfővárosi adókezeléssel kapcsolatban álló IX. kerületi állampénztár részére nyitott csekkszám lákn ugyanabban az időpontban kereken 950 ezer K forgalom volt. A Székesfőváros az egyenesadók postatakarékpénztári kezelésénél szerzett tapasztalatai alapján 1923-ban a fogyasztási adók, 1924-ben az általános forgalmi adó, az alkalmazottak kereseti adója és az inségadó kezelését is a postatakarékpénztárra bízta. A hadköteles kivándoroltak az útlevéldíjat, illetve az 1909:II. t.-c. értelmében leteendő óvadékokat 1909-től az útlevélkiállító hatóságok postatakarékpénztári csekkszám láli javára voltak kötelesek befizetni. Ebben az évben nagyobb számban csatlakoztak e csekkgorgalomhoz a honvédség közétkezési- és általánypénztárai, ekkor nyitattak csekkszám lákat a mértékhitelcsítő hivatalok, a Dunagőzhajózási Társaság, a kereskedelmi- és iparkamarák, továbbá Budapest Székesfőváros tanácsa a kenyérgyár és lóhúsüzem részére. Ekkor engedélyezte a pénzügyminiszter Nagyváradnak, hogy a városi adóhivatalnál előírt egyenesadók és azok járulékai csekkszám lára legyenek befizethetők s a fizetések a kincstár javára a csekkgorgalom útján illetékmentes csekkel utaltassanak át. A tisztviselői takaré- és elő-

legtársulatok által a tisztviselők fizetésére vezetett bírói leltárak folytán részükre kiszolgáltatandó összegek — kormányintézkedés alapján 1910-től — a postatakarékpénztári csekkforgalomban kerültek kifizetésre. Ez az év egyébként arról volt nevezetes, hogy már akkor beható tanulmányozás tárgyává tették a teljes állami pénzkezelésnek a postatakarékpénztár útján való lebonyolítását, amelyhez az első lépés a központi állampénztár csekkszámlyanyitása volt. Ebben az ügyben a postatakarékpénztár a miniszterhez intézett felterjesztésében kifejtette, hogy: „E téren még sok a teendő, főleg abban az irányban, hogy az eddig szétszórta, gyümölcsözetlenül heverő és nem mindig kellő ellenőrzés mellett kezelt közpénzek a csekkrendszerbe beillesztessenek, amely nemcsak a fizetési eszközök használatának kímélése, hanem a tőkék koncentrációja folytán az államhitel szempontjából is elsőrangú érdek.“ Ebben az évben még azzal kapcsolatban is szó került az állami pénzkezelésnek a postatakarékpénztár csekk- és klíringforgalmában való átvételéről, hogy a postatakarékpénztár — beszámolva az államhitel terén végzett működéséről — azt kérte a minisztertől, hogy feladata az államhitel terén ne csak az állampapiroknak befektetési célokra való vásárlásában és ügyfelei részére való eladásban merüljön ki, hanem az állami kölcsönműveletek lebonyolítására is önként vállalkozhassék. E működésének szükségzerű előfeltételeként jelölte meg a postatakarékpénztár az állami pénzkezelésnek a csekkforgalomba való koncentrációját. Ez a kérdés azonban az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924 : IV. t.-c. végrehajtásáig függőben maradt. A Székesfőváros 1910-ben a gázművek részére nyitattott csekkszámlyát. 1911-ben a honvédség hét hadbiztossága lett csekkszámlyatulajdonos, amelyek csekkszámlyáin bonyolították le a honvéd csapatok és intézetek tiszti és legénységi illetményeinek folyósítását. Ugyanekkor kapcsolódtak a csekkforgalomba a hordójelző hivatalok.

A közadók kezeléséről szóló 1909 : XI. t.-c. felhatal-

mazta a pénzügyminisztert, hogy az adóhivataloknál egyénenkint előírt köztartozásoknak a postatakarékpénztár csekkforgalma útján leendő befizetését rendeleti úton szabályozhassa. Ennek alapján 1912-ben az összes adóhivatalok részére csekkszámlát nyitottak. Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy az adóhivatalok csekkszámletyítését 1904-ben, 1907-ben és 1912-ben a Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamara, 1911-ben pedig Szeged városa proponálták. Ugyanabban az évben a Horvát-Szlavon-Dalmát kormány a kívándoroltak óvadékainak kezelését bízta a postatakarékpénztárra, továbbá Abaúj-Torna vármegye a közúti alap kezelésénél vette igénybe a postatakarékpénztár közreműködését. Pozsony az adóbefizetéseket — a Székesfőváros egyenesadó befizetése mintájára — a postatakarékpénztár útján bonyolította le. Ebben az évben lett csekkszámletulajdonos a Székesfőváros központi élelmiszerárúsító üzeme. Mint érdekes jelenséget említem meg, hogy ekkor került először szóba a bíróságok elnöki letétkezelésének a postatakarékpénztár csekkforgalmába való bevezetése is, mégpedig e kezelés nemzetközi egységesítésével kapcsolatban. Az elnöki letétkezelésnek a postatakarékpénztár csekkforgalmába való beillesztésénél az a cél is lebegett szem előtt, hogy azok a postatakarékpénztárnál gyümölcsöző elhelyezést nyerjenek és ezáltal az államkincstár jórészen mentesüljön ama teher alól, amely a bírói letétek után fizetendő kamatok folytán reánehizedett. A közpénzek csekkforgalomba való terelése 1913-ban újabb lépésekkel haladt előre. A középiskolai tandíjak befizetését, úgyszintén az állami gyermekmenhelyen levő gyermekek keresményi pénzeinek kezelését utalták a postatakarékpénztár ügykörébe. A vallás- és közoktatásügyi miniszter által az állami, valamint a kir. kat. középiskolák részére a tandíjak kezelése céljából nyitott csekkszámlatokra olyan csekkönyvet adtak ki, amelyek űrlapjain sem a számletulajdonos neve, sem a csekkszámlet száma nem volt feltüntetve, hanem csupán a „Tandíj” szó volt benyomtatva.

Az állami gyermekmenhelyek keresményi pénzeinek kezelése céljából nyitott csekkszámmlákra gondozási díjak, javadalmi és térítményi összegek kerültek. Nevelőotthoni növendékek munkajutalomdíja is ebben az évben került postatakarékpénztári kezelésbe. Azokhoz a városokhoz, amelyek adóbefizetéseiket az intézet útján bonyolították le, csatlakozott Győr is, amely pénztára részére a város területén előírt, vagy behajtásra kerülő köztartozások kezelésére csekkszámmlát nyitattott. A Horvát-Szlavon-Dalmát országos kormány, ettől az évtől kezdve, az ottani országos pénztárnál kiutalt ellátási díjak kifizetéseit teljesítette a postatakarékpénztár csekksforgalmában. Ugyancsak az intézet közvetítését vették ettől kezdve igénybe nyugdíjak kifizetésénél a Déli Vaspálya Társaság és a Dunagőzhajózási Társaság bányavállalatai. A honvéd kerületi építési osztályok felállításával kapcsolatban viszont a honvéd kerületi parancsnokságok részére nyitottak csekkszámmlákat. Ebben az évben ismét szóba került a bírósági elnöki letéteknek a postatakarékpénztár útján való befizetése, amely reform az új perrendtartás megvalósulásával lett volna életbeléptetendő. A bírói készpénzletétek postatakarékpénztári kezelése ennek dacára csupán 1924-től kezdve a teljes állami pénzkezelés átvétele kapcsán valósult meg. A kereskedelemügyi miniszter 1914-ben a többi kormányzati ággal együtt, számos olyan rendszabályt léptetett életbe, amelyek következtében közpénzek újabb nemei terelődtek az intézet csekksforgalmába. Így az állami elmeegógyintézetek javára befolyt ápolási díjak és a betegek részére befizetett magánpénzösszegek, továbbá a belügyminisztérium fordítóosztálya részére befolyó díjak, stb. Az újonan belépett számlatulajdonosok között szerepel a Fiumei Tengerészeti Hatóság, a Fiúmei és Senji tengerészeti segélyalap, a tengeri halászok segélyalapja, a szerb tengerészek nyugdíjintézete, a kereskedelmi tengerészek nyugdíjintézete, a református lelkészek özvegy és árva gyámintézetének pénztára. A városok közül Nagyvárad és Miskolc kapcsolódott a csekksforgalomba;

a Sopron-Ébenfurti Vasút továbbá a Magyarországi Hirlap-írók Nyugdíjintézete pénzkezelését ugyancsak a postatakarékpénztárra bízta. Ebben az évben a Székesfőváros a csekkforgalomba beléptette az Elektromos Műveket, a konyhakert gazdálkodását és a központi lisztárusítást. A háborúval összefüggésben álló üzleti események közül említést érdemel, hogy a hadügyi kormányzat a katonai célokra átvett lovakért és szállítási eszközökért járó kárpótlási összegek, ú. n. lókárpótlás kiutalását, nemkülönben a járművek és állatok végleges átvételéért járó összegek („Lókárpótlás“) kifizetését a postatakarékpénztár csekkforgalmában eszközölte. (E forgalom 1915 június hó 30.-áig kereken 356 ezer tételben 305 millió K-t, 1915/16. évben pedig 108 ezer tételben 78·7 millió K-t tett ki.)

Az 1915-ben belépett csekkszámlatulajdonosok között nagy számban szerepeltek a különböző egyházi hivatalok és intézmények, községi pénztárak és főképen katonai pénztárak s intézetek; csekkszámlat nyitattott sokféle hadsegélyezési és vöröskereszt akció, hadifogoly és internálási tábor, a rokkantügyi hivatal, továbbá a háborús gazdasági alakulatok, ú. m. a fém-, a bőr-, a korpa-, a cukorközpont, stb. A városok közül Sátoraljaújhely, Besztercebánya, Arad és Torda bízta teljes pénzkezelését a postatakarékpénztárra. Ebben az évben egyébként szó volt a Székesfőváros teljes pénzkezelésének a csekkforgalomban való lebonyolításáról. A Tanács erre vonatkozó javaslatát a közgyűlés elfogadta ugyan, az ezt tárgyaló szabályrendeletet azonban a belügyminiszter nem hagyta jóvá. A Székesfőváros zöldségüzeme és közszállítási vállalatai részére ekkor nyitattott csekkszámlat. Az 1916. évben a bíróságok általános ügyvitelének reformjával kapcsolatban az igazságügyi hatóságok részére nyitottak csekkszámlatokat. Ebben az évben érte el tetőpontját a katonai csekkszámlatok nyitása, amelyek száma 1901-től fokozatosan emelkedett. Ez természetes jelenség volt, mert a hadügyi kormányzat háborús kiadásainak tekin-

télyesebb részét postatakarékpénztári csekkszámhlakon bonyolította le. A hadbavonult tisztek családjainak visszahagyott és részben a bécsi cs. és kir. hadiszámfejtőségek részben pedig a honvéd kerületi biztosságok által utalványozott összegek kezelését is az intézet látta el. (Az előbbi számlán havi átlagban 3 millió, az utóbbin pedig 1 millió K forgalom volt.) 1917-ben csekkszámhlát nyitattak a felsőbb leányiskolák és leánygimnáziumok, a dohánygyárak, a m. kir. Legfőbb Számvevőszék, az erdőőri szakiskolák, a közös hadsereg és honvédség alakulatai, újabb háborús gazdasági szervezetek, kávé-, pamut-, kender-, szilva-, cipőközpont, sok egyházi és községi hivatal, illetve pénztár. Pénzkezelésüket a csekksforgalomban bonyolították le az ez év folyamán belépett Kismarton, Győr, Pozsony, Eger, Losonc, Trencsénteplic és Pestújhely számos üzeme. Ebben az évben egyébként az intézet a készpénzkimélő fizetési forgalom propagálását teljes mértékben felkarolta és ebben az irányban több tanulmányt is készített s juttatott a kormány elé. Ezek alapján a miniszter 1918-ban a kereskedelmi tárca ügykörébe tartozó valamennyi háborús gazdasági szövetkezethez rendeletet intézett, hogy a készpénznélküli fizetési forgalom fejlesztése érdekében vegyenek részt a cekk- és klíringforgalomban. Ebben az évben a székesfővárosi ásványvízüzem, központi tüzelőszerraktár és ruhaüzem, továbbá egyes községek élelmezési hivatalai kapcsolódtak az intézet forgalmába, míg 1919-ben a székesfővárosi tejüzem s az állami javítóintézetek, 1920-ban a testnevelési bizottságok, fővámhivatal s a pénzügyigazgatóság lottóosztálya. A pénzügyminiszter rendelete alapján az állampénztárak pénzellátmány szükséglete 1920-tól a postatakarékpénztár útján is rendezhető volt. Az ellátmányokat a postatakarékpénztár a központi állampénztár rendelkezésre vagy készpénzben fizette ki az állampénztáraknak, vagy azok csekkszámhláin írta jóvá. Viszont azok pénzfeleslegeiket saját postatakarékpénztári csekkszámhlájukra voltak kötelesek befizetni és a megjelölt napokon onnan a

központi állampénztár csekkszámhlájára átutalni. A vonatkozó miniszteri rendelet az állampénztárakat nyomatékosan utasította, hogy a készpénzforgalom lehető csökkentése céljából a kifizetések eszközzésénél a csekk- és klíringforgalmat az addiginál sokkal nagyobb mértékben vegyék igénybe és ellátmányaik igénylésénél csakis olyan összegű készpénz küldését kérjék, amilyenre a készpénzben teljesítendő kifizetésekhez okvetlenül szükségük van. Ugyanebben az évben történt intézkedés az ú. n. tanácsköztársaság idején köztulajdonba vett házak lakbérének postatakarékpénzári kezelése iránt. 1921-ben az ezévi XLV. t.-c. alapján a mezőgazdasági ingatlanok vagyonsváltsága fejében az egyes állampénztáraknál teljesített befizetésekbl befolyó összegeket az e célra nyitott csekkszámhlakon gyűjtötték. Ebben az évben egyébként az állami szénbányák, a Székesfőváros szappanfőző üzeme és közétkezési akciója kapcsolódtak a csekkforgalomba. A kereskedelemügyi miniszter 1921-től elrendelte, hogy a távbeszélővel kapcsolatos előfizetési, berendezési, áthelyezési, javítási és helyközi beszélgetési díjak kiegyenlítése a postatakarékpénztárnál csekkszámhlával már bíró előfizetők részéről kizárólag klíringátutalás útján történjék, míg a többi távbeszélő tulajdonosok befizetési lap felhasználásával a Távbeszélő Díjbeszedő Hivatal csekkszámhlája javára fizessék be tartozásukat. Ettől az időtől kezdve telefonállomást csak az kaphatott, akinek a postatakarékpénztárnál már volt csekkszámhlája, vagy ha nem volt, nyitattott. Ezt a rendelkezést később visszavonták, mert a postatakarékpénztárra nagy terhet jelentett a csupán távbeszélőszámmla kiegyenlítésére igénybe vett, gazdaságilag nem használt, ú. n. holtszámhlák kezelése. 1922-től a Budapesten és környékén lakó állami nyugdíjasok, nyugbérések, özvegyek és árvák ellátási díjai, az érdekeltek kívánságára, a postatakarékpénztár csekkforgalmában is kifizethetők voltak. Imperatív rendelkezés hiányában ez a forgalom nem volt jelentékeny. 1923-ban a népgondozó kirendeltségek, az iskolán kívüli népműve-

lési bizottságok léptek be a csekkforgalomba. Az általános kereseti adóról szóló 1922 : XXIII. t.-c. és a közadók kezeléséről szóló 1923 : VII. t.-c. lehetővé tették ezeknek a köztartozásoknak a postatakarékpénztár útján való befizetését, mivel azonban a csekkforgalom kötelező igénybevételét illetőleg imperatív rendelkezést egyik törvény sem tartalmazott, jelentősebb forgalom itt sem bonyolódott le. Budapest Székesfőváros tanácsa a nyug- és kegydíjaknak a postatakarékpénztár útján való kifizetésére vonatkozólag 1924-ben „Szabályutastítás“-t adott ki, amely lehetővé tette, hogy a külföldön lakók és azok, akiknek a Tanács azt megengedte, ellátási díjaikat kivételesen ne a postatakarékpénztár útján kapják, hanem a központi pénztárnál személyesen vehessék fel. A tanács a központi pénztár előterjesztésére 1928 január 1.-től kezdődőleg elrendelte, hogy ezek a kegy- és nyugdíjak is kizárólag a postatakarékpénztár útján fizetessenek ki. Nem lehet azonban a postatakarékpénztár útján kifizetni: 1. bírói letiltással terhelt ellátási díjaknak a letiltó javára visszatartott részleteit; 2. gondnokság alatt állók ellátási díjait; 3. azokat az ellátási díjakat, amelyek egészben, vagy részben nem az igényjogosult kezeihez folyósíthatnak.

Közpénzkezelés a szanálás óta. A postatakarékpénztár csekkforgalma nem csupán a kereskedelem és ipar gazdasági kiegyenlítő szerveként kínálkozik, hanem bevált rendszere kiválóan alkalmassá teszi az állam készpénzforgalmának lebonyolítására is. Az e téren jelentkező előnyök úgy a felek, mint az államkincstár szempontjából egyaránt nagy értékűek. A köztartozások lerovásának az ország egész területét behálózó postahivataloknál való eszközölhetése a csekély számú állampénztárral, illetve adóhivattal szemben az adózók részére jelentékeny előnnyel jár, a pénzügyi közigazgatás részére pedig a köztartozások gyors és síma beérkezését s rendelkezésre állását jelenti. Az állami kifizetések símábban bonyolódnak le, mint a korábbi rendszerben, mert a közvetítő postahivatalokra

kibocsátott fizetési utalványok lehetővé teszik a felek részére lakáson történő kifizetést, aminek előnyei a rögtöni kézhezvételben és időmegtakarításban jelentkeznek. Az állami készpénzbevételek és kiadások postatakarékpénztári lebonyolítása biztosítja, hogy a költségvetési kereteket nemcsak a költségvetési éven belül, hanem a havi elosztást illetőleg is megtartják. Az államnak, mint számlatulajdonosnak a csekkforgalomba való bekapcsolódása a készpénzkímélő forgalom szempontjából is óriási jelentőségű, mert az állammal állandó, vagy ad hoc szerződéses viszonyban álló ügyfelek javára esedékes fizetéseket azok számlájára klíringforgalomban lehet eszközölni, ami által tényleges készpénzigénybevétel elkerülhető. Emellett azonban a köztartozások fizetését illetőleg szintén érvényesülhet a készpénzkímélés, mert a rendszerint csekkszámlatulajdonos nagyobb adóalanyok köztartozásaikat csekkszámlájuk terhére klíringforgalomban utalhatják át az állam bevételi csekkszámlái javára. Ilyen körülmények között természetes, hogy az állam pénzügyi műveleteinek lebonyolításával egyetlen pénzügyintézetét bízta meg.

A volt Osztrák-Magyar Banknak és a magyar postatakarékpénztárnak az állami készpénzforgalomba való bekapcsolása 1901-től, illetve 1904-től kezdődött. A bankkal való összeköttetés eleinte csupán a pénzügyigazgatóságok székhelyein működő állampénztárak szállítmányainak és ellátmányainak a bank giroforgalma útján való lebonyolítására terjedt ki, a postatakarékpénztári csekkforgalom pedig a vármegyei alapok pénzforgalmának közvetítésére szorítkozott és csupán 1913-tól terjesztették ki az adófizetésekre is, úgyhogy ez a rendszer 1924 júliusáig nem járt az állampénztárak lényegesebb tehermentesítésével.

A magyar állam bevételeit és kiadásait 1924 június 30.-ig az állampénztárak kezelték, tehát eddig az időpontig Magyarországon az állampénztárak pénzkezelési rendszere állott fenn. Valamely állam pénzkezelési rendszere azok-

nak a törvényeknek, utasításoknak s egyéb törvényes rendelkezéseknek összessége, amelyek megállapítják, hogy az állam bevételeit és kiadásait mely szervek kezelik. Az állampénztárak pénzkézelési rendszere tehát az a rendszer, amely külön állami pénztárakat szervez az állam bevételeinek és kiadásainak kezelésére. Az állampénztári kezelési rendszer keretén belül az állami pénztárak működésének különböző iránya szerint különböző pénztárrendszerek vannak. Általános pénztárrendszer az állami bevételek és kiadások kezelésének olyan berendezése, amelynél az állampénztárak az államháztartás valamennyi ágazatának pénzkézelését látják el. Ezzel szemben az ágazati pénztárrendszernél és az államháztartás különböző ágazatai bevételeinek és kiadásainak kezelésére külön-külön állampénztárakat szerveznek. A hatósági pénztárrendszernél az állampénztárak hatóságonként vannak szervezve s egy-egy pénztár egy-egy hatóság bevételeinek és kiadásainak kezelését látja el. Magyarországon 1924 június 30.-ig vegyes pénztárrendszer állott fenn, mert abban úgy az általános, mint a hatósági és ágazati pénztárrendszer képviselve volt. Az állampénztári rendszerrel szemben áll a bankrendszer, amelynek lényege az, hogy az állam bevételeit és kiadásait nem külön erre a célra szervezett állami pénztárak, hanem a jegybank kezeli. Ez a legmodernebb rendszer, amely lehetővé teszi az államháztartás eredményeinek állandó áttekintését, az állami pénzkészleteknek a gazdasági élet céljaira való felhasználását, elősegíti a készpénzkímélő forgalom kifejlődését s ezzel mellőzhetővé teszi a bankjegyek szaporítását, lehetővé teszi az államháztartás szervezetének egyszerűsítését, mentesíti az államot a központi pénzkézelés terheitől. Magyarországon az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924:IV. t.-c. 2. §-a rendelkezett a bankrendszer meghonosítása iránt a következőképpen: „A pénzkézelést olymódon kell szabályozni, hogy az összes bevételek a jegybankhoz folyjanak be, mégpedig

vagy közvetlenül, vagy a postatakarékpénztár útján.“ E rendelkezéssel kapcsolatban meg kell jegyeznem, hogy az állami bevételeket és kiadásokat legcélszerűbben csakis központilag lehet kezelni. Gondoskodni kell tehát olyan szervezetről, amelynek útján az állami bevételek az ország különböző részeiből befolyznak s amelynek útján a kiadások az ország különböző részeiben teljesíttetnek. A magyar törvényhozás ezt a szervet a postatakarékpénztárban találta meg, amely e feladatok teljesítésére a legalkalmasabb szerv azért, mert amellett, hogy állami intézmény, bankszerűen szervezett pénzügyintézet is, amelynek szervezete — a postahivatalok révén — az egész országot behálózza. A magyar államháztartás egyensúlyának helyreállítására irányuló intézkedések során 1924 júliusától kezdve a bankszerű állami pénzügykezelést a legteljesebb mérvben megvalósították azáltal, hogy az egységes pénztárrendszer középső és felső tagozatát alkotó pénztárakat: a központi állampénztárt és az adóhivatalokat (addig állampénztárakat) az állami pénzügykezeléstől mentesítették és azzal az 1924:V. t.-c. alapján létesített Magyar Nemzeti Bankot bízta meg, amely ezt a feladatát a postatakarékpénztár közreműködésével látja el. A pénzügyminiszter az állami készpénzbevételek és kiadások kezelése iránt az 1924:IV. t.-c. alapján kiadott utasításban rendelkezett, amellyel kapcsolatban ugyancsak rendeleti úton szabályozták az állami pénz- és vagyonkezelésre vonatkozó egyéb kérdéseket is. Ezek szerint az állami bevételeket és kiadásokat a postatakarékpénztárnál nyitott számlákon kell kezelni. Azt, hogy mely számadási ág, illetőleg melyik hatóság (hivatal, intézet) részére és milyen postatakarékpénztári számlát kell nyitni, az illetékes miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve állapítja meg. A számlák megnyitása, megszüntetése, vagy bármily megváltoztatása iránt az illetékes miniszter megkeresése alapján a pénzügyminiszter intézkedik. A postatakarékpénztár forgalmába vont számla-

tulajdonos hatóságokról (hivatalokról, intézetekről), valamint számláinak számáról a postatakarékpénztár által időnkint kibocsátott jegyzék nyújt tájékoztatást.

A postatakarékpénztárnál vezetett állami csekkszám-lák az állami költségvetés beosztásának és rovatrendszeré-nek megfelelően vannak csoportosítva. Az állami csekk-számlák csoportosítása azon az alapon épül fel, hogy minden költségvetési rovatnak lehetőleg külön számlája legyen. Az állami számlák két csoportra oszlanak, ú. m.: költségvetéssel kapcsolatos számlákra, továbbá költségvetés-sel csupán részben kapcsolatos számlákra. A költségvetéssel kapcsolatos számlák a bevételi és kiadási számlák. A költ-ségvetéssel részben kapcsolatos csekkszám-lák is az egyes tárcák szerint vannak csoportosítva, ahova a letéti, továbbá alap és alapítványi számlák tartoznak. A költségvetéssel kapcsolatos számlacsoportban külön számlákon kezelik a bevételeket és külön a kiadásokat. Elvileg a bevételi szám-lákon csakis jóváírások, a kiadási számlákon kizárólag visszafizetések kerülnek könyvelésre, ezáltal nyilvánul meg az állami csekk kezelésben a költségvetés bruttó rendszere. A bevételi számlák kivételesen megterhelhetők azokkal az összegekkel, amelyekről megállapítást nyert, hogy téves vagy tartozatlan fizetésből eredtek, a kiadási számlákon pedig jóváírhatók a ki nem fizetett csekkek és a nem fogá-natosítható klíringátutalások visszakönyveléséből szár-mazó összegek, valamint a térítmények és — a költ-ség-vetési év végén — az ellátmány maradványok. Ennek meg-felelően a bevételi számlákra csakis befizetési lapokat, a kiadási számlákra pedig csekkürlapokat ad ki a postataka-rékpénztár. A bevételi számlák kétfélék, ú. m.: zárolt és rendes bevételi számlák. A zárolt bevételi számlákon köny-velik a szanálási törvény alapján felvett kölcsön zálogaként lekötött bevételeket. Ezek a vámjövedék, cukoradó és a dohányjövedék nyers bevétele, valamint a sójövedék tiszta bevétele. E számlákra befolyt bevételek összegét a posta-

takarékpénztár a jóváírás napján átutalja kliringforgalomban a Magyar Nemzeti Bank csekkszámlája javára, amely ezt az összeget — ugyancsak a jóváírás napján — csekkszámlájáról leemeli és a nála vezetett államkölsön számlán írja jóvá. A Magyar Nemzeti Bank ebből az összegből teljesíti a szanalási kölcsönnel kapcsolatos fizetéseket, a fennmaradó összeget pedig az állam rendelkezésére bocsátja. A rendes bevételi számlákon könyvelik az egyes tárcákat és számadási ágakat illető bevételeket. A pénzügyi tárcánál a bevételek külön csoportját alkotják a közszolgáltatási (egyenese-, forgalmi-, szesz-, sör-, ásványolaj-, gyufaadó, illetékek, stb.) bevételek. A többi bevételi számlákon könyvelt összegek az ú. n. tárcabevételek. A bevételi számlákra befolyt közszolgáltatási, illetve tárcabevételeket, a postatakarékpénztár a kezelés napján a Magyar Nemzeti Bank állami számláján is elkönyveli. Ezeket az összegeket a Magyar Nemzeti Bank a következő munkanapon leemeli és a nála vezetett állami bevételi számlán írja jóvá. A befolyt állami bevételekből fedezi a Magyar Nemzeti Bank a kiadási számlák szükségleteit olyképen, hogy — a postatakarékpénztár igénylése alapján — a szükséghez mérten esetenként kért összegeket az állami forgótőke nyilvántartási számlán rendelkezésre bocsátja. Ezen a nyilvántartási számlán is könyveli a postatakarékpénztár a kiadási számlákon, valamint az illetményösszesítő és a nyugdíjösszesítő számlán elszámolt összegeket.

A költségvetéssel kapcsolatos kiadási számlák feloszlának költségvetéssileg javadalmazott és minisztériumok által javadalmazott számlákra. A kiadási számlák két különböző csoportját képezik az illetmény és a nyugdíjszámlák. A számlák „javadalmazott“ elnevezése már nem helytálló. Ez a megjelölés abból az időből maradt vissza, amikor a pénzügyminisztérium a Magyar Nemzeti Bank útján az illető tárca részére nyitott postatakarékpénztári kiadási csekkszámlákat tényleg dotálta, javadalmazta,

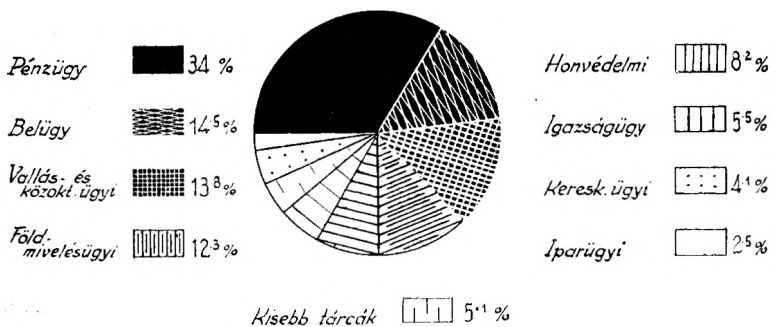
vagyis a felhasználható összegeket minden kiadási szám-
lára átutalta. Ezt követőleg az egyes minisztériumok az
alájuk rendelt utalványozási joggal felruházott hatóságok
kiadási számláit, a saját kiadási számlájuk terhére, a szük-
séges fedezettel ellátták. 1929 óta kiadási számlákon köve-
telés nincs, azokon a postatakarékpénztár csupán hitel-
összegeket tart nyilván. A pénzügyminisztérium ugyanis
minden hó végén jegyzékben közli a postatakarékpénztár-
ral, hogy az egyes költségvetésileg javadalmazott kiadási
számlákon milyen összegű hitelt bocsát rendelkezésre.
A kiadási számlák terhére kiutalások csakis a rendelke-
zésre álló, havonként — esetleg időközi hitelnyújtások
útján időnkint — kapott hitelösszegek erejéig teljesíthetők.
A minisztériumok a hiteleket továbbadják az alájuk ren-
delt hivataloknak olymódon, hogy a hitelösszegeket csek-
kel utalják tovább az ú. n. minisztériumok által javadal-
mazott kiadási csekkszámlákra. Az állandó illetmények,
illetve nyug- és egyéb ellátások utalványozására minden
utalványozó hatóság részére nyitott illetmény, illetve nyug-
díjszámla szolgál. Az illetmény és nyugdíjszámlák hitel-
összegeit a pénzügyminiszter az illetményösszesítő és nyug-
díjösszesítő számlán bocsátja rendelkezésre. A postataka-
rékpénztár az illetmény- és nyugdíjcskekkek összegét az
illetményösszesítő és nyugdíjösszesítő számlán is elköny-
veli. Megjegyzem, hogy az illetményeket, fizetési előlegeket
és nyugdíjakat — a honvédség, a csendőrség, a nem állami
tanszemélyzet és az állami üzemek illetményei és ellátási
díjai kivételével — a Központi Illetményhivatal utalvá-
nyozza és kezeli s az általa kiutalt összegeket postautalvá-
nyon fizetteti ki. Az állami hatóságok, hivatalok, intézmé-
nyek részére a pénzügyminiszter engedélyével nyitott és a
Központi Illetményhivatal által kezelt illetmény- és nyug-
díjszámlákról kiutalt összegeket a hivatal a posta üzemi
számlája javára utalja át azoknak a postautalványoknak a
fedezetéül, amelyeket a posta ilyen címen kifizet. E szám-

lák felett a rendelkezési jogot a Központi Illetményhivatal főnöke és helyettese, valamint a hivatal főnöke által csekk-ek kibocsátására jogosított tisztviselők gyakorolják.

A költségvetéssel részben kapcsolatos állami csekk-számlák általános jellemzésére csupán annyit jegyzek meg, hogy ezek a számlák kereskedelmi jellegűek, ezeken bevételeket és visszafizetéseket egyaránt lehet könyvelni, ennek következtében követelésük van, amelyek felett a számlatulajdonosok csekkel rendelkeznek. Letéti számlák megnyitását is a pénzügyminisztérium rendeli el a készpénz-letétek kezelésével megbízott, valamint kiadási, illetmény-, vagy nyugdíjszámlával bíróról, rendelkezési joggal felruházott hatóságok, hivatalok, intézetek részére. Letéti számlája minden tárcának van. Fontosabb letéti számlacsoportok: tandíj, bírói és szállítmányi letéti csoportok. A többi letéti számlák ú. n. tárcaletétek. A tandíj letéti számlákra folynak be a polgári-, a kereskedelmi-, a középiskolai és a tanító-, tanítónő- és óvónőképzőintézetek, stb. tandíjai. A bírói letéti számlákat — mint bírói letéthivatalok — az illetékes adóhivatalok kezelik. Készpénzösszeget bírói letétbe helyezni csakis az illetékes kir. bíróság részére nyitott bírói letéti számlára történő befizetéssel lehet. A legélénkebb forgalmú letéti számlák az adófelügyelőségek és az adóhivatalok szállítmányi letéti számlái. Az adóhivatalok által kivetett és kezelt, valamint a községi (városi) adópénztárak által beszedett különféle közszolgáltatásokat és a pénzügyi tárcát illető egyéb bevételeket az adóhivatalok a szállítmányi letéti számlán kezelik. Ebből a célból minden adóhivatal részére a postatakarék-pénztárnál szállítmányi letéti számlát nyitattak, amelyre az egyes községek kötelesek a náluk befolyt közszolgáltatásokat hetenkint befizetni; ezekre azonban magánfelek közvetlenül is teljesíthetnek befizetéseket. E számlákra befolyt együttesen kezelt közadókat az adóhivatalok adó- és illetéknemek szerint feldolgozzák és minden héten egy-

szer a pénzügyigazgatóságok közszolgáltatási bevételi számláira klíringforgalomban átutalják. A szállítmányi letéti számlák kizárólag átmeneti pénzkezelésre szolgálnak, ezekről tehát átutalás csakis bevételi számlákra, kereskedelmi és iparkamarák, mezőgazdasági kamarák, vizitársulatok, vármegyék és alapok csekkszámháira, esetleg a Pénzüntézeti Központ és a központi állampénztár, vagy valamely illeték és járulék beszedésére illetékes bank postatakarékpénztári csekkszámhájára eszközölhető.

A költségvetéssel teljesen és részben összefüggő állami számlák tárcák szerinti megoszlása 1938 július 1.-én a következő képet mutatta:

Fentiek szerint a számlák számát tekintve, természetesen a legerősebben a pénzügyi és a belügyi tárcák van érdekelve. (A kisebb tárcák elnevezés alatt szerepel a Kormányzóság, az Országgyűlés, a Miniszterelnökség, a Külügyminisztérium, a M. kir. Legfőbb Állami Számvevőszék, a Közigazgatási Bíróság, az Államadósság és a Békeszerződési terhek.)

Egyik állami számlacsoporttal sem függ szorosan össze az üzemi számlák és a vármegyei kölcsönvisszatérítési számlák kezelése, bár bizonyos mérvű állami funkciók mindkét számlafajta kezelésénél jelentkeznek. Üzemi számlákon kezelik az állami üzemek bevételeit és kiadásait. Az

üzemi számlák kezelése teljesen megegyezik a kereskedelmi csekkszám-lák kezelésével. Üzemi számlákat nemcsak az állami költségvetésben szereplő nyolc üzem részére vezet a postatakarékpénztár, hanem egyéb üzemi jellegű hivatalok és intézetek részére is. A magyar városok és vármegyék háztartásának egyensúlybaho-zatalára a városok és a vármegyék külföldi — Dollár, illetve Font Sterling — kölcsönt vettek fel. A városok és vármegyék kölcsönével kapcsolatos műveleteket a postatakarékpénztárnál vezetett kölcsönvisszatérítési számlákon bonyolítják le, amelyeknek költségeit a városok és vármegyék csupán 50%-os arányban viselik. A pénzügyminisztérium 1938 óta a postatakarékpénztár feladatává tette, hogy — amit korábban a Magyar Nemzeti Bank végzett —, az előírt fizetési részletek időszaki beérkezését figyelemmel kísérje, a meghatározott törlesztési összegben s a költségen felül befizetett összegeket a városok és a vármegyék rendelkezésére bocsássa, a pénzügyminisztériumot pedig megfelelő kimutatásokkal a számlák forgalmáról időszakonként tájékoztassa.

Az állami csekkszám-larendszer struktúráját és pénzforgalmi irányát — az egyes csekkszám-lák számának és az azokon lebonyolított forgalom mérvének feltüntetésével — a túloldali grafikon szemlélteti.

A következő rajz ismertetéseként megjegyzem, hogy az állami pénzforgalomba kerülő összegek a felek közvetlen befizetései, illetve átutalásai útján érkezhetnek zárolt bevételi számlák, egyéb bevételi számlák, végül szállít-mányi letéti számlák javára. A szállít-mányi letéti számlákra érkezett összegek — a bevételi számlákon való keresztlévezetés után — a bevételi összesítő számlákra kerülnek, innen pedig a zárolt bevételi számlák összegeivel együtt a Magyar Nemzeti Bank postatakarékpénztári csekkszám-lájá javára. Az állami pénzforgalom kiadási részét illetőleg a megállapított összegeket a Magyar Nemzeti Bank postatakarékpénztári csekkszám-lájáról bocsátja

**ÁLLAMI PÉNZFORGALOM
POSTATAKARÉPÉNZTÁRI
LEBONYOLÍTÁSA**

IMP - REVOLUTION

Magyar Nemzeti Bank saját számla,
Magyar Nemzeti Bank 252. számú
postafiókexpedienzi csekkszámlája,
Postafiókexpedienzi csekkszámlái,
Bevétel, illetve kiadás összesítő számlák.

Számlák száma:

az állami forgótőke nyilvántartási számlára, amelyről dotálják végeredményben az illetmény számlákat, az illetményhozzájárási-, a nyugdíj-, a költségvetésileg és a minisztériumok által javadalmazott kiadási számlákat, amelyeken keresztül jut vissza az összeg a gazdasági életbe. Az előadottakból megállapíthatólag tehát az állami bevételek és kiadások fogatosítása, ezzel a kezeléssel összefüggő könyvelési és nyilvántartási feladatok ellátása, kizárólag a postatakarékpénztár hatáskörébe tartozik, míg a Magyar Nemzeti Bank (csakis a költségvetéssel kapcsolatos kezelésbe) kizárólag, mint az állami bevételek végső gyűjtőforrása, illetve az állami kiadások fedezésére szükséges összegeknek kumulatív rendelkezésre bocsátása által kapcsolódik be. Az állami pénzforgalom körforgását ábrázoló rajz a számlákon forgalmazott összegeken kívül az egyes csoportokba tartozó számlák darabszámát is feltünteti.

A pénzügyminiszter 1927. évi július hó 1.-től a fizetési előlegek folyósítására „Fizetési előlegek forgótőke alapja” címen csekkszámát nyitattott, amelynek terhére történnek a fizetési előleg kiutalások és ugyanennek a számlának javára a fizetési előleg visszatérítések. A rendszeres illetménnyel bíró alkalmazottak fizetési előlegeit az illetmény számlával bíró egyes hatóságok, hivatalok, intézmények a fizetési előleg számláikról utalják ki. Megjegyzem, hogy a postatakarékpénztár a fizetési előlegek és a fizetési előleg visszatérítések összegeit a fent említett két forgótőke alap számlán is könyveli.

A pénzügyminiszter az 1938 :XX. t.-c. alapján az egymilliárdos nemzeti beruházás céljaira kölcsön és hozzájárulási bevételi számlákat nyitattott. A tervezet szerint 400 millió P a kölcsönbevételi számlán, 600 millió P pedig a pénzügyigazgatóságok beruházási hozzájárulás bevételi számláin kerül elszámolásra. A kiadásokat az e célra nyitott beruházási számlákról folyósítják. Ezeknek a bevételi

és kiadási számláknak forgalmát a postatakarékpénztár a beruházási gyűjtőszámlán is elkönyveli. A nemzeti beruházási kölcsönnel kapcsolatos számlák — bár állami számlák — a költségvetéstől teljesen függetlenek.

Az összes állami csekkszámok száma az 1937/38. költségvetési év végén 4518-at tett ki. Ezekből költségvetéssel részben kapcsolatos állami csekkszámok 1969, (letéti 1836, alapok és alapítványok 133), költségvetéssel kapcsolatos állami csekkszámok 2549 volt (bevételi számlák 786, illetmény 126, fizetési előleg 125, illetményhozzájárulási 40, nyugdíj 15, költségvetésileg javadalmazottak 747, minisztériumok által javadalmazottak 710), üzemi 40, városi és vármegyei kölcsönszámla 153. Érdekes, hogy az állami csekkforgalom megindulásakor (az 1924/25. költségvetési év végén) 2246 állami csekkszám állott fenn, legnagyobb volt ezeknek a csekkszámoknak a száma az 1929/30. költségvetési év végén: 5396. Ezek a számok is mutatják azt a fontos szerepet, amelyet a postatakarékpénztár a pénzügyi közigazgatásban, illetve az állami pénzkezelés lebonyolításában játszik. Tekintettel arra, hogy a postatakarékpénztár üzleti eredménykimutatásai nem a költségvetési, hanem a naptári évre vonatkoznak, alábbiakban az 1937 naptári év forgalmi adatait közlöm. Az állami csekkszámokon a postatakarékpénztár ebben az évben 6·6 millió tételben 6·2 milliárd P összforgalmat bonyolított le. Ebből a jóváírásokra 4·7 millió tételben kerekén 3·1 milliárd P, a megterhelésekre pedig 1·8 millió tételben 3·1 milliárd P esett. A jóváírások közül a tételek szám szempontjából első helyen állnak a közvetítő hivataloknál eszközölt befizetések 4·2 millió tétellel és a klíringforgalomban lebonyolított jóváírások 433 ezer tétellel. Összeg szempontjából az első helyet a klíringjóváírások foglalják el 2·2 milliárd P-vel, a második helyet a közvetítő hivatali befizetések 740·7 millió P-vel. A leírások közül tételek szám szempontjából az első helyet a fizetési utalványok foglalják el, amennyiben a posta-

takarékpénztár 1·25 millió csekkfizetési utalványt bocsátott ki. Az állami csekkszámmlák terhére a klíringforgalomban eszközölt leírások tétele száma 441 ezer volt. A megterhelések közül összeg szempontjából a legelső helyet a klíring-megterhelések foglalják el 2·4 milliárd P összeggel. A fizetési utalványon kiutalt összeg több, mint 444 millió P volt. Az állami csekkforgalomban az átutalási forgalom az egész állami jóváírási forgalomnak tételben 9·40%-a, összegben 73·53%-a, a megterhelési forgalomnak 24·25, illetve 83·21%-a volt. A csekkbetétálladék a hivatkozott év elején 115 millió P-t, az év végén pedig 126 millió P-t tett ki. Jellemző adat az állami csekkforgalom különleges mivoltára, hogy az 1937/38. költségvetési évben az állami csekküzleti alosztály az állami csekkszámmlák kezeléséről 10.460 kimutatást, illetve forgalmi jelentést készített. Az állami csekkforgalom ingyenességével kapcsolatban lehet megemlíteni, hogy az állami csekkszámmlákra a meg nem térített kezelési díj és jutalék összege, illetve nyomtatványok ára ugyancsak az 1937/38. költségvetési évben, több mint 1·5 millió P-t tett ki.

A vármegyék háztartása tárgyában a belügyminiszternek a pénzügyminiszterrel egyetértésben az 1924:IV. t.-c. alapján kiadott rendelkezése szerint a vármegyék pénztári kezelését — ideértve a gyámpénztári teendőket is — a készpénz bevételeket és kiadásokat illetően a postatakarékpénztár látja el, míg a vármegyei alapokat illető értéktételek és értékek kezelése továbbra is a vármegye székhelyén levő adóhivatal feladata maradt. A vármegyei háztartás költségvetésében rendszeresített állásokra megválasztott, kinevezett és felfogadott alkalmazottak rendszeres, állandó illetményei az államkincstárt terhelik. Ezeknek az illetményeknek a kiutalása az állami számcsoportba tartozó vármegyei illetmény számlák terhére — az állami illetmények kiutalásával azonos módon — történik. Az alapszámlákra az utalványozási jog a jóváhagyott háztartási költségvetés,

továbbá az egyesített vármegyék nyugdíjalapja és az egyéb vármegyei alapok terhére az alispánt, vagy törvényszerinti helyettesét, a vármegyei gyámpénztár terhére pedig az árvaszéket illeti meg. A vármegyék részére — az illetmény-számlákat kivéve — pénzügyminiszteri engedély nélkül nyithatók számlák. A vármegyei illetmény és alapszámlákat a naptári év végével le kell zárni és a következő évre új számlákat kell nyitni, az előző évi alapszámlák végösszegeit a következő évi csekkszámlákra kell átvezetni és a kivonat sorszámát egyes számmal kell kezdeni. A vármegyei csekkszámlák az állami csekkszámlákat illető kedvezményben részesülnek, azzal a különbséggel, hogy a számlákat terhelő készkiadásokat a postatakarékpénztár felszámítja. Kivételt képeznek a járási főszolgabírák, mint átmeneti pénzkezelők csekkszámlái, amelyek rendes — a kereskedelmi csekkszámlákat is terhelő — költségeit a vármegyei háztartási alapszámlákról térítik meg. A városok és községek háztartására vonatkozólag a postatakarékpénztári kezelés csak annyiban van megállapítva, hogy amennyiben csekkszámlával rendelkeznek, a lebonyolítást lehetőleg ezen kell eszközölni. Ebben az irányban a városi számvévérségi teendők ellátására, valamint a városok pénzkezelésére, általában az állami számvitelre és pénzkezelésre vonatkozó jogi szabályok irányadók. E törvényes rendelkezésnek gyakorlati megvalósításául a városoknak (községeknek) a csekkszámlákba való bekapcsolódása a közel jövőben várható. Ezen a téren Zala vármegye volt az első, amely 1937-ben a községi pénzkezelésről alkotott szabályrendeletében kimondotta, hogy: „Minden községi és a község által kezelt pénz, ha az csak átmenetileg, vagy ú. n. bizományi kezelésben van is a községnél, kizárólag a postatakarékpénztárnál nyitott községi csekkszámlán kezelhető.” Ezen a téren jelentős haladás 1938 óta Sopron vármegye összes községei teljes pénzkezelésének postatakarékpénztári csekkszámlákon való kötelező lebonyolítása. E célra

minden község részére két csekkszámrlát vezetnek: egyet az adóbevételek és egyet a háztartási alap elszámolása részére.

Lebonyolítás. Az állami készpénzbevételek és kiadások postatakarékpénztári kezelésével kapcsolatban jelentőséget nyert az utalványozás és a kiutalás közötti fogalmi megkülönböztetés. Az állami készpénz bevételek és kiadások postatakarékpénztári kezelése körében ugyanis utalványozás alatt az utalványozó hatóságoknak (hivataloknak) a kifizetendő összegek folyósítására vonatkozó rendelkezéseit, kiutalás alatt pedig az utalványozó hatóság rendelkezésének a csekk kibocsátása által való foganatosítását kell érteni. Az állami csekkszámrlatulajdonosok a kiadási számlákról kizárólag csekk kibocsátása útján rendelkezhetnek. A postatakarékpénztártól közvetlenül beszerzendő csekkeket az utalványozó hatóságok, illetőleg ott, ahol számvevőség van, a számvevőség örzi és szigorú számadás mellett kezeli. Bár az állami csekkszámrlák terhére kibocsátott csekkek kiállítására nézve általában a postatakarékpénztár csekkforgalmát szabályozó határozmányok az irányadók, mégis azok kiállítása a kereskedelmi életben használatos postatakarékpénztári csekkek kiállításától eltér. Az esedékesség napját a csekken mindenkor meg kell jelölni. Amennyiben a csekk nem határidős, az érvényesítés azonnali időpontját is fel kell tüntetni. Úgy a többször ismétlődő, mint az esetről-esetre fizetendő járandóságok utalványozásánál a csekken pontosan fel kell tüntetni a pénzfelvételre jogosított fél nevét, foglalkozását és lacímét, továbbá a költségvetési évet, a számadási ágat, amelynek terhére az utalványozás, illetőleg az elszámolás történik és végül az utalványozott összeg rendeltetését. A csekkek kiállításával rendszerint a vonatkozó utalványozó hatóság számvevőségi csekkosztályának két tisztviselőjét kell megbízni. A kiállító a számvevőség főnökével, vagy helyettesével együtt köteles a csek-

ket aláírni. Kisebb hivataloknál azonban, ahol számvevőség nincsen, a csekket a hivatalfőnök és a kiállítással megbízott tisztviselő írja alá. A csekket ezenfelül még külön erre a célra szolgáló hivatalos bélyegzővel is el kell látni, anélkül a kiállított csekk érvénytelen. A csekk kiállítására jogosítottak névaláírását és a hivatalos bélyegző lenyomatát a postatakarékpénztárnak az általa megküldött aláírásbejelentési nyomtatványon két példányban kell bejelenteni. A csekk aláírására jogosítottak személyében, vagy a hivatalos bélyegző szövegében beállott változásokat a postatakarékpénztárral esetről esetre azonnal közölni kell. A személyi változásokat tartalmazó közleményeket a korábban bejelentve volt jogosultaknak, vagy azok egyikeének is láttamozniok kell. Ha ez nem volna lehetséges, a bejelentést láttamozás végett az illetékes felsőbb hatósághoz kell felterjeszteni.

Ha a kiadási számlán a csekk beérkezése napján kellő fedezet nem áll rendelkezésre, a postatakarékpénztár köteles a csekket, mint nem foganatosíthatót, 48 órán belül a számlatulajdonosnak visszaküldeni. Amennyiben azonban a csekk esetleg feltüntetett esedékességi nap még nem járt le, a csekk — mint nem foganatosítható — csakis abban az esetben utasítható vissza, ha az esedékesség napjáig sem állana kellő fedezet rendelkezésre. Az idő előtt beérkezett és így még nem foganatosítható csekk nem hátráltathatja az utána beérkező, de határidő jelzéssel el nem látott csekkeknek beérkezésük napján való foganatosítását. A kiállított csekket külön e célra szolgáló borítékban kell a postatakarékpénztár címére közönséges levélként elküldeni. Budapesten a csekkeket lehetőleg közvetlenül kézbesítőkönyvvel kell a postatakarékpénztárnak kézbesíteni. Közvetlenül a feleknek csekket átadni nem szabad. Hasonlóképpen nincs megengedve a bemutatóra szóló csekkek kibocsátása sem. Ha a kiutalt összeggel a csekkek postára történt feladása napjától számított 8 napon belül a számla-

tulajdonos csekkszámmláját a postatakarékpénztár nem terhelné meg, köteles a számvevőség (számfejtést teljesítő hivatal) a tényállásból a postára adott csekk lényeges adatainak (csekkszámmla száma, csekkönyv száma és folyószáma) közlése mellett a postatakarékpénztárt azonnal értesíteni és egyidejűleg a csekk feladására vonatkozó levél kézbesítése tárgyában a postahivatalhoz kérdést intézni. Az összes állami csekkszámmlák terhére történő készpénz-utalványozások három csoportra oszlanak. Az első csoportba a rendes csekkforgalomban használatos fizetési utalványokkal, a másodikba a különleges illetmény- és nyugdíjfizetési utalványokkal, a harmadikba pedig az állami gyermekmenhelyi gondozási díjak utalványaival kiutalt összegek tartoznak. A zsoldkifizetés rendes fizetési utalványokon történik, azzal, hogy azokon a hó 1.-i határidőn kívül, 11.- és 21.-e előtt nem fizethető záradékot kell alkalmazni. Az illetmény- és nyugdíjfizetési utalványokat a postatakarékpénztár a kereskedelemi utalványokkal teljesen azonos módon továbbítja a közvetítő hivatalokhoz, azzal a különbséggel, hogy az 1.-én esedékes fizetésekre és az ellátási díjakra vonatkozókat — az idejében való kézbesítést és kifizetést megkönnyítendő — már napokkal előbb postára adja. Úgy az illetmény-, mint a nyugdíjfizetési utalványok a következő záradékkal vannak ellátva: „Kézbesítendő a címzett saját kezéhez, Meghatalmazás kizárva, Keltezés napjánál korábban nem kézbesíthető.“ A nyugellátásra vonatkozó csekkfizetési utalványok az összeg nagyságára való tekintet nélkül, háznál fizetendők és az egy posta-utalványon feladható összeget meghaladóak is belsőföldön közvetlenül utánküldhetők. A nyugellátásban részesülő tisztviselők, egyéb alkalmazottak és özvegyek kivételével esetekben kellően indokolt kérvényben kérhetik, hogy ellátási díjaik a Pénzügyi Központ kötelékébe tartozó valamely pénzügyintézetnél részükre nyitott folyószámlára folyósíttassanak. A harmadik csoportba tartoznak a gyer-

mekmenhelyi fizetési utalványok. A gyermekmenhelyi fizetési utalványok kedvezményezettjei az összeg kifizetésekor postai kézbesítési, illetve kifizetési díjat nem fizetnek, ezeket a posta hitelezi és a belügyminisztériumtól a postatakarékpénztár közvetítésével, központi elszámolás útján kapja meg. Az említett három csoportban felsorolt fizetési utalványokon kívül kibocsátatnak még a honvédség csapattesteinek, továbbá a vallás- és közoktatásügyi minisztérium nyugdíjasainak szóló olyan fizetési utalványok is, amelyekben az időelőtti kifizetést tiltó záradék van.

A postatakarékpénztár, valahányszor az állami csekk-számlák állagában változás áll be, azokat az általa esetről esetre kiállított és a költségvetési év kezdetétől folytatólagos sorszámmal ellátott számlakivonatokon közli a számlatulajdonos hatóságokkal, mégpedig a költségvetéssel kapcsolatos állami számláknál különleges beosztású, alakú és színű, az egyéb állami számláknál pedig a rendes kereskedelmi számlakivonatokon. A bevételi számlákról kiállított számlakivonat feltünteti a legutolsó számlakivonat óta befolyt összegeket, valamint a számla javára a költségvetési év kezdete óta teljesített befizetések végösszegét. A kiadási számlákról kiállított számlakivonatok feltüntetik a nyitott hitel állagában beállott változásokat részletesen és az azok foganatosítása után fennálló hitelt. Az illetmény-számlákról és nyugdíjszámlákról kiállított számlakivonatokat feltüntetik a legutóbbi számlakivonat óta kifizetett összegeket, a kifizethetetlennek bizonyult és ennek folytán jóváírt, vagy visszafizetett illetmények, vagy nyugellátási díjak összegét, valamint a számla terhére a költségvetési év kezdete óta teljesített kifizetések végösszegét. A felsorolt számlacsoportosításból kifolyólag egyes állami hivataloknak, főképpen a minisztériumoknak, pénzügyigazgatóságoknak és adóhivataloknak több csekk-számlájuk van, a számlakivonatok feldolgozása azonban a hivataloknál egy helyen történik. Erre való tekintettel az ilyen hivatalokhoz ugyan-

azon helyre küldendő számlakivonatokat nem külön-külön borítékban, hanem egy nagyobb borítékban adják postára, amelyen a hatóság összes csekkszám láinak száma fel van tüntetve. A számlakivonatnak az állami csekkszám tulajdonoshoz való beérkezése után az illető hatóság (hivatal, intézet) megbízott tisztviselője azt alaki szempontból megvizsgálja, majd számszerű és érdemleges vizsgálat alá veszi. A számlakivonat megvizsgálása után a hivatal vezetője gondoskodni köteles arról, hogy a számlakivonatban feltüntetett bevételeket és kiadásokat a számlakivonat kézhezvétele napján elnaplózzák és az elszámolási adatokat a számadási okmányokon feljegyezzék. Naplózás után a naplótételeket ugyancsak a számlakivonat beérkezése napján el is kell könyvelni. Az állami csekkszám tulajdonosok a postatakarékpénztárnál vezetett és a számvevőségek által kezelt minden állami számláról — kivéve az üzemi számlákat — összesítő naplót is készítenek. A számlakivonatok napi összerendényeit a számszerű vizsgálat után kell az összesítő naplóba bejegyezni. A postatakarékpénztár az állami csekkszámok kezeléséről nem csupán számlakivonatot készít, hanem azokról az egyes minisztériumok és a Magyar Nemzeti Bank részére különböző elszámolásokat is szerkeszt. E körülmény folytán a postatakarékpénztári csekkforgalom nem csupán az állami bevételek és kiadások racionális kezelését jelenti, hanem alapját képezi a kameralis könyvvitelnek is és lehetőséget nyújt arra, hogy általa a magyar állam számvitelében az egyes hatóságok és hivatalok a vagyonkezelés tekintetében hathatósan ellenőrizhetők legyenek. Ezek az egész állami pénzforgalmat felölelő elszámolások, amelyeket áttekinthető kimutatásokban foglalnak, a következők: 1. napi forgalmi kimutatások a bevételi számlákra befolyt, az illetmény, a fizetési előleg, a hozzájárulási és a nyugdíjszámlák terhére kiutalt, illetve az ezek javára visszatérített összegekről; 2. összehasonlító napi kimutatás, amely feltünteti — az üzemi számlák kivé-

telével — az állami csekkszám lákon fennálló követelések összegét, egybevetve az előző napi á lladékokkal; 3. heti kimutatások az adóhivatalok szállít mányi letéti számláiról abból a szempontból, hogy az előző héten összegyű lt befizetéseket a kijelölt számlákra átutalták-e; 4. tíznapos forgalmi kimutatások a közszolgáltatási bevételekről (egyes és forgalmi adók, illetékek, stb.); 5. havi forgalmi és á lladék kimutatások az állami csekkszám lák össz forgalmáról és á lladékáról.

A postatakarékpénztár az összes bevételi-, kiadási-, illetmény- és nyugdíj számlákat a költségvetési év végével lezárja és az új költségvetési évre új számlákat nyit. Az előző évi számlák végösszegeit a következő évi számlákra átvezetni nem lehet.

2. Értékkezeléssel kapcsolatos állami pénzkezelés.

Állami (és állami igazgatás alatt álló) alapok és alapítványok. Az alapok és alapítványok készpénzének, illetve értéktételeinek kezelésével kapcsolatos teendőket 1928-tól a központi állampénztár utóda ként a postatakarékpénztár látja el. Alap az a meghatározott célra szolgáló vagyon, vagy jövedelmi forrás, amelynek úgy hozadéka, mint á llaga a meghatározott cél elérésére felhasználható. Ezzel szemben alapítvány az a meghatározott célra szolgáló vagyon, amelynek csupán tiszta hozadéka használható fel. Általában az alapok és alapítványok vagyonának kezelése és az azok feletti rendelkezés csakis a pénzügyminiszterrel egyetértőleg történhet. Új alap, vagy alapítvány kezelését a postatakarékpénztár csakis az illetékes felügyelő hatóság rendeletére veheti át, a felügyelő hatóság azonban az új alap, vagy alapítvány vagyonának a postatakarékpénztárhoz történt beutalását a pénzügyminiszterrel közölni tartozik. Ha ilyen rendelet kézhezvétele előtt az alap, vagy alapítvány részére pénz, vagy érték érkezne, azokat a postatakarékpénztár csupán letéti kezelésre veszi át s erről — a

bevételezési adatok közlése mellett — a felügyelő hatóságot azonnal értesíti. Az állami (és állami igazgatás alatt álló) alapok és alapítványok készpénzbevételeit és kiadásait az azok részére nyitott postatakarékpénztári csekkszám lákon, vagy pénzügyi folyószámlákon kell lebonyolítani. Az alapok és alapítványok postatakarékpénztári csekkszám láí javára és terhére, bevételek és kiadások egyaránt teljesíthetők. Az alapok és alapítványok postatakarékpénztári csekkszám láí felett az alapok és alapítványok felügyelő hatóságai rendelkeznek, a csekkezelési teendőket pedig a felügyelői hatóság számvevőse látja el. Azt, hogy mely alapok, illetve alapítványok részére kell csekkszám lá nyitni, az illetékes felügyelői hatósággal egyetértésben a pénzügyminiszter állapítja meg. Az alapok és alapítványok készpénzbevételeinek és kiadásainak postatakarékpénztári kezelésére nézve általában az állami készpénzbevételek és kiadások kezelésére vonatkozó rendelkezések irányadók. Amennyiben egyes alapok, vagy alapítványok terhére rendszeres, állandó illetményeket, vagy nyugellátási díjakat is fizetnek, azok részére a postatakarékpénztárnál illetmény, illetve nyugdíjsám lá is kell nyitni. Az alapok és alapítványok illetmény-, vagy nyugdíjsám láí terhére kifizetett összegekkel a postatakarékpénztár naponként a felügyelő hatóság részéről kijelölt alapsám lá terheli meg. A felügyelő hatóság gondoskodni köteles arról, hogy az ilyen célra kijelölt alapsám lá az illetmények, vagy nyugdíjak fedezete rendelkezésre álljon, mert a postatakarékpénztár fizetéseket csakis a szám lákon rendelkezésre álló fedezet erejéig teljesíthet. A postatakarékpénztár az alapok és alapítványok készpénzének — a felügyelő hatóság rendelkezése alapján — folyószám lára, vagy betétkönyvre való elhelyezését akként eszközölni, hogy a pénzügyi intézet az elhelyezett összegből készfizetést ne teljesíthessen, hanem a postatakarékpénztár esetenkénti utasításai szerint csakis valamely alap postatakarékpénztári szám lájára, ugyanannál az inté-

zetnél más alap folyószámlájára, illetve betétkönyvére, vagy más pénzügyintézetnél valamelyik alap folyószámlájára, illetve betétkönyvére fogantatosíthasson átutalást. A gyümölcsözőleg elhelyezett összegből magánfél számlája javára átutalások, vagy kifizetések nem teljesíthetők. Az alapok és alapítványok készpénzét csakis olyan pénzügyintézetnél lehet elhelyezni, amely a fentebb említett korlátozó rendelkezésekről (költmenyezés) neki két példányban megküldött értesítés egy példányát olyértelmű záradékkal látja el, hogy ezeket a rendelkezéseket tudomásul veszi, azokhoz alkalmazkodik, azokat magára nézve kötelezőnek ismeri el és az ekként záradékolat értesítést cégszerű aláírással ellátva, a postatakarékpénztárnak visszaküldi. Az alapok és alapítványok értékeit a postatakarékpénztár főpénztára őrzí, míg azok könyvszerű nyilvántartása és bankszerű kezelése az értékpapírüzleti osztály feladata. Az alapok és alapítványok értékeit öt főcsoportban kezelik. Ezek: 1. magyar kibocsátású állampapírok, 2. külföldi állampapírok és egyéb fixkamatozású értékpapírok, 3. részvények, üzletrészek, 4. betétkönyvek és 5. egyéb értékek. Az alapok és alapítványok tulajdonát képező értékpapírok kamat- és osztalék-szelvényeinek esedékességét a postatakarékpénztár nyilvántartja s gondoskodik arról, hogy azokat a lejáratkor bevéáltsák és ellenértéküket az alap, vagy alapítvány postatakarékpénztári csekkszámláján jóváírják. A postatakarékpénztár a sorsolás alá eső értékpapírokat szám- és érték szerint nyilvántartja, azok sorsolását figyelemmel kíséri s ha valamely értékpapír kisorsolásáról tudomást szerez, a kisorsolat értékpapír bevéáltása íránt — a felügyelő hatóság értesítése mellett — intézkedik. Hasonlóképen kell eljárni az alapok és alapítványok tulajdonában levő értékpapírok esetleges konverziója alkalmával is, amikor a postatakarékpénztár erről a felügyelő hatóságot értesíti és annak intézkedése íránt — a pénzügyminiszter által előírt módon — intézkedik a konvertálás íránt. Ugyancsak a postataka-

rékpénztár feladata a részvénytársaságok tőkeemeléseit figyelemmel kísérni s azokról a felügyelő hatóságot olyan időpontban értesíteni, hogy annak utasítása szerint az elővételi jog idejében gyakorolható, vagy értékesíthető legyen. Az értékek nyilvántartására tárcánként elkülönített keretben elhelyezett letéti számlák, kamatlapok, sorsolási könyv, álladékkimutatás, értékpapírnemek szerint csoportosított kimutatás, valamint az alapok és alapítványokról vezetett betűsoros nyilvántartás (index) szolgálnak. Letéti számlákon kell vezetni, illetve könyvelni az összes vagyonváltozásokat. Kamatlap az értékpapírok kamat- és osztalékszelvényeinek esedékességét tartja nyilván, míg a sorsolás alá eső értékpapírok nyilvántartására a sorsolási könyv szolgál. Az álladékkimutatás az alapokról és alapítványokról felügyeleti hatásonként elkülönítve vezetett, minden hó végén elkészítendő számlaszerű kimutatás. Az összes somázott álladékok főösszesítése adja az intézet által kezelt összes alapok és alapítványok végálladékát. A postatakarékpénztár fentiekén kívül az alapok és alapítványok vagyonában beállott változás figyelembevételével a napi álladékokat is kimutatja. Az értékpapírnemek szerint csoportosított kimutatás füzetbe foglalva, feltünteti az alapok és alapítványok értékeit, értékpapírnemenként csoportosítva, amelyből kitűnik, hogy az alapok és alapítványok értékei között milyen értékpapírok szerepelnek. Az alapokról és alapítványokról vezetett index betűsorrendben tünteti fel az alappal és alapítvánnyal kapcsolatos összes adatokat, azok nevét, a felügyelő hatóság megnevezését, az alap és alapítvány letéti számlájának számát, továbbá a vele kapcsolatos takaré-, illetve csekkszámla számát. Értékek bevételezése és kiadása csakis a felügyelő hatóság számvevősége által fel- és ellenjegyzett utalványrendelet alapján történhet.

Állami értékleltétek. Ugyancsak a postatakarékpénztár hatáskörébe tartoznak 1929-től kezdve az állami készpénz- és értékkezeléssel, az állam birtokában levő, vagy állam-

hatósági tulajdont képező értékpapírok, okmányok, drágaságok őrzésével és letéti kezelésével kapcsolatos teendők. Letétek általában a meghatározott, vagy bizonytalan rendeltetéssel bíró, idegen vagyont képező készpénzösszegek (készpénzletétek) és értékpapírok, betétkönyvek, okmányok, drágaságok, valamint egyéb értékes, vagy értékelés nélküli tárgyak (értékletétek). Az állami értékletétek nyilvántartására, az állami készpénzletétek forgalmának lebonyolítására — a letéti csekkszámlákhoz hasonlóan — az egyes hatóságok, hivatalok, intézetek részére nyitott értékletéti csekkszámlák szolgálnak. A letéti csekkszámlák a készpénzletétek bevételeinek és kiadásainak elszámolására szolgálnak, azok javára és terhére tehát bevételek és kiadások egyaránt teljesíthetők. Azt, hogy mely hatóság, hivatal, vagy intézet részére kell letéti számlát nyitni, a pénzügyminiszter az érdekelt miniszterrel egyetértésben állapítja meg. A készpénzletétek kezelésére szolgáló számlák vezetésére nézve általában szintén az állami készpénzbevételek és kiadások kezelésére vonatkozó szabályok irányadók. Megjegyzem, hogy a letétek idegen tulajdont képeznek, tehát a letéti számlákra teljesített befizetések az államnak a Magyar Nemzeti Banknál vezetett számláin jóvá nem írhatók s a letéti számlákról teljesített kifizetésekkel az államnak a Magyar Nemzeti Banknál vezetett számlái meg nem terhelhetők. Az állami értékletéteket a pénzügyigazgatóságok székhelyein működő adóhivatalok, Budapesten pedig a postatakarékpénztár kezeli. A bírói letéteket az illetékes adóhivatal, mint bírói letéthivatal, a minden egyes bíróság részére külön-külön vezetett bírói letéti számlán kezeli. A készpénzkészleteket az utalványozó hatóság számvevősége, az értékletéteket a pénzügyigazgatóság, illetőleg a vármegye székhelyén levő adóhivatal, Budapesten a postatakarékpénztár, illetőleg a vármegyei értékletéteket a Budapest-vidéki adóhivatal kezeli.

Természetben őrzött államigazgatási letétek. Az államigazgatási letét olyan letét, amelyet az államigazgatás kere-tében szerződésből, vagy szerződésen kívül keletkezett kincstári követelés fejében, vagy más kincstári jog biztosítására az arra kötelezett, vagy helyette más — a letét rendeltetésé-nek megjelölésével, vagy anélkül — állami hatóságnál, vagy szervnél elhelyez. Az államigazgatási letéteknek az eredeti bevételi tétel alatt történő kezelési időtartama a be-vételezést követő év első napjától számított öt év. Ennek elteltével — az illetékes számvevőség jelentése alapján — az utalványozó hatóság dönt a letét sorsáról, amely az eset körülményeihez képest a letét további kezelését, vagy ki-utalását, illetve annak a postatakarékpénztárnál őrzött, a kincstár javára beutalt értékek közé való utalását, végül az iratokhoz való csatolását rendeli el. Ha a letétet a kiuta-lásra vonatkozó utalványrendelet keltétől számított egy éven belül nem veszik át, azt ugyancsak a postatakarék-pénztárhoz kell beutalni, kivéve, ha a letét tárgya nem értékesíthető okirat, amelyet az illetékes hatóság saját ma-gának utal ki. A postatakarékpénztár az utalványozó ható-ságok, illetve letétkezelő hivatalok részéről beutalt értékeket külön letéti számlára vételezi be. Az utalványozó hatóságok a postatakarékpénztárhoz utalják be azokat a letéteket is, amelyek rendeltetése nem állapítható meg, továbbá, ame-lyeket a letevő a határidőn belül nem vett át. A letétbe be-utalt tételekről a postatakarékpénztár letéti elismervényt állít ki és azt az illetékes letétkezelő hivatalnak küldi meg. A postatakarékpénztárnál őrzött letétekből történő átuta-lásnál letéti elismervényt nem állítanak ki. A beérkező érté-keket a főpénztár és az értékpapírüzleti osztály bizottsági-lag veszi át. Ha drágaságot küldenek be, a bizottság be-csüssel is kiegészítendő, aki becslevelet állít ki. Ha a be-küldött érték művészi, tudományos, történeti, vagy muzeális jelentőségénél fogva valamely közgyűjteményben való elhe-lyezésre alkalmasnak látszik, ezt a körülményt a letéti

elismervényen, illetve a nyilvántartó lapon is fel kell tüntetni és a pénzügyminisztérium számvevőségével közölni kell. Ha letét kiadásával kapcsolatban a Budapesti Közlönyben hirdetmény közzététele vált szükségessé és az ilyen hirdetési díjjal terhelt letéteket a letétkezelő hivatal a postatakarékpénztárhoz utalja a hirdetési díj összegéről a postatakarékpénztárt értesíti. A postatakarékpénztár ezt feljegyzi és az összeget a letétnek az elévülési idő elteltéig esetleg elrendelt kiszolgáltatásakor az igény jogosulttól beszedi, illetve értesítéskor visszatartja és a hitelezett hirdetési díj fedezeteként elszámolja. A postatakarékpénztárhoz beutalt államigazgatási letéteket az állami értéktételekre megállapított szabályok szerint kell kezelni, nyilvántartani és elszámolni. A letét nyilvántartására illetékes pénzügyminiszteri számvevőség a letét bevételétől számított öt év elteltével a pénzügyminiszterhez esetenként jelentést tesz s ennek alapján az a letét elszámolása, illetve értékesítése iránt a postatakarékpénztárnál külön intézkedik.

Üzleti biztosíték, bánatpénz. Magánfelek részéről 1904-ben az az óhaj nyilvánult meg, hogy óvadék címén a postatakarékpénztárnál betétek olyképen legyenek elhelyezhetők, hogy úgy az óvadékot adó, mint az óvadékot elfogadó érdekei biztosítva legyenek s a postatakarékpénztári betétkönyvet biztosítékként állami hivatalok, üzemek és intézetek is elfogadják. A postatakarékpénztár a miniszterhez intézett jelentésében a takarékbetéteknek óvadék címén való elhelyezését nem találta akadályba ütközőnek s hangsúlyozta, hogy ezen a címen betéteket már addig is elhelyeztek. Ezt követőleg ténylegesen az volt a helyzet, hogy az intézet betétkönyveit óvadékképpen a követelés teljes összege erejéig elfogadták, majd ez a kérdés 1929-ben a Közszállítási Szabályzatban megoldást nyert. Ez alkalommal az üzleti biztosítékkal és bánatpénzül letett értékek postatakarékpénztári kezelése nyert szabályozást a postatakarékpénztári betétkönyv biztosítékként való elfogadásának kérdésével együtt.

Az üzleti biztosítéku és bánatpénzü elfogadható értékeket a vonatkozó rendelet szerint a minisztérium állapítja meg. Ebből a célból letétbe helyezhetők óvadékképes értékpapírok, kijelölt pénzüintézetek és szövetkezetek által kiállított betétkönyvek, valamint kezességi nyilatkozatok, úgynevezett garancia levelek. Az intézet által kiállított betétkönyvekre vonatkozólag a rendelet kimondotta, hogy azok az elhelyezett betétnek csupán 2000 P-t meghaladó része erejéig fogadhatók el üzleti biztosítéku, vagy bánatpénzü. Ez az intézkedés — amely voltaképen az intézet betevőit kizárja abból, hogy betétkönyveiket óvadéku, vagy bánatpénzü felhasználják — úgy a takarékbetevőkre, mint az intézetre nézve sérelmesnek látszik. Az a kérdés ugyanis, hogy a lefoglalhatósági kedvezmény miképen magyarázható, már 1891-ben, amidőn legelőször merült fel az a gondolat, hogy a postatakarékpénztári betétkönyvek üzleti biztosítéku elfogadhatók legyenek-e, vagy sem, már határozott és konkrét formában tárgyalásra került, bár végleges döntés nem történt. Az akkor kelt előterjesztés szerint a törvény a lefoglalhatósági értékhatár kedvezményét a postatakarékpénztár szociális jellegénél és rendeltetésénél fogva adta meg az intézet betevőinek. Az alaptörvény indokolásának idevágó részéből alig magyarázható, hogy a kedvezményről a betevők, ha annak szükségét és célszerűségét látják, bizonyos esetekben önként le ne mondhassanak, valamint a törvénynek sem lehetett az az intenciója, hogy akár a betevő elhatározási szabadságát korlátozza, akár pedig a betétkönyv forgalomképességét a kelleténél jobban megszorítsa. A felterjesztés szerint nem ütközik a törvénynek sem szellemébe, sem betűjébe olyan intézkedés, amely az intézeti betétkönyvnek üzleti biztosítéku, vagy bánatpénzü való elfogadását megengedvén, ezt azon feltételhez kötné, hogy a betevő egy kellőképen hitelesítendő nyilatkozatban beleegyezését adja ahhoz, hogy a biztosítékot nyerő a betétkövetelés teljes összegéig magát kielégíthesse. Az előterjesztés

hivatkozik arra, hogy a külföldi postatakarékpénztáraknál hasonló intézkedések találhatók, amelyek a betegeknek olyan előzetesen bejelentett elhatározását, amelyek valamely később bekövetkezendő tényekre vonatkoznak, figyelembe veszik és végrehajtják. Így pl. az angol postatakarékpénztár megengedi, hogy a beteg előre kijelölhesse azt az egyént, akinek betétjét, elhalálozása esetén, ki kell fizetni. Egyébként megjegyezte az előterjesztés, hogy a gyakorlatban az intézetnél előfordulnak esetek, amikor a postatakarékpénztári betétkönyvek üzleti biztosítéskul leköttenek anélkül természetesen, hogy ezt a lekötést a postatakarékpénztárral közölték volna. Ezek alapján kérte az igazgatóság a minisztert, hogy úgy a postatakarékpénztári betétkönyv forgalmi képessége s így az intézet érdekében, valamint a gyakorlat szülte esetekből akadható félreértések mellőzése érdekében a postatakarékpénztári betétkönyveknek üzleti biztosítéskul való elfogadását rendelje el. Ebben az irányban döntés --- miként már említettem --- akkor nem történt.

Kezességi nyilatkozatot üzleti biztosítéskul csak abban az esetben lehet elfogadni, ha a kezességi nyilatkozatot kiadó pénzügyintézet arra olyan értelmű záradékot vezet rá, amely szerint tudomása van arról, hogy a kezességi levelet üzleti biztosítéskul letevő a záradékban megnevezett hatósággal közszállítási szerződést köt. Ezenfelül szükséges, hogy a kezességet nyújtó pénzügyintézet a záradékban kijelentse, hogy mindazokért a kötelezettségekért, amelyek a szóbanforgó szerződés megszegéséből, vagy a késedelmes teljesítésből származhatnak, a kereseti összeg erejéig minden feltételtől független készfizető kezességet vállal és ehhez képest belegyezik abba, hogy a szerződéskötő hatóság a megszegésből, vagy a késedelmes teljesítésből származó összes igényekkel közvetlenül a pénzügyintézethez fordulhat. A pénzügyintézetnek ki kell jelentenie azt is, hogy az üzleti biztosítéskul és bánatpénzül letehető értékekre vonatkozóan kiadott rendelet rendelkezéseit ismeri és e rendeletben megjelölt célból vállalt betét.

könyvön és kezességi nyilatkozaton alapuló kötelezettségeinek együttes összege a hivatkozott rendeletben körülírt, illetőleg a pénzügyminiszter által külön megállapított keretet nem haladja meg. Hasonló tartalmú záradékol vezet rá a pénzügyintézet bánatpénz céljaira letétbe helyezendő kezességi nyilatkozatra is. Azt, hogy mely pénzügyintézet betétkönyvét, vagy kezességi levelét lehet bánatpénzül, vagy üzleti biztosítéskul elfogadni és az elfogadás feltételeit, valamint azt, hogy ily célra mely értékpapírok és mily értékben fogadhatók el, a pénzügyminiszter állapítja meg. Az üzleti biztosíték céljára elfogadott kezességi levelekhez, vagy betétkönyvekhez az ügyfélnek a pénzügyintézet által kiállított és a Pénzügyintézeti Központhoz szóló értesítést is kell mellékelnie, amelyet a postatakarékpénztár naponként a Pénzügyintézeti Központhoz továbbít abból a célból, hogy megállapítható legyen az, hogy a kezességet vállaló pénzügyintézet részére a pénzügyminiszter által engedélyezett keretet nem lépték-e túl. A postatakarékpénztár minden bevételezett értéketéről letéti elismervényt állít ki gépirással, átütéssel, négy példányban. Az első példány a letevő részére kiadandó tulajdonképeni letéti elismervény, a második és harmadik példány a számlatulajdonos hatóság és a postatakarékpénztár számvevősége számára nyilvántartólap céljait szolgálja, a negyedik példány pedig a postatakarékpénztár letétnyilvántartója. Az állami értéketétek kiadását csakis a számlatulajdonos hatóság rendelheti el olyan utalványrendelettel, amelyet a hatóság számvevősége fel- és ellenjegyez. Kivételt képeznek a Pázmány Péter tudományegyetem, valamint a csendőrségi gazdasági hivatalok rendeletei, továbbá a Külkereskedelmi Hivatal rendelkezései, amelyekben számvevőségi fel- és ellenjegyzés nincsen. Minden év december 31.-ével az összes fennálló nyilvántartólapok álladékaról a postatakarékpénztár a tételszám és a pengőösszeg, illetve a darabszám feltüntetésével az illetékes számvevőségeknek leszámoló kimutatást küld.

VIII. A m. kir. postatakarékpénztár és a külföld.

1. Nemzetközi forgalom.

A postatakarékpénztárakról nemzetközi viszonyatban először a „Société des Institutions de Prévoyance“-nak (Jó léti Intézmények Társasága) 1878-ban és 1884-ben tartott kongresszusán De Malarce előadásában tárgyaltak, de tulajdonképeni nemzetközi kapcsolatok nemzetközi egyezmények alapján létesültek. Az első ilyen egyezmény Franciaország és Belgium között 1882-ben jött létre, ezt Belgium és Hollandia között 1883-ban kötött egyezmény követte. Úgy ezek az egyezmények, mint az 1885-ben tartott lissaboni nemzetközi kongresszus határozmányai a postatakarékpénztárak takarékkészletágára vonatkoztak, míg a későbbi időben az egyes államok postatakarékpénztárai és postacsekkhivatalai között létesült egyezmények, a nemzetközi kongresszusok, illetve a Világposta Egyesület kongresszusai inkább a csekkforgalom nemzetközi lebonyolításával foglalkoztak. Francia részről 1891-ben megpendítették azt az eszmét, hogy a postatakarékpénztárak nemzetközi forgalmát egyöntetűen szabályozzák. A berni nemzetközi iroda foglalkozott is ezzel a kérdéssel, mivel azonban a külföldi postatakarékpénztárak az eszmét vagy egyáltalában nem, vagy csak fenntartással helyeselték, a francia kormány elállott attól, hogy a később Bécsben összeülő postakongresszuson ebben az irányban előterjesztést tegyen. Mint érdekességem említem meg, hogy 1900-ban N. I. bankár azt javasolta,

hogy Hasletonban (Pennsylvania) a magyar postatakarékpénztár fiókinézetet állítson fel, 1902-ben pedig a sanghai-i főkonzulátus ott egy keletázsiai osztrák-magyar banknak a magyar postatakarékpénztár közreműködésével leendő alapítása tárgyában tett javaslatot. 1907-ben az amsterdami postatakarékpénztár azt javasolta, hogy a nemzetközi postatakarékpénztári forgalmat a letétek kölcsönös átutalásával bővítsék ki. A javaslat indokolása az volt, hogy ez a forgalom különösen olyan országokban kívánatos, amelyek munkásosztályai sűrűbben változtatják lakóhelyeiket. Hivatkozik az átirat arra, hogy ilyen nemzetközi postatakarékpénztári forgalmat akkortájt Franciaország és Olaszország között szerveztek és megemlíti, hogy ilyen korábban Franciaország és Belgium, továbbá Hollandia és Belgium között is volt. A magyar postatakarékpénztár az eszmét rokonszenvesnek találta, bár kifejtette, hogy az ilyen forgalom többé-kevésbé inkább ingyenes postautalványforgalom volna s gyakran a takarékossgal kapcsolatban sem állana. A munkás balesetbiztosítási járadékoknak a postatakarékpénztár nemzetközi forgalmában való kiutalásával kapcsolatban 1910-ben szó volt arról, hogy Olaszországba és viszont ezeket a járadékokat díjmentesen továbbítsák s e célból a postatakarékpénztár és a Banca Commerciale Italiana milanói pénzügyintézet között kapcsolat létesüljön. Ebből azonban semmi sem lett, mert a kiutalások fogantatását illetőleg kölcsönösség nem állott volna fenn. Nemzetközi együttműködés körének kiszélesítésére irányuló törekvés jut kifejezésre abban, hogy 1912-ben a bíróságok elnöki letétkezelésével kapcsolatban felmerült az a gondolat, hogy a bánatpénzek és a bírói kezelések körüli eljárás nemzetközileg egységesíttessék. A vonatkozó előterjesztés megállapítja, hogy a postatakarékpénztár az Országos Iparegyesület részéről neki szánt e működési kör ellátására és arra, hogy a különféle államok között tervbevett összeköttetéseket s az ebből eredő leszámolásokat közvetítse, alkalmas. Mivel

azonban a postatakarékpénztári intézmények még nélkülöz-
ték azt az egyöntetű szervezetet, amely alkalmassá tette
volna őket arra, hogy a bánatpénzek és a bírói letétek keze-
lése körül az egyes államok között összekötő kapcsolatot
alkossanak, az intézet bevárandónak jelezte, amíg a Közép-
európai Közgazdasági Egyesületek ebben a kérdésben
konkrét eredményre jutnak. Ezzel ez a kérdés a napirend-
ről végleg lekerült.

Egyezmények. A m. kir. postatakarékpénztár nemzet-
közi forgalmát az érdekelt államok postatakarékpénztárai-
val, illetve postacsekkhivatalaival egyezményileg szabá-
lyozta, a nemzetközi kongresszusokon pedig a felmerülő kér-
déseket önállóan tárgyalja. Az a körülmény, hogy a csekk-
üzletágot érintő kérdésekben a postatakarékpénztárt az
utóbbi időkben tartott kongresszusokon a postataka-
rékpénztár megbízásából és előzetesen adott szaktaná-
csai alapján — takarékosági szempontból — a posta
képviselte, e tényt elvileg nem érinti. A postataka-
rékpénztár nemzetközi forgalma tulajdonképpen az Osztrák-
Magyar Bankkal és az osztrák postatakarékpénztárral léte-
sített átutalási forgalommal indult meg. E két intézettel való
forgalom nemzetközi jellege azonban a valuta közössége
folytán nem domborodott ki annyira, mint az egyéb kül-
földi összeköttetéseknel. Ez utóbbi összeköttetések külföldi
állami csekk- és girointézetekkel és külföldi magánbankok-
kal létesültek. A különböző állami csekk- és girointézetek
között nemzetközi giroforgalom létesítésének kérdését — a
magyar postatakarékpénztár kezdeményezésére — először a
Középeurópai Közgazdasági Egyesületek 1906. évi bécsi
konferenciája tárgyalta. E kérdés tárgyalásának akkor csu-
pán elméleti szempontból volt jelentősége, mert e célra szol-
gáló állami intézmény Magyarországon és Ausztrián kívül
csak Svájcban volt s ez utóbbi akkor még alig néhány hó-
napja működött. A konferencia munkája azonban ezért
nem volt hiábavaló, mert az a nemzetközi forgalom kérdé-

sének később bekövetkezett gyakorlati megoldását lényegesen megkönnyítette. Amikor pedig a postai csekk- és giroforgalmat a németbirodalmi postaintézet, valamint az önálló postai területet képező Bajorország és Württemberg 1909-ben szintén életbeléptették, már meg volt adva a lehetőség, hogy olyan arányú giroforgalom jöjjön létre, amelyhez a résztvevő intézetek — csekkszámlatulajdonosaiknak nagy számánál fogva — kompenzációra alkalmas anyaggal járulhattak. A külföld felé irányuló összeköttetések kiépítésének további munkáját — amely az átutalási forgalomnak a tulajdonképeni valutakülföldre való kiterjesztésére irányult — nagy lépéssel vitte előbbre az a konferencia, amelyre az 1909. év októberében Berlinben gyűltek össze a magyar postatakarékpénztár, a különféle német, valamint a svájci postacsekkintézmények és az osztrák postatakarékpénztár képviselői, a kölcsönös átutalási forgalom előkészítése céljából. A tárgyalások eredménnyel végződtek s az említett intézetek megállapodásaikat egyezményekbe foglalták, amelyek alapján a nemzetközi giroforgalom — az illetékes felügyeleti hatóságok jóváhagyása után — 1910-ben megindult. Ebben az évben ehhez a megállapodáshoz Belgium postaigazgatása is csatlakozott. Ezzel lehetővé vált, hogy az érdekelt intézmények 180 ezer számlatulajdonosa egymás számláira teljesíthessen átutalásokat. A nemzetközi átutalások előmozdítása szempontjából különösen fontosak voltak a madridi (1920), stockholmi (1924) világposta kongresszuson hozott egyetemes postaszerződések, valamint a londoni (1929) és a kairói (1934) kongresszusokon létrejött egyezmények. Korábban a tulajdonképeni nemzetközi forgalom megindulása előtt azokkal az államokkal, amelyekkel nemzetközi postaútványforgalom létesült és olyan mértékben, amint azt az egyes külföldi államok nemzetközi postaútványforgalma lehetővé tette, postaútvánnyal való pénzküldésre is lehetett csekket kiállítani. A postatakarék-

pénztár az ilyen csekk alapján kiutalt összeget postautalvány útján küldte el a kedvezményezettnek.

A postatakarékpénztár külföldi bankösszeköttetéseinek sorát a Nationalbank für Deutschland berlini pénzüintézet 1909-ben életbeléptetett forgalom nyitotta meg. A postatakarékpénztár nemzetközi összeköttetéseit azonban más irányban is fejlesztették, amit szükségessé tett az a körülmény, hogy a giro unio szervezete csakis a kötelékébe tartozó intézetek számlatulajdonosainak kölcsönös átutalásait tette lehetővé, készpénz be- és kifizetések, vagy más pénzüintézetek javára szóló átutalások azonban e forgalomban helyet nem foglalhattak. E hiány pótlása érdekében a miniszter 1910-ben felhatalmazta a postatakarékpénztárt, hogy a németországi forgalomhoz hasonló összeköttetések létesítése céljából még öt európai állam elsőrendű pénzüintézetével kezdjen tárgyalást. A tárgyalások eredményre is vezettek és az előmunkálatok befejezése után a miniszter 1910-ben a postatakarékpénztárnak Olaszországgal, Svájcjal, Nagybritanniával, Franciaországgal és Belgiummal létesített bankösszeköttetéseit hagyta jóvá, amelyek révén a postatakarékpénztár a külföldön 555 bankhelyen nyert képviselést. 1911-ben átutalási forgalom létesült Hollandiával és Hollandindiával. A nemzetközi hálózat továbbfejlesztése céljából 1913-ban tárgyalások folytak e forgalomnak a balkán államokra, elsősorban Romániára való kiterjesztése érdekében, amely 1914-ben létre is jött.

A postatakarékpénztár mindkét irányú — postacsekk és bankátutalási — forgalomban a világháború előtt fejlett hálózattal rendelkezett, amely Európán kívül az Észak-amerikai Egyesült Államokra és Kanadára is kiterjedt. Már 1902-ben javasolták, hogy az Amerikába kivándorolt magyarok átutalásait a postatakarékpénztár közvetítse és pedig vagy a konzulátusok, vagy a külön e célra megbízott kiküldöttek útján. Bár ekkor már a konzulátusok útján való közvetítés kérdése a közös külügyminisztériumban tárgyalás

alatt állott, a javaslatból semmi sem lett. Ugyanebben az évben Knaut Nachod és Kühne lipcei cég terjesztett elő terjedelmes memorandumot az Egyesült Államokban tartózkodó magyarok pénzküldeményeinek a postatakarékpénztárhoz való átutalására vonatkozólag. Ez a kérdés abban az időpontban annyira aktuális volt, hogy a newyorki szaktudósító 1903-ban a kereskedelemügyi miniszterhez intézett bizalmas jelentésében kíváncsnak jelezte „a m. kir. postatakarékpénztár és egy nagy bankház között tervezett összeköttetésnek mielőbbi létesítését.” Az intézet 1907-ben az amerikai pénzforgalom postatakarékpénztári koncentrációja ügyében előterjesztéssel élt a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyet a pénzügyminiszterrel való tárgyalás ideje alatt 1908-ban már egy amerikai csoport sürgetett. Ez a pénzcsoport nemzetközi csekk- és giroösszeköttetést kívánt létesíteni a postatakarékpénztár és az „American Express Company” között, ugyancsak az Egyesült Államokból Magyarországra irányuló pénzforgalom közvetítése céljából.

A kivándorlásról szóló 1909:II. t.-c. utasította a kormányt, hogy a kivándoroltak által megtakarított összegek elhelyezésének, kezelésének és hazaszállításának biztosítása iránt a postatakarékpénztár, vagy valamely megbízható hazai pénzintézet bevonásával gondoskodjék. Ilyen irányú intézkedésre azért volt szükség, mert az Északamerikai Egyesült Államokba kivándorolt magyar állampolgárok megtakarított összegeinek kezelése és hazaszállítása körül sűrűn fordultak elő visszaélések. Ennek ellensúlyozására — a postatakarékpénztár javaslatára — 1912 elején megalapították a Transatlantic Trust Company céget Newyork székhellyel, amelynek alapításában a magyarországi pénzintézetek közül a Magyar Általános Hitelbank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank és a Magyar Leszámloló és Pénzváltó Bank s ezenkívül néhány tekintélyes amerikai cég: Speyer & Co., Bellmont & Co., stb. vettek részt. Az intézet alap- és tartaléktőkéje összesen 1·05 millió Dollár volt.

A Transatlantic Trust Co. feladata volt, hogy a kivándoroltak megtakarított pénzeit összegyűjtse és a postatakarékpénztárhoz részben továbbítás céljából, részben takarékbetétként való elhelyezésre átutalja. Az amerikai bankot ezért a tevékenységéért a postatakarékpénztár kizárólagos képviselőjével ruházták fel az Északamerikai Egyesült Államok és Kanada területén. E működés ellenében a postatakarékpénztár a fizetési forgalom céljaira 4 millió K betétet helyezett el megállapított kamatozás mellett, egyelőre 10 évi időtartamra. Erre vonatkozólag — a pénzügyminiszter kívánságára — az a megállapodás jött létre, hogy a postatakarékpénztár 4 millió K betétjéért az új intézet magyar állampapírokat vásárol s ezeket az értékpapírokat az alapító intézeteknél fogják őrizni. E megállapodásnak megfelelően a három alapító intézet annakidején 4,406.200 K n. é. 4%-os magyar állami járadékkötvényt vásárolt és helyezett letétbe Budapesten a Transatlantic Trust Co. javára. A Transatlantic Trust Co. működését 1912-ben kezdte meg. A postatakarékpénztár a Transatlantic Trust Co. által hozzájuttatott összegeket Magyarország területén a csekk- és klíringforgalomban fizette ki és pedig az egyezmény értelmében olyképen, hogy a beérkezett tételeknél a pénzküldő ügynök részére külön „Elismervény“-t (Certificate) küldött, az átutalt összegek kifizetésének megtörténtéről pedig a feladó részére úgynevezett „Igazolási szelvény“-t szerzett be, amelyen a pénz átvételét a kedvezményezett sajátkezü aláírásával ismerte el. A Transatlantic Trust Co. életképességét a világháború folyamán bizonyította be. A hadüzeneteket követő izgalom és a forgalmi zavarok átmenetileg megbénították ugyan az intézet működését, ezt azonban rövid idő alatt sikerült helyreállítania. Ettől kezdve a pénzáttutalási forgalom erősen fejlődött. Ezt a fejlődést az angol blokád megakasztotta, mivel ennek következtében az érintkezés a postatakarékpénztár és a Transatlantic Trust Co. között csak a drótnélküli távíróra korlátozódott, az amerikai had-

üzenet után pedig az átutalási forgalom teljesen megbénult. Az Egyesült Államok kormánya által kinevezett Idegen Vagyonok Gondnoka 1918-ban birtokába vette a Transatlantic Trust Co. magyar részvényeseinek érdekeltségét és saját nevére új részvényeket állíttatott ki. Ezek alapján szavazati jogot gyakorolván, 1918-ban megtartott közgyűlésen kimondta az intézet felszámolását. A newyorki Állami Legfelsőbb Bíróság — a részvényesek kérelmére — 1919-ben el is rendelte a Transatlantic Trust Co. felszámolását, amelynek során a magyar, az osztrák és a német bankok csekkszámalköveteléseinek megfelelő összeget, mintegy 612 ezer Dollárt, az intézetnek készpénzben ki kellett szolgáltatnia az Idegen Vagyonok Gondnokának. A háború befejezése után elrendelt nosztrifikálási eljárás során a Transatlantic Trust Co. koronajáradék címleteinek hivatalos magyar megjelölése ellen óvást emeltek, amely óvás elfogadása jeléül a címleteket „B“ betűs megjelöléssel látták el. A Hitelbank az óvás megtörténte után a címleteket a budapesti amerikai követség útján Amerikába küldötte ki a Transatlantic Trust Co. jogutóda részére, amerikai tulajdon gyanánt való érvényesítés céljából. Tekintettel arra, hogy a háború folytán 1917 óta kifizetési megbízás a Transatlantic Trust Co.-tól nem érkezett és mert a postatakarékpénztár nemzetközi hálózatának újbóli kiépítése az amerikai forgalom újrafelvételét ismét aktuálissá tette, tárgyalás indult meg a postatakarékpénztár és a Transatlantic Trust Co. magyar alapítói között, egyrészt az egyezmény felmondása, másrészt annakidején az új intézet támogatásául rendelkezésre bocsátott 4 millió K betét visszaszerzése iránt. A kereskedelemügyi minisztérium ugyanis a postatakarékpénztárnak a Magyar-Amerikai Szindikátussal kötött egyezményét azzal hagyta jóvá, hogy ez csak akkor lép életbe, ha a postatakarékpénztárnak a Transatlantic Trust Co.-val kötött egyezménye hatályát veszti. E tárgyalások során az alapítók — a Transatlantic Trust Co. és hitelezői között Amerikában megindult egyez-

kedési tárgyalások sikeres befejezése érdekében — a postatakarékpénztárnak olyértelmű nyilatkozatát kérték, amelyben lemond a 4 millió K valorizálása iránti igényéről, mert ezt az összeget támogatásul szánta a magyar kormány és mert a Transatlantic Trust Co. egyébként sem lenne képes a valorizált értéket megfizetni. Bár a 4 millió K szubvenció jellege nyilvánvaló volt, nehezítette a megegyezést az a körülmény, hogy a 4 millió K-ért vásárolt kötvényeket a Transatlantic Trust Co. tulajdonosa gyanánt „B” betűs megjelöléssel látták el, minélfogva a címletek a Jóvátételi Bizottság határozatában foglaltak értelmében nem voltak többé magyar államadósságnak tekinthetők. Az ellentétek kiegyenlítése érdekében a pénzügyminisztérium és a Magyar Pénzügyi Szindikátus bevonásával tartott megbeszélések eredményeként 1922-ben megállapodás jött létre, amely szerint a Transatlantic Trust Co.-t alapító pénzügyintézetek a postatakarékpénztárral szemben fennálló kötelezettségüknek eleget tesznek, ha a 4,406.200 K n. é. magyar államjáraadékkötvényeket kiszolgáltatják a postatakarékpénztárnak. Egyben jegyzőkönyvi megállapodás jött létre arra nézve is, hogy az alapító pénzügyintézetek mindent el fognak követni, hogy a postatakarékpénztár részére jutó állami járadékkötvények, mint amerikai tulajdon érvényesíttessenek úgy, hogy a kiegyenlítés alkalmával a postatakarékpénztár választhat a között, hogy elfogadja-e kiegyenlítésül az említett 4 %-os állami járadékkötvényeket, vagy ezek helyett azokat az új kötvényeket kívánja-e, amelyeket az amerikai tulajdonos, a Jóvátételi Bizottság útján a címletekért kapni fog. 1928 folyamán a Magyar Általános Hitelbank, a pénzügyminisztérium kívánságára, a Tripartite Claims Comissionnál a Transatlantic Trust Co. tulajdonaként elismert kötvények alapján a magyar állam ellen folyamatba tett pert beszüntette, az Amerikába kiszállított kötvények közül az 1,651.200 K n. é. 1910. évi 4 %-os címleteket pedig hazahozatta és mint a párisi Közös Pénztár (Caisse Com-

mune) megbízottja, Magyarországon azokat felülbélyegezte, új szelvényívekkel látta el, az esedékes 1925—1927. évi szelvényeket beváltotta és a felszelvényezett kötvényeket a postatakarékpénztár főpénztárába beszállította. A Newyorkban őrzött 2,775.000 K n. é. magyar koronajáradékkötvények az Amerikai Egyesült Államok bélyegzőjével (State Department) vannak ellátva.

Az Északamerikai Egyesült Államok kormányának háborús intézkedése folytán megszűnt Transatlantic Trust Co. szerepét a kormány intézkedésére 1921-ben létrejött egyezmény alapján a Magyar Pénzügyi Szindikátus vette át és a postatakarékpénztár az amerikai átutalási forgalmat jelenleg a Szindikátussal bonyolítja le. A Magyar Pénzügyi Szindikátus amerikai megbízottai ottani elsőrangú pénzügyintézetekből és hajóstársaságokból állanak, amelyek az Amerikában élő magyarok pénzeit összegyűjtik és a Magyar Pénzügyi Szindikátus útján pengőértékben való továbbításra a postatakarékpénztárhoz átutalják.

A külügyminiszter 1922-ben — a pénzügyminiszter jóváhagyásával — megállapodást létesített az Állami Jegyintézettel, az Amerikai Egyesült Államokban működő külképviseleti hatóságoknál a Magyarországon lakó felek részére való kifizetés céljából befolyt dollárösszegeknek Magyarországra való átutalása iránt. Ennek a megállapodásnak az volt a lényege, hogy az Amerikai Egyesült Államokban működő külképviseleti hatóságoknál befolyó összegekről az illető hatóság külön-külön jelentést tesz a külügyminisztériumnak és egyidejűleg a Magyar Nemzeti Banknak is. A Magyarországon kifizetésre kerülő dollárösszegeket a külképviseleti hatóságok csekkel utalják át a National City Bank of Newyorknak azzal, hogy ezek a Magyar Nemzeti Bank ottani számlája javára irassanak. A jegybank a külképviseleti hatóságok jelentésének vétele után, a Magyarországon kifizetésre kerülő dollárösszegeknek megfelelő értékekről, postatakarékpénztári csekkszámla

terhére, csekket állít ki a felvételre jogosított személy részére és ezt megküldi a külügyminisztériumnak.

Lebonyolítás. Az intézet a háború előtt fennállótt nemzetközi átutalási forgalmát 1925-ben ismét felvette. A postacsekkgorgalomban bonyolítja le a postatakarékpénztár azokat az átutalásokat, amelyeknél a megbízó és a kedvezményezett postacsekkszámlatulajdonosok. A megbízást adó csekkszámlatulajdonos szabályszerű csekket állít ki pengőben, vagy a rendeltetési ország pénznemében és a kedvezményezett nevén és lakhelyén kívül, a külföldi csekkszámla számát is közli, annak a postacsekkihivatalnak a feltüntetésével, amelynél a számlát vezetik. Amennyiben a külföldi csekkszámla száma a megbízó előtt ismeretlen és a rendelkezés „a nemzetközi postai giroforgalomban“ való érvényesítési záradékot tartalmazza, akkor a kedvezményezett csekkszámla számát a postatakarékpénztár hivatalból állapítja meg. A postacsekkgorgalomban átutalt tételeknél kedvezményezettként az utalványostól eltérő harmadik személyt megjelölni általában nem lehet. A nemzetközi bankátutalási forgalomban kerülnek lebonyolításra azok a megbízások, amelyeknél csak a megbízó, vagy csak a kedvezményezett, vagy egyik sem postacsekkszámlatulajdonos, illetőleg amelyeknél a megbízó kifejezetten így rendelkezik. A csekkszámlatulajdonos ezeket a megbízásokat is szabályszerűen kiállított csekken adja meg, a kedvezményezett nevének, lakcímének, vagy esetleges bankszámlájának pontos feltüntetése mellett. Nem számlatulajdonosok bankátutalási megbízásaikat olyképen adhatják meg, hogy az átutalandó összegnek és jutalékának együttes összegét a „M. kir. Postatakarékpénztár külföldi befizetések“ elnevezésű csekkszámlára fizetik be és a befizetési lap hátlapján a megbízás pontos adatait közlik. A bankátutalási forgalomban távirati megbízások is adhatók, amelyeket beérkezésükkör soronkívül fogadosítanak. Az ügyfelek intézkedhetnek a postatakarékpénztár külföldi levelezőire

kibocsátott csekkek kiszolgáltatása, vagy a rendeltvényes címére való kiküldése iránt is. Az átutalásoknak ezt a módját különösen nagyobb összegű, nem bankszámlára szóló, vagy a kedvezményezett rendeltetési ország valutájától eltérő pénznemben adott kifizetési megbízások végrehajtása alkalmával lehet igénybe venni. A külföldről jövő átutalások, a kedvezményezett rendelkezéséhez képest, megfelelő pengőértékben, vagy eredeti devizában, esetleg valutában bocsátatnak a címzett rendelkezésére. Az ilyen devizák kedvezményezett kívánságára és javára tetszés szerinti időben való eladásig, vagy kiutalásig kamatozó letétbe is vétetnek. A postatakarékpénztár útján vásárolt devizák szintén letétbe vehetők. Az intézet külföldi csekkek beszedésére is vállalkozik és amennyiben azokat előtte ismert pénzintézet bocsátotta ki, már a benyújtás alkalmával honorálja. Az ellenértéket, a benyújtó kívánsága szerint, készpénzben fizeti ki, vagy annak csekkszámláján írja jóvá. A valuták és a devizák elszámolása a megbízás beérkezését megelőző napon hivatalosan jegyzett tőzsdei záróárfolyamok figyelembevételével történik. Amennyiben valamely külföldi átutalási rendelkezéssel ellátott csekk összegének ellenértéke a beérkezés napján a megbízó csekkszámlájáról kellő fedezet hiányában leírható nem volna, az ebből származó esetleges árfolyamvesztéséért, vagy az intézetet érő károsodásért a megbízatást adó fél szavatol. A nemzetközi forgalomban kerülnek kiutalásra az Országos Társadalombiztosító Intézetnek Csehszlovákia területén fizetendő bányanyughérei, 1928. évi augusztus hó 1.-től járadékszerűen. Az összes külföldre irányuló átutalás az 1937. évben 24.002 tételben 6·2 millió P-t tett ki. (Ebből postagiروفorgalomra 11.866 tételben 1·8 millió P, a bankgiروفorgalomra pedig 12.136 tételben 4·4 millió P esett.) Az összes külföldről történő átutalás ugyanebben az évben 4874 tételben 9·6 millió P-t tett ki. (Ebből postagiरो-

forgalomra 328 tételben 0·06 millió P, bankgiroforgalomra pedig 4546 tételben 9·6 millió P esett.)

Külföldiek itteni csekkszámháin levő követeléseket 1931-ben kormányrendelettel zárolták. A külföldiekkel szemben fennálló pénztartozás külföldi lakhellyel vezetett csekkszámhákon 1931 augusztus 31.-én országunkint részletezve a következő volt:

Külföldi székhellyel vezetett csekkszámhá					
állama	száma	követelése pengőben	állama	száma	követelése pengőben
amerikai . . .	10	701	holland . . .	11	5.672
angol	2	18	osztrák . . .	2.009	1,208.398
svájci	25	32.541	csehszlovák .	747	411.232
német	714	359 289	román	58	14.712
olasz	26	7.791	jugoszláv . .	58	51.414
francia	6	20.568	lengyel . . .	29	5.981
belga	4	23	egyéb	11	9.327

vagyis 3710 számhá 2,127.673 P.

Elszámolás külföldi hitelezőkkel. A külfölddel való elszámolások között a postatakarékpénztárra nézve legjelentősebb volt a postatakarékpénztári követelések elszámolására vonatkozó egyezmény. A trianoni békeszerződés 198. cikke szerint ugyanis mindazokat a pénzügyi szabályozásokat, amelyeket a volt Osztrák-Magyar Monarchia feldarabolása és az államadósságoknak, valamint a pénzrendszernek újjászervezése tett szükségessé, az érdekelt kormányok egyezményesen állapítják meg. Ennek következtében Ausztria, Magyarország, Lengyelország, Románia, Jugoszlávia és Csehszlovákia között — a régi Magyar Királyságtól, illetve Osztrák Császárságtól átszatolt területek honosainak a postatakarékpénztárnál levő követeléseit és letétei átadására vonatkozólag — 1922 november 7.-én Budapesten egyezmény létesült. Az egyezmény értelmében Magyarország átadja, Románia, Jugoszlávia és Cseh-

szlovákia pedig átveszi honosainak a postatakarékpénztárnál levő összes készpénzköveteléseit és letéteit. Az utódállamok együttes blokkjának fedezetét a postatakarékpénztár vagyonának következő alkotórészei képezik: a postatakarékpénztár tartalékalapjának tulajdonát képező 135 millió K n. é. háború előtti államadóssági kötvény; abban az esetben, ha a blokk összege nagyobb volna a fentemlített mennyiségen kívül a következő értékeket kell fedezetül felhasználni: a postatakarékpénztár — külfölddel szemben fennálló, idegen valutában kifejezett — követeléseinek azt a maradványösszegét, amely a st.-germaini békeszerződés alapján orosz állampolgárságot nyert volt osztrák állampolgárok követelésének kiegyenlítése után fennmarad és amelyet a postatakarékpénztár 50 millió K lefizetése révén visszavált; 500 millió K-t, amelynek fizetését — árfolyamhullámzások elleni védekezés céljából — Románia részére 21·5 millió Lei és Jugoszlávia részére 4 millió 250 ezer Dinár fizetése által kell teljesíteni; kiegészítő fedezet gyanánt szerepelnek végül a postatakarékpénztár által értékpapírletétekre adott (lombard) kölcsönökből eredő s olyan adósokkal szemben fennálló követelései, akik az állampolgárság és lakhely tekintetében előírt feltételeknek megfelelnek. A háború előtti államadósság felosztása az utódállamok között — a nemzeti követelésblokkoknak a postatakarékpénztárral egyetértően való megállapítása után — 1938 május 1.-én Rómában létesült külön megállapodással történt. Eszerint a 4%-os magyar járadékkölcsönkötvényekből Románia 45,438.100, Jugoszlávia 17,458.300, Csehszlovákia 64,470.000, az 1910. évi négyvalutás járadékkölcsönkötvényekből pedig Románia 3,047.040, Jugoszlávia 1,027.680, Csehszlovákia 4,322.880 K n. é. címletmennyiséget kap. Ezt a felosztást a Jóvávételi Bizottság 1929 december 14.-i határozatával tudomásul vette.

Az utódállamok részére az egyezmény lebonyolítása-ként átadásra került:

Számlák száma és üzletág megnevezése	Románia		Jugoszlávia		Cseh-szlovákia		Összes	
	r é s z é r e							
	f o r d u l ó n a p							
	előtti	utáni	előtti	utáni	előtti	utáni	előtti	utáni
	követelés ezer koronában							
120.565 darab számlán a takaré- üzletágban .	90.290	21.074	41.337	—	73.747	9.269	205.375	30.344
10.088 darab számlán a csekküzlet- ágban . . .	41.219	2.892	33.148	2.824	60.698	18.706	135.065	24.423
Végösszeg .	131.509	23.966	74.485	2.824	134.445	27.975	340.440	54.767

Az utódállamok részére kiszolgáltatót koronajáradék felosztása államonként a következő:

	Összeírt	Egyes	Összes
	c í m l e t		
Románia	43,000.000	2,438.100	45,438.100
Jugoszlávia	16,000.000	1,458.300	17,458.300
Csehszlovákia	61,200.000	3,270.000	64,470.000
Végösszeg	120,200.000	7,166.400	127,366.400

A trianoni békeszerződés 231. és 232. cikke alá eső tartozások, követelések és azok járulékal kiigyeenlítésének rendezése alapján az Északamerikai Egyesült Államok, illetve polgáraik által támasztható kárigények az úgynevezett magyar-amerikai egyezmény alapján bíráltattak el. A vonatkozó egyezményt Washingtonban kötötték 1924-ben (1926: II. t.-c.). Ennek alapján a postatakarékpénztár 14 amerikai állampolgár 2965 Dollár követelését rendezte 16.855 P kész-

pénz ellenében. Az olasz állampolgárok követeléseit az Olasz Királysággal 1924-ben kötött magyar-olasz egyezményben (1924:XXIII. és 1928:XXIII. t.-c.) rendezték. Ennek alapján 30 olasz állampolgár, illetve cég és volt fiumei lakos 26.847 Lirát kitevő követelését rendezte a postatakarékpénztár 8051 P készpénzfizetés ellenében. A francia állampolgárok követeléseinek kiegyenlítése iránt a Franciaországgal Párisban 1923-ban kötött francia-magyar egyezmény (1924:VIII. t.-c.) intézkedik. Ennek alapján a postatakarékpénztár a követeléseket két tételben 83.497 Frankban, illetve 1310 P-ben rendezte. Az angol állampolgárok követeléseit a Nagybritanniával kötött egyezményben (1922:XVI. t.-c.) rendezték. Ebben a viszonylatban a postatakarékpénztár a követelést 12 tételben 3292,12,10 angol Fontban = 21.645.34 P-ben állapította meg. A fenti összes viszonylatokban a készpénzfizetés az 1922:XXVIII. t.-c.-ben a volt felhatalmazás alapján, továbbá az 1923:XXVIII t.-c. és az 1927:XXII. t.-c. alapján történt. Az osztrák postatakarékpénztárnál magyar állampolgároknak fennállott régi koronakövetelésére, úgyszintén az osztrák alattvalóknak a m. kir. postatakarékpénztárnál fennálló koronaköveteléseinek valorizált kiegyenlítésére vonatkozólag nemzetközi egyezményt nem kötöttek. Ennélfogva a magyar alattvalók ilyen régi osztrák koronaköveteléseinek az osztrák postatakarékpénztár által való kifizetésénél 10.000 régi osztrák Koronát 1 Schillinggel vettek egyenlőnek. Hasonlóképen az osztrák alattvalók régi magyar koronaköveteléseinek a m. kir. postatakarékpénztár részéről való kifizetését 12.500 régi magyar Korona = 1 Pengő arányban eszközölték.

A háború utolsó éveiben a pénzügyminiszter a vasuti leszámolások részbeni kiegyenlítésének magyar közvetítő helye gyanánt a postatakarékpénztárt jelölte ki. A vasutak között létrejött megállapodás folytán 1918-tól a postatakarékpénztár előbb a berlini, majd később a bécsi leszámoló hely által elkészített egyenleg alapján közvetítette a köl-

csönös követelések és tartozások félhavi kiegyenlítését. A vasutársaságok korona tartozásait a postatakarékpénztár e célra szolgáló csekkszámájára javára fizették be, míg a márka értékű kiegyenlítéseket az Osztrák-Magyar Bank budapesti főintézeténél e célra nyitott márka számlára eszközölt fizetéssel teljesítették. A leszámolás alapján követelésben levő vasutaknak járó összegeket a postatakarékpénztár minden hó 3.-áig a vasút által megjelölt helyen kifizette, még abban az esetben is, ha egyes tartozó vasutak nem tettek eleget fizetési kötelezettségüknek. A vasutegyesület ugyanis egyetemleges szavalosságot vállalt a postatakarékpénztárral szemben olyan esetekből kifolyólag, amelyek a fizetés megtagadása, illetve esetleges fizetéseképtelenségből kifolyólag álltak elő.

2. Külföldi postatakarékpénztárak működése.

A magyar postatakarékpénztár tevékenysége legjobban a külföldi testvérintézmények működésével való összehasonlításból bírálható meg.

Anglia. A postatakarékpénztárnak alapításától kezdve csakis tartaléküzletága van, amelyben 1862 végén 178.000 betevő 2 millió Font betétet helyezett el. A fejlődés a múlt század utolsó évtizedében nagyon gyors volt, amikor a betétálladék megkétszereződött és 1900-ban 135 millió Fontra emelkedett. A folyó század elején a betétálladék növekedése már sokkal lassúbb volt és 30 év kellett ahhoz, hogy a betétálladék ismét megkétszereződjék. A takarékbetétálladék növekedése 1931-től újból rendkívül gyorsütemű. Az álladék 1937 végén 470 millió Font és 1938 február végén 482 millió Font volt. A betétálladék növekedésének váltakozó gyorsasága abban találja magyarázatát, hogy míg a tőkepiaci kamatlábak állandó változásnak vannak alávetve, addig a postatakarékpénztár betevőinek változatlanul 2½%-os kamatot térít. A kamatláb viszonylagosan kedvező, vagy ked-

vezőtlen volta tehát a tőkepiaci kamatlábnak alakulásától függ. 1928-tól 1931-ig Angliában, mint egyébként az egész világon, a kamatláb magas volt, a postatakarékpénztár kamatlába tehát nem volt különösebben vonzó. A tőkepiaci kamatláb 1932-től rendkívüli mértékben megolcsóbbodott, a postatakarékpénztári betételhelyezés tehát igen kedvező tőkebefektetési lehetőséggé vált. Megjegyzem, hogy 1936 végén a takarékbetevők száma 10·2 millió, a betétek összege 128·2 millió, a jóváírt kamatok összege 10 millió, a visszafizetések összege pedig 96 millió Font volt. Átlagos napi tevékenység 140.000 művelet, személyzet létszáma 3.500 fő. A postatakarékpénztár betétállománya 1938 folyamán elérvén az 500 millió Fontot (12·5 milliárd P), a newyorki Chase National Bank és a londoni Midland Bank betétállományát meghaladta s ezzel a világ legnagyobb pénzüintézetei élére került.

Argentina. Az 1915-ben alapított postatakarékpénztárnak csupán takarékküzetága van, amelyben a betétek tételszáma 1937-ben az előző évi kereken 1 millióról 1·2 millióra, a visszafizetések tételszáma 310 ezerről 313 ezerre emelkedett, az összforgalom tehát 1·5 millió tételre rugott és ezzel első ízben haladta meg 1930. évi legmagasabb 1·4 milliós tételszámát. A betétek összege 44·5 millióról 54·3 millió Pesora, a visszafizetéseké pedig 38·4 millióról 44·2 millió Pesora emelkedett. A betétek összege a visszafizetések összegét 1936-ban 6·1 millió, 1937-ben pedig 10·1 millió Pesoval haladta meg. A forgalomban levő betétkönyvek száma 1937-ben 1·7 millióról 1·8 millióra nőtt. Egy betétkönyv átlagos követelése 68·79 Peso. A betétálladék 114·2 millió Pesoról 126·6 millióra emelkedett és majdnem teljes egészében értékpapírokba van fektetve, úgyannyira, hogy az az 1931-es mérlegben 119·5 millió Peso értékkel szerepel. Ezek az értékpapírok államadóssági kötvényekből állanak és az Argentin Nemzeti Banknál vannak letétben. Az évi bruttó nyereséget a mérleg 6·2 millió Pesoval mutatja ki, amelyből

az államadóssági kötvények szelvényjövödelme 5·9 millió Peso. A kiadások között szerepel a tőkésített 2·3 millió Peso kamaton kívül 1·7 millió Pesoval a személyzet javadalmazása. Az 1937. évi tiszta nyereség 1·3 millió Pesot tett ki, amelyet majdnem teljes egészében a tartalékalap növelésére fordítottak, amely ezzel 6·1 millió Pesora nőtt. 1937 végén minden 6·9 lakósra esett 1 takarékbetétkönyv és minden lakósra 9·91 Peso takarékbetét. A közvetítő hivatalok száma 6885, amiből 1541 postai közvetítő hivatal és 5344 iskolai takarékpénztár. Az alkalmazottak száma az év végén 626 fő. Buenos Ayresben 1937-ben új székház építését kezdték meg.

Ausztria. A wieni postatakarékpénztár betevőinek száma 1937 folyamán 343 ezerről 364 ezerre emelkedett. A betétálladék 141·2 millió Sch-ről 150·3 millió Sch-re növekedett. Említésre érdemes a különböző típusú betétkönyvek szám- ésösszezszerinti megoszlása. Kereken 314 ezer névre szóló betétkönyvre 87 millió Sch, 16·5 ezer bemutatóra szóló betétkönyvre 41·7 millió Sch és 33·8 ezer nyereménybetétkönyvre 21·6 millió Sch-et helyeztek el 1937-ben egy névre szóló betétkönyv átlagos követelése 270 Sch, egy bemutatóra szóló betétkönyv átlagos követelése 2466 Sch és egy nyereménybetétkönyv átlagos követelése 625 Sch; egy betétkönyvre eső átlagos betét pedig 412 Sch volt. A befizetések tételszáma 488 ezer, összege 94·4 millió Sch, a visszafizetések tételszáma 498 ezer, összege 89 millió Sch. A csekk-számlatulajdonosok száma 125·8 ezerről 125·2 ezerre csökkent, ennek ellenére azonban a csekkbetétek álladéka 225·2 millió Sch-ről 239·6 millió Sch-re emelkedett. A jóváírások száma 67·3 millió, összege 13·3 milliárd Sch, a megterhelések száma 23·9 millió, összege 13·3 milliárd Sch. Az összforgalom tételszáma meghaladta a 91 milliót, összege a 26·6 milliárd Sch-t. A készpénznélküli forgalom az összforgalomnak 71 %-a. A csekküzletágban az összeforgalom 27·9 %-a állami számlákra esett. Az értékpapírállomány 189·3 millió Sch névértékű kötvény és 4·5 millió darab rész-

vény és nyereményjegy. A lombardkölcson állomány igen jelentékeny összeget, 25·98 millió Sch-t tett ki. A wieni postatakarékpénztár jelentős csekkforgalma és kiterjedt értékpapírüzletága (folyósított lombardkölcson 26 millió Sch) mellett a takaréközletág kisebbmértvű takarékbetét álladéka az ország betétállományának kis részét tette, mégis a pénzforgási sebessége a postatakarékpénztárnál kétszerre gyorsabb volt, mint a magán takarékpénztáraknál. Az összes bevételek 30·3 millió Sch-t, az összes kiadások 28·8 millió Sch-érték el, a bevételekben azonban 2·94 millió Sch állami hozzájárulás bentfoglaltatik. A feleslegről az árfolyamvesztéség levonása után fennmaradó 688.000 Sch-t az állami garancia-számla csökkentésére számolták el. Személyzet létszáma 1529 fő. Ausztriának a Németbirodalomhoz való kapcsolása következtében az osztrák postatakarékpénztár, mint önálló intézmény megszűnt, illetve Birodalmi postatakarékpénztárrá alakult át.

Belgium. A belga postatakarékpénztár által kiállított betétkönyvek száma 1937-ben 5·8 millió, a betétek tételszáma 4·9 millió, 3·5 milliárd belga Frank összegben. A visszafizetések tételszáma 1·2 millió, 2·6 milliárd Frank összegben. A takarékbetétek álladéka 12·5 milliárd Frank. Az 1913-ban megindult csekkforgalomban a csekkszám-lák száma 412 ezer (szembeötlő itt a csekkszám-latulajdonosok számának erőteljes szaporodása: 1923 = 100 ezer, 1927 = 200 ezer, 1932 = 300 ezer, 1937 elején = 400 ezer), amelyeken 98·6 millió tételben 415·5 milliárd Frank forgalmat bonyolítottak le. Klíringforgalomban került kiegyenlítésre az összforgalom 89%-a. A csekkbetétálladék 3·8 milliárd Frank. Megjegyzem, hogy a közölt csekküzleti forgalomban a részlegesen ellátott állami pénzkezelés adatai is bentfoglaltatnak. Személyzet létszáma 2000 fő.

Bulgária. Az 1896-ban megindult takarékforgalomban az 1937. év végéig kiállított betétkönyvek száma 612 ezer, a betétek tételszáma 530 ezer, összege 1·5 milliárd Leva.

Visszafizettek 1937-ben 544 ezer tételben 1·3 milliárd Levát, a takarékbetétálladék 2·9 milliárd Leva volt. Az intézet működési körének 1931-ben a csekkforgalommal történt kibővítése 1937 végével a következő eredményeket tüntette fel: a csekkszámlatulajdonosok száma 3500; a jóváírások tételszáma 614 ezer, összege 2·57 milliárd Leva; a leírások tételszáma 199 ezer, összege 2·56 milliárd Leva; összforgalom tételszáma 813·5 ezer, összege 5·1 milliárd Leva; készpénz nélkül bonyolították le az összforgalom 53 %-át; csekkbetétálladék összege 76·2 millió Leva.

Csehszlovákia. A prágai postatakarékpénztár takarékbetevőinek száma 1937 folyamán 514 ezerről 694 ezerre emelkedett. Ugyanakkor a takarékbetétálladék emelkedése a tőkésített kamatok nélkül 168 millió Kč-t tett ki és a takarékbetétek összege 1937 végén 550 millió Kč volt. A betétek tételszáma 2·3 millió, összege 907·7 millió Kč, a visszafizetések tételszáma 3·1 millió, összege 740 millió Kč. A takarékbetevők számának 61 %-a tisztviselő és 21 %-a tanuló. A betétkönyvek 47·9 %-ának követelése 100 Kč alatt volt. A csekkforgalomban a számlatulajdonosok száma 123 ezer, amelyeken lebonyolítottak 122 millió tételben 349·4 milliárd Kč összegű forgalmat. A klíringforgalom az összforgalom 80 %-át tette s a csekkbetétálladék 1·7 milliárd Kč-ra rugott. A csekkforgalom összegéből az állami forgalom 39·95 %-ot tett ki. Az alkalmazottak száma 1937-ben 2012.

Dánia. Az itt működő cca. 600 pénzügyintézetnél 2·3 millió betevőnek 2·4 milliárd dán Korona betétje volt. Az 1919-ben megindult csekkforgalomban 1937 végén 50 ezer csekkszámán 25 millió tételben 9 milliárd Korona értékű összforgalmat bonyolítottak le. A készpénznélküli forgalom az összforgalom 70 %-a s a csekkszámák követelése az év végén 76 millió Korona volt. A postahivatalok és ügynökségek száma a költségvetési év végén 1479 volt, vagyis 2600 lakósra jutott egy közvetítő hivatal.

Egyiptom. Az 1901-ben alapított, csak takaréközlet-
ággal foglalkozó egyiptomi postatakarékpénztárnál a taka-
rékbetétek összege 1937 végén 8·9 millió egyiptomi Fontot
tett ki. 1937-ben a betevők száma 466 ezer, a befizetések
összege a tőkésített kamatokkal együtt 2·9 millió Font, a
visszafizetéseké 2·1 millió Font volt. 100 lakósra 1936 vé-
gén 2·7, 1937 végén 2·9 betétkönyv esett.

Finnország. A csak takaréközletággal létesített posta-
takarékpénztár betétálladéka 1937-ben 454·5 millió finn
Márkára rugott, ugyanakkor a betétkönyvek száma 184.028
volt. Az év végén minden 20 lakósra jutott egy takarékbetét-
könyv. A betétkönyvek 38·4%-ának követelése 50 Márka
alatt volt. A közvetítő hivatalok száma 1270, minden
301 km²-re és 2998 lakósra jutott egy közvetítő hivatal. Az
1937. évi mérlegben összesen 483·8 millió Márkát kitevő ak-
tívák között az értékpapírtárca csak 94·2 millió Márka ér-
tővel szerepel, ez is államadóssági címletekből áll; az adó-
sokat 385·9 millió Márkával mutatták ki, amely összeg —
150 millió Márka kivételével — az államnál volt kihelyezve.
Az összes bevételek 19·8 millió Márkára rugtak, ebből 19·6
millió Márka, vagyis majdnem 100% kamatbevételből szár-
mazott. Az összes kiadások 17·1 millió Márkát tettek ki, eb-
ből a passzív kamatok 15 millió Márkával s az igazgatási és
üzletviteli költségek 2·1 millió Márkával szerepelnek, a
pénzügyi eredmény tehát 2·7 millió Márka nyereség.

Franciaország. A francia postatakarékpénztár be-
tevőinek száma 1937-ben 10·4 millió, a befizetések tétel-
száma 6·5 millió, összege 8·2 milliárd francia Frank, a visz-
szafizetések tétel száma 4·4 millió, összege 7·8 milliárd
Frank volt. A takarékbetétek álladéka 24·5 milliárd Frank.
A csekkszámlatulajdonosok száma 755 ezer, ezek csek-
számláin feldolgoztak 138 millió tételt 614·8 milliárd Frank
összegben, amelynek 85%-a nyert klíringforgalomban ki-
egyenlítést. A csekkszámلاكövetelések álladéka 5·2 milliárd
Frank. Az intézet birtokában levő értékpapírállomány ér-

téke 26·4 milliárd Frankkal szerepel. Az értékpapírüzletág szolgáltatta a postatakarékpénztár 1·1 milliárd Frank betételének legnagyobb részét, amelynek 35 % -át, mint tiszta hasznót az államkincstárba szállította be.

Görögország. A postatakarékpénztár takarékforgalmában 1937-ben a betevők száma meghaladta a 636 ezret, a betétek tételszáma 549 ezer, összege pedig 2·4 milliárd Drachma volt. Visszafizettek kereken 580 ezer tételben 2·1 milliárd Drachmát, a takarékbetétálladék 3·2 milliárd Drachma. Görögországban a csekkforgalom nincs bevezetve.

Hollandia. A holland postatakarékpénztárnál 1937-ben a takarékbetevők száma 2·2 millióról kereken 2·3 millióra, a takarékbetétek álladéka 532·2 millió Ft-ról 588 millió Ft-ra emelkedett. A takarékbetétek tételszáma 2·8 millió, összege 218 millió Ft volt, míg a visszafizetések tételszáma 1·9 milliót, összege 175·5 millió Ft-t tett ki. 1937-ben 1000 lakósra 267 betevő és 69.745·41 Ft betétálladék esett; takaréklapok útján 60.173 Ft-t fizettek be. A csekkszámlatulajdonosok száma az előző évi 288 ezerről 312 ezerre, a csekkszamlák álladéka 200·3 millió Ft-ról 242·2 millió Ft-ra emelkedett. A jóváírások tételszáma 54 millióra, összege pedig 8·5 milliárd Ft-ra rúgott, a visszafizetések tételszáma 38 millió, összege 8·5 milliárd. Az összforgalom tehát tételszámban 92 millió, összegben 17 milliárd hollandi Forint volt. Készpénz nélkül bonyolódott le a forgalom 83%-a. A fedezetlen csekkeket kibocsátó számlatulajdonosokat kizárással büntetik (1937-ben 14 esetben) és hivatalból ugyancsak beszüntetik azokat a számlákat is, amelyeken két éven át érdemleges kezelés nem volt. Az 1937. év folyamán kiküldött számlakivonatok darabszáma 25 millió volt, munkanaponként átlag 83.266 db. Az egy számlára eső tételszám az előző évvel szemben 296-ról 304-re emelkedett, összegben 52 ezer Ft-ról 57 ezer Ft-ra. Egy számla átlagkövetelése 694 hollandi Ft-ról 775 hollandi Ft-ra emelkedett. Az év folyamán a nemzetközi

forgalomban külföldre átutalt összegek 26%-kal, a külföldről beérkezett összegek 34%-kal nőttek. Az üzletév pénzügyi eredményei igen kedvezőek. A bevételek 10 millió hollandi Forintot, a kiadások 4·9 millió hollandi Forintot tettek ki, az üzemi nyereség tehát 5·1 millió Forint volt. A bevételek több, mint fele származott az értékpapírtárca kamatjövedelméből. Személyzet létszáma az év végén 1338 fő.

Hollandindia. A hollandindiai postatakarékpénztárt 1898-ban alapították azzal a céllal, hogy a bennszülötteket a takarékoság számára megnyerjék. Habár a betétek legnagyobb része a fehér lakosságtól származik, a bennszülöttek betétei mégis évről-évre emelkednek. A postatakarékpénztár viszonylagos fontossága nagy, mivel Hollandiában az egyéb pénzintézetek aránylag fejletlenek. Fennállásának első 20 évében a postatakarékpénztár igazgatása Batáviában volt központosítva. 1928-tól kezdve azonban a gyarmat különböző részein 4 fiókinvézetet állítottak fel. 1937 végén a közvetítő hivatalok száma 613-ra rugott. A betétkönyvek névre szólnak. 1918-tól az analfabéta betevők személyazonosságának megállapítására ujjlenyomatok szolgálnak. Az állami tisztviselők és katonák számára külön rendszer áll fenn, amely az illetmények egy részének közvetlenül takarékszámlán való jóváírásából áll. Az anyaországból a gyarmatra költözködő betevők a holland postatakarékpénztárnál fennálló takarékbetéteiket költségmentesen utalhatják át a batáviai postatakarékpénztárhoz. Ugyanez áll az anyaországba visszaköltözőket illetően. 1937 óta a holland postacsekkhivatal és a hollandindiai postatakarékpénztár között szintén létezik átutalási forgalom. 1938 elején a hollandindiai postatakarékpénztár takarékbetétállománya 42·9 millió hollandi Frt volt, betevőinek száma 500 ezerre rugott, amiből 121 ezer volt európai, 327 ezer bennszülött, a többi kínai és egyéb keleti fajú.

Japán. A postatakarékpénztár igen fejlett takarékforgalommal rendelkezik. A betevők száma 1937-ben 53 millió, a befizetések tételszáma 174 millió, összege 2·7 milliárd Yen. A japán postatakarékpénztárnál az utolsó tíz év alatt a takarékszámok száma több, mint 42%-kal, a takaréketálladék pedig több, mint 120%-kal emelkedett. A visszafizetések tételszáma 57 millió, összege 2·4 milliárd, a takaréketek álladéka 3·7 milliárd Yen. Az 1906-ban bevezetett csekkforgalomban a számlatulajdonosok száma 555 ezer, jóváírtak 56·8 millió tételt 3·2 milliárd Yen összegben. A megterhelések tételszáma 18·7 millió, összege 3·2 milliárd Yen, az összforgalom tehát tételben túlhaladta a 75 milliót, összegben pedig a 6·4 milliárd Yent. Kliringforgalomban az összforgalom 35·5%-át bonyolították le s a csekkbetálladék kerekén 102 millió Yenre rugott. A magyar postatakarékpénztárnál 1937-ben egy csekkszámla átlagos forgalma 885 tétel és 485.681 P volt, Japánban csak 145 tétel és 18.286 pengő. A japán kormány 1938 augusztus 22.-én újabb 3·5%-os 397 millió Yen kölcsönt bocsát aláírásra a kínai háborúval kapcsolatban. Az eddigi kölcsönkhöz hasonlóan a visszafizetési idő ennél a kölcsönnél is 17 év, a kölcsön legnagyobb részét a japán bank és a postatakarékpénztár jegyzi le, kisebb részét a közönség jegyzésére bocsátják.

Jugoszlávia. A jugoszláv postatakarékpénztár takaréközletágában 1937-ben a betétek tételszáma 986 ezer, összege 987·4 millió Dinár volt, míg a visszafizetések tételszáma 1·2 millióra, összege 720·5 millió Dinárra rugott. A betevők száma 410 ezerről 475 ezerre szaporodott, a takaréketek álladéka 982·1 millió Dinárról 1·2 milliárd Dinárra emelkedett. Egy betét átlagösszege 1001·80 Dinár, egy visszafizetés átlagösszege 598·86 Dinár volt. A takaréketek kamatlába 4% volt. A csekkforgalomban 13 millió befizetést és 5·3 millió visszafizetést könyveltek, összesen 85·5 milliárd Dinár értékben. Az összforgalom 55%-a bonyolító

dott le készpénz igénybevétele nélkül. A csekkszámlatulajdonosok száma az előző évi 26 ezerről 25·8 ezerre csökkent. A csökkenés annak a következménye, hogy a 10 év óta forgalmat fel nem tüntető, vagy törzsbetéttel nem rendelkező számlákat hivatalból megszüntették. A csekkbetétek álladéka 1·5 milliárd Dinárról 1·8 milliárd Dinárra emelkedett. A postatakarékpénztár tiszta nyeresége 1936-ban 59·2 millió Dinár, 1937-ben 61·5 millió Dinár volt. Személyzet létszáma 770 fő.

Kuba. A kubai köztársaság 1936-ban állított fel postatakarékpénztárt 41 közvetítő hivattal. 1938 júliusában a betétálladék 178.835 Pesot tett ki, amelyből 55.000 Peso államadóssági címletekben, 90.600 Peso pedig köztisztviselőknek nyújtott kölcsönökben volt elhelyezve. A betevők száma 11.830 volt.

Lengyelország. A lengyel postatakarékpénztár betétkönyveinek száma 2·9 millió, amelyre 1937-ben befizettek 7·7 millió tételben 917·5 millió Zlotyt, visszafizettek 7·9 millió tételt 796·6 millió Zloty értékben. A takarékbetétálladék 781·8 millió Zloty. Egy betétkönyv átlagos követelése 12·92 Zloty. A csekkszámlatulajdonosok száma 75 ezer, összes forgalmuk 32·7 milliárd Zloty, amelyből úgy a jóváírásra, mint a megterhelésre 16 milliárd Zloty jutott. Készpénz nélkül bonyolították le az összforgalom 77·5%-át; a csekkszám lákon levő követelés 255·6 millió Zlotyt tett ki.

Lettország. A lett postacsekkihivatalnak 1924-ben történt megalakulásától 1937 végéig a csekkszám lák száma 7.700-ra emelkedett, amelyeken jóváírtak 1·4 millió tételt 425·8 millió Lat értékben, megterhelés volt 790 ezer tétel 414 millió Lat értékben. Az összforgalom tétele száma 2·2 millió, összege 839·7 millió Lat volt. A csekkszám lákon lévő követelés 22 millió Latot tett ki s az összforgalom 51%-át bonyolították le klíringforgalomban.

Németország. A postacsekkihivatalnál 1937 folyamán a csekkszám latulajdonosok száma 1·09 millióról 1·12 mil-

lióra emelkedett. A jóváírások tételszáma 563·8 millió, összege 80·8 milliárd Márka volt. A megterhelések tételszáma 340·7 millió, összege 80·8 milliárd Márka. A 161·6 milliárd Márka összforgalomból készpénz igénybevétele nélkül egyenlítették ki 85·8 %-ot. A csekkbetétek álladéka 846·2 millió Márkát tett ki. Ausztria csatlakozása következtében a forgalom a wieni postatakarékpénztár működésével bővült.

Olaszország. A csekkforgalomban 1937-ben 123 ezer számlatulajdonos vett részt. Jóváírtak 24 millió tételt 15·4 milliárd Lira értékben, leírtak 5·7 millió tételt 15·3 milliárd Lira értékben. Összforgalmuk tételben meghaladta a 28 milliót, összegben a 30 milliárd Lírát. Készpénz nélkül egyenlítették ki az összforgalom 27 %-át. A csekk számlák követelése 1·01 milliárd Lira volt. A közvetítő helyek száma 1938-ban 11·400. Ebben a számban bennfoglaltatnak az 1886-ban létesített hajótakarékpénztárak is.

Románia. A postatakarékpénztárnál kiállítottak 265 ezer betétkönyvet, a betétek tételszáma 1937-ben 473 ezer, összege 3·2 milliárd Lei volt. Visszafizettek 362 ezer tételben 2 milliárd Leit, a takarékbetét álladéka 3·9 milliárd Lei volt. A csekk számlatulajdonosok száma 8000 volt, jóváírtak 1·9 millió tételt 51·6 milliárd Lei összegben. Megterhelési tétel volt 960 ezer 51·2 milliárd Lei értékben. Összforgalom tételben 2·9 millió, összegben 102·9 milliárd Lei volt. Készpénz nélkül egyenlítették ki az összforgalom 62 %-át. A csekk számlakövetelések összege az év végén 1·5 milliárd Lei volt. A román kormány 1938 június havában 4½ %-os kamatozás mellett parin kibocsátott középlejáratú állami kincstárjegyek ellenében 2·35 milliárd Lei összegű kölcsönt vett fel, amelyet nagyobb részben fegyverkezésre, kisebb részben útépitésre fordít. A postatakarékpénztár ebből a kölcsönből 500 millió Lei összeget vett át. A postatakarékpénztár által átvett tranche szolgáltatást az Autonóm Monopolpénztár nyereségéből az államot megillető hányad külön biztosítja. A Pénztár a postatakarékpénztárt illető kamatokat és törleszt-

tési részleteket az állami nyereségrészesedés terhére közvetlenül a postatakarékpénztárnak utalta át.

Svájc. A svájci postacsekkihivatanál a csekkszámlatulajdonosok száma 1937 folyamán 116·5 ezerről 120·8 ezerre szaporodott. A csekktétálladék 388·5 millió Frankról 458·2 millió Frankra nőtt, a jóváírások tételszáma 65 millió, összege 16 milliárd Frank, a megterhelések tételszáma 6 millió, összege 15·9 milliárd Frank, összforgalom tételszáma 71 millió, összege 28·2 milliárd Frankról 31·9 milliárd Frankra emelkedett. Készpénz igénybevétele nélkül bonyolítottatott le az összforgalom 80 %-a. Danzing szabadállamnak a lengyel fizetési forgalom kereteibe való beilleszkedése következtében vele a postaátutalási forgalom áprilisban megszűnt, viszont az Olaszországgal 1935 óta szünetelő átutalási forgalom 1937-ben újból megnyílt.

Svédország. A svéd postatakarékpénztár takarékküzet-ága 2·1 millió takarékbetevővel rendelkezik. 1937 folyamán a betétek tételszáma 3·5 millió, összege 206·6 millió svéd Korona, a visszafizetések tételszáma 3·4 millió, összege 262·4 millió Korona. A betétálladék 548·2 millió Korona. A csekkszámlatulajdonosok száma 1937-ben 88 ezerről 96 ezerre emelkedett, ugyanakkor a csekktetétek álladéka is 141·6 millió Koronáról 155·3 millió Koronára emelkedett. A jóváírások tételszáma 35·7 millió, összege 10·5 milliárd Korona, a megterhelések tételszáma 18·1 millió, összege 10·5 milliárd Korona. Összforgalma tételben 54 millió, összegben 21 milliárd Korona. A készpénznélküli forgalom az összforgalomnak 74 %-át tette. A számlatulajdonosok jegyzékét minden évben kiadják. A fontosabb díjak a következők: 5 Koronán aluli befizetések után 10 Öre, 5—50 Korona összegű befizetések után 15 Öre, 50 Koronát meghaladó összegű befizetések után 20 Öre. A befizetések összege korlátozásnak nincs alávetve. A klíringátutalás díjtalan. Minden visszafizetés után 10 Örét számítanak fel. 1934 óta postacsekkihivatal útján lehet befizetni az adókat, a telefondíja-

kat, gáz- és villanydíjakat, stb. Ez a szolgálat, amelyben jelenleg 14.000 köztisztviselő és 17.000 egyéb személy vesz részt, a köztisztviselők számára díjtalan, nem közalkalmazottak számára az illetékmentesség az adóbefizetésre szorítkozik. 1937-ben 1·4 millió Koronát a tartalékalap gyarapítására fordítottak, amely ezzel elérte a 8 millió Koronát. Az aktívák összege 574·1 millió Koronát tett ki, ebből 40·1 millió a jegybanknál és a postacsekkforgalomban volt elhelyezve, 234·1 milliót értékpapírokba fektettek, (ezek névértéke 266·5 millió Korona), 221·8 milliót a községek és közületek vettek hitel formájában igénybe, végül 69·9 milliót jelzáloghitel alakjában folyósítottak.

Tunis. A postacsekkhivatalnál vezetett csekkszámlák száma 3700, forgalma 1937-ben 197 ezer tételben 1·2 milliárd francia Frank volt. Készpénz nélkül egyenlítették ki a forgalom 37%-át, az álladék 10·7 millió Frankot tett ki.

A magyar postatakarékpénztár takarékküzetágában megállapított 3%-os kamattérítéssel szemben 1938 januárjában egyes államok takarékbetétüket a következő kamatláb mellett gyümölcsöztették: Anglia 2·5%, Argentina 20 ezer Pesoig 2%, ezt meghaladó részt 0·5%, Bulgária 4%, Csehország 2·5%, Délafrika 2·5%, Amerikai Egyesült Államok 2%, Egyiptom 3%, Finnország 3·5%, Franciaország 2·75%, Görögország 4%, Hollandia 2·64%, Holland-Keletindia 3.000 Frt-ig 2·4%, Japán 2·76%, Japán gyarmatok 3·12%, Jugoszlávia 100 ezer Dinárig 4%, Kanada 2%, Lengyelország 3%, Lettország 3%, Mexikó 2%, Olaszország 2·52%, Románia 300 ezer Lei-ig 3·5%, ezenfelül 1·75%, Svédország 2%, Új-Zéland 500 Fontig 3%, 501—2000 Fontig 2·5%, Uruguay 2500 Pesoig 4%, ezen felül 3·5%.

Miként más helyen már említettem, a magyar postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosainak száma 1937-ben az ú. n. holt — forgalom nélküli — számlák állandó megszüntetése mellett 2·2%-os növekedést tüntetett fel. A külföldi testvérintézményeknél ugyanebben az idő-

pontban e mozgalom a következő volt: növekedést mutat Belgium (+6%), Bulgária (+31·8%), Csehszlovákia (+1·9%), Dánia (+14·2%), Franciaország (+5·7%), Hollandia (+8·2%), Japán (+16·2%), Lettország (+8·8%), Németország (+2·3%), Románia (+29·3%), Svájc (+3·5%), Svédország (+9·8%), Tunis (+14·3%). Apadást tüntet fel: Ausztria (—0·5%), Jugoszlávia (—1·7%), Lengyelország (—4%). A csekkszámok száma különösen azokban az országokban mutat szép fejlődést, amelyekben a postatakarékpénztári csekkt forgalom aránylag még nincs elterjedve (Bulgária, Románia). A dán és japán postatakarékpénztárnál vezetett csekkszámok számának jelentékeny emelkedése bizonyítja annak, hogy intenzív propagandával a telítettség látszó csekkt forgalom még tovább fejleszthető. Ausztriában és Jugoszláviában a csökkenés abban leli magyarázatát, hogy a holt számlákat az év folyamán hivatalból megszüntették.

IX. Postai kapcsolatok.

1. Közvetítő hivatali hálózat.

A közigazgatási politika keretében kell foglalkoznom a postatakarékpénztári végrehajtószolgálat ellátásával. Miként azt előzőleg már ismertettem, a postahivatalok végrehajtó szolgálatáról lemondani nem lehet, annál kevésbé, mert a postatakarékpénztárak működésének elengedhetetlen feltétele a postahivatalok kiterjedt hálózata. Ez természetesen nem jelenthet a végrehajtó szolgálat körében kizárólagossági jogot, mert a postatakarékpénztári ügykezelés szempontjából — legalább is gócpontokon — postatakarékpénztári fiókok felállítása kívánatos különösen akkor, ha azok a közvetítő hivatalokénál nagyobb hatáskörrel működnek. Üzempolitikai szempontból kívánatosnak látszik, hogy a postatakarékpénztár — akár egy államigazgatási szolgálat körbe tartozik a postával, akár nem — a közvetítő szolgálat ellátásának önköltségi árát megtérítse a postaintézetnek, mert ezáltal egyrészt az biztosítható, hogy a posta alkalmazottai nem fogják a postaszolgálat körébe tartozó teendőiket rendes munkájuk mellett pluszmunkának tekinteni, másrészt pedig a posta sem fogja pénzszállítási berendezéseit a postatakarékpénztári átutalási forgalom hátrányára és kárára forszírozni. Szándékosan említettem az átutalási forgalmat érhető hátrányt, mert nem szorul bővebb bizonyításra, hogy minden — a modern átutalási forgalmat kikapcsoló, illetve nélkülöző — berendezedés lényegében nem a postatakarékpénztárnak, hanem az ország

gazdasági életének okoz károkat. Általában véve a posta és a postatakarékpénztár közötti viszony az állami intézmények egymás közötti viszonyánál is mélyebb kell, hogy legyen, mert a közös cél: a gazdasági és pénzügyi élet abszolút szolgálata ezt feltétlenül megkívánja. Egyébként is a közvetítő szolgálat hatályossága megkívánja, hogy a közvetítő szolgálatot ellátó postahivatalok a postatakarékpénztári szolgálat körébe tartozó teendőikben a postatakarékpénztárnak legyenek alárendelve, amelynek adott esetekben joga van arra is, hogy a hibázó postaalkalmazottakat rendbírsággal és pénzbírsággal is sújtsa. A kifejezetten fegyelmi hatáskör gyakorlása, értem ezalatt a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat elrendelését és magát a fegyelmi eljárást, feltétlenül a posta hatóságai kezében hagyandó, még postatakarékpénztári ügyekből kifolyólag is, mert ezeknél az eljárásoknál már a posta belső szabályait kell alkalmazni, mivel az eljáró alkalmazottak minden esetben a posta alkalmazottai.

Közvetítő szervek. A postatakarékpénztárak működésébe szervesen kapcsolódnak a közvetítő szervek, amelyeknek — mint meghatalmazottaknak — feladata a központ és a felek között a forgalom lebonyolítása. A postatakarékpénztári közvetítő szolgálat közgazdasági hatása abban jelentkezik, hogy a postahivatalok — mint közvetítő szervek — az egész országra kiterjedő bankhálózatot képeznek. A közvetítő szolgálat ellátását illetőleg aszerint, hogy azt a központ főpénztára, vagy pedig területileg kívülálló szervek látják el, van belső és külső közvetítő szolgálat. A közvetítő szolgálat tökéletessége a kezelés egyszerűségében és egyöntetűségében csúcsosodik ki, amely az azonos és ritkán változó nyomtatvány űrlapok használatát tételezi fel és természetesen maga után vonja a fegyelmi, anyagi és erkölcsi felelősséget, kezelési téren pedig az azonnali számadástételt.

A m. kir. postatakarékpénztár közvetítő szolgálatát

azok a szervek látják el, amelyeket ezzel megbíztak, így elsősorban a postahivatalok és a postaügynökségek, a hajópostatakarékpénztárak, a tábori postahivatalok, a konzulátusok, a postatakarékpénztár saját fiókjai, a faluzó levélhordók, a külterületi kézbesítők, stb. Az első években kizárólag a kijelölt, illetve megbízott postahivatalok voltak a postatakarékpénztár közvetítő szervei, azonban nem egyszerre valamennyi hivatal. Így 1886 elején 700, majd ugyanezen év május havában 500, június, július, augusztus és szeptember hónapokban 200—200 újabb postahivatalt bízott meg a miniszter a közvetítő szolgálat ellátásával, úgyhogy 1886 végével már 2000-re — a postahivatalok 54%-ára — emelkedett a közvetítő postahivatalok száma. Ez az arány 1887-ben 74·3%-ra, 1888-ban 82·6%-ra, 1889-ben 98·6%-ra, 1890-ben 99·4%-ra növekedett. A miniszter a postatakarékpénztár 1891. évi működéséről szóló jelentésében a közvetítő postahivatalokkal kapcsolatban a következő kijelentést tette: „Csak elismeréssel szólhatok a postahivatalok általában tapasztalható ügybuzgalmáról a takarékpénztári szolgálatban. Ezzel a szolgálattal most már az ország összes postahivatalai megbízáva s így meg van adva a keret, hogy a postatakarékpénztár csakugyan általános hatású országos intézménnyé váljék.“ 1891-től kezdve tehát valamennyi postahivatal, ezeken kívül 1901-től pedig valamennyi postaügynökség is a postatakarékpénztár közvetítő hivatala. Számuk 1938 végén 2759, ebből kincstári postahivatal 142, postamesteri hivatal 2016 és postaügynökség 601. A postatakarékpénztár postai közvetítő hálózatának sűrűségére jellemző, hogy 1890-ben minden 4561 lakósra, 1900-ban minden 4579-re, 1910-ben minden 4637-re, 1920-ban, tehát Magyarország területe egy részének elvesztése után minden 3639-re, 1938-ban pedig minden 3491 lakósra esett egy közvetítő hivatal; 1890-ben minden 85 km²-re, 1900-ban 77·3-ra, 1910-ben 72·2-re, 1920-ban 42·4-re, 1938-ban pedig minden 37·3 km²-re jutott egy-egy közvetítő postahivatal. 1938 köze-

péig az ügynökségek csupán úgy kapcsolódtak a közvetítő szolgálat lebonyolításába, hogy ellenőrző hivataluk részére továbbították az egyes műveleteket. Ez a rendszer 1938-ban megszűnt s azóta az ügynökségek is a postahivatalokkal azonos módon közvetítenek. A postatakarékpénztár ettől az időponttól a postaügynökségeket közvetítőhivatali kisebb címtáblával és külön ragjeggyel látta el. Az ügynökségi ragjegy abban különbözik a postahivatali ragjegytől, hogy azon zárójelben, kisebb betűkkel nyomva, az ellenőrző hivatal neve is fel van tüntetve. A postatakarékpénztár működésének első éveiben községek, mezővárosok és falvak, postahivataloknak a közvetítő szolgálattal való megbízatását tömegesen kérték. Amíg nem volt minden postahivatal egyben közvetítő hivatal is, a postatakarékpénztár a közvetítő hivattal nem bíró helyen lakó címzett részére utalványozott összeget portómentes postautalványon küldte meg.

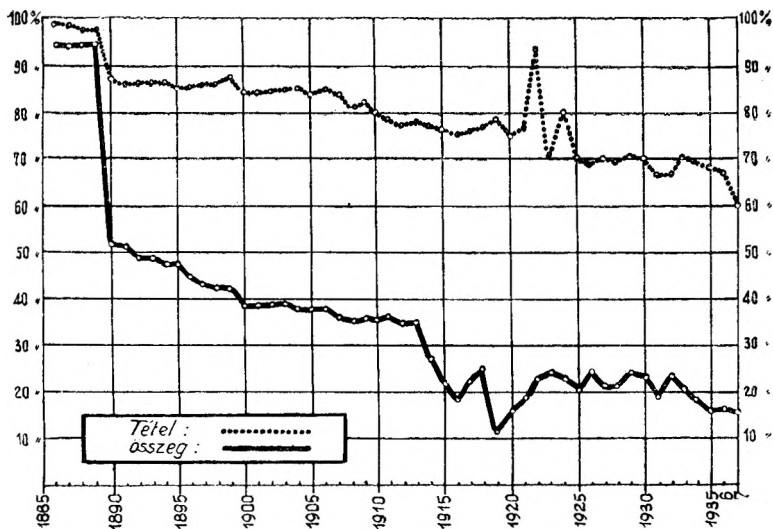
A hivataloknál eszközölt takarékbetétekért és csekkbefizetésekért a posta — a postai kezelés alatt — a befizetett összegek erejéig felelős. A postatakarékpénztári takarékbefizetési utalványon küldött összegekért a posta ki nem fizetés, vagy téves kifizetés miatt, az utalványozott összeg erejéig felelős. Amidőn postakincstári alkalmazottal csupán a csekkfizetési utalványt kézbesítik a címzetteknek, az utalványozott összeget pedig a kellően aláírt utalvány átadójának minden további igazolás nélkül utólag a postahivatalban fizetik ki, a posta csakis az utalvány helyes kézbesítéséért felelős. A közvetítő szolgálatból folyó postai felelősséget illetőleg megjegyzem, hogy magánszemélyeknek címzett takarékbefizetési utalványokat a posta szabályszerűen kézbesíti, ha a kézbesítő okiraton az átvételt, az átvételre jogosítottával azonosnak tartható, hitelesített aláírással elismerték.

Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása után 1918 október végével a horvát-szlavonországi postahivatalok is megszűntették a kapcsolatot a postatakarékpénztárral. A

magyar postatakarékpénztár igazgatósága 1919-ben a horvát-szlavon postaigazgatással megállapodott abban, hogy a horvát-szlavonországi postahivatalok 1919 február 1.-ével újból felveszik a magyar postatakarékpénztár összes üzletágaira kiterjedő közvetítő szolgálatot. Tevékenységükben ezek a hivatalok nem, mint a magyar postatakarékpénztár közvetítő hivatalai, hanem kifejezetten mint annak megbízottai működtek volna. A megállapodás szerint e szolgálat ellátásáért a horvát-szlavon postahivatalok a takaréközleti forgalomban minden egyes betét után 4 fillér kezelési díjat, az év folyamán megnyitott s az év végén fennálló betétkönyvek után 10 fillér és a postahivataloknál az év végén mutatkozó takarékbetéti szaporulat összege után $\frac{1}{4}\text{‰}$ jutalékot, a csekkforgalomban minden befizetési, vagy visszafizetési tétel után 4 fillér kezelési díjat és a be- és visszafizetések összege után $\frac{1}{8}\text{‰}$ jutalékot kaptak volna. Ez a forgalom a kommün kitörése következtében nem indult meg.

A közvetítő hivatalok a közvetítő szolgálatot a postai szolgálat lebonyolítására előírt hivatalos órák alatt látják el, azzal a különbséggel, hogy a postatakarékpénztári takarékbetét- és csekkbefizetés felvevő szolgálat, továbbá a mindkét irányú visszafizetési szolgálat — a napi zárlat elkészítése céljából — a kincstári hivataloknál, az I. és II. osztályú, valamint a távíróval, vagy távbeszélővel egyesített III. és IV. osztályú postamesteri hivataloknál a megjelölt záróránál egy órával előbb ér véget.

A posta által lebonyolított közvetítő szolgálat összforgalom méreteit az alábbi grafikon szemlélteti:

A fenti grafikon teljes mértékben igazolja, hogy a postatakarékpénztár működése az ország egész területére kiterjed. A postatakarékpénztár postai közvetítő szolgáltatásban vannak természetsszerűleg azok az üzleti berendezések, amelyek a legnagyobb tételszám forgalmat produkálják. (Csekk-számlák javára eszközölt befizetések, fizetési utalvánnyal történő kiutalások, stb.) A grafikon összegvonalára már sokkal alacsonyabb, ami viszont azt mutatja, hogy a jelentősebb ügyesetek, amelyek nagyobb összegek mozgalmával járnak, a központi munkálatok keretében nyernek lebonyolítást.

A postahivatalok között különös szerepe van a postatakarékpénztár székházában működő intézeti postahivatalnak, amely közvetítő szolgáltatást ugyan nem lát el, ellenben az intézet összes beérkező és kifutó anyagának feldolgozását végzi. Az intézet 1895-ben a minisztertől külön intézeti postahivatal felállítását kérte s előterjesztésében rámutatott arra, hogy 1890-től 1894-ig a beérkezett levelek száma 84,2 %-kal, a kiküldött leveleké 250,8 %-kal, a csomagoké pedig

164·2%-kal emelkedett. Ilyen forgalom mellett egyik postahivatal sem tudta lebonyolítani a postatakarékpénztár postai forgalmát a kívánt gyorsasággal. Ennek, az intézet forgalmának fejlődésére nézve értékes adatokat tartalmazó feltejtésnek az volt az eredménye, hogy 1896-ban „a postatakarékpénztár üzleti érdekeinek előmozdítása szempontjából” külön postahivatalt (Budapest 54 sz.) állítottak fel. Amidőn 1896-ban a postatakarékpénztári külön postahivatal működését megkezdte, a budapesti postaigazgatóság vonatkozó rendelete a következőket említi: „Minthogy a m. kir. postatakarékpénztártól nyert értesülés szerint az üzem ott vásár- és ünnepnapokon délután is épúgy folyik, mint hétköznapiokon, rendelem, hogy a postatakarékpénztári postahivatal vásár- és ünnepnapokon délután is működjék s a rovatolásokat is épúgy fenntartsa, mint hétköznapiokon. Egyebekben elvárom a kir. hivatal vezetőjétől, hogy nem tévesztve szem elől azon körülményt, hogy az újonnan létesített postahivatal elsősorban a m. kir. postatakarékpénztár érdekeit van hivatva szolgálni, mindent elkövet annak érdekében, hogy e cél el is érjék.”

A postatakarékpénztárnak az az állandó törekvése, hogy a tőkegyűjtési funkciót minél jobban kiterjessze, a hajópostatakarékpénztár intézményének saját szervezetébe való beillesztésére vezetett. Az intézet a közös hadügyminiszterrel egyetértőleg a közvetítő szolgálatot 1899-ben kiterjesztette a cs. és kir. haditengerészet hajóira is. E berendezés, amely akkor egyelőre két hadihajóra vonatkozott, lényegileg abban állott, hogy a haditengerészet postaszolgálatra berendezett hajóin a hajószámvevő a parancsnok ellenőrzése mellett a postatakarékpénztár részére gyűjtőszolgálatot teljesített, vagyis takarékbetéteket fogadott el, emellett jogában állott 25 Frt-ig rövid úton visszafizetéseket teljesíteni. A közvetlen pénzelszámolást mindkét irányban a postatakarékpénztár és a közös hadügyminiszter között ejtették meg olyképen, hogy a betétek és visszafizetések

közti különbség a magyar postatakarékpénztárnak az osztrák postatakarékpénztárnál vezetett csekkszámláján nyert kiegyenlítést. Ugyanez a berendezés az osztrák postatakarékpénztárral való viszonylatban is fennállott, amely körülmény elég gyakran azt eredményezte, hogy a hajók a számadási okmányokat felcserélték. Ezt a szolgáltatást 1901-ben a postatakarékpénztár csekk- és klíringforgalmára is kiterjesztették. Ez a berendezés azonban nemcsak a haditengerészet mozgó egységein, hanem a külföldi flottabázisokon is működött. Így pl. a közös hadügyminisztérium tengerészeti osztálya 1910-ben közli, hogy a postatakarékpénztári szolgáltatást Pekingben megszünt. A hajópostatakarékpénztár takarékpénztári szolgáltatásának utasítása 1899-ben: „Instruction für den Postsparkassa-Dienst auf den Schiffen der k. u. k. Kriegs-Marine“ címen Wienben, míg a csekk- és klíringforgalmi utasítás ugyancsak Wienben 1901-ben: „Provisorische Instruction für die Benützung des Check- und Clearingverkehrs der Postsparkassen-Ämter durch die Casen der k. u. k. Kriegs-Marine“ címen jelent meg; későbbi időpontokban e szabályzatok pótlásait is kiadták. Hajópostatakarékpénztárak voltak: Donau, Asper, Leopard, Kaiser Karl IV., Taurus, Panther, Szigetvár, Franz Josef I., Kaiserin und Königin Maria Theresia, Kaiserin Elisabeth, stb. hadihajókon. Amidőn valamely hajó leszerelt, a nyomtatványokat a fentidézett utasítás értelmében a „Dienstbücher Verwaltung des k. u. k. Seearsenals“-nál kellett letétbe helyezni. A közvetítő szolgáltatást 1915-ben a tábori postahivatalokra, valamint az osztrák-magyar katonai igazgatás alatt álló lengyelországi (occupált) területeken működő hadtáppostahivatalokra, majd a megszállott Szerbiára, Montenegróra és Albániára, illetve az ott működő posta- és hadtáppostahivatalokra is kiterjesztették, mégpedig úgy a takaréknál, mint a csekkforgalommal. A takarékküzletágra kiterjedő részleges közvetítő szolgáltatás ellátására felhatalmazta a külügyminiszter 1901-ben a külföldi konzuli hivatalokat is.

Ezekon kívül a postatakarékpénztár zálogüzleti forgalmat lebonyolító fiókjai is felhatalmazást nyertek arra, hogy korlátozott mérvű takaré- és csekküzletágbeli közvetítő szolgálatot is ellássanak.

A postaigazgatóságok, illetőleg a postahivatalok a postatakarékpénztári közvetítő szolgálattal kapcsolatos adatszolgáltatásra vonatkozó, bárhonnan eredő beadványokat, vagy megkereséseket, a náluk esetleg megállapítható adatokkal felszerelve — intézkedés végett — a postatakarékpénztárhoz teszik át, illetőleg terjesztik fel és erről a beadványosokat értesítik. Olyan esetben, amikor büntetőüggyel kapcsolatban halasztást nem tűrő, sürgős adatszolgáltatásra van szükség s a kívánt adatok az illető postahivatalnál rendelkezésre állanak (pl. aznapi be- és kifizetések, saját kiállítású betétkönyvek), az adatokat a megkereső hatósággal késedelem nélkül közvetlenül kell közölni s a postatakarékpénztárt a teljesített adatszolgáltatásról írásban kell értesíteni. Minden olyan ügyben, amelynek tárgya valamely számadási eltérés rendezése, az ügynökség hibás kezelése, vagy általában, ha az igényelt felvilágosítás megadása csakis aljegyzékmásolatok birtokában lehetséges, írásbeli megkereséssel továbbra is az ellenőrző hivatalokhoz kell fordulni. Olyankor azonban, amikor a levelezés tárgya valamely konkrét utasítás, pl. pótnyilatkozat felvétele, betétkönyv bekérése, stb. a megkereséssel közvetlenül az ügynökséghez lehet fordulni. Az adatszolgáltatással kapcsolatban emlékezem meg a hivatali titoktartásról. Az alapító törvény ugyanis kimondotta, hogy: „A postahivatalbelieknek a szolgálathól való rögtöni elbocsátás terhe alatt tiltatik, hogy a betevők neveiről, vagy a betett összegekről, kivéve postatakarékpénztári szolgálati felebbvalóikat, bárkinek is értesítést adjanak.“

Ellenőrzés. A postatakarékpénztár a közvetítő hivatalok ügy- és pénzkezelését az 1885-ben kiadott Szabályozó Rendelet szerint a posta- és távirdafelügyelők útján ellen-

őriztette, akiket a postatakarékpénztár rendes biztosainak tekintettek, bár a rendelet értelmében az intézetnek jogában állott külön biztosokat is kiküldeni. Ilyen eset rendszerint akkor fordult elő, amikor bonyolult elszámolási kérdések tisztázása vált a helyszínen szükségessé. Mivel azonban a vizsgálati jelentések annak megítélésére, hogy a postabiztosok a törvény és rendelet intencióinak megfelelő eljárást követtek-e, kellő támpontot nem nyújtottak, az igazgatóság postatakarékpénztári szempontból célszerűnek találta, hogy a postabiztosok külső működését is megfelelő ellenőrzés alá helyezze. Az igazgatóság kérelmére a miniszter 1888-ban engedélyezte, hogy „úgy a posta- és távirdafelügyelők, valamint a közvetítő hivatalok működésének ellenőrzése, illetve megvizsgálása céljából” postatakarékpénztári tisztviselők szemleutakra kiküldhetők legyenek. Felhívta azonban az igazgatóságot, hogy a szándékolt kiküldetés céljának, helyének, valamint a kiküldendő egyén nevének bejelentése mellett jóváhagyását esetről-esetre előzetesen kérje ki. Ez az intézkedés a postabiztosok működését nem csökkentette és nem bizalmatlanságon alapult, mert a kiküldetéseknél, amelyek költségei egyébként a postatakarékpénztárt terheltek, a főszempont az volt, hogy a postatakarékpénztári tisztviselők a helyszínen olyan tapasztalatokra tegyenek szert, amelyek a postatakarékpénztár érdekében hasznosíthatók. A vizsgálatok menetére jellemző, hogy postatakarékpénztári kiküldöttek 1888-ban 111 közvetítő hivatalt vizsgáltak meg. A postatakarékpénztári biztosok kiküldetése 1889-ben is folytatódott és ezen közvetlen kiküldetések üdvöseknek és az ügyforgalomra élénkítő hatásúaknak bizonyultak. A helyszíni vizsgálatokat a csekkforgalom megindulásakor — amely az összes munkaerőket lekötötte — egyidőre be kellett szüntetni. A csekküzletág további fejlesztése érdekében, de ezenfelül a takarékküzletágnak, főleg a befizető rendszer létesítésével való bővítése folytán, szükséges volt, hogy a postatakarékpénztár saját

biztosainak kiküldését ismét folytassa. Ezek a kiküldések azt is lehetővé tették, hogy a biztosok felolvasások, előadások tartásával, közvetlen érintkezés, stb. folytán az intézmény népszerűsítését és igénybevételét elősegítsék, különösen a kereskedelem s ipar gócpontjait képező nagyobb városokban. Ezért az igazgatóság a minisztériumtól 1893-ban további kiküldetésekhez való hozzájárulást kért, amelyet a minisztérium — az igazgató és három főosztályfőnök részére szóló vasúti szabadjeggyel együtt — engedélyezett is. 1894-től 1899-ig a postatakarékpénztári biztosok kiküldését lecsökkent mértékben eszközölték, míg 1900-ban ismét erőteljesebb ütemben indultak meg a helyszíni szemlék. A postatakarékpénztári külön biztosok kiküldetése a költségkímélés miatt a háború kitörésével kapcsolatban megszűnt. 1938 óta azonban ismét a postatakarékpénztári biztosok is ellenőrzik a postatakarékpénztári kezelést. A közvetítő postahivatalok, amelyek postatakarékpénztári közvetítő szolgálattal meg voltak bízva, külön címtáblát kaptak. Ez különösen indokolt volt akkor, amidőn nem minden postahivatal volt egyúttal közvetítő hivatal is; ma már a címtábla inkább mint propagandaeszköz jön számításba. A postavezérigazgatóság 1898-ban azt kívánta, hogy a címtáblák, amelyeken az egyesített címer volt, cseréltesse ki olyan címtáblákra, amelyet a postaigazgatóság használni jogosult, t. i. a külön magyar címer lenyomatával ellátott címtáblákra. Erre vonatkozólag az intézet véleménye az volt, hogy a címtáblák kicserélése nem szükséges, mert a postatakarékpénztár hatásköre a magyar Szent Korona egész területére, tehát Horvát-Szlavonországra és Fiuméra is kiterjed, így tehát a postatakarékpénztár kezdettől fogva jogosan használta az egyesített címert az egyes közvetítő hivataloknál is, mert azok közvetítő hivatali működésükben a postatakarékpénztár hivatalai s mint ilyenek, külön címtáblával rendelkezhetnek.

Díjazás. A postahivatalok a közvetítő szolgálat díjazása fejében 1888-tól pénzjutalékban részesültek. A jutalék nagysága a következő volt: a takarékforgalomban minden betétért 1 kr., továbbá a hivatal által kiállított és az év végén fennálló minden betétkönyvért 5 kr. (olyan betétkönyv után, amelyre az első betét 50 kr. volt és amelyre az év folyamán további betéteket nem eszközöltek, jutalék nem járt); a csekkforgalomban a hivatalnál eszközölt minden befizetésért 1 kr. A postatakarékpénztár 1896-ban és 1897-ben a jutalékon kívül még külön 4000 Frt-ot osztott szét azok között a postaalkalmazottak között, akik az intézmény fejlesztése körül különös érdemeket szereztek. Mindkét jutalmazást a hivatalok buzdítására a Postatakarékpénztári Közlönyben is közzétették. A jutalék a kincstári hivatalokat illette meg. A jutalékot a közvetítő szolgálattal megbízott tisztviselők között — az általuk végzett teendőkhöz mérten — az illetékes postaigazgatóság, 1902-től pedig a postavezérigazgatóság osztotta szét. A jutalék külön kifizetése a kincstári postahivatalok részére 1904-től, a postamesteri hivataloké pedig 1907-től megszűnt olyképen, hogy az először a munkajutalékba, majd az üzemi jutalékba, illetve a fenntartási költségekbe olvadt. A külön jutalék megszüntetését követőleg hivatalos megállapítást nyert, hogy amióta a posta a jutalékot nem a hivatalok által végzett teendőkhöz mérten osztotta szét, hanem az egyéb munkadíjakkal összevonta, a postatakarékpénztári propagandát — a postatakarékpénztári rovincsoló biztosok jelentései szerint — az illető postai alkalmazottak, anyagi ösztönzés hiányában, mindinkább elhanyagolták és nem fejtették ki olyan buzgalommal azt a népszerűsítési tevékenységet, amely a postatakarékpénztár továbbfejlesztése érdekében szükséges lett volna. Ez a megállapítás természetesen csupán a beolvasztást követő első időkre vonatkozott, azóta ilyen észrevétel annál kevésbé tehető, mivel a Postaüzleti Szabályzat szerint a postatakarékpénztári közvetítő szolgálat ellátása a

posta egyik üzletága. A postatakarékpénztár 1924 óta a postának a közvetítő szolgálat ellátásáért költségvetésszerűen megállapított hozzájárulást fizet. Ez az összeg az 1924/25. költségvetési évben 10 millió, 1925/26-ban 11·9 millió K, 1926/27-ben 960 ezer, 1927/28-ban 960 ezer, 1928/29-ben 1·2 millió P volt, 1929/30-tól pedig 1·44 millió P.

2. Közvetítő szolgálat lebonyolítása.

A) Adminisztratív teendők.

a) *Takaréközletág.*

Betétkönyvekkel kapcsolatos teendők. A hivatalokat betétkönyv készlettel a postatakarékpénztár látja el. Esetleges visszaélések meggátlása céljából a betétkönyveket szoros zár alatt kell tartani s a legnagyobb gondossággal kell kezelni, amiért a hivatalvezetők személyesen szavatolnak. A kiadott betétkönyvekről úgy a postatakarékpénztár, mint a hivatalok nyilvántartást vezetnek, amelybe a postatakarékpénztár részéről a készlet kiegészítésére kiadott betétkönyveket számsorrendben be kell vezetni. A készletből a hivatalok által ugyancsak számsorrendben kiadott betétkönyveket a nyilvántartásból oly módon kell kivezetni, hogy a rovatoknak megfelelően be kell jegyezni a betevő nevét, lakcímét és az első betét elhelyezésének időpontját. A betétkönyvek nyilvántartását — amelyet személyváltozáskor a készlet jegyzőkönyvi átadásával egyidejűleg a további kezeléssel megbízott alkalmazott vesz át — selejtezni nem szabad. Mivel a betétkönyv nemcsak az intézettel szemben fennálló követelés igazolására szolgál, hanem bizonyos mértékben a személyazonosságot is igazolja, különösen fontos, hogy a betétkönyvbe a betevő személyi adatai pontosan legyenek bejegyezve. Az ügyfelek látszólagos molesztálásának elkerülése céljából az adatok igazoltatása elhagyható s elégséges, ha az első betét elhelyezése alkalmával

a hivatalok figyelmeztetik a feleket, hogy adataikat a valóságnak megfelelően jegyezzék be, mert ellenkező esetben a visszafizetéskor leendő esetleges igazoltatás alkalmával kellemetlenségeknek, sőt — igénymegállapítási per folyamatbatétele esetén — felesleges kiadásoknak és annak lesznek kitéve, hogy követeléseiket megkésve kaphatják kézhez. Visszafizetés alkalmával esetleg szükségessé vált igazoltatáskor e célra nemcsak általános és postai szempontból igazolásra alkalmas okmányokat kell elfogadni, hanem — a takaréközletág ügyfeleinek társadalmi rétegeződését tekintve — minden olyan okmányt, amelyből az illető személyazonossága kétségtelenül megállapíthatónak látszik. Épen ezért útleveleket és félárújegy váltására jogosító arcképes igazolványokat, vagy valamely hatóság, hivatal, közüzem, stb. által kiállított arcképes igazolványokat még akkor is el kell fogadnia, ha azok érvényessége már lejárt. Nagyon természetes, hogy 4—5 évesnél régibb kiállítású ilyen okmányok elfogadásánál különös körültekintéssel kell eljárni. Általános szabály, hogy a személyazonosság igazolása alkalmával kötelesek a hivatalok az okmányokat kiállító hatóságokat, az okmányok számát és keltét minden esetben feljegyezni arra az okiratra, amelynek érvényesítése, érvénybehelyezése, vagy elfogadása alkalmával az igazolás szükségessége felmerült. Az igazolásnak azonban olyan módja is előfordulhat, hogy az igazolást harmadik személy eszközli akként, hogy vagy ő igazolja saját személyazonosságát az eljáró postai alkalmazott előtt, vagy pedig az igazoló egyént maga a postai alkalmazott ismeri, illetve igazolja. Ez utóbbi esetek különösen akkor fordulnak — bár szórványosan — elő, amidőn a betevő írni nem tud, amikor tehát a kézjegyet igazoló tanu is szerepel. Bár a névreszóló betétkönyv és ennek következtében a személyazonosság igazolása kizárólag a takarékbetevők biztonságát szolgálja, a postatakarékpénztár jelszó alkalmazhatásával módot kíván nyújtani arra, hogy a biztonság még

fokozható legyen. Kétségtelen, hogy az ideális helyzet az lenne, ha a jelszót nemcsak a fizetési utalványra szóló felmondásnál, hanem a rövidítóni visszafizetés esetében is alkalmazni kellene. A jelszó feltüntetésének a rövidítóni fizetésnél való elhagyása abban leli magyarázatát, hogy egyrészt a hivatalok jelentős mérvű megterhelésével járna a saját kiállítású betétkönyvekre bejelentett jelszavak őrzése és kezelése, másrészt pedig a jelszó ismeretének minél szűkebb körre való szorítása a biztonságnak jobban megfelel. Így tehát kizárólag a postatakarékpénztár útján érvényesítendő, fizetési utalványon történő visszafizetések esetében — tehát a nagyobb összegű visszafizetéseknél — kell a jelszót használni. Jelszót a betevő az első betét alkalmával, vagy utólag is választhat. Az előbbi esetben a nyilatkozatra kell feljegyezni, az utóbbiban azt külön kell bejelenteni. Ha a betevő a jelszót elfelejtette, ezt a körülményt bármely közvetítő hivatalnál a betétkönyv előmutatása és személyazonosságának igazolása mellett be kell jelentenie. A hivatal a bejelentésről felvett jegyzőkönyvet a postatakarékpénztárhoz felterjeszti. A postatakarékpénztár a jelszót közvetlenül a betevővel ajánlott levélben közli.

A betétkönyvbe eszközölt bejegyzések helyességének felülvizsgálása és a főkésített kamatok bejegyzése céljából a betétkönyveket minden évben egyszer a postatakarékpénztárhoz be kell küldeni. A hivatalok a felek által ilyen célból benyújtott betétkönyveket jegyzék kíséretében kötelesek a postatakarékpénztárhoz beküldeni azért, mert beküldésre a betevők bármely közvetítő hivatali igénybe vehetnek. Ha tehát a betétkönyvek lajstrom nélkül érkeznének be, a postatakarékpénztár nem tudná azokat a felek lakhelye szerint illetékes postahivatalnak — kézbesítés céljából — visszaküldeni, hanem csakis a kiállító hivatalnak, ez pedig késedelemmel és felesleges levelezéssel járna. Amennyiben a betevő tizennégy napon belül betétkönyvét nem kapta volna

vissza, azt elismervénye alapján bármely hivatal útján megreklamálhatja.

A befizetői rendszer megszűnése alkalmával a hivatalok a betevő aláírását pótnyilatkozaton veszik fel. Az aláírás felvétele történhetik a befizető jelenlétében és beleegyezésével, vagy anélkül. Az első esetben úgy a betevő, mint a befizető megjelennek a postahivatalnál, ahol a pótnyilatkozaton mindkettőjük aláírását felveszik. Ugyanekkor a hivatal a befizetőnek a pótnyilatkozatra felvett aláírását összehasonlítja a betétkönyv törzslapján alkalmazott aláírással és ha az egyező, a pótnyilatkozatot aláírja és keletbélyegző lenyomatával ellátja. Ezután a befizetőnek a törzslapon levő aláírását a hivatal törli és a betevő aláírását veszi fel, amelyet ugyanott bélyegzőlenyomatával és aláírásával igazol. A betevő a befizető közreműködése nélkül is átvetheti a rendelkezési jogot, ebben az esetben a nevére szóló betétkönyvvel jelenik meg a hivatalnál s személyazonosságának igazolása után aláírásának felvételét kéri. Ha a hivatal előtt a betevő ismert, a betevő kívánságának — a pótnyilatkozat kitöltése mellett — eleget tesz, ellenkező esetben a személyazonosság igazolására hívja fel. Ugyanígy jár el akkor is, ha a betevő írni nem tudna. Az igazolásul szolgált okmány adatait a pótnyilatkozat hátlapján fel kell sorolni. Ezek igazolásául a hivatal ugyanott aláírását és bélyegzőlenyomatát alkalmazza. Ugyancsak pótnyilatkozatot kell használni névváltozás esetében is, amelyet a hivatalok a betevővel való aláíratás után jelentés kíséretében a postatakarékpénztárhoz terjesztenek fel. Aláírás bejelentésre van szükség akkor is, ha a betevő aláírása változik meg, amelyet megfelelő igazolások után a postahivatal ugyancsak pótnyilatkozaton jelent be. A pótnyilatkozatokat a napi számadás mellékleteként postatakarékpénztárhoz haladéktalanul fel kell terjeszteni. A betevők lakásváltoztatását a postahivatalok a betétkönyv adatainak közlése mellett külön tartoznak bejelenteni, amennyiben azonban lakásváltozás bejelentés

betét, vagy visszafizetés alkalmával történik, elégséges, ha a lakásváltozást a napi számadásokban tüntetik fel. Amennyiben a hivatalok a betétkönyvben hamis bejegyzést, vagy hivatalos bejegyzés módosítását, vagy eltávolítását vennék észre, arról a postatakarékpénztárnak — a betétkönyv csatolása mellett — jelentést kell tenniük. Ha az észlelet olyan esetben történik, amikor a fél betétet akar elhelyezni, a betétösszeget el kell fogadni, a betétkönyvet azonban kiadni nem szabad. Amennyiben kifejezett visszaélés látszik fennforogni, a rendőrhatalóságoknál azonnal jelentést kell tenni és azt a postatakarékpénztárnak láviratilag, vagy távbeszélőn jelenteni kell.

Beírt, vagy hasznavehetetlen betétkönyvek kicserélését a felek írásban kérik. A közvetítő hivatalok ilyen esetben a felek írásbeli kérelmét a betétkönyv csatolása mellett a postatakarékpénztárhoz terjesztik fel. Amennyiben a betétkönyv a fél hibájából vált hasznavehetetlenné, az új betétkönyv előállítási árát a félnek meg kell fizetni. A lerovási bélyegeken történik, amelyet a közvetítő hivatalok az írásbeli bejelentésre, illetve kérelemre oly módon ragasztanak rá, hogy az a postatakarékpénztár részéről csonkítás nélkül levehető legyen. (Természetesen ezeket a bélyegeket bélyegzőlenyomattal érvényteleníteni nem szabad.) A kérelem alapján a postatakarékpénztár dönt a beírt, vagy hasznavehetetlenné vált betétkönyv helyett kiadásra kerülő ú. n. „Folytatólagos“ betétkönyv kiállításáról s erről úgy a közvetítő hivatalt, mint a felet értesíti. Előbbi a régi betétkönyv számával ellátott és annak követelését feltüntető folytatólagos betétkönyv megküldése mellett; ezt a közvetítő hivatal — a fél személyi adatainak a nyilatkozaton és a törzslapon való feltüntetése, illetve aláírásának ezeken való felvétele után — a félnek kiadja, a nyilatkozatot pedig a napiszámadásokkal együtt a postatakarékpénztárhoz terjeszti fel. Nem állítanak ki folytatólagos betétkönyvet abban az esetben, ha a közvetítő hivatal az első betét bejegyzése kapcsán

a betétkönyvet elrontja. A postahivatal által beküldött ilyen betétkönyv helyett a postatakarékpénztár az eredeti betétkönyvvel azonos számú új betétkönyvet küld ki. A betétkönyvnek más közvetítő hivatalra való átírása esetében a fél írásbeli kérelmét a hivatal a betétkönyvvel együtt a postatakarékpénztárhoz terjeszti fel. A kérelem alapján a postatakarékpénztár a betétkönyvet az új kiállító hivatalnak azzal küldi meg, hogy azt a betevőnek kézbesítse és betétkönyvnyilvántartásába való felvétele mellett, mint saját kiállítási betétkönyvet kezelje. Ennek az a természeteszerű folyamánya, hogy a hivatal arra jogosult lesz rövid úton visszafizetéseket eszközölni. Az eredeti kiállító hivatal nyilvántartását a postatakarékpénztár a nyilvántartások felülvizsgálása alkalmával helyesbíti.

A betevőknek jogukban áll, hogy takarékbetéteiket harmadik személy javára átruházhassák. Az átruházás (cessio) kétoldalú jogügylet, ennek következtében a rendelkezési jogról való lemondás az átruházó részéről írásban történik olyképen, hogy a szintén jelenlevő engedményesnek — személyazonosság igazolása mellett — aláírásával igazolnia kell az átruházás elfogadását. Arra való tekintettel, hogy minden betevőnek csupán egy betétkönyve lehet, az átruházási jegyzőkönyv felvétele alkalmával tisztázni kell azt a körülményt is, hogy az engedményes postatakarékpénztári betétkönyvvel nem rendelkezik-e. A postahivatali igazolással ellátott bejelentést az átruházandó követelést feltüntető betétkönyvvel és az engedményes esetleges betétkönyvével együtt, jelentés kíséretében, a postatakarékpénztárhoz kell felterjeszteni. A postatakarékpénztár, amennyiben az engedményesnek van betétkönyve, az átruházott betétkönyv követelését új betétként ebbe jegyzi be, illetve amennyiben az engedményesnek betétkönyve nem volna, a követelést első betétként új betétkönyvbe vételezi be, mindkét esetben természetesen a régi betétkönyv kiegyenlítése mellett. Ennek megtörténte után az

átruházott betétkönyvet a postatakarékpénztár a forgalomból kivonja, az esetleg kiállított új betétkönyvet pedig azzal küldi meg a közvetítő hivatalnak, hogy az rövid úton visszafizetések teljesíthetése céljából nyilvántartásába vegye fel. Ebben az esetben a hivatal a betétkönyv szabályszerűen kitöltött és aláírt nyilatkozatát a betétkönyvtől elválasztva a postatakarékpénztárhoz terjeszti fel, a betétkönyvet pedig a félnek kiszolgáltatja. Ha azonban a postatakarékpénztár az átruházott betétkönyv követelését az engedményesnek már meglevő betétkönyvébe vételezi be, akkor a betétkönyvet csupán az engedményesnek való kézbesítés céljából küldi meg a közvetítő hivatalnak. A hivatal az átruházott követelést napi aljegyzékébe fel nem veheti, vagyis az átruházott tétel elszámolás tárgya nem lehet.

Betétek zárolása. Takarékbetétek zárttá nyilvánítását a felek mindig írásban tartoznak előterjeszteni. A vonatkozó nyilatkozatot a közvetítő hivatalok a fél bemondása alapján kitöltik s azt felolvasás és megmagyarázás után — a választott feltétel konzekvenciájának külön ismertetése mellett — aláíratják s azt a betétkönyvvel együtt a postatakarékpénztárhoz felterjesztik. A postatakarékpénztár a zárttá nyilvánítási nyilatkozat felülvizsgálása után a zárttá nyilvánítást kimondja, ezt a körülményt a betétkönyvbe bejegyzi s ennek megtörténtéül a betétkönyv cím- és törzslapján „Zárt” szövegű bélyegzőlenyomatot alkalmaz. Ezt a körülményt a postatakarékpénztár egyébként a nyilatkozaton és a számlán is feljegyzi s a zárttá nyilvánított betétkönyv kiállító hivatalát utasítja, hogy a betétkönyvre rövidítési visszafizetéseket még akkor se teljesítsen, ha a kikötött feltétel teljesüléséről esetleg pozitív tudomása lenne. Ezzel egyidejűleg az intézet az ügyfelet — a betétkönyv visszaküldése mellett — a zárttá nyilvánítás tudomásulvételéről értesíti. Ha nem a kiállító hivatalnál történt a zárttá nyilvánítás iránti nyilatkozat aláírása, a kiállító hivatalt csupán a nyilvántartásba való bevezetésre utasítja, a könyvet pedig

a beküldő közvetítő hivatal útján kézbesített a félnek. A postatakarékpénztár a zárttányilvánított betétkönyvek számláit és a zárttányilvánítási nyilatkozatokat a zárt betétkönyvek nyilatkozataival együtt — a zárttányilvánítás joghatályának megszűntéig — külön kezeli.

Betétkönyvek megsemmisítése. A megsemmisítési eljárás a fél írásbeli bejelentésével indul meg, amelyen a betétkönyv árát, a már ismertetett módon, postabélyegekből kell leróni. A bejelentés alapján a postatakarékpénztár a számla követelését letiltja és a megsemmisítési eljárást folyamatba teszi. Ennek során „Igényhirdetmény“-t bocsát ki, amelyben a letiltani kívánt betétkönyv adatainak közlése mellett, felhívja annak esetleges birtokosát, hogy a követelésre való igényét jelentse be. Ezt a hirdetményt a betétkönyvet kiállító hivatalnak küldi meg kifüggesztés céljából. A hivatal a hirdetményt hivatali helyiségében egy hónapig kifüggesztve tartja, amelynek elteltével azt — amennyiben a betétkönyvre senki igényt nem jelentett be — keletbélyegző lenyomatával ellátva, a postatakarékpénztárhoz felterjeszti. Ha valaki igényt jelent be, a hivatal a hirdetményt haladéktalanul bevonja és erről a postatakarékpénztárnak jelentést tesz. (Az egyhavi kifüggesztési határidő kezdetét a hivatalok a hirdetmény kiegészítő részét képező szelvényen jelezni tartoznak.) A hirdetmény beérkezte után a postatakarékpénztár a betétkönyvet semmissé nyilvánítja s erről „Megsemmisítési hirdetmény“-t bocsát ki, amelyet a megsemmisített betétkönyv kiállító hivatalának ragjegyével és számával ellátott „Másodlati“ betétkönyvvel együtt a betevő lakhelyén levő hivatalnak küld meg. Ha a betevő lakhelye, nem azonos a betétkönyv kiállító hivatalával, akkor a hirdetményt kiállító hivatalhoz kell megküldeni. Ha a betevő a másodlati betétkönyvet nem a kiállító hivatalnál óhajtja átvenni, a megsemmisítési hirdetményt a kiállító (a hirdetményt kifüggesztő) hivatalnak, a másodlati betétkönyvet pedig az előbb említett utasítással a betevő által

megjelölt, illetve lakásához legközelebb eső postahivatalnak kell megküldeni. Ezt a hirdetményt is egy hónapig kell kifüggeszteni s ennek leteltével azt a postahivatal őrzi. A hivatal a másodlati betétkönyvet a nyilatkozat és törzslap kitöltése és aláírása után a félnek kiszolgáltatja, a nyilatkozatot pedig jelentés kíséretében a postatakarékpénztárhoz terjeszti fel. A megsemmisített betétkönyvet esetleges bemutatásakor a féltől be kell vonni, mert arra sem betétek, sem felmondások nem eszközölhetők. A postahivataloknak erről a körülményről, valamint arról, hogy a betétkönyv miként jutott a bemutató fél birtokába, a postatakarékpénztárnak jelentést kell tenniük. Minden olyan esetben, amikor a hivatalok a felektől a betétkönyvet bevonják, kötelesek ennek ellenében átvételi elismervényt adni, amelyet a betétkönyv visszaadásakor be kell vonni.

A takarékpénztár fizetési utalvánnyal kapcsolatos teendőket a csekküzletág adminisztratív teendőinek tárgyalásánál ismertettem.

b) *Értékpapírüzletág.*

Vétel, eladás. A postatakarékpénztár útján a postahivatalok közvetítésével csakis olyan értékpapírok vásárolhatók, amelyeket a pénzügyminiszter a felek betéteinek gyümölesöztetésére kijelöl. Ezekről az értékpapírokról az intézet jegyzéket bocsát ki s azzal a postahivatalokat tudomásul vétel és kifüggesztés céljából ellátja. A takarékbetevők részére történő értékpapírvásárlás esetében a hivatalok a vásárlás iránti bejelentési, illetve megbízási űrlapot kitöltik s a takarékbetevőkkel aláíratták. A bejelentésen fel kell tüntetni a beszerezendő értékpapír nemét és névértékét. Az árfolyamra vonatkozóan és a vásárlás időpontjára nézve a feleknek joguk van kikötéseket tenni, amelyek — amennyiben teljesítésük nem sikerült — a naptári évnegyed végéig előjegyzésben maradnak. A vásárlási megbízáson, illetve bejelentésen szereplő aláírásnak egyeznie kell a betétkönyv nyi-

latkozatán bejelentett aláírással, sőt jelszó választása — amely a betétkönyv jelszavával azonos is lehet — kötelező. A vásárlási megbízást a postahivatal is aláírja s bélyegzőlenyomattal ellátva — a betétkönyvvel együtt — a napiszámadások mellett a postatakarékpénztárhoz terjeszti fel. Amennyiben a postatakarékpénztár a megbízást elfogadta, a kívánt értékpapírt az utolsó tőzsdezárlat áruárfolyamán beszerzi s a teljes vételárat, mint visszafizetést a követelésből levonásba hozza, az értékpapírt pedig a megbízó kívánságához képest letéti őrizetbe veszi, vagy a betétkönyvvel együtt a félnek megküldi. A csekkszámlatulajdonosok részére történő értékpapírvásárlás olyan módon történik, hogy a csekkszámlatulajdonos fedezetként a beszerzendő értékpapír névértékéről kiállított csekket bocsát ki, amelynek rendelkezési rovatán a vásárlandó értékpapír nemét tünteti fel s itt ad utasítást arra is, hogy a megvásárolt értékpapírral mi történjék. A csekket a vásárlási megbízáshoz kell csatolni. Az olyan ügyfél, aki sem takarékbetevő, sem csekkszámlatulajdonos, a minden valószínűség szerint szükséges összeget a kijelölt postatakarékpénztári csekkszámllára fizeti be s az erről szóló elismervényt átadja a hivatalnak, amely azt a vásárlási megbízáshoz csatolva felterjeszti a postatakarékpénztárhoz. A vásárlandó értékpapír sorsára vonatkozó megjegyzések az értesítőlap hátoldalán közölhetők. A letétben levő értékpapírok kiküldése, vagy eladása iránt a felek rendszerint közvetlenül a postatakarékpénztárnál rendelkeznek, amennyiben azonban ilyen megbízások a postahivatalhoz kerülnek, azokat fogantatás végett a postatakarékpénztárhoz kell beküldeni. Olyan esetekben, amikdön a felek értékpapírai saját kezelésükben vannak s azokat az illetők eladás céljából a hivataloknak adják át, ezek az eladás iránti megbízás megfelelő kitöltése és aláírása után az eladni óhajtott értékpapírokat a fél költségére a postatakarékpénztárhoz küldik be. A letétbe helyezett érték-

papírok zárttányilvánítása a takarékbetétek zárttányilvánításával teljesen azonos módon történik.

Kamatszelvény beváltás. A postahivatalok beváltásra csakis azokat a szelvényeket fogadják el, amelyeknek lejárati napjától számított hat év még nem telt el és amelyek szelvényutalványja (talon) a nosztrifikálási megjelöléssel, illetőleg a háború előtt kibocsátott címletek szelvénye még czenkívuil a vagyonsváltáság lerovását igazoló felragasztott bélyeggel is el van látva. Azok a szelvények, amelyeket a szelvény balszélén levő aláírás feletti keltezés szerint 1921 június 30.-a után állítottak elő, a szelvényív bemutatása nélkül válthatók be. Az egy költségvetési évben esedékes két félévi szelvényt egyszerre, az első szelvény esedékessége alkalmával lehet beváltani. A hivatalok az állampapírok bemutatott kamatszelvényeit a megállapított s külön rendeletben közölt értékben beváltják s azok hátlapját, annak igazolásául, hogy az ellenértéket kifizették, a beváltás napján keletbélyegzőlenyomattal látják el. A postahivatalok a beváltott és fentiek szerint keletbélyegzővel ellátott államadóssági kamatszelvényeket a hó végéig készpénzmaradványként őrzik és a hó utolsó munkanapján a — címletek szerint csoportosított — szelvények beváltási értékének végösszegét a csekküzleti napi aljegyzék visszafizetési oldalán egy tételben elszámolják. E célra külön csekküzleti napi al- és főjegyzéket kell használni, tehát nem szabad az aznapi csekküzleti visszafizetésekkel közösen ugyanazon al-, illetve főjegyzéken elszámolni. A külön főjegyzék hátlapján a szelvényeket részletezni kell. A kifizetett szelvénykamatok külön elszámolása a napi sommázat készítésénél megszűnik, vagyis a hó utolsó munkanapján a kereskedelmi és állami csekküzleti visszafizetések összegéhez, az ugyanazon napon elszámolt kamatszelvények végösszegét is hozzá kell adni. A szelvényeket a külön al- és főjegyzékkel együtt a postatakarékpénztárhoz kell felterjeszteni, mégpedig, ha a hó folyamán beváltott szelvények együttes összege az ajánlott küldemények elvesztéséért adható

kártérítési összeget nem haladja meg, postaszolgálati ajánlott levélben, egyébként pedig külön értéklevélben.

c) *Csekküzletág.*

Csekkszámlákkal kapcsolatos teendők. A csekkszámlanyitás iránti kérelem (Felvételi kérvény, Belépési nyilatkozat) a hivataloknál is benyújtható, amely esetben az azon szereplő aláírás valódiságának, cégjegyzés helyességének és a cég fennállásának igazolását okmányok alapján a postai alkalmazottak eszközlik. A csekkszámlanyitásokkal kapcsolatban a hivataloknak különös figyelemmel kell lenniök arra, hogy ha a felvételt kérelmező magánszemély, vagy pedig be nem jegyzett kereskedő, iparos, akkor a számla megnevezésének tartalmaznia kell a család- és keresztnévet. Az igazolás a magánszemélyeknél bármely közhatalóság, érdekképviselő, kamara, stb. által kiállított arcképes igazolvánnyal, anyakönyvi kivonattal, míg a be nem jegyzett kereskedőknél, vagy iparosoknál helyhatósági bizonyítvánnyal, illetve iparigazolvánnyal és hatósági arcképes személyazonossági igazolvánnyal történhet. Bejegyzett cégek a cégjegyzékbe bejegyzett cégszöveget használhatják címként, igazolásul pedig a bejegyzésre vonatkozó végzés és címpéldány, vagy hitelesített cégkivonat és címpéldány felmutatása szükséges. Egyesületek az alapszabályokban feltüntetett cím megnevezése mellett a fennállást csakis jóváhagyott alapszabályukkal és az elnökválasztó közgyűlés eredeti jegyzőkönyvével igazolhatják. Folyóiratoknál a hatóságnak bejelentett címet képező számlaelnevezés igazolásul elégséges egy példány csatolása, vagy a bejelentés megtörténtéről szóló véghatározat és a kiadó laptulajdonos személyazonosságát igazoló okmány bemutatása. Községek-nél a rendelkezési jogosultságnak és az aláírás valódiságának főszolgabírói igazolása szükséges. Társasházaknál, illetve házkezelőségeknél a ház tulajdonjogi viszonyait igazoló hiteles telekkönyvi kivonat szolgál igazolásul. Az alá-

íráások körüli eljárást illetőleg megjegyzem, hogy a magán-személyeknél és a be nem jegyzett cégeknek, ha többen közösen egy csekkszámilát nyitnak, valamennyi abban résztvevő nevét is közölni kell, folyóiratoknál az aláírás bejelentése a vállalat lapkiadáói minőségének feltüntetése mellett történik; vármegyék felvételi kérvényét az alispán, városokét a polgármester, községeket pedig a községi jegyző és a bírák írják alá. A társasházaknál a házkezelőnek a kezelésre kapott felhatalmazását is igazolnia kell. Fentiek alapján a közvetítő hivatalok a felvételi kérvényeket megfelelően záradékolják és a postatakarékpénztárhoz továbbítják. A biztosító intézetek ügynökségeinél, fióktelepeknél s általában véve minden olyan vállalatnál, amelynek központi, vagy anyaintézete van, az igazolást a hivatalok nem eszközlik, mert a számlanyitáshoz való hozzájárulást az anyaintézetek adják s a szükséges igazolásokat is azok eszközlik. Tekintettel arra, hogy az igényelt nyomtatványok árát és a törzsszöveget a törvény értelmében a felvételi kérvénnyel egyidejűleg kell beküldeni, a postahivataloknál használatos felvételi kérvényhez a rendes befizetési lap színétől eltérő színű befizetési lap szervesen kapcsolódik, amellyel a felek részéről eszközölt megfelelő összegű befizetéseket a közvetítő hivatalok a rendes befizetések módjára számolják el. Az aláírásbejelentéseknél, vagy az aláírásoknak későbbi időpontban történt változásainál és általában véve a csekkszámilával kapcsolatos mindennemű változásoknál a postahivatalok a felsorolt okmányok alapján eszközölnék igazolásokat.

Fizetési utalványokkal kapcsolatos teendők. A fizetési utalványt a postatakarékpénztár annak a hivatalnak küldi meg, amely a kedvezményezett lakhelyén kifizetéseket eszközölni jogosult. A hivatalhoz érkezett takaré- és csekkefizetési utalványokat az érkeztető tisztviselő a hátoldalukon keletbélyegző lenyomattal látja el. Az illetmény-, nyug- és rokkantellátási fizetési utalványok érkeztetésénél

nemcsak a fizetési utalványt, hanem a szelvény hátlapját is el kell látni keletbélyegző lenyomattal, azután meg kell vizsgálni, hogy az érkezett fizetési utalvány szabályszerű-e s érvényességi ideje nem járt-e le? A fizetési utalványokat az érvényességi időn — 30 napon — túl csupán akkor lehet kifizetni, ha azok érvényét a postatakarékpénztár meghosszabbította. Az érvényüket veszített takaré- és csekkfizetési utalványokat a legközelebbi napon a számadástól elkülönítve — külön borítékban — a postatakarékpénztárhoz kell felterjeszteni. Úgy a takaré-, mint a csekkfizetési utalványokat érkeztetés után meg kell vizsgálni, hogy a jobb alsó sarkukon ellátták-e azokat a postatakarékpénztár címeres, dombornyomású bélyegzőlenyomatával. E bélyegző hiányában a fizetési utalványok érvénytelenek, azokat tehát kifizetni nem szabad. Az esetleg észlelt hiányosságokat, szabályellenességeket, sérüléseket a postatakarékpénztárral külön jelentésben közölni kell. A jelentést, amelyhez a kifogásolt fizetési utalványt csatolni kell, a legközelebbi napi számadáshoz kell mellékelni. A háznál kifizetett, továbbá — a fizetési utalványnak értesítésként történő kiadása esetében — a hivatalban kifizetett takaré- és csekkfizetési utalvány kézbesítő okirata a fizetési utalvány, amelynek hátlapján a kedvezményezett, a kijelölt helyen, elismeri az összeg átvételét. Postamesteri hivatalok a takaré- és csekkfizetési utalványt, vagy az ezekről kiállított „Értesítő és elismervény“-t kézbesítik, ezeket is csupán a belterületen lakó kedvezményezettek részére. Egyes postamesteri hivataloknál, a forgalmi- és küldőncviszonyok figyelembevételével, elrendelhetik, hogy a fizetési utalványokat a kincstári hivatalok módjára a kedvezményezettnek házhoz kézbesítsék. Az értesítő és elismervényt a fizetési utalvány összegének kifizetése után a fizetési utalványhoz tartósan hozzá kell ragasztani. Házhoz kézbesítik, de a hivatalban fizetik a fizetési utalvány értékhatárát — egy magán postautalvány-

nyal küldhető legnagyobb összeget — meghaladó csekkfizetési utalványokat, valamint — összegre való tekintet nélkül — a takarékkfizetési utalványokat. Minden kincstári hivatal a belső kézbesítő kerületében lakó kedvezményezettek csekkfizetési utalványait — egy magán posta utalvánnyal küldhető legnagyobb összeg erejéig — a kifizetendő összeggel együtt, a kedvezményezetteknek házhoz kézbesíti. Az értékhatárnál nagyobb összegű csekkfizetési utalványokat pénz nélkül — az átvételi jogosultság egyidejű igazolásával — szintén háznál kell kézbesíteni, az összeget pedig a hivatalban minden igazolás nélkül annak kell kifizetni, aki a kedvezményezett nevével azonosnak tartható aláírással (cégjegyzéssel) ellátott csekkfizetési utalványt bemutatja és átadja. Háznál fizetik ki 1928 óta összegre való tekintet nélkül a nyugdíjfizetési utalványokat.

A takarékkfizetési utalványokat mindig a betevőnek (befizetőnek) kell kézbesíteni; kivételes esetekben (gondnokság, gyámság alá helyezés stb.) a postatakarékpénztár utasítása szerint kell eljárni. Meghatalmazott részére ilyen utalványokat csakis akkor lehet kézbesíteni, ha e célra a betevő (befizető) postatakarékpénztári nyomtatványon külön meghatalmazást állított ki. Az összeget mindig hivatalban — kincstári hivataloknál is — a takarékküzlétágra vonatkozó külön szabályzat figyelembevételével fizetik ki. A takarékkfizetési utalvány kifizetését a hivatalnak függőben kell tartania, ha a betevő személyazonosságára nézve kétely merülne fel, ha az egyes okmányok adataiban, a betétkönyv számában, a betevő nevében, a követelés betűvel és számmal kiírt összegében eltérés mutatkozik, ha a fizetési utalvány annyira bepiszkolódott, vagy elrongyolódott, esetleg sérült, hogy a számadatok teljes pontossággal ki nem vehetők, ha az esetleges meghatalmazás nem szabályszerű, ha a fizetési utalvány lejárt, ha az illető helyen több ugyanolyan nevű egyén lakik s a fizetési utalványon a lakcím közelebből megjelölve nincsen. A sze-

mélyazonosságot három nap alatt igazolni kell, ha a fél ezt nem tenné meg, erről, valamint az elősorolt akadályok valamelyikének fennforgásáról a postatakarékpénztárnak azonnal jelentést kell tenni. Ha a fizetési utalványt a betevő a harminc napi törvényes határidőn belül nem kapná meg, jogában áll azt közvetlenül a postatakarékpénztárnál, vagy bármelyik postahivatal útján megreklamálni. A reklamációt a hivatal a napi számadásával, vagy — ha ilyen nem lenne — külön borítékban a postatakarékpénztárhoz azonnal továbbítani tartozik. Abban az esetben, ha a kézbesített fizetési utalványt a betevő elveszíti, ezt a körülményt annál a postahivatalnál, amelyre a fizetési utalvány szól, azonnal be kell jelenteni, amely erről a postatakarékpénztárhoz jelentést tesz. A kifizetést a rendelkezés beérkeztéig még abban az esetben is függőben kell tartani, ha az elveszettnek bejelentett fizetési utalvány időközben előkerült volna. Ilyen esetben rövidítóni visszafizetések sem teljesíthetők.

A kedvezményezett által megmásított, meghamisított fizetési utalványokat nem szabad kifizetni, hanem be kell vonni, a bemutatóval az esetről jegyzőkönyvet kell felvenni, abban a tényállást tisztázni s az illetőt — ha ismeretlen s magát nem igazolja, vagy igazolni nem tudja — rendőri hatóság útján kell igazoltatni. Az esetről az előjáró igazgatósághoz és a postatakarékpénztárhoz azonnal jelentést kell tenni. A kézbesíthetetlen fizetési utalványokat a hivatalnak az érvényességi határidő leteltéig visszatartani nem szabad, hanem azokat a kifizetést gátló körülmény (címezett ismeretlen, meghalt, stb.) feltüntetése mellett a postatakarékpénztárhoz vissza kell küldeni. Ha a levélszekrényből már kézbesített takaré-, vagy csekkfizetési utalvány kerül elő s a kedvezményezett a visszautasítás tényét, illetőleg az után-, vagy visszaküldésre vonatkozó utasítását arra feljegyezte, kézbesíthetetlen gyanánt kell kezelni, vagy utáncüldeni. A ki nem fizethető takaré- és csekkfizetési utalványok érkezéséről és a kifizetés akadályáról a kedvez-

ményezettet értesíteni kell. Ha a postahivatal a fizetési utalványok kifizetésére elegendő pénzzel nem rendelkezik, a kedvezményezettnek az ellátmány megérkezétségéig várnia kell. Ilyen esetben a postahivatalok a rendelkezésükre álló készpénzből legelőször a távirati postautalványok összegét fizetik ki, a többbit a jelentkezések sorrendjében.

A postahivatalok pénzforgalmának lebonyolításába bevont pénzintézetek számlatulajdonosai részére érkező fizetési utalványok összegeit a kedvezményezetteknek — kívánságukra — nem készpénzben, hanem — az érkezett utalványok összegére való tekintet nélkül — jóváírás útján kell kiegyenlíteni. Olyan esetekben, amidőn a hatóságok a címükre érkezett csekkfizetési utalványok összegét nem veszik fel, hanem csekkszámájukra utaltatják át, az utalványokat a címoldalon, a rendeltetési hely törlése után, átutaló záradékkal látják el s azokat a napi számadástól elkülönítve — külön borítékban — terjesztik fel a postatakarékpénztárhoz. A betegség és baleset esetére megállapított járadékoknak és pénzbeli segélyeknek kiutalására vonatkozó csekkfizetési utalványok az általában előírt adatokon kívül a járadék folyószámával, valamint a kifizetésre vonatkozó rendelkezéssel is elláttatnak. Az utóbbiakban a központ utasítást ad a hivataloknak olyan irányban, hogy milyen igazolás ellenében fizethetik ki a fizetési utalványt. A kedvezményezettnek ugyanis igazoltatni kell — rendszerint a községi előljárósággal — azokat a feltételeket, amelyek fennforgása esetén az utalványozott összeg kifizethető. A községi előljáróság a személyazonosságot és a feltételek fennforgását igazolni, valamint a névaláírást hitelesíteni — a belügyminiszter 72.784/1892 sz. körrendelete értelmében — díjmentesen köteles. (Illeték- és díjjegyzék 14. tétel, t) pontja.) Abban az esetben, ha a községi előljáróság az igazolást meg is tagadná, a fizetési utalványt jelentés kíséretében kifizetetlenül a postatakarékpénztárhoz kell visszaküldeni annak

megjelölésével, hogy a községi elöljáróság az igazolást milyen indokolással tagadta meg. Ha a hatósági igazolással szemben a posta megállapította, hogy az igényjogosultság időközben megszűnt (pl. az özvegy férjhez ment, az árva nevelési járulékát nem az új férj címére, hanem a régi címen folyósították), a kifizetést meg kell tagadni és a bevont utalványt a postatakarékpénztárhoz az ok megjelölésével vissza kell küldeni. Azokat a takaré- és csekkfizetési utalványokat, amelyek címzettje meghalt, a posta nem kézbesíti, hanem kézbesíthetellenekként visszaküldi.

Ha a kedvezményezett a kézbesítés előtt belföldön ismert helyre költözött, az értékhatárt meg nem haladó összegű fizetési utalvány borítékban utánküldendő a kedvezményezett új lakhelye szerint illetékes postahivatalhoz, kivéve, ha a fizetési utalványon ellenkező utasítás nincs. A harminc napi érvényességi határidő utánküldés esetében is változatlan marad. Az értékhatárt meghaladó összegű nyugdíjfizetési utalványok utánküldése esetében az utánküldő hivatal — a fizetési utalvány számára és összegére hivatkozva — a postatakarékpénztárral minden esetben szolgálati levelezőlapon haladéktalanul közli, hogy az eredetileg oda küldött fizetési utalványt mikor és melyik postahivatalhoz továbbította. A fizetési utalványon a régi rendeltetési hely nevét úgy kell áthúzni, hogy olvasható maradjon és az új rendeltetési helyet magára a fizetési utalványra kell felírni. Az utánküldésből kizárt takaré- és csekkfizetési utalványokat a napi számadástól elkülönítve — külön borítékban — a postatakarékpénztárhoz kell visszaküldeni.

Fizetési utalvány elvesztését a postatakarékpénztárnak is be kell jelenteni, amely az elveszett fizetési utalvány adatait esetleg meg tudja állapítani, ha a hivatal aznap és az előbbi napokon kifizetett s a még kézbesítésre váró fizetési utalványok sorszámaint közli. A postatakarékpénztár által kiállított fizetési utalvány másodlatok kifizetése előtt

— a kétszeres kifizetés megelőzése céljából — mindenkor meg kell győződni arról, hogy az összeget nem fizették-e ki utánküldés kapcsán esetleg más rendeltetési helyen a kedvezményezettnek, esetleg nincs-e a kifizetés felfüggesztve. A takaré- és csekkfizetési utalványok visszavonása és címváltoztatása mindenkor csakis a postatakarék-pénztár útján történhet. Az állami és önkormányzati hatóságok és hivatalok azonban, a csekkszámlájuk terhére kibocsátott fizetési utalványok kifizetésének letiltása, illetőleg visszavonása iránt a rendeltetési hivatalnál közvetlenül — esetleg távirati úton is — intézkedhetnek. Címváltoztatás iránt ezekben az esetekben is csak a postatakarék-pénztár intézkedhet.

Az állami csekkfizetési utalványok postai kezelés (kézbesítés, elszámolás, háznál, vagy a postahivatalban történő kifizetés után járó díjak) szempontjából a kereskedelmi csekkfizetési utalványokkal azonos elbírálás alá esnek. Az állami és önkormányzati hatóságok, hivatalok, intézetek stb. címére érkezett csekkfizetési utalványokat kifizetés előtt a hivatal kivétel nélkül köteles bemutatni a kedvezményezettnek abból a célból, hogy az az összeg átvétele felől nyilatkozzék. A kedvezményezett hatóság, hivatal, intézet illetékes alkalmazottja azokon az utalványokon, amelyeknek összegét készpénzben kívánják felvenni, az átvételt elismerni. Az így nyugtázott utalványok összegét a posta szabályszerűen kifizeti. Készpénzben fizetik ki a hivatalok általában a hatóságok stb. címére érkező csekkfizetési utalványokat, amelyeket „Készpénzben kifizetendő“, „Kifizetendő“, bíróságoknak címzetteknek „Elnöki letét“ fe'írással láttak el. A Magyar Nemzeti Bank fiókin-tézeteinek székhelyén levő gyűjtőpostahivatalok azonban az ottani hatóságok és hivatalok részére szóló fizetési utalványok összegeit nem készpénzben fizetik ki, hanem — az utalványra vezetett nyugta ellenében — a helybeli fiókin-tézetnél vezetett giroszámla terhére kiállított ellátmány-

csekk útján egyenlítik ki. A fizetési utalványon olyan záradék is alkalmazható, hogy az összeg mikor kerüljön kifizetésre. A jelzett időpontnál korábban fizetés nem teljesíthető, kivéve a nyugdíjfizetési utalványokat. Olyan helyeken ugyanis, ahol a fizetési utalványok kifizetése az esedékességi hónap első két munkanapján munkatorlódás miatt nem volna lehetséges, a nyugdíjakat 1924 óta, minisztertanácsi felhatalmazás alapján, az előző hó utolsó két munkanapján is ki lehet fizetni. Ez a rendelkezés a postamesteri hivatalokra is érvényes. A határidős csekkfizetési utalványokat, ha a hó elseje vasárnapra, vagy a Gergely-naptár szerinti ünnepnapra esik, az összes hivatalok az esedékesség hónapját megelőző hónap utolsó köznapján kifizetik. Ha a nyugellátásban részesülő valamely időleges, vagy állandó testi fogyatkozás miatt írni nem tud, a nyugdíj fizetési utalvány a kézbesítő részéről a nyugellátásban részesülőnek a kézbesítő által ismert 2 tanu jelenlétében adandó át s az ellátási díj is ily módon fizetendő. Ily esetben a címzett a kézbesítő okmányon aláírása helyett kézzel írt jegyét alkalmazza, a tanuk pedig annak igazolásául, hogy látták a nyugdíjfizetési utalvány átadását, vagy az összeg kifizetését, a kézbesítő okmányt (utalványt) szintén aláírják és közülük az egyik mint névaláíró, a címzett nevét is aláírja. Ha pedig a nyugellátásban részesülő otthon ápolt ragályos beteg, akihez a kézbesítő ez okból nem juthat be, a kézbesítő az utalvány érkezéséről a nyugellátási díjban részesülő lakásán értesítést hagy hátra s abban egyúttal jelzi, hogy a küldemény a postahivatalban a Postaüzleti Szabályzatban megállapított átvételi határidőig a kedvezményezett rendelkezésére áll. Bár a fizetési utalványok letiltása, illetve visszavonása a postatakarékpénztár hatáskörébe tartozik, mégis az állami fizetési forgalommal kapcsolatban kivételt képez az az eset, amidőn az utalványozó hatóságnak az ellátási díjak mértékét leszállító, vagy az ellátási díjat megszüntető rendelete az ellátási díjak szám-

fejtésének befejezése után érkezik a számfejtő hivatalhoz, ez a hivatal köteles — az illetéktelenül számfejtett összeg kifizetésének megakadályozása céljából — közvetlenül a kifizető postahivatalt, szükség esetén akár távirati úton, megkeresni. A hivatalok az ellátási díjakról szóló fizetési utalványt az azon kitüntetett időpontban kizárólag a kedvezményezett saját kezeihez kézbesítik, ha pedig valamely fizetési utalvány letiltása iránt a számfejtő hivatal írásbeli, vagy távirati úton rendelkeznek, a fizetési utalvány nem kézbesíthető, ha pedig már kézbesítették, nem fizethető ki, hanem megfelelő megjegyzéssel a postatakarékpénztárhoz, a letiltó rendelkezésre való utalással azonnal vissza kell küldeni. A postatakarékpénztárt akkor is értesíteni kell, ha a letiltó rendelkezés későn érkezik s az összeg kifizetése már megtörtént. A betegség és baleset esetére megállapított járadékoknak és pénzbeli segélyeknek kiutalására vonatkozó csekkfizetési utalványokat az általában előírt adatokon (kedvezményezett neve és lakhelye, kifizetendő összeg, stb.) kívül a járadék folyószámával, valamint a kifizetésre vonatkozó rendelkezéssel is ellátják. A kifizetésre vonatkozó rendelkezésben a postatakarékpénztár a fizetési utalványon utasítást ad a hivataloknak olyan irányban, hogy milyen igazolás ellenében fizethetik ki a fizetési utalványt.

Csődbejutott címzettek fizetési utalványai a tömeggondnok kezeihez kézbesítendőek. A csődönkívüli kényszer-egyeségi eljárás alatt álló adós címére érkező fizetési utalványokat a hivatalok csak abban az esetben tartoznak a vagyonfelügyelőnek kézbesíteni, ha erre vonatkozólag az illetékes kir. törvényszéktől végzés, vagy a kijelölt és igazolt vagyonfelügyelőtől írásbeli megkeresés érkezik. Ezeket az eseteket a hivatalok a postatakarékpénztárnak azonnal jelentik.

B) Vagyonsváltások.

a) Jónáírások.

Takarékbetétek. Első betételhelyezés alkalmával a postahivatalok teendői a személyazonosságra vonatkozó adatok felvételéből, a betéteknek a betétkönyvbe való bejegyzéséből és azoknak a napiszámadásokban való elszámolásából állanak. Későbbi betételhelyezéseknél e három irányú funkció közül csupán a betétkönyvbe való bejegyzés és az elszámolás marad fenn. A hivatalok a feleknek a postatakarékpénztárra vonatkozó általános felvilágosítása és a betétösszeg átvétele után a készletből kivett, legalacsonyabb számú betétkönyv nyilatkozatára és törzslapjára a betevő személyi adatait bevezetik, az esetleg választott jelszót a nyilatkozatra feljegyzik és a betevővel úgy a nyilatkozatot, mint a törzslapot aláírják. A név-aláírásoknak tisztáknak és olvashatóknak kell lenniök és a betevő figyelmét főleg arra kell felhívni, hogy olyan aláírást alkalmazzon, amelyet rendes folyóírásban használ. Ha a nyilatkozatot elrontották, pótnyilatkozatot kell kiállítani és mindkettőt az aljegyzékhez kell csatolni. Takarékbetét két, vagy több betevő nevére is helyezhető el, ilyen esetekben a személyi adatokat az összes betevőkről (esetleg pótnyilatkozaton) fel kell venni, az aláírásokat azonban az eredeti törzslapon, mind ki kell tüntetni. (Itt emlitem meg, hogy ilyen esetekben a felmondást valamennyi betevőnek alá kell írni.) Írni nem tudó betevőket a hivataloknak arra kell felhívniök, hogy írni tudó tanut hozzanak magukkal. Írni nem tudó betevő a nyilatkozatot és a törzslapot kézjegyével látja el, amelyet a fél személyazonosságát igazoló tanú aláírásával hitelesít. Olyan írni nem tudó betevő nevét, akit a postaalkalmazott személyesen ismer, vagy aki személyazonosságát okmánnyal (születési, katonai, illetőségi bizonyítvány, munka-, vagy cselédkönyv, stb.) igazolja, a postaalkalmazott írja be a betétkönyvbe és a nyilatkozatra

s egyúttal a fél által alkalmazott kézjegy mellé feljegyzi a személyes ismeretség tényét, illetve a bemutatott okmányok adatait s mindezeket hivatali állásának feltüntetése és a hivatal bélyegzőlenyomatának alkalmazása mellett aláírásával igazolja. Úgy az első, mint a további betételhelyezéseknél a hivatal az összeget a betétkönyv megfelelő rovatába bejegyzí, a fennálló követelést feltüntetí s a betétkönyvet a félnek kiadja. Ezek után a hivatal a befizetett összeget napi számadásaiban a postatakarékpénztárral szemben elszámolja. A betétkönyvben történt nyugtázáson kívül külön elismervény semilyen formában nem adható, tehát ilyirányú megkereséseket díjtalanul és pénzügyi illetékmentesen — az esetleg rendelkezésre álló adatokkal felszerelve — a postatakarékpénztárhoz kell továbbítani. A napi aljegyzék követelés rovatába bejegyzett összegnek egyeznie kell a betétkönyv azonos rovatába bejegyzett összeggel. A betétkönyv megtelt lapjainak utolsó követelés összegét a következő lapra, mint áthozatalt át kell vinni. Esetleges visszaélések meggátlása céljából különös figyelmet kell fordítani minden bejegyzéskor arra is, vajjon a betétkönyv lapjai a folyószámot megszakítás nélkül tüntetik-e fel; ha abból egy, vagy több lap hiányzik, a betétkönyvet be kell vonni és a postatakarékpénztárhoz fel kell terjeszteni. Abban az esetben, ha a postaalkalmazott a betétkönyvbe, vagy a számadási okmányokba hibás bejegyzést eszközölne, azt kivakarni, vagy olvashatatlanná tenni nem szabad, hanem olymódon kell áthúzni, hogy a vonatkozó tétel olvasható maradjon, a helyes bejegyzést pedig a következő sorba kell bevezetni. A faluzó levélhordó a takarékbetéteket — az első takarékbetét kivételével — a postai szolgálatban megállapított értékhatárig hivatalból felveszi s azokról a félnek elismervényt ad s a betétkönyvet a pénzzel együtt a járatot fenntartó postahivatalnak adja át s a szabályszerű elszámolást ez a hivatal teljesíti, a betétkönyvet pedig a faluzó levélhordó — az elszámolás esz-

közlése után — a betevőnek az elismervény ellenében átadja. A faluzó levélhordó a megállapított értékhatárt túlhaladó takarékbetéteket csakis a betevő veszélyére veheti át.

Az elhelyezett betétet a hivatalok indokolt esetben visszaadhatják mindaddig, amíg a napi számadásokat nem továbbbítták. Ebben az esetben a bejegyzést a betétkönyvből, illetve a számadási okmányokból szabályszerűen törölni kell. Ennek az intézkedésnek az a magyarázata, hogy a betevők saját részükre helyeznek el betéteket, tehát nincs akadálya annak, hogy a betétet még az elhelyezés napján vissza vegyék. Az első betét azonban ilyen módon vissza nem adható, mert az alapító törvény értelmében az csakis a felmondás benyújtása napjától számított tizenöt nap elteltével fizethető vissza. Ha a betétkönyv bármilyen okból a postatakarékpénztárnál van, a felek részéről betételhelyezésnek akadálya nincs. Ilyen esetekben a betét ideiglenes nyugtázása elismervényen — rendszerint a betétkönyv átvétele alkalmával kiadott átvételi elismervény hátlapján — történik, a végleges bejegyzést a betétkönyvbe akkor kell eszközölni, ha az visszaérkezett, természetesen az ideiglenes nyugtázás visszavonása mellett. Olyan esetekben pedig, amidőn a betevő felmondása következtében egyébként végleges (saldo) kiegyenlítés alá kerülő betétkönyvre kíván betétet elhelyezni, nem szabad részére új betétkönyvet kiállítani, hanem a betétösszeget a még be nem vont betétkönyvbe kell bejegyezni. Amikor a felmondott összegre vonatkozó fizetési utalvány megérkezik, az azon feltüntetett s addig a betétkönyvben természetesen nem szereplő folyó kamatösszeget új betétként be kell jegyezni, ezt követőleg pedig az utalványozott teljes összeget szabályszerűen levonásba kell hozni. Ennek következtében a betétkönyv az időközben elhelyezett tőkeköveteléssel továbbra is fennmarad. Ezt a körülményt a napiszámadás vonatkozó visszafizetési tételénél fel kell tüntetni.

Postabélyegekkel betétminimumra kiegészített postatakarékpénztári takaréklapok úgy első, mint további betétként felhasználhatók. A hivatalok a kamatozó betétminimum erejéig is elfogadhatják a takaréklapokat, de csupán kivételesen, vagyis abban az esetben, ha a benyújtás ugyanazon betevő részéről nem rendszeresen és nem szándékosan történik. Ennél nagyobb összegre felbélyegzett takaréklap betétként el nem fogadható, az ilyen takaréklapot a fél kérelmére a postahivatalok — díj ellenében — ugyanolyan értékű és címletű postabélyegekre, illetve takaréklapra cserélik. Ugyanarra a betétkönyvre egy hónapon belül a megállapított mennyiségű takaréklapot lehet betétként elfogadni. Ennek az intézkedésnek az az oka, hogy a takaréklap kifejezetten a betétminimum összegyűjtésére szolgál, tehát arra ezen felüli összegű bélyegek felragasztásának nincs elfogadható indoka, másrészt pedig a posta az általa fizetendő bélyegárusítási jutalék jogosulatlan növelését kívánja a maximált darabszámmal megakadályozni. Hasznavehetetlenné vált, használt, hamisított, átlukasztott, vagy idegen állambeli postabélyeggel ellátott postatakarékpénztári takaréklapot betétként elfogadni nem szabad. A takaréklapokra felragasztott postabélyegeket sem átírni, sem keletbélyegző lenyomattal ellátni nem szabad. A takaréklapokon történt befizetés esetén az összeg bejegyzése a betétkönyvbe ugyanúgy történik, mint a készpénzbefizetéseknél, azzal a különbséggel azonban, hogy a vonatkozó tételnél „T“ betűvel kell jelezni, hogy a befizetés takaréklappal történt. Az összeg elszámolásakor a napiszámadásokon is külön fel kell tüntetni a készpénzben és a takaréklapokkal eszközölt befizetések összegét.

A takarékpersellyel kapcsolatos betétgyűjtés ezidő szerint bevezetve nincs. A vonatkozó szabályzat szerint a hivatalok a postatakarékpénztár részéről szétosztás céljából megküldött perselyeket az azokért jelentkező feleknek, személyi válogatás nélkül, díjmentesen kiszolgáltatni tartoz-

nának. A kiszolgáltattott perselyekből a közvetítő hivatalok annak feljegyzése mellett, hogy a perselyt kinek szolgáltatták ki, előjegyzést vezetnének, amelyet havonként a postatakarékpénztárnak kellene megküldeni. A hivatalok a takarékpersellyel megjelenő fél jelenlétében a perselyt a postatakarékpénztár által a közvetítő hivatal rendelkezésére bocsátott kulccsal kinyitnák, annak tartalmát megszámlálnák és amennyiben a persely a betétminimumot kitevő, vagy azt meghaladó összeget tartalmazná, azt a fél által egyidejűleg benyújtott betétkönyvbe bevezetnék és mint takarékbetétet elszámolnák, az üres perselyt pedig bezárva, a félnek visszaadnák. Ha a persely bemutatója még nem rendelkezne betétkönyvvel, akkor az első takarékbetét elhelyezésére megállapított feltételek és szabályok volnának az irányadók. A betétminimumon aluli összegeket sem folytatolagos, sem első betétként elfogadni nem lehetne, ezért a hivatal a pénzt a fél előtt a perselybe visszahelyezné és azt bezárás után a félnek visszaadná.

Iskolai jutalmazásoknak betétkönyvvel való eszközése esetén, a jutalmazásra szánt összegekről a hivatal, mint első betétekről, a tanár (tanító) által közölt nevekre betétkönyveket állít ki, a nyilatkozatokon és a törzslapokon azonban az aláírásra szánt hely üresen marad. A betétkönyveket az eljáró tanárnak (tanítónak) átvételi elismervény ellenében ki kell szolgáltatni, az elismervényen a betétkönyvek számát, az első betét összegét és a megjutalmazandók nevét ki kell tüntetni. A tanár (tanító) köteles gondoskodni arról, hogy a nyilatkozatokat és a törzslapokat a betétkönyvek kiosztásakor a jutalmazottak aláírják, a személyazonosságra vonatkozó esetleg még hiányzó adatokat azokba bejegyezzék, továbbá, hogy a kívágott nyilatkozatok a hivatalnak átadassanak. A hivatal az átvett betéteket szabályszerűen elszámolja és abban az esetben, ha a nyilatkozatokat ugyanazon a napon nem kapná meg és napi számadásához nem csatolhatná, jelentést tenni tarto-

zik, hogy a betétkönyveket a jutalmazandó tanulók számára állította ki s hogy a nyilatkozatokat utólag fogja beküldeni.

Csekkbefizetések. A postatakarékpénztár befizetési lapjaival csakis Magyarországon lehet a mindenkori törvényes pénzürtékben befizetéseket eszközölni, tehát külföldön, vagy Magyarországon bár, de külföldi pénznemben befizetés nem eszközölhető, viszont Magyarországon sem lehet külföldi postatakarékpénztáraknál vezetett csekkszámházakra befizetéseket eszközölni. Befizetések eszközölése alkalmával a fél a szövegnek megfelelően nyomdai úton előnyomott, vagy (tintával, tintairónnal, írógéppel) kitöltött elismervényt, értesítőlapot és könyvelési szelvényt az összeggel együtt a postahivatalnak (főpénztárnak, fióknak) átadja. Esetleges visszaélések megakadályozása céljából az összegrovat üresen maradt részeit vízszintes vonallal át kell húzni s az összegnek betűvel irandó részét nagy betűvel kell kezdeni. Lényeges kellék, hogy az értesítő lapon a befizető neve olvasható legyen. A hivatal felülvizsgálja, hogy a befizetési lapnak nincsenek-e olyan alaki hiányai, amelyek miatt azt elfogadni nem lehet. Ha az elismervényen, az értesítő lapon és a könyvelési szelvényen kiírt összegek, számlaszámok nem egyeznek, ha akár a szöveg, akár az összegek — a nyomtatott részekben is — helyesbítve vannak, ha bármelyik részen vakarás, hamisítás nyomai észlelhetők, ha a betűvel és a számmal kiírt összegek eltérőek, ha a befizetési lap olvashatatlan, bepiszkolódott, vagy megrongálódott, a befizetési lapot hivatalból vissza kell utasítani. A kisebb hiányok javíthatók, ezt a körülményt azonban a befizetési lapon mindig igazolni kell. A szabályszerűen kitöltött befizetési lapot a hivatal a pénzzel együtt átveszi, a befizetési lap mindegyik részét bélyegzőlenyomataival ellátja, az elismervényt ezenkívül aláírja s az értesítő lap mentén történt lemetzés után nyugta gyanánt a befizetőnek visszaadja. Általános szabály, hogy a közönség-

nek kiszolgáltatott kezelési okiratokon a kezelő tisztviselő legalább vezetéknevéből álló olvasható aláírását, számadási okiratokon pedig hivatali állásának jelzésével teljes név-aláírását köteles alkalmazni. Az értesítő lapon a bélyegzőt mindig oly módon kell alkalmazni, hogy a név tiszta és olvasható maradjon. Kétrészes értesítő lap esetén elszámolási és könyvelési okmányul az értesítő lap felső szelvénye szolgál és ezért a hivatalok az alsó szelvényre bejegyzett adatok helyességének felülvizsgálását mellőzhetik. A postahivatalok ezeket az értesítő lapokat is csupán egy helyen látják el keletbélyegző lenyomatukkal. Az a befizető, aki ötnél több befizetést eszközöl, köteles aláírt, vagy cégbélyegzővel ellátott s az egyes tételek összegét, a végösszeget, valamint az átadott pénznemek részletezését feltüntető jegyzéket átadni. Aki jegyzék összeállítására nem hajlandó, annak a hivatal a felvételre külön időpontot tűz ki, amikor a jegyzéket — mások megvárakoztatása nélkül — a felvevő tisztviselő állíthatja össze. Szabály, hogy az elismervényeket a hivatalok a befizetőknek csakis akkor adhatják vissza, ha a befizetett összegeket napiszámadásaikba bevezették. Erősebb forgalom és munkatorlódás esetén azonban a kincstári postahivatalok az elismervény kiadása előtt csupán az összeget vezetik be a számadás megfelelő hasábjába, míg annak többi rovatát később is kitölthetik. A befizetési lapnak az elismervény lemetzése után visszamaradó részét, az értesítő lapot és a könyvelési szelvényt szétvágás nélkül és összehajtatlanul a napiszámadáshoz kell csatolni. Csekkbefizetésekről kettős elismervényt adni nem szabad. Ennek ellenére azonban bíróságok, ügyészségek, országos büntető intézetek, kincstári jogügyi igazgatóság és bírósági végrehajtók által eszközölt befizetést a postahivatal nemcsak a befizetési lap elismervényén, hanem a feladó szerv feladókönyvében, illetőleg feladójegyzékén is elismerheti. Feladójegyzékül az elfogadott befizetési lappal azonos csekk számlaszámú rendes, vagy bianco befizetési

lap elismervényét nem lehet elfogadni. Elveszett elismervény pótlása, illetőleg a befizetési lapok felvételénél kért másodlatok kiállítása iránt a postatakarékpénztár intézkedik. Az ilyen beadványokat a hivatalok iktatják és a küldeményre vonatkozó összes könyvelési adatokkal felterjesztik a postatakarékpénztárhoz. A postahivataloknak a csekkbefizetésekkel kapcsolatos bejelentéseket, tudakozványokat, stb. díjmentesen és pénzügyi illetékmentesen kell kezelniök és továbbítaniok.

A csekkszámlatulajdonos nevével, lakhelyével és csekkszámlasszámával nyomdai úton, elnézésből el nem látott, hiányos nyomású befizetési lappal teljesíteni szándékolt befizetéseket 1937-től a közvetítő hivatalok akadálytalanul elfogadhatják. Az ilyen befizetési lap elismervényén, értesítő lapján és könyvelési szelvényén azonban a befizető a kedvezményezett csekkszámlatulajdonos nevét, lakhelyét és csekkszámlasszámát olvashatóan feljegyezni köteles. A felvevő postahivatal a kézírással feltüntetett adatok egyezőségét a felvétel alkalmával ellenőrzi és a befizetést csakis akkor fogadhatja el, ha a befizetési lap mindhárom részén feljegyzett adatok egyezők. A levélszekrényben talált befizetési lapot, ha a levélszekrényben ugyanolyan összegű készpénz is el volt helyezve, szabályszerűen fel kell venni.

A befizetett összegeket a befizetőnek sem a hivatalok, sem a postatakarékpénztár vissza nem adhatja, mert bírói megállapítás szerint a befizetési lappal történt befizetések már a befizetés időpontjától a számlatulajdonost illetik s így azokat a csekkszám lákon minden körülmények között jóvá kell írni. A vonatkozó kúriai döntés indokolása szerint ugyanis a számlatulajdonos azáltal, hogy befizetési lapjait adósaikhoz eljuttatja, feljogosítja őket arra, hogy tartozásaikat a közvetítő postahivatalnál csekkszám lájára befizessék. A hivatal ilyenkor tehát a számlatulajdonos megbízottjaként szerepel, a befizetés pedig olyan elbírálás alá esik, mintha a fizetés közvetlenül a csekkszám latulajdonos ke-

zeihez történt volna. A befizető tehát csakis a csekkszám-
tulajdonostól kérheti vissza a tévesen, vagy tartozatlanul
befizetett összeget. A befizetés mint postára adott, úton levő
pénz mindaddig, míg a csekkszámlán jóvá nem írják, bí-
róilag le nem foglalható. Bianco befizetési lapok felhaszná-
lásával eszközölt befizetéseknél a hivatalok felülvizsgálati
tevékenysége azzal bővül, hogy a befizető fél által a bianco
befizetési lap mindegyik részén a bejegyzett számla-
számnak és a számlatulajdonos nevének azonos voltára is
figyelemmel kell lenni. Azért azonban, hogy a feltüntetett
címnek megfelel-e a közölt számlaszám, a hivatalok nem
felelősek. Bianco befizetési lappal történő befizetés esetén,
ha a befizető és csekkszám-
tulajdonos gyanánt ugyanaz a
név van bejegyezve, a hivataloknak kérdést kell intézniök
a befizetőkhöz, hogy az összeget saját csekkszámlájukra
óhajtják-e befizetni és csupán megfelelő válasz esetén fogad-
hatják el a befizetést. Képviselőjelöltek biztosítékának befi-
zetésére szolgáló különleges befizetési lappal történő befize-
tések elszámolása előtt, a hivatalok kötelesek meggyőződni
arról, hogy a befizetők az „Értékesítő lap“ hátlapján levő
nyomtatott szöveget a kívánt adatokkal kitöltötték-e. Ennek
megtörténte után a hivatalok az értesítő lap hátlapján a
befizető által beírt adatokat az elismervény hátlapján levő
nyomtatott szövegbe bejegyzik és ezenfelül, ha nem a képv-
selőjelölt, hanem helyette a kerület valamely választója a
befizető, ugyanott annak nevét és lakcímét is feltüntetik,
a bejegyzést aláírják és a hivatal keletbélyegző lenyomatá-
val is ellátják. A befizetési lapokon feltüntetett összeget kész-
pénzben kell a közvetítő hivatalnak átadni. Ez alól az álta-
lános szabály alól kivételt csupán az az eset képez, amidőn
a Székesfőváros területén működő kincstári postahivatalok-
nál, a budapesti központi távirdahivatalnál, a távbeszélő-
díjbeszedő hivatalnál és a kijelölt postamesteri hivataloknál
a postatakarékpénztár számlatulajdonosai valamely szám-
lára olymódon is eszközölhetnek befizetést, hogy az összeg

fedezetéül saját számlájuk terhére kibocsátott csekket nyújtanak át, amelynek előlapján „Csupán elszámolásra“ szöveget kell alkalmazni. Ilyen befizetés postatakarékpénztári szempontból korlátlan összegről szólhat. A postatakarékpénztár ezeket a reá kibocsátott csekket a postától készpénzként fogadja el, amennyiben a csekkszámlákon a szükséges fedezet rendelkezésre áll. Ezeket a csekket a postahivatalok külön „Idegen csekk“ feliratú napiszámadásban visszafizetésként számolják el a postatakarékpénztárral szemben. A faluzó levélhordó a csekkbefizetéseket — a postai szolgálatban megállapított értékhatárig — hivatalból felveszi s azokról a félnek elismervényt ad s a befizetési lapot készpénzzel együtt a járatot fenntartó postahivatalnak átadja. A szabályszerű elszámolást a postatakarékpénztárral szemben ez a hivatal végzi. A végleges nyugtázást képező elismervényt az elszámolás után a faluzó levélhordó a befizető félnek az elismervény bevonása ellenében átadja. A faluzó levélhordó a megállapított értékhatárt túlhaladó összegű befizetéseket csakis a befizető veszélyére veheti át.

b) *Megterhelések.*

Takarékvisszafizetések. A rövid útoni visszafizetés igénylésére vonatkozó felmondást a hivatal vagy maga tölti ki, vagy pedig az ügyféllel kitölteti és aláírhatja. A felmondáson alkalmazott aláírást a betétkönyv törzslapján olvasható aláírással gondosan össze kell hasonlítani és ha az aláírás hitelessége iránt kétség merül fel, a személyazonosság igazolását is meg kell kívánni, személyes ismeretség esetében azonban a postaalkalmazott is igazolhatja a betevő személyazonosságát. A személyazonosság igazoltatása alkalmával az igazolásul elfogadott okiratok adatait, illetve a személyazonosságot igazoló postaalkalmazott aláírását a vonatkozó felmondási úrlapon fel kell jegyezni, illetőleg alkalmazni kell. Így tehát a felmondások számfejtését a közvetítő postahivatalok látják el. A felmondott összeg átvéte-

lének elismertetése után a hivatal az összeget — a betétkönyvbe visszafizetésként való bejegyzése után — kifizeti. Úgy a visszafizetéseknel, mint a betéteknel a betevő követelését minden esetben meg kell állapítani és azt a megfelelő rovatba be kell jegyezni. A hivatal számát az erre a célra szolgáló rovatba minden kezelés alkalmával fel kell tüntetni. A fentiekben nem említett rovatok a közvetítő hivatalokat nem érdeklik, mivel azok egyelőre csupán a belső kezelés céljaira szolgálnak. Tekintettel arra, hogy az egy-egy tétel bejegyzésére szolgáló hely kicsi, a bélyegzőlenyomat és a postaalkalmazott aláírása megosztva, az egyes sorszámoknak megfelelő számozott körök helyén, tehát mindig a vonatkozó bejegyzett tétel sorszámával egyező számú körön alkalmazandó. A betétkönyv kiszolgáltatása előtt a nyilatkozatot és névlapot a betétkönyvtől el kell választani és a napi számadások mellett a postatakarékpénztárhoz kell felterjeszteni. A rövid útoni visszafizetés eszközzése előtt a betétkönyvbe korábban — különösen idegen hivatal által — bejegyzett adatokat és az ott alkalmazott keletbélyegző lenyomatokat minden esetben gondosan felül kell vizsgálni és minden kétes, vagy gyanús esetben a felet igazoltatni kell. Ha a betevő rövid útoni felmondást eszközöl, azonban bármely okból (elutazás, hosszabb ideig tartó elfoglaltság stb.) nem áll módjában a betétkönyvet kiállító hivatalnál megjeleníteni, azzal, akit az általa felmondandó összeg felvételével meghatalmazni kíván, megjelenik a tartózkodási helyéhez legközelebb levő postahivatalnál, a felveendő összegről rövid úton felmondást állít ki és aláírja, majd meghatalmazást tölt ki, azt ugyancsak aláírja, a meghatalmazottal is aláírhatja és a postahivatalnak az aláírások hitelesítése céljából átadja. (A meghatalmazott tehát írni nem tudó nem lehet.) A postahivatal a betevő személyazonosságának megállapítása után a meghatalmazást aláírással és bélyegzőlenyomattal hitelesíti. A meghatalmazott ezek után a felmondással és a meghatalmazással, valamint a személyazonossági okmá-

nyaival annál a hivatalnál jelentkezik, amelynél a rövid útoni visszafizetés eszközölhető. Ágybanfekvő beteg, vagy kórházi ápolás alatt álló betevő meghatalmazását kezelő orvosa, illetve a kórház gondnoksága által is hitelesíttetheti. A felmondott összegek felvételére 1893-ig visszavonásig érvényes meghatalmazást lehetett adni. Ilyenkor a betevő aláírását közjegyző, vagy bíróság által kellett hitelesíttetni. Az említett időponttól kezdve egyszeri esetre szóló s az 1920: XXIV. t.-c. alapján bélyegmentes meghatalmazás lépett életbe azért, mert a meghatalmazások őrzésére és kezelésére — a betevők nagy számára való tekintettel — a hivatalok nem vállalkozhattak.

Fizetési utalványra szóló felmondásokat úgy a felek, mint a postahivatalok kitölthetik, azokat azonban minden esetben a betevővel alá kell iratni. Írni nem tudó betevővel szemben a már ismertetett eljárást kell követni. A postatakarékpénztárhoz továbbított felmondáson a postatakarékpénztár a számfejtést a nyilatkozaton levő aláírás alapján eszközli és a felmondott összegről takarékfizetési utalványt bocsátott ki. A postahivatalhoz érkezett takarékbefizetési utalványt a hivatal a betevőnek kézbesíti, vagy annak megérkezéséről díjmentesen értesíti. A betevő a hivatalban betétkönyvével együtt megjelenik s az összeg átvételét a fizetési utalvány hátlapján elismeri. A bemutatott fizetési utalványt a hivatal felülvizsgálja, hogy nem történt-e azon változtatás, ezek után az összeget a félnek kifizeti. A fizetési utalvány kifizetése csak akkor tagadható meg, ha az le van tiltva, vagy a fizetési utalványon hibák észlelhetők. A kifizetett fizetési utalványt a postahivatal számadási okmányaihoz csatolva a postatakarékpénztárhoz terjeszti fel. Ha a betevő az összeg felvételére nem tud megjelenni a postahivatalban, akkor ugyancsak meghatalmazást állít ki, azt a fent említett módon hitelesítteti s a betétkönyvet, a fizetési utalványt, valamint a meghatalmazást a meghatalmazottnak átadja, aki az összeget — a fizetési utalványon történt elismerés

mellett — átveszi. Ha a betevő a felmondást már úgy állítja ki, hogy a felmondott összeg harmadik személy címére küldessék, a postatakarékpénztár a fizetési utalványt ennek a harmadik személynek a címére állítja ki, azonban minden esetben megkívánja, hogy a hivatal a kifizetésnél a kedvezményezettől szabályszerű meghatalmazást kérjen. Olyan esetekben, amikor a betevő, illetve a kedvezményezett kezében betétkönyv nincs, a postatakarékpénztár a hivatalt a fizetési utalvány összegének betétkönyv nélkül való kifizetésére utasítja. A faluzó levélhordó hivatalból kézbesíti a takarékfizetési utalványokról szóló „Értesítőt és elismervényt“. Megbízásból, vagyis a megbízó veszélyére kézbesítheti, tehát a kedvezményezett által már aláírt kézbesítő okirat alapján átveheti és a kedvezményezetthez eljuttathatja a takarékfizetési utalványokat a megállapított értékhatárig.

A felmondott és kifizetett összeget a betétkönyvbe úgy kell bevezetni, mint a rövid útoni visszafizetéseket, különösen figyelve arra, hogy az első bejegyzésnek először a betétkönyvbe, azután sorrendben a többi okmányba kell következni. Teljes összegű (saldo) felmondás esetében a hivatal a betétkönyvbe először a postatakarékpénztár által a fizetési utalványon közölt kamatösszeget, mint betétet „Kamat“ jelzéssel jegyzi be, azután pedig megállapítja a követelést, a következő sorban levonásba hozza a felmondott összeget, amely egyező a fennálló követeléssel, így tehát a kifizetés megtörténtével a fennálló követelés rovatban csakis „O“ szerepelhet. Az aljegyzéken a kiutalt teljes — tehát a kamatokat is magában foglaló — összeget kell elszámolni. Ebben az esetben a betétkönyvet a hivatal bevonja s mint végleg kiegyenlítettet, a napi számadás mellett felterjeszti. Ehhez kell csatolni az esetleges meghatalmazást, valamint a fizetési utalványt is.

A gyermekmenhelyi gondozottak felmondott betéteit takarékfizetési utalvánnyal utalványozza a postatakarékpénztár és az utalvány hátlapján az utalványost

a szükséges adatokról a közvetítő postahivatalhoz intézett rendelet útján értesíti, egyben felhívja a hivatalt, hogy a kiutalt összeget betétkönyv nélkül fizesse ki. A fentiek szerint a gyermekmenhelyi keresményi összegek díszálmolásánál a takaréközletágban különleges eljárás érvényesül, amennyiben a közvetítő hivatal a betevővel közvetlenül nem érintkezik.

A hivatalok a betevők elhalálózását — ha lehet, az okmányok csatolásával — azonnal jelentik a postatakarékpénztárnak, de a náluk igazolt, vagy általuk vélelmezett jogutód részére a hagyaték összegéből visszafizetést semilyen körülmények között sem teljesíthetnek.

Csekkvisszafizetések. A csekkforgalomban, a közvetítő hivatalok útján eszközölt visszafizetések kizárólag fizetési utalványok alapján eszközölhetők. Abban az esetben, ha a számlatulajdonos által kijelölt helyen postahivatal nincs, a postatakarékpénztár az összegről arra a postahivatalra állít ki csekkfizetési utalványt, amelynek kézbesítési kerületében a kedvezményezett lakik. Ha a fizetési utalványt más hivatal kézbesíti, mint amelyik annak kifizetésére hivatott, a kézbesítő hivatal az ilyen utalványok érkezéséről a kifizető hivatalt értesíteni tartozik. Az értesítést olyan időben kell elküldeni, hogy az a felek jelentkezése előtt a kifizető hivatalnál legyen. A kifizető hivatal a fizetési utalvány adatait az értesítés adataival összehasonlítani és abban a kifizetés napját — még a kifizetés teljesítése előtt — bejegyezni tartozik. A hivatalok a vonatkozó fizetési utalványokat a már ismertetett módon kezelik, illetve felülvizsgálják, majd az összeget a kedvezményezettnek kifizetik. A kifizetett fizetési utalványt — amelynek hátlapján történt az átvétel igazolása — a hivatalok a napszámadás mellékleteként a postatakarékpénztárhoz terjesztik fel. A faluzó levélhordó a megállapított értékhatárig pénzzel együtt hivatalból kézbesíti a csekkfizetési utalványokat. Megbízásból,

vagyis a megbízó veszélyére kézbesítheti, tehát a kedvezményezett által már aláírt kézbesítő okirat alapján átveheti és a kedvezményezetthez eljuttathatja a csekkfizetési utalványokat, szintén a meghatározott összeg erejéig. A külterületi kézbesítő hivatalból kézbesíti a postatakarékpénztári csekkfizetési utalványokat korlátozott értékig, megbízásból pedig a korlátozáson felül.

A távirati csekkek alakja és tartalma felett a felvevő postahivatalok csakis a táviratokra előírt általános szabályoknak megfelelő ellenőrzést kötelesek gyakorolni. Különös figyelem fordítandó azonban arra, hogy a távirati csekk szövegrészét bevezető ellenőrző betűjelzés az áttáviratozásoknál pontosan továbbíttassék. Egyébként a táviratok feladói különleges szolgálatot is kiköthetnek. E táviratokat a feladók távbeszélőn fel nem adhatják, a hivatalok azonban egymás között távbeszélőn is közvetíthetik.

3. Közvetítő szolgálat pénzkezelése és elszámolása.

Postahivatalok elszámolása a postatakarékpénztárral. A postatakarékpénztári közvetítő szolgálatnak a posta rendes ügykezelésébe való bekapcsolása természetes következményként vonta maga után azt is, hogy a közvetítő szolgálat pénzkezelése a postai pénzkezeléssel teljesen összeolvad és a két kezelés külön-külön eredménye tulajdonképpen a posta és a postatakarékpénztár közötti elszámolásnál jelentkezik. A postatakarékpénztár közvetítő postahivatalai a takaré- és csekkforgalomban előforduló kezelésükről két irányban kötelesek elszámolást adni: naponként a postatakarékpénztárnak és havonként a m. kir. postának. A postatakarékpénztárral szemben a naponkénti elszámolás a takaré- és csekküzleti napi aljegyzéken, továbbá a napi főjegyzéken történik. A havonkénti elszámolás alapjául a postatakarékpénztári be- és visszafizetésekről vezetett napi sommázatok szolgálnak, ame-

lyekkel a postahivatalok felettes hatóságukkal szemben leszámolnak. A napi elszámolás számadási okmányai tehát — miként már említettem — a takaréközeti napi aljegyzék, külön betéti- és visszafizetési beosztással, továbbá a csekküzleti napi aljegyzék, be- és visszafizetési beosztással, végül a napi főjegyzék. Az aljegyzégeket másolópapírral két példányban kell kiállítani, amelyek közül a másolati példány — ellenőrzés, felvilágosítás, stb. céljaira — a hivatal őrzetében marad. (1935-ig a takaréközeti aljegyzékekből három példányt kellett készíteni. Ebből kettőt a postatakarékpénztárhoz kellett beküldeni, egy pedig a hivatalnál maradt vissza.) Az ügynökségek aljegyzékmásolatait az ellenőrző hivatalok őrzik. Az elszámolás módja és az e célra szolgáló nyomtatványok a postatakarékpénztár fennállása óta számtalan változáson mentek keresztül, aszerint, hogy az intézet racionális üzemének organikus irányítása milyen korszerű és a gyakorlati élethez igazodó változásokat kívánt meg. Az első lényegesebb változás 1923-ban történt, amikor egységes napi aljegyzéket rendszeresítettek külön a be- és külön a visszafizetések részére olymódon, hogy a takarékbetét és a csekkbefizetés, illetve a takaré- és csekkvisszafizetés egy aljegyzéken, de elkülönített összegben volt elszámolandó. Eddig az időpontig a hivataloknak a saját kiállítású betétkönyvre elhelyezett betéteket fehér, a más hivatalok által kiállítottakra eszközöltet pedig világoskék színű aljegyzéken kellett elszámolniuk. Ugyanekkor a napi főjegyzék új alakban és hátlapján a mellékletek felsorolására alkalmas iratjegyzékkel készült, a be- és visszafizetési lajstromok pedig — amelyeknek elhagyásáról már 1907-ben szó volt — megszűntek és helyettük létesítették a napi sommázatot. A havi sommázat című akkor létesített új nyomtatvány üzletágankint tüntette fel külön-külön a betétek, illetve a befizetések és visszafizetések havi összegét. A hivataloknál eddig az időpontig a be- és visszafize-

tési lajstromokról készített másolatok maradtak vissza, ettől az időponttól ezek helyett a napi aljegyzékek másolatai. A napi aljegyzékeket 1924-től üzletágankint ismét szétválasztották, vagyis külön takaré- és csekküzleti napi aljegyzéket rendszerezítettek. A napi sommázat is ettől kezdve egyszerűsítve, egy íven készült. Részint a nyomtatványokkal való takarékoskodás, részint pedig az ellenőrzés fokozása érdekében a közvetítő hivatalok 1925-től kezdve havi sommázatot nem készítenek. A közvetítő forgalomban készített napi sommázatot a hivatalok ettől az időponttól kezdve nem a postatakarékpénztár számvevőségéhez, hanem a posta központi számvevőségéhez terjesztik fel, amelyeket felülvizsgálat után — a végleges elszámolás céljaira — a postatakarékpénztár kap meg. Az ügynökségek napi sommázatai az ellenőrző hivatalokhoz érkeznek be s ezek küldik azokat tovább. A takarékküzletágban véghezviendő üzemesítés előkészítése érdekében 1933-ig a hivatalok a takarékküzleti elszámolást két aljegyzéken készítették, az egyikben a saját kiállítású, valamint a saját postaigazgatósági kerületbe tartozó hivatalok által kiállított betétkönyvekre eszközölt betéteket vezették be, illetve számolták el, a másikon pedig az idegen postaigazgatóságokhoz tartozó hivatalok által kiállított betétkönyvekre eszközölt takarékbetéteket. Ugyanettől az időponttól kezdve a napi főjegyzéket változott alakban, illetve módosított beosztással állították elő. A kezelés egyszerűsítése és az elszámolási munkálatok megkönnyítése céljából 1933-tól a saját és idegen takarékküzleti betéti napi aljegyzéket összevonták. Azzal kapcsolatban, hogy 1935-ben a napi főjegyzéket megváltozott formában és új beosztással hozták forgalomba, annak hátlapjáról az iratjegyzék lekerült s azóta — mint felesleges — teljesen meg is szűnt.

Az aljegyzéknek használatba vétele alkalmával a hivatalok az aljegyzék bal felső sarkát a hivatal ragjeggyel és bélyegzőlenyomatával látják el. Ezenkívül az aljegy-

zékeket ugyancsak felső részükön a hó elejétől kezdődő folyószámmal s használatbavétel előtt a hivatalvezető aláírásával és a hivatal keletbélyegzőjével kell ellátni. A takaréközleti betéti napi aljegyzék a folyószámon kívül a betétkönyvet kiállító hivatal nevének és igazgatósági kerület számának, a betétkönyv számának, a betét összegének, a betevő követelésének, valamint a betevő nevének feltüntetésére szolgáló rovatokat tartalmazza. Az aljegyzék végösszege mellett az elfogadott és a betétek között elszámolt takaréklapok darabszámát és összegét be kell jegyezni. A takaréközleti visszafizetési napi aljegyzék, a betéti aljegyzéktől való megkülönböztetésül, felső részén fekete vízszintes sávval van ellátva. A takarékvisszafizetések elszámolására szolgáló napi aljegyzéken a rövid úton és fizetési utalvány alapján eszközölt visszafizetéseket a rovatoknak megfelelően elkülönítve kell bejegyezni, az aljegyzék többi rovata a betéti aljegyzék rovataival egyező.

A csekküzleti befizetési napi aljegyzék a folyószámon kívül a csekk számla számának, a befizetés összegének és a befizető nevének bejegyzésére szolgál. A csekkvisszafizetési napi aljegyzékbe a folyószámon kívül a fizetési utalvány száma, a visszafizetés összege és a fizetési utalvány kelte irandó be. A leszámolás megkönnyítése céljából nagyforgalmú hivatalok a hó első és utolsó napjaiban, amikor a kifizetésre érkezett fizetési utalványok száma nagy, a háznál kifizetendő utalványokat már előre beírhatják a visszafizetési napi aljegyzékekbe. Ha a hivatalos órák elteltével, illetve a napizárlat elkészítésekor az aljegyzékeken fel nem használt üres rovatok maradnának, a hivatal az utolsó beírt tétel után az aljegyzéket vastag vízszintes vonallal lezárja. Ezzel kapcsolatban említem meg, hogy a nyomtatványokkal takarékosan kell bánni s ha kisebb alakú nyomtatvány is van rendszeresítve, kisebb forgalom esetén azt kell használni. Egy sorba két tételt

írni nem lehet, valamint az esetleges téves, vagy hibás bejegyzések kivakarása, vagy kijavítása is tilos. Téves bejegyzés esetében a helyes adatokat, a régi bejegyzés áthúzása után, e fölé kell írni és a helyesbítést névalírással kell hitelesíteni. A téves bejegyzést úgy kell áthúzással érvényteleníteni, hogy továbbra is olvasható maradjon. Tételeket kivakarni és az ott bejegyzetteket átírni, törölni, átragasztani, illetőleg bármi módon megváltoztatni nem szabad. Lezárás alkalmával a befizetések és a visszafizetések darabszámát és összegét az aljegyzékek alsó részén az utolsó „Összesen“ rovatban kell feltüntetni, a végső összeítést pedig a legutolsó aljegyzéklapon olyképen kell elkészíteni, hogy az utolsó oldal lezárt végösszege alá, közvetlenül összesítve felveendők — hátulsó kezdéssel — az előző aljegyzékek végösszegei s ezek összeadásával kell kimutatni a befizetések és a visszafizetések napi darabszámát, illetve összegét. Nagyobb forgalmú hivataloknál a takarékbetéti aljegyzékek összesítésére a postatakarékpénztár 1933-ban külön összesítő jegyzéket rendszerezített.

Az aljegyzékek lezárása és aláírása után az előfordult be- és visszafizetések darabszámát és összegét üzletágankint elkülönítve a napi főjegyzékbe kell bevezetni, amelyben a takarékbetétek és a csekkbefizetések, illetve a takaré- és csekkvisszafizetések végeredménye (darabszám és összeg) számmal kiírandó. A napiszámadás mellékletei a takarékküzetágban a nyilatkozatok és pótnyilatkozatok, a rövidítési felmondás és visszafizetési bizonylatok, a fizetési utalványok, a kiegyenlített betétkönyv, stb., a csekküzletágban pedig a befizetési lapok, a fizetési utalványok és esetleges egyéb bejelentések. A napiszámadásokat az e célra szolgáló szürke, illetve barna borítékba elhelyezve, a legközelebbi postaindítással a postatakarékpénztárhoz kell beküldeni. Amennyiben a számadások anyaga (főleg a tömeges értesítőlap) egy boríték-

ban nem férne el, a számadási okmányok — lehetőleg üzletágak szerint elválasztva — két, vagy több borítékban is elhelyezhetők. Csak előírt postatakarékpénztári nyomtatványok használhatók s a napiszámadásokat a zárlat utáni legelső postaindítással, közönséges levélben a postatakarékpénztárhoz minden körülmények között még akkor is be kell küldeni, ha azok a szükséges nyomtatványok valamelyikének hiányában nem volnának az előírt módon elkészíthetők. Ilyen esetben a hivatal vagy kölcsönkéri valamelyik szomszéd hivataltól, vagy maga állítja elő a szükséges nyomtatványokat. A hiány ugyanazon napiszámadással külön jelentendő (esetleg táviratilag), ebben az esetben a postatakarékpénztár haladéktalanul intézkedik a hiányzó nyomtatványok kiküldése iránt. Tévedésből visszamaradt okmányokat — az al- és főjegyzéken való újabb elszámolás mellőzésével — igazoló jelentéssel a postatakarékpénztárhoz azonnal be kell küldeni. A postatakarékpénztári csekkbefizetések jóváírásának meggyorsítása érdekében a kedvezőtlen járatí össze-köttetésekkel rendelkező hivatalok közül azok, amelyeknek a pénztárzárlat után már nincs olyan járatí összeköttetésük, amellyel a postatakarékpénztári napiszámadás a következő nap reggel 8 óráig a postatakarékpénztárhoz beérkezhet, azonban van olyan napközi alkalmas járatuk, amellyel a csekkbefizetések egy része, illetve az azokról készített napiszámadás a jelzett időpontig a postatakarékpénztárhoz juthat, kötelesek naponta két postatakarékpénztári napiszámadást készíteni. A hivatalok az első számadást olyan időben tartoznak lezárni, hogy az az alkalmas napközi járatí továbbítható legyen, a második napiszámadást pedig a napizárlat után kell elkészíteni és a legközelebbi járatí kell továbbítani. Mindkét napiszámadás teljesen külön és önálló számadást képez.

A hivatalok fentiekén kívül napi sommázatot is készítenek, amelynek rovataiba a kezelési nap végével a

darabszámon kívül, mindkét üzletág műveleti eredményét külön-külön, valamint azok együttes végösszegét is bevezetik. A napi sommázatot a postahivatalok a hó végén a posta központi számvevőségéhez közvetlenül, az ügynökségek pedig ellenőrző hivataluk útján küldik be. A hó utolsó munkanapján teljesített rendes csekkvisszafizetések végösszegében nemcsak az aznapi csekkvisszafizetések, hanem a beváltott kamatszelvények összegei is bentfoglaltatnak.

A hivataloknak a közvetítő szolgálat ellátása körében a forgalom síma lebonyolítása érdekében pénzellátmányra van szükségük. Az Országos Posta- és Távirdepénztár 1902-ben megszűnván, ettől az időponttól kezdve az ellátmányokat a hivatalok az Osztrák-Magyar Bank giroszámlájáról vették igénybe. Az Országos Posta- és Távirdepénztár megszűnését az okozta, hogy a posta, fizetésének gyors és pontos lebonyolítása céljából, a jegybank giroforgalmába kapcsolódott és egyúttal a postatakarékpénztár csekkforgalmába is belépett s ezzel az Országos Posta- és Távirdepénztár további fenntartása feleslegessé vált. 1926-tól kezdve a postahivatalok ellátmánykérdése újabb szabályozást nyert és ennek következtében a közvetítő postahivatalok ellátmányait — akár postai, akár postatakarékpénztári kezelés indokolja — a gyűjtőpostahivataloktól veszik igénybe, amelyek viszont a postatakarékpénztár terhére a Magyar Nemzeti Bank fiókjánál fennálló giroszámlájukról szerzik be a szükséges ellátmányokat. A pénzfeleslegek elhelyezése ugyancsak a gyűjtőpostahivatalok útján a jegybank giroszámlájára történik, bár a postahivatalok feleslegeiket külön rendelkezés értelmében a Pénzügyi Központ forgalmába bekapcsolt helyi pénzügyintézeteknél is elhelyezhetik és szükség esetén ellátmányt ugyanazoktól fel is vehetnek. (E helyen emlitem meg, hogy a pénzügyminiszter 1912-ben azzal a tervvel foglalkozott, hogy az összes adóhivatalok pénzfelesle-

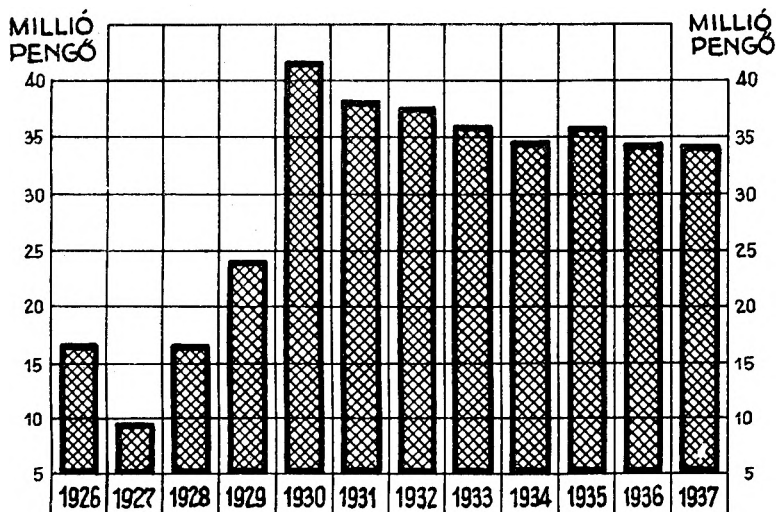
geiket a postatakarékpénztár útján szálltassák be a Központi Állampénztárba. Ez ellen a terv ellen a posta-vezérigazgatóság állást foglalt azzal, hogy az megbolygatná a postai pénzszámolás és pénzkezelés rendjét s amellet a postahivatalok nagy része sem kellő személyzettel, sem biztonságos felszereléssel nem rendelkezik. Így tehát inkább azt proponálta, hogy az adóbeszolgáltatást az adóhivatalok pénzeslevélben közvetlenül a jegybankhoz küldjék be a postatakarékpénztár giroszámláján leendő jóváírás céljából.)

Elszámolás és kiegyenlítés a posta és a postatakarékpénztár között. A postatakarékpénztár és a posta között az elszámolást naponként és havonként ejtik meg. A naponkénti elszámolás a főkimutatás alapján történik. A napi főjegyzékek adatai alapján ugyanis a postatakarékpénztárhivatalok, majd igazgatósági kerületek szerint egybeállítja a napi lajstromot. A napi lajstromi végösszegei üzletáganként összefoglaló eredményt adnak a betétekről és visszafizetésekről. A napi lajstrom alapján készíti el a postatakarékpénztár számvevősége naponként a főkimutatást, amely a postatakarékpénztár követelését, vagy tartozását a postával szemben, illetve a postán úton levő pénz nagyságát megállapítja. A postatakarékpénztár a főkimutatást a posta központi számvevőségéhez mindennap eljuttatja. A havonkénti elszámolás a kerületi kimutatások és a forgalmi előjegyzékek alapján történik. A postatakarékpénztár a naponként érkezett takaré- és csekküzleti napi aljegyzékeket hivatalok és igazgatósági kerületek szerint úgy rendezi, hogy egy és ugyanazon hivatalnak egy havi összes aljegyzékei a feladás időrendjében rendelkezésre álljanak. A napi főjegyzékeket kezelési dátummal való ellátásuk után ugyanúgy rendezik, majd ezek be- és visszafizetési végösszegeit forgalmi előjegyzékre könyve-lik, amely minden hivatal egy havi forgalmát mutatja. A posta központi számvevősége a hozzá beérkezett napi

sommázatok alapján igazgatósági kerületenkint a postahivatalokat betűrendbe sorolva, azok postatakarékpénztári be- és visszafizetésének egy havi forgalmáról az ú. n. kerületi kimutatásokat készíti, ezeket a napi sommázatokkal együtt, minden hó 20.-a körül a postatakarékpénztárnak megküldi. A felülvizsgálat hivatalonkint történik olyképen, hogy a forgalmi előjegyzék be- és visszafizetési összegeit a kerületi kimutatás megfelelő összegeivel összehasonlítják. Ha az egyeztetésnél eltérés mutatkozik, a hibát a napi sommázat és az aljegyzék alapján kikeresik. Az eltérés származhat abból, hogy 1. a hivatali napi sommázatban helytelen összeget számolt el, vagy az aljegyzéken bejelentett összeg okmány szerint, vagy összegezés szerint több, vagy kevesebb, amikor a különbözet a hivatal terhére vagy javára esik, ezt ú. n. hiánylattal rendezik; 2. a belső kezelésben van eltérés, illetőleg a kezelt összeg helyesbítendő, ez lelettel nyer rendezést. Amennyiben az összes postahivatalok havi végösszegei — betudva a megállapított eltéréseket — a postatakarékpénztár által kimutatott havi összegekkel egyeznek, a megállapított hiánylatokról igazgatóságonkint hiánylati főkimutatást állítanak össze és azokat az egyes postaigazgatóságoknak megküldik. Az igazgatóságok gondoskodnak a kimutatásba foglalt összegek végleges elszámolásáról, úgy, hogy a kincstári követeléseket a postahivatalokkal befizettetik, a számadói követeléseket pedig előzetes tárgyalás után kiutalják. A leszámolás teljes számszerinti anyagát a postatakarékpénztár leszámolási kimutatásba foglalja s azt havonként a postavezérigazgatóságnak küldi meg, megjegyezvén, hogy a hiánylatokról a postaigazgatóságokhoz részletes kimutatást már eljuttatott, a postatakarékpénztári elszámolásban megállapított eltérések pedig már saját hatáskörben kiegyenlítést nyertek. Ezzel a postával való leszámolás végleges befejezést nyert. A hivatalok által elfogadott betétek és befizetések erejéig a posta tartozik,

ezeknek összegével tehát a postatakarékpénztár a postát megterheli, viszont az ugyanott eszközölt visszafizetések összegével a postatakarékpénztár a postát elismeri. Mivel pedig a betétek és befizetések természetesen mindig nagyobb összeget tesznek ki, mint a visszafizetések, tehát vég eredményben a postatakarékpénztári közvetítő forgalomból kifolyólag a postatakarékpénztár követelése állandóan nagyobb, mint a postáé. Ez az összeg — amelyet hosszú időn át postatartozásnak neveztek — tulajdonképpen a postatakarékpénztárnak a postánál levő forgótőkéje. E téren figyelembe kell venni azonban azt az eléggé sohasem hangoztatható szempontot is, hogy a postatakarékpénztári visszafizetéseknek, még ha azok a postahivatalok útján történnek is, a lehető leggyorsabbaknak kell lenniök, mert ezen a téren jelentkező legcsekélyebb ellanyhulás gazdasági szempontból hátrányt, üzleti szempontból pedig az intézet forgalmának csökkenését vonná maga után. Éppen ezért fontos, hogy a hivatalok a helybeli gazdasági kívánalmaknak megfelelően legalább is a kisebb és közepes összegű fizetési utalványok azonnali kifizetésére bizonyos összeget tartalékoljanak. A postánál levő postatakarékpénztári követelést azonban nem csupán az egyes hivataloknál tartalékoltt pénzüsszegek teszik, hanem a gyűjtőpostahivatalok részéről a postatakarékpénztár giroszámlája terhére felvett ellátmányösszegek is. A közvetítő forgalom lebonyolításából származó kiegyenlítés részben a postatakarékpénztárnak a Magyar Nemzeti Banknál fennálló giroszámlájára történő átutalással, részben pedig a m. kir. postának a postatakarékpénztárnál vezetett csekkszamlái követelésének — felhatalmazás alapján történő — igénybevételel történik.

A postánál úton levő pénz nagyságát az utolsó tíz évben az alábbi grafikon tünteti fel:

A főpénztár a részéről betétként elfogadott takaréklapokat havonként egyszer a posta központi számvevőségének megküldi s az ott kapott elismervényt naplójához csatolja. A főpénztár pénztárnaplójának e kiadási tétele s a hozzá csatolt elismervény alapján a postatakarékpénztár megterheli a postát. A bianco befizetési lapokért a bizománnyal árusítás után a posta darabonként 1 fillér költségterítésben részesül.

X. A m. kir. postatakarékpénztár szociális vonatkozásai.

1. Történelmi előzmények.

A zálogházak olyan intézetek, amelyek kézizálog ellenében kölcsönt nyújtanak s ilyirányú működésüket üzletszerűen üzik. Céljuk tehát főként a szegényebb néposztályok hiteligényeinek kielégítése. E cél minél tökéletesebb elérése érdekében a zálogházakat az állam, illetve a közügyekhez magának fenntartani azért, hogy az állampolgárok szociális érdekeit a kiuzsorázástól megvédje.

Zálogházak létesítése külföldön. Minden korszak legismertebb és legnépszerűbb hitelügylete a zálogkölcsönnyújtás, amellyel már az ókorban is foglalkoztak. Hitelnyújtás kézizálog ellenében leginkább a középkorban divott és pedig Olaszországban, ahol azzal eleinte főleg magánosok foglalkoztak, akik a XII—XIV. század gazdasági fellendülése következtében előállott pénz- és hitelhiányt alaposan kiaknázva, sokszor 60—70 %-os kamat ellenében adtak kölcsönt. Az elharapózott nagymérvű uzsora ellen az egyház indított küzdelmet, amelyben a ferencrendi szerzetesek jártak elől. Barnabas Interamnensis ferencrendi szerzetes olyan intézmény létesítését tervezte, amelynek révén a vagyonnal, vagy kereskedelmi összeköttetésekkel nem rendelkező népesség reális kölcsönhöz juthatott. Az elgondolás gyakorlati megvalósítását elősegítette az a körülmény, hogy egyes városokban a pénzügyi nehézségek megszüntetése érdekében tőkéket gyűjtöttek (montes coacti). Egyik szerzetestársá

segítségével sikerült Barnabas Interamnensisnek megfelelő tőkét összehoznia, amely alapját képezte az 1462-ben Olaszországban, Perusina-ban létesült „Monte di pietà”-nak. Ezt a zálogházat több olasz városban létesített intézet követte, így Orvietóban (1464), Mantuában (1484), Páduában (1491), Milanóban (1496). (Firenzében 1496-ban nyolc polgárt bíztak meg azzal, hogy egy alapítandó zálogház szabályzatát készítsék el. A szabályzat szerint az adminisztráció költsége az évi 600 Frt-ot nem haladhatta meg, az évi kamat 5—7½ százalékot tehetett ki, az elzálogosítónak pedig esküt kellett tennie arra, hogy a kölcsönt szükségből veszi fel.) A perusina-i intézmény volt a világ első zálogháza, amely kézizálog ellenében, teljesen kamatmentesen kölcsönt folyósított. Az egyház azonnal megértette az intézmény nagy horderejét, miért is annak létesítését II. Pál pápa 1464-ben jóváhagyta. A Monte di pietàk alapításához és fenntartásához szükséges tőkét a gazdagok és nemesek adták kölcsön, akik ezért az egyháztól nemességet és egyéb tisztségeket kaptak. (Az intézmény olasz elnevezése annak segítő, szociális jellegét akarta kifejezni.) Ennek dacára azonban a Monte di pietàkat tápláló források mindjobban elapadtak. Ezért az egyház 1515-ben a lateráni zsinaton hozzájárult, hogy a Monte di pietàk önköltségeik fedezésére az adott kölcsön után mérsékelte kamatot szedhessenek. Pártfogásába vette ezeket a tridenti zsinat is, amikor azokat a püspökök felügyelete alá helyezte. Ennek következménye volt, hogy a katolikus államokban egymásután keletkeztek zálogházak. A Monte di pietàk mellett azonban jövedelmezőségük miatt magánosok is létesítettek és tartottak fenn zálogházakat, amelyeket — megkülönböztetésül a Monte di pietà-tól — általában Monte profani-nak neveztek. A zálogházi gondolat fellendülése után egyesek uzsorával vádolták az új intézményt, mert az a nyújtott kölcsönök ellenében kamatot szedett. A vitát X. Leó pápa döntötte el 1517-ben, amikor megállapította, hogy a zálogházak a nyugalmat és a békét szolgálják s azok fenn-

tartása érdekében és a tisztviselők fizethetése céljából szedett kamat nem jelent uzsorát.

Az olaszországi példán felbuzdulva Franciaországban is kísérleteztek zálogházi intézmény meghonosításával. Ezek a törekvések kezdetben csupán zálogházak felállítására vonatkozó javaslatokban nyilvánultak meg. A javaslatok és tervezetek után 1626-ban XIII. Lajos foglalkozott a zálogházi ügygel, az e tárgyban kiadott rendeletében foglaltak azonban nem valósultak meg. A nagyfokú uzsora letörése érdekében 1673-ban a kézzzálogkölsönügyletet külön rendeletben szabályozták; az uzsorát azonban ezzel sem tudta mérsékelni. A XVIII. század közepén a kölcsönök utáni kamat már olyan magas volt, hogy a havi 10%-os kamatot sem találják tisztességtelennek. Lenoir és Framboisier de Beaunay előterjesztésére XVI. Lajos 1777-ben aláírta a Párisban felállítandó zálogház alapító levelét. E zálogház létesítése új irányba terelte a francia zálogházi ügyet és az intézet számos fiókjával ma is a világ egyik legnagyobb zálogháza. Az újonnan alapított zálogház adminisztrációs, igazgatósági, raktári és pénztári osztályokra oszlott. A kamatláb évi 10%-ot tett ki s a zálogtárgy értékének $\frac{1}{5}$, illetve $\frac{2}{3}$ részéig folyósítottak kölcsönt. (Az alapítást követő évben, 1778 végén, a raktárakban 68 ezer tárgyat őriztek, a kihelyezett kölcsön pedig túlhaladta az 5 millió Livrest, az elzálogosítások száma 129 ezer volt 8·3 millió Livres értékben, a kiváltások száma pedig 60 ezer volt 3·2 millió Livres értékben.) A forgótőkét részben 5%-os kölcsönök útján magánosoktól szerezték meg, részben pedig a Hopital Général bocsátotta rendelkezésre.

Németországban Augsburg 1591-ben 30 ezer Frt-os adományt tett zálogház felállítására, amelyet 1607-ben követett az első német zálogházi utasítás, amely kamatmaximumot állapított meg s az elzálogosítási idő tartamát 1 évben és 6 hétben, illetve — a nehezen tárolható zálogtárgyaknál — csupán 6 hétben határozta

meg. Nürnbergben 1618-ban létesült zálogház, Münchenben Sebastian Huber nyert III. Miksától privilégiumot zálogház létesítésére, amely 1754-ben nyílt meg. (Személyzete igazgatóból, két becsüsből, egy pénztárosból és egy küldöncből állott.) Poroszországban a magánosok zálogkölsönnyújtása sok panaszra adott okot, miéртis a porosz király II. Frigyes Vilmos 1787-ben kiadta a „Pfand- und Leihreglement für die sämtlichen Preussischen Staaten“ c. rendeletét (kiegészítve 1803-ban), amely arra kötelezte a magánzálogházakat, hogy rendőrségi bejelentés kötelezettsége mellett engedélyokiratot váltsanak. Mivel pedig kiderült, hogy az uzsorát és az egyes zálogházi visszaéléseket teljesen megakadályozni nem tudták, a zálogházi ügy további szabályozásában mindinkább előtérbe nyomult az az elv, hogy a kézizálogkölsönügylettel közületek, különösen városok foglalkozzanak. Ennek a kíváncsolmnak tett eleget az 1826. évi rendelet, amely megengedte, hogy a kormány engedélye alapján — a község jóállásával s igazgatása alatt — zálogházak létesüljenek. E rendelet kimondotta azt is, hogy a kézizálogkölsönüzlet kifejtésénél ne a nyereszedés legyen a cél, hanem kizárólag az, hogy a szegényebb népesség nélkülözhető értéktárgyainak elzálogosítása útján pénzkölsönhöz jusson. A rendelet szerint 8%-nál magasabb kamatot a városi zálogüzletek nem szedhettek. Kimondotta a rendelet azt is, hogy amennyiben valamely városban a városi zálogház a jelentkező hitelszükségletet kielégíti, magánzálogházakat ne engedélyezzenek. E rendelet alapján több német városban létesült városi zálogház. (Köln, Trier, Koblenz, Düsseldorf, Erfurt stb.). Berlinben hosszú ideig nem volt szükség városi zálogház létesítésére, mert egy 1717-ben kelt királyi rendelettel engedélyezett és Humbert titkos tanácsos vezetése alatt álló magánzálogház (Das Adresshaus) működését minden szempontból kifogástalanul látta el és így ez az intézet védelmet nyújtott az uzsorával és a zugzálogházakkal szemben. Ez a magánzálogház 1829-

ben a tulajdonos halála következtében megszűnt, ami szükségessé tette újabb zálogintézet létesítését, amely állami zálogházként (Königliches Leih-Amt für Berlin) 1834-ben nyílt meg és 1934-ben ment át városi kezelésbe. A zálogkölcsonilleték 1933 óta s még 1937-ben is változatlanul havi $1\frac{1}{2}\%$, amely nemcsak a vállalat rentabilis továbbviteléhez elégséges, hanem szociális szempontból is bevált, mert pl. a 30 Márkát meg nem haladó tételeknél lényegesen olcsóbb a még mindig nagy számú berlini magánzálogházak rendeltileg engedélyezett illetékénél. Az elkerülhetetlen igazgatási önköltségek fedezésére eső összeg leszámitásával a tiszta kamathozadék havonként $\frac{1}{2}\%$ -ra rúg. Az árverésre kerülő régi és tört aranytárgyakat — a nemesfémek felügyelő hatóságának hozzájárulásával és a berlini aranyműves egyesület útján — főleg a kézműipar rendelkezésére bocsátották és ezáltal legalább a berlini kézműipar részére sikerült az anyaghányt elkerülni. A zálogtárgyak száma 9·32%-os előző évi emelkedéssel 1937-ben 91 ezerre növekedett. A zálogkölcson összeg 3 millió Márkáról 35·89%-kal 4·2 millió Márkára nőtt. Az átlagos zálogkölcson összeg, az előző évi 38·31 Márkával szemben, 47·06 Márkát tett ki. A 10 Márkánál kisebb kölcsönök tételszáma a kölcsönök összes tételszámának 38·26%-át és 50 Márkát meg nem haladó kölcsönök 84·33%-át képezte. A záloghiteleket tehát főleg a kevésbé tehetős néposztályok vették igénybe. A lejárt zálogtárgyak 1937-ben kísérletképen csak két ízben, április és október havában kerültek árverésre. A zálogtárgyak 96·72%-a a tulajdonosok birtokában maradt, ami azt jelenti, hogy az intézmény azt a szociális rendeltetést, hogy a szegényebb néprétegek átmeneti anyagi nehézségein segítsen, betöltötte. Ezt az intézetet — amelynek szabályzatát még ugyanebben az évben kiadták — forgótőkével a Königliche Seehandlung nevű takarékpénztár látta el.

Ausztriában a wieni zálogház felállítása az ottani szegényellátással függött össze. A szegényügy és koldus-

kérdés tanulmányozására I. Lipót 1692-ben bizottságot küldött ki, amely 1701-ben azt a javaslatot tette, hogy a koldusokat egy felállítandó zálogház jövedelméből lehetne segíyezni. E javaslat alapján I. József 1707-ben kelt pátensében a bécsi „nagy szegényház“ mellé zálogház (Versatz- und Fragamt) létesítését engedélyezte, amelynek jövedelmét a szegényház céljaira használták fel. Az új intézet császári engedély alapján felvett 40 ezer Frl kölcsönrel, mint forgótőkével indult meg Wienben 1707-ben. Ez a zálogház eredetileg $10\frac{5}{6}\%$, a nagyobb helyet elfoglaló zálogtárgyaknál pedig $21\frac{1}{6}\%$ kamatot szedett. Arany, ezüst és ékszer, valamint egyéb értékálló tárgyakra a becsérték $\frac{3}{4}$ -áig, egyéb zálogtárgyakra a becsérték feléig adott kölcsönt. A folyósított kölcsön kezdetben nem haladhatta meg a 100 Frl-t. Az elzálogosítás időtartama egy évet és hat hetet tett ki. Az intézet 1901-ben „Cs. és kir. zálogőrző és árverési intézet“ címen teljesen átalakult s ekkor épült fel párisi mintára mai székháza. 1918-ban újabb reformok után az intézetet Dorotheumnak nevezték el.

Zálogkölcsönnyújtás Magyarországon. Az első magyar zálogházat Mária Terézia — uralkodásának 33. évében — 1773 augusztus 23-án kelt kiváltságlevelével (Privilegium) létesítette. Minthogy a szervezési munkálatok 1773 január elejétől kezdve folyamatban voltak, a zálogház működését Pozsonyban már 1773 július elsején meg lehetett kezdeni. A postatakarékpénztár múzeuma sértetlenül és eredeti épségben őrzi a latinnyelvű, 24 kutyabőr lapra írott, egykorú bőrkötésű okmányt, amely fatokba rejtett lógó pecséttel van ellátva. A privilegium különben Mária Terézia sajátkezű aláírásával van ellátva, amelyet Eszterházy Ferenc gróf ellenjegyzett. A bevezető rész indokolja a zálogház alapításának szükségességét. Ennek a wieni zálogház mintájára szervezett intézetnek „Domus Fiduciaria“ volt a neve, amelyet „contra usurarios“, (uzsorások ellen) „az uzsora

gazság elburjánzásának megszüntetésére“ állítottak fel és „a szegény nép javát célozta“. Ezek szerint tehát a zálogház nem üzleti vállalkozásra, hanem humanitárius intézményként alakult. Az altruisztikus működést misem bizonyítja jobban, mint az, hogy az intézmény hasznából „a szempezi javító intézetnek megsegítéseképpen, valamint ugyancsak a pozsonyi városi kórház támogatásaképpen egy kegyes alapítvány létesült.“ Ezt az elvet tartották szemelőtt a kamat megállapításánál is, az alapítólevél szavai szerint: „A zálogkölcsonból kamat címén (és semmi más teher, vagy fizetség a zálogadós részére nem maradhat) jogában van a zálogháznak nem többet, mint hetenkint és forintonkint 1 obulust, vagy 8 hétre 1 krucifert, végelemzésben öthatod száz-tólit, azaz 10 florénust visszatartani.“ Hogy mennyire az uzsora letörésére alapította Mária Terézia a zálogházat, mutatja az alapítólevélnek a következő kitétele: „Mint hogy a törvénytelen uzsoráskodás túlnyomó részben azokon a helyeken és körzetekben állt virágjában, ahol a zsidóságnak nagyobb sűrűsége telepedett le és épen ezért, bár az ilyen esetek a törvény elbírálása alá vannak helyezve, mégis sűrű előfordulásuknál fogva azok közül csak keveset lehetett megtorolni, mert a kir. kincstár ébersége a folyó ügyektől igénybe véve, az ilyen és hasonló, a jóhiszeműséggel és méltányossággal ellenkező ügyletek felügyeletére épen nem elégséges, mindezeknél fogva ez a zálogházi hivatal más helyeken is, de elsősorban azokon a helyeken, ahol a zsidó községek állandó településsel bírnak: vigyázókat állítani tartozik, akik az uzsora visszaélések elkövetőit felügyelni és ennek a zálogháznak azonnal jelentést tenni tartoznak.“ A humanitárius szempontok erősítésére szolgált, hogy a „szorultságban szenvedők támogatása céljából“ az intézet kötelessége volt a „mélységes titoktartás“ úgyvannira, hogy aki a feleknek „zálogtárgyait és a zálogtárgyak tulajdonosait kikürtöli és saját felsőbbbsége által emiatt figyelmeztetésben részesítve, a hivatalos titkokban való szószátyárságát

komoly titoktartás által ki nem köszörülte, az hivatalának elvesztésével is lakoltassék.“ Alaptőkáját a kormány által — visszafizetés kötelezettsége nélkül — utalványozott 12.600 Ft képezte azzal, hogy amennyiben a zálogház forgalmának lebonyolítására ez az összeg elegendő nem volna — visszafizetés kötelezettsége mellett — az állampénztárból még több is folyósítható. A zálogház élén a vezető (Actuario) Domus Fiduciaria), illetve intéző (Praefectus Domus, Verwalter) állott, tisztviselői pedig: pénztáros (Cassarius seu Perceptor Cassae), a becsüs (Taxator Pignorum, Schätzmeister), a zálogőr (Pignorum Conservator, Pfändverwahrer) és végül két járulnok (Accessista). Az első intézeti vezető Engelhardt Jakab volt, aki azelőtt mázsamesteri (Magister ponderum) tisztséget töltött be. Zálogba lehetett venni aranyat, ezüstöt, gyöngyöt stb. és ezekre az ú. n. első osztályú zálogtárgyakra a belső érték háromnegyed részét lehetett hitelezni. Nehézkes kezelésű tárgyakra (réz, ólom, ón, fém, vas, acél stb.) a nyújtandó kölcsön a belső érték háromnegyed része alatt mozoghatott. Az elzálogosítási időtartam egy év és hat hét volt, amelynek letelte után, ha a fél zálogtárgyát nem rendezte, a tárgyat elárverezték. Nem voltak elfogadhatók elzálogosításra „katonai ruhadarabok, köznyelven uniformisok és minden katonai felszerelési tárgy, végül az Aranygyapjas és Szent István rendek láncai, továbbá a szűcsök portékája, hacsak nem negyedévi időre zálogosíttatnak be.“ Ez utóbbi rendelkezés kétségkívül az olcsó megőrzést és esetleg a molykártnak az intézetre való áthárítását akarta meggátolni. A zálogház fő felügyeletét a Helytartótanács gyakorolta, felügyeleti hatósága pedig a Commissio Directiva volt, amely „két tanácsbeliből és egy elnöklő mágnásból“ állott s a zálogház minden fontosabb ügyében döntött. Ennek hetenkint tartott üléseiről jegyzőkönyvet vettek fel, először latin, később német nyelven. Az első időkben Excellentissimus Dominus Comes Emericus Csáky volt az elnök, tagok pedig Illustrissimus Dominus Comes Joannes Batthyány,

Spectabilis Dominus Consiliarius Skerlecz. A zálogház első helyiségét a Schusztér Károlynétól (szül. Brandmayer) az ú. n. Magyar fensíkon 12.600 Ft-ért vett házban rendezték be. A kezelés részletesen le van írva a Privilegiumban, úgyszintén a zálogcédula (Texationis Scheda) részei és ismérvei is. A zálogházban mindjárt az első hónapban 1000 Ft volt a napi szükséglet, a második hónapban pedig már 2000 Ft és a megnyitástól, 1773 júliusától számított három hónap múlva már 1276 volt a zálogtárgyak száma és 25 ezer Ft a kikölcsönzött összeg. Ez a zálogházat 14 év múlva — a forgalom erős megesappanása következtében — 1787-ben Budára helyezték át, ennek dacára azonban Pozsonyban egy fióküzet tovább működött, mert még 1849-ből is vannak feljegyzések a pozsonyi „Filial Versatzamt“-ról. 1849 március 30.-án Gruber igazgató azt írja a „Királyi ideiglenes polgári közigazgatás“-hoz intézett felterjesztésében, hogy: „Mióta a Pozsonyban felállított lakarékpénztár által a kölcsönözhetésre nézve újabb és az ottani királyi fiókzálogintézetnél jutányosabb forrás nyílt, nemcsak pangása az érdekelt fiókzálogintézetnek szembetűnőbb, forgalma csekélyebb, csökkenése tetemesebb s legépszámítással évenként 5 ezer Ft-ig tehető vesztesége is tapasztalható, de arra nézve, hogy tetemes adósságok csak egy részétől is megmenekülhessen, az országgyűlésnek onnan Budapestre lett áttétele miatt többé kinézés nincs, csak több és nagyobb adósságokkali terhelhetése várható“. A becsüsi kérdés úgylátszik már akkor is a legnehezebb kérdések közé tartozott, mert ebben a felterjesztésben van az a kitétel is, hogy: „A becsüsök hanyag vigyázatlansága, vagy vétkes és rossz lélekkel kezelése 17.586 Ft 30 kr-nyi veszteséget okozott a pozsonyi fiókzalogháznak“. Ezek az okok eredményezték, hogy később a pozsonyi fiókot is megszüntették. A forgalom kezdetben Budán — különösen a nádori gárdisták erős támogatása folytán — olyan nagy volt, hogy Véghelyi gárda kapitány napiparancsban kelt ki a túlságos elzálogosítá-

sok ellen. Budáról a XIX. század huszas éveiben Pestre helyezték át az akkor már „királyi“-nak nevezett zálogházat „közel az Universitáshoz, egy nagy ronda épületbe, amely valamikor klostrom volt, a Pálosok laktak benne“. Ezt a Szerb-utca és Királyi Pál-utca sarkán álló épületet később a belvárosi zálogház, majd a Közgazdasági Egyetem céljaira vették igénybe. Az 1829. évi személyzeti kimutatás szerint a „Status Personalis Individuorum Capitalis Officii Fiduciaria Pestiensis“ összesen 14 emberből állott. A praefectus: Kronheim Pál, aki 1841-ben zálogházi alkalmazottak gyermekei részére a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által kezelt tanulmányi ösztöndíj alapítványt tett. Az alapítványnak évi 400 K kamatait nyilvános pályázat útján a budapesti gimnáziumok és reáliskolák valamelyikét látogató IV—VIII. oszt. tanulók nyerhették el. Budapest fejlődésével kapcsolatban a belvárosi zálogház a felek igényeit kielégíteni nem tudta s emellett az elzálogosított ingók megfelelő tárolása sem állott módjában, ezért 1881-ben — a VI., Eötvös-utca 3. sz. alatt — felépítették a terézvárosi fiókszalogházat, amely működését 1881 június 1.-ével kezdte meg. Az épületet a belvárosi intézet vagyonából emelték (építési és berendezési költség 225.226 Frt), míg 1903-ban megnyílt a új központi zálogház a Kinizsi- és Lónyay-utcák sarkán, amely 1.4 millió K-ba került. A központi épület felépítésével kapcsolatban úgy vélték, hogy a régi, egészségtelen belvárosi zálogház megszüntethető lesz. Már az első években azonban a központi zálogházi épület is szűknek bizonyult, úgyhogy a belvárosi zálogházat tovább is fenn kellett tartani. A zálogházaknak ez a három intézete — a múlt század 60-as éveinek elején rendszeresített — zálogkölszönközvetítőkkel bonyolította le a forgalmat. A zálogházi közvetítők kezdetben maguk is gyűjtőkkel dolgoztak, a gyűjtői intézményt azonban Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter megszüntette és a közvetítők számát — amely már egészségtelenül nagy volt — 25-ben állapította meg. Ez

a szám fokozatosan emelkedett 39-ig, amíg 1906-tól részint önkéntes lemondás, részint pedig a jogosítványok fokozatos elvonása folytán 1910-ben 17-re szállott le. A közvetítői intézmény fokozatos megszüntetése és ezek helyett állami fióközletek felállítása volt a kitűzött cél, amelyet — egyéb kérdésekkel együtt — Kossuth Ferenc minisztersége alatt új zálogházi törvény megalkotásával kívántak rendezni. Tervbevették a kézizálogüzlet országos rendezését is, de pénzügyi és politikai okokból csupán az történt, hogy a zálogházak igazgatósága 1908-ban két fióközlet megnyitására kapott engedélyt, amelyek rövid idő alatt meg is nyíltak. Az egyik fióközlet 1908-ban a Margit-körúton, a másik 1909-ben a Rákóczi-úton kezdte meg működését. Később még két fióközletnek kellett volna megnyílnia, de miután az 1910. év költségvetés nélkül állapotban telt el, a fióközletek szaporítása a következő évre maradt. Erre az időszakra jellemző, hogy amíg 1912-ben a 6 fióközletnél kereken 1·8 millió tárgyat zálogosítottak el 18·8 millió K összegben, addig 1915/16-ban csupán 1·3 millió tétel került elzálogosításra 14·6 millió K értékben. Ez a körülmény azt mutatja, hogy a főváros közönsége a háború alatt — anyagihiány miatt — kevesebb ingósággal rendelkezett. A központi zálogház teljes kiépítése 1915-ben megtörtént s így a belvárosi zálogház működését beszüntették. A világháború alatt a zálogüzleti forgalom állandó csökkenésére, valamint arra való tekintettel, hogy a zálogházi személyzet egy része katonai szolgálatra vonult be, az összes fióközleteket megszüntették. Annak következtében, hogy az ú. n. tanácsköztársaság alatt a 100 K-n alúli kölcsönökkel terhelt zálogtárgyakat ingyen szolgáltatták ki, az államot jelentékeny károsodás érte, viszont a felek — a pénz vásárlóerejének csökkenése miatt — az egyébként csekély anyagi előnynek alig látták hasznát. A háború és a forradalmak után a zálogházi üzemek gazdasági helyzetének leromlása folytán a magánzálogházak becsukták

üzleteiket s a közvetítők lemondottak jogosítványaikról. Ilyen körülmények között vette át a zálogházak igazgatósága az Országos Zálogkölcson Rt. beváltási helyiségeit és nyitotta meg 1920-ban a belvárosi fióközletet. Ebben az időpontban a központi zálogház mellett két fióközlet és hat közvetítő működött. A tőzsdei konjunktúra megszűntével és a pénz értékének stabilizációjával kapcsolatban sokan kértek közvetítői engedélyt, amelyek megadását az indokolta, hogy a felek a rossz gazdasági helyzetben tömegesen vették igénybe a zálogházakat.

Az arany-, ezüst- és ékszertárgyak adás-vételénél tapasztalt üzérkedés 1920-ban arra indította a kereskedelemügyi minisztert, hogy a bécsi Dorotheum mintájára a zálogházak kebelében Beraktározási Vállalatot és Árverési Csarnokot létesítsen. A Beraktározási Vállalat raktározta el a megszállott területről menekült köztisztviselők bútorait és egyéb ingóságait. Ez a szolgáltatás 1922-ben beolvadt a zálogházakba. Az Árverési Csarnok létesítésénél az volt a főszempont, hogy ha a felek tárgyaiktól megválni kénytelenek, azok legalább nyilvános árverésen — amelyen a tényleges érték leginkább megközelíthető — adassanak el. E humánus cél mellett azonban a Csarnok kulturális hivatást is tölt be azzal, hogy a nagyközönséggel kiállításain hazai ipartermékeket és művészi alkotásokat ismertet meg, a művészeknek pedig lehetőséget nyújt műveik kiállítására és értékesítésére. A Csarnok működését 1920 február 17.-én kezdte meg. Aukcióra (Vagyontemő Vásárra) beadtak 1920-ban 21 ezer, 1921-ben 14 ezer, 1922-ben 22 ezer tételt, míg napi árverésre 1920-ban 43 ezer, 1921-ben 62 ezer és 1922-ben 74 ezer tárgyat. A zálogházaknak Budapest területére aukciótartási joggal való felruházása előzetesen szaktanácskozás elé került, amelyen az üzleti szabályzat szempontjából az igazságügyminisztérium, a rendészeti vonatkozások miatt a belügyminisztérium és az elzálogosított hadfelszerelési tár-

gyak ügyének elbírálása végett a honvédelmi minisztérium kiküldöttje is résztvettek. Az Árverési Csarnok első művészi aukcióját 1920 október 6.-án a Kormányzó úr Öfö-méllósága is megtekintette. Ez a legmagasabb látogatás 1926 december 3.-án megismétlődött, mindkét alkalommal a legteljesebb elismerés kifejezése mellett. Az igazgatóság 1920-ban javaslatot tett az Árverési Csarnok nevének „Kinizsi Ház“-ra való megváltoztatására és az aukciótartási jognak a vidéki nagyobb városokra való kiterjesztése ügyében is. Illetékes helyen egyik javaslatot sem tartották időszerűnek.

Kir. zálogházak átvétele. A zálogházak létesítésétől kezdve a kölcsönök folyósításához szükséges összegeket részben kötelezvényre, részben pedig pénztári utalványra, illetve folyószámlára vették fel. Kötelezvény elnevezés alatt hosszabb lejáratú, pénztári utalvány, illetve folyószámla elnevezések alatt a rövidebb lejáratú hitelösszegek szerepeltek. A zálogházak önállóságának utolsó évtizedében mindinkább előtérbe nyomult a forgótőke megszerzésének kérdése, mert a forgótőke céljait szolgáló hitelszszegek felvétele a fennálló gazdasági, illetve pénzügyi helyzetben mind nagyobb nehézségekbe ütközött. Már az 1910-es évektől kezdve kisebb szerepet játszott a kötelezvényekre felvett összeg, úgyhogy az átvétel előtti utolsó években a Kötelezvények rovatban már csak az alkalmazottak (becsüsök) és a közvetítők biztosítékai szerepeltek. Az üzleti forgalom lebonyolíthatása céljából a zálogházak az állampénztártól is vettek fel forgótőkét, amely 1918/19 végén 3'6, 1919/20 végén 8'6, 1920/21 és 1921/22 végén 36'6 millió K-t tett ki. Nagyobb összegeket kaptak a zálogházak az Ipari és Kereskedelmi Alaptól is. Ez 1921/22 végén 5 millió K-ra rugott. A zálogházak igazgatósága és a Pénzügyi Központ között 1922-ben megállapodás jött létre, amely szerint a Pénzügyi Központ a zálogházak részére — üzemi forgótőke céljaira — 170 millió K-ig

folyószámlahitelt nyújt. Ezt a hitelkeretet több ízben emelték, legutóbb 1924-ben 1·3, illetve 1·8 milliárd K-ra. A postatakarékpénztár a zálogházakat 1924 május 24.-étől látta el forgótőkével. A szükséges tőkék rendelkezésre bocsátása olyan gyors ütemben történt, hogy 1923/24 végén a zálogházaknak a postatakarékpénztártól felvett forgótőkéje 6·75 milliárdot tett ki. A „terhelő tőkék“ ebben az időben úgyszólván teljes egészükben a postatakarékpénztártól származtak, míg a kötelezvényekre felvett összeg 7·3 millió K volt. Így tehát a zálogházak tartozásait a postatakarékpénztártól nyert forgótőkéből tulajdonképpen az 1923/24 év végére teljesen kiegyenlítették. A zálogházakat terhelő tőkék kamatlábalakulását illetőleg megjegyzem, hogy az intézet létesítése utáni első években a magánfelek és társulatok részéről elhelyezett összegeket 3%-kal, az államéit 3·5%-kal gyümölcsoztették; 1793-ban az állami felügyelet alatt álló alapok és alapítványok összegei 4%-os, 1799-ben az utóbbiaké is 5%-os kamattérítésben részesültek. A kamatláb 1860-ig 5—6% között változott. 1860-tól 1868-ig 6% volt, 1867-ben már 4·5% melletti elhelyezés is előfordult, 1869—1870-ig a pénztári utalványok kamatlába 4·5—5—5·5%, a kötvényeké 6% volt. 1873-ban a pénztári utalványok kamatát 5-ről 6%-ra emelték; 1874-ben az 1869 óta elhelyezve volt tőkék kamatlábát 6-ről 7-re, sőt 8%-ra emelték, míg utóbbit 1876-ban 7%-ra csökkentették. A 7%-os kamatláb 1875-ben is fennmaradt, 1877-ben azonban 6%-ra szállították le. Ettől az időponttól a korábban 6%-ról 7%-ra emelt tőkéket visszafizették, vagy a kamatlábat mérsékeltek. 1879-ben kölcsönöket csupán 5%-ra vettek fel, 1889-ben pedig az összes 6%-os tartozásokat 5%-ra, illetőleg az 5%-os betéteket 4%-ra szállították le. Későbbi időponttól kezdve a terhelő tőkék kamatlába szoros kapcsolatban állott a jegybank mindenkori váltóviisszeszámlálási kamatlábalával. Egy 1892-ből fennmaradt összeállítás

szerint ebben az évben a zálogházaknál 882.480 Ft idegen tőke volt elhelyezve. Ebből 5%-kal kamatozó pénztári utalványokra 481 ezer, 4 és 5%-kal kamatozó kötvényekre pedig együtt 401 ezer Ft esett. Az elhelyezők között összegre nézve első helyen állott a Pesti Hazai Első Takarékpénztár 360 ezer Ft-tal, majd magánfelek és társulatok 230 ezer, az Országos Központi Takarékpénztár 120 ezer Ft-tal; a hivatali személyzet biztosítéka 77 ezer, a közvetítők és gyűjtők biztosítéka 54 ezer, egyéb állami tisztviselők biztosítéka pedig 7 ezer Ft-ot tett ki. A állami felügyelet alatt álló alapok és alapítványok betéte 33 ezer Ft volt. Az alapok és alapítványok között található az Alap, a Bibics, a Mária Valéria, a Goldberger, valamint az Egyetemi és Tanulmányi alap, sőt a Vallás-alapból is 15 ezer Ft. A siketnémák váci orsz. intézete és a márianosztrai fegyrintézet — különösen az első időkben — jelentékeny összegekkel szerepelt.

A kir. zálogházaknak, az Állami Árverési Csarnoknak és az Állami Beraktározási Vállalatoknak a m. kir. postatakarékpénztárral való egyesítése 1924 július 1.-ével történt. A törvényhozás ezt az intézkedést az 1925:IX. t.-c.-ben hagyta jóvá. E törvény kimondja, hogy a postatakarékpénztárnak az 1885:IX. t.-c.-ben és az 1889:XXXIV. t.-c.-ben megállapított üzletköre kibővül: 1. a kézizálog-kölcsönüzlettel, 2. az 1888:XXII. t.-c.-kel szabályozott Árverési Csarnokok üzletével, 3. beraktározási üzlettel, közraktári ügylettel, valamint 4. a felsorolt üzletek melléküzletágaival. A törvény indokolása szerint a szanálási törvényben lefektetett elveket szemelőtt tartva, mutatkozott célszerűnek, hogy a kir. zálogházak, az Állami Árverési Csarnok és az Állami Beraktározási Vállalat szervezetileg és gazdaságilag a postatakarékpénztárral egyesíttessék, mert ezáltal — az ügyvitel egyszerűsítése mellett — egyrészt a személyi és dologi kiadásoknál lényeges megtakarítások voltak elérhetők, másrészt pedig ezeket az üzeme-

ket lényegesen ki lehetett bővíteni. Mindezek figyelembevételével a zálogházaknak a postatakarékpénztárhoz való kapcsolása — a fokozottabb üzleti szellemben való vezetésen kívül — azért történt, hogy a zálogház útján történő állami hitelnyujtáshoz a szükséges tőkét a postatakarékpénztár révén biztosíthassák. Ez a kérdés egyébként nem volt újkeletű, mert 1890-ben a kereskedelemügyi miniszter közölte a postatakarékpénztárral, hogy célszerűnek tartaná, ha a zálogházak forgótőke iránti igényeit a postatakarékpénztár elégítené ki. Ezért utasította a miniszter a postatakarékpénztárt, hogy a zálogházak igazgatóságával egyetértőleg a Tanács útján tegyen javaslatot a zálogházak forgótőke szükségletének a postatakarékpénztár részéről való rendelkezésre bocsátásra. Az értekezletet még ebben az évben megtartották, a rendezés azonban — nagyrészt a zálogházak ellenzésén — meghiúsult. 1899-ben a miniszter javaslatot kért arra vonatkozólag, hogy a postatakarékpénztár fölös és azidőszerint folyószámlára elhelyezett pénzösszegeinek egy része miképpen volna a zálogházak részére adandó kölcsön útján befektethető. A postatakarékpénztár előterjesztésében kifejtette, hogy „A kir. zálogházak forgótőkéjük szaporítására kölcsönt nyernek egyesektől és nagyobb pénzintézetektől s annak fejében kamatozó pénztári utalványokat állítanak ki adósságlevelek gyanánt, amelyeket azután időnkint törlesztés címén beváltanak.” Ezek beváltását a postatakarékpénztár, törvényes alap hiányában, nem vállalhatta. Pénzügyi szempontból pedig a kölcsön kihelyezésének az volt a lényeges akadálya, hogy a liquidálásról a zálogházi kihelyezésnél teljesen le kellett volna mondani. Bő fejtegetés után az intézet azzal fejezte be előterjesztését, hogy: „Még üzemi szempontból sem mutatkoznék a postatakarékpénztár és a zálogházak között való üzleti összeköttetés akár az egyik, akár a másik félre nézve előnyösnek.” A zálogház közel másfél évszázados működése

alatt támadt nehézségei — amennyire a rendelkezésre álló adatokból megállapítható — főként onnan eredtek, hogy üzleti tőkével való ellátása nem volt tökéletesen biztosítva. A modern értelemben vett zálogháznak is legelső életfeltétele, hogy elegendő mennyiségű, olcsó üzleti tőkével bírjon, ilyennel pedig a zálogház nem mindig rendelkezett. Önálló életének utolsó harmadában költségvetése állandóan deficitese volt, így 1907-ben zárszámadási hiánya 75.587 K-ra rúgott, ez 1910-ben csökkent, később azonban már újból százezer K-ára emelkedett. Mivel azonban a zálogház nem csupán jótékonyági intézmény, hanem a gazdasági élethez idomuló közérdeket szolgáló szervezet, amelynek gazdasági és szociális feladatokat kell ellátni, a deficitnek az adózók pénzéből való fedezését nem lehetett rendszerré tenni. A törvényhozás tehát visszatért arra az útra, amely — ha talán nem is teljesen modern értelemben kialakulva — az alapító előtt is lebegett, hogy t. i. a hitelre szorulóknak igényei lehetőleg ugyanazon társadalmi rétegnek gyümölcsözően ugyanott elhelyezett megtakarításaiból nyerjenek kielégítést. Minthogy pedig a zálogház elsősorban a kisemberek, tehát a nagy tömegek kölcsönnyújtó intézete, a leghelyesebb megoldási módnak az kínálkozott, hogy a zálogkölcsönösükséglet a kisemberek megtakarításaiból összetevődő postatakarékpénztári tőkékkel fedeztessék. Így mondotta ki az 1926:XIV. t.-c. hogy a postatakarékpénztár elsősorban a takarékbetétí részben a csekk- és klíringforgalomból eredő tőkéit a kézi-zálogkölcsönüzletágnál szükséges forgótőkében helyezheti el.

A postatakarékpénztár monopolisztikus helyzetét a kézi-zálogkölcsönnyújtás tekintetében a kormány 1926-ban rendeletileg biztosította, amely szerint a kézi-zálogkölcsönüzlet folytatására újabb engedély további rendelkezésig nem adható. E tilalom alól — Budapest Székesfőváros területét kivéve — az ország egyéb városaira és községeire

nézve a kereskedelemügyi miniszter, az elsőfokú iparhatóság előterjesztésére, esetről-esetre kivételt tehet, amennyiben ilyen kivétel megállapítása a postatakarékpénztár zálogkölsönüzletágának érdekeibe nem ütközik s azt közszempontok is indokolják.

A zálogházaknak a postatakarékpénztárral való egyesítése során a zálogházi közvetítő hálózat átvétele fokozatosan történt és 1930 októberében fejeződött be. A közvetítő szolgálat ellátása, vagyis a zálogtárgyaknak a zálogházaknál való elzálogosítása, a zálogházakban elzálogosított tárgyak kiváltása, a zálogházak által adott zálogkölsön meghosszabbítása, végül a zálogházakban elzálogosított, de lejártuk folytán elárverezett zálogtárgyak után fennmaradt árverési feleslegeknek a felek megbízásából való felvétele csakis azok részéről volt lehetséges, akik erre — mint a kir. zálogházak közvetítői — a kereskedelemügyi minisztertől külön engedélyt nyertek. Az engedély büncselekmény elkövetése, vagy ismételt megbírságolás esetén minden kártérítés nélkül azonnal elvonható volt. Az engedély adás-vétel, vagy bérlet tárgya nem lehetett és a miniszter hozzájárulása nélkül másra nem volt átruházható s hat havi előzetes felmondással minden kártérítés nélkül visszavonható volt. A közvetítő üzletek számát és helyét — szükséghez képest — a kereskedelemügyi miniszter állapította meg. Engedély csakis olyan önjogú, büntetlen előéletű, magyar állampolgárnak volt adható, aki megfelelő forgótőke fennállását és a megállapított üzleti biztosíték letételét igazolta. Közvetítő üzlet csakis megfelelő helyiségben volt gyakorolható és annak minden változtatása a miniszter engedélyétől függött. A közvetítő a zálogközvetítést kizárólag a zálogházak számára űzhette. Tilos volt a közvetítői üzlethelyiséget más célra felhasználni, vagy lakásban üzletet lebonyolítani. A közvetítő üzletek a zálogházak igazgatóságának ellenőrzése alatt állottak. Bár a közvetítő működését bizonyos önállósággal folytatta, szolgálati tekintetben a postatakarékpénz-

tárnak volt alárendelve s a szabályok be nem tartásáért teljes anyagi és fegyelmi felelősséggel tartozott. A közvetítők kölcsönt saját forgótőkéjükből nyújtottak és az azok után a miniszter által megállapított kamatot s közvetítési díjat szedték. A közvetítési díj a közvetítőt illette, aki ennek ellenében viselte a szolgáltatával járó összes személyi és dologi kiadásokat. A közvetítők üzleteinek ellenőrzését és felügyeletét 1930-ban bekövetkezett saját kezelésbe vételükig a postatakarékpénztár gyakorolta. Ma a postatakarékpénztár jól kiépített fővárosi, környéki és vidéki fiókhálózattal rendelkezik.

A személyzeti létszámra vonatkozólag az első feljegyzés 1879-ből maradt fenn. Az akkori, valamint az 1884—86. évi és az átvétel időpontjabeli létszámot az alábbi kimutatások tüntetik fel:

Állás megnevezése	1879	1884–86	Állás megnevezése	1924 VI. 30. án
	é v b e n			
Igazgató	1	1	a) Zálogházi személyzet:	
Ellenőr	1	—	Igazgató	1
Könyvelő	1	1	Aligazgató	2
Központi pénztárnok	1	—	Főfelügyelő	1
Pénztárnok	3	5	Felügyelő	7
Árverésvezető	1	1	Becsüs	7
Zálogőr	8	14	Főtiszt	12
Ellenőrzési számtiszt	2	1	Tiszt	9
Pénztári tiszt	4	7	Segédtsiszt	11
Hivataltiszt	4	7	Kezelőnök	2
Járulnok	11	15	Díjnok	7
Becsmester	8	7	b) Mellérendelt szám- vevőségi személyzet:	
Gyakornok	10	15	II. számv. főtanácsos	2
Ideiglenes díjnok . .	3	2	Számv. tanácsos . . .	2
Szolga	20	31	Számvizsgáló	2
			Számv. tiszt	1
			c) Altiszti személyzet:	
			Műszaki altiszt	4
			Kezelő altiszt	44
			Napibéres szolgál . .	2
Összesen . .	78	108		116

Az átvett személyzetet a postatakarékpénztár személyzeti létszámába sorolták be.

2. Szabályozás.

Mielőtt a m. kir. postatakarékpénztár kézizálogkölcson üzletágára vonatkozó jogszabályokat ismertetném, ki kell térnem a kézizálogkölcsonüzlet általános szabályozására. A kézizálogkölcsonüzlettel kapcsolatosan általánossá vált visszaélések szükségessé tették, hogy ezt az iparágat — még az ipartörvény megalkotása előtt — engedélyhez kössék. Ebben a tárgyban a jelenleg is érvényben lévő 1881:XIV. t.-c., valamint e törvény rendelkezéseit kiegészítő 1925:XI. t.-c. intézkedik, amely szerint a zálogipar üzése nem az ipartörvény, hanem külön törvény rendelkezései alá esik, de működése az iparhatóságok ellenőrzése és felügyelete alatt áll. A zálogipar az 1881:XIV. t.-c. szerint engedélyhez kötött iparág annyiban, hogy kézizálogra való kölcsönadási üzletet iparszerűleg csakis az elsőfokú iparhatóság engedélyével szabad folytatni. Az engedély csupán akkor adható meg, ha az engedélyért folyamodó hatósági bizonyítvánnyal igazolja önjogúságát, büntetlen előéletét és a megállapított biztosíték letételét. A törvény részletesen szabályozza a kézizálogipari gyakorlási módját. Kizárja a kézizálogként elfogadható tárgyak köréből a tűzveszélyes tárgyakat, a katonai egyenruhákat és fegyvereket, a nyilvános istentiszteletre szolgáló eszközöket, az iskolai bizonyítványokat, a lecke- és munkakönyveket stb. Ha az elzálogosító személye, vagy a zálogba kínált tárgy ellen gyanúok forog fenn, a rendőrhatalóságot értesíteni kell. A kölcsön biztosítására az átvett zálogtárgyon kívül váltót, nyilatkozatot, vagy más kötelező okiratot elfogadni nem szabad, tilos továbbá az elzálogosításnak az a módja, amely a visszavásárlási jog fenntartásával burkolt vételi szerződést létesít. A zálogüzlet a zálogként átvett tárgyakért felelős és kártérítéssel tartozik minden olyan kárért, amely elveszés, elromlás, megsérülés,

késedelmes kiszolgáltatás következtében előáll. A kártérítésnél a zálogjegyen feltüntetett becsérték az irányadó. A kézi-zálogkölesönüzlet az elzálogosítónak zálogjegyet köteles adni, azonkívül a zálogbavett tárgyakról rendszeres könyveket tartozik vezetni, a zálogjegy szövegét és az üzleti könyv rovatait — viták lehető kiküszöbölése céljából — a törvény pontosan meghatározza. A zálogüzletnél szedhető díjak legmagasabb összegét a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter határozza meg, a kölcsönösszeg bizonyos százalékában. Ez a százalék az üzlethelyiségben feltűnő módon kifüggesztendő. A zálogüzlet a zálogtárgyat a zálogjegy visszaadása — a kölcsön és a kölcsöndíj lefizetése — mellett a lejáratig bármikor, a lejárat után pedig az árverésig visszaadni köteles. A lejáratig ki nem váltott tárgy árverés útján értékesítendő, ez az árverés azonban a lejáratától számított egy hónap letelle előtt nem tartható meg. Az árverés idejét, helyét közhírré kell tenni, az árverés alá kerülő tárgyak jegyzékét pedig az iparhatóságnál be kell mutatni. Az árverés az Árverési Csarnokban tartható meg és a zálogtárgy becsértékén alul csakis akkor adható el, ha különben vevő nem jelentkezik. A befolyt összegből a kölcsöndíj és az árverési költségek levonása után fennmaradó összeg az elzálogosítót illeti. Ha ezt három év alatt nem veszi fel, az összeg ipari célokra fordítandó. Az iparhatóság a zálogüzletekben a közérdek megóvása céljából havonként megjelenni, az üzleti könyveket gondosan megvizsgálni és erről a felettes iparhatóságnak jelentést tenni köteles. 1924-től Budapesten és a vele közúti, valamint helyiérdekű vasutakkal összekötött városokban s községekben működő kézi-zálogkölesönüzletek ellenőrzését a zálogházak, illetve a postatakarépkészítár végezte, 1927-től ezt a kereskedelemügyi minisztérium a saját kebelében alakult ellenőrző bizottságnak tartotta fenn. Ha a zálogüzlet a törvény intézkedéseit, vagy tilalmait megszegi, megbírságot kaphat, sőt a tulajdonos a zálogüzlet folytatásától a bíróság által meghatározott időre

el is tiltható. Nem terjed ki az 1881:XIV. t.-c. hatálya azokra az üzletekre, amelyek nyerstermékekre, árucsermekben eladási, vagy bizományi raktárakban elhelyezett árukra előleget adnak (közraktár), továbbá az értékpapírokra való kölcsönügyletre (lombard). Az ismertetett törvényes rendelkezések nem terjedtek ki a kir. zálogházakra és az 1925:IX. t.-c. értelmében nem alkalmazhatók azok a postatakarékpénztár kézizálogkölcsön üzletágára sem.

Ügyvitel. A postatakarékpénztár kézizálogkölcsön üzletágának ügyvitelét az 1925:IX. t.-c.-ben és az 1926:XIV. t.-c.-ben nyert felhatalmazás alapján a pénzügyminiszter által a kereskedelemügyi és az igazságügyminiszterrel egyetértőleg 1933-ban kiadott üzletviteli szabályzat tartalmazza. Ez a szabályzat legnagyobb részt a postatakarékpénztár, mint kézizálogkölcsönt folyósító intézet és ügyfelei, az elzálogosítók között fennálló jogviszonyt szabályozza s természetesen csupán az üzletág működésének alapelveit határozza meg. Az ügyfelekkel szembeni jogviszony részleteit és a részletes kezelési szolgálatot az üzletviteli szabályzat keretei között a postatakarékpénztár vezérigazgatója által 1936-ban kiadott kezelési szabályzat írja elő. Az üzletviteli szabályzat egyes rendelkezéseinek taglalásánál ki fogok térni a kezelési szabályzat ama rendelkezéseire is, amelyek az ügyviteli szabályokat kiegészíteni vannak hivatva. Az üzletviteli szabályzat szerint a postatakarékpénztár üzletszerűen pénzkölcsönt nyújt kézizálog ellenében. A szabályzat tehát csatlakozik a világ valamennyi zálogházi intézménye által elfogadott ama elvhez, amely szerint ez az üzletág csak az iparszerűség pénzügyi keretei között bonyolítható le. Az üzletszerűség természetesen még nem jelenti azt, hogy az üzletág kifejtésében a nyereszkeskedés lehet a főcél. A postatakarékpénztár szociális jellegétől eltekintve, garancia erre a szabályzatnak az a rendelkezése, amely kimondja, hogy az ingó zálogra nyújtott kölcsönök után szedhető kamat és díjak mértékét — a kereskedelem-

ügyi miniszterrel egyetértve — a pénzügyminiszter állapítja meg. A zálogüzleti tarifa tehát állandóan főhatósági és törvényhozási ellenőrzés alatt áll.

A szabályzat értelmében kézizálogul el nem fogadhatók tűzveszélyes tárgyak, továbbá olyanok, amelyek kezelése különös szakértelem hiányában az egészséget, vagy a közbiztonságot veszélyezteti, ragályos betegségekben lévők, vagy abban elhunyt személy által használt tárgyak, katonai egyenruhák, fegyverek és felszerelési tárgyak, istentisztelet alkalmával használt tárgyak, ruhák, kegyeszerek, valamint ereklyék, értékpapírok és okiratok, állami egyedáruság tárgyai, kivéve azokat, amelyeknek zálogul való elfogadására az illetékes miniszter engedélyt ad, továbbá általában mindazok a tárgyak, amelyeknek közforgalmát, vagy kézizálogul elfogadását egészségügyi, közbiztonsági okokból, vagy más közérdekből törvényes rendelkezések tiltják. A postatakarékpénztár a kézizálogul egyébként elfogadható tárgyak zálogbavételét is közérdekből, vagy üzleti szempontból, indokolás nélkül megtagadhatja, meghatározott időre felfüggesztheti (zálogbavételi tilalmak), vagy különleges feltételektől teheti függővé (zálogbavételi korlátozások), ha erre vonatkozó szabályait a zálogkölcönüzlet helyiségeiben kifüggesztett hirdetményben közhírré teszi. A személyi adatok bejelentését, sőt azon túlmenően a személyazonosság igazolását a postatakarékpénztár akkor kívánja meg, ha valaki katonai egyenruhát, vagy más felszerelési tárgyat, vagy olyan írógépet kíván elzálogosítani, amelynek jelzéséből felismerhető, hogy az írógép állami hatóság, vagy hivatal tulajdona. Nem szabad zálogul elfogadni ingóságot tizennegyedik életévet még be nem töltött kiskorútól, úgyszintén attól, aki elmebaj, múlt elmezavar, ittasság, vagy más öntudatlan állapot miatt akaratelhatározásra képtelen. E rendelkezés nem érinti a cselekvőképességre és ezzel kapcsolatban a zálogjog jogügyleti megállapításának érvényére vonatkozó magánjogi szabályo-

kat. Ha alapos gyanú merül fel, hogy a zálogul kínált tárgy bűncselekmény útján jutott az elzálogosítani kívánó birtokába, erről az illetékes ügyészséget, vagy a rendőrséget haladéktalanul értesíteni kell és a zálogul kínált tárgyat ennek intézkedéséig vissza kell tartani. Az elzálogosító féltől nevének és egyéb személyi adatainak bejelentése általában nem követelhető. Ezzel szemben Franciaországban és Németországban az elzálogosító tartozik személyi adatait bejelenteni. Ennek következtében ezek a külföldi zálogházak statisztikákat adhatnak arról, hogy az üzletágot milyen foglalkozású egyének vették igénybe. A postatakarékpénztári rendszer a diszkréciót feltétlenül biztosítja és így legjobban megfelel a kézzzálogköcsönügylet természetének. Az elzálogosító kérelmére a zálogtárgyat az elzálogosító és a postatakarékpénztár pecsétjével lezárt burkolatban lehet zálogba venni. A burkolatot kiváltás, illetve elárverezés előtt csakis szolgálati érdekből, vagy más közérdekből lehet eltávolítani, a felbontásról — az ok megemlítése mellett — jegyzőkönyvet kell felvenni. A lepecsételésre irányuló kérelem minden indokolás nélkül megtagadható.

A zálogköcsönüzletre vonatkozó jogszabályok közül egyik legfontosabb az, amely a zálogtárgy értékelését és a folyósítható köcsön összegét állapítja meg. Egyes — különösen a régebbi időből származó — zálogüzleti szabályok részletesen előírják, hogy a folyósítható köcsön a zálogtárgy értékének hányadrésze lehet. A postatakarékpénztár üzletviteli szabályzata összeghatárok megállapítása nélkül csupán azt mondja ki, hogy a zálogtárgy becsértékét és a folyósítható köcsön összegét a becsüs állapítja meg. Irányelvül az intézet szabályzata azt állítja fel, hogy ennek a megállapításnak akként kell történnie, hogy egyrészt a postatakarékpénztár tőke- és kamatkövetelése fedezve legyen, másrészt az elzálogosító fél az adott köcsönösszeg alacsony volta miatt sérelmet ne szenvedjen. Minthogy az idézett rendelkezés a változásoknak kitett üzleti szempon-

tok figyelembevételével csupán általánosságban jelöli meg a becsérték és a kölcsönösszeg szélső határait, a kezelési szabályzat részletesen felsorolja a becslésnél követendő elveket, illetve a kölcsönösszeg megállapításával kapcsolatos eljárást. A kezelési szabályzat szerint a becslés a zálogul felajánlott tárgy forgalmi értékének a megállapítása. A tárgy forgalmi értékének, vagy eladási árának az a pénzüsszeg tekintendő, amelyért a tárgy az Árverési Csarnok nyilvános árverésein, vagy kivételesen egyébként szabadkézből, mindenkor eladható. Az ilyen értelemben vett forgalmi érték, illetve eladási ár képezi a zálogbaveendő tárgy becsértékét. A becslési művelet a tárgy szakszerű meghatározásából és a tárgy forgalmi (eladási) értékének számszerű megállapításából áll. A tárgy szakszerű meghatározása elsősorban a tárgy anyagának pontos felismerését, másodsorban minőségének, állapotának szabatos megállapítását jelenti. Az értékesítési lehetőség szempontjából általában a kényszerárverések vásárló közönségének keresletét és az árverésen kialakult árakat kell irányadónak tekinteni. Ékszertárgyak becslésénél a nemesfém- és drágakőpiacon (ékszertőzsdén) kialakult s általában kisebb hullámnzásnak kitett legalacsonyabb eladási árak lehetnek az irányadók. A változásoknak inkább kitett értékű egyéb anyagok és áruk (ú. n. ingók) értékesítési lehetőségének mérlegelésnél tekintetbe kell venni, hogy azok általánosan használt s keresett, újszerű (divatos) kivitelű szükségleti cikkek-e, amely körülmények az értékesítési lehetőségeket kedvezően befolyásolják, hiányuk pedig azokat csökkenti. Befolyásolhatják az értékesítési lehetőségeket azok a változások, amelyek az elzálogosítási időtartam alatt a tárgyak értékében (értékesítési lehetőségében) bekövetkezhetnek. Ezeket a változásokat a becsüsöknek főképen az árcsökkenések lehetőségének szempontjából kell mérlegelniök. Minfhogy az értékesítési lehetőségeknek a fentiek értelmében történő helyes megitélése a kellő szakismereten, anyagismereten kívül még a

zálogba vehető ingóságok árviszonyai alakulásának állandó figyelemmel kísérését is megkívánja, a becsüsök kötelesek úgy az ékszer-, mint az áru piac árváltozásait, valamint az árverésen kialakult árakat is állandóan figyelemmel kísérni és a felmerült olyan árváltozásokról, amelyek zálogkölcsön folyósításokra kihatást gyakorolnak, haladéktalanul jelentést tenni. A zálogul felajánlott tárgy becsértékének megállapítása után az arra folyósítható kölcsönösszeg szabandó meg, aminél tekintettel kell lenni a postatakarékpénztár kamatkövetelésének, továbbá esetleg egyéb (kezelési, stb.) díj követelésének biztosítására, a ki nem váltott zálogtárgyak árverési értékesítésével járó árverési költségekre (árverési járulék, kincstári szolgáltatások stb.), valamint az árverés időpontjáig bekövetkezhető esetleges áresésekre. A becsüsök értékelési munkájának megkönnyítése, továbbá az ellenőrzés hatályosabbá tétele, különösképen pedig a kölcsönfolyósítások egyöntetűségünk biztosítása érdekében a postatakarékpénztár irányárlapok kiadását és a kölcsönfolyósítások alkalmával történő felhasználását rendszeresítette. Az irányárlapok tartalmazzák a leggyakrabban elzálogosításra kerülő tárgyak szakszerű megnevezését és e tárgyakra folyósítható kölcsönöket, illetőleg a kölcsönöknek — a tárgy állapota (minősége) szerint változó — alsó és felső határösszegeit. Meghatározott kisösszegű kölcsönökön felüli összegek folyósításához 2 becsüs közreműködése szükséges oly módon, hogy az egészen magas összegek folyósításához az osztályfőnököknek, illetve legvégső fokon az üzletág legmagasabb vezetőjének előzetes engedélye szükséges. Utóbb említett esetekben tehát a feleket a fiókokból a központba kell irányítani. Ha a fél a folyósítható kölcsönnek nem a teljes összegét, hanem csak egy részét óhajtja igénybe venni, a zálogjegyre a „kért“ szót kell rávezetni. A „kért“ kölcsön összege az ingóknál a folyósítható kölcsön 50%-ánál kevesebb nem lehet; ékszerekre ennél kisebb kölcsön is folyósítható. A becsüs a becsérték és a folyósított kölcsön megállá-

pításából eredő károkért a postatakarékpénztárral szemben anyagi felelősséggel tartozik. Az olyan ki nem váltott zálogtárgyakkal kapcsolatos intézeti követelést, amelyek az árverésen sem keltek el, a becsüs megtéríteni köteles (becsüsi visszamenők, becsüsi teher). A becsüs a postatakarékpénztárral szemben fennálló anyagi felelősségének biztosítására a postatakarékpénztárnál készpénzbiztosítékot köteles letenni.

Az elzálogosítás időtartamát a pénzügyminiszter — a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve — állapítja meg. Az elzálogosítás időtartama (a kölcsön lejáratí ideje) az esedékes kamat és díjak lefizetése ellenében a lejáratkor a zálogtárgy átirása útján meghosszabbítható. Az átirás módjait az üzletviteli szabályzat szerint a postatakarékpénztár állapítja meg. Az átirás alkalmával a becsüs az új kölcsön összegét a régi kölcsöntől függetlenül állapítja meg s ha úgy találja, hogy a tárgy értéke az elzálogosítás ideje alatt csökkent, vagy pedig a további raktározás folytán, avagy más okból értékcsökkenésnek lehet kitéve, megfelelő összegű törlesztést kér, vagy az átirást megtagadja.

A postatakarékpénztár a zálogtárgyat a zálogjegy visszaadása, a zálogtárgyat terhelő kölcsön, az ezután járó kamat és a díj megfizetése ellenében visszaszolgáltatni köteles. Ez a művelet kiváltás útján történik. A zálogjegy bemutatója a tárgy kiszolgáltatását a zálogjegy lejáratá előtt bármikor, a zálogjegy lejáratá után pedig mindaddig követelheti, míg a zálogtárgyat árverésen el nem adták. Ha a zálogtárgyat árverés céljából az Árverési Csarnoknak már átadták (árverési gyűjtőteremből történő kiváltások esetében), a kiváltó fél a kamaton és az esetleges egyéb díjon kívül visszavásárlási díjat is tartozik fizetni, abban az esetben pedig, ha a fél önkéntes árverésre adott tárgyát az árverés előtt visszaveszi, visszavonási díjal kell fizetni. Ha a zálogjegy bemutatója tartozását kifizeti

ugyan, azonban a zálogtárgyat nem veszi át, a postatakarékpénztár a zálogtárgyat a követelés kifizetésétől számított három hónapig őrzi, a három hónap eltelte után pedig árverésen értékesíti s az árverésen befolyt vételárat a zálogjegy bemutatója javára letétben megőrzi. A kifizetett, de el nem vitt tárgyakat adósságtételeknek nevezik. A letétben őrzött és fel nem vett árverési vételár három év alatt a postatakarékpénztár javára elévül. A szabályzat szerint a zálogtárgyak kikiáltási ára gyanánt rendszerint a zálogjegyen feltüntetett becsérték szolgál, ha azonban ez túl alacsony, magasabb kikiáltási ár is megállapítható. Ha az árverésen a kikiáltási árnak megfelelő árajánlatot nem tesznek, a kikiáltási ár leszállítható addig az összegig, amely a zálogtárgyat terhelő kölcsön, kamatok és költségek fedezésére elegendő. Az árverés kitűzését legalább 8 nappal előbb a Budapesti Közlönyben és esetleg más lapokban is, vagy egyéb alkalmas módon közzé kell tenni. Az árverésen befolyt vételárból elsősorban a postatakarékpénztárnak a nyújtott kölcsön, a kamat és díjak, valamint az árverési költségek fennálló követelését kell kiegyenlíteni, a fennmaradó árverési többlet a zálogjegy bemutatóját illeti. A fel nem vett árverési felesleg három év alatt a postatakarékpénztár javára elévül. Ez az intézkedés analóg az 1881:XIV. t.-c. azon intézkedésével, hogy a három év elteltével fel nem vett árverési feleslegek a „törvényhatóság által ipari célokra fordíthatnak“. Külföldön sokkal rövidebb elévülési határidőkkel találkozunk.

A postatakarékpénztár felelős a zálogtárgyaknak az elzálogosítás időtartama alatt beállott elpusztulásáért, elveszéséért, roszabbodásáért és az abban esett kárért, ha csak ki nem mutatja, hogy a kár az ő vétkessége nélkül állott elő, ideértve azt az esetet is, amikor a kárt a tárgy természetes minősége okozta. Ugyanígy felelős a postatakarékpénztár az alatt az idő alatt is, amely alatt a zálogtárgy kiszolgáltatásával késedelmes. Amennyiben a zálogtárgy

az elzálogosítás időtartamának lejárata után is a postatakarékpénztár őrizetében marad, az az előálló kárért csak akkor felel, ha a kárt alkalmazottainak vétkessége okozta. Molykárért a postatakarékpénztár nem felel, kivéve, ha késedelmes kiszolgáltatás esetén a késedelem nyolc napon túl terjed. A felelősség a zálogtárgyban esett kárért megszűnik, ha a zálogtárgyat kiváltó fél kártérítési igényét a zálogtárgy átvételekor nem jelentette be. A zálogtárgy roszabbodása miatt az átvételkor bejelentett kártérítési igény egy év alatt elévül attól a naptól számítva, amelyen a kiváltó fél a zálogtárgyat visszakapta. A postatakarékpénztár kártérítési kötelezettsége legfeljebb a zálogjegyen feltüntetett becsértéig terjed, kivéve, ha az elzálogosító magasabb értéket igazol. Amint említettem, a zálogjegy adás-vétel tárgya nem lehet. Ennek dacára a zálogjegykereskedelem — a zálogjegynek bemutatóra szóló értékpapír jellege következtében — igen ki van fejlődve. Az ennek kapcsán előfordulható visszaélések kiküszöbölése céljából a zálogtárgy — az üzletviteli szabályok értelmében — a zálogjegy felmutatójának megmutatható. A mutató díját a pénzügyminiszter a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértően állapítja meg. A postatakarékpénztár pecsétjével ellátott és lezárt burkolatban tárolt zálogtárgyakat mutatni nem szabad.

Megsemmisítés és letiltási eljárás. A zálogüzletág igazgatási teendői közül egyike a legfontosabbaknak a zálogjegy megsemmisítésére vonatkozó eljárás. A zálogjegy ugyanis az 1881:XXXIII. t.-c. értelmében bírói megsemmisítés tárgya nem lehet s így a megsemmisítést a postatakarékpénztár — mint a zálogjegyet kibocsátó intézet — saját hatáskörében eszközli. A megsemmisítési eljárásra vonatkozólag az üzletviteli szabályzat a következőket írja elő. A zálogjegy utolsó birtokosa az elveszett, ellopott, vagy más módon megsemmisült zálogjegy megsemmisítését a postatakarékpénztárnál személyesen kérheti. Vidéken la-

kóktól bizonyos óvatossági rendszabályok szemelőtt tartásával levélben is elfogadható a bejelentés. A bejelentés alkalmával a megsemmisítést kérelmező köteles személyazonosságát igazolni és a zálogjegy adatairól, valamint a zálogtárgyról olyan tájékoztatást nyújtani, amely a zálogtétel felismeréséhez szükséges. A megsemmisítést kérelmező ezenkívül szükséghez képest azt a körülményt is, hogy a zálogjegy birtokában volt és hogy a zálogjegy elveszett, vagy megsemmisült, valószínűvé tenni köteles. Ha a kérelmező e feltételeknek eleget tett, a postatakarékpénztár a megsemmisítési eljárást megindítja. Ennek folyamán hirdetményt bocsát ki, amelyben — a zálogjegy számának és kiállítási helyének közlése mellett — a zálogjegy birtokosát felhívja, hogy a zálogjegyet — az elzálogosítás időtartamát (a kölcsön lejáratí idejét) követő hó utolsó napjáig, illetőleg, ha ez a hirdetmény kifüggesztésének napjától számított 1 hónapnál korábban jár le, a kifüggesztés napjától számított 1 hónap alatt — mutassa be, mert ellenkező esetben a postatakarékpénztár a zálogjegyet semmisnek fogja nyilvánítani. A hirdetményt a postatakarékpénztár zálogkölesönüzletének központjában, továbbá ott, ahol a tárgy zálogbavétele történt (fiók), szembeutűnő helyen nyolc napon át ki kell függeszteni. E megsemmisítési hirdetményt a postatakarékpénztár a lehetőséghez képest az Árverési Közlönyben is közzéteszi. Ha a bemutatásra megszabott határidő alatt a zálogjegyet senki sem mutatta be, továbbá a zálogtárgyra igénybejelentést harmadik személy nem tett, a postatakarékpénztár a zálogjegyet semmisnek nyilvánítja és a bejelentő részére másodlati zálogjegyet ad ki. Ha a bemutatásra megszabott határidő eltelte előtt a zálogjegyet valaki bemutatja, vagy a zálogtárgyra igényt jelent be, a postatakarékpénztár a feleket a zálogtárgy tulajdonjogának megállapítása céljából magánegyezség létesítésére, vagy polgári per megindítására hívja fel. A zálogtárgyat a zálogjegy birtokosának

szolgáltatják ki akkor, ha a felek nem egyeztek meg, vagy ha az, aki azt állította, hogy a zálogjegy jogtalan úton jutott a jelenlegi birtokoshoz — a megállapított határidőn belül — a zálogjegy kiadása iránti per megindítását nem igazolta. A zálogtárgy elárverezése után a zálogjegy megsemmisítése iránt eljárás folyamatba nem tehető. A megsemmisítési eljárás részleteit egyebekben a postatakarék-pénztár szabályozza; az eljárási díj összegét a pénzügyminiszter állapítja meg a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve. Ha a felek egymás között megegyeznek, a megegyezést írásbeli nyilatkozatba kell foglalni és a kedvezményezett félnek az eredeti zálogjegyet — a bejelentési igazolvány, valamint a zálogjegyről adott átvételi elismervény bevonása mellett — ki kell adni. Ezzel a megsemmisítési eljárás megszűnt. A megegyezés kivételesen elfogadható akkor is, ha csak az egyik fél jelenik meg, de kétséget kizáró módon igazolni tudja, hogy a másik fél a zálogjegy tulajdonjogáról lemondott, vagy ha ő maga mond le a zálogjegyről. Ha a felek között egyezség jött létre, azonban a megsemmisítést kérő fél a hatósági eljárás megindítását igazolta, a zálogtételt a hatósági eljárás befejeztéig az árverés alól vissza kell tartani. Ha valaki a megsemmisítési eljárás alá vont zálogjegynek megfelelő zálogtárgyra — a zálogjegy benyújtása nélkül — jelentene be igényt, a feleket egyezsége utasítják. Amennyiben a felhívás eredménnyel jár s a felek magánegyezséget kötnek, a megsemmisítési eljárást a kedvezményezett nevén és javára kell folytatni s a megsemmisítési határidő elmúltával a másodlati zálogjegyet ennek a félnek kell rendelkezésére bocsátani. A megsemmisítési határidő lejáratát követően kiállított másodlati zálogjegy előlapján a kiválthatás idejének utolsó napját tüntetik fel, amely a megsemmisítési határidő lejáratát követő naptári hónap. A másodlati zálogjegyet ajánlva küldik meg a megsemmisítést kérő félnek. Másodlati zálogjegy megsemmisítési eljárás alá nem

vonható. Ha az eredeti zálogjegyet valaki a megsemmisítési határidő lejártá és a másodlati zálogjegy kiküldése után, de a zálogtárgy kiváltása előtt bemutatná, a bemutatótól a zálogjegyet be kell vonni; egyébként a zálogjegy bemutatása esetére nézve fent előírt eljárást kell követni azzal az eltéréssel, hogy a tulajdonjog tisztázása után a zálogtárgyat a másodlati zálogjeggyel, vagy — amennyiben az bevonható nem volna — szavatossági nyilatkozattal kell kiváltani, az eredeti zálogjegyet pedig rövid úton meg kell semmisíteni. Ha az eredeti zálogjegyet valaki a másodlati zálogjeggyel már eszközölt kiváltás után bemutatná, a bemutató a megsemmisítési eljárás lefolytatásáról a zálogjegy bevonása mellett értesítendő azzal, hogy a netán fennálló igényeit — a megsemmisítést kérelmezővel szemben — bírói úton érvényesítheti. Amennyiben a megsemmisítési eljárás során két, vagy több fél tart igényt a zálogtárgyra és egyezség nem jön létre, minthogy a vitás jogviszony kizárólag az ügyfelek között forog fenn, a postatakarékpénztár abba nem avatkozik bele, arra törekszik azonban, hogy a vitából kár ne származzék. A vitás esetek kapcsán kerül alkalmazásra az az általános elv is, amely szerint a zálogjegy birtokában nem levő ügyfél a tárgyat csak akkor kaphatja meg, ha tulajdonjogát kétségtelen módon — bírói úton — igazolja.

Az a körülmény, hogy az elzálogosítás alkalmával az elzálogosító személyi adatait bemondani, illetve személyazonosságát igazolni nem tartozik, lehetőséget nyújt arra, hogy az elzálogosító olyan dolgokat zálogosíthasson el, amelyekhez nem jogszerű úton jutott. Nem jogszerű úton (lopott, stb.) szerzett tárgyak elzálogosításánál nyer jelentőséget a zálogtárgyak hatósági letiltása, amelynek következtében a postatakarékpénztár a letiltott tárgyat kizárólag a hatósági rendelkezésnek megfelelően, illetve a letiltás feloldása után adja ki. A letiltás nemcsak zálogtárgyakra, hanem árverési tételekre és árverési feleslegekre is elren-

delhető és alkalmazták azt természetesen olyankor is, amikor zálogjegyek eltulajdonításáról van szó. Minthogy a letiltott zálogtétélekre nézve fennálló intézeti követelést a hosszas tárolás okozta értékcsökkenés és a felnövekvő kamatteher veszélyezteti, ezért a postatakarékpénztár a letiltó, vagy az ügyet tovább tárgyaló hatóságtól a letiltás megszüntetése iránti intézkedést állandóan sürgeti. Ha a letiltás alatt álló zálogtárgynak megfelelő zálogjegyet valaki kiváltás, vagy átírás végett bemutatja, vele a zálogtétel letiltását közölni kell és fel kell hívni arra, hogy tulajdonjogának igazolása mellett a letiltó hatóságtól a zálogtételnek javára szóló feloldását kérje. Zálogtétéleknak letiltás alóli feloldása, illetve kiadása csakis jogerős feloldó végzés alapján történhet. A feloldott zálogtétélek kiváltása kizárólag eredeti vagy másodlati zálogjegy, illetve nyilatkozat alapján eszközölhető. A zálogjegyek letiltása — úgy látszik — a zálogházak alapítása időpontjában nem volt díjmentes, mert Mária Terézia alapító levele a „szegények perselyét“ említi, amelyet a hivatal helyiségében helyeztek el s „ebbe mindazok, akiknek tolvajlás útján elidegenített vagyontárgyai a hivatal ébersége folytán visszaszerezettek, vagy pedig a visszaszerzéshez segély nyújtatott, méginkább, amikor a tolvajt, vagy a bizonyítékokat maga a kezelő hivatal fogta meg és leplezte le, köteleztetnek abba valamit betenni, tetszésükre van azután bízva, hogy ki mekkora összeget óhajt beletenni, másoknak pedig, akik csupán hivatalos ügyben jönnek a hivatalhoz, teljesen szabad elhatározásukban állandó, hogy akarnak-e alalmazni adni és mennyit“.

3. Lebonyolítás.

Mielőtt a zálogüzleti kezelés főbb mozzanatait ismertetném, meg kell jegyezni, hogy a postatakarékpénztár zálogüzleti kezelése nemzetközi viszonylatban is egyike a legmintaszerűbbeknek, amely úgy a racionális üzemvitel, mint az ellenőrzés szempontjainak teljesen megfelel, sőt ennek kapcsán megállapítható, hogy ez a kezelés a legtöbb hasonló külföldi intézmény kezelését a korszerűség szempontjából felül is múlja. Az üzletág lebonyolításával egyidejűleg felemlítem mindazokat a központilag végzett teendőket, amelyek a kezelési teendőkön kívül a kézizálogkölesönszolgálat ellátására szükségesek. Ezek a zálogjegyek már ismertetett megsemmisítésével, nemkülönben a zálogtárgyak, árverési tételek és árverési feleslegek letiltásával, a postai zálogrendezéssel, a kifizetett, de át nem vett zálogtárgyak árverésével kapcsolatos igazgatási teendők, továbbá a zálogüzleti szolgálattal kapcsolatos panaszos ügyek elintézése, a zálogüzleti szolgálat állandó figyelembe és szemlék útján történő ellenőrzése, végül javaslatétel észszerűbb eljárások, vagy új üzleti berendezkedések létesítése ügyében.

Zálogkölesönszolgálat. A zálogüzleti forgalom különböző tagozódásban bonyolódik le. A központi zálogkölesön osztály a központban elzálogosított ékszer- és ingótárgyakra kölcsönt nyújt, e tárgyakat raktározza, őrzi és kezeli s végzi a tárgyak kiváltásával, valamint átírásával kapcsolatos munkálatokat. Idetartozik a raktárral nem rendelkező fiókokban elzálogosított ékszer- s ingótárgyaknak a központi raktárba való szállítása, felülvizsgálata, raktározása, őrzése és kezelése, a fiókok részéről kiváltás, nemkülönben átírás céljából kikért zálogtárgyak kezelése s a fiókokba szállítása, a fiókokban zálogba vett és a központban raktározott zálogtárgyak központi kiváltásával s átírásával összefüggő munkálatok, a nem rendezett zálogtárgyak ár-

verésével kapcsolatos teendők, a becsüsi tehertételek kezelése és kiadása, a zálogtárgyak elzálogosítási, átírási s kiváltási műveleteivel, továbbá az árverési feleslegek kifizetésével összefüggő pénztári teendők ellátása. A körzeti zálogkölcson osztály feladata a zálogkölcsonnyújtásnak s az ezzel kapcsolatos kezelési teendőknek a fővárosi, környéki és vidéki helyeken levő fiókokban való ellátása. A zálogkölcsonüzletek (következőkben: fiókok) közül a vidékiek maguk raktározzák, őrzik és kezelik a náluk zálogbavett tárgyakat, a fővárosiak és főváros környékiek az ott elzálogosított tárgyakat részint a helyszínen saját raktáraikban őrzik s kezelik, részint pedig a központi raktárba szállítják. A zálogtárgyak általában két kategóriára oszlanak: az ékszer- és ingózálogtárgyak csoportjára, amelyek közül az elsőbe a nemesfémekből készült használati tárgyakat, drágaköveket és drágakövekkel ékített ékszereket, az utóbbiba pedig az egyéb ingótárgyakat sorozzák.

Érdekes ennek a két zálogcsoportnak egymáshoz való aránya és a zálogkölcson folyósításának szempontjából való alábbi megvilágítása:

Év	Zálogtárgy			Kölcsön			Egy tételre esik	
	ezer darab	ékszer	ingó	ezer P	ékszer	ingó	ékszerben	ingóban
		%			%			
1913	1.716	43	57	20.664	63	37	17·40	8·12
1928	1.798	43	57	42.046	65	35	34·90	14·57
1929	2.060	45	55	53.186	67	33	37·74	15·73
1930	2.179	48	52	57.657	68	32	37·22	16·44
1931	2.030	56	44	47.815	75	25	31·38	13·54
1932	2.239	57	43	52.258	78	22	30·84	13·20
1933	2.285	58	42	51.724	76	24	29·67	12·91
1934	2.382	57	43	51.953	76	24	28·73	12·51
1935	2.720	54	46	56.941	72	28	28·10	12·60
1936	2.945	52	48	59.308	70	30	27·27	12·42
1937	3.058	51	49	61.880	69	31	27·15	12·98

Az 1913. utolsó békeév adatai a háború előtti állapotot mutatják, amelyek után azért következnek közvetlenül az 1928. év adatai, mert sem a háborús, sem a háború utáni évek adatai nem mutathatják hűen a forgalmat. Akkor ugyanis a zálogházaknak nem volt elegendő forgótőkéjük, másrészt pedig — az inflációs idők miatt — komoly zálogkölesönnyújtásról szó sem lehetett. Az adatok vizsgálata azt mutatja, hogy az ékszer- és ingózálogtárgyak megoszlásának aránya a folyósított zálogkölesönök darabszámában és összegében egyaránt, 1913-ban és 1928-ban majdnem teljesen egyezett. A további évek adataiban viszont a két zálogtárgycsoport helyzete szerepet cserélt. E jelenség egyik oka az, hogy az ékszerek és drágakövek a válságos idők következményeként, mint értékálló vagyon, előtérbe nyomultak, a másik ok pedig, hogy amíg a háború előtt inkább a gyengébb gazdasági egyedek vették igénybe a zálogházakat és pedig jórésztben fogyasztási kölcsönök céljaira, az utóbbi években már — a gazdasági és főleg hitelválság hatása alatt — a nagyobb fajsúlyú s vagyonú társadalmi rétegek is igénybe vettek zálogkölcsonöket.

A zálogüzleti kezelésben felvevő, raktári- és pénztári-csoport működik közre. A felvevő csoport a felvétellel járó teendőket végzi, a raktári csoport a raktározást látja el, míg az egyes műveletek kapcsán szükséges fizetéseket a pénztári csoport eszközli. Ehhez a három csoporthoz csatlakozik a kezelés számszerű helyességét ellenőrző számvevőség. A zálogkölesönnyújtásnál a felvételi csoport részéről közreműködnek a becsüs, a zálogjegyzíró (számfejtő), az elzálogosítási jegyzék vezetője és a csomagoló altiszt. A zálogfelvétel okmányai a zálogjegy, a raglap és az elzálogosítási jegyzék. A raglap két részből áll: a tulajdonképeni raglapból, amelyet az elzálogosított tárgynak a burkolatára (pl. a bekötőkendőre, ládára, stb.) erősítenek és a kifizetési szelvényből, amely lényegileg pénztári

hívószám és arra szolgál, hogy az elzálogosító a tárgy beadása után magát a pénztárnál igazolja és a kölcsönösszeget annak alapján felvehesse. A zálogjegy és a raglap, valamint az utóbbi tartozékát képező kifizetési szelvény ugyanazt a benyomott számot (a zálogjegy számát) tartalmazza. A zálogfelvételnél eszközül szolgál a zálogjegyről lefejtett tárgyszelvény is, amelyet — a raglaptól eltérően — nem a tárgy burkolatára, hanem magára a tárgyra erősítenek. A becsüs az ügyféltől átvett zálogtárgyról a fél jelenlétében a jegyírónak diktálja a tárgy leírását, vagyis a tárgy mennyiségét, minőségét (megnevezését), méreteit, súlyát, egyes tárgycsoportokra nézve a külön rendeletben előírt egyéb ismertetőjeleket (pl. szín, gyártási szám, monogram, stb.), továbbá a tárgy becsértékét, valamint a kölcsön összegét. Ellenőrzi, hogy a zálogjegyíró ezeket az adatokat a zálogjegyre vezetés közben — helyesen ismétli-e, majd a kölcsönösszeget a pénztári kifizetési szelvényre, míg a kölcsönösszeget, a darabszámot és a méretet (illetve a súlyt) a raglapra rávezeti; a darabszám helyességét a zálogjegyíró utólagos bemondása alapján még külön is ellenőrzi. Ezután a felet a pénztári kifizetési szelvénnel az összeg felvétele céljából a pénztárhoz utasítja, ahol a pénztáros a külön oda-juttatott zálogjegy alapján fizet. Fentiek után kapcsolódik be az elzálogosítás munkamenetébe a raktári csoport. A raktárak ingó- és ékszerraktárra, majd ezeken felül biztonsági okokból és a kezelés megkönnyítése céljából raktáregységekre tagozódnak. Az egyes raktáregységek kezelési munkájának és személyzetének irányítását a raktárvezető tisztviselő látja el. A csomagoló altiszt az ingó zálogtárgyat becsomagolja és a megfelelő raktáregységhez továbbítja s az ékszertételeket külön csomagolva a felvétel sorrendjében lezárható ládában gyűjti. A raktáregységbe érkezett ingó zálogtárgyakat az ellenőrző becsüs legalább

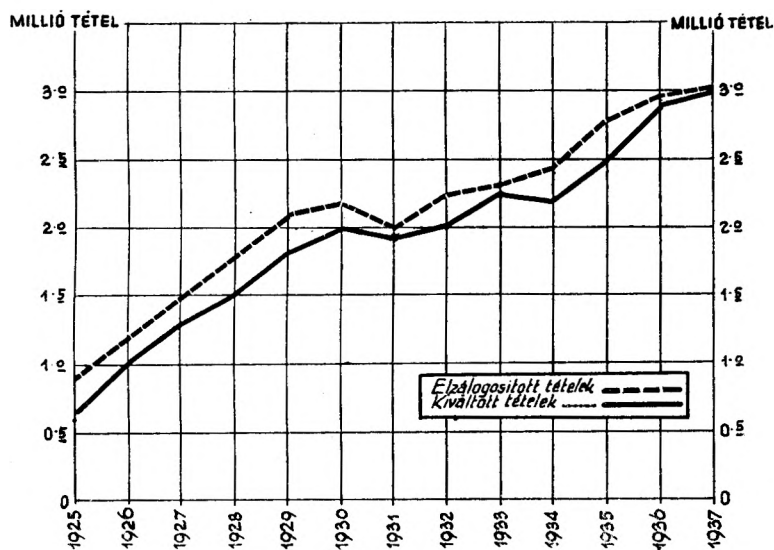
két raktárkezelő altiszt közreműködése mellett — raktározásra bizottságszerűleg átveszi, valamint a kölcsönösszeg és a tartalom helyessége szempontjából felülvizsgálja. Ezután a tárgyakat a tárolás helyére továbbítják. A raktáregységek által átvett ékszer- és ingótárgyak egészbeni hiányaért, úgyszintén a részleges tárgyhiányért a raktárvezető tisztviselő és a raktáregységbe beosztott altisztek egyetemleges anyagi felelősséggel tartoznak. Elzálogosított zálogtárgyak meghosszabbítása átírás útján történik. Az átírás kiváltási és elzálogosítási kezelési művelet összevonásából áll. A becsüs a tárgyra nyújtható kölcsönösszeget az elzálogosításhoz előírt szabályok szerint megállapítja. A régi zálogjegyről a kamatot és az esetleges egyéb díjat az új zálogjegy számfejtési szelvényére vezetik rá s ugyanott feltüntetik az új kölcsön kezelési díját és a törlesztés, vagy kölcsönemelés összegét. Ezekből az adatokból megállapítják a fél által fizetendő, illetve (kölcsönemelés esetén) a félnek járó összeget, azt — az új zálogjegy kiadásával — a féltől bevételezik, illetve kifizetik. Kiváltás esetén a féltől átvett s kiváltásra elfogadható zálogjegy számfejtése után a pénztáros az összeget a féltől átveszi. Ezután a pénztárbélyegzővel ellátott zálogjeggyel a felet a tárgykiadáshoz utasítják. Az elzálogosítást, átírást és kiváltást az ügyfél személyes megjelenése nélkül is le lehet bonyolítani. (Postai zálogrendezés). Elzálogosítás, átírás, vagy kiváltás iránt postai úton érkező megbízás elfogadható minden vidéki ügyféltől, helybeli ügyfelek zálogrendezéseiket postai úton általában nem eszközölhetik, átírás azonban kivételesen helybeli ügyfél részére is lebonyolítható postai úton abban az esetben, ha az ügyfél az átíráshoz szükséges összeget és a postai viteldíjat, valamint a zálogjegyet felszólítás nélkül beküldötte. Külföldi ügyfelektől postai zálogrendezés csakis a valuta- nemesfémforgalmat szabályozó törvényes intézkedések szigorú szem előtt tartása mellett fogadható el. A pos-

tai zálogrendezési összegek befizetésére az egyes fiókok e célra nyitott csekkszámlái és a postatakarékpénztár gyűjtőcsekkszámlája szolgálnak. Utánvéttel sem zálogtárgy, sem zálogjegy nem küldhető. Azoktól az ügyfelektől, akik arra különös okot szolgáltatnak (a feltételek állandóan késedelmes és nem kielégítő teljesítése, stb.) a zálogrendezés postai lebonyolítása megtagadható és az ügyfél zálogügyének személyes, vagy megbízott útján történő elintézésére utasítható.

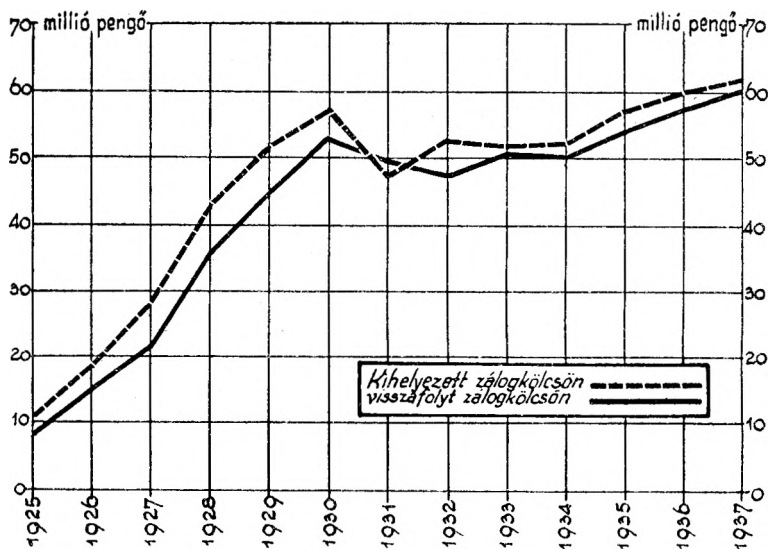
A postatakarékpénztár fiókjainak zálogüzleti kezelése a fentiekhez hasonlóan bonyolódik le. Eltérés leginkább az említett három munkakörnek — a felvételnek, a raktározásnak és a pénztári kezelésnek — összeolvadásában, továbbá a zálogtárgyak központi raktározásra való beszállításában mutatkozik. A postatakarékpénztár fiókjait az üzletvezetők vezetik. Ezek feladata, hogy az ügymenetet és kezelést, valamint az egyes közegek ténykedését figyelemmel kísérik, az észlelt hibákat, vagy rendellenességeket megszüntessék és szükség esetén azokról jelentést tegyenek. Felelős az üzletvezető az ügyfelek gyors és előzékeny kiszolgálásáért, a hivatalos órák megtartásáért, az üzlet, valamint a raktárhelyiségek tisztántartásáért. Az üzletvezető tartozik a számvevőség által hitelesített eseménynaplóban röviden bejegyezni a fontosabb üzleti eseményeket és a távbeszélőn vett kezelési és üzletviteli utasításokat. Ugyancsak az eseménynaplóba kell bevezetni a fiókban vizsgálatokat és rovincsolásokat tartó tisztviselőknek a vizsgálatok megtörténtét és az ez alkalommal tapasztalt lényegesebb észrevételeket és adott utasításokat, illetve a bizottsági és számvevőségi rovincsolások megtartásának tényét és lehetőleg a rovincsolás (vizsgálat) alá vont tételek megjelölését. Bár a fiókok jelentős részének saját raktára van, a nagy forgalom következtében azonban ezek a fiókraktárak az ott elzalogosított valamennyi zálogtárgyat befogadni nem képesek, miértis

a fiókokban nem tárolható zálogtárgyakat raktározásra a központba szállítják. Az elzálogosítási és kiváltási forgalomból levonható tapasztalat szerint az elzálogosított ingótárgyak egy részét röviddel az elzálogosítás után (1, 2 héten belül) kiváltják. Minthogy az ilyen tételek központi raktározásra beszállítása felesleges költséget okozna, az egyes fiókok az elzálogosított tételeket bizonyos ideig maguk tárolják (ideiglenesen a fiókban raktározott tételek). Az ideiglenes raktározás természetesen a fiók helyétől, annak ügyfeleitől, esetleg a központi raktárak igénybevételének fokától is függ.

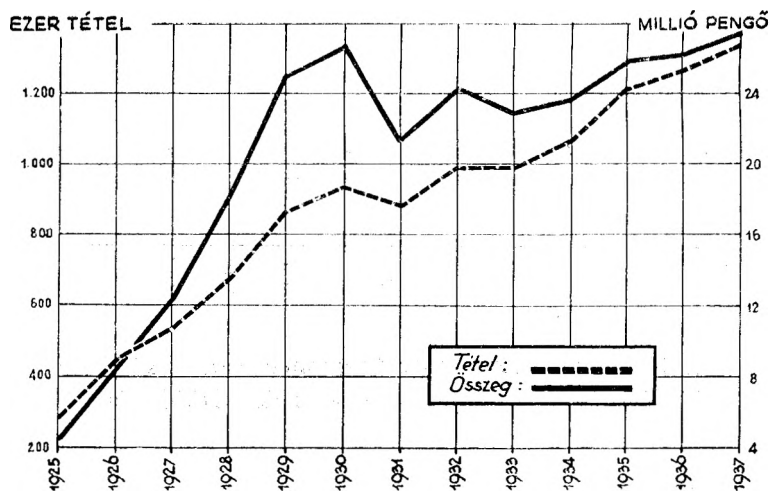
Az elzálogosított és kiváltott tételek nagyságát az alábbi grafikon érzékelteti:

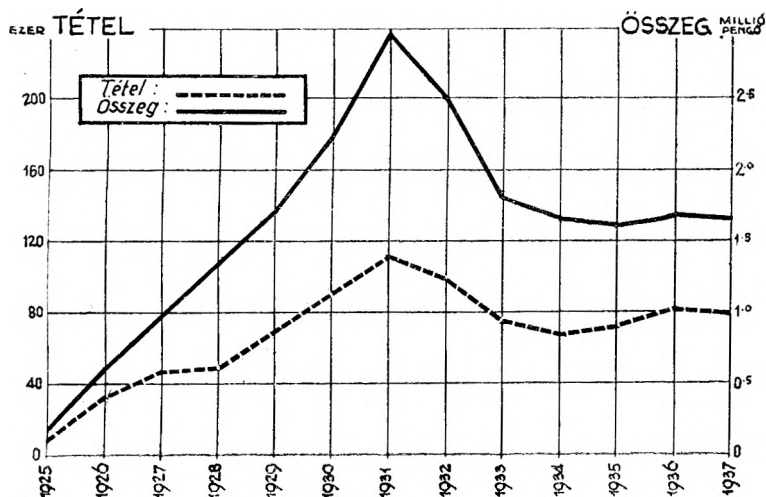
A tételekkel szoros összefüggésben van a kölcsönösszeg kihelyezésének és visszafolyásának alábbi alakulása:

A kihelyezett zálogtőke álladéka és az elzálogosított tételek száma a zálogházak átvétele óta a következő mozgalmat mutatja:

Az elzálogosítás időtartamának elteltét követő hónap végéig (várakozási idő) ki nem váltott, át nem írt zálogtárgyakat a postatakarékpénztár Árverési Csarnokában, vagy bármely fióközletében — a Csarnok üzletviteli szabályzatában foglalt rendelkezések szerint — árverés útján kell értékesíteni. Az ilyen, ú. n. kényszerárverésen eladott tárgyak darabszámát és összegét az alábbi grafikon tünteti fel:

Az árverésen el nem kelt tételeket a központi zálogkölsön osztály mint „visszamenő” tételeket kezeli azoknak újabb árverésre bocsátásáig. Ha a tétel az ismételt árverésen sem került eladásra, az többé árverésre nem bocsátható. Ezek a tételek becsüsi terhet képeznek. Az egy-egy hónapban zálogba vett zálogtárgyak árverése után, a számvevőség kirendeltsége megejti az abban a hónapban folyósított zálogkölsönök visszatérülésének ellenőrzését, az ú. n. főellenőrzést. A tárgyalt hónapban felvett és a főellenőrzés zárlatának összeállításakor bármely okból még árverésre nem adott tételeket (ú. n. főellenőrzött tételeket) a számvevőség

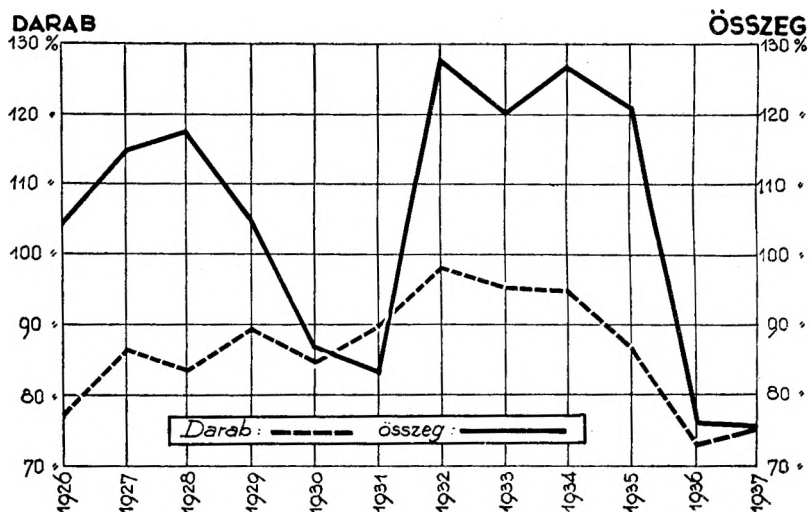
függő számlán számolja el. Ettől az időponttól kezdve ezeket a tételeket össze kell gyűjteni és a többi tételektől elkülönítve kell raktározni és kezelni. Az árverésre kerülő tárgyakat az árverés napján az árverési időpontban a közönség által hozzáférhető helyen közszemlére kell kitenni. A zálogtárgyak lejárat előtt az ügyfelek megbízásából is árverésre adhatók, ezek az ú. n. kért árverések mindenkor csakis a zálogjegy beszolgáltatása ellenében történhetnek.

Árverési szolgálat. A postakarékpénztár Árverési Csarnokában ingóságok árverésével üzletszerűen foglalkozik. Ezt a működését az intézet részben hivatalos helyiségeiben, részben pedig azokon kívül tartott árveréseken látja el. A Csarnok helyiségeiben tartott önkéntes árverések lehetnek: állandó árverések, amelyeket naponként, illetve hetenként (közhasználati ingóságok) tartanak; időszaki árverések (aukciók) havonként, vagy ennél nagyobb időközökben (válogatott közhasználati ingóságok és műtárgyak); időszaki árverések (művészi aukciók), amelyeken nagyobb időközben, a szakértők által kiválasztott nagy műértékkel bíró tárgyakat árvereznek, továbbá különleges rendeltetésű árverések. Önkéntes, tehát a felek által kért árverésekre általában véve minden ingó felvehető, kivéve az állami egyedáruság tárgyait, értékpapirokat, tűzveszélyes tárgyakat, ragályos betegségben lévők, vagy abban elhunytak tárgyait. Árverésre ugyancsak nem vehetők fel kereskedelmi és ipari foglalkozásból eredő új és egynemű tömegáruk, fémjelzés nélküli arany- és ezüstitárgyak, katonai egyenruhák, fegyverek és felszerelési tárgyak. Általános szabály azonban hogy a postakarékpénztárnak jogában áll bármely ingóság felvételét megtagadni, vagy bizonyos időre szüneteltetni. Az említett tárgyi szempontokon kívül a tárgyak felvétele személyi vonatkozásokból is megtagadható, amennyiben kiskorúaktól, vagy olyan egyénektől, akiknek szabad elhátározása korlátozottnak látszik (elmezavar, ittasság, stb.), tárgyakat árverésre átvenni nem szabad. Árverésre felvett

tárgyak kikiáltási árát, illetve becsértékét az árvereztető kérelmére és költségére — esetleg az árverésre bocsátandó ingóságok tárolási helyén — a becsüs állapítja meg. A felvett ingóságokra — a meghatározott kereteken belül — előleg is folyósítható. Az árverésre felvett tárgyakat kiállítják s erről a közönség tájékoztatására részletes katalógust adnak ki. A Csarnok helyiségeiben tartott árverések nyilvánosak és azokon előnyben, vagy kedvezésben senki sem részesülhet. Az árverésvezető az árverés zavartalan menetének biztosítása érdekében rendőri karhatalmat is igénybe vehet, sőt azokat, akik az árveréseket állandóan és rendszeresen zavarják, az árverésen való részvételtől el is tilthatja. Az árveréseken személyesen résztvenni nem kívánók — előleg lefizetése ellenében — vételi megbízásokat is adhatnak. A Csarnok helyiségeiben árverezik a Budapest Székesfőváros területén engedélyezett zálogkölcsonüzletekben (magánzálogházakban) elzálogosított és lejáratkor nem rendezett zálogtárgyakat is. Ezeket az árveréseket — közjegyző vagy iparhatósági képviselő közreműködése nélkül — kizárólag a Csarnok alkalmazottai bonyolítják le. A Csarnokban az árverési pénztári teendőket a postatakarékpénztár főpénztárának kirendeltsége látja el. Érdekes, hogy 1937-ben az árverésre felvett összes tárgyakból a könyvekre 45·37, a festményekre, rajzokra és metszetekre 10·11, a porcellánokra és üvegtárgyakra 8·83, a kézimunkákra és textiliákra 8·71, a bútorokra és berendezési tárgyakra 5·27, az arany és ezüst ékszertárgyakra 4·21, a szobrokra és plakettekre 3·78, a keletázsiai tárgyakra 3·68, a szőnyegek, takarókra és függönyökre 2·73% esett. A Csarnok helyiségein kívül — a postatakarékpénztár érdekeinek figyelembe vételével — akkor tarthatók önkéntes árverések, ha az ügyfelek ezt kérik, vagy ha az árverésre került tárgyak minősége, szállítási nehézsége, vagy üzleti érdekek az árverésnek a helyszínen való magatartását indokolják. Ugyancsak rendszerint a Csarnok helyiségein kívül, a hitelező zálogtartó helyisé-

geiben, vagy az áru raktározási helyén — a Csarnok közreműködése mellett — kell megtartani a kereskedelmi ügyletekből eredő követelés fedezetére adott kézizálogból — bírói közbenjárás nélkül — való kielégítés céljából tartott nyilvános árveréseket; a vevő részéről kifogásolt, romlásnak kitett áruknak az eladó terhére, illetve a késedelmes átvételénél a vevő terhére való eladása céljából tartott önkéntes árveréseket; a közraktári jegy zálogjegyének (warrant) birtokosát nemfizetés esetén a megillető rész kielégíthetése céljából tartott nyilvános árveréseket, valamennyit a kereskedelmi törvény (1875:XXXVII. t.-c.) alapján, végül az ipari készítményeknek az iparhatóság által az ipartörvény (1884: XVII. t.-c. alapján engedélyezett árveréseit.

Árverésre adott és árverésen elkelt tárgyak darabszámát és kikiáltási, illetve vételárát az alábbi grafikon szemlélteti:

A postatakarékpénztár átruházott hatáskörben a Csarnok útján ellenőrzi a kereskedelemügyi miniszter által engedélyezett árveréseket és árverési csarnokok működését. Az ellenőrzési jog az engedélyezett árverések és árverési csarnokok engedélyokirataiban megállapított módon és mértékig az árverések megtartásának szabályszerűségére és az elszámolás helyes megállapítására terjed ki, előbbi a postatakarékpénztár Árverési Csarnokának, utóbbit számvevőségének kiküldöttei eszközli.

XI. Üzemorganizáció.

1. Üzemi berendezkedések.

A magyar postatakarékpénztár racionális berendezését és működését alapjában véve két körülmény teszi szükségessé s egyben lehetségessé. Szükségessé teszi a racionális üzemi berendezést az intézet által feldolgozott munkaanyagban jelentkező hatalmas tételszám. Az évi több, mint 40 millió tétel gazdaságos feldolgozása csak racionálisan berendezett üzem keretében lehetséges, különösen akkor, ha aránylag kis személyzeti létszám áll rendelkezésre. Az egyes berendezkedések, eljárások és módszerek racionalizálását viszont az egyes tételek alacsony értéke (apró tőkék), a szükséges munkamenetek egyformasága, vagy legalább is nagyfokú hasonlósága teszi lehetségessé. Az organizáció közgazdasági jelentőségét növeli az a körülmény, hogy a nagyvonalú racionalizálás semilyen körülmények között sem antiszociális. Az organizáció eredményezte azt, hogy az intézet nagyobb megterhelést el nem bíró, olyan apró szolgáltatások ellátására is alkalmassá vált, amelyeket enélkül gazdaságosan ellátni nem tudott volna.

Racionalizálás és organizáció. Az intézet az üzemi racionalizálás erőteljes továbbfejlesztésére — beható üzemi-analízis alkalmazásával — mindig különös gondot fordított, amely különösen az egy-egy ügylet költségeinek lehető leszorításában jutott kifejezésre. Az ügyleti költség több, mint félszázados alakulásából csupán a jellegzetesebb adatokat emelve ki, megemlítem, hogy az 1886. év forgalma alapján

kiszámított egy ügylet költsége 45·2 arany fillért tett ki. Ezt egyenlőnek véve 100-zal, az első érdekes jelenség a csekkforgalom bekapcsolásának ügyleti költségeket csökkentő hatása, amely 1890-ben 9%-kal 91-re csökkenti az egy ügylet költségét, igazi hatását azonban csak a következő évben érezteti, amikor az indexszám 91-ről 64-re esik. A forgalom növekedése fokozatosan csökkentette a költségeket és a századfordulóra az indexszám 41. További csökkenő költségirányzat jellemzi a következő éveket s csupán az utolsó három békeév indexszámai emelkednek, amely körülmény a személyzet — különösen a fizetési osztályba sorozott tisztviselők — létszámának nagyobbarányú emelkedésével függ össze. (Ezen három év alatt a személyzet létszáma 269 fővel gyarapodott, ezek közül 256 kinevezett tisztviselő volt.) A legmagasabbra rúgott az aranyfillérekre átszámított ügyleti költség az 1918/19. költségvetési évben 111-es indexszámmal, a forgalom katasztrofális visszaesése következtében. A legalacsonyabb volt az ügyleti költség indexszáma 1921-ben: 17. Ez részben a személyzet létszámcsökkenésével, de főként azzal magyarázható, hogy a költségvetésszerű lerögzített kiadási tételek s a forgalom értékaránya valutáris okok miatt felborult s ezen időszakban a beruházások lehetlenné váltak. Az állami csekkforgalom ellenérték nélküli lebonyolítása és az ingyenes nyomtatványszolgáltatás az ügyleti költségek indexszámát 1924-ben 91-re szőktette fel. Az állami szolgálat további ingyenes ellátása, valamint az elmaradt beruházások pótlása egy ideig még magas szinten tartotta az ügyleti költségek indexszámát, később azonban a növekedő forgalom és a beruházásokkal kapcsolatos mechanizált munkarendszerek alkalmazása mind erőteljesebben éreztették költségsökkentő hatásukat. Az ügyleti költségeknek a háború előtti ügyleti költségekhez viszonyuló magasabb volta azzal magyarázható, hogy az ország megcsönkítésével kapcsolatban az intézet forgalma lényegesen megcsappant, ezzel szemben pedig jelentős megtakarítás

alig volt elérhető. Az 1929/30. évtől állandóan javuló költség egyrészt a forgalom emelkedésének, másrészt pedig a személyzeti létszám stagnálásának, illetve csökkenésének eredménye. A közölt eredmény általában véve kedvezőnek mondható, különös figyelemmel arra, hogy a postahivataloknál történő be- és visszafizetéseket érdemlegesen a központban dolgozzák fel, mint ahogyan a postatakarékpénztári ügyeket általában a központból intézik s az összes pénzügyi rendelkezések is innen indulnak ki, a csekkforgalom pedig — koncentrikus irányánál fogva — kizárólag a központban nyer lebonyolítást.

A postatakarékpénztár állandóan nagy súlyt helyezett az organizációra és az üzembracionalizálásra. Kezdetben az ezzel kapcsolatos tevékenység, természetesen kisebb mértékben, de már akkor is az egyéb állami üzemek azonos ténykedését meghaladó mérvben jelentkezett. Később a racionalizálás a forgalom nagymértékű növekedésével jelentőségében nyert s az intézet működésével szemben fokozott mértékben jelentkező követelmények az organizáció, illetve üzembracionalizálás szélesebb alapokra való fektetését követelték. E tevékenység feladata egyrészt az organizáció, mint külön tudományág területén elért eredmények állandó figyelemmel kísérése s annak mérlegelése, hogy ezek az eredmények a postatakarékpénztár üzemében miként hasznosíthatók. A magyar postatakarékpénztár ebben a működésében teljesen magáévá tette az angol postatakarékpénztár véleményét, hogy: „A postatakarékpénztár a brit demokrácia egyik bástyája, amihez nem szabad könnyelműen hozzányulni. Azonban az az álláspont, amely szerint üzletpolitikájának a változó eseményekkel és tendenciákkal semmi kapcsolata ne legyen, nem igen védelmezhető“.

A postatakarékpénztár nyomtatványainak magánvállalkozás, vagy a felek részéről való előállítását nem engedélyezi, mert a nyomtatványok előállítási és eladási ára közötti különbözet költségvetési bevételeit képezi. A nyomtat-

ványok egy részét az intézet házinyomdája állítja elő, egyes adatoknak (számlatulajdonos neve, számla száma, postahivatal megjelölése, stb.) a félgyártmányokra való benyomásával. A benyomással ellátandó nyomtatványok példányszáma közel jár az évi 50 millióhoz. (Az angol postatakarékpénztár házinyomdája és könyvkötészete évenként átlag 4 millió betétkönyvet, 60 millió egyéb nyomtatványt és 27 millió borítékot készít.) A benyomási munkálatok házilag való elvégzését részint az üzembiztonság, részint a felek gyors kiszolgálása teszi szükségessé.

A racionalizálás területén természetesen megállásról szó nem lehet, mert a forgalom állandóan növekszik, a személyzeti létszám növekedése azonban a forgalomemelkedéssel lépést nem tart, a gazdasági élet a postatakarékpénztárral szemben mind nagyobb követelményeket támaszt és az intézet munkakörébe állandóan újabb feladatok kapcsolódnak be. Tekintettel arra, hogy egy nagy üzemben a látszólag legkisebb körülménynek is nagy jelentősége van és a legkisebb változtatás is esetleg nagyoösszegű megtakarítást jelenthet, a postatakarékpénztár az esetleg alkalmazható javítások szempontjából a legkisebb részmunkát is állandóan figyelemmel kíséri. Újítások tömeges és máról holnapra való keresztülvitele természetesen nem lehetséges. A fokozatos fejlődést illetőleg rámutatok a befizetési lapok könyvelésénél keresztülvitt reformra. Kezdetben a befizetési lapokat egyenkint, a befizetés keltének, a befizetési lap számának, a befizetést elfogadó postahivatal nevének feltüntetésével könyvelték, ezek közül elmaradt 1924-ben a befizetési lapok folyószámának és a befizetés keltének, 1926-ban a befizetést felvevő postahivatal nevének feltüntetése. A befizetési lapok könyvelése 1933-tól nem tételenként történik, hanem a csekkszámán jóváírásra kerülő befizetési lapoknak csupán végösszegét könyvelik a számlára. A postatakarékpénztárnál megnyilvánuló organizációs folyamatnak nemcsak — az eddigiekben ismertetett — belső, hanem

külső megnyilvánulása is van. Közismert tény, hogy nemcsak Európa nyugati, hanem keleti államaiban működő postatakarékpénztárak is egyes üzleti forgalmukban használt okmányok (átutalási forgalomban a kedvezményezett részére szolgáló értesítés, a készpénzforgalomban a fizetési utalvány) kiállítását az üzletfelek kötelességévé tették, tehát azokat a számlatulajdonosok kiállítva — a vagyonváltozás iránt intézkedő csekkel együtt — küldik be. A m. kir. postatakarékpénztár az organizációnak eme külső megnyilvánulása szempontjából meglehetősen elmaradt, amennyiben a hatalmas forgalom és a csekély személyzeti létszám dacára, ezeknek az okmányoknak a kiállítását maga eszközölte. Az intézet legújabbán közeledik ehhez a felfogáshoz és rá akarja szoktatni a számlatulajdonosait arra, hogy a nyomtatványok kiállítását sajátmaguk végezzék. Az organizáció és üzemracionálás során a postatakarékpénztár sohasem tévesztette szem elől azt, hogy a munkamenetek egyszerűsítésével kapcsolatban az ellenőrzés megfelelő kiépítéséről is gondoskodni kell. Ez természetesen korántsem jelenti azt, hogy amit az egyes kezelési osztályokban a kezelés egyszerűsítése folytán nyernek, az ellenőrzés kiépítése során el kell, hogy vesszünk. A helyesen átgondolt és megszervezett egyszerűsítés nagyon sok esetben ellenőrzési funkció bevitelét jelenti a kezelésbe. Az egy munkamenet kapcsán több okmány kiállítása, vagy a könyvelőgépekkel egyszerre több okmányon történő könyvelés már magával hozza azt, hogy a különböző okmányokon eltérés nem lehet és így azoknak ellenőrzése — legalábbis tételenként — nem szükséges.

A közvetítő szolgálat elszámolási okmányainak rendezésére és részben az ellenőrzés munkálatainak meggyorsítására szolgál a ragjegy, amely a postahivatal elnevezésén kívül annak postaigazgatósági beosztását és számát is feltünteti és amelyet a hivatalok számadásaikon s az intézethez címzett leveleiken alkalmazni tartoznak.

Üzemellenőrzési rendszerek. Az üzemellenőrzés célja hármas irányú. Az első az elvégzett munka szabályszerű teljesítésének s az egyes műveletek összecszerű helyességének ellenőrzése. Az ellenőrzésnek ez a neve a felülvizsgálat, amelynek főleg az a feladata, hogy a munkaerők tévedése által keletkezett hibákat észlelje, kijavítsa és ezzel a számadási rendet helyreállítsa. Az ellenőrzés másik iránya az alkalmazottak esetleges roszhiszeműségén alapuló visszaélések megakadályozása. Ez a funkció nagyrészt összefolyik az előbb említett ellenőrzéssel, működési köre azonban nem csupán a végzett munkára, hanem a mellékkörülmények intenzív megfigyelésére is kiterjed. További célja az ellenőrzésnek az üzemen kívül állók részéről elkövethető szabálytalanságok, deliktumok elhárítása. Ez az ellenőrzés a legtöbb esetben nem utólagos felülvizsgálatban, hanem a roszhiszemű külső beavatkozásokat lehetetlenné tevő be rendezkedések létesítésében (előzetes okmányfelülvizsgálat, stb.) jelentkezik. Idejére nézve lehet az üzemellenőrzés előzetes és utólagos. Az első különösen a roszhiszeműség okozta károkat akarja kiküszöbölni, az utóbbi főleg az elvégzett munka számszerű helyességét van hivatva megállapítani. Az ellenőrzés eszközét tekintve, megkülönböztethető automatikus, vagyis tárgyi és személyi ellenőrzés. Az előbbi abban nyilvánul, hogy valamely munkamenetet úgy szerveznek meg, hogy az annak során végzett műveletek számszerű helyességét a műveletek eredményeként jelentkező végösszegek egyezősége mutassa. A felülvizsgálatnál tehát csupán a végösszegek egyezőségét kell vizsgálni, amely a végzett művelet helyességéről is meggyőző. A csekk számlán végzett könyvelés számszerű helyességét, pl. többek között olyképen vizsgálják felül, hogy egyeztetik a számlán kapott végálladékokat a géppel elkészített számlakivonat végálladékával. Bizonyos nyomtatványokat (csekküzleti osztályban használatos napi zárati lajstromot, stb.) úgy szerkesztettek, hogy az azokon végzett számadásoknak horizontálisan és

vertikálisan egyezniük kell. (Ha a csekkszámok forgalmi adatait végösszegszerűleg felölő napi zárlati lajstrom „hosszában és keresztben vág“, a csekkszámokon végzett műveletek számszerűleg helyesek.) A személyes ellenőrzés a személyes felülvizsgálatot, a műveleteknek nem csupán a számszerűség, hanem a vonatkozó egyéb körülmények, a fennálló jogszabályok, stb. szempontjából való elbírálását jelenti.

Az ellenőrzés lehet tétel- és kumulatív. Az előbbi-nél a végzett műveletek tételenként kerülnek revízióra, az utóbbinál csakis a művelet eredményeként jelentkező végösszeget ellenőrzik. Az utóbbi kerül alkalmazásra a befizetési lapoknak a csekkszámokon való könyvelésénél. Ezeket tételenként nem vizsgálják felül és a könyvelést rendben levőnek tekintik akkor, ha a számlákon könyvelt összegekről készített szalagon az egyes számlák végösszege az ellenőrző szalag megfelelő végösszegével egyezik. A postatakarékpénztárnál, mint közvetítő hivatalokkal és fiókokkal rendelkező üzemnél megkülönböztethető belső (központi) és külső (helyi) ellenőrzés. Az utóbbi főleg helyszíni szemlélő kapcsán fogantatott ellenőrzésben jelentkezik. Az ellenőrzést a postatakarékpénztárnál külön osztályok látják el, a takaré- és csekküzleti kezelést az ellenőrzési osztály, az értékpapír- és a zálogüzleti kezelést pedig a számvétség.

Az ellenőrzés mindenekelőtt arra törekszik, hogy a kezelés során fiktív, tehát a számlára a valóságban be nem folyt összegek kifizetését megakadályozza. A takarékküzleti osztályban a takarékszámok meghamisításának meggátlása céljából már 1895-ben külön főellenőrzést rendszeresítettek az 50 Frt-on felüli betétek felülvizsgálására. Ugyancsak alapintézkedés volt az is, hogy a könyvelés mindig eredeti okmány, (aljegyzék, stb.) alapján történjék. A postatakarékpénztári kezelés ellenőrzésének egyik régi módja a párhuzamos, két számlán történő könyvelés. A takarékküzleti keze-

lés ellenőrzése is lényegileg ezen az alapelven nyugszik, amely lehetővé teszi, hogy valamely takarékszámra terhelhető fogantatandó visszafizetés esetén ellenőrizhető legyen az, hogy a takarékszámra a visszafizetés eszközzéséhez szükséges fedezeti álladék tényleg megvan-e és nincs-e fiktív tételről, illetve hamisított számláról szó. A takaréközlet kezelése kapcsán alkalmazott párhuzamos, vagy kétszeres könyvelés lényegileg azt jelenti, hogy minden betétet és visszafizetést, tehát minden álladékváltozást az ellenőrzési osztály is nyilvántart. A nyilvántartás felfektetése és ellenőrzése mindenkör az eredeti könyvelési okmányok alapján történik, ezért az ellenőrzési osztály valamely számra álladékról — különösen nagyobb összegű visszafizetések eszközzésénél — még a visszafizetés fogantatása előtt, a követelés létezését illetőleg teljesen megbízható felvilágosítást adhat. Az ellenőrzési osztálynak ez a nyilvántartása azonban nem jelenti a tételek újbóli könyvelését, hanem csupán az egyes takarékszámok követelésének nyilvántartását, a takaréközleti osztályban készített naplószalag felhasználásával. Az értékpapírozati szolgálatban az egyes értékeket a főpénztár vételezi be, kezeli és adja ki. A főpénztár értéktára értékeket kizárólag az értékpapírozati osztály által a bevételi, vagy a kiadási jegyzéken adott utasítás alapján vételez be, illetve ad ki. Az értékekezelést a számvevőség az értékpapírozati osztály által kiállított jegyzékek és a főpénztár által a fogantatott vagyonváltozásokról szerkesztett értékpapírnaplók alapján ellenőrz. Az ellenőrzésnek kétfős alapja tehát itt is megnyilvánul és annak működése folytán tulajdonképpen az értékpapírozati osztály, illetőleg a főpénztár értéktára egymást ellenőrzik. Az értékpapírozati ág belső kezelésében fokozottabb mértékben kell érvényesülni a rentabilitásnak, nehogy az itt felmerülő nagyobb költség az intézet egyéb szolgáltatásait drágítsa meg. Mivel pedig a már előadottaknál fogva a felek megterhelése nem látszik célszerűnek, technikai berendezkedésekkel kell az üzletág olcsóbb

lebonyolítását biztosítani. Ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével tehát a belső kezelés olcsó mechanizálására kell törekedni, amelynek a letéti kezelésre is ki kell terjeszkedni. A csekküzleti kezelés ellenőrzése a multban ténylegesen két számlán való könyveléssel történt. A csekküzleti osztály a csekkszám lákon, az ellenőrzési osztály az ellenőrzési számlákon könyvelt, természetesen különböző okmányok alapján.

Előrehaladottabb módja az ellenőrzésnek az, amikor az ellenőrző könyvelés nem külön-külön számlákon történik, hanem az ellenőrzés csupán arra szorítkozik, hogy az egyes vagyonváltozások végösszegét a számlák egyes csoportja szerint állapítja meg, amikor is a végösszeg azonosítása folytán lehet meggyőzni a végzett műveletek szám szerű helyességéről. Az ellenőrzésnek ezt a módját használja a postatakarékpénztár a befizetési lapok könyvelésénél, amikor a befizetési lapokról ezres, illetve százas számlakeretek szerint ellenőrzési szalagot készített, amelynek százas, illetve ezres keretek szerinti végösszegeit a csekkszám lákon könyvelt befizetésekről készített szalag ugyanilyen összegeivel hasonlítottatja egybe. Tételenkinti ellenőrzésre csupán akkor van szükség, ha a végösszeg nem egyezik. A német postacsekkihivataloknál az ellenőrzés valamennyi jóváírási, illetve megterhelési okmány összegét ellenőrző szalagra gépe li és a kapott végösszegeket a csekkosztályban működő könyvelőgépek gyűjtőinek végösszegével egyezteteti. Alapelvül szolgál, hogy a különböző helyeken vezetett feljegyzések részére szükséges számadatokat a könyvelési okmány különböző részéről veszik. Nálunk a csekkszám lákon történt könyvelés helyességét és szabályszerűségét a csekküzleti osztályban fogatosított személyes felülvizsgálat, továbbá az ellenőrzési osztálynak sommás- és álladékelőőrzése biztosítja. A zálogüzleti kezelésnek a számvevőség által fogatosított ellenőrzése a zálogjegy ellenőrző lapjának,

továbbá az elzálogosítási, kiváltási, illetve átírási jegyzékeknek adatain nyugszik.

A postatakarékpénztár a beérkezett postai számadási okmányokat üzletágankint rendezve, kezelés alá veszi. A takarékküzlleti napi aljegyzékek alapján a takarékküzlleti osztály kiszereli a számlalapokat és azokon a betéti tételeket elkönyveli. A visszafizetési tételek feldolgozása és könyvelése nem az aljegyzék, hanem a felmondások alapján történik. A postahivatalokra kibocsátott takarékfizetési utalványokat a postatakarékpénztár előírja s a napi aljegyzékek alapján — amelyeken azok visszafizetésként elszámolást nyertek — lerója. A le nem rótt tételeket, mint érvényteleneket rendezik s ezek figyelembevételével állapítják meg a fizetési utalványok kiutalásának helyességét. Mielőtt azonban az egyes tételek feldolgozásra kerülnének, a postahivatali számadási anyag is felülvizsgáláson megy keresztül. A postahivatalok közvetítő szolgálatának ellenőrzési alapokmánya az általuk készített napi al- és főjegyzék. Ezek a számadások azonban csakis megfelelő felülvizsgálás után felelnek meg az ellenőrzés céljainak. Ez a felülvizsgálat az első gépelés. Az ellenőrzési osztály ugyanis csekküzlleti napi aljegyzékek tételeit a hivatalok sorrendjében összeadógépeken külön szalagokra gépeli és ezt az ú. n. első szalageredményt a hivatalok aljegyzékeiben foglalt elszámolások végösszegével egyezteteti. Ha a gépelési szalag végösszege egyezik az aljegyzék, illetve főjegyzék összegével, nyilvánvaló, hogy a hivatal a befizetési ikerlapokat (értesítőlap és könyvelési szelvény) helyes összeggel foglalta az aljegyzékbe és azokat helyesen is összegezte. Az első gépelés egyeztetése egyúttal arra nézve is biztosítékot nyújt, hogy az ikerlapokon szereplő összegek egyeznek, mert a hivatal az értesítő lap összegét vezeti az aljegyzékbe, az első gépelés viszont a könyvelési szelvényről történik. Az egyeztetés megtörténte után az ellenőrzési osztály az értesítő lapokat a könyvelési szelvényekkel együtt számlaszám szerint rendezi. Könyvelés előtt

a megrendezett értesítő lapokról százankint, ezres keretekben az ú. n. második szalagot állítják egybe. Ezután következik a tételeknek a vonatkozó számlákon való könyvelése, amelyet megelőz a befizetési lapokon alkalmazott postai bélyegzőlenyomatoknak hitelesség szempontjából való felülvizsgálása. (Amennyiben a befizetési okmányok a hivatalnál visszamaradtak, vagy elkallódtak, a postatakarékpénztár pótbefizetési lapot állít ki.) Könyvelés után a csekküzleti osztály a be- és visszafizetési műveletekről esetenként — könyvelőgép útján — két példányban számlakivonatot és a csekküzletágnak egész napi kezeléséről számlaszámok szerint napi zárlati lajstromot készít. Az előzetes kettős ellenőrzést a könyvelést követő napon a harmadik ellenőrzés zárja le, amikor az ellenőrzési osztály a számlakivonatokat visszatartott másodpéldányain foglalt vég-(saldo-)követelések és a napi zárlati lajstromeredmények alapján megállapítja a csekküzletág előző napi egész betétálladékát, amelyhez a postahivatalok és a főpénztár által aznap elszámolt összegek hozzáadásával, illetve levonásával kapják meg az aznapi csekkbetétálladékot. Ennek az összegnek egyeznie kell az aznapi zárlati lajstromokban kimutatott végálladékok főösszegével. A kibocsátott csekkfizetési utalványokat a takarékfizetési utalványokkal azonos módon írják elő és róják le. Az első gépeléssel ellenőrzött napi főjegyzékek alapján az ellenőrzési osztály — hivatalok és postaigazgatóságok szerint — napi lajstromot készít, amelynek végső összesítési rovatai sommásan foglalják össze a főjegyzékek rovatolt összegeit. A napi lajstrom a csekkbefizetések könyvelésének ellenőrzésénél a napi leszámolás kiindulópontja. A napi leszámolás ugyanis az első gépelést, mint a posta által megállapított összeget szembeállítja a második gépeléssel, azaz a csekküzleti osztály által kimutatott összeggel, tekintettel arra, hogy a második gépelés szalagjainak együttes összege — mivel azt a csekküzleti osztály könyvelési eredményével egyeztette — a ténylegesen könyvelt összegnek

tekinthető. A napi lajstrom végösszegei üzletágankint összefoglaló eredményt adnak a betétekről, a be- és a visszafizetésekről. A napi lajstrom alapján készül a főkimutatás, amely a postával való elszámolás céljaira szolgál.

A megterhelések összecszerű ellenőrzése első fokon már az üzleti osztályban megtörténik, a napi zárlati lajstrom és a csekknemenként készült szalagok végösszegének egyeztetésével. Arra való tekintettel azonban, hogy a szalagok és végeredményben a napi zárlati lajstrom is ugyanazon okmány (a csekk) alapján készülnek, ez az ellenőrzés nem tekinthető teljes értékűnek. E hiány eliminálása, illetve az ellenőrzés hatályosságának biztosítása érdekében az ellenőrzési osztály a klíringmegterhelések összegét a klíringjövőírások összegével, a főpénztári csekkek szalagjainak összegét pedig a főpénztár által tényleg kifizetett összeggel hasonlítja össze. A leszámoló csekkek terhelési összegét a Leszámoló Egyletben készült összesítések végösszegével, a girocsekkekét a giroértesítések és jegyzékek végösszegével, végül a fizetési utalvány csekkek terhelési összegét az utalványok alapján készült előírással egyezteti. A fizetési utalványok kifizetésének ellenőrzése céljából azok előírási összegeit ezres keretenként állapítják meg, hogy a lerovással való egyeztetést megkönnyítsék. A visszafizetések ellenőrzése a befizetések ellenőrzésével azonos módon történik. Az ellenőrzési osztály a napi anyagot az utalványszámok ezres keretei szerint legépeli s miután a szalagok végösszegét a napi lajstromok megfelelő rovatának végösszegével egyeztette, ezrenként gyűjti. Az így gyűjtött szalagok végösszegeit az érvényességi határidő elteltével megállapítja és azokat — a függő tételek, érvénytelenített és jövőírással kiegyenlített fizetési utalványok beszámításával — a megfelelő előírási ezres keret összegével egyezteti. A klíringjövőírások összegét az ellenőrzési osztály a klíringmegterhelések összegével egyezteti, a főpénztári befizetések szalagjainak végösszegét pedig a főpénztár befizetési aljegyzékeinek végösszegével

veti össze. Az érvénytelen és jóváírandó fizetési utalvány címén könyvelt összegeket az igazgatási osztály megfelelő lajstromaival, illetőleg — a fizetési utalvány lerovások egyeztetésekor — az előírással egyezteteti. A telepített posta-utalványok ellenőrzése — tekintettel arra, hogy az azokról készített aljegyzékek összegét a Budapest 70 sz. postahivatalt számadásaival még a könyvelés megtörténte előtt egyeztetik, csupán az aljegyzékek összegének a könyvelt összeggel való sommás egyeztetésére szorítkozik.

Számok és színek szerepe. Az üzemi munka megszervezésének egyik legfontosabb segédeszköze a szám. A szám sajátsága és előnye a rövidség, az egyértelműség, a könnyen olvashatóság és az, hogy a számmal megjelölt tárgyak könnyen csoportosíthatók s ezenfelül író-, számoló- és könyvelőgépeken gyorsan lerögzíthetők. A szám azonban nemcsak valamely tárgy megjelölésére szolgálhat, hanem kifejezheti a megjelölt tárgy helyét a tárgyak bizonyos rendszerében és ezáltal kifejezésre juttathatja a megjelölt tárgy mineműségét is. A postatakarékpénztár létesítésétől kezdve a legszélesebb körben alkalmazza a számozást, mint organizációs eszközt s valamennyi üzletágában igyekszik kihasználni a számozásban jelentkező előnyöket. A takaré- és csekkszámlák kezelésében a számlaszámok dominálnak s az egész kezelésben a névnek csupán kisegítő, vagy ellenőrző szerepe van. Az értékpapírüzletág üzletvitelében ugyanez az elv érvényesül a letétek számszerű kezelésében és nyilvántartásában. A postatakarékpénztár ezt a rendszert továbbfejlesztve, egyéb üzemi eszközeit is megszámoztatta, így nyomtatványainak 1932-ben eszközölt átszámozásakor a Dewey-féle tizedes számrendszerre tért át. A nyomtatványokat a számozás szempontjából főcsoportokra, azokon belül csoportokra, a csoportokat pedig alcsoportokra osztották. Minthogy minden nyomtatványra nézve a legfontosabb, hogy az melyik üzletágban kerül felhasználásra, a főcsoportokat üzletágak szerint állapították meg.

Eszerint tehát a nyomtatványok öt főcsoportra oszlanak és pedig: 1. takaré-, 2. értékpapír-, 3. csekk- és 4. zálogüzleti-, végül 5. adminisztratív nyomtatványokra. Azt a körülményt, hogy valamely nyomtatvány melyik főcsoportba tartozik, a nyomtatványszám első számjegye fejezi ki. A főcsoportokon belül a nyomtatványok öt csoportra tagozódnak és pedig az egyes üzletágakat illetően: 1. általános jellegű, 2. jóváírási (bevételezési), 3. megterhelési (kiadási), 4. vegyes vagyonsváltozásokkal kapcsolatos és 5. igazgatási nyomtatványokra. Azt, hogy a főcsoporton belül valamely nyomtatvány melyik csoportba tartozik, a nyomtatványszám második számjegye határozza meg. A csoportok mindegyike három alcsoportra oszlik és pedig: 1. rendes, 2. különleges és 3. postai, illetve a zálogüzletágnál árverési nyomtatványokra. A nyomtatványszám harmadik számjegye fejezi ki, hogy a főcsoporton és csoporton belül valamely nyomtatvány melyik alcsoportba tartozik. A nyomtatványszámozás fenti módja nagymértékben megkönnyíti a nyomtatványok racionális tárolását, a felhasznált nyomtatvány-mennyiségnek az anyagnyilvántartásokban való gyors elszámolását, továbbá egyszerűbbé teszi a nyomtatványokkal kapcsolatos igénylési, illetve megrendelési eljárást is. A nyomtatványszámozással egyidejűleg nyomtatványmintatárt is létesítettek, amely az összes intézeti nyomtatványokat tartalmazza.

A postatakarékpénztár az általa használt különféle anyagokat az igényeknek, nemkülönben a célszerűségi és takarékosági szempontoknak megfelelően ugyancsak 1932-ben szabványosította és azokat szintén a Dewey-féle tizedes számrendszer szerint számozta meg. A számozás kapcsán az összes anyagokat hat főcsoportba osztották. Ezek: 1. papírok, 2. irodaszerek, 3. villamos cikkek és anyagok, 4. tisztító anyagok, szerek, 5. vegyesek és 6. bútorok. Az anyagokat fajok szerint alcsoportokba, alcsoportokon belül pedig anyagnem szerint számsorrendbe foglalták. E rendszer-

nek megfelelően minden anyagot legalább négyjegyű számmal számoztak meg, amelynél az első számjegy a főcsoportot, a második az alcsoportot (anyagfaj), az utolsó két számjegy pedig az alcsoporton belüli osztályozást (anyag-nemet) jelöli. Amennyiben az alcsoporton belül 99-nél több anyagnak kell helyet biztosítani, az anyagszám ötjegyű számból állítandó össze, amelynél az anyag nemét az utolsó három számjegy határozza meg. Ez a rendszer az anyagok elszámolását s azok igénylési módját modern alapokra fekteti. Az anyagelszámolásban a kartotékrendszerű könyvelés nyer alkalmazást. A számozással kapcsolatban az intézeti anyagból mintaraktárt létesítettek.

Bár nem üzemi eszközről van szó, mégis meg kell említenem az 1936. évben megnyitott postatakarékpénztári múzeum anyagának számozását is. A számozás itt is a Dewey-féle tizedes számrendszer alapulvételével történt. Az egyes múzeumi tárgyak számának első számjegye a főcsoportot, a második a csoportot, a harmadik pedig a csoportra nézve megállapított alcsoportot jelzi. E hovatarozási szám után — kötőjellel elválasztva — törtszám következik, amelynek számlálója a tárgy kategóriáját, nevezője pedig a sorszámot jelöli. A múzeumi anyag tíz főcsoportja a következő: 1. általános történel, 2. jogforrások, irodalom, 3. organizáció, 4. statisztika, 5. postatakarékpénztári propaganda, 6. országos (nemzetközi) propaganda, 7. nyomtatványok, 8. képek, 9. külföld és 10. vegyes.

Újabban nagy szerepet játszanak a különböző számrendszerek az irattározásnál is. Az iktatással járó munkák egyszerűsítését célozta egyébként az 1924-ben bevezetett dossier-rendszerű — iktatás nélküli — kezelés. Az iktatott ügyiratok kezelésénél mindinkább előtérbe nyomul az az elgondolás, hogy az ügydarabok iktatószáma, helyesebben jelzőszáma egy előre megállapított rendszer szerint határozottassék meg olymódon, hogy ez az iktatószám önműködően mutassa a tárgyalta ügy mineműségét. Nem lehet eléggé

hangsúlyozni ennek a számolási rendszernek az előnyeit az ügyek egységes nyilvántartása és későbbi időpontban történő selejtezése szempontjából. A postatakarékpénztár az irattározásnak ezt a módját 1929-ben már részben megvalósította, amennyiben előre megállapította az ügyesetek legfontosabb csoportjait, amelyek szerint történik az ügyiratok irattári kezelése és őrzete. A csoportok a következők: 1. szervezési és általános elvi jelentőségű ügyek, 2. takarékosági propaganda, 3. postai téves kifizetések, 4. békeszerződéssel kapcsolatos ügyek, 5. különleges kamatozású betétek, 6. alapok, letétek, 7. hagyatéki, gyámsági és gondnoksági, csőd és kényszerelgyezési ügyek, 8. zálogüzletággal kapcsolatos, 9. peres és 10. vegyes ügyek. A számok és színek szerepeltetése a postatakarékpénztár tömegforgalmában biztosítja a munka minőségi és mennyiségi eredményességét.

Ugyancsak nagy szerepet játszanak az organizációban az anyagelválasztást nagyon megkönnyítő színek. Színek szerint vannak elkülönítve az egyes üzletágak. A csekkforgalom színe a zöld, a takarékforgalomé a fehér. Belső forgalomban a sárga szín mindig megterhelést jelent, az egyéb színek (kék, zöld, rózsaszín) jóváírást. A takaréküzleti szolgálatban a — keményfa fedőlappal ellátott tűzálló vaslemezről készült szekrényekben őrzött — takarékszámlalapok színe más-más, aszerint, hogy mely postaigazgatósághoz tartozó postahivatal állította ki a betétkönyvet. A főpénztári kiállítású betétkönyvek számlalapjainak színe piros, a fővárosi postahivatalok által kiállítottaké fehér, a főváros környéki postahivatalok által kiállítottaknál szürke, a debreceni postaigazgatóság alá tartozó postahivatalok által kiállítottaké citromsárga, a szegedi postaigazgatóság alá tartozó postahivatalok által kiállítottaknál zöld, a pécsi postaigazgatóság alá tartozó postahivatalok által kiállítottaké kék és a soproni postaigazgatóság alá tartozó postahivatalok által kiállítottaknál narancssárga. A csekkszámlalapoknál különböző szín jelzi a csekkszámla-

tulajdonosok lakhelyét, illetve a számlák különleges kezelését, amely megkülönböztetés a számlakivonatok postai viteldíjának kiszámítását teszi egyszerűbbé és gyorsabbá, a kezelést pedig mechanikusabbá. Budapesti csekkszámlatulajdonos számlája sárga, vidékie zöld, külföldié szürkés-kék, kilépetté fehér, fiókbérlőé rózsaszínű. A magyarországi felek számlakivonata fehér, a külföldieké sárga színű, a kilépett számláé pedig — amely csupán belkezelési célokat szolgál — rózsaszínű. Az állami csekkforgalomban a bevételi számláké halványkék, a kiadási számláké sárga, az egyéb számláké pedig rózsaszínű. Az intézet által kiadott borítékok színe részben a tartalmat jelzi, részben pedig a postahivatalok figyelmét hívja fel a gyorsabb továbbításra. A postahivatalok számadásait tartalmazó borítékok színe szürke, a csekkborítékoké piros.

Amidőn a számokra és színekre alapított racionalizálási irány a háború utáni években fokozott mértékben jelentkezett, a postatakarékpénztár mögött ezen a téren már évtizedes tapasztalatok állottak, amelyek azt igazolták, hogy a nyomtatványok rendeltetésének, alakjának és színének sűrű változtatása a tömegmunkára berendezett munkamencetet lassítja. A számoknak és színeknek, mint racionalizálási eszközöknek használata mellett, a postatakarékpénztár a kartotéklapokon való könyvelés előnyeit is kihasználta s valamennyi üzletágában a könyvelést nem könyvekben, hanem különálló lapokon eszközölte. Ezen a téren az intézet úttörő volt és már tíz évvel a kereskedelmi törvény életbeléptetése után — amely a bejegyzett kereskedőnek bekötött s hitelesített könyvekben való könyvelést írt elő — a könyvelést a postatakarékpénztár, mint szintén bejegyzett kereskedő, kartotéklapokon és nem bekötött s hitelesített könyvekben foganatosította. E jól bevált rendszert nemcsak magánvállalatok, hanem — a kezelés egyszerűsítésére és biztonságosabbá tételére irányuló rendelkezéseinél — maga az államkincstár is átvette. (Letétkezelés, illetmény- és

nyugdíjszámfejtés, stb.) Természetesen visszahatással van ez a rendszer a bírói gyakorlatra is, amely a kartotéklapon végzett könyvelést a bekötött könyvekkel egyenértékűnek minősítette.

Gépek. Bármennyire racionálisan volna is berendezve a postatakarékpénztár s a feldolgozás során alkalmazott munkamenetek az összes célszerűségi szempontok szerint lennének is szabályozva, a hatalmas munka gépek nélkül aligha lenne elvégezhető. A géprendszerre való áttérés a postatakarékpénztárnál meglehetősen későn következett be azért, mert a már kezdettől fogva racionálisan végzett munka a gépek bevezetését hosszú ideig feleslegessé tette. Az egyik budapesti cég 1904-ben Burroughs összeadógépeket kínált megvételre, hivatkozva arra, hogy azokat külföldön több postatakarékpénztár már évek óta sikerrel használja, sőt az osztrák postatakarékpénztárnál mintegy száz ilyen összeadógép működik. A postatakarékpénztár ezt az ajánlatot azzal az indokolással utasította el, hogy azokra szüksége nincs. Az intézet 1905—1907-ig már kísérletezett gépekkel, amely kísérlet eredménye azonban csupán a segédhivatal részére beszerzett egy drb. írógép volt. 1912-ben az intézet egyes osztályai nyilatkoztak arra vonatkozólag, hogy milyen gépet tartanak osztályuk munkamenete szempontjából szükségesnek. Ekkor javasolták a bontásnál üres borítékokat átvilágító asztal, borítékcímező, leragasztó és lebélyegző, valamint keletlyukasztó gép beszerzését. Ezeknek beszerzése azonban részben az újításoktól való idegenkedés, kisebb részben pedig költségvetési fedezet hiánya miatt nem volt keresztülvihető. A háború alatt nagyobb mértékben indult meg a gépbeszerzés, amely a géptechnikára való általános áttérés óta állandóan tart. Jelenleg kereken négyszáz drb.-ot kitevő géppark áll az intézet rendelkezésére a legkülönbözőbb számolási, illetve írásbeli munkák elvégzésére.

A takarékküizleti kezelés az 1930 folyamán bevezetett

National egyenlegező könyvelőgépek alkalmazásával gyökeresen megváltozott. E gépek bevezetésével a postatakarékpénztár a takarékküzléti szolgálatban teljesen a gépkönyvelésre tért át. A gépkönyvelés főbb sajátosságai a következők: a gép egyszerre több okmányra gépelhet, a könyvelendő tételek feldolgozása minden esetben két okmányon, a takarékszámán és a naplón történik. A napló természetesen nem bekötött könyv, hanem a gépbe helyezett széles naplószalag, amelyen egymás alá könyvelik az egyes tételeket. A könyvelő tehát egy időben nem csupán a számlára könyvel, hanem ugyanakkor naplót is készít, ezenfelül pedig — szükség esetén — a betétkönyvbe is gépel, sőt egyidejűleg elkészíti a betevő számlakivonatát is. Ezek szerint a takarékküzléti osztályban használatos könyvelőgépek egyszerre négy helyre gépelhetnek. A könyvelőgép egyes műveleti billentyűi gyűjtőszerkezettel állanak kapcsolatban. Ennek következtében a gép nemcsak az egyes könyvelési műveleteket, az azokkal járó összegezést, vagy kivonást végzi el, hanem ezenfelül a könyvelt betétálladékokat, a betett és a visszafizetett összegeket, illetve általában a billentyűvel könyvelt összegeket gyűjti is, meg lehet tehát állapítani az összes könyvelt álladékok, betétek, visszafizetések, vagy egyéb összegek végösszegét is. A könyvelőgépet, illetve annak egyes részeit csakis a gép kulcsaival történt üzembehelyezés után lehet használatba venni, amely körülmény különösen az ellenőrzés szempontjából fontos, tekintettel arra, hogy a naplószalag rekeszének, a könyvelőgép végösszegkiürítő szerkezetének kulcsa, továbbá az általános üzembehelyezési kulcs állandóan a főellenőrző tisztviselő őrzetében van. A főellenőrző közreműködése nélkül tehát a könyvelőgépen művelet, vagy végösszegkiürítés nem történhet. A könyvelőgép egyik kulcsa a könyvelőnél van. E kulcs jelét a gép automatikusan a könyvelési okmányokra kiűti, amiáltal könnyen megállapítható, hogy a könyvelési műveletet melyik tisztviselő végezte. A könyvelőgép a könyvelési

okmányon az egyes műveletek jelzését is feltünteti. (Pl. főpénztári betét: Fb., saját kivét: Sk., kamat betét: Kb.) A postaigazgatóságok az elszámoló hivatalok ragjegyszámainak, továbbá a kamatszámítással kapcsolatos félhónapok számának jelzésére speciális billentyűk (jelzőbillentyűk) szolgálnak. A keltezés a gép alsó részén levő szerkezettel automatikusan beállítható. A gépkönyvelés megkezdése előtt a takarékszámmlapok ellenőrző gépelés alá kerülnek, amelynek során a számlák kezdőálladékait szalagra gépelik és összegezik annak ellenőrzésére, hogy a gépkönyvelő a könyvelés alkalmával a helyes kezdőálladékokat gépelte-e. A gépkönyvelésre való áttérés kapcsán természetesen a takarékküzetágban addig használt nyomtatványokat és az egész kezelési rendszert is át kellett dolgozni. Ennek kapcsán a takarékszámmlapot és a betétkönyvet azonos besorozással látták el. A takarékszámmlapon minden tétel könyvelésére szolgáló sor két sorra oszlik. A felső, páratlan számozású sorba a betett, illetve visszafizetett tőkét, az alsó, páros számozású sorba a könyvelt tőkeösszegek után kiszámított kamatösszegeket könyvelik. A takarékszámmlapon a könyvelési hasábon kívül feltüntetik a betétkönyvet kiállító postahivatal nevét, számát és postaigazgatóságát, a számlaszámot, a betevő nevét és lakhelyét. A könyvelőgépen a könyvelt tételek darabszámát automatikus szerkezet mutatja. A gépkönyvelés következtében a betétkönyvek korábbi törzskönyvi nyilvántartását elejtették és a postahivataloknak kiküldött betétkönyveket számjegyzékkel ellenőrzik. A takarékküzetág biztonsága a gépkönyvelési rendszer ellenőrzésének tökéletességén nyugszik.

A csekküzetág lebonyolításában a gépkönyvelés teljesen megvalósítva nincs, a csekkszám lakivonatokat elkészítése azonban kizárólag kivonatozó gépekkel történik. Ezek a gépek a jóváírások összegeit automatikusan hozzáadják a csekkszám lak kezdőálladékhhoz, illetve a visszafizetések összegeit kivonják az álladék összegéből. A számlán eszkö-

zött könyvelés helyességének ellenőrzése számlakivonat alapján történik, amennyiben a számlakivonaton a gép által kivetett végálladék összegét összehasonlítják a csekk-számlalapon szereplő végálladék összegével.

A postatakarékpénztár egyes munkamenetekben nem nélkülözhetette az átírási (átütési) rendszer alkalmazását sem. Ez a rendszer főképpen a nemzetközi szolgálat kerelében nyert alkalmazást, ahol pl. egy munkamenetben készült elszámolás a megbízó részére, terhelési bizonylat a könyvelőség részére, megbízólevél a külföldi intézményhez, esetleg értesítőszalag a külföldi kedvezményezett részére. Több okmánynak egy munkamenetben való kiállítása különösen akkor szükséges, amikor könyvelőgépek vannak használatban.

Az összegezési munkálatok elvégzésére az összes kezelési osztályokban összeadó gépek szolgálnak. Az egyes munkamenetekben ez az összegezés főleg papírszalagon történik. A befizetési lapok összegeinek könyvelésénél pl. az egy csekkszámlára könyvelendő összegeket előzetesen szalagra gépelik és a számlán csupán a végösszeget könyvelik, a befizetési lapok darabszámának megjelölése mellett. A szorzási és osztási műveletek elvégzésére szorzó- és osztógépek állnak rendelkezésre. A számlatulajdonosoknak küldendő borítékok megcímzése nem kézzel, hanem címező gépekkel történik. A megírandó címanyag a napi 12—14 ezer drb.-ot is meghaladja. Géppel történik a fizetési utalványok hitelesítése, vagyis dombornyomású bélyegzővel való ellátása is. A dombornyomású bélyegzőgép teljesítménye 5—6 ezer drb. óránként. A főpénztárnál benyújtott csekkeken a benyújtás idejének megjelölése elektromos hajtású bélyegzőgépekkel történik, ugyanott használatban vannak a csekkbenyújtásnál törlés és vakarás okozta visszaélések megakadályozására üveglappal ellátott átvilágító berendezések. Tekintettel arra, hogy a gyors és teljesen megbízható kézbesítés az üzemi munka kifogástalan elvég-

zésének egyik előfeltételét képezi, a postatakarékpénztár már régen áttért az egyes okmányoknak az osztályok-közzötti gépi kézbesítésére. A főpénztárt az egyes csekküzleti alosztályokkal 600 m hosszú csőpostahálózat köti össze, amely megakadályozza, hogy a főpénztártól leírás céljából továbbított főpénztári csekkek kézbesítésénél visszaélések legyenek elkövethetők. Az üzleti osztálytól a számfejtett csekket ugyancsak csőpostán juttatják vissza kifizetés céljából a főpénztárhoz, amely ezeket 90 m hosszú kötélposta hálózaton továbbítja a kifizető pénztáros fülkéjébe. A sokszorosító munkák elvégzésére sokszorosítógépek, a főpénztárban pedig a pénzszámlás céljaira pénzszámlológépek vannak működésben. Az ügymenet gyorsítását célozza a saját telefonközpont, amely 1913-ban 25 mellékállomással létesült, majd azóta 100 mellékállomásra bővült, 20 központi vonallal. A telefonközpont felállítását megelőzőleg házi telefonberendezés volt, amely fokozatos leépítés után 1924-ben végleg megszűnt. A működésben levő gépek javítását az intézet házi gépjavító műhelye látja el. Minden gépnek törzslapja van, amelyen az arra vonatkozó összes adatok, javítások, stb. fel vannak jegyezve. A takarékosagra irányuló állandó törekvés szükségessé tette az intézet világítási és fűtési berendezéseinek gazdaságos megoldását. A világítóberendezések megfelelő átalakításával, helyes lámpatestek alkalmazásával nemcsak a világítási költségeket sikerült csökkenteni, hanem a munkatermeknek a korszerű igényeket jobban kielégítő megvilágításával a személyzet munkateljesítménye is növekedett. A fűtés gazdaságosabbá tétele érdekében az elszórt központi fűtőkazánokat az intézet egyesítette és a régi koksztüzelésű kazánok helyébe silányabb minőségű szenek elégetésére alkalmas, vándorrostélyű kazánokat állíttatott fel. Ez az átalakítás a tüzelőanyag költségeinek 25—30 %-os megtakarítását eredményezte. A gazdasági és műszaki hivatalban a következő gépek vannak használatban: Wörner gyártmányú gyorssajtó a kísér-

leti nyomtatványok, nagyobb felületű táblázatok és az „Árverési Közlöny“ nyomására; amerikai tégelysajtó a kisebb példányszámú és felületű nyomtatványok, főleg a különleges átutalólapok nyomására; „Multigraph“ irodai sokszorosító gép, a 200-nál nagyobb példányszámú befizetési lapok és a fizetési utalványok felülnyomására; lábhajtásos benyomógépek a csekkek, betétkönyvek, 200-nál kisebb példányszámú befizetési lapok és az átutaló lapok felülnyomására; „Rotaprint“ irodai sokszorosító gép a kivonatok és a körlevelek nyomására.

Propaganda. Az intézet üzemi berendezkedése hozzá magával a propagandaeszközök alkalmazását. A postatakarékpénztári propaganda az intézet feladatának, működési körének és üzletágainak a közönséggel való megismertetését jelenti. Az intézet már az első időkben — különösen a közvetítő postahivatalok útján — fejtett ki erős propaganda tevékenységet. Így 1886-ban a karácsonyi és újévi ünnepek alkalmából felhívta a hivatalok figyelmét arra, hogy a postatakarékpénztár érdekében buzdítólag hassanak a közönségre. Az erről szóló „Figyelmeztetés“ szerint: „Igyekezzenek meggyőzni a nagyközönséget arról, mennyire ajánlatos volna, ha a szokásos ajándékokat postatakarékpénztári betétkönyvek, illetőleg takaréklapok alakjában szereznék be, mint amelyek, az ajándék becse mellett, azon előnnyel is bírnak, hogy állandó értéket képviselnek és a takarékosági hajlam felébresztésével és fokozásával, a nemzeti közvagyonosodás emelése mellett, magának az egyéni létnek is biztosabb alapot kölcsönözni vannak hivatva. E felfogás általánosítása és meggyökereztetése, ha az megfelelő eszközökkel történik, bizonyára a legszebb sikert vonná maga után, miért is a kir. közvetítő hivatalok nemzetgazdasági és hazafias szempontból egyaránt üdvös tevékenységet fejtenének ki, ha a kínálkozó alkalmat megragadva, a gondjaikra bízott új intézmény felvirágoztatásához a jelzett irányban és a maguk részéről is hozzájárulni

igyekeznének.“ Ugyanebben az évben maga a miniszter utasítja a postatakarékpénztárt, hogy a „takarékpénztári intézmény népszerűvé tétele iránt ismételt hírlapi közlések, ismertetések, esetleg hirdetések útján is gondoskodjék.“ Az 1896. évi jelentéshez szükséges adatok összeállítása alkalmával kitűnt, hogy egyes vármegyékben a csekkszámlatulajdonosok száma a lakószók számával nem áll arányban. Ezért az illető vármegyék és járások székhelyén levő postahivatalokhoz rendeletet intéztek, hogy a hivatalok rőpiratok szétosztásával igyekezzenek a csekkforgalmat népszerűsíteni. Az intézet 1897-ben a közlekedési vállalatok várótermibeiben, előcsarnokaiban, egyéb helyiségeiben, sőt a járműveken is hirdetőtáblákat helyeztetett el. Intézeti propaganda terén a napi- és szaksajtóban úgyszólván állandóan megjelenő cikkeken kívül igen jelentős szerepet játszott és játszik az élöszóval való propaganda, amelyet az intézet főtisztviselői nemcsak a fővárosban, hanem vidéken is legtöbbször a kereskedelmi és iparkamarák, továbbá a mezőgazdasági kamarák és egyéb kereskedelmi társulatok, valamint testületek meghívására tartottak és ezidőszert is tartanak. A csekküzletággal kapcsolatos propagandának célja, miként már említettem, egyrészt a csekkszámlatulajdonosok számának növelése, másrészt pedig a csekkszámlatulajdonosok részéről a csekkforgalom előnyeinek intenzív kihasználása. Ezt a célt az intézet a személyes propaganda eszközeivel is igyekszik elérni. Bármilyen eszközzel is törekedjék azonban az intézet céljai elérésére, az ügyfelek felvilágosítása közgazdaságilag eléggé nem méltányolható, mert a közgazdasági nevelésben való részesítés általános közgazdasági ismereteket is eredményez. Az ügyfelek személyes felkeresése propaganda céljából, az ügyfelek és az intézet között kapcsolatot létesít. A postatakarékpénztár az élöszóval való propaganda előnyeit a tanulóifjúság körében is iparkodik kimélyíteni és ezért iskolai előadások alkalmával, különösen pedig szülői értekezletek keretében számos helyen rendez

előadásokat. Itt kell megemlítenem, hogy az intézet több ízben adott ki német, angol és francia nyelven ismertető füzetet és úgy ezeket, mint idegennyelvű évi jelentéseit s jubileumi kiadványait a külföldi testvérintézményeknek és gazdaság tényezőiknek is megküldötte. Intézeti propaganda az intézetet ábrázoló, 1932-ben kiadott többnyelvű felirattal ellátott levelezőlap, amely az intézetet, mint a „Takarékosság palotáját”-t aposztrofálja. Ma az intézet a propagandának úgyszólván valamennyi eszközét igénybeveszi, ez a propaganda tevékenység azonban nem akar túlzott üzletszerzés, vagy a pénzintézetekkel szemben verseny lenni, hanem csupán a postatakarékpénztár szolgáltatásait, illetve a szolgáltatások előnyeit akarja a nagyközönség tudomására hozni. Figyelembe kell venni azt, hogy az intézet eme tevékenységének a kifejtésénél fontos nemzetgazdasági nevelőmunkát végez, mert rászoktatja az ország lakosságát a takarékosságra, illetve a csekkszámra helyes és gazdaságos használatára, esetleg a heverő tőkének értékpapirokban való elhelyezésére, ami nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az üzleti forgalma részére megnyert gazdasági egyedekből az ország bankjainál nagy betevők, illetve folyószámlatulajdonosok váljanak. Egyébként is e propaganda kifejtésénél az intézet a magánintézetek érdekefelületeit nem érinti és nem is érintheti, mert a propaganda főleg a takarékosságot, illetve a csekkforgalom igénybevételét kívánja előmozdítani.

Propagandatevékenység körébe tartozik az intézetnek különböző kiállításon való aktív részvétele. Ezek közül különösen kiemelendő, hogy az intézet résztvett az 1896. évi ezeréves, valamint az 1900. évi párizsi viláagiállításon. Az előbbin való részvételre vonatkozó előmunkálatok 1894 tavaszán indultak meg s annak költségeire az 1896. évi költségvetésben 10 ezer Frt-ot vettek fel. Az elhelyezés a kiállítás V. csoportjában (kereskedelem, pénz- és hitelügy) történt. A kiállítás célja volt az intézet addigi működésének eredményeit szemléltető alakban feltüntetni és ezzel meg-

győzni a közönséget az intézmény életrevalóságáról, közvetve pedig az üzletágakat népszerűsíteni s ezzel a postatakarékpénztár további felvirágoztatását előmozdítani. A kiállítás területén szabályszerűen működő postahivatalt állítottak fel „M. Kir. Postatakarékpénztár Ezeréves Országos Kiállítás“ elnevezéssel. A működést röpiratokkal, színes hirdetésményekkel, forgalmi kimutatásokkal, térképekkel, grafikonokkal, rajzokkal szemléltették. A kiállítási postahivatal — a részére külön kiadott „Ügykezelési és szolgálati szabályzat a millenáris kiállítás területén működő kirendeltségek számára“ című utasítás értelmében — elfogadott takarékbetéteket, visszafizetéseket eszközölt rövid úton és fizetési utalványok alapján, a csekkforgalomban elfogadott befizetéseket és ugyancsak fizetési utalványok alapján eszközölt visszafizetéseket. A postatakarékpénztár a kiállítás ünnepélyes jellegéhez hozzájárult azzal is, hogy különleges, (erős velinpapíron, színes alnyomattal és borítéklappal, négy színű címlapnyomással készült s selyemzsinórral fűzött és a hátlapon színes pecséttel ellátott) betétkönyvet hozott forgalomba. A kiállítás az intézet szempontjából annál lényegesebb volt, mert fennállásának tizedik évét töltötte be s így a közzétett adatoknál különös figyelmet tudtak fordítani az első évtizedes fejlődés rendszeres ábrázolására. (A kiállítás helyisége szépen volt tapétázva, dekorálva és bútorozva. A kiállított pénzszekrény mahagóni színű, festett és aranyozással bőven díszített volt.) A kiállítás alkalmával a kereskedelemügyi miniszter kiadta a Közgazdasági Monographiát, amelyben a postatakarékpénztárról terjedelmes közlemény jelent meg. Az 1897:XVIII. t.-c. elrendelte Magyarországnak az 1900. évi párisi nemzetközi kiállításon való hivatalos részvételét azzal, hogy azon az állami üzemek is „jelentőségükhöz képest“ vegyenek részt. Ennek megfelelően a kiállításon a postatakarékpénztár is résztvett az általános csoportosítás 108. számú alcsoportjában. A miniszteri felhatalmazáson alapuló részvétel költségeire az 1900. évi költség-

vetésbe 6000 K-t vettek fel. A kiállítás részére grafikont és röpiratot francia nyelven adott ki az intézet. A postatakarékpénztárnak a párisi nemzetközi viláikiállításón való sikerét mutatja az a körülmény, hogy a zsűri aranyéremmel tüntette ki.

2. Nyomtatványok.

Üzemek organizációja legjobban azok nyomtatványai-ban tükröződik vissza, viszont az ellátandó feladatok szab-ják meg a nyomtatványok alakját, beosztását és mineműsége-t s ezzel kapcsolatban a foganatosítható üzembracionalizá-lás útjait is. A nyomtatványokat egyes vonatkozásaikban ugyanis a hozzájuk fűződő közgazdasági és jogi célok deter-minálják s így azok elsősorban az általuk szolgált gazda-sági intézményhez, illetve a reá vonatkozó jogszabályokhoz alkalmazkodnak. Így pl. a postatakarékpénztári befizetési lap hármass beosztása annak a gazdasági, illetve jogi szükség-szerűségnek a következménye, hogy a befizetőnek a befizetés-ről elismervényt, a számlatulajdonosnak értesítést kell kap-nia, a postatakarékpénztárnak pedig könyvelési, illetve ellen-őrzési célokra okmányra van szüksége; a csekkürlap szöve-gét mindenekelőtt a csekk törvény rendelkezései határozzák meg, aminek következtében ez a nyomtatvány mindenek-előtt ezekhez a rendelkezésekhez alkalmazkodik és csupán mint további lépés jelentkezik a csekkürlapnak a gazdasági szempontokhoz való idomulása, egységes csekkürlap rend-szeresítése, stb. A postatakarékpénztár fontosabb nyomtat-ványainak az organizáció és üzembracionalizálás szempont-jából való vizsgálatánál tehát reá fogok mutatni a nyomtat-ványokkal szorosan összefüggő közgazdasági és jogi vonat-kozásokra is. Meg kell jegyezmem, hogy az intézet nyomtat-ványaira olyan nagy súlyt helyez, hogy a kezelési eljárásoka-t megállapító szabályzataihoz a szabályozott munkamene-tek során felhasználásra kerülő nyomtatványok mintáit is csatolja. Ezáltal érthetőbbé válik a szabályzat és gyorsabbá

a kodifikációs eljárás. Nagy előny, hogy ily módon a nyomtatványok ügye állandóan szem előtt van s azok esetleges tökéletlensége jobban kiütközik, ami további racionalizálásra vezet, nem is említve azt a körülményt, hogy új nyomtatvány rendszeresítése esetén a szabályzat melletti régi nyomtatványt újjal kell kicserélni. Ezzel az új eljárás kodifikációja már meg is történt. Az ezidőszerint használatban lévő nyomtatványok száma mintegy 2000. A postatakarékpénztár Magyarország feldarabolása előtt nyomtatványain az ittlakó nemzeti kisebbségek nyelvét is használta. Így betétkönyvek, befizetési lapok és egyéb nyomtatványok a magyar nyelven kívül magyar-német, -olasz, -tót, -rutén, -horvát, -szerb, -román, stb. nyelven is kiadásra kerültek.

A postatakarékpénztár üzletágaiban használatban levő fontosabb nyomtatványok ismertetését az alábbiakban adom.

Betétkönyv. Az elhelyezett takarékbetétről a postatakarékpénztár főpénztára, illetve az a postahivatal, amelynél az első betét elhelyezése történik, betétkönyvet állít ki, amelybe az egyes betéteket és visszafizetéseket, valamint a tőkésített kamatokat bejegyzi. A legtöbb postatakarékpénztárnál a betétkönyvet ugyancsak az a közvetítő hivatal állítja ki, amelynél az első betétet elhelyezik, így Angliában és Ausztriában, míg Csehországban a betétkönyvet kizárólag a prágai főintézet állítja ki és küldi meg ajánlott levélben a betevő címére. Franciaországban betétkönyvet az illetékes igazgatási kerület igazgatósága állítja ki. A betétkönyv bizonyos mértékig a betevő személyazonosságának megállapítására és követelésének nyilvántartására szolgál, másrészt pedig módot ad a betevőnek arra, hogy annak alapján igényét a postatakarékpénztárral szemben érvényesíthesse. A betétkönyv tehát az intézet anyagi kötelezettségét fejezi ki, vagyis a betevő és a postatakarékpénztár között fennálló üzleti kapcsolat okmányát képezi, ennek következtében azt minden ügyletnél, így a betétek elhelyezésénél és visszafize-

tésénél, a betétkönyv átruházásánál, a hasznavehetetlen és megtelt betétkönyv kicserélésénél, stb. elő kell mutatni. Betétek nyugtázására külföldön kétféle módszer ismeretes, az angol és a belga. Az angol eljárás szerint a postahivatal a betétet aláírása és bélyegzője alkalmazásával a betétkönyvben ideiglenesen elismeri, a végleges nyugtázást a hivatal bejelentése alapján a központtól kiküldendő elismervény adja. A belga módszer végleges nyugtázása abban áll, hogy a hivatal a betét elszámolását külön értékjegyeknek (ellenőrzési bélyegeknél) a könyvbe való ragasztásával hajtja végre.

A betétkönyv jogszabályaink értelmében a forgalomképeség szempontjából névreszóló rektapapír, vagyis olyan értékpapír, amelyben az adós a postatakarékpénztár, meghatározott hitelezővel, vagyis a névszerint megjelölt betevővel szemben egyoldalú és absztrakt fizetési ígéretet tesz és kötelezettsége is ekként csak ezzel az egy hitelezővel szemben áll fenn. Ez azt jelenti, hogy ha a betétre harmadik személy is igényt jelent be, a bejelentés nem vehető tudomásul, hanem kívánatra a betevőnek kell visszafizetni az összeget. A postatakarékpénztári betétkönyvön alapuló követelés valódi hitelezője tehát az, aki a betétkönyv birtokával és az abban hitelezőként történő megnevezésével legitimálva van. A betétkönyv azonban nem lévén azonos a követeléssel, annak a birtoka a betéthez való igényt megállapítja ugyan, ebből azonban nem következik egyúttal az is, hogy a betétkönyv elvesztése egyszersmind a betét megsemmisülését is jelenti. A betétkönyv azonban a postatakarékpénztárral szemben fennálló követelés jogát olyképen testesíti meg, hogy ez a jog kizárólag a betétkönyv alapján érvényesíthető. A kir. Kúria döntése szerint a betétkönyv a hitelezői minőség igazolása szempontjából az előmutatóra szóló értékpapirokkal azonos tekintet alá nem esik, mert bizonyos névre kiállított betétkönyv nem bír sem az előmutatóra szóló, sem a forgatható értékpapírok jogi természetével. A betétkönyvet

előmutatóra szóló értékpapírrá az abban felvett azon alapszabályszerű intézkedés sem teheti, amely szerint az előmutatót, személyazonosságának igazolása nélkül, annak jogszzerű birtokosaként tekintik, mert ennek a kikötésnek csupán az az értelme, hogy az adós postatakarékpénztár biztosította magának a betevővel szemben azt a jogot, hogy a betétkönyv birtokosának fizethessen jogszerűen és ne legyen kötelezve mindenkor a birtokosi minőség jogosságát is megvizsgálni. A postatakarékpénztár tehát jogosítva van a fizetést a birtokosnak teljesíteni, de arra feltétlenül kötelezve nincs, amiből következik, hogy az előmutató birtokosi minősége iránt fennálló alapos kétség esetén a fizetést megtagadni is jogosítottnak tartandó.

A betétkönyv értékpapír jellegét leginkább ennek gazdasági szempontból való vizsgálata igazolja. Gazdasági szempontból ugyanis kétségkívül megállapítható, hogy a postatakarékpénztári betétkönyvnek, mint értékpapírnak keletkezése szerződés folyamánya, amely az intézet és a betevő között keletkezett betétügylet folytán jön létre. A betétkönyvnek, mint értékpapírnak jellegét a betétügyletnek sajátosságai határozzák meg. Ennek a betétügyletnek sajátos, ideális célja a takarékoságnak és a tőkegyűjtésnek, különösen a gazdaságilag önállóan egyének között való fejlesztése. A postatakarékpénztári betétkönyv kiadásának tehát az a főcélja, hogy a betevőnek az elhelyezett betétről elismervénye legyen. Az értékpapírok keletkezésének tehát az a főcélja, hogy azok révén az értékpapírokban megtestesített követelés mobilizálható legyen, a postatakarékpénztári betétkönyvnél nem forog fenn, mert a betétkönyv — mint a takarékoság egyik eszköze — rendes körülmények között állandóan a takarékoskodó betevő kezében marad és nem képezi a betétkövetelés mobilizálásának eszközét. Ezt bizonyítja a majdnem minden postatakarékpénztári alapító törvényben megnyilvánuló eredeti postatakarékpénztári elgondolás, amely — figyelembe véve ügyfeleinek gazdasá-

gílag önállótlan voltát — névre szóló betétkönyvet teremtett és úgy a követelés érvényesítését, mind pedig annak átruházását bizonyos nehézkes formákhoz kötötte. Mindezeket tekintetbe véve, megállapítható, hogy a postatakarékpénztári betétkönyv egy sajátos — sui generis — értékpapír, amely nehezen illeszthető be az értékpapírok bármely jogi kategóriájába. Legjobban kimutatható ez az értékpapírt jellemző tulajdonságoknak a betétkönyv tételes jogi vonatkozásai szempontjából való vizsgálatával. Az értékpapírok — általános meghatározás szerint — jogot testesítenek meg olyképen, hogy a papír nélkül egyrészt a követelés nem érvényesíthető, másrészt a követelés kizárólag a papír tartalma szerint érvényesíthető. A postatakarékpénztári betétkönyvnél ezek a jellemző értékpapírtulajdonságok nem jelentkeznek olyan erősen. A postatakarékpénztár ugyanis — eltekintve olyan esetektől, amelyekben a fennforgó és különös méltánylást érdemlő körülmények alapján a követelést betétkönyv nélkül is visszafizeti — az elveszett, vagy megsemmisült betétkönyvet rövid idő alatt és minden nehézség nélkül megsemmisíti. Jellemző sajátossága a postatakarékpénztári betétkönyvnek, hogy azt nem a bíróság, hanem a törvényben nyert felhatalmazás alapján a postatakarékpénztár semmisíti meg. A megsemmisítési határidő feltűnően rövid. Amíg ugyanis egyéb takarékpénztárak névreszóló betétkönyvei egy év alatt, a be-mutatóra szólók pedig három év alatt semmisíthetők meg (hirdetményi határidő), addig a postatakarékpénztárnál a megsemmisítési határidő harminc nap. E rövid megsemmisítési határidő következtében a betétkönyvnek jogot megtestesítő szerepe erősen csökkent. Esetleges téves kezelésnél pedig, amidőn a betétkönyv a való helyzettel szemben kevesebb követelést tüntet fel, nem egyedül a betétkönyvnek, mint papírnak a tartalma számít, hanem az egyéb postatakarékpénztári feljegyzések (számla, aljegyzék) is. A rektapapírok az általános magánjog szabályai szerint ruházha-

tók át, átruházásuk magánjogi engedménnyel történik. Míg azonban a magánjogi engedmény formáját az általános magánjog állapítja meg és eszerint az engedményezés csak akkor joghatályos, ha az engedményező okiraton két tanu aláírása szerepel, a postatakarékpénztári betétkönyv átruházásának formáját a postatakarékpénztárra vonatkozó törvényes rendelkezések szabják meg. Eszerint a magánjogi engedményezés formájától eltérőleg az engedményezésnek a betétkönyvet kiállító postahivatalnál kell történnie. Az engedményezésről a postahivatal jegyzőkönyvet vesz fel, amelyet úgy az engedményező, mint az engedményes aláír. Ez a szabály cogens norma, ami tehát azt jelenti, hogy a postatakarékpénztári betétkönyvet a rendes magánjogi engedménnyel nem is lehet átruházni. Ami a jog érvényesítésénél szerepet játszó legitimációt illeti, az alapító törvény kimondja, hogy a betevő személyazonosságát igazolni köteles. A csehszlovák postatakarékpénztár a betétkönyv kiadásával egyidejűleg igazolólapot ad a betevőnek, amellyel a betevő visszafizetések alkalmával személyazonosságát igazolja.

A postatakarékpénztári takarékbetétek biztonságát szolgálja az a körülmény, hogy a betétek, illetve a betétkönyvek névre szólnak, amivel együtt jár, hogy némely esetben a személyazonosságot feltétlenül igazolni kell. Bár az igazolásnak néha — elfogadható okmányok hiányában — átmeneti nehézségei vannak, mégis ez a rendszer a bemutatóra szóló betétkönyv rendszerével szemben jobbnak látszik, mert a postatakarékpénztár takarékbiztosítási üzletfelei leginkább olyan néposztályból kerülnek ki, akik betétkönyvük elvesztésének a leginkább ki vannak téve. Ebben a rendszerben kétségtávolan megnyilvánuló biztonságot még fokozza az a körülmény, hogy a betevőnek jogában áll még jelszót is választania. A különleges rendszerű betétkönyvek között, illetve betételhelyezési módok között ma már azok sokféleségét tekintve, válogatni lehet.

A betétek fokozására és a takarékbetevők számának növelésére kitűnőnek bizonyulna a sorsolással egybekötött betétkönyvek rendszere, amely a legszorgalmasabban takarékoskodók között rendezne sorsolást és sorsoláson kívül a rendszeresen takarékoskodókat külön jutalmazná, továbbá a biztosítással egybekötött betétkönyvek rendszere, amely a takarékbetevő elhalálozása esetére a hagyatékot képező takarékbetét állagánál nagyobb, lehetőleg annak többszörösét kitevő biztosítási összeg kifizetését jelentené. Ennek ellenére a gazdasági élet fejlődése során felmerült a bemutatóra szóló postatakarékpénztári betétkönyv rendszeresítése is. A bemutatóra szóló betétkönyv nagyobb forgalomképességénél fogva kétségtelenül megvalósítaná a betétkövetelés gyors és egyszerű mobilizálhatóságát. A bemutatóra szóló betétkönyvet egyszerű átadással lehet átruházni és a terhére történő visszafizetéseknel a betétkönyv bemutatója személyazonosságát, vagy a betétköveteléshez való jogát igazolni nem tartozik. Bizonyos könnyítést jelentene a bemutatóra szóló betétkönyv a kezelés szempontjából is, amennyiben az mentesülhetne a nagyobb forgalom mellett különösen terhes igazoltatástól. A visszaélések is könnyebben megakadályozhatók volnának, amennyiben a betétkönyv törzslapján a betevő aláírása nem szerepelvén, az aláírás meghamisítása nehézségekbe ütköznék. Bemutatóra szóló postatakarékpénztári betétkönyvre példa a wieni postatakarékpénztár bemutatóra szóló betétkönyve. Ezt a betétkönyvet a postatakarékpénztár központjának főpénztára állítja ki. Amennyiben az első betétet nem a főpénztárnál helyezik el, a főpénztár által a postahivatal számadása alapján kiállított betétkönyvet postán küldik meg a betevőnek. További betételhelyezés úgy a főpénztárnál, mint a postahivataloknál történhet. Ha a főpénztárnál helyezik el a betétet, azt a betétkönyvbe azonnal bejegyzik. Közvetítő hivataloknál teljesített további betéteket a betétkönyv esetleges későbbi

bemutatása alkalmával — a postahivatalok által kiszolgáltattott befizetési elismervények bevonása mellett — a központ jegyzi be a betétkönyvbe. Megjegyzem, hogy a wieni postatakarékpénztár a bemutatóra szóló betétkönyveket is névre állítja ki, visszafizetéseknél azonban a személyazonosság igazolása elmarad. Az ilyen betétkönyvekre visszafizetések általában a névre szóló betétkönyvekre nézve előírt szabályok és módozatok mellett történnek, mivel pedig a bemutatóra szóló betétkönyvek kiállító hivatala minden esetben a központi intézet főpénztára, ezekre a betétkönyvekre rövidítóni visszafizetéseket a postahivatalok nem teljesíthetnek. Ezek szerint a wieni postatakarékpénztár sem valószínűsítette meg a bemutatóra szóló betétkönyvet az egész vonalon és a bemutatóra szóló betétkönyvvel rendelkezők számát tekintve, ez a rendszer nem mondható elterjedtnek sem, jóllehet a bankismeretek ottani általánosan magasabb szintje következtében az ottani betevők ebből a szempontból kevésbé szorulnak az erősebb védelemre, ami a magyar postatakarékpénztár betevőinél elengedhetetlenül szükségesnek látszik. A névreszóló postatakarékpénztári betétkönyv az említetteknel fogva jelentőségét aligha fogja elveszíteni. E tekintetben egyébként meg kell jegyezni, hogy a betétkönyv forgalomképessége minden postatakarékpénztári intézménynél korlátozva van és a bemutatóra szóló betétkönyv a postatakarékpénztári takarékszolgálatot igénybevevő, gazdaságilag nem önálló és bizonyos mértékig tájékozatlan közönség igényeinek nem felelne meg. De lege ferenda azonban megfontolás tárgyává lehetne tenni, a névreszóló rektapapír jellegű betétkönyv mellett, bemutatóra szóló betétkönyv rendszerezését is. Ehhez magának a betétkönyvnek megváltoztatása nem is volna szükséges, a betevő, illetve a befizető a nyilatkozat aláírása kapcsán döntene el, hogy betétkönyve névre, vagy bemutatóra szóljon-e.

A betétkönyv épügy, mint a postatakarékpénztár többi okmánya, bírói megállapítás szerint, nem köz-, ha-

nem magánokirat, bár az újabb bírói ítéletek mindinkább a közokirati jelleg mellett foglalnak állást. A Kúria egyik döntvényében már 1888-ban kimondotta, hogy a postatakarékpénztár által kibocsátott betétkönyvek hamisítása „nem, mint a Btk. 403. §-ának 3. pontja alatt elősorolt takarékpénztári könyvecskék, magán-, hanem a Btk. 391. §-a szerint közokirathamisítást képez.“ Vagyis a postatakarékpénztári betétkönyv közokirat. A szegedi honvédtörvényszék, mint ítélőbíróság, egyik ítélete szerint a postatakarékpénztári betétkönyv közokirat, ugyanis a Pp. 315. §-a szerint közokirat az az okirat, amelyet Magyarország területén közhatóság, hivatalos hatáskörén belül, az erre nézve megszabott alakban kiállít és mivel közhatóságnak tekintendőnek nemcsak az impériummal felruházott állami közegek, hanem a magyar állam gazdasági jellegű üzemeit vezető szervezetek is, ehhez képest közokiratok az említett szervezetek, így különösen a vasúti-, posta- és táviradhivatalok által hivatalos hatáskörükben kiállított okiratok, tehát a postatakarékpénztári betétkönyv is, mégpedig annyival is inkább, mert a postatakarékpénztár nem magánvállalat, hanem állami kezelés és jótállás alatt álló intézmény lévén, a postatakarékpénztár betétkönyvei közokiratok és ezekbe a könyvekbe a postatisztek, tehát közhivatalnokok által bevezetett tételek meghamisításából az államra jogsérelem háramolhat, az ilyen lényeges tételek meghamisítása a Btk. 391. §-ában meghatározott közokirathamisítás büntettének tényálladékát teljesen kimeríti.

Minden betétkönyv borítólappal és folyószámokkal ellátott színes alnyomatú lapokat tartalmazó füzet, amelynek külső címlapján a postatakarékpénztár cégnyomata látható. Ugyancsak be van nyomva a címlapra a betétkönyvet kiállító postahivatal neve és ragszáma, továbbá annak a postaigazgatóságnak a száma, amelybe a kiállító postahivatal tartozik. A betétkönyv számozása 1930-tól az addigi folytatólagos számozás helyett minden kiállító postahivatalra

nézve egytől kezdődik. A betétkönyv száma a címlapon fekete színű festékekkel be van nyomva, továbbá a betétkönyv minden lapján, az alsó részen perforálással át van ütve. A fedőlap belső oldalai a takarékküzeti szolgálatra vonatkozó ismertetést tartalmazzák. A belső első oldal az ú. n. törzslap, amely a beteg aláírását, vezeték- és keresztnévét, foglalkozását, születésének helyét, tartózkodási helyét, lakcímét és esetleg külön címét tartalmazza. A belső rész utolsó oldala szintén a takarékküzeti szolgálatra vonatkozó tudnivalókat tünteti fel. A fedőlap és a belső rész közé van beillesztve perforálással elől a nyilatkozat és a névlap, hátul pedig a takarékosági tízparancsolat. A névlap — amely a betétkönyv számát, a beteg nevét, születési helyét és évét, lakcímét és foglalkozását tartalmazza — a betegek névszerinti nyilvántartására szolgál. A nyilatkozat rendeltetése, hogy annak alapján a fizetési utalványra szóló, vagy a főpénztárnál eszközölt visszafizetések alkalmával a felmondáson szereplő aláírás alapján a beteg rendelkezési jogosultsága megállapítható legyen. A törzslap ugyanazokat az adatokat tartalmazza, mint a nyilatkozat. Amennyiben a beteg jelszót választ, azt a nyilatkozaton, névaláírásának alkalmazása mellett, fel kell tüntetnie. A belső oldalak feje ú. n. francia fejezvényezés, amely a betétkönyvek kigyártásánál a nyomtatványköltségek megtakarításával jár. A betétkönyvek beosztásával teljesen egyező a számlalapok nyomása és beosztása.

Itt említem meg, hogy a postatakarékpénztár működésének megkezdésekor díszbetétkönyveket adott ki. Ilyeneket kaptak: I. Ferenc József, Rudolf trónörökös, Albrecht és József főhercegek, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Baross Gábor és Bedekovich Kálmán miniszterek, Gajzágó Salamon, a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke, továbbá báró Orczy Béla, gróf Széchenyi Pál, báró Sennyey Pál, Khuen Héderváry gróf, Pallavicini grófi család tagjai, Gräfl főispán, Türr István tábornok és Kornfeld bankigazgató. Ettől kezdve a postatakarékpénztári betétkönyv külsőleg és

belsőleg 1930-ig — a gépi könyvelésre való áttérésig — csekély változásokkal ugyanaz maradt. Az ezeréves kiállítás alkalmával ismét díszbetétkönyveket nyomtatott az intézet, amelynek díszes fedőlapját az intézet akkori számvevőségi főnöke tervezte. Az 1938. évi Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával ugyancsak különleges — Szt. Istvánt ábrázoló — fedőlappal ellátott betétkönyvek kerültek kiadásra. (Megemlítem, hogy 1886-ban és 1887-ben még sűrűn előfordult, hogy a postahivatalok — nem ismerve az intézet betétkönyveit — az osztrák postatakarékpénztár betétkönyveire fogadtak el betéteket.)

Fizetési utalvány. A fizetési utalvány rendelet, amelyet a postatakarékpénztár a postahivatalhoz intéz s utasítja, hogy az azon megnevezett részére a számmal és betűvel feltüntetett összeget készpénzben fizesse ki. A fizetési utalványt a postatakarékpénztár számfejtí. Ennek megerősítését képezi 1931 óta az intézet cégszövegét és az utalvány kibocsátásának keltét tartalmazó dombornyomású bélyegzőlenyomat. E bélyegzőn — amely ellenőrzési szempontból különös fontosságú — a tölgy- és babérágakkal övezett magyar címer, illetőleg a Szent Korona látható „M. kir. postatakarékpénztár“ körirattal és a bélyegző alsó részén a fizetési utalvány kibocsátásának keltével. (Korábban a fizetési utalványokat az intézet Budapest 54 sz. postahivatala postai bélyegzőlenyomattal látja el.) A bélyegzőgép úgy a fizetési utalvány szelvényét, mint a tulajdonképeni fizetési utalványt számmal is ellátja. A bélyegzőnek, mint érvényességi kelléknek alkalmazása megszüntette a fizetési utalványok szoros számadás alá tartozó jellegét és azok rendes kezeléssű nyomtatványokká váltak. Ez az újítás közeledést jelentett a külföldön már korábban bevezetett ahhoz a rendszerhez, amely lehetővé teszi, hogy a fizetési utalványokat ne a postatakarékpénztár, hanem a csekk-számlatulajdonosok állítsák ki. Ezt a bélyegzést egyes külföldi intézményeknél nem csupán a fizetési utalványokon,

hanem az átutalási forgalomban is alkalmazzák. A fizetési utalvány harminc napig érvényes, kiküldése közönséges levélpostai anyagként — 1918-tól a csekk, 1919-től pedig a takarékfizetési utalványoké is boríték nélkül — történik. A fizetési utalvány két részből áll, úgymint a fél részére szóló szelvényből és a tulajdonképeni fizetési utalványból. A postatakarékpénztár 1895-től új fizetési utalványokat bocsátott ki, amelyek az addigiaktól annyiban különböztek, hogy az intézet igazgatójának addig kézibélyegzővel alkalmazott kétfestésű névaláírása helyett azontúl barna színnel már előzetesen benyomott aláírását alkalmazták s a fizetési utalványt „Kinestári jövedék“ víznyomással látták el. Az 1909. évben kinyomatott új takarékfizetési utalványok a csekkfizetési utalványokkal egyforma nagyságban készültek. (Korábban a fizetési utalványnak ellenőrzési szelvényrésze is volt, amely 1924 óta elmaradt.) Ezt az időpontot megelőzőleg a Budapestre szóló fizetési utalványokat — gyorsabb kézbesítés céljából — a címzettnek közvetlenül küldötték meg, míg az ellenőrzési szelvényt a hivatalnak. 1930-tól rendszeresített fizetési utalványokon a szelvény nem a fizetési utalvány felső részéhez, hanem annak baloldalához kapcsolódik. 1938-ban új típusú, kisebb alakú fizetési utalványok kerültek forgalomba. A csekkfizetési utalvány szelvényén az utalványozó csekkszámlatulajdonos neve, az utalványozott összeg és a fizetési utalvány száma van feljegyezve, a tulajdonképeni fizetési utalvány a keltezésen és az utalvány számán kívül a számlatulajdonos csekkszámlaszámát, az utalványozott postahivatalt, az utalványos nevét, címét, végül az összeget (számmal és betűvel kiírva) tartalmazza. A takarékfizetési utalvány a számlatulajdonos csekkszámlaszáma helyett a betevő betétkönyvének számát és a tőke, a kamat és a folyó kamatok bejegyzésére alkalmas rovatokat tartalmazza. Az általános jellegű csekkfizetési utalványokon kívül vannak elismervény- és másolati részszel ellátott fizetési utalványok is, az előbbiek a számla-

tulajdonossal szemben a kiutalás nyugtázására, az utóbbiak a másolat visszatartására szolgálnak. A kifizetés megtörténének igazolásául a fizetési utalvány hátlapján levő elismervény szolgál. A fizetési utalványok összege, mint postára adott, úton levő pénz, a végrehajtási eljárásról szóló 1881 : LX. t.-c. értelmében le nem foglalható.

Befizetési lap. A befizetési (téves elnevezéssel: csekk) lapok a csekkforgalomban az egyes csekkszámok javára történő készpénzbefizetések eszközzésére szolgálnak. Befizetési lapokat — amelyek árát az intézet vezérigazgatója állapítja meg — a postatakarékpénztár csakis számlatulajdonosainak saját számlájukat illetőleg ad ki, a csekkszám-tulajdonosok ügyfeleiket maguk látják el befizetési lapokkal. Ezek előállításának, sokszorosításának, megváltoztatásának joga a postatakarékpénztárt illeti meg. Amennyiben a postatakarékpénztár a rendes formáktól eltérő befizetési lapokat hoz forgalomba, ezekről a közvetítő hivatalokat tájékoztatja. A kereskedelmi forgalomban használatban levő befizetési lapok korábban szürke alnyomattal készültek, jelenleg pedig fehér víznyomású papíron állíttatnak elő, amelyen a szöveg barna nyomással, az összeg beírására szolgáló rovatok pedig az elismervényen és az értesítő lapon külön párhuzamos vonalas alnyomattal vannak ellátva. A befizetési lap három részből áll: elismervényből, értesítő lapból és könyvelési szelvényből. A befizetési lap részeit kiküldés előtt a csekkszámok számával, az elismervényt ezenkívül még a csekkszám-tulajdonos nevével, illetőleg cégével és lakhelyével nyomdai úton ellátják. (Bekezelési szempontból korábban — a megszűnt csekkszámok más számlatulajdonos részére történő újbóli megnyitása esetén — a számlaszám elé a postatakarékpénztár megkülönböztető jelzést alkalmazott.) 1928 novemberéig a befizetési lap még egy további részt is tartalmazott, a szelvényt, amelyre a befizetéssel kapcsolatos adatok voltak feljegyezhetők. A könyvelési szelvényt, mint negyedik

részt 1901-ben rendszeresítették. A befizetési lap egyes részeinek rendeltetése a következő: az elismervény a postai kezelés után a befizető nyugtája, az értesítőlapot a postatakarékpénztár a számlakivonathoz mellékelve a számlatulajdonosnak küldi meg és így ezen a befizető a befizetésre vonatkozó adatokat közölheti a számlatulajdonossal, a könyvelési szelvény az esetleges felszólalások elintézhete céljából a postatakarékpénztárnál marad. (1924 előtt az „Értesítőlap“ rész „Befizetési lap“ elnevezésű volt.) Az intézet 1935-től egyes csekkszámlatulajdonosok kérelmére olyan befizetési lapokat is rendszeresített, amelyeknek értesítő lapja két részből áll és mind a két rész, a csekkszámlasszámon kívül, a befizetett összegnek és a befizető nevének bejegyzésére szolgáló rovatokat tartalmazza. Az állami bevételi csekkszámmlákra kiadott befizetési lapok elismervényének és értesítő lapjának előoldalán „Az összeg rendeltetése:“ és „Tétel-, vagy ügyszám:“ elnevezésű fejezők vannak rendszeresítve.

A befizetések megkönnyítésére a postatakarékpénztár a csekkszámlatulajdonos nevével (cégével) és számlaszámával el nem látott ú. n. bianco befizetési lapokat is rendszeresített 1923-tól, miután az 1908-tól kísérletképen csupán Budapest területére történt bevezetés kielégítő eredményeket hozott. Ezekre a számlatulajdonos nevét, lakhelyét és számlaszámát a befizető írja rá. Téves adatok feltüntetéséből eredő esetleges károkért a postatakarékpénztár nem szavatol, azok a befizető felet terhelik. A bianco befizetési lapokat a posta a postatakarékpénztártól bizományi árusításba kapja, amelyből jutalékot élvez.

A magyar postatakarékpénztár által — a német és a prágai postacsekkihivatal és az osztrák postatakarékpénztár mintájára — 1928-tól levelező résszel kibocsátott különleges befizetési lapok a fentemlített három részen kívül, negyedik részt is tartalmaznak, az ú. n. levelező részt. A számlatulajdonos ezt a negyedik részt tag-

díjak, esedékes számlák behajtását célzó felszólítólevél és általában minden, a fizetéssel kapcsolatos ügy lelevelezésére használhatja fel. A levelező rész szövegét a postatakarékpénztár a befizetési lap kigyártásával egyidejűleg nyomtatja ki. A levelező részen a számla összegét számjegyekkel kifejezve és a keltet kedvezményként, csupán postai nyomtatványdíj ellenében lehet jegyezni. Ugyanis díjmentesen beírhatók az üresen hagyott szövegrészekbe a postatakarékpénztárnál vezetett csekkszámra száma, a nyilvántartási betűk és számjegyek, az elküldés időpontja, a távbeszélő-hívószám és a távirati cím is. A levelező részes befizetési lap elődje az ú. n. „levelező csekk” volt, amelynek szabadalma 1925-ben a postatakarékpénztár tulajdonába került. A levelező-részes befizetési lapok között kell megemlítenem a büntetőbíróságok részére rendszeresített azt a szintén négy részből álló befizetési lapot, amelynek negyedik része a büntetőbíróságok részére értesítést képez arról, hogy a szabadságvesztés büntetés pénzbeli ellenértékét az elítélt a vonatkozó csekkszámra befizette. Ezt az értesítést a befizetést elfogadó postahivatal a befizetés megtörténte után, az értesítésen feltüntetett büntetőhatóság címére — annak díjátalánya terhére — továbbítja. Különleges befizetési lapok a sajtó részére rendszeresített „S” jelű kedvezményes árú befizetési lapok is. Az Országos Társadalombiztosító Intézet kerületi pénztárainak és pénztári kirendeltségeinek csekkszámaira történő befizetések céljaira szolgáló befizetési lapokat a postahivatalok és postaügynökségek árusítják olyképen, hogy minden postahivatal, illetve postaügynökség csupán a működési területére illetékes OTI szerv nevével és csekkszámával ellátott befizetési lapokat árusíthatja. Ezek szövege és beosztása az általában használt befizetési lapok szövegétől és beosztásától annyiban tér el, hogy az OTI befizetési lapok értesítőlapján a befizető törzsszámának, nevének, üzemének (foglalkozásának) megjelölésére és az üzem székhelyének feljegyzésére

szolgáló rovatok is szerepelnek. Az OTI befizetési lapokkal a postahivatalokat és postaügynökségeket a posta értékcikkraktára látja el, amely saját készletét a postatakarékpénztártól igényli. Az országgyűlési képviselőjelölt biztosítékának befizetésére szolgáló, külön befizetési lapok előoldalán felül, teljes szélességben „Kizárólag országgyűlési képviselőjelölt biztosítékának befizetésére használható” szövegű felírás van. A biztosíték összege számmal és betűvel a befizetési lap megfelelő részein szintén nyomdai úton van feltüntetve. Az „Értesítő lap” és az „Elismervény” hátlapja pedig a kívánt adatok bejegyzésének megfelelő szöveggel van ellátva. E befizetési lapokkal a m. kir. postatakarékpénztár az egy országgyűlési képviselőt választó kerületek székhelyén működő hivatalokat hivatalból látja el. Az esetleg szükséges befizetési lapokat közvetlenül a postatakarékpénztártól kéri. Azt, hogy mikor, kinek szolgáltatnak ki ilyen különleges befizetési lapot, a készlet mellett őrzendő kimutatásban jegyzik elő. A Pénzügyi Központ 25.000 sz. csekkszámháta javára történő befizetések céljaira 1933 november 1.-étől külön kényomású befizetési lapok szolgálnak, amelyek szövegükben és beosztásukban annyiban térnek el az általában használt befizetési lapoktól, hogy az értesítő lapon a számlaszám kétszer szerepel és a befizetőnek úgy a nevét, mint a befizetett összeget ezen a lapon kétszer kell kiírnia.

Csekk. A postatakarékpénztár a csekk- és klíringforgalomban kizárólag csekkek alapján fizet vissza. Mivel a csekk a visszafizetés eszköze, annak megrendelésénél és kezelésénél a legmesszebbmenő óvatosság érvényesül. A megrendelés alkalmával a nyomtatványrendelő lapon annak az aláírásnak kell szerepelnie, amelyet a csekkszámlatulajdonos a csekkek kibocsátására jogosultnak bejelentett, magát a csekket pedig az intézet — még a kibocsátás előtt — a csekkszámlatulajdonos nevével (cégével), lakhelyével, számlaszámával, füzet- és lapszámmal látja el. A csekke-

ket füzetekben bocsátják ki. A csekkfüzet árát az intézet vezérigazgatója a mindenkori viszonyokhoz mérten — a csekkbélyegilleték figyelembe vételével — állapítja meg. A csekk, amely épenúgy, mint a befizetési lap, a postatakarékpénztár nyomtatványa, két részből áll: a szelvényből és a tulajdonképeni csekkből. A postatakarékpénztári csekkek eredetileg osztrák mintára ellenőrző számszelvénnel kerültek forgalomba, amelyet az összegnek megfelelően ki kellett vágni. Ezzel az intézkedéssel a csekk összegének felemelésében álló visszaélés ki volt zárva. Az államvasutak igazgatósága 1900-ban azt kérte, hogy számszelvény nélküli csekkeket használhasson, mivel korábban úgyis engedélyt nyert arra, hogy azokat, mivel a csekk összeghatáránál nagyobb összeggel rendelkezhetett, kívágnia nem kellett. Ugyanakkor arra is felhatalmazást kért, hogy ezeken a csekkeken a rendelkezést a hátlap helyett az előlapon tesse meg s így a kétszeri aláírástól mentesüljön. Megjegyzem, hogy 1901-ben a 20 ezer K-n felüli összegű csekkek kibocsátására feljogosított csekkszámlatulajdonosokat az igazgatóság felhívta, hogy ellenőrző számszelvényeiket hagyják érintetlenül. Ugyancsak az ellenőrző számszelvény megszüntetését kérte ugyanebben az évben a temesvári kir. adóhivatal is, mint katonai pénztár. E rendszer nehézségét és felesleges voltát belátva, 1918-tól minden csekk ellenőrző számszelvény nélkül került forgalomba, 1902-től kezdve pedig az utalványozás, illetve rendelkezés a számlatulajdonosok részéről a csekk hátlapja helyett annak előlapján történik. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1913-ban az állami, valamint a kir. kat. középiskolák részére tandíjak kezelése céljából nyitott csekkszám lákra kiadott csekkfüzetek ürlapjain sem a csekkszám latulajdonos neve, sem a csekkszám la száma nem volt feltüntetve, hanem minden egyes ilyen ürlapon a csekkfüzet és az ürlap számán kívül „Tandíj” szó volt benyomva.

Az állami kiadási számlákra vonatkozó csekkek

különböző színűek, aszerint, hogy általában állami csekk-ről, illetve illetmény-, vagy nyugdíjcsekk-ről van szó és három részből állanak, mégpedig a csekkszelvényből, amely a kibocsátó belső használatára szolgál (amelyet a csekkszelvényben levő utolsó csekk felhasználásától számított három évig kell megőrizni), a tulajdonképeni csekkből, amely a postatakarékpénztár használatára szolgál és a kifizetési értesítésből, amely a csekktől perforálás által van elválasztva s amelyet a postatakarékpénztár, a kifizetést igazoló bélyegzővel ellátva, ahhoz a számlakivonathoz csatol, amelyben a kiadást elszámolja. Ügyirati intézkedések alapján történő utalványozások céljaira az intézet 1935-ben ú. n. belkezelési csekket rendszeresített.

Átutalólap. Minden olyan csekkhez, amelyen más postatakarékpénztári csekkszámlára való utalás iránt történik rendelkezés, a számlatulajdonos 1937 óta rendszerezett két részes átutaló lapot csatol. Az egyik rész maga az átutalólap, amely feltünteti az átutaló csekkszámlatulajdonos számlaszámát, az átutalt összeget, a kedvezményezett számlatulajdonos nevét és csekkszámlaszámát. A másik rész az átutalási értesítés, amely a postatakarékpénztár cégét, az átutaló csekkszámlatulajdonos nevét és számlaszámát, a kedvezményezett csekkszámla számát, továbbá az átutalt összeget tartalmazza. Abból a célból, hogy a számlatulajdonosok részéről az átutalólap, illetve átutalási értesítés kiállítása nagy munkába ne kerüljön, a postatakarékpénztár az általa forgalomba hozott átutalólapokon az átutaló csekkszámla számát, az átutalási értesítésen pedig az átutaló csekkszámla számát és nevét nyomdai úton benyomja. Az átutalólap említett két része egymás felett nyert elhelyezést. Az átutalási értesítés hátoldalán az átutaló csekkszámlatulajdonos kedvezményezettnek szóló közleményt díjmentesen alkalmazhat. A számlatulajdonos magángazdasági berendezkedésében felmerülhet annak a

szüksége, hogy a számlatulajdonos rendelkezze az általa kiállított átutalólap másolatával. Ezt a szükségletet figyelembe véve, a postatakarékpénztár olyan átutalólapot is rendszeresített, amelyhez másolat van csatolva. A másolat az átutalólap kiállításával egyidejűleg átírással (átütéssel) állítható ki. A másolatot természetesen a számlatulajdonos nem küldi be a postatakarékpénztárhoz, hanem azt saját könyvelési, stb. céljaira használja fel. A másolatos átutalólapon kívül a postatakarékpénztár elismervénnyel ellátott átutalólapokat is rendszeresített. Az elismervény az átutalólapal egyidejűleg ugyancsak átírással állítható ki és azon az átutalás megtörténtét a postatakarékpénztár bélyegzőlenyomatának alkalmazásával ismeri el. Az elismervényt természetesen az átutalólapal együtt a postatakarékpénztárhoz be kell küldeni. A kezelés során, illetve a foganatosított jóváírás után a postatakarékpénztár az elismervényt az átutalólapról lefejt és azt az átutalás iránt rendelkező csekkszámulatulajdonos kivonatához mellékl.

Zálogjegy. A zálogbavett tárgyról a postatakarékpénztár az elzálogosító részére zálogjegyet állít ki. A zálogjegy a következő adatokat tartalmazza: a postatakarékpénztár cégét, a zálogjegy számát, a zálogbaadás és a kölcsön lejáratának idejét, a zálogtárgy megjelölését és becsértékét, az adott kölcsön összegét, a kölcsönösszegből levont díjat és a valósággal kifizetett összeget, a zálogtárgyat felvevő üzlet (főintézet, vagy fiók) bélyegzőlenyomatát, valamint a pénztáros aláírását. A zálogjegy két részből áll, a tulajdonképeni zálogjegyből, amelyet az elzálogosító fél kap kézhez és az ellenőrző lapból, amely a postatakarékpénztárnál marad vissza. Mindkét rész átírással egyidejűleg készül. A félnek kiadott zálogjegy részei: a zálogjegy lényeges adatait tartalmazó rész, a kiváltásnál, vagy átírásnál számfejtés céljaira szolgáló számfejtési szelvény, a félnek elszámolásként visszaadandó elszámoló szelvény, a kiváltásnál, vagy átírásnál a zálogjegy benyújtásának igazo-

lására a félnek visszaadandó igazolószelvény, végül a raktárutaltvány, amelynek alapján a kiváltásnál a zálogtárgyat a raktárból kiemelik. Az ellenőrzőlap a zálogtárgy nyilvántartására és az ellenőrzés céljaira szolgál. Részei: a tárgyszelvény, amelyet az elzálogosított tárgyra tűznek, az elszámolószelvény, amelyet esetleges árverési felesleg esetén az azt felvevő ügyfél kap kézhez, a pénztárutaltvány, amelynek alapján az ügyfél az esetleges árverési felesleget a pénztárnál felveheti, a tulajdonképeni ellenőrzőlap, amely a zálogkölesönügylettel kapcsolatos valamennyi adatot tartalmazza és a nyilvántartás céljait szolgálja, végül az árverési igazolószelvény, amely az árverésen eladott tárgy átvételének igazolására szolgál s beosztása nagyjából megfelel az Árverési Csarnok által kiadott árverési jegyek beosztásának. Jogi helyzetét tekintve, a postatakarékpénztári zálogjegy bemutatóra szóló értékpapír. Az 1881:XXI. t.-c. alapján kiadott főkapitányi rendelet szerint zálogjegyeknek nyílt utcán való árusítása tilos. A zálogjegyek miniszteri rendelet értelmében iparszerű adás-vétel tárgyát nem képezhetik és értékpapírnak nem tekinthetők, hanem letéti vevény jellegével bírnak, miért is az azokkal való kereskedelemre iparigazolvány nem adható ki.

Fentiekben csupán a postatakarékpénztár legfontosabb nyomtatványait ismertettem, amelyeken az intézet organizációja, mint alappilléreken nyugszik, e helyen való ismertetésüket az intézet organizációjával való döntő kapcsolatuk indokolja. Az egyéb nyomtatványokról az egyes üzletágak részletes ismertetésénél már volt szó.

XII. Függelék.

1. Történelmi eseménytár.

- 1879 Takátsy József előterjesztése a főváros közigazgatási bizottságához postatakarékpénztár létesítése ügyében.
- 1884 Értekezlet Baross Gábor elnöklete alatt a postatakarékpénztár létesítéséről.
- 1885 IX. t.-c. a postatakarékpénztár felállításáról és Postatakarékpénztári Tanács létesítéséről.
Közvetítő hivatali Szabályozó Rendelet kiadása.
Lassnig Károly kinevezése.
- 1886 Első javaslat a csekkforgalom bevezetésére.
Hollán Sándor kinevezése.
Postatakarékpénztár működésének megindulása január 1.-én.
Postahivatalok közvetítő szolgálatának megkezdése február 1.-én.
- 1887 Átköltözés a Mária Valéria-u. 11. sz. házból a Széchenyi-u. 2., illetve a Rudolf-rkpt. 6. sz. házba.
- 1889 XXXIV. t.-c. a csekk- és klíringforgalom bevezetéséről.
- 1891 Osztrák-Magyar Bankkal giroforgalom létesítése.
- 1892 Befizetési lapokon alkalmazott közlemények után díjkedvezmények megállapítása.
Fizetési utalványok kifizetési feltételeinek községi igazolásánál díjmentesség engedélyezése.
- 1893 Befizetői rendszer életbeléptetése.
Tartalékalap képzésének megkezdése.
Visszavonásig érvényes meghatalmazás helyett egyszeri esetre szóló meghatalmazás rendszeresítése.

- 1894 XVIII. t.-c. a kamatok mérvének rendeleti úton való megállapításáról.
- 1895 Postatakarékpénztári tisztviselők külön létszámba sorozása.
- 1896 Házi postahivatal felállítása.
 Milleneumi betétkönyv kiadása.
 Osztrák postatakarékpénztárral csereforgalom létesítése.
 Személyzet részére jutalék engedélyezés.
- 1897 Belső kezelési rendeletek kiadása.
 Fegyelmi jog gyakorlását a minisztérium a postatakarékpénztárra bízta.
 Felelős számadók biztosítéknyújtási kötelezettsége.
- 1898 VIII. t.-c. a kamatozó betétmaximum és a tartalékalap fel-
 emeléséről.
- 1899 XLIV. t.-c. székház építéséről.
- 1900 XIII. t.-c. zálogházi központ építéséről (IX., Kinizsi-u. 2.).
 Főpénztári napibiztosi intézmény megszüntetése.
- 1901 Hold-utcai székház elfoglalása.
- 1902 Budapesti Leszámloló Egylet forgalmába való bekapcsolódás.
- 1903 Postatakarékpénztári Tisztviselők Sportegyesületének megalakítása.
- 1904 Kumulativ utalványozás részleges engedélyezése.
- 1905 Kumulativ utalványozás általános engedélyezése.
- 1907 Díjnokok elméleti és gyakorlati szakképzettsége megállapításának elrendelése.
 Halász Sándor dr. kinevezése.
- 1908 Járadékuutalványozás az Országos Munkásbetegsegélyező és Bal-
 esetbiztosító Társaság részére.
 Váltótelepítés bevezetése.
 Zárt takarékbetétek és értékpapírletek bevezetése.
- 1909 Részjáradéküzlet bevezetése.
- 1910 Intézeti orvos alkalmazása.
 M. Kir. Postatakarékpénztári Alkalmazottak Takarékos Előle-
 gezési Egyesülete, mint Szövetkezet létesítése.

- 1911 Csereforgalom a sarajevói postatakarékpénztárral.
25 éves jubileum.
- 1912 XXXIX. t.-c. a tartalékalap felemeléséről és a Szabadság-téri ingatlanok megszerzéséről.
Nyugdíjjárárlékalap önálló kezelése.
Transatlantic Trust Company létesítése.
- 1916 Postatakarékpénztári külön értékjegyek kiadása takaréklapokon való felhasználásra.
- 1917 Betétmaximum értékhatárának felfüggesztése.
- 1918 Fizetési utalványok után postai díj bevezetése.
Hantos Elemér dr. kinevezése.
M. Kir. Postatakarékpénztári Alkalmazottak Temetkezési Egyesülete alakulása.
Nemzetközi vasúti leszámolás.
- 1919 Kamatszolgáltatás és jutalékszámítás felfüggesztése a csekk-forgalomban.
Pénztelülbélyegzés.
Postatakarékpénztári tisztviselők Máv., illetve postai illetmény-rendszerbe való sorozása.
- 1920 XXIV. t.-c. a meghatalmazás bélyegmentességéről.
Államadóssági címletek nosztrifikálása.
Gerlóczy Gyula dr. kormánybiztosi kinevezése.
Madridi világposta kongresszus.
Pénzjegykibocsátás.
- 1921 XXI. t.-c. a portómentesség megszüntetéséről.
Magyar Pénzügyi Szindikátussal átutalási megállapodás létesítése.
- 1922 XVI. t.-c. a magyar-angol egyezmény becikkelyezéséről.
XXVIII. t.-c. a magyar-francia egyezmény becikkelyezéséről.
Baross Gábor kinevezése.
Gyorsutalványforgalom megindulása.
Járadékutalványozás általánosítása.
Utódállamokkal egyezmény létesítése a postatakarékpénztárral szemben fennálló követelések kiadására vonatkozólag.

1923 VII. t.-c. a közadótartozások fejében lefoglalható betét nagyságának megállapításáról.

XXXII. t.-c. a rövidútoni visszafizetés határideje megállapításának rendeleti jogkörbe való utalásáról.

XXXII. t.-c. a rövidútoni visszafizetés és a kamatozó betét-maximum összeghatárának és az értékpapírüzletág eljárási szabályainak megállapításáról, valamint a csekküzletág illetékeinek szabályozásáról.

Befizetési lapokon alkalmazott közlemények díjkedvezményének módosítása.

Jutalékfelszámítás visszaállítása a csekkforgalomban.

Kumulatív csekkek külön jutalékának bevezetése

Önálló peres képviseletek létesítése.

Postatakarékpénztári szakvizsga bevezetése.

Takaréklapok használatának felfüggesztése.

1924 VIII. t.-c. a magyar-francia egyezmény becikkelyezéséről.

XXIII. t.-c. a magyar-olasz egyezmény becikkelyezéséről.

Állami készpénzbevételek és kiadások kezelésének átvétele.

Dossier-rendszerű iktatás rendszeresítése.

Főpénztári külön jutalék bevezetése.

Főpénztári vámhivatali kirendeltségek létesítése.

Közzadótartozások fejében lefoglalható betét nagyságának újabb megállapítása.

Kumulatív csekkek külön jutalékának megszüntetése.

Nemzetközi takarékosági kongresszus Milánóban.

Postatakarékpénztári pénzjegyek forgalomból való kivonása.

Postatakarékpénztári tisztviselők visszasorozása az állami illetményrendszerbe.

Stockholmi egyezmény.

Szelvénykamatszolgálat ellátása.

Takarékkorona betétek elfogadása.

Zálogházak átvétele.

1925 IX. t.-c. a postatakarékpénztár üzletágainak a zálogüzletággal való bővítéséről és közraktározási, valamint beraktározási üzletág bevezetéséről, a Postatakarékpénztári Tanács, valamint a takaré- és csekküzleti kezelés különválasztásának megszüntetéséről, továbbá elnöki értekezlet rendszeresítéséről.

Főpénztári külön folyósítási jutalék megszüntetése.

Jutalék azonnali felszámítása.

Távirati csekkforgalom életheleptetése.

1926 II. t.-c. a magyar-amerikai egyezmény becikkelyezéséről.

XIV. t.-c. a postatakarékpénztárnak a pénzügyminisztérium alá rendeléséről, betétálladék elhelyezéséről, a Javasló, Felügyelő és Ellenőrző Bizottság felállításáról és a tartalékalap felemeléséről.

Alkalmazottak részére állandó összegű jutalék megállapítása.

Balaton-utcai raktárház megvásárlása.

Főpénztári vámhivatali kirendeltségek megszüntetése.

Kamatszolgáltatás visszaállítása a csekkforgalomban.

Tormay Béla kinevezése.

1927 V. t.-c. a betétmaximumról és a takarékbetétek foglalás alól mentes részéről, továbbá a takaréklapok újbóli forgalombahozataláról.

Betegségi Biztosító Intézet felállítása.

Giróforgalmi jutalék mérséklése.

Országos Takarékosági Propaganda Bizottság felállítása.

1928 XII. t.-c. a postatakarékpénztár pénztartozásainak az átértékelésből való kizárásáról.

XXIII. t.-c. a magyar-olasz egyezményről.

Állami és állami igazgatás alatt álló alapok és alapítványok kezelésének átvétele.

Takaréklapok újbóli forgalombahozatala.

Újpesti (Kassai-utca 4. sz.) raktárház megvásárlása.

1929 Állami értéktétkezelés átvétele.

Kispesti (Fazekas Ágoston-u. 4. sz.) raktárház megvásárlása.

Londoni egyezmény.

- Londoni nemzetközi takarékosági kongresszus.
 Üzleti biztosíték és bánatpénz kezelése.
 Üzleti jutalék szabályozása.
- 1930 Befizetési lapokon alkalmazott közlemények díjkedvezményének megszüntetése.
 Csekkbefizetési díj rendszeresítése.
 Gabonajegyszelvények beváltása.
 Gépkönyvelés bevezetése a takaréközletágban.
 Kamatszámítás naptári évenként.
 Útépítési kincstári kötelezőjegyekkel kapcsolatos munkálatok.
 Vácott fiók felállítása.
- 1931 Bankzárlat.
- 1932 Klíringjáradék bevezetése.
 Pécselt fiók felállítása.
- 1934 Kairói egyezmény.
 Miskolcon fiók felállítása.
- 1935 Párisi nemzetközi takarékosági kongresszus.
 Pestszenterzsébeten fiók felállítása.
 Sopronban fiók felállítása.
- 1936 Múzeum létesítése.
 50 éves jubileum.
- 1937 Átutalólapok rendszeresítése.
 Jóléti Egyesület létesítése.
 Szt. István betétkönyv kiadása az Eucharisztikus Kongresszussal kapcsolatban.
- 1938 Jakabffy Károly dr. kinevezése.

2. Bibliográfia.

Külföldi szakirodalom:

- Anleitung zur Benützung der Einrichtungen der Österreichischen Postsparkasse. Wien, 1928.
- Anonim: Die Postsparkassen in England, Belgien, Holland und Frankreich. Wien, 1882.
- Apt M.: Scheckgesetz und Postscheckordnung. Berlin, 1909.
- Archiv für Post und Telegraphie. Berlin.
- Astier Ferdinand: Des Monts-de-Piété en France, projets de réformes. Paris, 1913.
- Barta R.: Die österreichische Postsparkasse. Ihre Entstehung, Entwicklung, Bedeutung, usw. Wien, 1909.
- Bauer F.: Die Postscheckordnung f. d. Kgr. Bayern, 1914.
- Bauer O.: Die englischen Postsparkassen. Deren Vorschriften und Jahresbilanzen 1861–79 mit Anwendung auf Österreichs Verhältnisse. Wien, 1881.
- Bernet: Der schweiz. Postscheckverkehr.
- Berth Michael: Sparkassen und Scheckverkehr. Berlin, 1892.
- Bestimmungen der Postsparkasse Prag: Naklad, Postovni sporitelny, 1933.
- Blaire A.: Des monts de piété en France et dans divers états de l'Europe 2. k. Paris, 1856.
- Butze F.: Wechsel, Scheck, Postscheck, 1920. Wechsel, Scheck, Überweisung. Leipzig, 1925.
- Cuneus H.: Die öffentlichen Leihhäuser Deutschlands unter besonderer Berücksichtigung der grossen Institute. Leipzig Phil. Diss. v. 1931. Bezugsquelle: Vogel Engelsdorf-Leipzig.
- Debrouwer Georges: Des monts de piété en France et des organisations qui en tiennent lieu à l'étranger. Paris, 1902.
- Dehn P.: Zur Einführung von Reichspostsparkassen. München und Leipzig, 1887.
- Denis: Scheck- und Clearingverkehr beim österr. Postsparkassenamt u. Gesetzesvorschlag für Belgien. Brüssel, 1897.

Dienstanweisung für den Postscheckverkehr, Leipzig.

Dienstanweisung für die Postscheckämter. Dasch—Berlin, 1932.

Dissmann: Die k. k. Postsparkasse, ein österreichischer Erfolg. Wegweiser f. d. bargeldl. Zahlungsverkehr. Leipa, 1916.

Dumont Robert: Organisation des Monts-de-Piété en France et projets de réforme. Paris, 1905.

Elster L.: Die Postsparkassen. Ein Vorschlag zur Einführung derselben in Deutschland. Jena, 1881.

Eyraud Clovis: Caisse de Crédit Municipal et Monts-de-Piété. Paris, 1935.

Fischer P. D.: Die englischen Postsparkassen. 1871.

Folkard: The pawnbrokers' factors and merchants' Guide. London, 1876.

Fünfzig Jahre Österreichische Postsparkasse. Wien, 1933.

Grimm: Die Postsparkassen, 1896. Die Postsparkassen. Geschichte und Hauptresultate bestehender Postsparkassen. Stuttgart, 1896.

Grünberg: Grundzüge des Wechsel- und Scheckrechtes mit besonderer Berücksichtigung eines Weltwechselrechts nach dem Haager Abkommen. 1924.

Hebensperger O.: Der Postscheckverkehr, seine Geschichte und zahlenmäßige Entwicklung in Europa, seit 1925. München. Staatswirtschaftliche Diss. v. 1931. Bezugsquelle: Universitätsbibliothek, München.

Heber Fritz: Die Postsparkassen als Volks- und Staatsbanken. Tübingen, 1908.

Heidemann: Zur Entwicklung des deutschen Sparkassenwesens unter besonderer Berücksichtigung der Postsparkassenfrage. 1907.

Hesse: Wechsel- und Scheckkunde nebst Einführung in den Postscheckverkehr. Leipzig, 1920.

Heyn E. T.: Postal Savings Banks. 1896.

Hildebrand dr.: Das Schecksystem und das Clearing House in London.

Howarth W.: Our Clearing-System and Clearing-houses. Reform des Postscheckverkehrs. Berlin, 1910.

Illemann: Der Zahlungsverkehr durch Post und Banken. Leipzig, 1917.

Jacobi: Grundriss des Wechsel- und Scheckrechtes mit Anhang über die wirtschaftliche Bedeutung von Wechsel und Scheck. 1926.

Kaul R.: Wechsellehre, Scheckkunde und Postscheckverkehr.

- Kerschagel: Die Entstehung des bargeldlosen Zahlungsverkehrs. Wien, 1922.
- Kirschberg: Der Postscheck, 1906.
- Klein: Die Haager Beschlüsse über das einheitliche Scheckrecht, 1914.
- Krebs H.: Der Postscheckvertrag.
- Leitner: Das Bankgeschäft und seine Technik.
- Lenzen G.: Das deutsche Pfandleihrecht. Kommentar zum preuss. Pfandleihgesetz unter Berücks. der ausserpreuss. Gesetze. Berlin. W. de Gruyter u. Co. 1929.
- Leth K.: Der Scheckverkehr der Österreichischen Postsparkasse. Das Postsparkassenwesen und seine Entwicklung.
- Lewins W.: History of Banks for Savings. London, 1866.
- Lewinszky K.: Der Postsparkassenscheck.
- Loening O.: Pfandleihgeschäft c. cikke a Hwb. d. Staatsw. 4. kiadásán. Jena, 1925.
- Loewe: Der Wechsel, Scheck und Postscheckkonto.
- Maier B.: Der Postscheckverkehr. Konstanz, 1919.
- Malarce A.: Étude de la législation Comparée sur les caisses d'épargne par les postes en Angleterre, en Belgique, en Italie, en Hollande et en France. Paris, 1880.
- Meyer: Das Weltscheckrecht, 1913.
- Meyer: Pfandleih- u. Rückkaufgeschäfte.
- Mez: Der deutsche Postscheckverkehr. Stuttgart, 1909.
- Morel H.: Die Postsparkassen. Einführung derselben in der Schweiz. Bern, 1882.
- Nigl A.: Das Postrecht. Die Vorschr. d. inländ. u. internat. Postrechts m. Einschl. d. Postscheckrechts. Stuttgart, 1914.
- Pfister: Eine schweizerische Postsparkasse. Zürich, 1914.
- Pierburg K.: Der Postscheckvertrag nach deutschem und ausländischem Recht. Mit e. Anh.: Die geltenden postscheckrechtl. Bestimmungen d. wichtigsten Kulturstaaten. Leipzig. Noske, 1932.
- Redell Leo: Wechsel, Scheck- u. Postscheck im Dienste des Kaufmanns. Hamburg, 1927.

- Richelot: Monts de piété cikke Block: Diet de l'administration française-ében. Paris, 1898.
- Richter: Der bargeldlose Zahlungsausgleich im Bank-Gemeindegiro- und Postscheckverkehr. Dresden.
- Roemelt K.: Wechsel, Scheck und Postscheck. Hamburg, Hanseat, 1936.
- Roeren: Leihhäuser c. a Bruder-féle Staatslexikonban.
- Roscher W.: Postsparkassen, und Lokalsparkassen in Deutschland, Dresden, 1885.
- Rostand: La réforme de caisse d'épargne. Paris, 1891.
- Schäffle A.: Über postalisches Spar- und Versicherungswesen, 1868. Origin and Progress of the System of Post Office Savings Banks. London, 1871.
- Schlippel & Schoele: Die Organisation des bargeldlosen Zahlungsverkehrs. Leipzig, 1921.
- Schmid H.: Das Postscheckgeschäft. Bern, 1929. Bezugsquelle: Universitätsbibliothek, Bern.
- Schmoller G.: Die öffentlichen Leihhäuser. (Schmoller's Jahrbuch, 4. évf. 1880.)
- Schoele: Das Recht der Überweisung, 1937.
- Schwarz Konrad: Der Postanweisungs- u. Postscheckdienst in d. dt. Postgesch. Berlin, 1937.
- Sichermann: Zur Vereinheitlichung des Wechsel- u. Scheckrechts, 1925.
- Stier: Der Postscheckkontoinhaber. Strassburg. 1910.
- Stoiber Frd.: Wechselkunde Scheck- u. Postverkehr. München, 1925.
- Tobisch: Scheck- und Clearingverkehr der österreichischen Postsparkasse. Der Scheck- und Clearingverkehr des Österreich. Postsparkassenamts, 1892. Anleitung für die Benützung des Postscheckkontos. Berlin, 1918. Anleitung für die Postscheckbureaus der Schweiz. Rechenschaftsberichte des Postsparkassenamtes, Wien. Bestimmungen für den Geschäftsverkehr der Postsparkasse, Wien.
- Trimborn M.: Das Scheckwesen.
- Versatzamt (Das) in Wien von 1707 bis 1900. Herausgegeben von der Direction des k. k. Versatzamtes. Wien, 1901.

Webersik G.: Weltpoststatistik. Telegraphen und Telephonverkehr. Postsparkassenwesen. Wien, 1898.

Weiland I.: Das Postscheckgesetz.

Weinberger K. M.: Der Kredit der öffentlichen Pfandleihhäuser. Seine wirtschaftl. u. soz. Bedeutung, Mödling, 1932. Bezugsquelle: Universitätsbibliothek, Wien.

Wolpert H.: Schrifttum üb. d. dt. Postwesen, 1937.

Wulfsohn: Die Postsparkassen, 1915.

Zach Lorenz dr.: Das Münchner Pfandleihgeschäft. München, 1911.

Zahnbrecher F.: Zur Einführung v. Postsparkassen in Bayern unter bes. Berücksichtig. der ländl. Spar- u. Darlehenskassenvereine, 1909.

Zem Ph.: Zehn Jahre Postscheck-Verkehr in der Schweiz. Bern, 1917. A. Tanner.

Zetsch: Die Entwicklung der Postsparkassen, 1908.

Magyar szakirodalom:

Baross Géza: Csekk-, giro- és klíringforgalom. (Magyar Kereskedők Könyve, III. kötet.) Vezérfonal a postatakarékpénztári szolgálat-hoz, különös tekintettel a közvetítő hivatalok szolgálatának ellenőrzésére, 1913.

Bródy Aladár dr.: A postatakarékpénztár szervezete és működése, 1913.

Dencz Ákos dr.: Postatakarékpénztár vezérfonala, 1923. A postatakarékpénztári szolgálat vezérfonala, 1926.

Dencz dr.—Körmendy dr.: A postatakarékpénztári szolgálat vezérfonala, 1927.

Fényes Károly: A gazdák és a postatakarékpénztár.

Halász Sándor dr.: A m. kir. postatakarékpénztár csekk- és klíringforgalmáról, 1889. — A csekkrendszer és fejlesztése Magyarországon, 1889. (A Magyar Tudományos Akadémia a Széchenyi-díjjal tüntette ki.) — A postatakarékpénztárakról, különös tekintettel a gyakorlati szolgálatra, 1895. A csekk- és girorendszer, 1898; Zálogházak. (Közgazdasági Lexikon, Bp. 1901.)

Heim Péter: A postatakarékpénztári kérdés hazánkban, 1880. A postatakarékpénztár és a posta közreműködése a közadók beszedése körül, 1897.

Körmendy József dr.: A m. kir. postatakarékpénztár szerepe a közpénzek kezelésében, 1926. A m. kir. postatakarékpénztár 40 éves működése, 1927. A takarékosági mozgalom célja és eszközei, 1927. A lengyel postatakarékpénztár szervezete, 1928. A csekk-illetékről általában, 1928. Die Sparbewegung in Ungarn, Wien, 1928. A csekkforgalom biztonsága, 1928. Postatakarékpénztári szolgálat, 1929. A m. kir. postatakarékpénztár szerepe a hitel-élet terén, 1929. A m. kir. postatakarékpénztár fejlődésének újabb irányai, 1930. A postatakarékpénztár és a gazdasági élet követelményei, 1930. Illetécforgalom a m. kir. postatakarékpénztár tükrében, 1930. Postatakarékpénztári követelések elszámolása az utódállamokkal, 1931. Románia postatakarékpénztári szolgálata, 1933. Postatakarékpénztár. (Magyar Nemzetgazdasági Enciklopédia, II. kötet, 1935.) Zálogházak. (Magyar Nemzetgazdasági Enciklopédia, II. kötet, 1935.) Skolsparkasseverksamheten i Ungern (Iskolai takarékosági mozgalom Magyarországon), Upsala, 1937. Les Caisses d'Épargne scolaires en Hongrie, Milano, 1938.

Krisinger Antal: A posta, távirda, távbeszélő és a postatakarékpénztár (csekk és klíring) és a portómentesség, 1906.

Örsy: Némely szempontok a zálogházakról.

Peisner Károly: Zálogházak. (Közgazdasági Enciklopédia, IV. kötet, 1931.)

Rédey Miklós: A zálogjegyszédelgés

Schlachta Kálmán: A csekk és klíring, 1898.

Sugár Ignác: A zálogházak.

Tormay Béla: Postatakarékpénztár. (Közgazdasági Enciklopédia, IV. kötet, 1931.)

Vajda Zoltán: A csekk- és girorendszer fejlődése és ennek akadályai Magyarországon.

Zachár Gyula: Szervezzünk zálogintézeteket.

3. Forrásművek.

- Böhm Bawerk: Kapital und Kapitalzins. Positive Theorie des Kapitals.
Jena, 1921.
- Bud János dr.: Harc a jövőért, 1935. A munka mítosza, 1937.
- Czettler Jenő dr.: Magyar mezőgazdasági szociálpolitika.
- Debreczeny S. dr.: Jegybankpolitika.
- Domány Gy. dr.: A magyar szanálás.
- Fassbänder L.: Die ländlichen Spar- und Darlehenskassenvereine nach
Raiffeisens System.
- Földes Béla dr.: Társadalmi gazdaságtan.
- Hahn A.: Volkswirtschaftliche Theorie des Bankcredits.
- Halász Sándor dr.: Magyar bankügy. (Közgazdasági Lexikon, 1898.)
- Hantos Elemér dr.: A pénz problémája Középeurópában.
- Hawfrey A. G.: Geld und Kredit.
- Hegedüs Vilmos: A szövetkezeti eszme a közgazdaságban.
- Helferich: Das Geld.
- Heller Farkas: Közgazdaságtan.
- Hennyey V.: A magyar posta története. Bp. 1926.
- Hollós J. dr.: Posta- és távirójog
- Isaák Gyula dr.: Büntető törvénykönyv. (269. és 471. old.)
- Kelemen József: A magyar hitelügy története.
- Kuncz Ödön dr.: A szövetkezetjog reformja.
- Magyar kötvények és záloglevelek, 1932.
- Nagy F. dr.: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve.
- Óvári-Papp Zoltán dr.: A jegybankok viszonya az államhoz, különös
tekintettel a magyar állapotokra.
- Rist Charles: La déflation en pratique.

Rusz A.: A magyar csekk törvény.

Sichermann B. dr.: A csekkről és a csekküzleti határozmányokról.

Szádeczky-Kardoss Tibor dr.: A magyarországi pénzüintézetek fejlődése,
1928.

Szász Lajos dr.: A magyar állam számvitele.

Teghze-Gerber Ferenc dr.: Általános államszámviteltan.

Vargha Gyula dr.: Magyar hitelügy és hitelintézetek története.

Veres János dr.: A m. kir. posta pénzforgalma.

Levéltári források: Oeconomica. Idealia Oeconomica. (Gyűjtemény. Orsz.
Levéltár, helyt. osztály.) Fiduciaria. (Gyűjtemény. Orsz. Levéltár,
kincstári osztály.) Fluminensia. (Gyűjtemény. Orsz. Levéltár, m.
udv. kancelláriai osztály.) Pulicum. Stembergische Stiftung des
Monte di pieta. Monti di Pieta zu Fiume. (Fiumei kormányzóság,
levéltári osztály.)

4. Grafikonok.

	Oldal
1. Postatakarékpénztárak alakulási évéről és üzletágairól . .	23
2. Üzletágak tétel és összeg szerinti összforgalmáról	60
3. Takarékbetevők és csekkszámlatulajdonosok foglalkozás szerinti megoszlása	65
4. Összforgalom és személyzeti létszám	90
5. Osztálytagozódás munkaerők és géppark feltüntetésével . .	107
6. Betétálladék üzletágak szerint	121
7. Betétálladék gyümölcsösztetésére vonatkozó törvényes in- tézkedések	130
8. Takarékbetétek kamatlábalakulása	154
9. Takarékbetevők számának alakulása	183
10. Takarékküzetág tételforgalmának alakulása	213
11. Takarékküzetág összegforgalmának alakulása	214
12. Takarékbetétálladék alakulása	215
13. Értékpapírletétálladék fejlődése	243
14. Postatakarékpénztári készpénzkímélő forgalom alakulása .	276
15. Csekkszámlatulajdonosok számának alakulása	291
16. Csekküzletág tételszám szerinti összforgalma	321
17. Bemutatóra szóló csekkek összegének és tételszámának az összes visszafizetések összegéhez és tételszámaához való aránya	324
18. Állami számlák tárcák szerinti megoszlása	350
19. Állami pénzforgalom postatakarékpénztári lebonyolítása .	352
20. Postai közvetítés tétel és összeg szerinti mérve	407
21. Postánál úton levő pénz nagyságának alakulása	459
22. Zálogkölcsonüzletágban elzálogosított és kiváltott tételek aránya	499
23. Kölcsonösszeg kihelyezésének és visszafolyásának aránya a zálogüzletágban	500
24. Zálogtőke álladékának és az elzálogosított tételek szá- mának alakulása	500
25. Kényszerárverésen eladott tárgyak darabszám- és összeg- alakulása	501
26. Árverésen elkeült tárgyak darabszámának, kikiáltási- és vétel- árának alakulása	504

5. Kimutatások.

	Oldal
1. Összesített összforgalom számszerű adatai	61
2. Összforgalom háború utáni alakulása indexszámokban . . .	63
3. Személyzet fizetési osztályok és szakok szerinti megoszlása .	88
4. Betétálladék alakulása a háború óta indexszámokban . . .	122
5. Bevételek és kiadások legutóbbi alakulása összegben . . .	129
6. Kezelési díj és jutalék változása	137
7. Külföldi székhellyel vezetett csekkszámlák	384
8. Utódállamokkal kötött egyezmény lebonyolításaként je- lentkező összegek	386
9. Utódállamok részére beszolgáltatott koronajáradék felosztása államok szerint	386
10. Zálogházi létszám a kir. zálogházak átvételekor és ezt meg- előzőleg	478
11. Zálogkölcsonnyújtás tétel- és összezszerinti összehasonlítása .	494

6. Betűsoros tárgymutató és jogforrásgyűjtemény.

(Kereken 2000 címszónál 3500 jogforrás.)

MAGYARÁZAT. A címszó után következő szám a könyv oldalszámát jelzi, a zárójelek () közötti rész pedig a jogforrásra való utalást tartalmazza. A BK., PK., PRK. és PRT. után következő évszám az évfolyamot, a második szám a folyószámot, a harmadik pedig a rendelet számát jelzi.

RÖVIDÍTÉSEK: **BK.** = Budapesti Közlöny. **BM.** = Belügyminisztérium. **C.** = Curia. **CsSzR.** = Csekk- és kárpátokérmécsere szabályozó rendelet. **D.** = Döntvénytár. **Eln.** = Elnöki. **FIKM.** = Földművelési, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium. **HD.** = Hiteljogi Döntvénytár. **HÖ.** = Hivatalos összeállítás. **Ig.** = Igazgatósági. **IM.** = Igazságügyminisztérium. **Kig.** = Közigazgatási. **KKM.** = Közmunka és Közlekedésügyi Minisztérium. **KL.** = Közgazdasági Lexikon. **KM.** = Kereskedelemügyi Minisztérium. **KT.** = Kereskedelmi törvény. **Máv.** = Magyar kir. államvasutak. **ME.** = Miniszterelnök. **MNB.** = Magyar Nemzeti Bank. **MRT.** = Magyarországi Rendeletek Tára. **NMM.** = Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium. **O.** = Oldal. **PK.** = Postatakarékpénztári Közlöny. **PkU.** = Postakezelési Utasítás. **PM.** = Pénzügyminisztérium. **PRK.** = Postatakarékpénztár Rendeleteinek Közlönye. **PRT.** = Postarendelekek Tára. **Ptp.** = M. kir. postatakarékpénztár. **PTRT.** = Posta- és Távirat Rendeletek Tára. **Pük.** = Pénzügyi Közlöny. **PÜSz.** = Postaüzleti Szabályzat. **Pvig.** = Postavezérigazgatóság. **TSzR.** = Takarékforgalmat szabályozó rendelet. **Ügyn.** **Ut.** = Utasítás a m. kir. postaügynökségek részére. **VKM.** = Vállás- és Közoktatásügyi Minisztérium.

A

Adatszolgáltatás ált. postai . . 410

(PRT. 1929. 25. 27519 — PÜSz.

104. § — PkU. 146. § —
45897/1929 Ptp.) Büntető:

(PRT. 1932. 27. 87108.) For-
galmi adó: (67468/1937 Ptp.)

Adó- és illetékmentesség, csekk 268

(1889:XXXIV., 1921:XV., 1921:

XXVI. t.c.-ek — 4888/1921

ME. — 3200/1921 PM., BK.

Adó- és illetékmentesség: csekk	
1921. 145 — 156316/1921 PM., BK. 1921. 276 — 690/1922 PM., BK. 1922. 46 — 1219/ig 1922 Ptp. — 3700/1926 PM., BK. 1926. 145.)	
— — — intézeti (1885:IX. t.-c. — TSzR. 7. §.)	77
— — — takarékné (1885:IX. t.-c. — 10598/1920 ME., BK. 1920. 291 — 1921: XV. t.-c. — 1921:XXVI. t.-c. — 601/1921 ME., BK. 1921. 24 — 55000/1921 PM., BK. 1921. 117 — 4365/ig 1921 Ptp. — 500/1925 PM. — 50000/ 1925 PM., BK. 1925. 204 — 3700/1926 PM., BK. 1926. 145 — 500/1927 PM., HÖ. — Közig. bir. 20643/1930 P. — 28537/ 1934 Ptp.)	195
— — — társulati: (400/1927 PM., HÖ. — 40000/1927 PM.)	
Adóhivatalok létesítése (1924:IV. t.-c. — 60007/1925 PM. — PRT. 1925. 44. 20661 — 40316/1925 Ptp.)	345
Ajánlott levelek számának csök- kentése: (266/eln 1933 Ptp.)	
Alapító törvény (1885:IX. t.-c.) Képviselőházi törvények: (1882. évi kötet, 112. sz. 374. o.)	36
Alapok és alapítványok állami értékletét kezelése (5360/1924PM.) Kezelése Közp. Állampénztárnál : (5380/1924 PM. — 119872/1928 PM. —	362

Alapok és alapítványok kezelése

66565/1929 Ptp.) Postatakarékpénztárnál : (47374/1928 PM. — 84674/1928 PM. — 47704/1928 Ptp. — 294/1929 PM. — 37648/1930 Ptp.)	
Alaptörvény	38
(1885:IX., 1889:XXXIV., 1925: IX. t.-c.-ek.)	
Aláírásbejelentés: csekkszámára (CsSzR. 11., 15. §.)	283
— őrizete: csekk	284
(10451/1923 Ptp.)	
— — takaréka	210
— takarékszámára	435
(TSzR. 23. § — PK. 1913. 10. 3374/ig.) Amerikaira : (PK. 1907. 12. 27068 — 15888/1922 Ptp.)	
Aláírásváltozás: csekk	284
(CsSzR. 15. §.)	
— takaréka	189, 417
(TSzR. 26. §.)	
Aljegyzék: csekküzleti	449
(PK. 1906. 5. 7525 — PK. 1917. 3. 4949 — PRT. 1928. 28. 39664 — PRT. 1929. 6. 7306—9128/1929 Ptp. — PRT. 1935. 23. 121544—27333/1935 Ptp.)	
— és bef. lap közötti eltérés rendezése: (9656/1934 Ptp.)	
— kitöltése és lezárása	453
(27971/1906 KM. — TSzR. 18. § — PK. 1906. 5. 7525 — 531/ig 1906 Ptp. — PK. 1917. 3. 4949 — PRT. 1923. 67.	

Aljegyzék kitöltése és lezárása

- 28392—PRT. 1924. 3. 70 —
PRT. 1926. 62. 135053—PRK.
1926. 2. 3047/eln—PRK. 1927.
1. 8420 — PRT. 1928. 28.
39664 — PRT. 1928. 46. 42874
— PRT. 1929. 3. 250 — PRT.
1929. 6. 7306 — 9128/1929 Ptp.
— PkU. 14., 32., 118., 119. §.)
Naponkint kétszeri lezárása:
(84751/1931 Pvig., 28396/1931
Ptp.)
- takarékküzléti 449
(4280/1886 KM., PTRT. 1886.
6 — PRT. 1924. 3. 70 — PRK.
1926. 2. 3047/eln — PRT. 1928.
11. 7329—PRK. 1930. 1. 21600
— 37884/1930 Ptp. — 72464/
1933 KM. — TSzR. 18. § —
PRT. 1933. 4. 72463 — 4273/
1933 Ptp. — 11498/1933 Ptp.
— PRT. 1935. 15. 111835 —
18022/1935 Ptp.) Fehér és kék:
(PTRT. 1923. 67. 28392 —
13759/1923 Ptp.)
- Alkalmazottak: 86, 88
— államvasuti illetményrendszer 89
(4539/eln 1924 Ptp.)
— árverési vétel: (3375/1929 Ptp.
— 8888/1938 Ptp.)
— cím- és jellegadóományozás:
(1900 ápr. 25. min. tan. hat. —
341/ig 1900 Ptp.)
— díjnokok és szolgák járandó-
ságai betegség esetén: (2300/
1928 ME., BK. 1928. 115.)
— dohányzási tilalom 100
(691/ig 1897 Ptp. — 108/ig
1904 Ptp. — 1150/ig 1907
Ptp. — 3198/ig 1913 Ptp. —
3547/ig 1913 Ptp.)

Alkalmazottak

- eladósodási tilalma (5467/el
KM. 42/ig 1896 Ptp.)
- felvételi vizsga 103
- fizetési előleg: (5423/1925 ME.
— 3000/1927 ME. — 106000/
1927 PM. — 909/1927 PM. —
2619/el 1927 Ptp.) Előlegtar-
tozások törlesztési végössze-
geinek csökkentése: (5400/
1931 ME., BK. 1931. 258 —
8515/el 1931 Ptp.)
- fizetési osztályba sorozás . . . 88
(4539/el 1924 Ptp. — 7000/
1925 ME.)
- gyakornoki állás rendszeresí-
tése: (1928:XXXIII. t.-c.)
- háborús emlékérem: (5752/
1929 ME., BK. 1930. 6 — 2456/
el 1930 Ptp.)
- házasságkötés előzetes beje-
lentése: (1032/el 1931 Ptp.)
- hivatali eskü 96
(3261/el 1898 KM. — 537/ig
1898 Ptp.)
- hivatalos órái 98
- írásbeli megintése 89
- irodasegédtsztek kinevezése:
(7000/1925 ME.)
- jóléti berendezkedései . . . 105
- képesítés — szakvizsga — . 101
(1883:I. t.-c. — 75214/1923
KM., BK. 1923. 259 — 14642/
1923 Ptp.) Közgazd. Egyetem

Alkalmazottak

- minősítése: (273/1920 ME.)
Dijnokok szakképzettségének
megállapítása: (1777/ig 1907
Ptp. — 382/ig 1912 Ptp.)
- kiküldetés: (258/1932 PM. —
1276/eln 1932 Ptp.)
- kinevezés, pályázat . . . 87, 95
(7000/1925 ME.)
- köztisztviselői kölcsönhöz or-
vosi bizonyítvány díjtalan ki-
szolgáltatása: (24900/1923
NMM. — 121694/1928 NMM.
— 1627/eln 1930 Ptp.)
- külön óradíj: (169447/1926
PM. — 10530/eln 1930 Ptp.)
- — személyzeti létszám . . . 88, 90
(2200/eln 1895 KM., 283/ig
1895 Ptp.)
- lakáspénz engedményezés,
közpénztárnál fizetendő köve-
telés önkéntes elzálogosítása:
(26100/1910 IM. — 4700/1930
ME., BK. 1930. 242 — 9725/
eln 1930 Ptp.) Szabályozás:
(2000/1930 ME. — 4825/eln
1930 Ptp.)
- mellékfoglalkozás 101
(85639/1928 Ptp. — 10505/eln
1929 Ptp. — 8497/eln 1931
Ptp.)
- minősítés: (2088/eln 1923 Ptp.)
- munkaeredmény 91
- névváltoztatás: (5651/eln 1933
Ptp. — 4860/eln 1934 Ptp.)
- női 95
(2068/eln. 1912 KM., 967/ig
1912 Ptp.)

Alkalmazottak

- nyugdíjjárulék alap ülőlőtelepére beutalás: (1875/eln 1934 Ptp.)
- önszegélyezési akció 106
(7743/eln 1931 Ptp.)
- protekció igénybevételi tilalom: (2744/eln 1933 Ptp. — 4354/eln 1934 Ptp.)
- rangsorozás elleni kifogás . 89
(1893:IV. t.-c. — 1562/eln 1893 KM. — 130/ig 1893 Ptp.)
- rádióelőadás előzetes bejelentése: (1772/eln 1933 Ptp.)
- sajtóban való munkálkodás: (985/eln 1932 PM. — 4523/eln 1932 Ptp.)
- segélyező egyesület: (1163/eln 1910 KM. — 1440/ig 1910 Ptp.)
- szabadságidő : 100
(13300/1923 Ptp.)
- szakmáymunkások táppénze: (2285/eln 1931 Ptp.)
- szerződésesek beadványainak illetékköteleessége: (144102/1930 szföv. pü. ig. — 3085/eln 1931 Ptp.) Szerződéses, nem közhivatalnok: (Bp. kir. tvszk. B. XIII. 707/1929—P. 66.)
- szóbeli megintése, szolgálati vétsége 89
- szolgálati biztosítéka . . . 96
(1897:XX. t.-c.)
- üzletelés eltiltása: (30065/eln 1933 Ptp.)

Alkalmazottak

— üzleti jutalék 96
(169447/1926 PM. — 1098/eln
1927 Ptp. — 131955/1928 PM.)

— üzletszerzéssel foglalkozás,
intézeti helyiségben árusítás
és gyűjtés eltiltása: (85639/
1928 Ptp. — 10505/eln 1929
Ptp. — 8497/eln 1931 Ptp.)

Alkuszdíj 133
(89575/1925 KM., BK. 1925.
251.)

Altisztek 89
(3000/1927 ME., BK. 1927. 77
— 2619/eln 1927 Ptp.)

Amerikai átutalási forgalom . . 376

— bankáregyesület 20

— betevek adatainak és aláírá-
sának felvétele: (PK. 1907. 12.
27068 — 15888/1922 Ptp.)

— postatakarékpénztár 20

Angol postatakarékpénztár 13, 388

— postatakarékpénztári rend-
szer 23

Anonim 558

Anyagfeldolgozás: csekkforga-
lom 308

— takarékforgalom 209

Anyagnyilvántartás, raktározás,
kezelés, ellenőrzés és igénylés:
(2020/eln 1932 Ptp. — 7759/
eln 1932 Ptp.)

Apt M. 558

Aranyban teljesítendő fizetések:
(410/1932 ME. — 1210/1933
ME. — 5636/1933 Ptp. — 7620/
1937 ME.)

Aranykorona értékű bef. lapok:
(81853/1925 PM. — 36398/
1925 Ptp.) Számlák: (4402/
1925 PM. — 40882/1925 Ptp.)

Aranypengő: (4000/1931 ME.,
BK. 1931. 157 — 4001/1931
ME., BK. 1931. 160 — 27824/
1931 IM., BK. 1931. 161 —
4200/1931 ME., BK. 1931. 162
— 4300/1931 ME., BK. 1931.
165 — 1341/1931 PM., BK.
1931. 167 — 1350/1931 PM.,
BK. 1931. 167 — 4400/1931
ME., BK. 1931. 172 — 4550/
1931 ME., BK. 1931. 185 —
4560/1931 ME., BK. 1931. 185
— 4600/1931 ME., BK. 1931.
195 — 1800/1931 PM., BK.
1931. 223 — PRK. 1931. 3.
39553 — 47858/1931 Ptp.)

Argentínai postatakarékpénztár 389

Astier Ferdinand 558

Aukció: automobil és motorke-
rékpár (136774/1928 PM. —
7946/eln 1928 Ptp.)

— tartási engedély cégek ré-
szére: (104717/1927 KM. —
2700/1928 Ptp.)

Ausztriai köztartozások átuta-
lása: (5636/1932 Ptp.)

Államadósság: kényszerkölcsön
kötvény új szelvénye: (PRT.
1936. 22. 105349 — 30345/
1936 Ptp. — PRT. 1937. 50.

Államadóssági

126639 — PRT. 1937. 50.
 126730 — PRT. 1938. 11.
 93284 — PRT. 1938. 40.
 118381 — 13046/1938 Ptp.)

— kötvény: beváltandó szelvé-
 nyeivel szelvényutalvány be-
 mutatás 255, 424
 (PTRT. 1923. 50. 21091.) Be-
 váltott szelvényeknek a pos-
 tahivatal által elszámolása:
 (PRT. 1924. 49. 16845.) Posta-
 takarékpénztárhoz beküldése:
 (PRT. 1934. 5. 109265 —
 15504/1934 Ptp.) Beváltott
 szelvényeinek postatakarék-
 pénztárnál kezelése: (25730/
 1933 Ptp. — 43207/1933 Ptp.)
 Burgenlandi megjelölésűek
 szelvénybeváltási tilalma:
 (4126/1921 PM., BK. 1921.
 277.) Felülbélyegzése, hamis:
 (Bp. áru- és ért. tőzsde vál.
 bír. 2851/1926 sz. ít. — 36349/
 1927 Ptp. — 162184/1929 PM.
 86022/1929 Ptp.)

— — háború előtti . . . 223, 227
 Megjelölése, összegyűjtése és
 letétbevétele: (960/1925 ME.,
 BK. 1925. 43 — PRT. 1925.
 11. 5041 — 12451/1925 Ptp.
 — 16483/1931 PM. — 7851/
 1931 Ptp.) Zárolása: (5130/
 1921 PM., PüK. 1922. 2.) Zá-
 rolás alóli felszabadíthatása:
 (1931:XI. t.-c. — 58558/1934
 Ptp.)

— — — — — utáni 223, 228

— — háborús 223, 253
 Egyes kis jövedelmű tulajdo-

Államadóssági kötvény

- nosainak támogatása: (1928: XXXIII. t.-c. — 4600/eln 1928 NMM., BK. 1928. 243 — 1929: XXXV. t.-c.)
- — — kiviteli engedély: (PkU. 38. §.)
- — — szelvénybeváltás 255
Csekkszámla: (15713/1935 Ptp.) Megtagadása, elévülés: (PRT. 1932. 10. 75150 — PRT. 1932. 18. 81224.)
- — — letétben levő 241
5265/eln 1924 Ptp.)
- — — nosztrifikált: (9390/1920 ME., BK. 1920. 299 — 6000/1920 PM. — 6001/1920 PM. — 9930/1920 ME., BK. 1920. XII. 30 — 937/1921 PM., BK. 1921. II. 20 — 2064/ig 1921 Ptp. — 150/1922 PM., BK. 1922. 26 — 4200/1922 PM., BK. 1922. 291 — 4500/1922 PM., BK. 1922. 297.)
- — — postahivatalok által . . 424
(PÜSz. 1. § — PRT. 1925. 48. 22667 — PRT. 1926. 40. 34563.)
- — — szelvény, esedékesség előtt benyújtott: (PRT. 1929. 27. 28628.)
- — — és záloglevélbeváltás szabályozása: (300/1936 ME., BK. 1936. 17 — 4925/1936 Ptp.)
- — — szelvényutalványainak kicserélése, lejárt: (PRT. 1926. 40. 34563 — PRT. 1927. 2. 137729.)

Államadóssági

- szolgálat 255
(102000/1924 PM., BK. 1924.
135 — 144649/1924 PM., BK.
1924. 246 — PRT. 1924. 49.
16845 — PRT. 1924. 55. 19132
— PRT. 1924. 71. 19266 —
PRT. 1925. 48. 22667 — PRT.
1926. 11. 3353 — 138921/1927
PM., BK. 1927. 273 — 97465/
1927 PM., BK. 1927. 174 —
PRT. 1927. 50. 47476.)

Államadósságokat terhelő vagyón-
váltság: (1921:XXVI. t.-c. —
3200/1921 PM., PüK. 1921. 21
— 4888/1921 ME., BK. 1921.
145 — 1818/1922 PM., BK.
1922. 111 — 1219/ig 1922 Ptp.)
Vagyonsváltság fejében beszol-
gáltatott külföldi értékpapírok
elszámolása: (165707/1921 PM.,
BK. 1921. 177 — 34659/1921
Ptp.) Vagyonsváltság megszü-
ntetése: (4810/1924 ME., BK.
1924. 135.)

Államadósságokra vonatkozó
trianoni rendelkezések: (1921:
XXXIII. t.-c.)

Államháztartás egyensúlyának
helyreállítása 344
(1924:IV. t.-c.)

Állami alapok és alapítványok . 362
(84674/1928 PM., 47704/1928
Ptp.)

— befizetés 546
„A“ jelű arany K értékű bef.
lap: (81853/1925 PM. — 36398/
1925 Ptp.) Bianco bef. lappal:
(9533/1926 Ptp.) Illetékkisza-
bási Hivatal bef. lapjaival:

Állami befizetés

- (PRT. 1936. 16. 99554 — 20533/1936 Ptp.) „Kincstári szolgálat“ felülnyomású bef. lappal: (PRT. 1930. 61. 94227 — 46312/1934 KM. — PRT. 1935. 2. 138536 — 1428/1935 Ptp.) Országgyűlési képviselőjelölt biztosítékául: (38500/1937 PM. — PRT. 1937. 19. 102277.) Pénzbüntetések, elkobzott pénzek és tárgyak értékesítéséből: (45100/1931 IM., BK. 1931. 294 — PRT. 1931. 58. 103375 — 62548/1931 Ptp. — PRT. 1932. 3. 70436 — 5610/1932 Ptp. — PRT. 1933. 33. 89664.) Bef. lap kitöltése: (PRT. 1924. 49. 17154 — PRT. 1924. 62. 20738 — PRT. 1925. 44. 21505 — PRT. 1926. 17. 6147 — PRT. 1929. 11. 12636 — PRT. 1933. 32. 89104.)
- befizetési lapon díjmentes feljegyzések 143
(PRT. 1924. 44. 14880 — PRT. 1924. 49. 17154 — PRT. 1924. 75. 23676 — PRT. 1930. 32. 78588.)
- csekkforgalom: alap és alapítványi számlák 346
- — aláírásbejelentés 358
(4233/1929 Ptp.) Elküldése: (136095/1935 PM., BK. 1935. 201 — 41509/1935 Ptp.)
- — bevételek és kiadások elszámolása és könyvelése . . . 361
(5400/1924 PM., BK. 1924. 133., PüK. 1924. 22 — 3770/1926 PM., PüK. 1926. 253.)

Állami csekkforgalom

— — bevételi számlák	346
Zárolt bevételiek. Dohányjövedéki bevételek különleges kezelése: (56500/1924 PM. — 32585/1924 Ptp. — 73518/1926 PM. — 74397/1926 PM. — PRT. 1926. 17. 6147 — PRK. 1926. 4. 41503.)	
— — csekkszámlatulajdonosok névjegyzéke	343
(5200/1924 PM. 2. § — 41745/1926 Ptp.)	
— — díjmentesség	355
— — együttesen kezelt közadók szállítása	349
(87562/1924 PM., BK. 1924. 128., PüK. 1924. 21.)	
— — feleslegesen rendelt nyomtatványok árának megtérítése: (47300/1926 PM. — 16345/1926 Ptp. — 274/1929 Ptp.)	
— — felszólalás	358
— — fizetési előlegszámlák 348,	352
(101000/1925 PM., BK. 1925. 167 — 44436/1925 Ptp. — 106000/1927 PM., BK. 1927. 168.)	
— — fizetési utalvány	432
— — fogyasztási adók befizetése: (93700/1924 PM., BK. 1924. 132 — 81853/1925 PM. — 158279/1926 PM.)	
— — forgalmi adók lerovása és kezelése: (114700/1924. PM., BK. 1924. 169., PüK. 1924. 27.)	

Állami csekkforgalom

— forgótőke nyilvántartási
számla 347
(51383/1930 PM. — 22451/
1930 Ptp.)

— gyorsutalványforgalom ki-
kapcsolása: (63488/1924 Ptp.)

— honvédelmi számlák kü-
lönleges kezelése: (199/1925
PM. — 9452/1925 Ptp.)

— illetmény- és nyugdíj-
számla arany K értékben ve-
zetése: (4402/1925 PM. —
40882/1925 Ptp.)

— illetmény és illetményössz-
zesítő számla 348
Kezelése: (1924:IV. t.-c. — 5200/
1924 PM., BK. 1924. 102 —
PRT. 1924. 49. 17154 — PRT.
1924. 62. 20738 — PRT. 1924.
64. 22843 — 41193/1924 Ptp.
— 101000/1925 PM.) Vámhi-
vataloknál: (90586/1924 PM.,
PüK. 1924. 23.)

— illetményfizetési utalvány
keltezés 359
(1999/1934 Ptp.) Kifizetése:
(PRT. 1933. 52. 107489.) Zá-
radékolása: (PÜSz. 58., 65.,
72. § — 19521/1927 Ptp.)

— kiadási számlák 347
(50800/1930 Ptp.) Jóváírási ti-
lalma: (18530/1925 PM. —
58816/1925 Ptp. — 146933/
1926 PM. — 67297/1926 Ptp.)
Ezek terhére a Magyar Nem-
zeti Banknál igényelt külföldi
fizetési eszközök ellenértéké-

Állami csekkforgalom

nek befizetése és elszámolása:
(6000/1924 PM.)

- — kiutalásra szolgáló csek-
kek 357
- — kormányzóság, korona- és
palotaőrségi csekkszámláinak
a honvédelmi minisztérium alá
rendelése és különleges keze-
lése: (93718/1927 Ptp.)
- — költségmentes kezelés . . . 355
- — körzeti forgalmi adóhiva-
tali számlák követelésének
szállítmányi letéti számlákra
átutalása: (125106/1927 PM.
— 30143/1928 Ptp.)
- — letéti számlák 349
(50422/1925 PM. — 42991/1926
Ptp.)
- — méretei 354
- — miniszteri engedély szám-
lák megnyitásához, megszü-
ntetéséhez, stb. 345
(5200/1924 PM. — 5607/1924
PM. — 39951/1924 Ptp.)
- — nem katolikus lelkészek
fizetési utalványai: (68071/
1926 VKM. — 133417/1926
KM. — PRK. 1926. 7. 71427
— PÜSz. 94. §.)
- — nyugdíjszámlák 348
Összesítő számla: (128394/
1924 PM. — 58761/1924 Ptp.
— 84686/1928 PM. — 83580/
1928 Ptp.)

Állami csekkforgalom

- — pénzügyi tárca részére nyitott általános jellegű bevételi számlák: (94942/1924 PM., PüK. 1924. 22.) Pénzügyi tárcát illető bevételek befizetése és kezelése: (109375/1924 PM., PüK. 1924. 25 — 17124/1926 PM. — 98553/1926 PM., PüK. 1927. 3.)
- — rendelkezési jog elbírálása 357
(39180/1924 Ptp.)
- — szállítmányi letéti számlákra körzeti forgalmi adóhivatali számlák követelésének hivatalból átutalása: (125106/1927 PM. — 30143/1928 Ptp.)
- — számlacsoportok kezelése 349
- — számlakivonatok küldőnc általi elvitele minisztériumok és budapesti közhatalóságok részére: (76463/1925 Ptp. — 12690/1926 Ptp.)
- — számlák lezárása . . . 362
- — törzsszeg: (36623/1926 Ptp.)
- Állami értéketét kezelése . . . 362
(5360/1924 PM.) Postatakarékpénztárnál: (47374/1929 PM., BK. 1929. 125 — 82200/1929 PM. — 37570/1929 Ptp. — 58373/1929 Ptp. — 65422/1929 Ptp. — 1600/1930 PM., BK. 1930. 274 — 67224/1930 Ptp. — 22477/1931 Ptp. — 45000/1931 Ptp. — 91175/1938 PM., BK. 1938. 200 — PRT. 1938. 40. 117767 — 48976/1938

Állami értéketét kezelése

- Ptp.) Postavezérigazgatóság-
nál: (PRT. 1931. 10. 74474 —
12426/1931 Ptp.)
- — lefoglalása: (36681/1930
Ptp.)
- hitelműveletekben való rész-
vétel 249
- hivatalok, stb. havi hiteligény-
lési összegek betétként való el-
helyezésének tilalma: (4661/
1925 PM. — 57187/1925 Ptp.
— 83961/1925 Ptp.)
- készpénzbevételek és kiadások
kezelésének átvétele 343
(5200/1924 PM., BK. 1924.
102.)
- kölcsönelőleg: (1924:VI. t.-c.
— 32000/1924 PM., BK. 1924.
42., PüK. 1924. 7.) „K“ alnyo-
matú bef. lappal: (PRT. 1924.
21.5665 — PRT. 1924.50.17217
— 16772/1924 Ptp.) Takaré-
korona értékben: (153850/1924
PM., BK. 1924. 237 — 28499/
1924 PM., BK. 1924. 48 —
31952/1924 PM., BK. 1924. 53
— 71000/1924 PM., BK. 1924.
99 — 1411/1924 ME., BK. 1924.
42 — PRT. 1924. 21. 5664 —
16772/1924 Ptp. — 18000/1924
Ptp. — 34672/1924 Ptp. —
66354/1925 PM. — PRT. 1925.
37. 18405 — 31815/1925 Ptp.
— 37788/1925 Ptp.)
- letétkezelés 365
- szavatosság 75, 186
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 1. §
— 55088/1925 KM.)

Állami

- számvitel: (1897:XX. t.-c. — 1915:XII. t.-c. — 1920:XXVIII. t.-c.)
- szervek fokozatos bekapcsolódása a csekkforgalomba . . 328
- tisztviselők, stb. és hozzátartozóiknak öregség, rokkantság, árvaság esetére ellátása: (1908: XL. t.-c. — 5630/1928 ME., BK. 1929. 6 — 31688/1929 PM. — 43127/1929 Ptp.)
- útéptéti „Kötelező jegy“ . . 254
(9170/1931 Ptp.)
- üzemek csekkszámláinak költségei 351
(154436/1924 PM. — 66254/1924 Ptp. — 100991/1925 PM. — 55917/1925 Ptp. — 56227/1925 Ptp.)
- — társulati adómentessége: (4100/1927 PM., HÖ. — 40000/1927 PM.)
- Államigazgatási letétek — természetben őrzött — postatakarék-pénztári kezelése 367
(91175/1938 PM., BK. 1938. 200 — PRT. 1938. 40. 117767 — 48976/1938 Ptp.)
- Államkölcsonök elhelyezése . . 249
- Állampapírok fajtái 221
- Állampénztárak átszervezése 255, 343
(1924:IV. t.-c. — 60007/1925 PM. — PRT. 1925. 44. 20661 — 40316/1925 Ptp.)

Állandó csekk: ált. utalványozá-
 sok 301
 (81976/1922 KM. — PTRT.
 1922. 76. 28498.) Átutalás kli-
 ringforgalomban: (177509/1929
 PM. — 4576/1932 Ptp.) Kiuta-
 lás: (4237/1928 Ptp. — 19447/
 1928 Ptp. — 68519/1928 Ptp.
 — 80586/1928 Ptp.) Utalványo-
 zás Csehszlovákia területén
 lakó bányanyugbéresek ré-
 szére: (28186/1928 Ptp.) Első
 Magyar Ált. Biztosító Társa-
 ság nyugdíjasainak: (52997/
 1928 Ptp.) Katonai járadékok-
 nak a Központi Illetményhiva-
 tal által: (5933/1926 PM. —
 30178/1926 NMM. — PRT.
 1926. 28. 24117 — 36533/1926
 Ptp. — 75018/1926 Ptp. —
 1933 : VII. t.-c. — 9300/elh
 1933. HM.) Magánalkalmazot-
 tak Biztosító Intézete által:
 (47708/1935 Ptp.) Országos
 Gazdasági Munkáspénztár já-
 rulékainak: (7905/1927 Ptp.)
 OTI. kiutalásainak utánküldési
 tilalma: (PRT. 1931. 10. 75148
 — 14972/1931 Ptp.) Utalvá-
 nyozás kezelése és ellenőrzése:
 (46328/1934 Ptp.) Külön cso-
 portja: (8675/1922 KM. —
 CsSzR. 30. § — PTRT. 1922.
 76. 28498 — 21514/1922 Ptp.)
 Különdíja: (13669/1923 Ptp.
 — 8827/elh 1926 Ptp. — 46329/
 1934 Ptp. — 44118/1936 Ptp.)
 Ehelyett belépési és változási
 díj rendszeresítése: (29072/
 1938 Ptp.)

Állandó csekk

— — utalványozási lajstromok
készítése számvevőségénél:
(4258/el. 1925 Ptp. — 85869/
1927 Ptp.)

— illetmények és ellátási díjak
számfejtésének egyszerűsítése:
(PRT. 1931. 9. 72805.)

Árverés: Árverési Csarnok helyi-
ségekben 502
Helyiségein kívül: (70368/1925
KM., BK. 1925. 147 — 3938/
el. 1931 Ptp.) Bírói: (1885:
XXII. t.-c.) Engedély nélküli:
(1923:V. t.-c. — 1933: XVII.
t.-c.) Ipartörvény alapján:
(1884:XVII. t.-c. — 1900:XXV.
t.-c. — 1922:XII. t.-c. — 1925:
XI. t.-c.) Kereskedelmi tör-
vény alapján: (1875:XXXVII.
t.-c.) Közjegyző által, illetve
közreműködése mellett foga-
natosított: (68229/1921 KM. —
70368/1925 KM., BK. 1925.
147.) Mű- és régiségkereskedői:
(68470/1924. KM. — 6488/el.
1924 Ptp.)

— kényszer 501
El nem kelt tárgyak után
árverési járulék és forgalmi
adó felszámításának tilalma:
(92608/1927 Ptp.) Értékesebb
anyag külön árverése: (75217/
1928 Ptp.)

Árverésen — önkéntesen és auk-
ción — eladott tárgyak szer-
ződési illetékének és fényűzési
forgalmi adójának lerovása:
(35265/1929 PM. — 3840/el.
1929 Ptp.)

Árverési Csarnok	108, 471
(1888:XXII. t.-c. — 8255/1919 KM. — 73880/1925 KM., BK. 1925. 162 — 59651/1925 KM. — 70368/1925 KM., BK. 1925. 147 — 52143/1926 KM., BK. 1926. 31 — 8175/1926 Ptp.)	
Váratlan rovincsolása: (56229/1927 Ptp. — 89907/1928 Ptp.)	
Kezelési szabályzata: (880/1936 Ptp.)	
— előlegnyújtás	503
(52149/1926 KM., BK. 1926. 19.)	
— felesleg kifizetése közvetítők által: (31110/1928 Ptp.) Letiltása: (51403/1931 Ptp.) Letiltott elszámolása: (53602/1931 Ptp.)	
— járulék, költségek	139, 140
Köztartozások fejében lefoglalt ingóság után: (65454/1934 PM. — 100325/1934 PM. — 3138/eln 1935 Ptp.) Fel nem számítása kétszeri kényszerárverésen el nem kelt zálogtárgyak után: (92608/1927 Ptp.)	
— jegyzőkönyvi másolatok, kivonatok kiadása: (59374/1935 Ptp.)	
— kiszállási díj: (35265/1929 PM., BK. 1929. 97 — 3840/eln 1929 Ptp.)	
— Közlöny	503
(8771/eln 1928 Ptp. — 86271/1928 Ptp.)	
— osztály	108

Árverési

- vételár: (73880/1921 KM. — 65437/1931 PM. — 4832/eln 1931 Ptp.) Befizetése csekk-számlára: (36973/1933 Ptp.)
- vételi megbízás 503
(8864/1930 Ptp.)
- visszavásárlási díj kényszer-árverésnél 486
- visszavonási díj önkéntes árverésnél 486
- Átértékelésből kizárták az intézet magánjogi pénztartozásait: (1926:XV. t.-c. — 1928:I. t.-c. — 1928:XII. t.-c.)
- Átlagszámok: csekk . . . 290, 325
- takaréknak 219
- Átruházás 268, 286
Csekk számlakövetelés: (CsSzR. 15. § — 30590/1926 Ptp. — 3728/1928 Ptp.)
- takarékszám lakövetelés 188, 197, 419
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 28. §.)
Átruházási jegyzőkönyvbe jel-szó bejegyzése: (PK. 1888. 9. 260/ig.) Intézetten kívüli: (16635/1905 Ptp. — C. döntv. 1908. I. 203.)
- Átutalás 262
Átutalási értesítés: (2425/1934 Ptp.) Bankok részére: (34815/1925. Ptp.) Magánfelek részére: (14136/1923 Ptp. — 61086/1927 Ptp.) Ára: (PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/eln.)

Átutalási forgalom	262
— forgalomból eredő jóváírások	295
Átutaló lap	549
— számlatulajdonos nevének el- hagyása számlán: (58150/1929 Ptp.)	
Átvételi elismervény	422
(TSzR. 25. §.)	

B

Bankárrendelet: (30/1927 PM.,
BK. 1927. 21.)

Bankjegyek becserélése:
(165906/1926 PM.)

Bankzárlat	56,	219
(4000/1931 ME., BK. 1931. 157		
— 4001/1931 ME., BK. 1931.		
160 — 27824/1931 IM., BK.		
1931. 161 — 4200/1931 ME.,		
BK. 1931. 162 — 4300/1931.		
ME., BK. 1931. 165 — 1341/		
1931 PM., BK. 1931. 167 —		
1350/1931. PM., BK. 1931. 167		
— 4400/1931. ME., BK. 1931.		
172 — 4550/1931 ME., BK.		
1931. 185 — 4560/1931 ME.,		
BK. 1931. 185 — 4600/1931		
ME., BK. 1931. 195 — 1800/		
1931. PM., BK. 1931. 223 —		
PRK. 1931. 3. 39553 — 47858/		
1931 Ptp.)		

Baross Gábor . 30, 35, 39, 87, 266

Baross Géza 104, 562

Barta R. 558

Bauer F.	558
Bauer O.	558
Bánatpénz l. Üzleti biztosíték.	
Becsüs állami tisztviselő mivolta:	
(1893:IV. t.-c. — 1924:IV. t.-c.	
— 5000/1924 ME. — Közig.	
bir. 3640/1926 — Bp. kir.	
tvszk. 22. Pf. 6936/1928 —	
787/1928 Ptp.)	
Becsüsi biztosíték	486
(26105/1933 Ptp.) Teendők:	
(1549/eln 1926 Ptp.)	
Be- és visszafizetési lajstromok	450
(PTRT. 1923. 67. 28392 —	
13759/1923 Ptp.)	
Befizetés átvétele faluzó levél-	
hordó által	444
(PkU. 2. §.)	
— elfogadásának tilalma állam-	
ellenes sajtóterméknél, szál-	
lításból kizárt hírlapnál és	
folyóiratnál: (PÜSz. 21. §.)	
— idegen fedezeti csekkel . . .	444
(13406/1923 Ptp. — 26374/	
1924 Ptp.)	
— kettős elismerése, bírósági	
szervek, végrehajtók, ügyész-	
ségek, kincstári jogügyi igaz-	
gatóság és országos büntető-	
intézetek részére	441
(PÜSz. 61. § — PkU. 47. §	
— PRT. 1938. 27. 105755.)	
— lefoglalása	272
(Bp. közp. kir. jhb. Pk. IX.	
329674/1926 — Bp. közp. kir.	
jhb. Pk. XII. 346085/1926 —	
54758/1926 Ptp. — 67023/1926	

Befizetés lefoglalása

- Ptp. — Bp. közp. kir. jlb. Pk.
IX. 349047/1927 — 9122/1928
Ptp.) Jövőbeli: (1881: LX. t.-c.
— Bp. közp. kir. jlb. 1930 El.
III. c. 9/3 — 11203/1930 Ptp.)
- OTI. javára 546
(PRT. 1934. 7. 104031.)
- több befizetési lappal . . . 441
(PÜSz. 49. §.)
- Befizetési lap 544, 547
(CsSzR. 20. §.) Aranykorona
értékű: (81853/1925 PM. —
36398/1925 Ptp.) Ára: (PRT.
1926. 64. 136679 — PRK.
1926. 7. 8827 — 1663/1927
Ptp.) „A“ jelzésű: (81853/1925
PM. — 36398/1925 Ptp.) Biz-
tosító társaságoké: (PRT. 1927.
37. 51933 — PRK. 1927. 3.
51933.) Csillagos: (PK. 1914.
7. 17817 — 56562/1934 Ptp.)
Igazságügyi: (45100/1931 IM.,
BK. 1931. 294 — PRT. 1931.
58. 103375 — 62548/1931 Ptp.
— PRT. 1932. 3. 70436 —
5610/1932 Ptp. — 35500/1933
IM.) Illeték Kiszabási Hivatal:
(PRT. 1936. 16. 99554 —
20533/1936 Ptp.) Közigazga-
tási: (PK. 1904. 9. 12507 —
PRK. 1926. 5. 42382.) Székes-
fővárosi: (PK. 1908. 1. 1911 —
26823/1924 Ptp. — 14001/
1928 Ptp.) Orsz. Gazd. Mun-
kaspénztár: (6830/eln 1900
KM. — 1237/ig 1900 Ptp. —
PK. 1901. 1. 1206/ig.) Táv-
beszélő Díjbeszedő Hivatal:
(PTRT. 1921. 44. 15150.)

Befizetési lap

- — alaki hiányai 440
 (1891:XIV. t.-c. — 78115/1891
 KM. — PRT. 1926. 62. 135053
 — PRK. 1927. 1. 8420.) Javi-
 tása: (PK. 1894. 12. 6014 —
 CsSzR. 20. § — PK. 1896. 7.
 3979/ig — PK. 1898. 5. 293/
 ig — PK. 1898. 10. 740/ig —
 PTRT. 1901. 5. 91997 — PK.
 1903. 11. 881/ig — PK. 1906.
 8. 9911 — PK. 1909. 1. 24179/
 1908 — 11555/1923 Ptp. —
 PRK. 1926. 1. 1183/elv —
 PRT. 1927. 12. 6645 — PRT.
 1930. 9. 85108 — PRT. 1937.
 19. 101010 — 35385/1937 Ptp.)
- — — díjmentes csatolása csekk-
 számlatulajdonosok által nyom-
 tatványküldeményeikhez . . . 546
 (PÜSz. 32. §.) Kiadóhivatalok
 által sajtótermékekhez: (PÜSz.
 35. §.)
- — — és aljegyzék közötti eltérés
 rendezése: (9656/1934 Ptp.)
- — — füzetekben: (CsSzR. 20. §
 — 6805/elv 1928 Ptp.)
- — — keletrovatának — értesítő
 lapon és könyvelési szelvényen
 — megszüntetése: (PRT. 1930.
 39. 74428 — 7538/1931 Ptp.)
- — — kezelése — postai — . . . 440
- — — Kincstári Szolgálat felül-
 nyomással 143
 (PRT. 1930. 61. 94227 — PRT.
 1935. 2. 138536 — 1428/1935
 Ptp.)
- — — kizárólagos gyártása . . . 544

Befizetési lap

- (PRT. 1925. 24. 13074 —
25238/1925 Ptp.) Multigraph
géppel nyomása: (70024/1928
Ptp.)
- — konszignáció: (PK. 1892.
2. 10/ig — PK. 1893. 2.
342/ig.)
- — könyvelése 313
- — különleges 545
(PRK. 1926. 5. 42382.) Pénz-
intézeti Központ számlájára:
(PRT. 1932. 35. 91426 —
PRT. 1933. 45. 103382 —
44142/1933 Ptp. — PRT. 1937.
2. 128283/1936.) Zárónyelvvel:
(41621/1938 Ptp.)
- — levelező csekk 546
(11130/1925 Ptp.)
- — levelező részes 546
Augusztai gyorssegélyalap: (PK.
1916. 1. 27489.) Charité Poli-
klinika: (2639/el. 1927 Ptp.)
Hadsegélyző Hivatal: (PK. 1917.
4. 1371.) József Királyi
Herceg Szanatórium Egyesü-
let: (4633/el. 1924 Ptp.) Mol-
nár László gyermekotthon :
(1352/el. 1927 Ptp.) OTI.:
(PRT. 1933. 42. 90308 — 23392/
1933 Ptp.) Rákosszentmihályi
református egyházközség:
(1597/el. 1927 Ptp.) Székes-
fővárosi népgondozó kirendelt-
ség: (3474/el. 1926 Ptp.) Vö-
röskereszt Egylet: (1796/el.
1926 Ptp.)
- — nyomdai úton kitöltése:
(11080/1927 Ptp.)

Befizetési lap

- postai bélyegzőlenyomat
szempontjából felülvizsgálása 516
(7538/1931 Ptp.)
- pót 516
- részein bélyegzés 440
(152/ig 1909 Ptp.) Eltérő ki-
töltés: (PTRT. 1923. 67. 28392
— PRT. 1924. 62. 20738.)
Sorszám: (7769/1925 Ptp.)
- sajtó részére 546
(6321/1932 Ptp.)
- számlaszám szerinti ren-
dezése 515
(13300/1923 Ptp.)
- laphoz — külföldi csekkszám-
lára — okmányok csatolása:
(PRT. 1931. 40. 92737.)
- lapon barna vonalas alnyo-
mat: (PTRT. 1922. 93. 37357.)
- befizető nevének bélyegző-
lenyomattal feltüntetése: (PK.
1892. 7. 3308 — PK. 1892. 9.
4191 — PK. 1895. 11. 6320
— PK. 1906. 12. 22337.)
- közlemények bérmentesítése 143
(PK. 1908. 6. 788/ig — PRT.
1925. 31. 12801.) Bérmentesi-
tés megtagadása: (4242/el
1892 KM. — PK. 1892. 2. 447
— PK. 1907. 9. 19481 —
PTRT. 1923. 43. 17977 —
PRT. 1924. 39. 9626.) Hely-
telen portózása: (1791/ig 1908
Ptp. — 12061/1923 Ptp. —
14718/1923 Ptp.) Díjátalányo-
zás: (PRT. 1924. 44. 14880 —
PRT. 1924. 75. 23676.) Áta-

Befizetési lapon közlemények

- lányozás átmeneti tilalma :
(PTRT. 1919. 65. 22003.)
Díja: (136116/1926 KM., BK.
1926. 291 — PRT. 1926. 61.
136116 — 76043/1926 Ptp. —
PRT. 1929. 11. 12636 — PRT.
1929. 46. 45925 — 23703/1929
Ptp. — 6342/1930 Ptp.) Díj-
mentessége : (4249/eln 1892
KM. — CsSzR. 20. § — PK.
1892. 2. 447 — PTRT. 1892.
3. 4249 — PTRT. 1923. 43.
17977 — 12873/1923 Ptp. —
PRT. 1924. 44. 14880 — PRT.
1924. 49. 17154 — PRT. 1924.
75. 23676 — PRT. 1930. 32.
78588.)
- — pénzügyi bélyegek alkal-
mazása: (PRT. 1931. 2. 96191
— PkU. 32. § — 7475/1931
Ptp.)
- lappal eszközölt befizetések . 293
(CsSzR. 19—20. § — C. 157/
1899., D. III. f. XV—27.) Kése-
delmi kamat felszámítása: (C.
1402/1905., HD. I. 30. o.)
- — — befizetéseknél hivatal a
számlatulajdonos megbízottja 442
(C. 1456/1904., D. IV. f. 2. 246.
o. — C. 165/1904., HD. I.
160. o.)
- Befizető: csekkforgalomban . . 293
- takarékforgalomban . . . 417
- Befizetői rendszer . . . 159, 417
(TSzR. 33. §.)
- Belépési nyilatkozat . . . 282, 425

Belga postatakarékpénztár	15, 391
— postatakarékpénztári rendszer	23
Belkezelési csekk	549
(13708/1935 Ptp. — 19424/1935 Ptp.)	
Bellmont & Co	370
Bemutatóra szóló főpénztári csekk nyugtázása	297, 319, 324
(4920/el. 1909 KM. — CsSzR. 27. §.) Külön jutaléka: (64521/1924 KM., BK. 1924. 90 — 2575/el. 1924 Ptp. — 89575 1925 KM., BK. 1925. 251 — PRT. 1925. 69. 34202 — 7686/el. 1925 Ptp.) Visszamaradt — restant — kezelése: (35301/1921 Ptp. — 56369/1930 Ptp.)	
Beraktározási Vállalat	471
(8255/1919. KM.)	
Bernet	558
Berth M.	558
Betegségi Biztosító Intézet, postatakarékpénztári	106
(10900/1926 ME., BK. 1926. 281 — 3896/1926 NMM. — 9188/el. 1926 Ptp. — 1927: XXI. t.-c.)	
Betétálladék és alakulása	73, 120, 124, 215
Gyümölcsöztetése: (1885:IX. t.-c. — TSzR. 3. § — 1889:XXXIV. t.-c. — 1925:IX. t.-c. — 1926:XIV. t.-c.) Pénzintézeti Központnál: (51166/1926 PM., 2450/el. 1926 Ptp. — 193/	

Betétálladék

1929 Res. PM., 5382/eln 1929
Ptp.)

— takaréék, alakulása 215

Betétek zárolása: 3987/1919 ME.,
BK. 1919. 88. — 10598/1920
ME. — 6583/1920 PM., BK.
1920. 291.)

Betételhelyezés: I. Takarékbetét-
elhelyezés.

Betétkönyv 533

— ára: (PRT. 1926. 64. 136679
— PRK. 1926. 7. 8827/eln.) Le-
rovási mód: (PK. 1897. 12.
27614.)

— átadása nyilvántartás alap-
ján: (PK. 1897. 12. 895/ig.)

— átírása más közvetítő hiva-
talra 190

— borítékának megőrzése: (PK.
1911. 11. 24054 — PK. 1917.
4. 1430/ig.)

— előmutató birtokosi minősége
iránti kétség esetén fizetés-
megtagadás 535
(C. 1387/1893., D. LXVI. f.
52. o.)

— felajánlás Ferenc József és
IV. Károly király részére . . 541
(1886. jan. 25.-i legf. elh. 56/eln
1886 Ptp. — 1918. aug. 5. legf.
elh. — 4685/ig 1918 Ptp.)

— felterjesztése kamatbejegyzés
és felülvizsgálás céljából 189, 416
(TSzR. 25. § — 55/ig 1890 Ptp.)

Betétkönyv felterjesztése

- PK. 1900. 12. 1138/ig — PK. 1904. 3. 1651/ig — PK. 1907. 3. 1358/ig — PK. 1908. 1. 108/ig — PK. 1917. 6. 11381 — PRT. 1931. 6. 72160.) Kísérő lajstrommal: (PK. 1890. 1. 6/ig — PK. 1896. 6. 307/ig — PK. 1909. 12. 2013/ig — PK. 1914. 11. 20632 — 13090/1926 Ptp. — PRT. 1932. 7. 74036 — PRT. 1937. 51. 128470.) Hamisított: (TSzR. 27. § — PRT. 1928. 32. 28420.)
- felülvizsgálás letétbevétel előtt: (14152/1934 Ptp.)
- folytatólagos 418
(1885:IX. — TSzR. 29. § — PK. 1888. 12. 363/ig.) Kiállítás és elküldése: (89912/1929 Ptp. — 9427/1930 Ptp.) Nyilatkozata: (TSzR. 29. §.)
- jelentősége 534
- kezelése 414
Kiegyenlítették: (19423/1934 Ptp.)
- készlet 210, 414
(PK. 1899. 1. 10642.)
- kiállítás 435, 533
(1885:IX. t.-c.)
- korlátozás 197
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 24. §.)
- követelés valódi hitelezője 533, 539
(15535/1923 PM.) Követelésre igénybejelentés harmadik személy részéről: (Bp. kir. tvszk.

Betétkönyv

- 56946/1910 sz. — 14850/1914 Ptp.) Közokirati minősége: (C. 2543/1896 — C. 7959/1896 — Szegedi kir. honv. tvszk. Hb. 165/31—12. sz. — Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve 5. rész. 18. o. — Dr. Isaák Gyula: Büntető törvénykönyv 269 és 471. o. — Angyal-Degré-Zehery: Anyagi és alaki büntetőjog 652. o. 16072/1932 Ptp.)
- másodlati 200
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 30. §.)
- megsemmisítése: l. Megsemmisítési eljárás.
- nyilvántartás 209, 414
Selejtezési tilalom: (PK. 1888. 12. 362/ig — PK. 1888. 10. 740/ig — PK. 1907. 10. 1380/ig — 53356/1934 Ptp.)
- perforált számmal ellátása: (PRT. 1934. 52. 136526 — 56106/1934 Ptp.)
- reklamálás késedelmes visszaküldés esetén 416
(TSzR. 25. §.)
- zálog- és megtartási jog alóli mentessége: l. Zálog- és megtartási jog.
- Betétkönyvbe kamatbejegyzés költségvetési év szerint . . . 189
(2339/ig 1914 Ptp.) Naptári év szerint: (126102/1930 PM.)
- postabélyegeket beragasztásának tilalma: (18639/1930 Ptp.)

Betétkönyvben javítás, törlés, vakarás	418
(TSzR. 27. §.)	
Betétmaximum	73, 188
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 31. § — PK. 1897. 3. 111/ig — 276/ig 1898 Ptp. — 1898:VIII. t.-c. — 1923:XXXII. t.-c.) Felfüg- gesztése: (719/1917 ME., PK. 1917. 4. 749/ig — PTRT. 1919. 65. 22003 — 43600/1927 PM. — 25157/1927 Ptp.)	
Betétminimum	187
(1885:IX. t.-c. — 1927:V. t.-c. — PRT. 1927. 32. 31864 — PRK. 1927. 2. 31864 — 83640/ 1928 Ptp.)	
Bevétel	119
Bevételi és kiadási lajstrom: (3599/eln 1886 KKM.)	
Bélyeg- és egyéb értékanyaggal kapcsolatos készpénzkezelés: (5350/1924 PM., BK. 1924. 133 — 362/1925 PM. — 4610/1925 PM.)	
— — — illetékmentesség	195
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 22. §.)	
Bélyeghamisítás: (1897:XXXVII. t.-c.)	
Bélyegzőlenyomat olvasható al- kalmazása: (PTRT. 1922. 28. 13241.)	
Bianco befizetési lap	443, 545
Bevezetése Budapest terüle- tére: (1811/ig 1908 Ptp.) Egy- szerűsítése: (PTRT. 1922. 93. 37357.) Kiterjesztése vidékre	

Bianco befizetési lap

is: (PTRT. 1923. 26. 41721 — 11951/1923 Ptp.) Ára: (PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/eln.) Bizományi árusítása: (10448/1923 Ptp.) Megrendelése posta értékcikkraktártól: (PTRT. 1923. 26. 41721 — PRT. 1924. 31. 8487.) Elszámolása: (PTRT. 1923. 26. 41721 — 12135/1923 Ptp.) Kitöltése: (PRT. 1928. 28. 39664.) Kitöltésénél fél felelőssége: (PTRT. 1923. 26. 41721.) Biztosító társaságok díjpénzeinek befizetésére: (PRT. 1927. 37. 51933 — PRK. 1927. 3. 51933.) Állami befizetésnél: (9533/1926 Ptp.) Orsz. Ügyvédszövetség tagjai részére: (PRT. 1938. 31. 111516 — 35701/1938 Ptp.) Pénzbüntetések, elkövetett pénzek és tárgyak értékesítéséből befolyt összegek befizetésénél tilalom: (PRT. 1933. 33. 89664.) Pénzüntézeti Központ csekkszám-lájára tilalom: (PRT. 1932. 35. 91426 — PRT. 1933. 45. 103382 — 44142/1933 Ptp.)

— csekk: (1797/ig 1913 Ptp. — 2790/ig 1913 Ptp.)

Bírói végrehajtások egyes rendelkezéseinek módosítása:
(1929:XIV. t.-c.)

Birtokrendezési szabályok:
(5000/1928 IM., BK 1928. 79.)

Blaire A. 558

Boletta: I. Gabonaértékesítési alap.	
Bontás: éjszakai (24142/1928 Ptp.)	
Bontási munkálatok ellenőrzése: (65071/1925 Ptp. — 30485/1927 Ptp.)	
Bontó bizottság	312
Boríték csekkforgalom- ban	297, 358, 431
(CsSzR. 25. § — PRK. 1926. 5. 31549 — 12530/1930 Ptp.) Ki- állított fizetési utalvány be- küldésére: (20283/1937 Ptp.) Piros boríték csekk beküldé- sére: (BK. 1935. 201., 136095/ 1935 PM., 41509/1935 Ptp.)	
Boszniai csereforgalom . . .	274
(PK. 1911. 7.)	
Böhm-Bawerk:	149, 564
Bródy Aladár dr.	562
Bud János dr.	164, 564
Budapest székesfőváros posta- takarékpénztári pénz- kezelése	335, 337, 340
(144/1916. sz. közgy. hat.) Kegy- és nyugdíjak kiutalása: (26823/1924 Ptp. — 84764/1927 Ptp.) Költségek fedezetére el- látmány: (60134/1925 Ptp.)	
Budapesti áru- és értéktőzsde hatásköre: (1870:II. t.-c.) Vá- lasztott bírósága: (1881:LV. t.-c.)	
— Leszámoló Egylet . .	275, 300
(2264/el. 1902 KM. — 333/ig	

Budapesti Leszámoló Egylet

- 1902 Ptp. — 9040/1909 KM.
— CsSzR. 30. §.) Ügyrend
módosítás: (20069/1928 Ptp.)
- postaigazgatóság szervezése:
(PRT. 1929. 17. 20864 — PRT.
1929. 23. 27962 — 36130/1929
Ptp.)
- Bulgár postatakarékpénztár . . 391
- Burgenlandi megjelölésű állam-
adóssági kötvények szelvé-
nyeinek beváltási tilalma:
(4126/1921 PM., BK. 1921.
277.)
- Butze F. 558
- Bűnügyi zárlat 272
(1896:XXXIII. t.-c.)

C

- Caisse Commune — Közös
Pénztár — 223
- — kötvények 225
- Générale d'Epargne Retraite 15
- Cégfennállás igazolása . . 282, 425
(PK. 1897. 12. 815/ig.)
- Cégváltozás, csekk 286
- (névváltozás), takarékpénztár . 189, 417
- Címeres nemzeti lobogó haszná-
lata: (4642/1898 KM. — 3039/
eln 1898 KM. — 579/ig 1898
Ptp.)
- Címtábla 412

Címváltozás csekkforgalomban .	286
(CsSzR. 15. §.)	
— takarékforgalomban	417
Cochery	16
Collectiv jegyzési mód: csekk-	
forgalomban	284, 426
— — — takarékforgalomban .	435
Cross Entry System	24
Cukoradó és a cukor után fize-	
tendő kincstári részesedés be-	
szedése és kezelése: (71400/	
1924 PM., BK. 1924. 104.)	
Cuneus H.	558
Czettler Jenő dr.	564

Cs

Cseh postatakarékpénztár .	22, 392
Csehszlovák alattvalók letétei-	
nek rendelkezésre bocsátása:	
(4072/1924 PM., BK. 1924. 238	
— 8087/1924 PM., BK. 1924.	
250 — 7934/1924 ME., BK.	
1924. 266.)	
Csehszlovákia területén lakók	
koronaköveteléseinek és tar-	
tozásainak összeírása: (3600/	
1924 ME. — 7231/1924 ME. —	
4026/1924 PM. — 4072/1924	
PM.)	
Csehszlovákiával kötött pénz- és	
hitelügyi egyezmények becik-	
kelyezése: (1924:XXII. t.-c.)	

Csekk	547
— alosztálybeosztás: (7393/el 1924 Ptp. — 48781/1936 Ptp.)	
— ára	548
(PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/el.)	
— bélyegilletéke	140
(1889:XXXIV. t.-c. — 1908: LVIII. t.-c. Bélyegill. 89. tét. XII. f./ pont — 79200/1920 PM. — 4932/ig 1920 Ptp. — 117300/ 1923 PM., BK. 1923. 209 — PTRT. 1923. 72. 30191 — 14067/1923 Ptp. — PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/el. — 77661/1926 Ptp. — 5100/1931 ME., BK. 1931. 229 — PRT. 1931. 48. 96811 — 49425/1931 Ptp. — 9680/el. 1931 Ptp.) Csekkeken feltün- tetése: (460/ig 1909 Ptp.) Kü- lönbözlet felszámítása: (10300/ 1924 PM., BK. 1924. 18 — 6001/1924 Ptp.) Lerovási mód- ja: (6882/1909 PM. — 163600/ 1926 PM., BK. 1926. 290.) Mentessége: (4210/el. 1905 Km. — 43257/1905 Ptp. — 736/ig 1905 Ptp.) Alispán, já- rási főszolgabíró, rendőrkapí- tány, állampénztár, mint vár- megyei pénztár részére: (132112/1905 BM. — 30/ig 1906 Ptp.)	
— értékhatára	288
(3314/el. 1895 KM. — 75836/ 1920 KM. — PTRT. 1921. 4. 96973/1920 — 4739/ig 1920 Ptp. — 5527/ig 1920 Ptp. — 54997/1923 KM. — 10879/	

Csekk értékhatára

- 1923 Ptp. — 12317/1923
Ptp. — 14280/1923 Ptp. —
9027/1924 Ptp. — PRK. 1927.
2. 15300 — 15300/1927 Ptp.
— 3361/1937 Ptp.)
- érvényesítés 297
(4065/ig 1914 Ptp. — 20180/
1919 Ptp.) Megtagadása: (Bp.
kir. tvszk. 28. PF. 2192/1937 —
17 P. 541 Ptp.)
- és klíringforgalom 261
- fajai 297
(CsSzR. 26. §.)
- fedezetlensége esetén köve-
tendő eljárás: (39828/1929 Ptp.)
- fogalma 259
- forgási sebessége 326
- hátlapján való rendelkezés
megszüntetése 548
(7515/eln 1901 KM. — PK.
1902. 4. 2252 — 311/1902 Ptp.)
- jogi szabályozása 257
- jóváírás 292
- kellékei 260
- kezelése 309
(10451/1923 Ptp.)
- kiállítása 296
(57022/1925 Ptp.)
- kizárólagos gyártása 547
(CsSzR. 24. §.)
- letiltási ügyiratok bemutatása
csekkosztály főnökének:
(12954/1928 Ptp.)

Csekk

- lényege 257
- meghatározása 260
- megsemmisítése fizetési hely-
re illetékes törvényszéknél:
(1908:LVIII. t.-c. — 1912:LIV.
t.-c. — 68300/1914 IM. —
1925:VIII. t.-c.)
- megterhelés 296
- rendeletre szóló elfogadásá-
nak tilalma 297
(4920/elh 1909 KM.)
- részei 548
- szereplői 260
- szó kötelező kitétele csekk-
úrlapon: (1908:LVIII. t.-c. —
1834/ig 1908 Ptp.)
- szupperrevíziója: (39864/1932
Ptp.)
- tandíj 548
(1797/ig 1913 Ptp. — 2790/ig
1913 Ptp.)
- visszaküldése visszautasítás
esetén: (11829/1914 Ptp. —
89/ig 1915 Ptp. — 4916/1916
Ptp.)
- visszavonása 287
(1908:LVIII. t.-c.) Korábbi
visszavonási tilalom: (CsSzR.
25. §.)
- Csekkbefizetés fedezeti csek-
kel 307, 443
- kettős elismerése bírósági
szervek és országos büntető
intézetek részére 441

Csekkbefizetés

(PÜSz. 61. § — PkU. 47. § —
PRT. 1938. 27. 105755.)

— utáni késedelmi kamat: (C.
1402/1905 HD. I. 30. o.)

— visszaadási tilalma 442
(3136/1889 KM. — Bp. kir.
ker. és vtvszék. 41563/1893 sz.
hat. — C. 558/1895., D. LXXI.
f. 265. o. — C. 1506/1904., D.
III. f. 3. 235. o. — C. 1198/
1905., D. IV. f. 6. 292. o. —
PK. 1906. 5. 486/ig — 42720/
1908 KM. — 42750/1908 KM.
— 12678/1908 Ptp. — 14891/
1908 Ptp. — 20996/1913 Ptp.
— 1931. 56. 101797.)

Csekkbefizetési díj 142
(PRT. 1933. 53. 108935 — Le-
vélpostai Díjszabás 33. § —
7454/1934 Ptp. — PRT. 1934.
3. 101740 — PRT. 1935. 19.
116887 — PRT. 1937. 12.
94483.) Mentesség: (PRT. 1930.
52. 88968 — PRT. 1930. 54.
92408 — 62050/1930 Ptp. —
PRT. 1931. 18. 79780 —
46312/1934 Ptp.) Pénzintézeti
Központ befizetési lapjainál:
(PRT. 1933. 45. 103382 —
44142/1933 Ptp.) Postataka-
rékpénztár befizető pénztárai-
nál eszközölt befizetéseknél:
(1238/1932 Ptp.) Összeg fel-
jegyzése befizetési lapra: (PkU.
32. §.) Összeg hitelezése „Ma-
gyar a Magyarért“ segélyezési
akció csekkszámlájára: (PRT.
1938. 41. 120986 — 54144/
1938 Ptp.) Horthy Miklósné
nyomorenyhítő akció csekk-

Csekkbefizetési díj

számlájára: (PRT. 1932. 46.
100275.) Díjfelszámítás elvileg
állami befizetésnél: (5290/1924
PM.)

Csekkbefizetéssel kapcsolatos tu-
dakozványok díjmentes keze-
lése: (PkU. 47. §.) Pénzügyi
illetékmentesség: (PRT. 1935.
47. 123875 — 56186/1935 Ptp.)

Csekkellenőrzési számszelvény . 548
(CsSzR. 24. § — 23701/1901
KM. — 12505/1901 Ptp.) Meg-
szüntetése: (7322/ig 1918 Ptp.
— 41092/1919 KM. — 75836/
1920 KM. — PTRT. 1921. 4.
96973/1920 — 5527/ig 1920
Ptp.)

Csekkben „Elszámolásra“ záradék 298

— vakarás 297

Csekkfizetési utalvány 542
(CsSzR. 28. §.)

— — érvénytelenítése 289
(PkU. 95. § — 9292/1930 Ptp.)

— — fajai 543

— — kézbesítése fiókbérlők ré-
szére: (PÜSz. 82. § — PkU.
113. §.) Községek részére:
(PkU. 111. §.)

— — összegének lefoglalhatat-
lansága 544
(1881:LX. t.-c. — 1908:XLI.
t.-c. — 89407/1909 KM. —
5992/1915 KM. — PkU. 147. §.)

Csekkforgalmi rendszerek . . . 24

Csekkforgalom előnyei	261
— költsége	133
(1889:XXXIV. t.-c. — CsSzR. 8. § — 1923:XXXII. t.-c.)	
— költségeinek felszámítása . .	138
Megtérítése főszolgabírák által: (79000/1904 BM. — 12507/ 1904 Ptp. — 17824/1904 Ptp. — 14184/1923 Ptp. — 92638/ 1925 BM. — 57970/1925 Ptp. — 14019/1926 Ptp.) Székesfő- város által: (60134/1925 Ptp.)	
— könyvelése	308
— szabályozása	259
(1875:XXXVII. t.-c. — 1889: XXXIV. t.-c. — 3314/eln 1895 KM. — 1908:LVIII. t.-c. — 557/1909 ME. — 3100/1909 IM. — 1912:LXIV. t.-c. — 1925:VIII. t.-c. — 26000/1925 IM.)	
— törzsszáma — törzsbetéte —	
1. Törzsszáma.	
Csekkforgalomba felvétel	281, 425
(CsSzR. 10. § — PK. 1907. 9. 1135/ig — 35193/1921 Ptp.) Honvédkerületi parancsnoksá- goké: (16210/eln 1912 HM. — 832/ig 1913 Ptp.) Katonatisz- teké: (46692/1929 HM. — 55911/1929 Ptp.) Kérvényhez zöldszínű befizetési lap: (PRT. 1932. 5. 72582 — 787/1932 Ptp.) Felvétel megtagadása: (1889:XXXIV. t.-c. — CsSzR. 11. §.)	
Csekkforgalomban mérleg, nye- reség- és veszteségszámla ké- szítése: (CsSzR. 2. §.)	

Csekkforgalomban

— rendelkezés csakis az utolsó számlakivonaton feltüntetett követelés figyelembevételével történhet 296
(1219/ig 1890 Ptp. — 102/ig 1894 Ptp. — 58228/1926 Ptp. — 34024/1931 Ptp.)

— rendelkezési jogosultság . . 283
(CsSzR. 11. §. — 10451/1923 Ptp.)

Csekkforgalomból kilépés 281, 287
(1889:XXXIV. t.-c. — CsSzR. 16. § — 3044/1924 Ptp. — 6263/1925 Ptp. — 8225/1930 Ptp. — 21523/1932 Ptp.) Kizárás: (CsSzR. 24. §.)

Csekkfüzetek kiszolgáltatása miatti felelősség 261
(76820/1927 Ptp.) Számozása: (48618/1934 Ptp.) Vámmmentessége: (4780/1927 PM. — 6982/1927 Ptp.)

Csekkjogi értekezlet, genfi . . 259

Csekkláda kiürítése: (3581/1934 Ptp.)

Csekklevelezési osztály központi levelezési osztályba beolvasztása: (4053/eln 1923 Ptp.)

Csekkszámla 311
Pót, nagytömegű bef. lapok tételenkinti könyvelésére: (58149/1929 Ptp.)

— gyermekmenhelyi: (PRT. 1924. 20. 5225.) Költségei: (65359/1926 Ptp. — PRT. 1927. 15. 137625 — 25217/1927 Ptp. — 19216/1938 Ptp.)

Csekk számla

— kivonat 268, 292

Bélyegmentessége: (1889: XXXIV. t.-c.) Bérmentesítése: (1889:XXXIV. t.-c.) Gyűjtése és elvitele: (20928/1920 Ptp. — 76463/1925 Ptp. — 12690/1926 Ptp.) Naponkinti kiküldése: (27086/1921 Ptp.) „Tévedések fenntartásával” kiállítás: (55088/1925 KM.)

— — portómentessége — külföldi — 144
(1925:XXXVI. t.-c. — 30886/1925 KM. — PRT. 1925. 58. 27070 — PRT. 1925. 64. 30493 — PÜSz. 9. § — 57189/1925 Ptp. — 74413/1925 Ptp. — 37282/1930 Ptp. — 63297/1930 Ptp.)

— követelés feletti rendelkezés . 284

— — lefoglalása, letiltása, bűnügyi zárlat 272
(1881:LX. t.-c. — Bp. közp. kir. jb. 1930. El. III. c. 9/3 — 11203/1930 Ptp.) Vagyonsváltással terhelése: (10598/1920 ME., BK. 1920. 291 — 1921: XV. t.-c. — 601/1921 ME., BK. 1921. 24 — 55000/1921 PM., BK. 1921. 117 — 96401/1921 PM., BK. 1921. 142 — PTRT. 1921. I. 97079/1920 — 2496/ig 1921 Ptp. — 3391/ig 1921 Ptp. — 4365/ig 1921 Ptp. — PTRT. 1923. 44. 16761.)

Csekk számlakövetelésre utalás
csekk szövegében: (1908:LVIII. t.-c. — 4920/el. 1909 KM. — 728/ig 1909 Ptp.)

Csekkszámlalap kezelése	313
(637/ig 1913 Ptp.)	
Csekkszámlap	284
(6020/1934 Ptp.)	
Csekkszámlatulajdonos automa- tikus bekapcsolódása a klí- ringforgalomba	277
(6931/1918 Ptp.) Számlatulaj- donosok névjegyzéke: (6104/ eln 1907 KM. — PK. 1907. 12. 25831 — 22229/1907 Ptp. — PRT. 1938. 30. 111404 — 36611/1938 Ptp.) Névjegyzék árának a csekkszámláról le- írása: (CsSzR. 13. §.) Számla- szám szerinti névjegyzék: (5632/el 1938 Ptp.)	
— értékpapírvásárlása	307, 422
(CsSzR. 31. §.)	
— kedvezményei	268
— korlátozásai rendelkezési jo- gát illetőleg	269
— lakásváltozása	286
(CsSzR. 15. §.)	
Csekkszámlatulajdonosok meg- oszlása	65
— számának fejlődése	291
Csekkszámlával kapcsolatos vál- tozások	286
Csekkszelvény	548
Csekkszerződés	260
(3314/el 1895 KM.)	
Csekktörvény	259, 264
(1908:LVIII. t.-c.)	

Csekkügylet adó- és illetékmen- tessége	268
Csekküzlet	257
Csekküzletág	261
— forgalma	320
— igazgatása	279
— lebonyolítása	308, 512
— vagyonváltozásai	292
Csekküzleti osztály	108
— — — előkészítő csoport	312
— — — főpénztári számfel- jövő csoport	319
— — — könyvelő csoport	313
— — — különítményi csoport	313
Csekkvisszafizetés: I. Visszafizetés.	
Csendőrségi nyugdíjjáradék- alap: (86980/1927 BM. — 89673/1927 BM. — 47198/1927 Ptp. — 122435/1928 BM.)	
Csereforgalom	274
Ausztiai: (PK. 1891. 8.) Bosz- nyai: (PK. 1911. 7.)	
Csőd: csekk	271
(1881: XVII. t.-c. — 1912: LIV. t.-c. — 1913: XXV. t.-c. — 1916: V. t.-c. — 1410/1926 ME. — 1928: II. t.-c.) Csődneyítés kül- földi joghatálya: (1881: XXII. t.-c. — Bp. kir. tvszk. 12. P. 49024/1922 — 11733/1923 Ptp. — 30135/1934 Ptp.)	
— takarékok	191
(1881: XVII. t.-c.)	

Csődönkívüli kényszeregyezség:	
csekk	271
(1916: V. t.-c. — 1410/1926 ME., BK. 1926. 44 — 10200/1926 IM. — 62997/1926. IM. — 2180/1927 ME., BK. 1927. 65 — 47210/1927 IM. — 5000/1927 ME. — 36000/1927 IM. — 6340/1927 ME., BK. 1927. 154 — 210/1928 ME., BK. 1928. 12 — 1250/1928 ME., BK. 1928. 64 — 1560/1928. ME., BK. 1928. 76 — 3610/1934 ME., BK. 1934. 90 — 1100/1935 ME. — 11079/1935 IM.) Vagyongfelügyelő rendelkezési jogosultsága: (1881: XVII. t.-c. — 1908:LVIII. t.-c. — 1916:V. t.-c. — 1410/1926 ME., BK. 1926. 44 — 5836/1926 ME. — 16612/1926 Ptp. — 2180/1927 ME., BK. 1927. 65 — 4450/1927. ME. — 5000/1927 ME. — 36000/1927 IM. — 102700/1927 PM. — 6340/1927 ME., BK. 1927. 154 — 26715/1927 Ptp. — 210/1928. ME., BK. 1928. 12 — 1250/1928 ME., BK. 1928. 64 — 1560/1928 ME., BK. 1928. 76.)	
— takarékk	434
Csődtömeggondnok rendelkezési jogosultsága csekkszámlakövetelés felett	269
(1881:XVII. t.-c. — 1908: LVIII. t.-c. — 1916:V. t.-c. — 13981/1927 Ptp.)	
— — — takarékkbetét felett . .	191

D

D'Arzago	165
Dán postatakarékpénztár	392
Debreceny S. dr.	564
Debrouwer G.	558
Defoe D.	13
Dehn P.	558
Dencz Ákos dr.	104, 562, 564
Denis	558
Deschán Achill dr.	104
Devizaforgalom felszabadítása: (6550/1925 ME., BK. 1925. 264.)	
— korlátozás	234
— Központ	252
(4661/1924 ME., BK. 1924. 1928.)	
Dibdin Charles	192
Díjátalányozás: I. Portómentesség.	
Dissmann	559
Dobránszky Péter	34
Domány Gy. dr.	564
Domus Fiduciaria	465
Dossier iktatás	520
(23140/1929 Ptp. — 31/1938 Ptp.)	
Dumont R.	559

E

Egyezmények	374, 385
Magyar-amerikai: (1926:II. t.-c.) Magyar-angol: (1922:XVI. t.-c.) Magyar-francia: (1923: XXVIII. t.-c. — 1924:VIII. t.-c.) Magyar-olasz: (1924 : XXIII. t.-c. — 8120/1924 ME., BK. 1924. 276 — Tri. 7600/1924. BK. 1925. 1 — 148295/1927 PM. — 1928:XXIII. t.-c. — BK. 1928. 162 — 1442/1928 PM., BK. 1928. 153 — 3010/1928 ME., BK. 1928. 175 — 34226/1928 Ptp.) Utódállamokkal: (1922. nov. 7.-i Egyezmény.) Egyezmény ratifikálása: (7060/1930. ME., BK. 1930. 273 — 67086/1930 Ptp. — 55625/1932 PM. — 20473/1932 Ptp.)	
Egyiptomi postatakarékpénztár	393
Elévülés	85
Árverési felesleg: (73880/1925 KM., BK. 1925. 162.) Bírói letét: (17300/1936 IM., PüK. 1937. 2 — 91175/1938 PM., BK. 1938. 200 — PRT. 1938. 40. 117767 — 48976/1938. Ptp.) Csekk: (1908:LVIII. t.-c. — 1925:VIII. t.-c. — 26000/1925 IM.) Értékpapír: (1881: XXXIII. t.-c. — 1885:IX. t.-c. — TSzR. 49. § — 1923:XXXII. t.-c. — 17300/1936 IM., PüK. 1937. 2 — 91175/1938 PM., BK. 1938. 200 — PRT. 1938. 40. 117767 — 48976/1938 Ptp.) Postatakarékpénztári betét-	

Elévülés

- könyvre elhelyezett postai
óvadékoknál: (6024/1923 KM.,
11554/1923 Ptp.) Szelvényen
alapuló követelés: (1881:
XXXIII. t.-c.) Államadóssági:
(PRT. 1932. 10. 75150 — PRT.
1932. 18. 81224.) Takarék:
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 35.,
40. §.) Utódállamok javára:
(1922. nov. 7.-i Egyezmény.)
Zálog: (1875:XXXVII. t.-c. 448.
§.)
- Elismervény: aláírása hivatal
által 440
(PRT. 1930. 11. 65379 — PkU.
14. § — 19840/1930 Ptp.)
- befizetési lap része 544
- elveszett: (26218/1928 Ptp. —
PRT. 1933. 28. 86328 —
PÜSz. 61. § — PkU. 47. § —
28596/1933 Ptp.)
- nyomdai úton ellátása szám-
latulajdonos nevével . . . 544
(CsSzR. 20. §.)
- visszaadása befizető részére . 440
(PK. 1905. 11. 1202/ig — PRT.
1930. 6. 63077.)
- Ellátási díj pénzügyi folyó-
számlán jóváírása: (4200/1928
ME., BK. 1928. 223 — 75900/
1928 Ptp.) Postatakarékpénz-
tári kifizetése: (9780/1921 ME.
— 148536/1921 PM., BK. 1921.
265 — PTRT. 1921. 99. 35197.)
Számfejtésének egyszerűsítése:
(PRT. 1931. 9. 72805.)
- Ellátmány 455

Ellátmánycsekk	432
Ellenőrzés: csekkszámra egyen- legeknél (55084/1934 Ptp.)	
— fajai	511, 517
— hatályosabbá tétele: (1206/ig 1921 Ptp.)	
— letétállománynál: (13700/1923 Ptp.)	
Ellenőrzési kettős számlarend- szer	512
— kirendeltség takaréközleti osztályban	525
— — zálogkölcson osztályban: (8946/el 1928 Ptp.)	
— osztály	108
(13700/1923 Ptp.)	
Ellenőrző gépelés: kifizetett fize- tési utalványoknál	517
(34096/1928 Ptp.)	
— — postai anyagnál	515
Elnöki értekezlet	82
(55088/1925 KM. 9. § — 7/el 1927 Ptp.)	
— főcsoport	107
(4687/el 1937 — 2427/1937 PM. — 369/el 1938 Ptp.)	
— osztály	108
(2761/ig 1911 Ptp. — 13300/ 1923 Ptp.)	
Előleg postaforgalmi pénzekből	116
Elster L.	559
„Elszámolatlan betétek“ fő- könyvi számla vezetése: (6867/ 1933 Ptp.)	

Elszámolás: csekk	449
— posta és postatakarékpénztár között	456
— postahivatalokkal	449
— takarékok	449
Emissziókban való részvétel	249
Koronajáradék: (3043/1902 PM. — 6189/eln 1902 KM. — 1234/ ig 1902 Ptp.)	
Engedményezés: I. Átruházás.	
Enyedy Lukács	34
Exportvaluta beszolgáltatása au- torizált cégek részéről: (53932/ 1924 Ptp.)	
Express levelek és táviratok kéz- besítése: (33042/1926 Ptp. — 4160/1928 Ptp.)	
Eyraud Clovis	559
Értesítő lap	545
— és könyvelési szelvény al- jegyzékhez csatolása	441
(Pk. 1902. 2. 138/ig — PK. 1907. 3. 260/ig.)	
— kétrészes	441
(PRT. 1934. 57. 139887 — 58730/1934 Ptp.)	
— lapon befizető nevének olvas- ható kiírása	440
(PRT. 1928. 28. 39664.) Bé- lyegző helyes alkalmazása: (PK. 1894. 1. 7241 — PRT. 1922. 28. 13241.)	
Értékcsekk	308

Értékkivitel	234
(6800/1920 PM.) Kiviteli engedély: (PkU. 38 §.) Tilalom: (5510/1919 ME., Bk. 1919. 147 — 4255/1922 PM. — 4492/1922 PM., BK. 1922. 276 — 6700/1922 ME. — PTRT. 1922. 65. 25941 — 7800/1923 ME., BK. 1923. 251 — 13714/1923 Ptp. — 3800/1924 PM., BK. 1924. 96 — 4661/1924 ME., BK. 1924. 128 — 4500/1931 ME. — 300/1936 ME., BK. 1936. 17 — 4925 1936 Ptp.)	
Értékletétek, keretbiztosítéki jelzáloggal kapcsolatos: (24000/1929 IM., BK. 1929. 185 — 58347/1930 Ptp.)	
— postai: (1600/1930 PM., BK. 1930. 274 — PRT. 1931. 10. 74474 — 12426/1931 Ptp.)	
— postatakarékpénztári kezelése	365
Értékpapír eladása	246
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 46. § — 1923:XXXII. t.-c.)	
— felosztása	221
— forgalmiadó	133
(1900:XI. t.-c. — 1920:XXIV. t.-c.)	
— jutalék, eladási és vásárlási .	133
— kamatszelvény beváltása: I. Államadóssági kötvény. Záloglevél- és kötvényszelvények beváltása: (300/1936 ME., BK. 1936. 17 — 4925/1936 Ptp.)	
— kellékei	223

Értékpapír	
— klíring	235
— levelezési osztálynak központi levelezési osztályba beolvasz- tása: (4053/eln 1923 Ptp.)	
— megelőlegezése	69
— megsemmisítése: I. Megsem- misítési eljárás.	
— műveletek számlázása . .	133
— részjáradék: I. Részjáradék üzlet.	
— természetben való kiadása .	246
— üzlet alapfogalmai	221
— üzletág	237
— — lényege	235
— üzleti forgalom lebonyolítása	246
— — forgalomból eredő jóvá- írások	295
— — osztály	108
(13500/1923 Ptp.)	
— — tevékenység államkölcso- nök elhelyezésénél	249
(3043/1902 PM. — 6189/eln 1902 KM.— 1234/ig 1902 Ptp.)	
— — — kisorsolt címletek be- váltásánál	241
(102000/1924 PM., BK. 1924. 135 — 144649/1924 PM., BK. 1924. 246 — PRT. 1924. 49. 16845 — PRT. 1924. 55. 19132 — PRT. 1924. 71. 19266 — PRT. 1925. 48. 22667 — PRT. 1926. 11. 3353.) Nyilvántartá-	

Értékpapír

- sának figyelmen kívül hagy-
hatása: (C. 56/1891., PK. 1891.
84.)
- vásárlása csekkszámlatulaj-
donosok részére . . . 307, 423
(CsSzR. 31. §.)
- — hivatalból 247
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 42. §.)
Felfüggesztve: (719/1937 ME.,
PK. 1917. 4. 749/ig.)
- — idegenek és intézet ré-
szére 247, 423
- — takarékbetevők ré-
szére 237, 247, 422
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 41. §
— 1923:XXXII. t.-c.)
- — törvényhatóságok által
gyámoltak, gondnokoltak,
gyámpénztárak részére: (58597/
1897 BM.)
- — ügyében érdeklődő felek
elutasítási tilalma: (PK. 1900.
8. 690/ig — PK. 1911. 8. 18663.)
- vásárolható, jegyzéke . . . 422
- zárttá nyilvánítása: 1. Zárttá
nyilvánítás.
- Évi jelentés 79
(1885:IX. t.-c.)

F

Fabinyi Tihamér	58
Faluzó levélhordó, csekk . 444,	448
— — takaréka	437, 447
Fassbänder L.	564
Fegyelmi bizottság	89
Eljárás, általános: (5207/el.	
1898 KM.) Osztályfőnökök el-	
leni: (55088/1925 KM.)	
Fehér csekk	297
Feladójegyzék távirati utalvá-	
nyozásnál	303
Fellner Frigyes	222
Felmondások	205, 211, 444
(C. B. III. 1885:IX. t.-c. —	
TSzR. 50. § — 1563/1923 Ptp.	
— 46579/1926 Ptp.)	
Felszólalási határidő	85
(1889:XXXIV. t.-c. — CsSzR.	
18. §.)	
Felügyelet	77
Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hi-	
vatal: (9110/1921 ME., BK.	
1921. 247 — 133879/1921 PM.	
— 1923:XXVIII. t.-c. — 6180/	
1923 ME., BK. 1923. 189 —	
2230/1926 ME. — 449/1926	
PM.)	
Felvételi kérvény	282, 425
Ferenc József és felettes minisz-	
terek arcképeinek megfestése:	
7227/el. 1902 KM. — 121/ig	
1903 Ptp.)	

Fémjelzés: (1936:IV. t.-c. — 87000/1937 PM. — 48953/1938 Ptp.)	
Fényes Károly	562
Finn postatakarékpénztár 19,	393
Fiókbérlet	292
(42800/1929 Ptp.)	
Fiókok bevételeinek elszámolása: (11711/1929 Ptp.) Biztonsága: (8578/el 1931 Ptp.) Elnevezése: (11901/1931 Ptp.)	
— és főpénztári kirendeltségek készpénzbeszolgáltatása:(5604/ el 1932 Ptp. — 26209/1936 Ptp.)	
— forgalmiadó mentessége: (49234/1932 Ptp.)	
— kezelési szabályzata: (79485/ 1927 Ptp.)	
— önálló levelezése: (62072/ 1928. Ptp.)	
— takaréklap árusítása: (44709/ 1932 Ptp.)	
Fiókokban magánfelek fogadá- sának tilalma: (1174/el 1932 Ptp.)	
Fischer P. D.	559
Fix kamatozású értékpapír . .	221
Fizetési forgalom szabályozása külfölddel	234
(4500/1931 ME., BK. 1931. 179 — 4610/1931 ME., BK. 1931. 197 — 4950/1931 ME., BK. 1931. 213 — 5730/1931 ME.,	

Fizetési forgalom

- BK. 1931. 241 — 6210/1931 ME., BK. 1931. 268 — 143500/1931 PM. — 6900/1931 ME. — 7310/1931 PM., BK. 1931. 294 — 6970/1931 ME., BK. 1931. 297 — PRT. 1931. 36. 90901 — PRT. 1931. 37. ad/90901 — PRT. 1931. 40. 92737—28620/1931 Ptp. — 41881/1931 Ptp. — 57164/1931 Ptp. — 380/1932 ME., BK. 1932. 15—4960/1932 ME. — 5460/1932 ME. — 225/1932 Ptp. — 1290/1933 ME. — 450/1933 PM. — 7600/1933 PM. — 16300/1933 ME. — 16301/1933 ME. — 3000/1933 PM. — 10800/1934 ME. — 2900/1934 ME. — 1970/1935 ME. — 1960/1935 ME. — 4490/1935 ME. — 6700/1935 ME. — 3100/1935 PM. — 300/1936 ME., BK. 1936. 17.)
- határidő csekknél: (10451/1923 Ptp.)
- Fizetési utalvány 426, 542
(PTRT. 1918. 95. 16795 — PkU. 95. § — 22000/1926 Ptp. — 11202/1937 Ptp.)
- — címváltozás 432
(PÜSz. 100. § — PkU. 138. §.)
- — csekk 543
- — elismertetése kézbesítők részéről: (PRT. 1927. 26. 7264 — PRT. 1927. 42. 29150.)
- — ellenőrzési szelvény: (PRT. 1924. 8. 2556 — 7230/1924 Ptp.)

Fizetési utalvány

— — elszámolás	452
— — elveszett 190, (TSzR. 55. § — PTRT. 1918. 95. 16795 — PkU. 95. § — PkU. 97. § — PkU. 119. § — 22000/1926 Ptp.)	431
— — érkezési naplóba beveze- tése (PkU. 85., 95., 120. §.)	426
— — értesítő és elismervény ke- zelése 427, (PRT. 1928. 25. 23183.) Fel- ragasztása: (PkU. 104., 120. § — 63268/1925 Ptp.)	447
— — érvénytelenítés (TSzR. 59. §.) Érvénytelenítés- nél feljegyzések: (6526/1937 Ptp.)	189
— — felülbélyegzése, dombor- nyomású, gépi 528, (PRK. 1931. 2. 30452 — PRT. 1931. 30. 87706 — 30452/1931 Ptp. — PRT. 1938. 11. 93506 — PkU. 95. § — 14733/1938 Ptp.) Kézi: (PRT. 1938. 28. 108320 — 35096/1938 Ptp.)	542
— — függőtételek 289, (14802/1923 Ptp. — 43377/ 1932 Ptp.)	517
— — gyártása — székesfővárosi — (26823/1924 Ptp.)	
— — irányítása: (PK. 1895. 12. 802/ig — PK. 1912. 3. 1085.)	
— — keletbélyegzőlenyomattal ellátása érkezettető tisztviselők által	426

Fizetési utalvány

(PK. 1888. 4. 84/ig — PK. 1893. 13. 6614 — PkU. 95. §.)	
---- kellékei	543
---- keltezése (1999/1934 Ptp.)	542
---- kezelése (PkU. 95. §.)	428
---- kézbesítés bel- és külterü- leten (PRT. 1925. 60. 28811 — PÜSz. 65., 66., 84. § — PkU. 101., 102., 103., 104., 106., 118. §.) Vizsgálati fogságban levő részére: (PTRT. 1922. 97.34025.) Téves: (PkU. 107. §.) Vármegyeinél: (23477/1923 KM. — 13726/1923 Ptp. — PRT. 1927. 48. 62312 — PRK. 1927. 4. 62312 — PkU. 108. §.)	427
---- kézbesítőívbe beírása: (PkU. 92. §.)	
---- kibocsátására szolgáló csekk	300
---- kifizetése (PÜSz. 65., 66. § — PkU. 108. §.) Kifizetés akadályá- ról kedvezményezett értesítése: (TSzR. 57., 58. § — PkU. 95. §.) Ápoló intézetekben levők részére: (PTRT. 1922. 97. 34025.) Budapest Székesfővá- ros részére: (23477/1923 KM. — 13726/1923 Ptp. — PRT. 1927. 48. 62312 — PRK. 1927. 4. 62312 — PkU. 108. §.) Bu- dapesten: (19340/1929 Pvig. — 31284/1929 Ptp.) Büntető fog-	359, 432

Fizetési utalvány kifizetése

ságban levő egyének részére: (PTRT. 1922. 97. 34025.) El-
megyógyintézetben ápoltság nyug-
díjas részére: (PÜSz. 93. § —
PkU. 117. § — 34770/1926
Ptp.) Fegyveres erő részére:
(PRT. 1925. 63. 29288 — PRT.
1926. 8. 2676 — PRT. 1931.
20. 80668 — PÜSz. 92. § —
PkU. 116. §.) Határidőre szóló
ellátási díjknál: (PÜSz. 65. §
— PkU. 108. §.) Háznál:
(PRT. 1928. 47. 46209 —
19340/1929 Pvig. — 31284/
1929 Ptp.) Hivatalnál: (PÜSz.
70., 106. § — PkU. 119.
§.) Kórházban levők részére:
(PTRT. 1922. 97. 34025 —
PRK. 1926. 1. 14306 — PÜSz.
93. § — PkU. 117. §.) Köz-
alkalmazottak részére: (PRT.
1926. 19. 16382.) Községi iga-
zolás esetén: (PÜSz. 71. § —
PkU. 106. § — 49271/1926
Ptp.) Lakásán ápoltság írni nem
tudó részére: (PRK. 1926. 1.
14306 — PÜSz. 93. § — PkU.
117. §.) Testi fogyatkozás
miatt írni nem tudó, valamint
otthon ápoltság ragályos beteg
nyugdíjas részére: (PRT. 1929.
47. 46986.) Vidéken: (PRT.
1924. 8. 2556.) Magyar Pénz-
ügyi Szindikátus megbízásá-
ból: (PTRT. 1921. 57. 17378
— 23477/1923 KM. — 13726/
1923 Ptp. — PRK. 1926. 4.
23206 — PRT. 1927. 48.
62312 — PRK. 1927. 4.
62312 — PkU. 108. §.)

Fizetési utalvány kifizetése

Nyugdíjasoknak: (PÜSz. 58. §.) Nyugdíjasoknak postatakarékpénztár főpénztáránál: (56671/1936 Ptp. — 12214/1937 Ptp.) Országgyűlési képviselők részére: (936/1929 Pvig. — 32523/1929 Ptp.) Pénzintézetek részére: (PÜSz. 5., 76. §.)

— — — csőd esetén 191, 271, 434
(TSzR. 60. § — PTRT. 1917. 87. 29531 — PRT. 1926. 17. 9003 — PÜSz. 66. §.)

— — — elsejét megelőző két köznapon 433
Nyugdíj: (13218. sz. min. tan. felh. 1924. IX. 26 — 25210/1924 KM. — PÜSz. 65. § — PkU. 108. § — 60565/1924 Ptp.) Vasár-, vagy ünnepnapra eső esedékességi napnál: (PRT. 1936. 22. 103850 — 29971/1936 Ptp.)

— — — kifizetésének megtagadása érvényességi határidőn belül: (TSzR. 59. § — PK. 1888. 4. 84/ig — PK. 1904. 1. 18255 — PK. 1906. 5. 7525 — PK. 1907. 3. 17041 — PK. 1914. 1. 32640/1913 — PK. 1914. 6. 12814 — PK. 1917. 3. 4949 — PTRT. 1921. 26. 7186 — PTRT. 1923. 32. 13219 — 13400/1923 Ptp. — 14687/1923 Ptp. — PRT. 1934. 11. 100353 — PÜSz. 94. § — PkU. 95., 108., 133. § — 15346/1934 Ptp.)

— — — kifizetésénél pénznemekre vonatkozó kívánságok le-

Fizetési utalvány kifizetésénél

- helő figyelembe vétele: (PÜSz.
 5. § — PkU. 4. §.) Személy-
 azonosság igazolása: (TSzR.
 57. § — PRT. 1929. 25. 19080
 — PÜSz. 70. § — PkU. 106. §
 — 37300/1929 Ptp.) Utasítás-
 hoz alkalmazkodás fizetési fel-
 tételek igazolásánál: (Bp. polg.
 mest. 84688/1929 — 47173/
 1929 Ptp.)
- — lefoglalhatatlansága 544
 (1881:LX. t.-c. — 1908:XLI.
 t.-c. — 89407/1909 KM. —
 5992/1915 KM. — PkU. 147.
 §.)
- — lejárt 427
 (PK. 1917. 3. 4949 — PTRT.
 1921. 26. 7186.)
- — letillása 433
 (PÜSz. 100. § — PkU. 138. §.)
- — lyukasztása: (PRT. 1938.
 14. 95635 — 15064/1938 Ptp.
 — 2451/eln 1938 Ptp.)
- — másodlati, csekk . . 289, 431
- — — — — takarékk 190, 432
- — Máv. nyugdíjak újrend-
 szerű utalványozására: (8766/
 1929 Ptp.)
- — mint könyvelt küldemény:
 (PÜSz. 61. § — PkU. 57. §.)
- — OTI.: (23477/1923 KM. —
 13726/1923 Ptp. — PRT. 1927.
 48. 62312 — PRK. 1927. 4.
 62312 — PkU. 108. §.)
- — — — — postai díjai 141

Fizetési utalvány postai	
— — — — — kezelése	426
— — — reklamációja	429
(TSzR. 55. §.)	
— — — saját kézhez címzett:	
(1907:XIX. t.-c. — 65439/1908	
KM. — PK. 1908. 9. 1175 —	
PTRT. 1923. 51876 — PÜSz.	
69. § — PkU. 108. §.)	
— — — superrevisio: (17524/1927	
Ptp.)	
— — — számozás:	542
(37350/1927 Ptp.)	
— — — szelvény	542
(27193/1921 Ptp. — PRT.	
1930. 32. 79324 — 37373/1930	
Ptp.) Keletbélyegző alkalmaz-	
zása: (81704/1929 Ptp.)	
— — — szoros elszámolása . . .	542
(71342/1937 Ptp.) Elszámolási	
okmányként kezelése: (4799/	
1918 Ptp. — PTRT. 1921. 2.	
91117 — 2350/1922 Ptp.)	
— — — takaréka	428
— — — — — elszámolása végleges fel-	
mondás esetén	447
(PK. 1902. 3. 120/ig.)	
— — — — — „Kincstári jövedék” víz-	
nyomású: (PK. 1895. 6. 242.)	
— — — — — telepítés	289
(11830/1936 Ptp.)	
— — — továbbítása: (PTRT. 1918.	
102. 19320 — PTRT. 1919.	
35. 9997 — PTRT. 1921. 61.	
19281 — PkU. 52., 57., 63. §.)	

Fizetési utalvány

- — utánküldés 431
 Ennél érvényességi határidő
 fennállása: (PÜSz. 72. § —
 PkU. 95. §.) Új rendeltetési
 hely és kelet feljegyzése:
 (PkU. 95. §.) Kizárása: (68071/
 1926 VKM. — 133417/1926
 KM. — PRK. 1926. 7. 71427 —
 PÜSz. 94. §.) Nyugdíj: (PRT.
 1929. 4. 3753 — PÜSz. 94. §
 — PkU. 133. §.) Utánküldé-
 séért díjszámítási tilalom:
 (PÜSz. 95. §.)
- — visszavonás 433
 (PÜSz. 100. § — PkU. 138. §.)
- — záradékolás 432
 (PÜSz. 58., 65., 72. § —
 19521/1927 Ptp.)
- — zsoldfizetési 359
 (78725/1928 Ptp.)
- utalványon fizetési feltételek
 igazolása 430
 (72784/1892 BM. — 81418/1895
 BM., MRT. 1895. 147 — PÜSz.
 65., 70. § — PkU. 108. § —
 62037/1925 Ptp.) Igazolásért
 felelősség: (Borsod vm. alisp.
 18939/1927 — 79989/1927
 Ptp.)
- — helységnév kétszeri kiírá-
 sának mellőzése: (28078/1930
 Ptp.)
- — igazgató aláírásának kézi
 bélyegzőlenyomattal alkalma-
 zása: (PK. 1895. 3. 116/ig.)
- — sérülés, változtatás . . . 428
 (PTRT. 1918. 102. 19320 —

Fizetési utalványon sérülés

PTRT. 1919. 35. 9997 —
 PTRT. 1921. 61. 19281 —
 PRT. 1929. 3. 2164 — PkU.
 95., 97. §.)

Folkard 559

Folytatólagos betétkönyv: I. Be-
 tétkönyv.

Főellenőrzés, takaréknak . . 512, 524

— zálog 501

Főfelügyelet 77

(1885:IX. t.-c. — 1926:XIV.
 t.-c. — 77011/1926 KM. —
 3648/1926 PM. — 4638/el
 1926 Ptp. — 4834/el 1926
 Ptp. — 5063/el 1926 Ptp.)

— központi 512

Főjegyzék 449, 451

Végösszegek betűvel kiírásá-
 nak mellőzése: (PRT. 1935. 15.
 111835 — 18022/1935 Ptp.)

Főkimutatás 457

Földes Béla dr. 564

Főpénztár 110

(TSzR. 8. §.) Pénztárosok fegy-
 verviselése: (31470/1930 Ptp.)
 Utazási pengőcsek beváltása
 és eladása: (37069/1934 Ptp. —
 53803/1934 Ptp.) Valuta bevál-
 tása és kiszolgáltatása: (71814/
 1926 Ptp.) „Elszámolatlan be-
 tétek“ főkönyvi számla veze-
 tése és esti pénztár ellátmánya:
 (6867/1933 Ptp.)

— fegyveres őrsképe 111

(156/ig 1909 Ptp.)

- Főpénztári befizetések felett rendelkezés: (102/ig 1894 Ptp. — 58228/1926 Ptp.) Befizetések kezelésével kapcsolatos eljárás: (34024/1931 Ptp.)
- befizetési és visszafizetési napló, befizetési bizonylat és felmondás rendszeresítése: (14159/1923 Ptp.)
 - esti szolgálat 115
(20587/1929 Ptp. — 29268/1929 Ptp. — 49941/1930 Ptp. — 6867/1933 Ptp. — 15890/1933 Ptp.)
 - kirendeltségek 111, 115
Balaton utcai raktárépületben: (42661/1927 Ptp. — 11711/1929 Ptp.) Fővámhivatalnál: (40093/1924 Ptp.) Nyugati, józsefvárosi, dunaparti teherpályauvar vámkirendeltségeinél: (75066/1924 PM. — 33282/1924 Ptp. — 34987/1924 Ptp.) Vámhivatali pénzkezelés: (90586/1924 PM., PüK. 1924. 23.) Megszüntetése: (51697/1926 PM. — 20943/1926 Ptp.) Zálogkölcson osztálynál: (60076/1926 Ptp.) Ellátmánya és készpénzbeszolgáltatása: (26209/1936 Ptp.) Rovancsolás: (20903/1928 Ptp.)
 - külön folyósítási jutalék: I. Bemutatóra szóló csekk.
 - napi biztos 115
 - pánccsaszekrények másodkulcsainak őrzése 111
(80/el 1897 KM. — 142/ig 1897 Ptp.)

Francia postatakarékpénztár 16,	393
Frere Orban	15
Fülepp Kálmán	58

G

Gabonaértékesítési alap, boletta:	
(1930:XXII. t.-c. — 3300/1930	
ME., BK. 1930. 60 — PRT.	
1930. 32. 80182 — PRT. 1930.	
33. 81045 — PRT. 1930. 40.	
84206 — PRT. 1930. 41. 85410	
— PRT. 1930. 50. 88852 —	
PRT. 1930. 55. 92978 — 37941/	
1930 Ptp. — 49616/1930 Ptp. —	
50779/1930 Ptp. — 3600/1931	
ME., BK. 1931. 155 — PRT.	
1931. 7. 71611 — PRT. 1931.	
31. 88473 — PRT. 1931. 43.	
94356 — 34407/1931 Ptp. —	
47627/1931 Ptp. — 47641/	
1931 Ptp. — PRT. 1932.	
21. 81678 — 31208/1932 Ptp.	
— 5600/1934 ME., BK. 1934.	
141 — 98600/1934 PM., BK.	
1934. 162 — 35463/1934 Ptp.)	
l. Mezőgazdaság megsegítésére	
szolgáló alap.	
Gazdastatisztikai és konjunktú-	
rakutató bizottság	57
(3910/eln 1927 KM., BK. 1927.	
159.)	
Gazdászati és műszaki hiva-	
tal	108, 527
Kézi pénztára: (66408/1926	
Ptp. — 651/eln 1927 Ptp. —	
1076/eln 1927 Ptp.) Zálogüzleti	
kirendeltsége: (8946/eln 1926	

Gazdászati és műszaki hivatal

Ptp.) Gépjavító műhely: (5282/
eln 1929 Ptp.) Gépkarbantar-
tás: (25682/1922 Ptp. — 3382/
eln 1929 Ptp.)

Gerlóczy Gyula dr. 87

Gépkönyvelés, csekk 320

— takaréknak 524

Géppark 523, 527

Gírocsekk 299

Gíroforgalom 263, 374

Gírolajstrom csoportosítása:
(61028/1927 Ptp.)

Gírozettel (Avis de virement):
(7349/1928 Ptp. — 15428/1930
Ptp.)

Gladstone 15

Gondnokság: (1877:XX. t.-c. —
1885:VI. t.-c. — 1923:XXXV.
t.-c.)

Göndöcs Benedek 34

Görög postatakarékpénztár . . 394

Grimm 559

Grünberg 559

Gy

- Gyanús betétek, folyószámlakövetelések, letétek összeírása és zárolása: (7254/1920 ME., BK. 1920. 201 — PTRT. 1920. 85. 26560 — 1200/1921 ME., BK. 1921. 39.)
- Gyámpénztárak kezelése és árvapénzek gyümölcsöztetése:
(123000/1902 BM. — 3600/1902 PM. — 55200/1903 BM. — 55300/1903 BM. — 157423/1924 BM. — 235565/1925 BM. — 236930/1925 BM.)
- Gyermekmenhelyi takarékbetét:
I. Takarékbetét.
- Gyorsutalványcsekk 302
Forgalom: (5384/ig 1921 Ptp.)
Átvétele Budapesti Giro- és Pénztáregylet által TÉBE.-től: (29157/1926 Ptp.)
- Gyorsutalványforgalom illetéke 138
(CsSzR. 30. § — 2341/ig 1922 Ptp. — 108693/1922 KM. — 10390/1923 Ptp. — 13652/1923 Ptp. — 8827/el 1926 Ptp.)
- Gyűjtéseltiltás intézeti épületekben: (85639/1928 Ptp. — 10505/el 1929 Ptp. — 8497/el 1931 Ptp.)
- Gyűjtő postahivatalok 454

H

Hadikölcsön 253

— kötvények tulajdonosainak támogatása: (1928:XXXIII. t.-c. — 4600/eln 1928 NMM., BK. 1928. 243 — 1929:XXXV. t.-c.)

Hagyaték: csekk 289

— takarékpénztárak és értékpapírok . 191, 448
Amerikai állampolgároké:
(1066/ig 1920 Ptp. — 10464/1923 Ptp.)

— — pénzügyintézeteknél őrzött bejelentési kötelezettsége: (1918: LX. t.-c. — 1920:XXXIV. t.-c. — 28033/1922 Ptp.)

Hagyatéki illetékmentesség:
(1920:XXXIV. t.-c. — 5002/1924 PM.) Hagyatéki ügyekkel kapcsolatos bírósági ügyviteli szabályok: (73000/1928 IM., BK. 1928. 296.) Közjegyzői ügyviteli szabályok: (74600/1928 IM., BK. 1928. 296.)

Hagyatékot képező követelések külföldre kiadása: (30135/1934 Ptp.)

Hahn A. 564

Hajópostatakarékpénztárak . . 408

Halász Sándor dr. 87, 104, 258,
562, 564

Hantos Elemér dr. . . . 87, 564

Havi kifizetési lajstrom: (TSzR. 50., 56. §.)

Havi	
— leszámolás	456
— sommázat: (PTRT. 1923. 67. 28392.) Megszüntetése: (PRT. 1925. 11. 4901 — 14927/1925 Ptp.)	
Hawfrey A. G.	564
Házbérek postatakarékpénztári központi kezelése	68
Házi munkálatok: (6285/el 1932 Ptp.)	
— nyomda	508, 527
Hebensperger O.	559
Heber Fritz	559
Hegedüs Sándor	34
Hegedüs Vilmos	564
Heidemann	559
Heim Péter	562
Helferich	564
Helfy Ignác	34
Heller Farkas	564
Helyhatósági bizonyítványok kiadása Budapest területén: (55801/1935. sz. polgármesteri hat. — 7248/1936 Ptp.)	
Hennyey V.	564
Hesse	559
Heyn E. T.	559
Hiánylat	457
(6381/el 1904 KM. — 244/ig 1904 Ptp. — 924/1915 Ptp. —	

Hiánylat

44104/1926 Ptp. — PRT. 1927. 8. 6141 — 8. E. 4029/1927 Pvig. — 66464/1927 Ptp.) Fő- kimutatás: (TSzR. 62., 63. §.)	
Hildebrand dr.	559
Hill R.	14
Hirdetőiroda: (35092/1928 Ptp.)	
Hirschler (Szarvasi) Arnold . .	182
Hitelvédő Egylet — OHE., VHE. —	270
Hivatali eskü (3261/eln 1898 KM., 537/ig 1898 Ptp.)	96
— titoktartás (1885:IX. t.-c. — TSzR. 15., 61. § — 18055/1931 Ptp.)	410
Hivatalos elszámolások . . .	296
— kiküldetés: (258/1932 PM. — 1276/eln 1932 Ptp.)	
Hold-utcai székház	45
Holland postatakarékpénztár 17,	394
Hollandindiai postatakarékpénz- tár	395
Hollán Sándor	87, 94
Hollós J. dr.	564
Horváth Elemér	57
Howarth W.	559

I

Idegen csekk, befizetés fedezéseül	307, 444
(13406/1923 Ptp. — 26374/1924 Ptp.) Fedezetlenek kibocsátásának tilalma: (PTRT. 1922. 2. 19986/1921 — PÜSz. 5. § — PkU. 29. §.)	
— értékek nyilvántartása: (28821/1928 Ptp.)	
Igazgatási osztályok	106
Igazolási szelvény: (5594/ig 1922 Ptp.)	
Igényhirdetmény	200, 421
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 30. §.)	
Iktatás nélküli kezelés: (75/1930 Ptp. — 32968/1930 Ptp. — 61274/1936 Ptp.)	
Illemann	559
Illeték lerovása és kezelése: (91361/1924 PM., BK. 1924. 136 — 5100/1931 ME.)	
Illetéktelenül számfejtett összeg kifizetésének megakadályozása: (PÜSz. 100. §.) Megtörtént kifizetésénél követendő eljárás: (PTRT. 1921. 99. 35197.)	
Illetmények apróbb pénznemben kifizetése: (27391/1925 KM. — 63851/1925 Ptp.)	
— és ellátási díjak kifizetése: (5941/1924 PM., PÜK. 1924. 25.) Naplózása: (5954/1924 PM., PÜK. 1924. 25.)	

Imrédy Béla	59
Információ nyújtása: (263/el 1933 Ptp.)	
Intézeti postahivatal	407
(5441/el 1895 KM., 125/ig 1896 Ptp. — PRT. 1926. 35. 37000 — 46920/1926 Ptp.)	
Ipari és gyári alkalmazottak be- tegség esetén segélyezése: (1891:XIV. t.-c.)	
— — kereskedelmi alkalmazot- tak betegség és baleset esetre biztosítása: (1907:XIX. t.-c. — 65439/1908 KM. — 5400/1919 ME. — 822/1924 ME., BK. 1924. 23.)	
— jelzáloglevelek: (60300/1922 PM. — 1927:XXXV. t.-c. — 1928:XXI. t.-c. — 22000/1929 IM., BK. 1929. 185.)	
Iratjegyzék — postahivatali — elhagyása: (PRT. 1935. 15. 111835 — 18022/1935 Ptp.)	
Iratok táskában történő szállí- tása: (3852/el 1930 Ptp.)	
Irattározás	521
(13300/1923 Ptp. — 89701/ 1929 Ptp.) Osztályok irattári kezelése: (29661/1928 Ptp.)	
Isaák Gy.	564
Iskolai jutalmazások betétkönyv- ben	439
(PK. 1886. 3 — PK. 1888. 4. 85/ig.)	
— takarékpénztárak	172
Ius retentionis	196

J

Jakabffy Károly dr.	87
Jakobi	559
Japán postatakarékpénztár . .	396
Javasló-, felügyelő- és ellenőrző bizottság 79,	82
(1926:XIV. t.-c. — 5372/1926 PM., BK. 1926. 291.)	
Járadékkönyv	241
(TSzR. 43. §.) Folytatólagos:	
(TSzR. 47. §.) Másodlati:	
(TSzR. 48. §.) Letéltulajdonos részére takarékszámla nyitás:	
(TSzR. 44. §.) 1. Letéti jegy.	
Járadékutalványozás: 1. Állandó csekk.	
Jegyintézet — M. kir. állami — (1921:XIV. t.-c. — 3824/1921 PM., BK. 1921. 169.)	
Jelszó 199, 241,	416
(TSzR. 33., 54. § — PK. 1886. 2., 4. sz. — PK. 1888. 1. 437/ 1887.) Betevő aláírásának fel- vétele: (Bp. közp. kir. j.b. P. XX. 324833/1933 — P. 389 Ptp. — 3580/1934 Ptp.) Hasz- nálatának mellőzése rövidútoni visszafizetésnél: (PK. 1888. 1.) Kötelező választása: (TSzR. 41. §.)	
Jogalkotás	36
Jogforrások	36
Jogszokás	38

Jogügyi és közigazgatási osztály 108

— osztály: (52626/1921 IM. —
63549/1923 KM. — 23224/1923
IM. — 47557/1925 IM. —
33063/1926 Ptp.) Tudakozó
lapjai: (6511/1930 Ptp.) Nyom-
tatványok felülvizsgálati ha-
tásköre: (15704/1928 Ptp.)

Jóléti intézmények 105

Jóváírási értesítés: I. Átutaló lap.

Jóváírások 292

Állampapírok kamatszelve-
nyeinek beváltásából: (CsSzR.
22. §.)

Jövedelem- és vagyonadó: (500/
1925 PM. — 50000/1925 PM.
20. §., BK. 1925. 204 — 500/
1927 PM., HÖ. — 22927/1933
PM. — 2600/1933 ME. —
41500/1933 PM.)

Jövedéki kihágások nyilvántar-
tása: (85300/1924 PM., PüK.
1924. 24.)

Jugoszláv postatakarékpénz-
tár 22, 396

Jutalék: csekk 133

(1889:XXXIV. t.-c.) Azonnali
leírása: (22874/1925 Ptp.) Fel-
számításának átmeneti tilalma:
(1824/1919 ME., BK. 1919. 61
— 4623/1926 ME.) Giro, ked-
vezményes: (273/1927 PM. —
1750/eln 1927 Ptp.)

— takarékk 131

(89816/1923 KM., BK. 1923.
218 — 14106/1923 Ptp. —
PRT. 1924. 26. 5118 — 89575/

Jutalék takaréék

1925 KM., BK. 1925. 251 —
PRT. 1925. 69. 34488 — 7686/
eln 1925 Ptp. — 69501/1925
Ptp.) Mentesség állami és ön-
kormányzati szervek különle-
ges takarékszámaira történő
átutalásoknál: (50146/1925
Ptp.)

— zálog 139

Jutalékmentes átutalások . . . 134

K

Kamat: Aukcióra felvett tár-
gyakra adott előlegek után . 148

— csekk 154

(CsSzR. 7. § — 1889:XXXIV.
t.-c. — 1894:XVIII. t.-c. —
4623/1926 ME. — 73844/1926
KM., BK. 1926. 136 — PRK.
1926. 3. 34787 — 45232/1926
Ptp. — 4519/eln 1926 Ptp.)
Felmondás után: (45232/1926
Ptp.) Szüneteltetése: (1824/
1919 ME., BK. 1919. 61 —
2020/ig 1919 Ptp.) Jóváírása:
(CsSzR. 9. § — 34787/1926
Ptp.) Kamatlajstrom: (96/ig
1897 Ptp.) Kamatszám: (51324/
1933 Ptp.) Kamatszám: (75/
ig 1897 Ptp.)

— és kezelési díj összegének pá-
ros számban való megállapí-
tása: (5106/1930 Ptp. — 49032/
1936 Ptp.)

Kamat

— kezelési- és közvetítési díj,
folyósítási jutalék zálogüzlet-
ágban 147

(22782/1901 KM. — 63075/
1920 KM. — 1485/1920 zü. —
78565/1922 KM. — 76185/
1923 KM. — 97352/1924 KM.
— 8706/el. 1924 Ptp. — 89575/
1925 KM., BK. 1925. 251 —
97109/1925 KM., BK. 1925. 5
— 92696/1925 KM. — 7686/
el. 1925 Ptp. — 76713/1926
KM. — 4553/el. 1926 Ptp. —
273/1927 PM. — 1056/el. 1927
Ptp. — 74323/1928 PM. — 4683/
el. 1928 Ptp. — 35265/1929
PM. — 3840/el. 1929 Ptp. —
49032/1936 Ptp.) Fiókokban:
(162004/1930 PM., BK. 1931. 3
— 255/el. 1931 Ptp. — 49032/
1936 Ptp.)

— takarékok 149

(1885:IX. t.-c. — 1894:XVIII.
t.-c. — 4452/el. KM. — PK.
1894. 12. 670/ig — 2268/el.
1908 KM. — PK. 1908. 6. 498/
ig — 92074/1923 KM. — PRT.
1923. 74. 31620 — 14280/
1923 Ptp. — 82241/1924 KM.
— PRT. 1924. 63. 23233 —
5840/el. 1924 Ptp. — 93791/
1925 KM., BK. 1925. 292 —
8906/el. 1925 Ptp. — 14836/
1925 Ptp. — 132227/1926 PM.,
BK. 1926. 223 — PRK. 1926. 6.
7007/el. — PRT. 1926. 5. 763
— 62792/1929 PM., BK. 1929.
125 — PRT. 1929. 21. 25064
— 4615/el. 1929 Ptp. — 29918/
1930 PM. — 83884/1930 PM.

Kamat

- PRT. 1930. 9. 13037 —
PRT. 1930. 34. 81130 — 6105/
eln 1930 Ptp. — 1918/1930
Ptp. — 98892/1932 PM. —
175340/1932 PM. — PRT.
1932. 28. 88632 — 5283/eln
1932 Ptp. — 9433/eln 1932
Ptp. — 179382/1933 PM., BK.
1934. 5 — PRT. 1933. 3.
70330 — 9100/eln 1933 Ptp. —
PRT. 1934. 3. 100911 — 1079/
1934 Ptp. — 155005/1935 PM.,
BK. 1935. 198 — BK. 1935. 97
— PRT. 1935. 16. 113299 —
PRT. 1935. 35. 129294 —
2840/eln 1935 Ptp. — 6185/
eln 1935 Ptp. — 18934/1935
Ptp. — 41001/1935 Ptp.) Jó-
váírás: (TSzR. 39. §.)
- Kamatjövödelmek illetéke: (3700/
1926 PM., BK. 1926. 145.)
- Kamatoztatás: csekk 319
(1885:IX. t.-c.)
- takarékn 208
Kamattábla: (PRT. 1933. 21.
82855 — 19075/1933 Ptp.)
- zálog 147
- Kamatszervények beváltása 255, 424
(5265/eln 1924 Ptp.)
- Katonai nyugilletmények utalvá-
nyozása postatakarékpénztári
csekkforgalomban 334
(PK. 1905. 3. 3150.)
- Kaul R. 559
- Kedvezmények: csekk 268
- takarékn 195

Kelemen József vitéz	564
Kemény Gábor br.	31 93
Kenessey Kálmán	181
Kereskedelmi meghatalmazott, cégjegyző	88
Kereskedői mérleg valódisága: (7000/1925 PM., BK. 1925. 282 — 1926:XV. t.-c. — 3200/1926 PM. — 1927:V. t.-c. — 7768/ 1928 PM., BK. 1928. 294 — 2400/1933 PM. — 2900/1933 PM.)	
Kerschagel	560
Kerületi kimutatás	456
Elküldése: (TSzR. 62., 63. § — PRT. 1924. 64. 22843 — PRT. 1925. 11. 4735 — PRT. 1925. 11. 5666.)	
Kezelési díj és jutalék csekkfor- galomban	136
(89816/1923 KM., BK. 1923. 218 — 14106/1923 Ptp. — 53099/1924 KM., BK. 1924. 26 — 648/eln 1924 Ptp. — 64521/ 1924 KM., BK. 1924. 90 — 2575/eln 1924 Ptp. — 75399/ 1924 KM., BK. 1924. 136 — PRT. 1924. 50. 17603 — 4487/ eln 1924 Ptp. — 5401/eln 1924 Ptp. — 76251/1925 KM., BK. 1925. 169 — 89575/1925 KM., BK. 1925. 251 — PRT. 1925. 69. 34202 — 7686/eln 1925 Ptp. — 4623/1926. ME. — 8827/eln 1926 Ptp.)	
Kényszerkölcson	232

Kényszerkölesön

— befizetése és elszámolása „K”
alnyomatú nyomtatványon:
(PRT. 1924. 21. 5665 — PRT.
1924. 50. 17217 — 16772/1924
Ptp.) Új szelvényei: (PRT. 1936
22. 105349 — PRT. 1937. 50.
126639 — PRT. 1937. 50. 126730
— PRT. 1938. 11. 93284 —
PRT. 1938. 40. 118381 — 13046/
1938 Ptp.) Megszüntetése:
(66354/1925 PM. — PRT. 1925.
37. 18405 — 31815/1925 Ptp.
— 37788/1925 Ptp.)

Készpénzbeszolgáltatás: általános postai 455

(51166/1926 PM. — PRT. 1926.
19. 14565 — 2450/eln 1926 Ptp.
— PRT. 1927. 28. 24068 —
PRT. 1930. 56. 92565.) Buda-
pest 4, 9, 42, 59, 62, 70, 90 és
114 sz. postahivatal által:
(28122/1926 Ptp. — 53301/1928
Ptp. — 20554/1933 Ptp. —
25098/1933 Ptp.) Postamesteri
hivatalok által: (PRT. 1900.
67. 86871 — PRT. 1924. 61.
21409 — PRT. 1929. 47. 21060.)
Nem kincstári postahivatalok
által: (80781/1900 KM. — 1202/
1900 Ptp. — 782/1924 Pvig. —
20974/1924 Ptp.) Napilajstrom
másolatokkal ellenőrzése:
(80781/1900 KM. — 1202/1900
Ptp.) Ennek megszüntetése:
(782/1924 Pvig. — 20974/1924
Ptp.) Készpénzmaradványok
megállapítása: (PRT. 1929. 45.
5374.) Ezüst érmék kiszolgál-
tatásával kapcsolatban: (PRT.
1930. 29. 77481.)

Kézpénzkimélő forgalom	273, 276
Propagandája: (78129/1916 KM. — 4450/ig 1916 Ptp. — 4776/ig 1916 Ptp. — 210/ig 1917 Ptp.)	
Kiadások	119
Kiegészítő törvények	38
(1881:XIV., 1884:XVII., 1887:XVIII., 1888:XXII., 1894:XVIII., 1898:VIII., 1899:XLIV., 1900:XXV., 1912:XXXIX., 1922:XII., 1923:XXXII., 1925:XI., 1926:XIV., 1926:XV., 1927:V., 1928:I., 1928:XII., 1936:IV.t.-c.-ek.)	
Kiegyenlítés posta és postatakarékpénztár között	458
(24342/1924 KM., 58760/1924 Ptp. — 72065/1926 Ptp.)	
Kifizetési értesítés az állami csekkeken	550
Kihágási büntetéspénzek	139
(4634/el. 1905 KM. — 66617/1905 BM. — 980/ig 1905 Ptp. — 102004/1928 BM.)	
Kincstári utalványok	124
Kirschberg	560
Kisegítő — subsidiarius — törvények	38
(1875:XXXVII., 1876:XXVII., 1908:LVIII. t.-c.-ek.)	
Kiszállási díj: (35265/1929 PM., BK. 1929. 97 — 3840/el. 1929 Ptp.)	
Kiutalási értesítés	300
Ára: (PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/el.)	
Újabbtípusa: (31724/1929 Ptp.)	

„Kiutalt, de ki nem fizetett takarékbetétek“, illetve „Csekkbetétek“ főkönyvi számla vezetése: (43377/1932 Ptp.)	
Klein	560
Klíringcsekk (CsSzR. 30. §.)	298
Klíringforgalmon kívüli kiutalás (CsSzR. 23. §.)	298
Klíringforgalom	262
Klíringjövőírási értesítés (171/ig 1905 Ptp.)	298
Koch	17
Kollektív jegyzési mód csekkforgalomban	284, 425
— — — — — takarékforgalomban	435
Konzulátusok, mint közvetítő szervek (3866/1901 KM., 688/ig 101 Ptp.)	409
Koronaérték megállapítása: (1892: XVII., 1899: XXXII., 1899: XXXVI., 1907: X., 1907: XLVII., 1912: XX., 1918: VII. t.-c.-ek. — 427/ig 1897 Ptp. — 917/ig 1899 Ptp. — 13/ig 1900 Ptp.) Koronaértékben történt összeállítás 1900. évi állami költségvetésnek: (1235/1899 PM. — 351/ig 1899 Ptp.)	
Költségek	131
Székesfővárosi csekkszámlák költségeinek fedezése: (60134/1925 Ptp.)	
Költségvetéssel kapcsolatos csekk-számlák	346

Költségvetéssel

— részben kapcsolatos csekk-
számlák 349

Könyvelési szelvény 544

Aljegyzékhez csatolása: (PK.
1902. 2. 138/ig — PK. 1907. 3.
260/ig.) Rendszerezése: (903/
eln KM. — PK. 1901. 5. 155/
ig.) Összegnek számokkal ki-
írása: (PK. 1896. 7. 3979/ig —
PK. 1898. 5. 293/ig — PK. 1901.
5. 155/ig — PK. 1903. 4. 4535/
ig — PK. 1907. 9. 1134/ig —
PK. 1910. 10. 22272 — PK.
1912. 10. 2715/ig.)

Könyvtárszabályzat: (2687/ig
1912 Ptp.)

Körmendy József dr. . . 104, 563

Körzeti zálogkölcson osztály . . 108
(4687/eln 1937 — 2427/1937
PM. — 369/eln 1938 Ptp.)

Kötelezettségek: csekk 268

— takaréknak 198

Kötelezvény, kötvény 223

Közzadókra vonatkozó jogvéde-
lem és jogsegély Magyarország
és Ausztria között: (400/1929
PM. — 1930:IX. t.-c. — 5636/
1932 Ptp.)

Közzalkalmazottak és nyugdíja-
sok járandóságait terhelő tar-
tozások rendezése és hitel-
szükségleteik kielégítése: (1918:
XXII. t.-c.)

Közzgazdasági és tanulmányi osz-
tály 108

Közigazgatási vonatkozások a postatakarékpénztár működésében	45
Közhivatali ügyrend: (5500/1929 ME.)	
Közigazgatási és levelezési osztály (40740/1936 Ptp.)	
Közlekedési Akadémia	104
Közönség elismerésének feljegyzése: (2370/el 1933 Ptp.)	
Közös Pénztár — Caisse Commune —	223
Közpénzkezelés szanálás előtt .	329
— — óta	342
Központi főfelügyelet: (1245/ig 1905 Ptp.)	
— Illetményhivatal működése az állami pénzforgalomban . . .	349
Utalványozás: községi alkalmazottak illetményei (4000/1935 ME. — 104000/1935 BM. — 104500/1935 PM.) Nyugellátási díjak ahonvédség, csendőrség és nem állami tanszemélyzet nyugdíjainak kivételével: (6950/1925 PM., BK. 1925. 270 — 24117/1926 KM. — 3510/1926 PM., PüK. 1926. 20 — PRT. 1926. 28. 24117 — PRT. 1926. 49. 36137—36455/1926 Ptp. — 39669/1926 Ptp. — PRT. 1927. 40. 35846 — PRT. 1928. 4. 1504.) Nyugellátási postautalványainak háznál kifizetése: (PRT. 1927. 47.	

Központi Illetményhivatal

- 44733 — PkU. 101. §.) Szerve-
zése: (2533/1925 ME. — 6950/
1925 PM.)
- levelezési osztály 108
(4053/el. 1923 Ptp.) Hatásköre
nyomtatványok kigyártására:
(27683/1925 Ptp.)
- üzleti főcsoport 107
(4687/el. 1937 — 2427/1937
PM. — 369/el. 1938 Ptp.)
- zálogkölcson osztály . . . 108
(4687/el. 1937 — 2427/1937
PM. — 369/el. 1938 Ptp.)

Közlakrtári ügylet: (1925:IX.t.-c.)

„Községek segélyezési alapja“
javára nyugdíjak után levont
kereseti adó elszámolása:
(39964/1929 PM.— 29239/1929
Ptp.)

Közlakrtálai alkalmazottak köl-
csöne: (1918:XXII. t.-c.— 3794/
1920 PM. — 88505/1924 PM.
— 66810/1925 PM. — 101000/
1925 PM. — 1927:V. t.-c.) Or-
vosi bizonyítvány díjtalan ki-
állítása: (24900/1923 NMM. —
121694/1928 NMM. — 1627/el.
1930 Ptp.)

Közlúti gépjárművek közúti cé-
lokra megadóztatása: (1928:
VI. t.-c. — 15000/1928 PM.,
BK. 1928. 24 — 63000/1928
KM., BK. 1928. 24 — 96542/
1933 PM. — 5700/1934 ME.
— 104000/1934 PM.)

Közlvetítő postahivatalok . . . 402
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 12. §.)

Közvetítő	
— szervek	403
— szolgálat: belső	403
Külső: (1885:IX. t.-c. — TSzR. 12. §.)	
— — követelményei	403
— — lebonyolítása	413
— — mérve	406
Krebs H.	560
Krisinger Antal	563
Kubai postatakarékpénztár . .	397
Kumulatív átutalás külön évi átalánya	139
(13651/1923 Ptp.) Megszüntetése: (89575/1925 KM. — 7686/ eln 1925 Ptp.)	
— csekk	305
Bélyegilleték: (9027/1904 PM. — 1357/eln 1904 KM. — 4172/ 1904 Ptp.) Értékhatar: (3361/ 1937 Ptp.) Jegyzék: (PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/eln — CsSzR. 30. §.) Ke- zelési díj: (20923/1931 Ptp.) Kí- sérletképeni bevezetése: (1043/ ig 1903 Ptp.) Rendszeresítése: (PK. 1905. 3. 84/ig.) Másola- tok: (1269/1934 Ptp.) Színes alnyomattal: (PTRT. 1922. 93. 37357.)	
Kuncz Ödön dr.	564
Külföldi: felügyelet alá helye- zett intézetek letiltott értékei- nek postatakarékpénztári őri- zete és kezelése (1761/1915 ME.)	

Külföldi

- hitelezőkkel elszámolás . . . 384
- kölcsön biztosítékai . . . 347
- postatakarékpénztárak . . . 388
Nyomtatványai : (7886/1937
Ptp.)
- zárolt számlák 384

Külképviselési hatóságok útján
az Egyesült Államokból átutalt
összegek kifizetésénél nyugta:
(PTRT. 1922. 58. 18139 —
1060/1922 Ptp.)

- Külön jutalékok 138

Különleges kamatozású takarékbetétek 204
(101008/1936 PM. — 32083/
1936 Ptp.)

L

- Lajstrom, napi 516
- Lakbérkezelés köztulajdonba
vett házaknál 68
(8758/1920 ME., BK. 1920.
237.)
- Lakcím — lakhely — változás . 286
- Lamotte Károly 59
- Landbrieftrágerek . . . 444, 448
- Lassnig Károly 87
- Laurent 176
- Lánczy Leo 57
- Lechner Ödön 42

Leitner	560
Lelet	457
Lengyel postatakarékpénztár 22,	397
Lenz	17
Lenzen G.	560
Leszámolási kimutatás . . .	457
Letétálladék	242, 248
Letétben levő értékpapírok ki- küldése ügyfél nem jelentke- zése esetén: (59963/1934 Ptp.) Kisösszegűek kiutalása: (63489/ 1924 Ptp.)	
— — — számjegyzékbe vétele és felülbélyegzése: (300/1936 ME., BK. 1936. 17 — 4925/ 1936 Ptp.)	
Letéti elismervény . . .	242, 371
— jegy (13500/1923 Ptp.) l. Járadék- könyv.	241
Letétkezelés	241
— bírói (33700/1924 IM., BK. 1924. 133., PüK. 1924. 22.) Haszon- élvezettel terhelt, postataka- rékpénztárnál elhelyezése: (2764/1921 ME.) Készpénzletét kezelése: (39000/1924 IM., BK. 1924. 151 — 15600/1925 IM., BK. 1925. 88 — 13553/1925 Ptp.) Pénzintézeti Központnál elhelyezése: (51166/1926 PM. — 2450/eln 1926 Ptp. — 193/ 1929 PM. — 5382/eln 1929 Ptp.) Egyes kérdéseinek sza-	337, 349, 374

Letétkezelés

bályozása: (45075/1934 Ptp. — 59963/1934 Ptp.) Díja: (13695/1936 Ptp.)	
Leth K.	560
Letiltás: árverési felesleg (51403/1931 Ptp.) Elszámolása: (53602/1931 Ptp.)	491
— csekk	286
— csekkszámlakövetelés Külföldről érkező: (30105/1934 Ptp.)	272
— takarékszámlakövetelés	200
— zálogjegy	491
Letiltási rendelvény: (1881:LX. t.-c. — 1908:XLI. t.-c.) Ügyiratok bemutatása csekkosztály főnökének: (12954/1928 Ptp.) Ügyiratok kezelése: (18825/1927 Ptp. — 57677/1930 Ptp.) Számla: (16523/1914 Ptp.)	
Lett postatakarékpénztár	397
Levelező csekk (11130/1925 Ptp.)	546
— részes befizetési lap: I. Befizetési lap.	
Levélszekrényben talált befizetési lap és készpénz (PkU. 15., 23. §.)	442
Levéltári források	565.
Lewins W.	560
Lewinszky K.	560
Liftek kezelése: (3859/eln 1933 Ptp.)	
Local System	24

Loening O.	560
Loewe	560
Lombardköcsönnyújtás	69
Lovaknak és szállítási eszközöknek katonai célokra való igénybevétele kapcsán megállapított kárpótlások fizetése . . . (3203/1914 PM. — 2879/jig 1914 Ptp. — 979/1915 PM. — 1249/jig 1915 Ptp.)	339

M

Magánpénzintézetekkel való viszony	32, 71
Magántakarékpénztári vonatkozások	31
„Magyar Egyesített Városi Köcsönök“ és „Magyar Vármegyék Fontsterling Köcsöne“ kötvényeinek kijelölése betétálladék gyümöcsöztetésre: (1925:XXII. t.-c. — 44671/1925 Ptp. — 142667/1926 PM. — 5445/1926 PM., PüK. 1926. 33 — 7908/eln 1926 Ptp. — 92206/1927 PM.) 1. Városok — vármegyék — köcsöne. Köcsönszolgáltatnak ellátása: (60244/1937 PM. — 409/1938 Ptp.) Csekkszamlái 50%-os díjkezdvezménye: (109311/1925 PM. — 47070/1925 Ptp.)	
„Magyar Királyság 1924. évi államköcsöne — Népszövétségi Köcsön — magyar részkibocsátás“-nak nyilvános aláírási	

Magyar Királyság államkölesöne

helyeként a postatakarékpénz- tár kijelölése	229, 233
(108353/1924 PM. — 47634/ 1924 Ptp.) 1938. évi 5%-kal kamatozó törlesztéses kölesö- ne: (1938:XX. t.-c.)	
— Nemzeti Bank	54
(1924:V. t.-c. — 1933:XXVIII. t.-c.) Alapszabálymódosítása: (1925:XXXII. t.-c.) Bankjegy- előállítási joga: (1928:VIII. t.-c.) Csekkszámlájának juta- lékmentes kezelése: (45063/ 1926 Ptp.) Részvényeinek rész- letekben való jegyzése: (31783/ 1924 Ptp.)	
— — — giroszámlatulajdonosai- nak átutalásai	295
— Pénzügyi Szindikátus	381
Maier B.	560
Malarce A.	372, 560
Mária Terézia	465
Másodlati betétkönyv: I. Meg- semmisítési eljárás.	
— fizetési utalvány, csekk 289,	431
— — — takaréknak	190, 431
Máv.-nak postatakarékpénztári csekkforgalomba bekapcsoló- dása	331
(1953/eln 1900 KM. — 82815/ 1900 Máv. ig — 6388/1906 Ptp. — 10428/1923 Ptp.) Nyugdí- jaskai, segélyezettai járandósá- gainak a csekkforgalomban	

Máv.-nak

utalványozása: (77212/1905
KM. — 83/ig 1906 Ptp.)

Megerősített csekk bevezetésének
kísérlete: (16563/1919 Ptp.)
Osztrák-Magyar Banké:
(145658/1918 PM. — 8158/ig
1918 Ptp.)

Meghatalmazás 445
(TSzR. 53. § — PÜSz. 66. §
— PKU. 108. § — 18361/1932
Ptp. — 6759/1937 Ptp.) Elbí-
rálása központba érkezéskor:
(12279/1931 Ptp. — 43520/
1931 Ptp.) Okmánybélyeg-men-
tessége: (1920:XXIV. t.-c.)

Megsemmisítési eljárás csekknél
— fizetési helyre illetékes tör-
vénszéknél — (1908 : LVIII.,
1912:LIV., 1925:VIII. t.-c.-ek
— 68300/1914 IM.)

— — — — — értékpapiroknál 221
(1881:XXXIII., 1911:I., 1912:
LIV., 1920 : XXVIII., 1922:I.,
1925 : VIII. t.-c.-ek.) Letéti
jegynél: (TSzR. 48. §.)

— — — — — takarékbetéteknél 421
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 30. §
— PK. 1888. 9. 259/ig — PK.
1891. 8. 346/ig — 1912:LIV.
t.-c.) Utódállamokkal való le-
számolás kapcsán: (1922. nov.
7.-i Egyezmény.) Ügyintézés
egyszerűsítése: (13155/1931
Ptp.)

— — — — — zálogjegynél 488
(1881:XIV., 1881:XXXIII.,
1912:LIV., 1925:XI. t.-c.-ek —
22782/1901 KM. — 67910/1928

Megsemmisítési eljárás

- KM., BK. 1928. 54 — 18000/1931 Ptp.) Megsemmisítés nélkül kiadható zálogtárgy értékhatárának megállapítása: (67910/1928 KM., BK. 1928. 54.) Díja: (99474/1930 PM. — 65013/1930 Ptp. — 49032/1936 Ptp.) Megsemmisítés elárverezett zálogtételnél: (Bp. kir. tvszk. 11. P. 32649/1934 — 32058/1934 Ptp.) Megsemmisítési határidő: (66190/1926 Ptp.)
- Hirdetmény 200, 421
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 30. §.)
Közkirati minősége: (Bp. kir. tvszk. B. IX. 10471/1933-7 — 34571/1934 Ptp.)
- Megterhelés, csekk 296
— takarékk 205
- Megterhelési értesítés ára: (PRT. 1926. 64. 136679 — PRK. 1926. 7. 8827/el.) Magyar-német szövegű: (56283/1930 Ptp.)
- Megtérítések behajtása: (TSzR. 14., 17. §.)
- Meyer 560
- Mez 560
- Mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alap: (6100/1933 ME., BK. 1933. 131 — 90100/1933 PM. — 90090/1933 PM., BK. 1933. 140 — 6200/1933 ME., BK. 1933. 171 — PRT. 1933. 26. 88121 — 27134/1933 Ptp. — 5600/1934 ME., BK. 1934. 141 — 2000/1934 PM. — 98600/

Mezőgazdaság megsegítésére

1934 PM., BK. 1934. 162 —
35463/1934 Ptp. — 6400/1935
ME.) 1. Gabonaértékesítési
alap.

Mezőgazdasági hitel megszerzését
könnyítő egyes rendelkezések:
(1925:XV. t.-c.)

Miniszeri hatáskör 78

Minuszálladék elkerülése: (22874/
1925 Ptp.)

Morel H. 560

N

Nagy F. dr. 564

Napi elszámolás postával . . . 456
(51166/1926 PM — PTRT.
1926. 19. 14565 — 2450/el
1926 Ptp.) 1. Aljegyzék.

— és havi számadások rendezése:
(18511/1924 Ptp.)

— lajstrom 456, 516

— — zárlati 516

— sommázat 449

— számadások azonnali tovább-
bitása 453
(PTRT. 1921. 84. 28764.) Két-
szeri zárása: (84751/1931 Pvig.
— 28396/1931 Ptp.) Rovat-
lapba bejegyzése: (PkU. 60. §.)

— zárlat elkészítése 317

Nemzeti Beruházási Kölcsön . . 233

- Nemzetközi átutalásra szolgáló
 csekkek 307, 382
- bankátutalási forgalom . . 374
 (PRT. 1925. 48. 23707 —
 18603/1925 Ptp. — 81692/1928
 Ptp.) Postacsekkt forgalom:
 (PRT. 1925. 48. 23707 —
 10418/1925 Ptp.) Postai giro-
 forgalom első felvétele: (PK.
 1910. 2.) Postacsekkt forgalom-
 ban távirati átutalások külön
 díja: (PRT. 1934. 55. 136906/4
 — Kairói postaszerződés és
 egyezmények V. — 45692/1934
 Ptp.) Megbízás nem számlatu-
 lajdonos részéről: (41886/1926
 Ptp.)
- forgalom lebonyolítása . 372, 382
 Belső szabályozás: (48492/1933
 Ptp.)
- forgalomban az osztrák köz-
 társasággal a közadók jogvé-
 delmére vonatkozó szerződés
 végrehajtása: (1930:IX. t.-c.
 — 400/1930 PM., BK. 1930.
 49 — 12950/1930 Ptp.) Külföldi
 csekkek inkasszálása: (4139/
 1928 Ptp.)
- — leírások jutalékmentessé-
 ge: (73250/1926 Ptp.)
- osztály 108
 (4147/ig 1914 Ptp. — 95100/
 1925 KM. — 4380/1926 Ptp.
 — 5950/1926 Ptp.) Munka-
 menetének meggyorsítása:
 (48986/1929 Ptp. — 84793/
 1929 Ptp.)
- postairodával való érintkezés:
 (349/1929 KM. — 18726/1929

Nemzetközi

- PM. — 39171/1930 Ptp. —
90190/1933 PM. — 28641/
1934 Ptp.)
- tárgyalásokon postai kikül-
döttek által való képviselet . 374
(13034/1923 Ptp.)
- vasúti elszámolás 387
- Német postacsekkhivatal és pos-
tatakarékpénztár . . . 19, 397
- Népszövetségi kölcsön magyar
részkibocsátásának nyilvános
aláírási helyeként a posta-
takarékpénztár kijelölése 229, 233
(108353/1924 PM. — 47634/
1924 Ptp.)
- Névíró 415, 435
(TSzR. 33. § — PK. 1898. 7.
4321.)
- Névre szóló csekk 297
- Névváltoztatás csekkforgalom-
ban 286
(CsSzR. 15. §.)
- takarékforgalomban . . 189, 417
(TSzR. 26. §.)
- Nigl A. 560
- Norvég postatakarékpénztár . . 22
- Nosztrifikálás 228
(6390/1920 ME., BK. 1920.
299 — 6000/1920 PM. — 6001/
1920 PM. — 9930/1920 ME.,
BK. 1920. XII. 30 — 937/1921
PM., BK. 1921. II. 20 — 2064/
ig 1921 Ptp. — 150/1922 PM.,
BK. 1922. 26 — 4200/1922 PM.,

Nosztrifikálás

BK. 1922. 291 — 4500/1922
PM., BK. 1922. 297.)

Nők díjnoki alkalmazásának szabályrendelete: (2068/eln 1912
KM., 967/ig 1912 Ptp.)

Ny

Nyilatkozat 435
(TSzR. 33. §.)

— pót 417
Pontos kiállítása és személy-
azonosság megállapítása:
(PTRT. 1922. 86. 34133.)

Nyilvántartási — 0 — csekk-
számla kezelése 314
(34843/1925 Ptp. — 18968/
1928 Ptp. — 50983/1934 Ptp.)
Üzemi csekkszámlára átutalá-
sa: (50891/1936 Ptp.)

Nyomtatvány ára 721
(8827/eln 1926 Ptp. — 4170/
eln 1929 Ptp. — 1430/eln 1930
Ptp.)

— díjmentes kiszolgáltatása 198, 355

— előállítás 508
(PTRT. 1922. 93. 37357 —
PRT. 1924. 3. 70 — 2013/1924
Ptp. — PRK. 1926. 5. 42382.)
Kizárólagosság: (1895:
XXXVII. t.-c. 1., 2. § — PRT.
1925. 24. 13074 — 25238/1925
Ptp.) Igénylések időpontja:
(3379/eln 1933 Ptp.) Jegyzék:
(8321/1932 Ptp.) Minták ok-
tatásra: (85258/1927 Ptp. —

Nyomtatvány

- 60145/1938 PM. — 27408/1938
Ptp.) Felülvizsgálata a jog-
ügyi osztály által: (15704/1928
Ptp.)
- kötelező használata 198
- rendelés felek részéről . . . 286
Sürgősségi díj: (7332/1930
Ptp.) Hivatalok részéről:
(TSzR. 16. § — 299/eln 1922
Ptp.)
- számozása 519
(8321/1932 Ptp.)
- Nyomtatványokkal való takaré-
kosság: (PkU. 14. §.)
- Nyomtatványoknak számlatu-
lajdonosok által való kiállí-
tása 510

1

- Okmány ajánlott feladása: (PK.
1911. 11. 25808.) Biztonságos
őrizete: (338/eln 1886 Ptp.)
- Olasz postatakarékpénztár 15, 398
- Ordódy Pál 30
- Organizáció 506
- Országgyűlési képviselőjelölt biz-
tosítékának befizetése . 443, 547
(38500/1937 PM. — PRT.
1937. 19. 102277 — 35738/
1937 Ptp.)
- képviselők járandóságainak
kifizetése: (936/1929 Pvig. —
32523/1929 Ptp.)

- Országos Gazdasági Munkás-
pénztár gyűjtőlapjai: (6830/
eln 1900 KM. — 1237/ig 1900
Ptp. — PK. 1901. 1. 1206/ig.)
- Hitelügyi Tanács 150
- Hitelvédő Egylet — OHE. — 279
- Központi Hitelszövetkezet:
(1898 : XXIII., 1920 : XXX.,
1920:XXXVII. t.-c.-ek.) Ex-
porthitel lebonyolításánál ked-
vezményes jutalék: (92914/
1930 PM. — 41261/1930 Ptp.)
- Takarékosági Bizottság:
(7300/1924 ME., BK. 1924.
234 — 610/1928 ME., BK. 1928.
37.)
- — Propaganda Bizottság . . 169
- Osztrák csereforgalom 273
(PK. 1891. 8.)
- Magyar Bank: (1878:XXV. t.-
c.) Bankjegyeinek felülbélyeg-
zése: (1920:III. t.-c.) Felülbé-
lyegzéskor kiadott fehérszínű
bef. lap: (PTRT. 1919. 23.
7177 — PTRT. 1919. 32.
15300.) Pénztári elismervény
kiadása bankjegyek felülbé-
lyegzése alkalmával államköl-
csönként igénybevett össze-
gekről: (1700/1920 ME. —
3618/1920 PM. — 690/1922 PM.,
BK. 1922. 46 — 1219/ig 1922
Ptp. — 106100/1925 PM.) Fő-
intézete által kibocsátott pénz-
tárjegyek, utalványok, csek-
kek és az általa megerősített
csekkek fizetésül elfogadása:
(145658/1918 PM. — 8158/ig
1918 Ptp.)

Osztrák-Magyar Bank

— — — giro és klíring kötelé-
kébe belépés 343
(2244/elh 1891 KM. — 293/ig
1891 Ptp.)

— postatakarékpénztár 17, 20, 390
Csekkszámlája: (11480/1926
Ptp.) Magyar állampolgárok
követeléseinek kiegyenlítése:
(55440/1926 Ptp.)

Óvadék 368

— kivándorlóké, hadköteleseké . 335
(1909:II. t.-c. — 57000/1909
BM. — 1268/ig 1909 Ptp. —
176715/1935 BM. — 1860/1936
Ptp.) Órzési díj: (89575/1925
KM., BK. 1925. 251.)

— postai: (14935/1922 Ptp. —
77776/1926 Ptp.)

— szállítóké és vállalkozóké,
kezeléséről: (26105/1933 Ptp.)

Óvadékképes értékpapírok jegy-
zékének összeállítása és ki-
egészítése: (4260/1929 ME.,
BK. 1929. 235 — 8173/1930
PM., BK. 1930. 57 — 128485/
1930 PM., BK. 1930. 244 —
211176/1933 PM., BK. 1933.
72 — 174840/1936 PM., BK.
1937. 11 — 2622/1937 Ptp. —
7200/1938 PM. — 144700/
1938 PM., BK. 1938. 255.)

Óvadékképesség (pupillaritás) . 222

Óvári-Papp Zoltán dr. 564

Önkéntes őrsereg létesítése:
(3265/ig 1914 Ptp.)

Önkormányzati pénzkezelés . . . 355

Községek általános pénzkezelése: (128214/1923 BM. — 171000/1924 BM. — 177200/1924 BM., BK. 1924. 216.) Debrecen városi nyugdíjak kiutalása: (85514/1927 Ptp.) Sopron vármegyei községek kötelező csekkszámlyanyitása: (42157/1938 Ptp.) Zala vármegye községi pénzkezelése: (Zala várm. törv. hat. biz. 23994/1937 jkv. 166 sz. véghat.) Utlevéldíj csekkszámlyany kezelése: (1909:II. t.-c. — 57000/1909 BM. — 1268/1909 Ptp.) Nyomtatvány költségeinek a háztartási alap részére megtérítése: (236930/1925 BM. — 174829/1935 BM. — 20167/1935 Ptp.) Útlevélyügy: (1903:VI. t.-c. — 70000/1904 BM. — 141817/1930 BM.) Vármegyei alapok csekkszámlyanyainak kezelésében kettős számlakezelés megszüntetése: (96028/1937 BM. — 72139/1937 Ptp.) Városok pénzkezelése: (128214/1923 BM. — 171000/1924 BM. — 177200/1924 BM., BK. 1924. 216.)

Örökösödési eljárás: (1894:XVI. t.-c. — 43194/1895 IM., MRT. 1895. 548 — 1927:IV. t.-c. — 11000/1928 IM., BK. 1928. 55 — 21220/1928 Ptp.) Rab elhalálozása esetén: (2106/1880 IM. — 29549/1929 Ptp.)

Örsy 563

Összesített csekk 305

Ötven pengős bankjegyek kibocsátása: (44921/1934 Ptp.)

P

Panaszkönyv 68

Papír és nyomtatvány alakzatok egységesítése: (2280/1930 ME., BK. 1930. 12.)

Párisi nemzetközi kiállításon az intézet részvétele 530
(5441/eln 1899 KM. — 873/ig 1899 Ptp.) Aranyéremmel való kitüntetése: (42414/1902 KM. — 112/ig 1903 Ptp.)

Peisner K. 563

Pengőérték bevezetése: (1925: XXXV. t.-c. — 5715/1926 PM., BK. 1926. 280 — 11500/1926 ME., BK. 1926. 291 — E. 1617., 1633 és 1682/1926 MNB., BK. 1926. 290 — PRT. 1926. 62. 135053 — PRT. 1926. 63. 136795 — 77200/1926 Ptp. — E. 1757/II és 1758/III. MNB., BK. 1927. 287 — PRT. 1927. 24. 22500 — PRT. 1927. 51. 50371 — 92790/1927 Ptp. — PRT. 1928. 48. 52493 — E. 1526/III. MNB., BK. 1928. 286 — 32343/1930 Ptp. — 60607/1930 Ptp.) Belső intézkedések: (72374/1926 Ptp. — 73974/1926 Ptp. — 42381/1927 Ptp.)

Penny bank 175

Peres képviselő 75
(52626/1921 IM. — 63549/
1923 KM. — 23224/1923 IM.
— 47557/1925 IM.)

Pesti Hazai Első Takarékpénz-
tár 31

— Magyar Kereskedelmi Bank . 31

Pénzbírság 89

Pénzbüntetések befizetése és el-
számolása: (85300/1924 PM.,
PüK. 1924. 24.) Elkobzott
pénzek és tárgyak értékesíté-
séből befolyt összegek befize-
tése: (45100/1931 IM., BK.
1931. 294 — PRT. 1931. 58.
103375 — 62548/1931 Ptp. —
PRT. 1932. 3. 70436 — 5610/
1932 Ptp. — 35500/1933 IM.)
Bianco-, javított befizetési
lappal való befizetés tilalma:
(PRT. 1933. 33. 89664.)

Pénzfelvételi határidő . . 190, 427
(TSzR. 52. §.)

Pénzüntézetek kényszerfelszámo-
lása: (5836/1926 ME., BK.
1926. 161 — 4450/1927 ME.,
BK. 1927. 115 — 220/1928
ME., BK. 1928. 12 — 10888/
1934 ME.)

— Országos Egyesülése: (17258/
1928 Ptp.) Önkéntes felszámo-
lása: (919/1917 ME., MRT.
1917. 76 — 3080/1928 ME.,
BK. 1928. 149 — 450/1930
ME., BK. 1930. 21 — 6610/
1931 ME., BK. 1931. 283 —
1800/1934 ME.)

Pénzintézeti Döntőbizottság: (BK. 1930. 190.)	
— Központ	125, 157, 279
(1916 : XIV., 1920 : XXXVII., 1926:XIII., 1926:XIV. t.-c.-ek.)	
Pénzjegynyomda — Magyar — rt. átvétele: (1925:XXXII. t.-c.)	
Pénztári Elismervény az Osztrák-Magyar Bank által bankjegyek felülbélyegzése alkalmából államköcsönként átvett összegekről: (1700/1920 ME. — 3618/1920 PM. — 690/1922 PM., BK. 1922. 46 — 1219/ig 1922 Ptp. — 106100/1925 PM.)	
— liquidatura: (5279/ig 1917 Ptp.)	
Pénztárosok biztosítéka	96
(1897:XX. t.-c.)	
Pénzügyi Szindikátus — Magyar —	379
Kamatmentes betéte: (2998/ig 1920 Ptp.) Szindikátus útján átutalt összegek kifizetése: (12628/1921 Ptp.) Takarékbetétként elhelyezése: (15888/1922 Ptp.)	
Pfister	560
Pierburg K.	560
Plósz Sándor dr.	258
Portólajstrom vezetése: (14680/1923 Ptp.)	
Portómentesség	143
(1885:IX. t.-c. — 1889:XXXIV. t.-c.) Megszüntetése: (1921:	

Portómentesség

XXI. t.-c. — 18492/1921 KM.,
BK. 1921. 142 — 13114/1923
Ptp. — 13839/1923 Ptp. —
PRT. 1924. 44. 14880 — 15338/
1924 Ptp. — PRT. 1925. 51.
24102.) Megszüntetése követ-
keztében hiv. postabélyegek
bevezetése: (17551/1921 KM.
— PTRT. 1921. 47. 17551.)
Ezek megszüntetése: (14880/
1924 KM. — PRT. 1924. 44.
14880.) Átalányösszegben:
(14880/1924 KM. — PRT. 1924.
44. 14880 — PRT. 1924. 47.
16477 — PÜSz. 19. 40. § —
PkU. 123. §.) Külföldiek számla-
kivonatainál: (1925:XXXVI.
t.-c. — 30886/1925 KM. —
PRT. 1925. 58. 27070 — PRT.
1925. 64. 30493 — PÜSz. 9.
§ — 57189/1925 Ptp. — 74413/
1925 Ptp. — 37828/1930 Ptp.
— 63297/1930 Ptp.) Megszál-
lott tartományok területén lakó
betevők részére: (PTRT. 1889.
63. 56825.)

— postatakarékpénztár által való
elbírálása záradék nélküli le-
veleknél: (PTRT. 1921. 88.
30017.) Szolgálati jellegű leve-
lezéseinél postai viteldíjmen-
tesség: (PRT. 1928. 11. 5457
— PRT. 1928. 13. 5457 —
PÜSz. 9. § — 27147/1928 Ptp.)

Posta jutaléka 413

— nyugellátási díjainak posta-
utalványon elküldése: (PTRT.
1923. 52. 19808 — PRT. 1924.
48. 14405 — PRT. 1924. 58.
20434.)

Posta

- pénzkezelése: (14405/1924 KM.
— PRT. 1924. 48. 14405.)
- Rendeletek Tára — Posta és
Távirka Rendeletek Tára — . 39
(29047/1923 KM. — PRT.
1923. 72. 29047 — 6729/1927
PM. — 806/eln 1928 Ptp.)
- szavatossága, felelőssége . . . 405
(PÜSz. 106. § — PK. 1892. 12.
656/ig — PK. 1895. 11. 737/ig
— PRT. 1926. 35. 37000 —
46920/1926 Ptp.)
- Postabiztosok 411
(PRT. 1926. 9. 1547 — 49240/
1928 KM. — PRT. 1928. 49.
51616 — 88970/1928 Ptp.)
- Postacsekk 307
- hivatalok 25
- Postacsekkhivatalokkal érintke-
zés 374
(349/1929 KM. — 18726/1929
PM. — 39171/1930 Ptp. —
90190/1933 PM. — 28641/1934
Ptp.)
- Postahivatal 402
- ellátmány igénylése igazgató-
ság székhelyén 455
(PTRT. 1890. 15. 14314.) El-
látmányok rendjének módosí-
tása: (PTRT. 1921. 40. 12877
— PRT. 1924. 61. 21409 —
105101/1927 PM. — 6454/eln
1927 Ptp.)
- ellenőrzése kerületi biztosok
által 411

Postahivatal ellenőrzése

- (PRT. 1926. 9. 1547 — PRT. 1926. 48. 11857 — 49240/1928 KM. — PRT. 1928. 49. 51616 — 88970/1928 Ptp.) Postatakarékpénztári kiküldötttek által: (2086/eln 1888 KM. — 181/1888 Ptp. — PRT. 1938. 11. 93058 — 7224/1938 Ptp.) Vasúti bérletjegyek engedélyezése: (1919/ig 1899 Ptp.)
- feladatai, általános 403
Különös: (TSzR. 12., 13. §.)
- felelőssége pénzkezelésért és elszámolásért 405, 449
(TSzR. 14., 17. § — PkU. 6. §.) Postatakarékpénztár utasításainak teljesítéséért: (TSzR. 12. § — PÜSz. 1. § — PkU. 1. §.) Kivetett pénzbírság: (273/eln 1888 KM. — PK. 1888. 2.)
- hibáinak nyilvántartása:
(43035/1936 Ptp.)
- igazodása az általános postai pénzkezelési szabályokhoz:
(PÜSz. 4. § — PkU. 3. §.)
- jutaléka 413
(TSzR. 19. § — CsSzR. 33. §.) Külön kifizetésének megszüntetése: (PTRT. 1905. 1. 73079/1904.) Postavezérigazgatóság által való külön kifizetése: (258/ig 1903 Ptp.) Csekkszámlanyitási jutalék: (9155/1925 Ptp. — 44029/1928 Ptp.)
- nyomtatványjegyzéke: (PRT. 1933. 21. 82855 — 19075/1933 Ptp.)
- okmánymásolatok kiállítása:
(13090/1916 Ptp.)

Postahivatal

- pénzkezelése és számadásté-
tele 459
(TSzR. 14., 17. § — PRT. 1924. 64. 22843 — PRT. 1926. 19. 14565 — 51166/1926 PM. — 2450/el. 1926 Ptp.)
- postatakarékpénztári hirdet-
mények és röpiratok közönség
körében való kiosztási köteles-
sége: (PK. 1891. 7. 271/ig.)
- rendeletekre vonatkozó átné-
zési és meegőrzési kötelessége:
(PK. 1890. 10. 340/ig.)
- számozása: (23709/1933 Ptp.)
- teendői csekkforgalomba való
belépésnél 425
(PK. 1907. 9. 1135/ig.)
- — — — — takarékforgalomban 436
- Postahivatali adminisztratív te-
endők, csekk 414, 425
- — — — — értékpapír 422
- — — — — takaréék 414
- — — — — elszámolás 449
- forgalom lebonyolítása,
csekk 440, 448
- — — — — takaréék 435, 444
- Postai díjak csekkforgalomban . 140
Átalányozása: Gyermekmenhe-
lyi kiutalásoknál (65359/1926
Ptp. — PRT. 1927. 15. 137625
— 25217/1927 Ptp. — 19216/
1938 Ptp.) Magánalkalmazot-
tak Biztosító Intézete kiuta-

Postai díjak

- lásainál (PRT. 1933. 4. 71866 — 3803/1933 Ptp.) Magyar Pénzügyi Szindikátus kiutalásainál: (19680/1922 KM. — 2948/ig 1922 Ptp. — 17747/1927 Ptp.) Országos Társadalombiztosító Intézet kiutalásainál: (PRT. 1928. 11. 10702 — 18306/1928 Ptp. — 16789/1929 Ptp. — PRT. 1933. 21. 80886 — PRT. 1936. 43. 122763 — 55240/1936 Ptp.)
- — kézbesítési és kifizetési . . . 141
(5293/1926 KM. — PRT. 1926. 15. 5293 — PRT. 1926. 31. 25143 — PÜSz. 78. § — 40923/1926 Ptp.) Díjak aljegyzéken feltüntetése: (PkU. 118., 119. §.) Átalányrendszere: (14880/1924 KM. — PRT. 1924. 44. 14880 — PRT. 1924. 47. 16477 — PÜSz. 19., 40. § — PkU. 36., 123. §.) Díjak díjmentes nyugtázása: (PRT. 1926. 32. 23212.) Díjfelszámítási tilalom: (33275/1921 Ptp.) Pótdíj — háborús — (PTRT. 1916. 44. 74553 — PTRT. 1918. 53. 41212 — PTRT. 1918. 91. 14784 — PTRT. 1919. 13. 2192.) Közvetítési díj: (29634/1923 KM. — PTRT. 1923. 70. 29634.) Díjlerovás bélyegben: (PTRT. 1916. 44. 74553 — PTRT. 1918. 53. 41212 — PTRT. 1918. 91. 14784 — PTRT. 1919. 13. 2192.) Készpénzben: (PTRT. 1921. 50. 6699 — PTRT. 1922. 46. 15331.) Díjelőlegezés külföldi

Postai díjak

leveleknél frankószámla ter-
hére: (13575/1902 Ptp. —
30530/1930 Ptp.) Mentessége
postai hatóságoknak, stb.:
(PTRT. 1923. 13. 3226.) Ta-
karékfizetési utalványoknak:
(PÜSz. 78. §.)

— előleg 116
(1885:IX. t.-c. — 1889:XXXIV.
t.-c. — TSzR. 4. §.)

— kapcsolatok 402

— készpénz- és értékletét nyil-
vántartása, kezelése: (1600/
1930 PM., BK. 1930. 274 —
PRT.1931. 10. 74474 — 12426/
1931 Ptp.)

— készpénzfizetések csökken-
tése: (PTRT. 1922. 20. 8827 —
14234/1923 Ptp. — 29745/
1931 Ptp.)

— szakoktatásban való részvétel
a Tisztképző Tanfolyamon . . 103

— szerződések, — egyezmé-
nyek — 374
Kairói: (136906/1934 KM. —
1935:XIII. t.-c.) Londoni:
(1930:XXXVIII. t.-c.) Madridi:
(1922:XV. t.-c.) Stockholmi:
(1925:XXXVI. t.-c.)

Postaigazgatási beosztás: (PTRT.
1923. 61. 24313 — PRT. 1926.
9. 1547.)

Postaigazgatóságok mellé rendelt
számvevőségek megbízása a
posta belső elszámolására vo-
natkozó közvetítő szolgálattal:

Postaigazgatóságok

(22864/1924 KM. — PRT.
1924. 48. 14405 — 54945/1924
Ptp.)

Postaintézettel való elszámolás . 456

Postakezelési Utasítás — PkU. — 39

Kiadása: (PRT. 1933. 44.
102286.) Végrehajtásával kap-
csolatos intézkedések: (PRT.
1933. 50. 106138 — PRT. 1933.
50. 106139.)

Postatakarékpénztár ajánlott és
közönséges levelezésének érke-
zésekor lebetűzése Budapest
54 sz. postahivatal által:
(PRT. 1926. 35. 37000 —
46920/1926 Ptp.)

— által kiállított okiratok köz-
okirati minősége 76

(Bp. kir. bttő. tvszk. B. XLVI.
31/18. 1926 — P. 1010/1926
Ptp. — Kúria B. II. 7921/1926
— P. 336/1927 Ptp. — Kecse-
méti kir. tvszk. B. 3839/9-
1928 sz. — P. 711/1928 Ptp.
— Bp. kir. bttő. tvszk. B. V.
11366/1930.) Okirati minősé-
gének tagadása: (Bp. kir. bttő.
tvszk. B. VII. 16772/1915 —
27447/1917 Ptp.)

— cégjegyzése cégbíróságnál:

(Egyéni cégjegyzék VIII. k.
86. lap.) Aláírás hitelesítése el-
hagyható: (KT. 16. §.) Zalog-
házi cégbejegyzés kötelezettsé-
ge: (KT. és FIKM. 1875. évi
26922 sz. szab. rend.)

Postatakarékpénztár

— elhelyezése céljából emelendő épület (1899:XLIV. t.-c.)	40
— fejlődése	39
— jogforrásai	36
— jubileumai	39, 57
— kedvezményei	77
— közpénztári jellege (1885:IX. t.-c. — TSzR. 1. § — 68/1886 Ptp. — 5620/1909 IM. — 55088/1925 KM. — Bp. kir. munkásbirt. bir. II. 2129/1926 — 27721/1927 Ptp.) Jogállása: (61885/1922 IM. — 20/biz. 1928 Ptp.)	77
— közvetítő szolgálata	402
— létesítése	29, 35
— magánháztartása	115
— nemzetközi igazgatása (13034/1923 Ptp.)	374
— osztálybeosztása (6517/eln 1897 KM. — 96/ig 1897 Ptp. — 2761/ig 1911 Ptp. 93290/1922 KM. — 299/eln 1922 Ptp. — 13300/1923 Ptp. — 55088/1925 KM. — 2427/ 1937 PM. — 4687/eln 1937 Ptp. — 369/eln 1938 Ptp.)	106
— pénzügyi eredményei	128
— pénzügyminisztérium alá ren- delése	78
— Rendeleteinek Közlönye (TSzR. 2. § — PRT. 1925. 73.	38

Postatakarékpénztár

34204 — 91/eln 1926 Ptp.)
Megküldése a Nemzeti Mú-
zeum részére: (4729/eln 1932
Ptp.)

— szavatossága, felelős-
sége 84, 405, 487
(1885:IX. t.-c. — 47853/1912
KM. — 5200/1924 PM. —
55088/1925 KM.) Letéti jegybe
— járadékkönyvbe — bejegy-
zett értékpapírokért: (2447/eln
1891 KM. — 366/ig 1891 Ptp.)
Zálogüzletágban: (22525/1933
Ptp.)

— szerepe a pénzügyi közigazga-
tásban 327

— szervezete és ügyviteli sza-
bályzata 86
(96/ig 1897 Ptp. — 13300/1923
Ptp. — 55088/1925 KM. —
4101/eln 1925 Ptp.) Üzletágait
érintő egyes rendelkezések mó-
dosítása: (43600/1921 PM.)

— szociális vonatkozásai 460

— ügyköre 57

— záloglevél kibocsátása 130

Postatakarékpénztárak alakulá-
sával kapcsolatos észre-
vételek 13, 23, 25

Postatakarékpénztári bevételek
és kiadások kezelése, elszámó-
lása, könyvelése 119
(89315/1925 KM. — 68198/
1925 Ptp.) Üzemi csekkszám-
lán kezelése: (48005/1924 Ptp.)

Postatakarékpénztári

— bélyeg	192
(36884/el 1915 KM. — 5191/ ig 1915 Ptp. — PK. 1916. 6. 1661/ig.)	
— cégjegyzés	88
(13300/1923 Ptp. — 55088/ 1925 KM. — 8544/el 1926 Ptp.) Cégbélyegző használata: (4084/el 1932 Ptp. — 8179/ eln 1933 Ptp.)	
— ellenőrzés	77
— forgalom statisztikája . . .	60
— forgótőke pótlása postaforgal- mi pénzből	115
(1885:IX. — 1889:XXXIV. t.- c.-ek — TSzR. 4. §.)	
— hivatalos titok	410
— jogszokás	38
— költségek	131
— múzeum létesítése	520
(38331/1928 Ptp.) Anyaggyűj- tés: (7489/1936 Ptp.)	
— nyugdíjjárulék alap	105
— peres képviselet	75
(52626/1921 IM. — 63549/1923 KM. — 23224/1923 IM. — 47557/1925 IM.)	
— pénzjegyek kibocsátása . . .	67
(3954/1919 ME., BK. 1919. 84 — 8484/1919 PM. — 5989/ 1920 PM. — 6473/1920 PM. — PRT. 1920. 91. 93276 — PRT. 1920. 98. 95919 — 1921:XIV. t.-c.) Kivonása a forgalomból: (4812/1922 PM., BK. 1923. 4 — 4895/1923 PM., BK. 1924.	

Postatakarékpénztári

7 — PRT. 1924. 4. 942 — 37701/1925 Ptp.)	
— portómentesség	77, 143
— rendszerek	25
— szakirodalom	558
— szakképzés	101
— szolgálat oktatása postatiszt- képző tanfolyamon (PRT. 1925. 58. 16197 — PRT. 1927. 194. 21700 — PRT. 1931. 49. 88056.)	103
— Tanács (1885:IX. t.-c. — TSzR. 10. § — 3314/eln 1895 KM.) Meg- szüntetése: (14734/1923 Ptp. — 1925:IX. t.-c.)	82
Postatartozás kiegyenlítése . . . (24342/1924 KM., 58760/1924 Ptp. — 72065/1926 Ptp.)	458
Postatörvény (1936:XXXV t.-c. — PRT. 1937. 3. 85927.)	39
Postautalványi összegek jóvá- írása: l. Telepített postautal- vány.	
Postaügynökség	404, 450
Postaügynökségek szabályozása: (PTRT. 1901. 43. 40292 — 14378/1911 sz. Utasítás—PkU. 2. § — PRT. 1926. 61. 136116 — 47014/1936 Ptp. — PRT. 1938. 25. 106159 — Postaügy- nöki Utasítás.)	
Postaüzleti Szabályzat — PÜSz. — (BK. 1933. 122 — PRT. 1933. 23. 81812 — PRT. 1933.	39

Postaüzleti Szabályzat

35. 93451.) Végrehajtásával
kapcsolatos intézkedések:
(PRT. 1933. 50. 106138 —
PRT. 1933. 50. 106139.)

Postavezérigazgatóság szervezeti
változása: (PRT. 1937. 34.
114311.) Utalványozási joga:
(BK. 1926. 42 — PRT. 1926.
9. 1547 — PRK. 1926. 2 —
17281/1926 Ptp. — 33130/1926
Ptp. — PRT. 1929. 17. 20864
— PRT. 1929. 23. 27962.)

Postán úton levő pénz csökken-
tése 458
(24342/1924 KM. — 58706/
1924 Ptp. — 72065/1926 Ptp.)

Postával való leszámoláshoz
szükséges kimutatások veze-
tése: (89315/1925 KM. —
68198/1925 Ptp.)

Pringle C. 175

Propaganda 528

Propaganda osztály 263

Pupillaritás 222
(174840/1936 PM., BK. 1937.
11 — 2622/1937 Ptp.)

R

Racionalizáció 506

Ragjegyek kötelező használata
nyomtatványokon 451
(PK. 1898. 11. 828/ig — PK.
1914. 5. 9538.) Lila színben
való kiadása: (1547/1926 KM.,
BK. 1926. 42 — PRT. 1926. 9.
1547 — PRK. 1926. 2. 33130.)

Ragjegyek

Tüzetes felülvizsgálása: (PK. 1889. 12. 366/ig.)	
Raglap	495
Raktári osztály: (74739/1926 KM., 36993/1926 Ptp.)	
Ravizza Filippo	166
Redell L.	560
Rekeszek (13500/1923 Ptp.)	71
Rend és tisztaság felügyelete: (6654/el. 1932 Ptp. — 9238/ el. 1932 Ptp.)	
Rendbüntetés	89
Rendeletek	38
Rendelkezés: csekkforgalomban, csak az utolsó számlakivo- naton feltüntetett követelés fi- gyelembevételével történhet . (1219/ig 1890 Ptp. — 102/ig 1894 Ptp. — 58228/1926 Ptp. — 34024/1931 Ptp.)	296
Rendelkezési jogosultság: csekk- forgalomban (CsSzR. 11. § — 10451/1923 Ptp.) Allami forgalomban: 39180/1924 Ptp.) Csődtömeg- gondnok részéről csődbejutott csekk számlatulajdonos köve- telése felett: (13981/1927 Ptp.) Jogfelfüggesztés csődbejutott csekk számlatulajdonosnál: (1881:XVII., 1908:LVIII., 1916:V. t.-c.-ek.) Vagyongfel- ügyelő részéről csődönkívüli kényszeregyezség alatt: (1410/ 1926 ME., BK. 1926. 44 — 5836/1926 ME. — 16612/1926	357

Rendelkezési jogosultság

Ptp. — 2180/1927 ME., BK. 1927. 65 — 4450/1927 ME. — 5000/1927 ME. — 36000/1927 IM. — 102700/1927 PM. — 6340/1927 ME., BK. 1927. 154 — 26715/1927 Ptp. — 210/ 1928 ME., BK. 1928. 12 — 1250/1928 ME., BK. 1928. 64 — 1560/1928 ME., BK. 1928. 76.)	
— — korlátozása csekkforga- lomban	269
— — — takarékforgalomban . (TSzR. 23., 26. § — PK. 1913. 10. 3374/ig.)	199
Restant csekk: (35301/1921 Ptp.)	
Rédey M.	563
Részjáradéküzlet (4749/elő 1908 KM. — TSzR. II. Függ. 1. § — PK. 1908. 12. 1105/ig — 161/ig 1909 Ptp. — 2752/ig 1911 Ptp.)	243
Richelot	561
Richter	561
Rist Charles	564
Roemelt K.	561
Roeren	561
Román postatakarékpénztár 22,	398
Roscher W.	561
Rostand	561
Római nemzetközi váltókonfe- rencia: (91912/1927 Ptp.)	
Rövid útoni visszafizetés: I. Visszafizetés.	
Rusz A. dr.	565

S

Saar-vidékkel való postacsekk- forgalom: (11231/1935 Ptp.)	
Safe	71
(13500/1923 Ptp.)	
Schäffle A.	17, 561
Schlachta K.	563
Schlippel és Schoele	561
Schmid H.	561
Schmoller G.	561
Schoele	561
Schwarz K.	561
Segédhivatal	109
(13300/1923 Ptp.) Budapest	
54 sz. postahivatal útján az	
üzletágak postaanyagának	
szétküldése: (3093/1926 Ptp.)	
Portólajstrom vezetése:	
(14680/1923 Ptp.) Irattározás	
megváltoztatása: (89701/1929	
Ptp.)	
Selejtezési alapelvek: (4090/1920	
Ptp. — 6065/1920 Ptp. —	
12625/1920 Ptp.) Csekküzleti	
okmányoknál: (1889:XXXIV.	
t.-c. — CsSzR. 18. §.) Hadkö-	
teles kivándorlók óvadékaira	
vonatkozó ügyiratoknál: (1268/	
ig 1909 Ptp.) Takarékküzleti	
okmányoknál: (61794/1930	
Ptp. — 46315/1938 Ptp.) Be-	
tétkönyv nyilvántartás selej-	
tezési tilalma: (PK. 1888. 12.	
362/ig — PK. 1888. 10. 740/ig	
— PK. 1907. 10. 1130/ig.)	
Sella	15

Siehermann B. dr.	561, 565
Sikes Charles William	14
Singularis jegyzési mód	88
Snowden	163
Société des Institutions de Pré- voyance	372
Sommázat	449
Napi elküldése: (TSzR. 62., 63. § — PRT. 1924. 64. 22843 — PRT. 1925. 11. 4735 — PRT. 1925. 11. 5666.)	
Speyer & Co.	377
Stier	561
Stoiber F.	561
Sugár I.	563
Svájci postatakarékpénztár . . .	399
Svensson	172
Svéd postatakarékpénztár 19.	399

Sz

Szabadság téri ingatlanok vásár- lása	43
Szabályozó Rendelet a postata- karékpénztár és közvetítő hi- vatalainak teendőit és ügykö- rét illetőleg: (KKM. 3980/elh 1885 — KM. 4050/elh 1893., 435/ig 1893 Ptp. — KM. 3314/ elh 1895.)	
Szanálás: (1924:IV. t.-c.)	
Szapáry Gyula gr.	31
Szavatosság személyazonosság megállapításából kifolyólag .	199

Szádeczky-Kardos T. dr.	565
Számadások elkülönített veze- tése	120
(1925:IX. t.-c.)	
— közzététele	79
(1885:IX. t.-c.)	
Számlakivonat: I. Csekkszám- kivonat.	
Számvevőség	108
Számviteli ellenőrzés számvevő- szék által	79
(1870:XVIII., 1880:LXVI., 1885:IX., 1893:XXX., 1902: XXIII., 1907:XXIII., 1914:IV., 1915:XII., 1925:IX. t.-c.-ek --- TSzR. 11. §.)	
Szász L. dr.	565
Szelvénybeváltás	255
Beváltási díj: (CsSzR. 22. §.)	
Szelvényív	223
Szelvényutalvány	223
Személyazonosság igazolása ta- karékbetevőknél 198, 414, 435,	533
(1885:IX. t.-c. — TSzR. 22., 57. §.) Személyes ismeretség alapján rövidítési visszafize- téseknel: (PRT. 1933. 17. 79644 — PkU. 106. §.) Igazo- lásra szolgáló okmányok: (PRT. 1929. 25.19080 — PÜSz. 70. § — 37300/1929 Ptp.) Máv. havi bérletjegy váltására szóló igazolvány kizárása: (155798/ 1932 PM. — 32119/1934 Ptp.)	
— megállapítása és pótnyilatko- zat pontos kiállítása	417
(PTRT. 1922. 86. 34133.)	

Személyi adatok felvétele . . .	415
(PK. 1913. 10. 3374/ig.)	
Szemleutak	411
(2086/el. 1888 KM. — 181/1888 Ptp. — PRT. 1938. 11. 93058 — 7224/1938 Ptp.)	
Szinek jelentősége üzemvitelben	518
Szövetkezetek: (1875:XXXVII., 1898:XXIII., 1920:XXX., 1923:XXVI. t.-c.-ek.)	

T

Takarékautomata	163
Takarékbetevők aláírásának felvétele jelszó esetében . . .	415
(Bp. közp. kir. j. b. P. XX. 324833/1933 — P. 389/Ptp. — — 3580/1934 Ptp.)	
— kedvezményei	195
— kötelezettségei	198
— számának fejlődése	183
Takarékbetétek	204
Állami és önkormányzati szervezetek be- és visszafizetési korlátozatlansága: (72480/1925 KM. — 41492/1925 Ptp.) Átutalások jutalékmentessége: (50146/1925 Ptp.) Gyűjtő csekkszamlájáról átutalások: (37569/1929 Ptp.) Számlanyitás: (14836/1925 Ptp.)	
— bírósági elnöki letét . . .	161
(4661/1925 PM. — 5787/1925 Ptp. — 83961/1925 Ptp. — 5368/1932 IM. — 84762/1932 Pvg. — 36509/1932 Ptp.)	

Takarékbetétek

- biztonsága Magyarországon . 156
- cserkész: (51377/1932 Ptp.)
- elszámolása: I. Elszámolás.
- fajai 204
(13400/1923 Ptp.)
- felmondása 205
(1885:IX. t.-c. — 1923:XXXII.
t.-c. — TSzR. 50. §.) Okirati
minősége: (C. B. III. 1563/1923
— 46579/1926 Ptp.)
- gyermekmenhelyiek . 161, 447
(46424/1933 Ptp.) Rendelke-
zési jogosultság: (PRT. 1924.
20. 5225.) Kezelése: (85428/
1913 BM. --- 15641/1913 Ptp.
--- 129272/1923 NMM. —
14133/1923 Ptp. — 44442/1931
Ptp.) Visszafizetése: (20293/
1936 Ptp.) Visszafizetési tilal-
ma főpénztárnál: (32756/1921
Ptp.)
- illetékmentessége 195
(3700/1926 PM., BK. 1926.
145.)
- iskolai jutalomként . . 160, 439
(PK. 1886. 3 --- PK. 1888. 4.
85/ig.)
- kamatozása: lörzskamatláb
melletti 204
- kiskorúak, gondnokság alatt
állóak 158, 190
- közületek: Gabonaértékesítési
alap: (49616/1930 Ptp.) Fizetési
előleg forgótőke alap: (49616/
1930 Ptp.) Földmunkások vál-
lalkozó szervezetkezei: (43560/
1928 Ptp.) Községi iskolai

Takarékbetétek

- alapvagyon: (87026/1926 VKM.
 — 3897/1928 Ptp.) Letartóztatottak betétminimumot elérő tulajdon és keresményi pénzei: (4050/1893 KKM. — 48284/1894 IM. — 92512/1894 PM. — 105/ig 1895 Ptp. — 47667/1899 IM. — 161/ig 1900 Ptp. — 19773/1920 IM. — 12372/1923 IM.) Kezelése: (14270/1907 ME. — 4600/1927 IM.) Nevelőotthoni növendékek: (14658/1918 IM.) Országos Népiskolai Építési Alap: (3000/1927 VKM. — 50095/1927 Ptp. — 63143/1927 Ptp.) Vagyonsváltás alap: (49616/1930 Ptp.)
- lefoglalása 196
 (Bp. I—III. k. kir. jlb. 1914. Sp. IV. 8. sz. it. — 5233/1915 Ptp. — Esztergomi kir. jlb. P. 136/1921 — 22002/1921 Ptp. — Bp. közp. kir. jlb. P. XII. 215671/1936. 2 — 13957/1938 Ptp.) Csődből folyó: (459/elh 1887 KM. — TSzR. 22. §.) Közadótartozások címén: (1923: VII. t.-c. — 600/1925 PM.) Lefoglalhatatlansága: (1885: IX. t.-c. — 41030/1892 IM. — 3314/elh 1895 KM. 22. § — 1898: VIII. t.-c. — 1927: V. t.-c. — PRT. 1927. 32. 31864 — PRK. 1927. 32. 31864 — 31864/1927 Ptp.) Lefoglalatra szerzett végrehajtási zálogjog hatályossága: (C. 3377/1903.)
- nyugtázása 436
- összegszerű megoszlása . . . 187

Takarékbetétek

- összesítettek 161
 (14133/1923 Ptp.) Pengőn alu-
 liak összeírása: (60185/1926
 Ptp. — 22132/1927 Ptp. —
 60157/1934 Ptp.) Tömeges nyil-
 vántartása: (55088/1925 KM.
 11. §.)
- Szent István betétkönyvre:
 (PRT. 1937. 33. 113831 —
 46808/1937 Ptp.)
- visszaadhatása 437
 (1885:IX. t.-c. — TSzR. 50. §.)
- zárttá nyilvánítása: l. Zárttá-
 nyilvánítás.
- Takarékbetétekről második el-
 ismerésnek, feladóvevénynek,
 feladójegyzék másodlatnak ki-
 adási tilalma 436
 (PÜSz. 61. §.)
- Takarékbetételhelyezés 435
 Első: (TSzR. 33. § — 28420/
 1928 Pvig. — 62209/1928 Ptp.
 — PRT. 1930. 39. 83869 —
 43905/1930 Ptp.) További:
 1885:IX. t.-c. — TSzR. 34. §.)
 Takaréklappal: (TSzR. 33. §.)
 Teleírt betétkönyvbe: (PK.
 1888. 12. 363/ig.) Végleg fel-
 mondott betétkönyvre: (PK.
 1889. 6. 165/ig.)
- kivételes 160
- Takarékbetételhelyezésnél álnév
 használata 414
 (TSzR. 23. §.)
- befizető — szülő, nagyszülő
 — szerepe 159, 417
 (PK. 1886. 3. 65/eln — PK.

Takarékbetételhelyezésnél

1886. 4. 92/eln.) Befizetői rendszer — általános — (TSzR. 33. §.)

— írni nem tudó betevő 435
(TSzR. 33. § — PK. 1898. 7. 4321.)

Takarékbélyeg pénztár 174

Takarékforgalomban rendelkezési jogosultság 199
(TSzR. 23., 26. § — PK. 1913. 10. 3374/ig.)

Takarékkorona befizetések állami kölcsönelőlegnél: (PRT. 1924. 21. 5665 — PRT. 1924. 50. 17217 — 16772/1924 Ptp.)
Csekkforgalomban : (153850/1924 PM., BK. 1924. 237 — 28499/1924 PM., BK. 1924. 48. — 31952/1924 PM., BK. 1924. 53 — 1411/1924 ME., BK. 1924. 42 — PRT. 1924. 21. 5665 — 16772/1924 Ptp. — 18000/1924 Ptp.) Elszámolása: (71000/1924 PM., BK. 1924. 99 — 34672/1924 Ptp.) Elszámolásának megszüntetése: (66354/1925 PM. — PRT. 1925. 37. 18405 — 31815/1925 Ptp. — 37788/1925 Ptp.)

Takaréklap 192, 438
(1885:IX. t.-c. — 1927:V. t.-c. — PRK. 1927. 2. 31864 — PRT. 1927. 32. 31864.) Használatának ideiglenes felfüggesztése: (PRT. 1923. 85. 28045.) Újbóli rendszerezítése: (96232/1928 PM., BK. 1928. 164 — PRT. 1928. 39. 42804

Takaréklap

- 53352/1928 Ptp. — 83640/1928 Ptp.) Árusítás fiókkülső-
tekben: (44709/1932 Ptp.) Fő-
pénztárban: (11743/1938 Ptp.)
Előállítása: (73994/1928 Ptp.
— PRT. 1933. 13. 76836.)
Illyaszinű postatakarékpénz-
tári benyomással: (36884/elh
1915 KM. — 5191/ig 1915 Ptp.
— PK. 1916. 6. 1661/ig.) Meg-
rendelése: (PRT. 1928. 40.
42804.) Hamisított, érvénytelen
bélyeggel ellátott: (TSzR. 32.
§ — PK. 1889. 9. 1264 — PK.
1890. 3. 86/ig — PK. 1890. 5.
151/ig — PK. 1906. 9. 16247
— PTRT. 1910. 8. 291 — PK.
1915. 9. 14054 — PRT. 1928.
39. 42804.)
- kivételes felhasználása kegy-
adományok céljaira: (PK. 1894.
11. 612/ig — PK. 1895. 5. 159/
ig — PK. 1895. 6. 219/ig —
PK. 1895. 8. 352/ig — PK.
1895. 9. 541/ig — PK. 1896.
5. 237/ig.) Szabadságtéri refor-
mátus egyházközség részére:
(24054/1938 Ptp.) Zálogköl-
csön rendezésnél: (18422/1935
Ptp.)
- megsemmisítése: (PTRT. 1889.
1 — PTRT. 1889. 16. 7282 —
PRT. 1928. 39. 42804.)

Takaréklapra postatakarék-
pénztári értékjegy 192
(36884/elh 1915 KM. — 5191/
ig 1915 Ptp. — PK. 1916. 6.
1661/ig.) Bélyegek érvénytele-
nítési tilalma: (TSzR. 32. §.)

Takaréklevelezési osztály köz- ponti levelezési osztályba be- olvasztása: (4053/elő 1923 Ptp.)	
Takarékosság	156. 163
Takarékossági nap: (86113/ 1928 PM. — PRT. 1928. 37 — 71876/1928 Ptp. — PRT. 1929. 41. 43013.) Propa- ganda: (126543/1927 PM. — PRT. 1927. 42. 41289—68849/ 1927 Ptp.)	
Takarékossági Intézet, nemzet- közi	166
(89026/1928 Ptp.)	
— kongresszusok, nemzetközi .	165
— mozgalom, iskolai	172
— Propaganda Bizottság, Orszá- gos	169
— tízparancsolat	169
Takarékpersely	438
(129630/1929 PM., BK. 1929. 251.)	
Takarékszemélyszámla . . .	210
Takaréküzletág	156
— célja	156
— lebonyolítása	209, 514, 524
— összeforgalma	214
— tételforgalma	213
Takaréküzleti igazgatás . . .	188
— osztály	108
(13400/1923 Ptp.)	
Takarékviasszafizetés: I. Vissza- fizetés.	
Takátsy József	30

Talon	223
Tarifa- és kamatpolitika . . .	131
Tartalékalap	44, 116
(1885:IX., 1889:XXXIV., 1898:VIII., 1899:XLIV., 1912:XXXIX., 1926:XIV. t.-c.-ek — TSzR. 5. § — 111253/1928 PM. — 64650/1928 Ptp.) Államkincstár tulajdonába vétele: (1885:IX. t.-c. — TSzR. 5. § — 61885/1922 IM. — 20/biz. 1928 Ptp.) Külön tartalékalap: (13300/1923 Ptp. — 55088/1925 KM. 19. §.)	
Tábori postatakarékpénztár . .	404
(13869/eln 1915 KM. — 1643/ig 1915 Ptp. — 1797/ig 1915 Ptp.)	
Tárgyszelvény	496, 551
Társulati adómentesség: (400/1927 PM., HÖ. — 40000/1927 PM.)	
Távbeszélő díjak elszámolására szülő csekk	307
(9846/1921 KM. — 2026/ig 1921 Ptp. — 23030/1925 KM. — 55926/1925 Ptp.) Csekkel fizetése: (119857/1934 KM., BK. 1934. 231 — PRT. 1934. 44. 119857 — 49962/1934 Ptp. — 51713/1936 Ptp.) Fedezethiány miatt visszaküldött csekkek: (133806/1935 KM. — PRT. 1935. 6. 133806.)	
Távirati csekk	302 449
(PRT. 1924. 77. 33942 — 78370/1924 Ptp.) Csekkforgalom számlapjain cégváltozás	

Távirati csekk

keresztülvezetése: (58789/1930 Ptp.)

— utalvány — állami hatóságok címére szóló — összegkorlátozásának megszüntetése: (52041/1938 Ptp.) Helyes irányítása: (PRT. 1928. 33. 32498 — PkU. 133. §.) Táviratilag kiutalt összeg elszámolása: (PRT. 1924. 77. 33942 — 374/1925 KM. — 4279/1925 Ptp.)

Táviratok kézbesítése: (33042/1926 Ptp. — 4160/1928 Ptp.)

Teghze-Gerber Ferenc dr. . . . 565

Telefonközpont létesítése . . . 527
(1820/ig 1913 Ptp.) Telefonberendezés igénybevétele: (3943/elv 1930 Ptp.)

Telepített postautalvány . . . 293
(PÜSz. 76. § — PkU. 115. §.) Aljegyzékbe utalványjelző szám: (38195/1930 Ptp.) Beadványos irányítása: (96232/1928 PM., BK. 1928. 164 — PRT. 1928. 30. 29323 — 55389/1928 Ptp.) Beszedési díja: (PRT. 1926. 64. 136679 — 8827/elv 1926 Ptp.) Díjnak a számláról leírása: (CsSzR. 21. §.) Előkészítő munkálat: (18802/1933 Ptp. — 9034/elv 1937 Ptp.) Fiókbérleti díja: (PRT. 1928. 30. 29323 — PRT. 1929. 10. 3839 — PRT. 1938. 16. 91943 — PÜSz. 76. §.) Kifizetési és kézbesítési díj alól való mentessége beszedei díj számítása esetén: (PRT. 1926. 60.

Telepített postautalvány

- 40656 — 108016/1927 PM. —
 59797/1927 Ptp. — PRT. 1928.
 30. 29323 — PRT. 1929. 10.
 3839 — PÜSz. 76., 78. §.) Meg-
 bízás útján beszedett össze-
 gek: (PÜSz. 52., 53. § —
 PkU. 94. §.) Megbízásokhoz
 csatolt befizetési lapok bélyeg-
 illetéke: (PRT. 1927. 29. 23681
 — PkU. 94. §.) Meghatalma-
 zás: (PTRT. 1912. 60. 23319
 — PTRT. 1916. 125. 69380.)
 Megszüntetése : (58436/1918
 KM. — 19861/1918 Ptp. —
 20927/1918 Ptp.) Nyugtázott
 átadása: (PRT. 1926. 60. 40656
 — 72153/1926 Ptp.) Postaután-
 vételi összege: (PÜSz. 50. § —
 PkU. 41., 95. §.) Utánvételi
 összegek bef. lappal — bian-
 coval — elszámolása: (PkU.
 93. §.)
- váltó 304
 (4882/el 1908 KM. — CsSzR.
 26., 30. § — PK. 1908. 10.
 1119/ig — 5737/1925 Ptp. —
 13830/1934 Ptp. — 13933/
 1935 Ptp.) Beváltás díja: (8827/
 eln 1926 Ptp. — 13830/1934
 Ptp. — 13933/1935 Ptp.) Váltó-
 törvény: (1876:XXVII. t.-c.)
- Terméselőleg 253
 (1198/1915 ME. — 1761/1915
 ME.)
- Textil-, szőrme-, bőr- és szőnyeg-
 árutanfolyam: (10448/el 1930
 Ptp.)
- Tiszta jövedelem 119
 (1885:IX. t.-c. — 1889:XXXIV.
 t.-c.)

Tisztviselői takaré- és előleg- társulatok részére levonandó összegek postatakarékpénztári csekk- és klíringforgalomban kifizetése: (60234/1910 PM. — 5657/eln 1910 KM. — 1970/ig 1910 Ptp.)	
Tobisch	561
Tormay Béla	87, 563
Tömbszámok: (4616/ig 1921 Ptp.)	
Törzskamatláb mellett kamatozó betétek	204
Törzskönyv, csekk	292
— takaré-	525
Törzslap	205, 541
Törzsszeg, törzsbetét (1889:XXXIV. t.-c. — CsSzR. 12. § — 2074/eln 1903 KM. — PK. 1903. 7. 610/ig — 92074/ 1923 KM. — PRT. 1923. 74. 31620 — 14280/1923 Ptp. — 43600/1927 PM., BK. 1927. 79 — 25157/1927 Ptp.) Igénybe- vétele: (39828/1929 Ptp.) Ál- lami: (36623/1926 Ptp.)	269
Transatlantic Trust Company alapítása (2873/ig 1910 Ptp.) Felszámo- lása: (185/ig 1920 Ptp. — 1696/ ig 1920 Ptp.) Kizárólagos pos- tatakarékpénztári képvisellete: (2816/eln 1920 KM. — 4810/ig 1920 Ptp.) Kötvényeinek ki- szolgáltatása: (5257/ig 1922 Ptp.) Kötvényeinek a postata- karékpénztár főpénztárába be- szállítása: (30032/1928 Ptp.)	377

Transatlantic

- Kötvényeinek az Egyesült Államok bélyegzőjével ellátása: (68641/1928 Ptp.) Szubvenciója: (4783/ig 1922 Ptp.) Tripartite Claims Comission előtt a magyar állam ellen folyó per beszüntetése: (11160/1928 Ptp.)
- Trianoni békeszerződés: (1921: XXXIII. t.-c.)
- Trimborn M. 561
- Tudakozó 290
(34422/1926 Ptp.) Tudakozólap: (6511/1930 Ptp.)
- Tudakozványok díjmentes kezelése 442
(PkU. 47. §.)
- Tuniszi postatakarékpénztár . . 400

U

- Utalványozási jog 88
(89315/1925 KM. — 59/eln 1926 Ptp.)
- Utazási pengőcsekk beváltása és eladása 308
(37069/1934 Ptp. — 53803/1934 Ptp.)
- Utánvételes küldemények összegeinek jóváírása 295
- Utánvételi és megbízási forgalom
Ausztriával: (PRT. 1928. 21. 18121 — PRT. 1930. 44. 85308.)
Külfölddel: (PRT. 1928. 6. 4578 — 16263/1928 Ptp. — PRT. 1930. 21. 71630.)

Útépítési kötelezőjegy	254
(9170/1931 Ptp.)	
Ügykörök üzleti forgalomban .	63
Ügymenet egyszerűsítése és gyorsítása: (4185/eln 1900 PM., 658/ig 1909 Ptp.)	
Üzemellenőrzési rendszerek . .	511
Üzemi számlák	350
(154436/1924 PM. — 66254/ 1924 Ptp. — 100991/1925 PM. — 55917/1925 Ptp. — 56227/ 1925 Ptp.)	
Üzemorganizáció	506
Üzletágak	60
Üzleti biztosíték és bánat- pénz	191, 368
(4260/1929 ME., BK. 1929. 235 — 134000/1929 PM., PüK. 1929. 25 — 71112/1929 Ptp. — 8173/1930 PM., BK. 1930. 57 — 128485/1930 PM., BK. 1930. 244 — 15490/1930 Ptp. — 21176/1933 PM., BK. 1933. 72 — 221/1933 Ptp. — 174840/ 1936 PM., BK. 1937. 11 — 2622/1937 Ptp. — 7200/1938 PM. — 144700/1938 PM., BK. 1938. 255 — 17876/ 1938 Ptp.) Postatakarékpénz- tári betétkönyvben: (129630/ 1929 PM., BK. 1929. 251 — 78453/1929 Ptp. — 11876/1931 Ptp. — 44407/1931 Ptp. — 8505/1932 Ptp. — 39844/1932 Ptp.) Ipari munkálatok kiírási feltételei: (8061/eln 1932 Ptp.) Kezességi okiratok és betét- könyvekre vezetett nyilatkoza-	

Üzleti biztosíték

- tok okirati illetéke: (132100/1929 PM.) Okiratokat és betét-könyveket benyújtók illeték-mentessége: (58347/1930 Ptp.)
- jutalék 96
(169447/1926 PM. — 1098/eln
1927 Ptp. — 131955/1928 PM.)
- kiadások 119
- osztályok 106

V

Vagyonátruházási illeték: (1918: XL., 1920:XXXIV., 1927:V. t.-c.-ek.)

- Vagyonváltozások csekkforgalomban 292
- takarékkforgalomban 204

Vagyonváltság — államadósságokat terhelő — (1921:XXVI. t.-c. — 3200/1921 PM., PüK. 1921. 21 — 4888/1921 ME., BK. 1921. 145 — 1818/1922 PM., BK. 1922. 111 — 1219/ig 1922 Ptp.) Bejegyzés mellőzése Amerikából beküldött betét-könyvekbe: (32076/1925 Ptp.) Csekkszámlakövetelés vagyonváltsággal: (10598/1920 ME., BK. 1920. 291 — PTRT. 1921. 1. 97079/1920 — 1921:XV. t.-c. — 601/1921 ME., BK. 1921. 24 — 55000/1921 PM., BK. 1921. 117 — 96401/1921 PM., BK. 1921. 142 — 2496/ig 1921 Ptp. — 3391/ig 1921 Ptp. — 4365/ig 1921 Ptp. — PTRT. 1923. 44.

Vagyonsváltás

- 16761.) Takarékbetétkövetelés
vagyonsváltással: (1921:XV.
t.-c. — 1921:XXVI. t.-c. —
4888/1921 ME., 3200/1921 PM.,
BK. 1921. 145 — 156316/1921
PM., BK. 1921. 276 — 690/
1922 PM., BK. 1922. 46 —
1219/ig 1922 Ptp.) Vagyonsvált-
ság fejében beszolgáltatott
külföldi értékpapírok elszá-
moltása: (165707/1921 PM., BK.
1921. 177 — 34659/1921 Ptp.)
Megszüntetése: (4810/1924 ME.,
BK. 1924. 135.)
- Vajda Zoltán 563
- Valorizáció: (1928:XII. t.-c.)
- Vargha Gyula dr. 565
- Választott bíróság mellőzése:
(156624/1934 PM. — 7657/eln
1934 Ptp.)
- Váltóvisszeszámitolás 69
(1889:XXXIV. t.-c.)
- Váratlan rovancsolás, zálogköl-
csön: (56229/1927 Ptp. — 89907/
1928 Ptp. — 29456/1930 Ptp.
— 1200/eln 1933 Ptp. —
27428/1934 Ptp. — 5057/1935
Ptp. — 53594/1935 Ptp.)
- Vármegyei számlák nyitása:
(1493/1925 Ptp.) Lezárása:
(160224/1924 BM., BK. 1924.
216 — 62558/1924 Ptp. —
40003/1926 BM. — 5350/1926
Ptp.) Készkiadások felszámí-
tása: (79032/1925 KM. —
51542/1925 Ptp.)

Vármegyék kölcsöne	351
(1926:XV. t.-c. — 3670/1926 PM. — 3730/1926 PM. — 102638/1926 PM.— 46307/1926 Ptp. — 1927:XI. t.-c. — 92206/1927 PM., BK. 1927. 170 — 51460/1927 Ptp.) „Vármegyei fontsterling kölcsön“ csekk-számlák 50%-os díjkedvezménye: (16667/1927 PM.—17240/1927 Ptp.)	
Városok kölcsöne: (1925:XXII. t.-c. — 4846/1925 PM. — 4983/1925 BM. — 44112/1925 Ptp. — 1926:XV. t.-c. — 54033/1926 BM. — 54455/1926 BM. — 5445/1926 PM., BK. 1926. 260 — 68067/1926 Ptp.)	
Veres János dr.	565
Versatz- und Fragamt	465
Vezérigazgatói és helyettesi hatáskör	87
(13300/1923 Ptp. — 55058/1925 KM. — 4101/eln 1925 Ptp.) Utalványozási joga: (89315/1925 KM. — 59/eln 1926 Ptp.)	
Vezérigazgatók	87
Végrehajtási eljárás: (1881:LX., 1908: XLI., 1912:VII., 1912: LIV., 1925:VIII., 1925:XXXVII. t.-c.-ek — 62600/1926 IM. — 600/1927 PM. — 1929:XIV., 1930:XXXIV. t.-c.-ek — 4500/1935 IM.)	
Vidéki Hitelvédő Egylet — VHE. —	270

- Villanyfogyasztással való takarékoskodás: (595/el. 1931 Ptp.)
- Visszafizetés, csekk . . . 296, 448
(1889:XXXIV. t.-c. — CsSzR. 16., 24. §.)
- — könyvelése 309
- — takarékok 205
- — gondnokság alatt álló és kiskorú betegek részére . . . 190
(PÜSz. 66. § — PkU. 108. §.)
- — gyermekmenhelyiek főpénztári tilalma: (32756/1921 Ptp.)
- — határidő 206
(1885:IX. t.-c. — 1923: XXXII. t.-c. — TSzR. 51. § — 96232/1928 PM. — 55390/1928 Ptp.)
- — hatásosabb ellenőrzése: (108/ig 1896 Ptp.)
- — könyvelése 209
- — nem betevő részére 190, 207, 428, 445
(Bp. közp. kir. j. b. P. IX. 11475/1914 — 16539/1916 Ptp. — Bp. közp. kir. j. b. P. XX. 331918/1931-3 — P. 228 Ptp. — P. 331 Ptp. — Bp. közp. kir. j. b. P. XII. 215852/1932-2 — P. 297 Ptp. — Bp. közp. kir. j. b. P. II. 73/1933-2 — Bp. közp. kir. j. b. P. II. 2921/1935. 11 — P. 487 Ptp.)
- — postatakarékpénztár útján 205, 446
(PK. 1908. 7. 1037/ig.)

Visszafizetés, takaréék

- — rövidútoni 205
Bíróságoknak: (5368/1932 IM.
— 84762/1932 Pvig. — 36509/
1932 Ptp.) Észlelt rendellenes-
ség: (PRT. 1928. 32. 28420 —
PRT. 1934. 52. 136526 —
56106/1934 Ptp.) Feltételei:
(1885:IX. t.-c. — 1923:XXXII.
t.-c. — TSzR. 51. §.) Főpénz-
tár útján: (220/eln 1886 Ptp.)
Időhatára: (PK. 1898. 3. 124/ig
— 96232/1928 PM., BK. 1928.
164 — PRT. 1928. 39. 42804 —
55390/1928 Ptp. — 83640/1928
Ptp.) Összeghatára: (1885:IX.
t.-c. — 1923:XXXII. t.-c. —
92074/1923 KM. — PRT. 1923.
78. 31620 — 14280/1923 Ptp.
— 89575/1925 KM., BK. 1925.
251 — PRT. 1925.69. 34488 —
7686/eln 1925 Ptp. — 43600/
1927 PM., BK. 1927. 79 —
PRK. 1927. 1. 25157 — PRT.
1927. 16. 15663 — 83640/1928
Ptp.) Összeghatárt meghaladó
rövidútoni felmondás: (12508/
1934 Ptp.)
- — — jelszó elhagyása . . . 416
(PK. 1888. 1.)
- — saldo: (PK. 1902. 3. 120/ig
— TSzR. 57. §.)
- Visszafizetések elszámolása . . . 452
- takaréék, bejegyzése . . . 447
(PK. 1898. 6. 406/ig.)
- Visszafizetési bizonylat és lajst-
rom: (TSzR. 50., 56. §.)
- törvényes határidők 207
(1885:IX. t.-c. 19. §.)

Visszavásárlási díj	486
Visszavonási díj	486
Vörös csekk	297
Webersik G.	562
Weiland I.	562
Weinberger K.	562
Weisz Bernát Ferenc	181
Westergaard	174
Whitbread	13
Wolpert H.	562
Wulfsohn	562

Z

Zach L. dr.	562
Zachár Gy.	563
Zahnbrecher F.	562
Zálog- és megtartási jog — ius retentionis —	190, 196
(1885:IX. t.-c. — 3314/eln 1895 KM. 22. § — 1898:VIII. t.-c. — 1927:V. t.-c. — PRK. 1927. 2. 31864 — PRT. 1927. 32. 31864.) Letéti jegyre: (1885:IX. t.-c. — TSzR. 43. §.) Joggyakorlat: (Bp. I—III. ker. kir. jb. 1914. Sp. IV. 8 — 5233/1915 Ptp. — Esztergomi kir. jb. P. 136/1921 — 22002/1921 Ptp. — Bp. közp. kir. jb. P. XII. 215671/1936. 2 — 13957/1938 Ptp.)	
Zálogfelvétel	482
Drágakövek foglalat nélkül: (6433/eln 1928 Ptp. — 7433/eln 1928 Ptp. — 18826/1936	

Zálogfelvétel

- Ptp.) Fegyverek, lőszer és robbanó anyagok tartása, árusítása és vásárlása: (9862/1920 ME., BK. 1920. 268 — 83100/1920 BM. — 35614/1923 BM. — 214680/1925 BM. — 214767/1925 BM. — 217104/1925 BM.) Fényképezőgépek, gyújtószerszámok, kerékpárok, kincstári tárgyak, látcsövek — tábori —, szőnyegek, varrógépek: (4342/el. 1927 Ptp. — 10000/1927 Ptp. — 24032/1927 Ptp. — 32038/1927 Ptp. — 1099/el. 1928 Ptp. — 33271/1928 Ptp. — 81314/1929 Ptp. — 89816/1929 Ptp. — 48970/1932 Ptp. — 12316/1932 Ptp. — 13205/1933 Ptp. — 18826/1936 Ptp.)
- és zálogrendezés, átírás — meghosszabbítás — postai . 497
(66132/1930 Ptp. — 29010/1934 Ptp. — 49033/1936 Ptp.)
Postatakarékpénztári: (22525/1933 Ptp. — 123/1936 Ptp.)
- Zálogfelvételnél személyazonosság igazolása 483
- tárgyak becslése 483
(16006/1936 Ptp.)
- Zálogházak, állam kereskedelmi vállalatai: (26922/1875 FIKM., MRT. 1875 évf. 520. o.)
- irodalma 558
- létesítése külföldön 460
- — Magyarországon 465

Zálogházaknak a m. kir. postatakarékpénztárba való beolvastása	44, 472
(1925:IX. t.-c.)	
Zálogházaknál raktári kezelés — szőnyeg, szőrme és férfiruha — (9388/1930 Ptp.) Raktári osztály felállítása: (74739/1926 KM. — 36993/1926 Ptp.)	496
Zálogházi alap	117
(13300/1923 Ptp. — 55088/1925 KM.)	
— árveréseken vásárolt arany- és ezüstneműek árusítása zálogházi üzletekben: (54818/1889 KM.)	
— ellenőrző bizottság: (74417/1927 KM., BK. 1927. 129 — 14606/1933 KM., BK. 1933. 106.)	
— engedély, magán: (1050/1926 ME., BK. 1926. 40 — 10542/1926 Ptp. — 43084/1928 Ptp.)	
— levelezési kirendeltség: (95100/1925 KM. — 4380/1926 Ptp. — 5950/1926 Ptp. — 34422/1926 Ptp.)	
— raktárépület Rothermere-utcai: (51524/1926 Ptp.) Főpénztári kirendeltsége: (42661/1927 Ptp. — 11711/1929 Ptp.)	
— személynzet	478
Zálogjegy	486, 496, 550
— átírása	497
(75738/1926 Ptp.) Átíráskor kölcsönösszeg kötelező törlesztése: (58620/1930 Ptp.) Letétbe vétele: (39927/1934 Ptp.)	

Zálogjegy

- elveszett 488
(1881:XIV. t.-c. — 1881:
XXXIII. t.-c. — 22782/1901
KM. — 1912:LIV. t.-c. —
1925:XI. t.-c. — 67910/1928
KM., BK. 1928. 54 — 18000/
1931 Ptp.)
- letiltása 491
(24035/1928 Ptp.) Letiltás alóli
feloldásánál használt kifejezé-
sek: (8736/1931 Ptp.)
- megsemmisítése: l. Megsem-
misítési eljárás.
- nyílt utcán való árusításának
tilalma 551
(1881:XXI. t.-c. — 38590/1896
sz. főkap. rend. — 4444/1932
sz. főkap. rend. — 49958/1932
Ptp.) Zálogjeggyel való keres-
kedésre iparigazolvány kiadá-
sának tilalma: (52517/1900
KM. — 24514/1926 Ptp.)
- visszkereseti jogának elévüle-
se: (1875:XXXVII. t.-c.)
- Zálogkiváltás — avizó — szabá-
lyozása: (87254/1928 Ptp.)
- és átirás alkalmával tárgy-
leírás elhagyása: (76004/1928
Ptp.) Tárgyleírás rövidítése:
(17498/1936 Ptp.)
- Zálogkölcson álladék 500
- becslés és kölcsönfolyósítás . 483
(25872/1928 Ptp. — 22520/
1931 Ptp. — 7377/eln 1931
Ptp. — 16006/1936 Ptp.) Ma-
gánbecslés eltiltása: (7593/eln

Zálogkölesön

- 1927 Ptp.) Szívességi köcsönök eltöltása: (4326/eln 1927 Ptp.)
- közvetítési díj 148
(1056/eln 1927 Ptp. — 4683/eln 1928 Ptp.)
- közvetítői üzletek . . 470, 477
(37123/1933 PM., BK. 1933. 123 — 22525/1933 Ptp.) Biztosítéka: (4681/eln 1926 Ptp. — 26105/1933 Ptp.) Forgótőkéjéből előleg: (149202/1926 PM. — 70978/1926 Ptp.) Házi saját kezelésbe vételük: (80895/1929 Ptp. — 24215/1930 Ptp. — 47534/1933 Ptp. — 32307/1934 Ptp.) Házi kezelésbe vettek pénzelszámolása és ellenőrzése: (80895/1929 Ptp. — 24215/1930 Ptp. — 47534/1933 Ptp. — 32307/1934 Ptp. — 5057/1935 Ptp.) Átvételénél üzletátruházás kizárása: (P. 109 Ptp.) Elzálogosított tárgyak beszállítási határideje: (60052/1927 Ptp.) Bélyegzőhasználata: (73135/1926 Ptp.) Előleghitel: (21439/1928 Ptp.)
- osztály — központi és körzeti Főpénztári kirendeltsége részére ellátmány: (26209/1936 Ptp.) 108
- osztálynál és budapesti fiókoknál elzálogosított tárgyak rendezésére külön — gyűjtő — csekkszámmla 498
(49688/1925 Ptp. — 36318/1926 Ptp. — 74848/1927 Ptp.)

Zálogkölesön

— szolgálat 493

— üzletek ellenőrzése a zálogházak, illetve a postatakarékpénztár által: (72572/1924

KM.) Zálogházi ellenőrző bi-

zottság által: (74417/1927 KM.,

BK. 1927. 129 — 14606/1933

KM., BK. 1933. 106.) Engedé-

lyezésének korlátozása: (1050/

1926 ME.) Ezek forgalmáról,

árverések eredményéről, ipar-

hatósági vizsgálatokról felter-

jesztendő jelentések: (156557/

1930 KM., BK. 1931. 38.) Rész-

vénytársaságok és szövetkeze-

tek, törvényhatóságok és köz-

ségek által fenntartottak:

(24381/1881 FIKM.) Iparható-

sági vizsgálatuk: (16796/1912

KM.) Szabályozásuk: (22782/

1901 KM. — 67789/1905 KM.

— 52885/1925 KM., BK. 1925.

48 — 123/1936 Ptp.)

Zálogkölesönre vonatkozó sta-
tisztikai adatok: (85053/1898
KM.)

Zálogosítási határidő 486

(75738/1926 Ptp.)

Zálogtárgyak központi fuvaro-
zása: (81538/1927 Ptp. —

9845/1928 Ptp. — 11909/el

1930 Ptp.) Lejárat előtti ár-

verésre adása: (19237/1933 Ptp.)

Megmutatása: (83886/1931 PM.

— 45967/1931 Ptp.) Díja:

(49032/1936 Ptp.) Pecsét alatti

őrzésére vonatkozó törvénysza-

kasz kifüggesztése: (37178/1897

Zálogtárgyak

KM.) Szakszerű meghatározása: (17498/1936 Ptp.)

Zálogügyletekkel kapcsolatban
közszolgák — hordárok — igazoltatása: (88460/1929 Ptp.)

Zálogüzletág bejegyzése: (26922/1875 FIKM.)

— lebonyolítása 493

— szabályozása 479
(22782/1901 KM. — 67789/1905 KM. — 52885/1925 KM., BK. 1925. 48 — 37123/1933 PM., BK. 1933. 123., 22525/1933 Ptp. — 123/1936 Ptp.)

Zálogüzletli főcsoport 107
(4687/eln 1937 — 2427/1937 PM., 369/eln 1938 Ptp.) Ellenőrzése: (59545/1926 Ptp.)
Számsorrendi iktatása: (91734/1927 Ptp.) Ügyvezető igazgatósági iroda létesítése: (8130/1930 Ptp.)

— főosztálynak címzett postai
küldemények irányítása:
(5785/eln 1936 Ptp.)

— ingótételek központi raktározásának rendje: (5193/eln 1929 Ptp.)

— levelezési osztály 108
(4687/eln 1937 — 2427/1937 PM. — 369/eln 1938 Ptp.)

Zárlat: évi, csekk 319
(53965/1934 Ptp.)

— — — — — 212
(13400/1923 Ptp.)

Zárlati lajstrom	317
Zárlatkészítés postahivatalnál (53965/1934 Ptp.)	452
— postatakarékpénztárnál nap- tári év szerint: (2339/ig 1914 Ptp. — 126102/1930 PM.)	
Zárszámadás	79
Zárt letétek (13500/1923 Ptp.) Kezelési díja: (89575/1925 KM., BK. 1925. 251.)	71
Zárttá nyilvánítás: letét (2268/eln 1908 KM. — TSzR. I. Függ. 4. § — 498/ig 1908 Ptp.) Részjáradék: (TSzR. I. Függ. 3. §.)	240
— — takarékbetét (2268/eln 1908 KM. — TSzR. I. Függ. — 2750/ig 1911 Ptp.) Zártbetétkönyv nyilatkozata: (TSzR. I. Függ. 14. §.) Zárt- betétkönyvre vonatkozó fel- mondási jog: (TSzR. I. Függ. 1., 2., 12. §.) Írni nem tudó betevőé: (TSzR. I. Függ. 11. §.) Megszűnése: (TSzR. I. Függ. 10. §.)	201, 420
Zem Ph.	562
Zetsch	562
Zöld hitel (1198/1915 ME. — 1761/1915 ME.)	253

Díjtáblázat.

I. Takaréközletág.

Törzskamatláb évi 3%, különleges évi 3·25%.

Betétkönyv **megsemmisítési díja** 25 f. Fél hibájából kiadott folytatólagos betétkönyv díja 25 f.

II. Értékpapírozletág.

Letéti kezelési díj 100 P-n felüli névérték után, minden ügyféllel szemben, naptári évenként $0\frac{5}{100}$, közületek nagyobb értékű letéteinél, ugyancsak 100 P-n felül $0\frac{25}{100}$ — $0\frac{50}{100}$, mindkét esetben azonban legalább 50 f.

Vásárlásoknál és eladásoknál a takarékbetevőkkel és csekk-számlatulajdonosokkal szemben felszámított **jutalék** és **alkusz-díj** az árfolyamérték 1 — $1\frac{0}{100}$ -e, nem takarékbetevőkkel és csekk-számlatulajdonosokkal szemben 2 — $2\frac{0}{100}$, a **költség** és az **érték-papír forgalmi adó** mindkét esetben az árfolyamérték 1 — 1 , illetve $0\frac{2}{100}$ — $0\frac{20}{100}$ -e.

Állami letétkezeléssel kapcsolatos egyéni letétszámláknál minden vagyonváltozás költsége 50 f.

III. Csekküzletág.

Csekk számlakövetelés **kamatlába** évi 2%.

Kezelési díj tételenként 5 f.

Jutalék készpénzkiutalásnál 1‰, leszámoló és gyorsutalvány forgalomban 1‰, giroforgalomban 1 — 8.000 P-ig 1‰, 8.000 — 40.000 P-ig $0\frac{5}{100}$, 40.000 P-t meghaladó összeg után $0\frac{3}{100}$, klíringforgalomban jutalékmentes.

Járadékutalványozás belépési díja 30 f, változási díja 10 f, váltó beváltási díj 25 f, postautalvány külön díja 3 f, **fiókbérelti díj** negyedévenként 25 f, **postai viteldíj** Budapestre 10 f, vidékre 20 f.

Nyomatványok ára: csekkfüzet 60 lappal 3·20 P, befizetési lap 2 f, bianco bef. lap 3 f, különleges (levelező részes) bef. lap 3 f, átutaló lap 2 darabonként 1 f, átutaló lapok összesítő jegyzéke 4 f, fizetési utalvány 2 darabonként 1 f, fizetési utalványok összesítő jegyzéke 4 f, csekkboríték 2 f.

IV. Nemzetközi forgalom.

S z o l g á l t a t á s	P-től P-ig	Költség, illetve jutalék	
		P	% _{on}
Bankgiro átutalás	0— 200 200— 900 900—	1·50 1·10 +	2·5 3·5
Bankgiro csekk	0— 200 200— 1.500 1.500—	2·20 1·80 + 1·00 +	2·5 2·5
Fél saját valutakészletének további- tása külföldre	0— 300 300—	0·75	2·5
Kiviteli engedély megszerzése . . .	0— 300 300—	0·75	2·5
Kompenzációs átutalások	0— 430 430—	1·50	3·5
Kompenzációs jutalék exportőrnek .	0— 600 600—	1·50	2·5
O. T. I. fizetési utalvány és bank- átutalás	0— 200 200— 580 580—	1·05 0·65 +	2·5 4·0
Postagiرو	0— 430 430—	1·50	3·5
Postagiرو fizetési utalvány	0— 200 200— 580 580—	1·50 1·10 +	2·5 4·0
Zárolt követelés felszabadítása {	a) belföldi cég javára	0— 300 300—	0·75 2·5
	b) egyéb elszámó- lás céljaira átutalás . . .	0— 600 600—	1·50 2·5

V. Zálogüzletág.

1. Kézizálogkölcson üzlet.

Kamat kézizálogkölcsonök után évi 10 %.

Kezelési díj:

központi folyósításnál, 20 P-t meg nem haladó kölcsonök-nél a kölcsonösszeg 0·5 %-a, ezen felül 1 %-a, az ékszertárgyakra nyújtott 500 P-t elérő, vagy ezt meghaladó kölcsonöknél 0·5 %-a;

fiókoknál történő elzálogosítás és átírás alkalmával ingó- és olyan ékszertárgynál, amelyek kölcsonösszege az 500 P-t el nem éri, kölcsonösszegekenként mérsékelten megállapítva, ékszertárgyakra nyújtott, 500 P-t elérő, vagy ezt meghaladó kölcsonöknél a kölcsonösszeg 1 %-a.

Megsemmisítési eljárás díja:

5 P-t elérő és ezt meghaladó kölcsonösszegek után 3 % (min. 20 f), 5 P-n aluli kölcsonösszegekről szóló zálogjegyek megsemmisítési eljárása díjmentes.

Megtekintés díja:

5 P-től 5.000 P-ig terjedő kölcsonnel terhelt zálogtárgy mutatásáért általában a kölcsonösszeg 1·5 %-át kitevő díjat kell fizetni (legalább 20 és legfeljebb 5 P), 5.000 P-t elérő és azt meghaladó kölcsonnel terhelt zálogtárgynál 10 P, 5 P-n aluli kölcsonnel terhelt zálogtárgy megmutatása díjmentes.

Hivatalos becslések költsége:

kisebb becsértéknél ennek 1 %-a, nagyobb becsértéknél kivételes esetekben 0·5 %.

Postai lebonyolítási költségek:

belföldi forgalomban, elzálogosításnál a csomag átvételekor fizetett kézbesítési díj és 70 f, átírásnál 70 f, kiváltásnál 1·50 P, együttes kiváltás és átírás esetén 2 P; ugyanezek a díjtételek számlátnak fel a központi zálogkölcson osztályban, vagy valamely fővárosi (főváros környéki) fiókban elzálogosított zálogtárgynak vidéki fiók útján, vagy megfordítva történő rendezése esetén;

külföldi forgalomban a ténylegesen felmerülő költség.

2. Árverési üzlet.

Kamat előleg után és 8 napon túli vételárhátralék után ugyanolyan mérvű, mint a kézizálogüzletágban.

Az Árverési Csarnok helyiségeiben tartott árverések alkalmával fizetendő:

beraktározási díj, az eladási ár, illetőleg ennek hiányában a becérték 1—1 %-a;

eladási járulék (eladó az elért tiszta vételár után fizeti). önkéntes állandó (napi), valamint heti ékszer- és bútórárveréseknél 6 %, az időszakonként tartott aukciókon 10 %;

kezelési díj bútoroknál az eladási ár, illetőleg becérték 5 %-a, de legalább 1 P, minden egyéb ingóságnál az eladási ár, illetőleg becérték 2 %-a, de legalább 10 f.;

kezelési költség a becérték, vagy a kikiáltási ár 2 %-a;

másodlatok díja 1 P.

vételi járulék az elért tiszta vételár után 10 %;

vételi megbízási díj a vételár 1 %-a;

visszavásárlási díj a kölcsön és kamat után 4 %;

visszavonási díj, amennyiben a visszavétel kiállítás előtt történt, a becérték 6 %-a, kiállítás közben, vagy kiállítás után, árverezésig 12 %-a;

Az Árverési Csarnok helyiségein kívül tartott árveréseknél:

árverési járulék, a kereskedelmi-, a váltó- és az ipartörvény alapján, vagy bírói megbízás folytán tartott árveréseknél, a vevő (árverező) részéről fizetendő:

1000 P eladási árat meg nem haladó tételek után 5 P alapidíj és az eladási ár 1 %-a;

1000 P-n felüli, de 10.000 P eladási árat meg nem haladó tételek után 10 P alapidíj és az eladási ár 0.5 %-a,

10.000 P eladási árat meghaladó tételek után 50 P alapidíj és az eladási ár 0.1 %-a;

kezelési költség, amennyiben a becértéket az Árverési Csarnok állapította meg, a becérték 2 %-a, ha az árvereztető állapította meg, 3 %-a;

kiszállási díj, a becsléseknél kiküldött tisztviselő és egyéb alkalmazott után az első óráért 4.50 P, minden további megkezdett óráért 3 P.

vételi járulék az elért vételár 5 %-a;

